NADİRİ TEFSİRİ-6

MUHAMMED BİLAL NÂDİR HAZRETLERİ

51-ZÂRİYÂT SÛRESİ

Bu sûre 60 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″Savurup dağıtan rüzgârlar″ anlamına gelen ″Zâriyât″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًاۙ (١) فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًاۙ (٢) فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًاۙ (٣) فَالْمُقَسِّمَاتِ اَمْرًاۙ (٤) اِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌۙ (٥) وَاِنَّ الدّٖينَ لَوَاقِعٌۜ (٦))

1-6. Savurup dağıtan rüzgârlara,* yağmurları taşıyan bulutlara,* kolaylıkla akıp giden gemilere,* taksim etmekle görevli olan meleklere yemin olsun ki,* size vaad olunan şeyler muhakkaktır.* Hesap günü şüphesiz gerçekleşecektir.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Said İbn-i Müseyyeb Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre, Hz. Ömer’den şu hâdise nakledilmiştir:

جَاءَ صَبِيغ التَّمِيمِيّ إِلَى عُمَر بْن الْخَطَّاب رَضِيَ اللّٰه عَنْهُ فَقَالَ يَا أَمِير الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنِي عَنْ الذَّارِيَات ذَرْوًا فَقَالَ هِيَ الرِّيَاح وَلَوْ لَا أَنَّى سَمِعْت رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولهُ مَا قُلْته قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ الحَامِلَاتِ وِقْرًا قَالَ: هِيَ السِّحَابُ وَلَوْ لَا أَنِّي سَمِعْت رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولهُ مَا قُلْته. قَالَ: فَاخْبِرْنِي عَنِ الْجَارِيَاتِ يُسْرًا قال: هِيَ السُّفُنُ وَلَوْ لَا أَنِّي سَمِعْت رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولهُ مَا قُلْته. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ الْمُقَسِّمَات أَمْرًا قَالَ الْمَلَائِكَة وَلَوْ لَا أَنِّي سَمِعْت رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولهُ مَا قُلْته. (البزار قط في الافراد عن سعيد بن المسيب)

Sabiyğ et-Temîmî, Hz. Ömer’e geldi ve ″Ey Mü’minlerin emiri! Bana, Ve’z-Zâriyâti Zervan’dan bahset″ deyince, Hz. Ömer: ″O, rüzgârlardır. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in böyle söylediğini işitmeseydim, bunu böyle söylemezdim″ dedi. Sabiyğ: ″Bana, Fe’l-Hâmilâti vikran’dan haber ver″ deyince Hz. Ömer: ″O, bulutlardır. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in böyle söylediğini işitmeseydim, bunu böyle söylemezdim″ dedi. Sabiyğ: ″Bana, Fe’l-Câriyâti yusran’dan bahset″ deyince, Hz. Ömer: ″Onlar, gemilerdir. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in böyle söylediğini işitmeseydim, bunu böyle söylemezdim″ dedi. Sabiyğ: ″Bana, Fe’l-Mukassimâti emran’dan bahset″ deyince, Hz. Ömer: ″Onlar, meleklerdir. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in böyle söylediğini işitmeseydim, bunu böyle

söylemezdim″ dedi.[1]

Hâkim’in Müstedrek adlı eserinde Hz. Ali Kerremallâhu veche’den nakledildiğine göre, o da şöyle buyurmuştur:

Zâriyât’tan maksat rüzgârlar, Hâmilât’tan maksat bulutlar, Câriyât’tan maksat denizin üzerinde giden gemiler, Mukassimât’tan maksat da meleklerdir.[2]

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 4717.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3695.

(وَالسَّمَٓاءِ ذَاتِ الْحُبُكِۙ (٧) اِنَّكُمْ لَفٖي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍۙ (٨) يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ اُفِكَۜ (٩) قُتِلَ الْخَرَّاصُونَۙ (١٠) اَلَّذٖينَ هُمْ فٖي غَمْرَةٍ سَاهُونَۙ (١١) يَسْـَٔلُونَ اَيَّانَ يَوْمُ الدّٖينِۜ (١٢) يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ (١٣) ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْۜ هٰذَا الَّذٖي كُنْتُمْ بِهٖ تَسْتَعْجِلُونَ (١٤))

7-14. Yollara sahip olan semâya yemin olsun ki,* şüphesiz siz, (Resûl ve Kur’ân hakkında) çelişkili sözler söylüyorsunuz.* Asıl menedilmiş olan, îmandan menedilmiş olandır.* O yalancıları Allah kahretsin!* O yalancılar ki, kendilerini kuşatan cehâlet ve dalâlet içinde gâfildirler.* Onlar: ″Azap günü ne vakittir?″ diye alay ederek sual ederler.* O, kendilerinin ateşte yakıldıkları gündür.* O gün onlara: ″Azabınızı tadın. Meydana gelmesinde acele ettiğiniz şey budur″ denir.

İzah: Âyette, ″Yollara sahip olan semâya yemin olsun ki″ diye buyrulmaktadır. Allah’u a’lem! Semâdaki yollardan maksat, gökyüzündeki bütün gezegenlerin ve uyduların belli bir yörüngede olup her birinin ayrı ayrı yollar izleyerek dönmesidir.

Yine âyette, ″Şüphesiz siz, (Resûl ve Kur’ân hakkında) çelişkili sözler söylüyorsunuz″ diye buyrulmaktadır. Yani, Ey müşrikler! Sizin sözleriniz arasında ihtilâflar ve çelişkiler görülmektedir. Meselâ: Siz, Peygamberliği gün gibi açık olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında şâir, bâzen sihirbaz, bâzen de mecnun diyorsunuz. Kur’ân-ı Kerîm hakkında da, bâzen şiir, bâzen de öncekilerin masalları demekten sıkılmıyorsunuz. Siz hiç hakikatleri görüp anlamayacak mısınız? demektir.

(اِنَّ الْمُتَّقٖينَ فٖي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۙ (١٥) اٰخِذٖينَ مَٓا اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُحْسِنٖينَۜ (١٦) كَانُوا قَلٖيلًا مِنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ (١٧) وَبِالْاَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ (١٨) وَفٖٓي اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّٓائِلِ وَالْمَحْرُومِ (١٩))

15-19. Muhakkak ki takvâ sahipleri, Cennetlerde ve pınar başlarındadır.* O halde ki, Rablerinin ihsan ettiği şeyleri râzı olmuş olarak alırlar. Çünkü onlar, bundan önce (dünyâda iken) güzel amellerde bulunurlardı.* Onlar, geceleri az uyurlardı* ve seherlerde istiğfar ederlerdi.* Onların mallarında, dilenen ve yoksul kimseler için hak vardı.

İzah: Allah’u Teâlâ bu âyetlerde; takvâ sahibi zâtların özelliklerini saymaktadır. Bu zâtların geceleri az uyuyarak teheccüd namazı, zikir ve istiğfar ile ibâdet ettiklerini, ayrıca çok cömert olduklarını da beyan etmektedir.

Teheccüd zamanı ve ibâdeti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللّٰهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ فَكُنْ (ت عمرو بن عبسة)

″Rabb Teâlâ’nın, kula en yakın olduğu vakit, gecenin son yarısı olan teheccüd zamanıdır. O saatte zikrullah edenlerden olabilirsen ol.″[1]

Teheccüd namazı hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

سُئِلَ أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ وَأَيُّ الصِّيَام أَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَأَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ صِيَامُ شَهْرِ اللّٰهِ الْمُحَرَّمِ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e farz namazlardan sonra en efdal namaz hangisidir? Ve Ramazan ayından sonra tutulan en efdal oruç hangisidir?″ diye soruldu. Buyurdu ki: ″Farz namazlardan sonra en efdal namaz, gece namazıdır. Ramazan ayından sonraki en efdal oruç da, Allah’ın ayı Muharrem’de tutulan oruçtur.″[2]

Âyette geçen istiğfar hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ مَعْصُومُونَ مِنْ شَرِّ اِبْلِيسَ وَجُنُودِهِ: اَلذَّاكِرُونَ اللّٰهَ كَثِيرًا بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْمُسْتَغْفِرُونَ بِالْاَسْحَارِ وَالْبَاكُونَ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ (ابو الشيخ فى الثواب عن ابن عباس)

"Üç şey kimde var ise şeytanın ve yardımcılarının şerrinden kurtulmuştur. Zikrullahı gece gündüz çok edenler. Seher vakti (Estağfirullah el-Azîm, diye) istiğfar edenler. Allah korkusundan ağlayanlar."[3]

Ayrıca cömertlik hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْجَاهِلٌ سَخِيٌّ أَحَبُّ إِلَى اللّٰهِ مِنْ عَابِدٍ بَخِيلٍ (ت عن ابى هريرة

"Cömert olan câhil, cimri olan abidden Allah'a daha sevgilidir."[4]

Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ غُرْفَةً يُرَى ظَاهِرُهَا مِنْ بَاطِنِهَا وَبَاطِنُهَا مِنْ ظَاهِرِهَا فَقَالَ أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ لِمَنْ هِيَ يَا (رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ لِمَنْ أَلَانَ الْكَلَامَ وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ وَبَاتَ لِلّٰهِ قَائِمًا وَالنَّاسُ نِيَامٌ (حم عن عبد اللّٰه بن عمرو

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz Cennette öyle odalar vardır ki, dışı içinden, içi dışından görülür" buyurdu. Ebû Mûsâ el-Eş'arî Radiyallâhu anhu: "Yâ Resûlallah! Bu odalar kimin içindir?" diye sorunca, şöyle buyurdu: "Bu odalar sözü yumuşak söyleyen, yemek yediren, insanlar uyurken geceleyin Allah için ibâdet edenler içindir."[5]

[1] Sünen-i Tirmizî Daavât 7.

[2] Sahih-i Müslim, Sıyam 38 (202, 203).

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, 266/1.

[4] Sünen-i Tirmizî, Birr 40; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 374, 376.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6326, 21831.

وَفِي الْاَرْضِ اٰيَاتٌ لِلْمُوقِنٖينَۙ (٢٠) وَفٖٓي اَنْفُسِكُمْۜ اَفَلَا تُبْصِرُونَ (٢١) وَفِي السَّمَٓاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ (٢٢) فَوَرَبِّ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ اِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَٓا اَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ۟ (٢٣))

20-23. Kesin olarak îman edenler için yeryüzünde Allah'ın kudretine deliller vardır.* Sizin kendi nefislerinizde de deliller vardır. Bunları görmüyor musunuz? * Rızıklarınız da, vaad olunduğunuz şeyler de semâdadır.* Göklerin ve yerin

Rabbine yemin olsun ki, size vaad olunan şeyler, sizin konuşmanız gibi muhakkak haktır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Rızıklarınız da, vaad olunduğunuz şeyler de semâdadır ″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, rızkınızın sebebi olan güneş ışığı, rüzgar, hava, bulutlar, yağmur ve kar üstünüzdeki semâda bulunmaktadır. Yeryüzündeki hayat da bu sayede devam etmektedir. Vaad olunduğunuz şeyler de semâdadır. Yani hayır ve şer semâdadır, demektir.

هَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ ضَيْفِ اِبْرٰهِيمَ الْمُكْرَمِينَۢ (٢٤) اِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًاۜ قَالَ سَلَامٌۚ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ (٢٥) (فَرَاغَ اِلٰى اَهْلِه۪ فَجَٓاءَ بِعِجْلٍ سَم۪ينٍۙ (٢٦) فَقَرَّبَهُٓ اِلَيْهِمْ قَالَ اَلَا تَأْكُلُونَۘ (٢٧)

24-27. Ey Resûlüm! İbrâhim'in ağırladığı misafirlerin kıssası sana geldi mi?* Hani onlar, İbrâhim'in yanına girmiş ve ″Selâm″ demişlerdi. İbrâhim de: ″Selâm size, siz tanınmayan bir kavimsiniz″ demişti.* Hemen bir bahane ile ailesinin yanına gitti ve (kızartılmış) semiz bir buzağı getirdi.* Onu önlerine koydu ve ″Yemez misiniz?″ dedi.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın misafire olan hürmeti hakkında Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا جِبْرِيل لِمَ اِتَّخَذَ اللّٰهُ إِبْرَاهِيم خَلِيلًا؟ قَالَ لِإِطْعَامِهِ الطَّعَام يَا مُحَمَّد (هب عن عبد اللّٰه بن عمرو)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Cebrâil! Allah'u Teâlâ, İbrâhim'i ne sebepten Halîl (dost) edindi?″ diye sorunca, o: ″Misafirlerine yemek yedirdiği için Yâ Muhammed!″ diye cevap verdi.[1]

İbrâhim Aleyhisselâm misafirhâne yaptırıp yoldan gelip geçenleri doyurmakla tanınmış olduğundan ona, ″Ebu'd-Dayfân (misafirlerin babası)″ diye isim verilmiştir.[2]

Bu da misafire ikram etmenin ne kadar önemli olduğunu gösterir. İbrâhim Aleyhisselâm hiç tanımadığı halde, kendisine gelenlere en iyi şekilde ikramda bulunup, güzel bir buzağı kızartarak önlerine getirmiştir. Hattâ onlara aç olup olmadıklarını dahi sormamıştır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in çok sayıda Hadis-i Şerif'i nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ (خ م عن ابى هريرة)

″Allah'a ve âhiret gününe îman eden kimse, ya hayır söylesin ya da sussun! Allah'a ve âhiret gününe îman eden kimse, akrabasına iyilik etsin. Allah'a ve âhiret gününe îman eden kimse, misafirine ikram etsin.″[3]

ثَلَاثٌ حَقٌّ عَلَى اللّٰهِ أَنْ لَا يَرُدُّ لَهُمْ دَعْوَةً: اَلصَّائِمُ حَتَّى يُفْطِرَ وَالْمَظْلُومُ حَتَّى يَنْتَصِرَ وَالْمُسَافِرُ حَتَّى يَرْجِعَ (بزار والجامع الصغير عن ابى هريرة)

″Üç kişi vardır ki, duâlarını geri çevirmemek Allah'u Teâlâ üzerine bir haktır: Orucunu açıncaya kadar oruçlu, hakkını alıncaya kadar mazlum ve evine dönünceye kadar misafir.″[4]

(أَقِيلُوا السَّخِيَّ زَلَّتَهُ فَإِنَّ اللّٰهَ آخِذٌ بِيَدِهِ كُلَّمَا عَثَرَ (الجامع الصغير عن ابن عباس

″Cömert kimselerin kusurunu affedin. Çünkü her ayağı tökezlediğinde Allah'u Teâlâ onun elinden tutar.″[5]

İbrâhim Aleyhisselâm'ın cömertliğine dair Sûre-i Hûd, Âyet 69 ve izahına, Allah'ın dostu anlamında olan Halîlullah ismini misafirlerine yaptığı ikram sebebiyle kazandığına dair geniş bilgi için de Sûre-i Nisâ, Âyet 125'in izahına bakınız.

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 9290.

[2] Mecmâ'ul-Âdab, s. 209-210.

[3] Sahih-i Buhârî, Edeb 31, 85; Sahih-i Müslim, Îman 19 (74).

[4] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 3319.

[5] Celâleddin es-Suyûtî, Câmi'us-Sağir, c. 1, s. 283.

(فَاَوْجَسَ مِنْهُمْ خ۪يفَةًۜ قَالُوا لَا تَخَفْۜ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَل۪يمٍ (٢٨) فَاَقْبَلَتِ امْرَاَتُهُ ف۪ي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَق۪يمٌ (٢٩) قَالُوا كَذٰلِكِۙ قَالَ رَبُّكِۜ اِنَّهُ هُوَ الْحَك۪يمُ الْعَل۪يمُ (٣٠))

28-30. O vakit İbrâhim onlardan korktu. Misafirler: ″Korkma! Biz, Allah'ın

resulleriyiz″ dediler ve onu ilim sâhibi bir oğul ile müjdelediler.* Bunun üzerine zevcesi (Sâra), hayretle seslenerek geldi, ellerini yüzüne vurdu ve ″Benim gibi kısır, yaşlı bir kadın nasıl doğurur?″ dedi.* Melekler de: ″Senin Rabbin, işte böyle emretti. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyi bilendir″ dediler.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm, misafirleri için hazırladığı yemeği önlerine koyunca, misafirler yemedi. Böylece İbrâhim Aleyhisselâm, onların melek olduğunu anladı ve korktu. Çünkü onların Allah'tan ne emir ile geldiğini bilmiyordu. Melekler, İbrâhim Aleyhisselâm'a: ″Korkma!″ diyerek onu İshâk Aleyhisselâm ile müjdelediler.

Melekler, çocukları olacağını müjdeleyince, Sâra vâlidemiz: ″Benim gibi kısır, yaşlı bir kadın nasıl doğurur?″ dedi. Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 72'de de şöyle geçmektedir:

″İbrâhim'in zevcesi (Sâra): ″Vay başıma gelene! Ben, (kısır) yaşlı bir kadınım ve bu kocam da bir şeyhtir. Bu halde ben doğurur muyum? Şüphesiz ki bu, acâyip bir şeydir″ dedi. Çünkü kendisi doksan yaşında idi ve o zamana kadar hiç çocuğu olmamıştı. Bu nedenle çocuğunun olacağına dair haberi alınca, hayret edip böyle söylemiştir.

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ اَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ (٣١) قَالُوا اِنَّا اُرْسِلْنَا اِلٰى قَوْمٍ مُجْرِمِينَۙ (٣٢) لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ (
طِينٍۙ (٣٣) مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ (٣٤)

31-34. İbrâhim: ″Ey resuller! Bu müjdeden başka daha ne ile görevlisiniz?″ dedi.* Onlar da dediler ki: Mücrimler olan bir kavme (Lût'un kavmine) gönderildik.* O kavme, (ateşte pişirilmiş) çamurdan taşlar yağdırmak için gönderildik.* Rabbin katında haddi aşanlar için alâmetlendirilmiş (üzerinde kime isâbet edeceği yazılı) olan o taşları yağdırmak için gönderildik.

İzah: Allah'u Teâlâ bu resulleri yani melekleri, Lût Aleyhisselâm'ın azgın kavmini helâk etmeleri için de göndermişti. Bunlar helâk edilirken üzerlerine yağdırılan alâmetlendirilmiş taşlar diye buyrulması; taş kimin üzerine düşecekse, onun adının o taşın üzerinde yazılı olmasından dolayı idi. Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 83'te de şöyle geçmektedir:

″O taşlar, Rabbin tarafından işâretlenmiş (üzerinde kime isâbet edeceği yazılı) idi…″

فَاَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فٖيهَا مِنَ الْمُؤْمِنٖينَۚ (٣٥) فَمَا وَجَدْنَا فٖيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمٖينَۚ (٣٦) وَتَرَكْنَا فٖيهَٓا (٣٧) اٰيَةً لِلَّذٖينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْاَلٖيمَۜ ( )

35-37. Nihâyet Lût'un beldelerinde bulunan Mü'minleri oradan çıkardık.* Orada bir aileden başka Müslüman bulmadık.* Ve elim azaptan korkanlar için orada ibret verici bir eser bıraktık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Orada bir aileden başka Müslüman bulmadık″ diye buyrulan bir aileden maksat, Lût Aleyhisselâm'ın ailesidir. Ancak karısı bundan müstesnadır. O da azgın kavim ile birlikte helâk olmuştur.

Allah'u Teâlâ îman edenler hâriç, diğerlerini helâk etmiş ve ibret verici eser bıraktığını da beyan etmiştir. Bu eser de Lut Gölü'dür. Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 82'de: ″… Beldelerinin altını üstüne çevirdik…″ diye geçmektedir. Lût kavminin yaptıkları azgınlıklarından dolayı Cebrâil Aleyhisselâm, kanadını onların bulundukları beldelerinin altından girdirerek gökyüzüne kadar çıkarıp ters çevirmiştir. İşte Lut Gölü diye bilinen yer böyle oluşmuştur. Bilimsel olarak yapılan araştırmalarda, buranın binlerce metre altındaki katmanın yer yüzeyine çıktığı görülmüştür.

وَفٖي مُوسٰى اِذْ اَرْسَلْنَاهُ اِلٰى فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُبٖينٍ (٣٨) فَتَوَلّٰى بِرُكْنِهٖ وَقَالَ سَاحِرٌ اَوْ مَجْنُونٌ (٣٩) (٤٠) فَاَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُلٖيمٌۜ ( )

38-40. Apaçık mûcize ile Firavun'a gönderdiğimiz Mûsâ'nın kıssasında da ibret vardır.* Firavun, askerleriyle beraber îmandan yüz çevirdi ve Mûsâ için: ″Bu adam, ya sihirbaz yahut mecnundur″ dedi.* Firavun, kınanmayı gerektiren işler yaptığı için onu ve askerini tuttuk denize attık.

(٤٢) وَفٖي عَادٍ اِذْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرّٖيحَ الْعَقٖيمَۚ (٤١) مَا تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ اَتَتْ عَلَيْهِ اِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّمٖيمِۜ ( )

41-42. Kendilerine helâk edici rüzgâr gönderdiğimiz Âd kavminin kıssasında da ibret vardır.* Öyle rüzgârlar ki, her neye uğrasa kasıp kavurur kül gibi ederdi.

İzah: Âd kavminin helâkı hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَجْمِعًا ضَاحِكًا حَتَّى أَرَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ إِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ قَالَتْ وَكَانَ إِذَا رَأَى غَيْمًا أَوْ رِيحًا عُرِفَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَرَى النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْغَيْمَ فَرِحُوا رَجَاءَ أَنْ يَكُونَ فِيهِ الْمَطَرُ وَأَرَاكَ إِذَا رَأَيْتَهُ عَرَفْتُ فِي وَجْهِكَ الْكَرَاهِيَةَ قَالَتْ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ مَا يُؤَمِّنُنِي أَنْ

(يَكُونَ فِيهِ عَذَابٌ قَدْ عُذِّبَ قَوْمٌ بِالرِّيحِ وَقَدْ رَأى قَوْمٌ الْعَذَابَ فَقَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا (خ م عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ciddi bir şekilde küçük dili görünecek derecede güldüğünü görmedim. O, sâdece tebessüm ederdi, bir bulut görecek olsa bu yüzünden bilinirdi. ″Yâ Resûlallah! Halk bir bulut görecek olsa, yağmur getirebilir ümidiyle sevinir, halbuki sen bir bulut gördüğünde üzüldüğünü yüzünden okuyorum, sebebi nedir?″ diye sordum. Şöyle buyurdu: Yâ Âişe! Bunda bir azap bulunmadığı hususunda bana kim teminat verebilir? Nitekim geçmişte bir kavim rüzgârla azâba uğratılmıştır. O kavim azâbı gördükleri vakit, ″Buluttan bize yağmur yağacak″[1] demişlerdi.[2]

Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi olan Âd kavminin helâkı hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 72 ve izahına bakınız.

[1] Bakınız: Sûre-i Ahkaf, Âyet 24.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahkaf 2; Sahih-i Müslim, İstiskâ 3 (16).

(وَفي ثَمُودَ اِذْ قيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتّٰى حينٍ (٤٣) فَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ (٤٤) فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنْتَصِرينَ (٤٥)

43-45. Kendilerine: ″Bir müddete (üç güne) kadar hayatınızdan faydalanın″ denilen Semud kavminin kıssalarında da ibret vardır.* Onlar Rablerinin emrine karşı kibirlendiler. Bunun üzerine onları, bakıp dururlarken sâika[1] helâk etti.* Ne o azaptan kurtulmaya muktedir oldular, ne de kendilerini kurtaracak yardımcı buldular.

İzah: Semud kavmi, Sâlih Aleyhisselâm'ın mucize olarak içlerinde yaşaması için kayadan çıkardığı dişi deveyi boğazlayıp emre muhalefet edince, Allah'u Teâlâ Sâlih Aleyhisselâm'a: ″Yâ Sâlih! Onlara söyle, üç gün yaşasınlar. Üç gün sonra onlara belâ vereceğim″ buyurdu. Üç gün yaşadılar. Üçüncü günün sonunda, Sûre-i Hûd, Âyet 67'de de: ″Nihâyet o zâlimleri, korkunç bir ses yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular″ diye geçtiği üzere, Allah'u Teâlâ bu kavmin hepsini helâk etti.

Sâlih Aleyhisselâm'ın kıssası hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 76-79 ve izahına bakınız.

[1] Âyet-i Kerîme'de geçen ″Sâika″, Gökten inen ve şiddetli gürültüsü bulunan

bir ateş parçası, demektir. Kendisiyle helâk meydana gelen sayhâ, korkunç ve şiddetli azap mânâsına da gelir.

(وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقٖينَ۟ (٤٦))

46. Bu kavimlerden önce, Nûh'un kavmini de helâk ettik. Çünkü onlar da fâsık bir kavim idi.

İzah: Nûh Tufanı hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 25-49'a ve izahlarına bakınız.

(وَالسَّمَٓاءَ بَنَيْنَاهَا بِاَيْدٍ وَاِنَّا لَمُوسِعُونَ (٤٧) وَالْاَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ (٤٨) وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (٤٩))

47-49. Ve semâyı bir kuvvetle Biz bina ettik. Şüphesiz ki Biz, onu elbette genişletmekteyiz.* Yeri de Biz döşedik. Biz ne güzel döşeyiciyiz.* Ve düşünüp ibret alasınız diye Biz her şeyi çift çift yarattık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Çift çift″ ifadesinden maksat, İbn-i Zeyd Hazretlerine göre, canlılar ve bitkiler gibi varlıkların erkekli ve dişili olmalarıdır. Allah'u Teâlâ, dünyânın sonuna kadar, cinslerini devam ettirmek için bunları erkekli dişili olarak çift çift yaratmıştır. Bizlere de burada bu nîmeti hatırlatmaktadır. Bu ifadenin bir diğer anlamı da; her şeyin bir zıttının bulunmasıdır. Bunlar da; îman, inkâr; saadet, şekâvet; hidâyet, dalâlet; dünyâ, âhiret; gündüz, gece; yer, gök; Cennet, Cehennem gibi hususlardır.

Yine Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, semâyı genişletmekte olduğundan bahsetmektedir. Bu husus bilimsel olarak da ispat edilmiştir. Bu âyetlerin indiği yıllarda bu olayın bilinmesinin imkânı yoktu. Bu da, Kur'ân'daki mûcizelerdendir.

(فَفِرُّٓوا اِلَى اللّٰهِ اِنّٖي لَكُمْ مِنْهُ نَذٖيرٌ مُبٖينٌۚ (٥٠) وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ اِنّٖي لَكُمْ مِنْهُ نَذٖيرٌ مُبٖينٌ (٥١))

50-51. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″O halde, Allah'a sığının. Şüphesiz ben, O'nun tarafından size gönderilen apaçık bir uyarıcıyım.* Allah ile beraber başka ilah edinmeyin. Şüphesiz ben, O'nun tarafından size gönderilen apaçık bir uyarıcıyım.″

كَذٰلِكَ مَٓا اَتَى الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ اَوْ مَجْنُونٌ (٥٢) اَتَوَاصَوْا بِهٖۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ (٥٣) فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَٓا اَنْتَ بِمَلُومٍ (٥٤) وَذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنٖينَ (٥٥)

52-55. Ey Resûlüm! İşte böyle, (kavminin sana, sihirbaz yahut mecnûn demeleri gibi) bunlardan öncekilere de hiçbir Resûl gelmedi ki ona, ″Sihirbaz yahut mecnûn″ demesinler.* Onlar bunu birbirlerine tavsiye mi ettiler? Doğrusu onlar, azgın bir kavimdir.* Ey Resûlüm! O halde onlardan yüz çevir. Bundan dolayı kınanmazsın.* Ve sen öğüt ver. Çünkü öğüt, Mü’minlere fayda verir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Ve sen öğüt ver. Çünkü öğüt, Mü’minlere fayda verir″ diye buyrulmaktadır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu Âyet-i Kerîme’de de geçtiği gibi Mü’minlere bol nasihatta bulunurdu. Bu sebeple Peygamber Efendimizin halifeleri olan zâtlar da onun sünneti olan bu uygulamayı aynı şekilde yaparlar.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَزَالُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِى قُلُوبُهُمْ عَلَى قَلْبِ اِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَدْفَعُ اللّٰهُ بِهِمْ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يُقَالُ لَهُمُ الْاَبْدَالُ اِنَّهُمْ لَمْ يُدْرَكُوهَا بِصَلٰوةٍ وَلَا بِصَوْمٍ وَلَا بِصَدَقَةٍ، فَبِمَ أَدْرَكُوهَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ بِالسَّخَاءِ وَالنَّصِيحَةِ لِلْمُسْلِمِينَ (حل طب عن بن مسعود)

Ümmetimin içinde kırk kişi hiç eksik olmaz. Kalpleri İbrâhim Aleyhisselâm‘ın kalbi gibidir. Yeryüzünü Allah’u Teâlâ onlarla korur. Onlara, ″Ebdallar″ derler. Onlar o mertebeye namazla, oruçla, zekât ile ermediler. ″Ne ile erdiler Yâ Resûlallah?″ dediler. Şöyle buyurdu: ″Cömertlikle ve Müslümanlara bol nasihatla.″[1]

[1] Ebû Nuaym İsbehânî, Ma’rifet’üs-Sahâbe, Hadis No: 4013.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ (٥٦) مَٓا اُرٖيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَٓا اُرٖيدُ اَنْ يُطْعِمُونِ (٥٧) اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتٖينُ (٥٨)

56-58. Ben, cinleri ve insanları, ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım.* Ben, onlardan rızık istemediğim gibi, Bana yemek yedirsinler de demiyorum.* Şüphesiz rızık veren, mutlak kudret ve kuvvet sahibi olan ancak Allah’tır.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de, şöyle buyrulmuştur:

يَقُولَ اللّهُ سُبْحَانَهُ يَا ابْنَ آدَمَ تَفَرَّ غْ لِعِبَادَتِي أمْلأ صَدْرَكَ غِنًى وَأسُدَّ فَقْرَكَ وَإنْ لَمْ تَفْعَلْ مَلأتُ صَدْرَكَ شُغْلاَ وَلَمْ أَسُدَّ فَقْرَكَ (ه عن ابى هريرة)

Allah'u Teâlâ buyuruyor ki: ″Ey Âdemoğlu! Kendini Benim ibâdetime ver ki, gönlünü zenginlikle doldurayım ve fakirliğini gidereyim. Eğer böyle yapmazsan, ellerini işle doldururum, fakirliğini de gidermem.″[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 2.

فَاِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذَنُوبًا مِثْلَ ذَنُوبِ اَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ (٥٩) فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ (٦٠)

59-60. Şüphesiz o zulmedenler için, arkadaşlarının (geçmişteki benzerlerinin) azaptan nasipleri gibi nasipleri vardır. Artık azapta acele etmesinler.* İşte vaad olundukları o günün azâbından dolayı veyl o kâfirlere.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Veyl″ ifadesinin buradaki anlamı, Cehennemdeki bir vâdidir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَهْوِي فِيهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ (حم ت عن أبى سعيد

″Veyl, Cehennemde bir vâdidir ki kâfirler, üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11287; Rudani, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 10063. ″Veyl″ ifadesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 79'un izahına bakınız.

52-TÛR SÛRESİ

Bu sûre 49 âyettir. Mekke döneminde Zâriyat Sûresi’nden sonra nâzil olmuştur. İçerik olarak bu iki sûre birbirine benzemektedir. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″Tûr Dağı″ anlamına gelen ″Tûr″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالطُّورِۙ (١) وَكِتَابٍ مَسْطُورٍۙ (٢) فٖي رَقٍّ مَنْشُورٍۙ (٣) وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِۙ (٤) وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِۙ (٥) وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِۙ (٦) اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌۙ (٧) مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍۙ (٨))

1-8. Tûr Dağı’na,* yazılmış kitaba (Kur’ân’a) ki;* yayılmış ince deri üzerindedir.* Beyt’ül-Mâmur’a,* yükseltilmiş tavana (semâya),* kabarıp taşan denize yemin olsun ki,* Rabbinin azâbı, elbette vâki olacaktır.* Onu defedecek kimse yoktur.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Beyt’ül-Mâmur″ ifadesinden maksat, Hz. Ali Kerremallâhu veche, İbn-i Abbas, İkrime, Mücâhid ve Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre; Kâbe gibi meleklerin yedinci kat semâda tavaf yaparak ibâdet ettikleri yerdir. Burası Kâbe’nin tam üstüne denk gelmektedir.

Mîraç ile ilgili olan Hadis-i Şerif’in bir bölümünde; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yedinci kat semâya yükseltildiğinde, Beyt’ül-Mâmur ile ilgili olarak şöyle anlatmıştır:

فَإِذَا أَنَا بِإِبْرَاهِيمَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ وَإِذَا هُوَ يَدْخُلُهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ لَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ (م عن انس)

″Ben orada İbrâhim Aleyhisselâm ile arkasını Beyt’ül-Mâmur’a dayamış olarak karşılaştım. Beyt’ül-Mâmur’u gördüm. Ona günde yetmiş bin melek girer ve bir daha ona dönmezler…″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, Îman 74 (259, 263 Sünen-i Nesâî, Salat 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’üs-Salât 194.

يَوْمَ تَمُورُ السَّمَٓاءُ مَوْرًاۙ (٩) وَتَسٖيرُ الْجِبَالُ سَيْرًاۜ (١٠) فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَۙ (١١) اَلَّذٖينَ هُمْ فٖي (
خَوْضٍ يَلْعَبُونَۢ (١٢) يَوْمَ يُدَعُّونَ اِلٰى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّاۜ (١٣) هٰذِهِ النَّارُ الَّتٖي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ (١٤) اَفَسِحْرٌ
هٰذَٓا اَمْ اَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ (١٥) اِصْلَوْهَا فَاصْبِرُوٓا اَوْ لَا تَصْبِرُواۚ سَوَٓاءٌ عَلَيْكُمْۜ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ
١٦)( )

9-16. O gün gök sarsıldıkça sarsılır* ve dağlar yürüdükçe yürür.* İşte o gün, yalanlayanların vay hâline* ki onlar, daldıkları bir bâtılda oynayıp duranlardır.* O gün onlar, itile kakıla Cehennem ateşine atılırlar.* Onlara denir ki: ″Yalanladığınız ateş işte budur!* Bu da sihir midir? Yoksa görmüyor musunuz?* Ateşe girin, onun şiddetine ister sabredin ister etmeyin, sizin için birdir. Siz, ancak yaptıklarınızın cezâsını çekiyorsunuz.″

اِنَّ الْمُتَّقٖينَ فٖي جَنَّاتٍ وَنَعٖيمٍۙ (١٧) فَاكِهٖينَ بِمَٓا اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْۚ وَوَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحٖيمِ (١٨) كُلُوا (
))وَاشْرَبُوا هَنٖٓيـًٔا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَۙ (١٩) مُتَّكِـٖٔينَ عَلٰى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍۚ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عٖينٍ (٢٠

17-20. Takvâ sahipleri ise, Cennetler ve nîmetler içindedirler.* Onlar, Rablerinin kendilerine verdiği nîmetler içinde sefâ sürerler. Rableri onları Cehennem azâbından korumuştur.* Onlara denir ki: ″Güzel amellerinize mükâfat olarak afiyetle yiyin, için;* dizilmiş tahtlara yaslananlar olarak.″ Biz onlara hûruliyn’i de eş yaptık.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَّكِئُ الْمُتَّكَأَ مِقْدَارَ أَرْبَعِينَ سَنَةً مَا يَتَحَوَّلُ عَنْهُ وَلَا يَمَلُّهُ ، يَأْتِيهِ مَا اشْتَهَتْ نَفْسُهُ وَلَذَّتْ عَيْنُهُ (ابن
كثير، التفسير القران العظيم عن الهيثم بن مالك الطائي)

″Şüphesiz kişi Cennete yerleşince, kırk sene tahtına yaslanır. Oradan ayrılmaz, oradan usanmaz. Gönlünün çektiği ve gözünün hoşlandığı şeyler ona gelir.″[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 7, s. 432.

وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِاٖيمَانٍ اَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَٓا اَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍۜ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا (
كَسَبَ رَهٖينٌ (٢١))

21. Îman edip arkalarından zürriyetleri de îman ederek kendilerine tâbi olanları, âhirette zürriyetlerine kavuştururuz (onları, Cennette babalarıyla beraber ederiz). Böyle yapmakla, onların (babalarının) amellerinin sevabından da hiçbir şey eksiltmeyiz. Herkes kazandığının karşılığında bir rehindir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle nakledilmiştir:

إِنَّ اللّٰهَ يَرْفَعُ ذُرِّيَّةَ الْمُؤْمِنِ مَعَهُ فِي دَرَجَتِهِ فِي الْجَنَّةِ، وَإِنْ كَانُوا دُونَهُ فِي الْعَمَلِ ثُمَّ قَرَأَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْيَقُولُ وَمَا نَقَصْنَاهُمْ (ك السنن الكبرى للبيهقى عن ابن عباس)

Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Mü’minin zürriyetini, onun evlatlarını onunla birlikte Cennette onun derecesine yükseltir. İsterse onun zürriyetinden gelenler bu dereceye ameliyle erişememiş olsunlar. Böylelikle Allah’u Teâlâ, çocukları sâyesinde gözünün aydınlanmasını sağlamış olacaktır. Daha sonra da: ″Îman edip arkalarından zürriyetleri de îman ederek kendilerine tâbi olanları, âhirette zürriyetlerine kavuştururuz…″ diye devam eden Sûre-i Tûr, Âyet 21’i okudu.[1]

Bu âyetten anlaşıldığı üzere evlatlar, Mü’min babalarına tâbi olduklarında, onların dereceleri babalarından aşağı olsa bile, Allah’u Teâlâ, onların Cennette babalarıyla beraber olacaklarını bildirmektedir. Bu da Allah’u Teâlâ’nın Mü’min kullarına büyük bir rahmetidir. Allah’u Teâlâ âdildir. Rahmeti, bütün insanları kuşatır. Fakat kendisi Müslüman olduğu halde, babası kâfir olan veya günahkâr olan bir kimse, böyle bir rahmetten nasıl faydalanabilir? Bütün insanların bu rahmetten istifade edebilmeleri için bu Âyet-i Kerîme’yi şu anlamda da düşünmek gerekir:

Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Ahzâb, Âyet 6’da: ″Peygamber, Mü’minlere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü’minlerin anneleridir″ diye geçen buyruğundan dolayı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Mü’minlerin babasıdır.

Yine bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 45-46’da şöyle geçmektedir:

Nûh, Rabbine nidâ ederek, ″Yâ Rabbi! Şüphesiz oğlum benim ehlimdendir (ehlimin kurtulacağını vaad buyurduğun halde onu gark ettin). Muhakkak ki, Senin vaadin haktır. Sen, hükmedenlerin en iyi hükmedenisin!″ dedi.* Allah’u Teâlâ da, ″Ey Nûh! O senin ehlinden değildir. Çünkü o, pek kötü işte bulundu…″ Bu Âyet-i Kerîme’de de görüldüğü üzere Kenan, Nuh Aleyhisselâm’ın oğlu olduğu halde, kendine tâbi olup gemiye binmediği için Allah’u Teâlâ onu evlâdı saymamış, Nûh Aleyhisselâm’a tâbi olup gemiye binenleri evlâdı saymıştır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أُعَلِّمُكُمْ ... (د عن ابى هريرة

″Doğrusu ben, size göre baba mevkiindeyim. Ben, size öğretirim.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(يَا عَلِيُّ اَنَا وَ اَنْتَ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ (الاصفهانى، المفردات

″Yâ Ali! Ben ve sen, bu ümmete babayız.″[3]

Bu delillere baktığımız zaman, Peygamberlere îman edip onlara tâbi olanları Allah’u Teâlâ onların evlâdı olarak saymıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُّ سَبَبٍ وَ نَسَبٍ يَنْقَطِعُ اِلَّا سَبَبِى وَ نَسَبِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ (حل قط ك ق ض طب عن ابن عباس

″Her sebep ve nesep kesilir. Ancak benim sebebim ve nesebim, kıyâmette kesilmez.″[4]

Bu Hadis-i Şerif’te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ″Nesep″ diye buyurduğu, kan bağından gelen ailesidir. ″Sebep″ diye buyurduğu ise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yaşantısını kendine örnek alıp sünnetiyle amel ederek ona tâbi olanlardır. İşte birincisi, kan bağından gelen zâhir evlatlarıdır. İkincisi de, takvâ üzere mânevi yoldan gelen evlatlarıdır. Sahâbe-i Kirâm da işte bu şekilde sebep yönünden evlâdıdır. Bu nedenle, Cennette onunla beraber olacaklardır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Ashâb-ı Kirâm’dan bir adam, (bir rivâyete göre de Resûlü Ekrem’in kölelikten azat ettiği Sevban Radiyallâhu anhu) Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i çok sever ve ondan bir an bile ayrı kalmaya tahammül edemezdi. Bir gün o, yüzü kül gibi olduğu halde Resûlü Ekrem’e geldi. Peygamber Efendimiz: ″Hasta mısın?″ diye sorunca, o zât: ″Hayır″ dedi ve konuşmasına şöyle devam etti:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ اِنِّى لأُحِبُّكَ حَتَّى اِنِّى لأَذْكُرُكَ فَلَوْلا أَنِّى أَجِيءُ فَأَنْظُرُ اِلَيْكَ ظَنَنْتُ أَنَّ نَفْسِى تَخْرُجُ فَأَذْكُرُ أَنِّى

اِنْ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ صِرْتُ دُونَكَ فِي الْمَنْزِلَةِ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيَّ وَأحِبُّ أنْ أكُونَ مَعَكَ فِي الدَّرَجَةِ فَلَمْ يَرُدَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: "وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ [النساء آية 69] فَدَعَاهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَلاهَا عَلَيْهِ. (طب عن ابن عباس)

"Yâ Resûlallah! Şüphesiz ki sen bana, elbette canımdan daha sevgilisin. Şüphesiz ki sen bana, elbette çocuklarımdan daha sevgilisin. Şüphesiz ki ben, elbette evde seni düşünüyorum da sabredemiyorum. Tâ ki geliyorum da sana bakıyorum. Ölümümü ve ölümünü hatırladığımda anladım ki, sen Cennete girdiğinde Peygamberlerle beraber yüksek makamlarda olacaksın. Ben de Cennete girmem hâlinde seni göremeyeceğimden korktum. Resûlulah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir cevap vermedi. Nihâyet Cebrâil Aleyhisselâm ona şu âyeti indirdi: "Her kim Allah'a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah'u Teâlâ'nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaştırlar."[5] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, o zâtı çağırdı ve inen bu Âyet-i Kerîme'yi ona okudu.[6]

Bu husus Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, "Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacaktır?" diye sordu. Peygamberimiz, namaza kalktı ve namazını bitirince: "Kıyâmetin kopmasını soran kimse nerededir?" buyurdu. Adam: "Benim Yâ Resûlallah!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kıyâmet için ne hazırladın?" buyurdu. Adam: "Kıyâmet için (nâfile olarak) fazla namaz ve oruç hazırlayamadım. Fakat ben, Allah'ı ve Resûlünü seviyorum " dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ فَمَا رَأَيْتُ فَرِحَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَذَا. (م د ت عن انس)

"Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın." Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Müslümanların, Müslüman olmaları dışında bu söze sevindikleri kadar, başka bir şeye sevindiklerini görmedim."[7]

İşte Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında Sahâbe-i Kirâm, ona tâbi oldukları için Allah'u Teâlâ'nın rahmetine nâil olarak Cennette onunla beraber olacaklardır. Peki, Peygamber Efendimizden sonra gelen ümmeti bu rahmetten nasıl faydalanabilir? Bunlar da Peygamber Efendimizin kendisinden

sonra gelen halifelerine tâbi olarak aynı rahmete nâil olurlar. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, halifelerinin kimler olduğuna dair şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَى خُلَفَائِى قِيلَ وَمَا خُلَفَائِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِى وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

″Allah‘ın rahmeti benim halifelerime olsun.″ ″Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?″ dediler. Buyurdu ki: ″Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir.″[8]

Bir Müslüman, Peygamber Efendimizden yüzyıllar sonra da gelse, halifeleri olan bu zâtlara tâbi olursa, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetiyle amel ederek, Peygamber Efendimize tâbi olmuş olur. Böylece Âyet-i Kerîme'de geçen rahmete de nâil olur ve Allah'u Teâla onu tâbi olduğu kişiyle beraber eder. O âlim de Peygamber Efendimizin sünnetini yapıp Müslümanlara öğrettiği için Allah'u Teâlâ onu da Peygamber efendimizle Cennette beraber eder.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ اَحَبَّ عَالِمًا فَقَدْ اَحَبَّنِى مَنْ اَحَبَّنِى فَقَدْ اَحَبَّ اللّٰهَ مَنْ اَحَبَّ اللّٰهَ دَخَلَ الْجَنَّةِ (طب عن ام سلمة

″Her kim bir âlimi severse, şüphesiz beni sevmiş olur. Her kim de beni severse, şüphesiz Allah'ı sevmiş olur. Her kim de Allah'ı severse Cennete dâhil olur.″[9]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ فَارَقَ عَلِيًّا فَارَقَنِى وَمَنْ فَارَقَنِى فَقَدْ فَارَقَ اللّٰهَ (طب عن ابن عمر

″Her kim Âli'yi fark ederse, beni fark etmiş olur. Her kim de beni fark ederse, Allah'ı fark etmiş olur.″[10]

Yeryüzündeki her insanın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ″Halifelerim ″ dediği bu zâtlara tâbi olduğunda, Peygamber Efendimizden her ne kadar sonra da gelse, Cennette ona yakın olup, komşu olabilme imkânı vardır.

Allah'u Teâlâ, bize Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetiyle yaşayıp ona tâbi olarak ölmeyi ve Cennet-i A'lâ'da da komşuluğunu nasip etsin, âmin!

Vallâhu a’lem, bi’s-savâb (Doğruyu en iyi bilen Allah’tır).

Âyet-i Kerîme’nin sonunda: ″Herkes kazandığının karşılığında bir rehindir″ buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat da, hiçbir kimse başkasının günahından dolayı hesaba çekilmeyecek, herkes kendi günahının karşılığını görecektir, demektir.[11]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3703; Beyhakî, Sünen’ül-Kübrâ, c. 10, s. 268.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 4.

[3] Râğıb el-İsfehânî, el-Müfredat, s. 7.

[4] Taberânî Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 2567, 2568; Abdürrezzak, Musannef, Hadis No: 10354; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 340/15.

[5] Sûre-i Nisâ, Âyet 69.

[6] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 12394; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 4, s. 510.

[7] Sünen-i Tirmizî, Zühd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113; Sahih-i Müslim, Birr 50 (161-165).

[8] Muhtâr’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 291/1.

[9] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 19345.

[10] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 13390; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 32974.

[11] Yine bu husus, Sûre-i Müddessir, Âyet 38-39’da: ″Herkes kazandığının karşılığında bir rehindir.* Ashâb-ı Yemin (amel defteri sağından verilenler) bundan müstesnâ″ diye geçmektedir.

وَاَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ (٢٢) يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ (٢٣) وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَاَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ (٢٤)

22-24. Cennette onların canlarının istediği meyve ve etlerden bol bol verdik.*

Orada birbirlerine kadeh sunarlar ki, onda ne bir saçma söz vardır, ne de bir günah.* Sedefte muhafaza olunan incilere benzer gılmân da (genç hizmetçiler de) etraflarında dolaşırlar.

İzah: Bu âyetlerde geçen Cennet ehli hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَمَنْ يَنْظُرُ إِلَى جِنَانِهِ وَأَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَسُرُرِهِ مَسِيرَةَ أَلْفِ سَنَةٍ وَأَكْرَمُهُمْ عَلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ يَنْظُرُ إِلَى وَجْهِهِ غُدْوَةً وَعَشِيَّةً ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ } (ت عن ابن عمر)

″Cennet ehlinin en aşağı mertebede olanı şu kişidir ki; bahçelerini, eşlerini, bol nîmetlerini, hizmetçilerini ve tahtlarını bin senelik mesâfeye kadar görecektir. Cennet ehlinin Allah katında en makbul olanı da şu kişidir ki, sabah akşam Allah'ın Cemâlini görecektir.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O günde birtakım yüzler parıldar;* Rabblerine bakarlar″ mealindeki Sûre-i Kıyâmet, Âyet 22-23'ü okudu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 16.

وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ (٢٥) قَالُوا اِنَّا كُنَّا قَبْلُ فٖي اَهْلِنَا مُشْفِقٖينَ (٢٦) فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَوَقٰينَا عَذَابَ السَّمُومِ (٢٧) اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ اِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحٖيمُ (٢٨)

25-28. Onlar, birbirlerine yönelerek hallerinden sorarlar. Derler ki:* ″Şüphesiz biz, bundan önce (dünyâda iken) ailelerimiz içinde (Allah'a isyan etmekten) korkardık.* Allah'u Teâlâ da bize rahmetini ihsan buyurdu ve bizi Semum azâbından korudu.* Şüphesiz biz, bundan önce (dünyâda iken) O'na duâ ederdik (bizi korumasını isterdik). Şüphesiz O, ihsan edendir ve rahmeti boldur.″

İzah: Bu âyetler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ اشْتَاقُوا إِلَى الإِخْوَانِ ، فَيَجِيءُ سَرِيرُ هَذَا حَتَّى يُحَاذِيَ سَرِيرَ هَذَا فَيَتَحَدَّثَانِ ، فَيَتَّكِئُ هَذَا وَيَتَّكِئُ هَذَا فَيَتَحَدَّثَانِ بِمَا كَانَا فِي الدُّنْيَا فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: يَا فُلانُ تَدْرِي أَيَّ يَوْمٍ غَفَرَ اللّٰهُ لَنَا يَوْمَ كُنَّا فِي مَوْضِعِ كَذَا وَكَذَا فَدَعَوْنَا اللّٰهَ فَغَفَرَ لَنَا (البزار عن انس)

Cennet ehli Cennete girdiği zaman kardeşlerini görmeyi arzularlar. Birinin tahtı diğerinin tahtı hizasına ulaşıncaya kadar gelir, birbirleriyle konuşurlar. O ve diğeri tahtlarına yaslanır ve dünyada iken içinde bulundukları durumu

konuşurlar. Biri arkadaşına: ″Allah'u Teâlâ'nın bizi bağışladığı gün hangisidir biliyor musun? Bir gün filan filan yerdeydik de Allah'a duâ etmiştik, işte o gün bizi bağışladı″ der.[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen ″Semum″, Cehennem tabakalarından bir tabakadır. Bu kelime lügatte; gündüz meydana gelen şiddetli sıcaklık veya soğukluk mânâsına gelmektedir. Bu kelime, bâzen soğuğun insanı etkilemesi hakkında kullanıldığı gibi, çoğunlukla da sıcağın ve güneşin etkilemesi hakkında kullanılır. Bu sebeple bu kelimeye doğrudan Cehennem azâbı ve özellikle de ateş azâbı diye mânâ verilmiştir.

Cehennem azâbı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اشْتَكَتْ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا فَقَالَتْ رَبِّ أَكَلَ بَعْضِي بَعْضًا فَأَذِنَ لَهَا بِنَفَسَيْنِ نَفَسٍ فِي الشِّتَاءِ وَنَفَسٍ فِي الصَّيْفِ فَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهَرِيرِ (خ م عن ابى هريرة)

″Ateş, Rabbine şikâyet ederek dedi ki: Rabbim, benim bir kısmım diğer kısmımı yedi. Bunun üzerine Allah ona; kışın bir nefes, yazın bir nefes olmak üzere iki nefes hakkı tanıdı. İşte yaz nefesi, en şiddetli şekilde hissettiğiniz hararettir. Kış nefesi de, en şiddetli bulduğunuz soğuktur.″[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 435.

[2] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 10; Sahih-i Müslim, Mesâcid 32 (185). Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 9; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 38.

فَذَكِّرْ فَمَٓا اَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍۜ (٢٩) اَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهٖ رَيْبَ الْمَنُونِ (٣٠) قُلْ تَرَبَّصُوا فَاِنّ۪ي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّص۪ينَۜ (٣١) اَمْ تَأْمُرُهُمْ اَحْلَامُهُمْ بِهٰذَٓا اَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَۚ (٣٢) اَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُۚ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَۚ (٣٣) فَلْيَأْتُوا بِحَد۪يثٍ مِثْلِه۪ٓ اِنْ كَانُوا صَادِق۪ينَۜ (٣٤)

29-34. Ey Resûlüm! O halde sen, öğüt vermeye devam et. Sen, Rabbinin nîmeti hakkı için ne bir kâhinsin, ne de bir mecnûn!* Yoksa onlar: ″O, şâirdir; gözetleyelim. Zamanın hâdiseleri onu da helâk eder!″ mi diyorlar?* Ey Resûlüm! Onlara: ″Siz, benim helâkimi bekleyin, ben de sizin helâkinizi beklerim″ de.* Yoksa akılları mı bunu (sana, kâhin ve mecnûn demeyi) kendilerine emrediyor? Yoksa onlar, azgın bir toplum mudur?* Yoksa onlar: ″O Kur'ân'ı kendisi uydurup söyledi″ mi diyorlar? Hayır, onlar îman etmezler.* Bu

iddialarında doğru iseler, haydi Kur’ân’ın misli bir söz getirsinler!

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre; Kureyşliler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in durumunu görüşmek üzere Dâr’ün-Nedve’de toplandıklarında, içlerinden birisi: ″Onu bağlayıp hapsedin, sonra ondan önceki şâirlerden Züheyr, Nâbiğa ve emsalinin helâk olduğu gibi, o da helâk olup ölünceye kadar onu gözetleyin. Zîrâ o da onlardan birisi gibidir″ demişti. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ, onların sözlerini beyan ederek, Yoksa onlar: ″O, şâirdir; gözetleyelim. Zamanın hâdiseleri onu da helâk eder!″ mi diyorlar? diye geçen Sûre-i Tûr, Âyet 30’u indirdi.

اَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ اَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ (٣٥) اَمْ خَلَقُوا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ (٣٦) اَمْ عِنْدَهُمْ (
خَزَائِنُ رَبِّكَ اَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ (٣٧) اَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (٣٨) اَمْ
لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ (٣٩) اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ (٤٠) اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ (٤١)
))اَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ (٤٢) اَمْ لَهُمْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ (٤٣

35-43. Yoksa onlar, yaratıcısı olmadan mı dünyâya geldiler? Yoksa kendi nefislerini, kendileri mi yarattılar?* Yoksa gökleri ve yeri yaratan kendileri midir? Bilakis onlar, hiçbir şey bilmiyorlar.* Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Yoksa onlar, işlerin tedbirinde muktedir ve gâlip midirler?* Yoksa onların merdivenleri var da onunla semâya yükselip meleklerin sözlerini mi işitirler? Öyleyse, işittiklerini apaçık bir delil ile ispat etsinler.* Yoksa kızlar Allah’ın, oğullar sizin midir?* Ey Resûlüm! Yoksa sen, onlardan ücret istiyorsun da, istediğin ücret onlara ağır mı geliyor?* Yoksa gaybı biliyorlar da onunla mı hükmediyorlar?* Yoksa (Resûl hakkında) bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat o kâfirler, kendileri o tuzağa düşeceklerdir.* Yoksa onlar için Allah’tan başka bir ilah mı vardır? Allah’u Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Cubeyr b. Mutim Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ فَلَمَّا بَلَغَ هَذِهِ الْآيَةَ {أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمْ الْمُسَيْطِرُونَ} قَالَ كَادَ قَلْبِي أَنْ يَطِيرَ) (خ جبير بن مطعم

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i akşam namazında Tûr Sûresi’ni okurken dinledim. ″Yoksa onlar, yaratıcısı olmadan mı dünyâya geldiler? Yoksa kendi nefislerini kendileri mi yarattılar?* Yoksa gökleri ve yeri yaratan kendileri

midir? Bilakis onlar, hiçbir şey bilmiyorlar.* Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Yoksa onlar, işlerin tedbirinde muktedir ve gâlip midirler?″ diye geçen âyetlere ulaştığında, neredeyse kalbim yerinden çıkacaktı.[1]

Bu Hadis-i Şerif'in râvisi olan Cübeyr İbn-i Mut'im Radiyallâhu anhu, Bedir Savaşı'ndan sonra esir edilenlerin fidyeleri konusunda görüşmek üzere Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelmişti ve o zaman henüz müşrik idi. Bu âyetleri dinlemiş olması, onu İslâm'a girmeye sevk eden sebeplerin başında yer alır.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Yoksa kızlar Allah'ın, oğullar sizin midir?″ diye geçtiği üzere müşrikler, ″Melekler, Allah'ın kızlarıdır″[2] diyerek Allah'a karşı büyük bir iftirada bulunmuşlardır.

Bu husus Sûre-i Nahl, Âyet 57-59'da şöyle geçmektedir:

″Onlar, Allah'a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı utanarak kavminden gizlenir. O çocuğu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa diri diri toprağa mı gömsün? diye düşünür. Dikkat edin! Verdikleri hüküm ne kötüdür.″

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Tûr 1.

[2] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Menâkib 80.

(وَاِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَٓاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ (٤٤) فَذَرْهُمْ حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذ۪ي ف۪يهِ
يُصْعَقُونَۙ (٤٥) يَوْمَ لَا يُغْن۪ي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَۜ (٤٦)

44-46. Onlar, semâdan bir parça düştüğünü (azâbın indirildiğini) görseler, ″Üst üste yığılmış buluttur″ derler.* Ey Resûlüm! Artık çarpılıp helâk olacakları güne kavuşuncaya kadar onları kendi hallerine bırak.* O gün onların tuzakları kendilerine hiçbir fayda vermez ve onlar yardım da görmezler.

(وَاِنَّ لِلَّذ۪ينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٤٧)

47. Şüphesiz zâlimler için âhiret azâbından önce de azap vardır. Lâkin onların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Bera İbn-i Âzib, İbn-i Abbas ve Katâde Hazretlerine göre, âhiret azâbından evvel olan azaptan maksat, kabir azâbıdır. İbn-i Zeyd Hazretlerine göre de, dünyâda kâfirlerin başlarına gelen çeşitli belâ ve musîbetlerdir. Bu tür belâ ve musîbetler ile, Mü'minlerin Allah katında sevabını artırırken, kâfirlerin ise cezâlarının bir kısmı bu dünyâda acele verilmiş olur.

(وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَاِنَّكَ بِاَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُۙ (٤٨) وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَاِدْبَارَ النُّجُومِ (٤٩)

48-49. Ey Resûlüm! Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen, Bizim himâyemizdesin. Ve kalktığın zaman, Rabbini hamd ile tesbih et.* Gecenin bir kısmında ve yıldızların batacağı vakitte de O'nu tesbih et.

İzah: Avf b. Mâlik ve İbn-i Zeyd Hazretlerine göre, Âyet-i Kerîme'de: ″Ve kalktığın zaman, Rabbini hamd ile tesbih et″ diye geçen ifadeden maksat, uykundan kalktığın zaman Rabbini tesbih et ve namaz kıl, demektir. Diğer bâzı âlimlere göre ise bu ifadeden maksat, namaza başlamadan önce, Subhâneke Duâsı'nı okumaktır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in herkesten fazla ibâdet ettiğine dair İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِى الْمُصَلِّينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِى الذَّاكِرِينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط عن ابن مسعود)

″Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'u Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı.″[1] Namazda da zikirde de hepimizden ileriydi, demektir.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17931.

53-NECM SÛRESİ

Bu sûre 62 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre, Necm Sûresi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mekke’de halka ilan ettiği ilk sûredir. İsmini, ilk âyettinde geçen ve ″Yıldız″ anlamına gelen ″Necm″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالنَّجْمِ اِذَا هَوٰىۙ (١) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوٰىۚ (٢)

1-2. Battığı zaman yıldıza yemin olsun ki,* (Ey Kureyş halkı!) Arkadaşınız (Muhammed Aleyhisselâm), doğru yoldan ayrılmadı ve bâtıl itikâda sapmadı.

İzah: İmam Kurtubî, tefsirinde, bu âyetlerde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mîraca çıktığını ve bu konudaki söylediklerinin de hak olduğunu bildirmiştir. Bu hususta Câfer b. Muhammed b. Ali b. el-Hüseyn Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

وَالنَّجْمِ يَعْنِي مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا هَوَى إِذَا نَزَلَ مِنَ السَّمَاء لَيْلَة الْمِعْرَاج (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن جعفر بن محمد بن على بن الحسين)

″Battığı zaman yıldıza yemin olsun ki″ buyruğundaki yıldız, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kastetmektedir. Battığı zaman da, Mîraç gecesi semâdan yere indiği zaman, demektir.[1]

Burada ″Battı″ anlamı verilen ″Hevâ″ fiili, aynı zamanda yukardan aşağıya hızlıca inmek, düşmek anlamlarına da gelir.

Urve İbn-i ez-Züheyir Radiyallâhu anhu da bu hususta şu hâdiseyi anlatmaktadır:

أَنَّ عُتْبَة بْن أَبِي لَهَب وَكَانَ تَحْته بِنْت رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَادَ الْخُرُوج إِلَى الشَّام فَقَالَ لَآتِيَنَّ مُحَمَّدًا فَلَأُوذِيَنَّهُ فَأَتَاهُ فَقَالَ يَا مُحَمَّد هُوَ كَافِر بِالنَّجْمِ إِذَا هَوَى وَبِالَّذِي دَنَا فَتَدَلَّى. ثُمَّ تَفَلَ فِي وَجْه رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَدَّ عَلَيْهِ اِبْنَته وَطَلَّقَهَا فَقَالَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللّٰهُمَّ سَلِّطْ عَلَيْهِ كَلْبًا

(مِنْ كِلَابك ... (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عروة ابن الزبير

Ebû Leheb'in oğlu Utbe, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kızı ile evli idi. Şam'a gitmek istedi. ″Yemin olsun ki, Muhammed'e gidip ona eziyet edeceğim″ dedi. Yanına varıp, ″Yâ Muhammed! Ben, battığı zaman yıldızı ve yaklaşıp sarkanı,[2] inkâr ediyorum″ dedi. Sonra da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yüzüne tükürdü, kızını boşayıp ona gönderdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″Allah'ım! Sen bunun üzerine yırtıcı hayvanlarından birisini musallat et″ diye bedduâ etti. Bu esnada Ebû Tâlib de orada bulunuyordu. Bu bedduâdan endişeye kapıldı ve ″Ey kardeşimin oğlu! Sen bu bedduâyı yapmayabilirdin″ dedi. Utbe babasına gidip, ona durumu haber verdi. Sonra da Şam'a çıktılar, bir yerde konakladılar. Oradaki manastırdan bir rahip onların yanına gelip, ″Burası yırtıcı hayvanı çok olan bir yerdir″ dedi. Ebû Leheb arkadaşlarına: ″Ey Kureyş topluluğu! Bu gece siz bizi koruyun. Çünkü ben, Muhammed'in yaptığı bedduânın oğlumu tutacağından korkuyorum″ dedi. Bunun üzerine develerini toplayıp etraflarında çöktürdüler ve özellikle Utbe'yi gözetlemeye koyuldular. Bir aslan gelip onların yüzlerini koklamaya başladı ve nihâyet Utbe'ye bir darbe indirip onu öldürdü.[3]

Bu hâdiseyle ilgili Hassan Radiyallâhu anhu da şu beyti söylemiştir:

مَنْ يَرْجِعِ الْعَامَ إِلَى أَهْلِهِ… فَمَا أَكِيلُ السَّبْعِ بِالرَّاجِعِ

Bu sene kimisi ailesinin yanına dönse bile,

Yırtıcı hayvanın yediği kimse geri dönemez.[4]

İşte bu sûrenin başından 18. âyete kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraç hâdisesi haber verilmektedir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 83.

[2] Bu ifade Necm Sûresi 1 ve 8. Âyetlerdir.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 83.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 83.

(وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰىۜ (٣) اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰىۙ (٤)

3-4. O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu, Allah tarafından vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir.

İzah: Bu Âyetlerde Allah'u Teâlâ açıkça, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sözlerinin, Allah'ın rızâsından ayrı olmadığını beyan etmektedir. Âyetler gibi, hadisler de bizzat Allah tarafından kendisine vahyedilmiştir. Bu sûrede de geçtiği üzere; Peygamberliği, Mîraca çıkması, orada gördükleri ve anlattıklarının hepsi doğrudur, demektir.

Bu Âyet-i Kerîme'ye göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetleri ve hadisleri de vahiydir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِالشَّيْءِ فَخُذُوا بِهِ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَاجْتَنِبُوهُ (ن ه حم عن ابى هريرة

"Size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiği kadar onu alın. Sizi bir şeyden nehyettiğim zaman da ondan sakının."[1]

Abdullah b. Amr b. As Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنْتُ أَكْتُبُ كُلَّ شَيْءٍ أَسْمَعُهُ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيدُ حِفْظَهُ فَنَهَتْنِي قُرَيْشٌ وَقَالُوا أَتَكْتُبُ كُلَّ شَيْءٍ تَسْمَعُهُ وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَشَرٌ يَتَكَلَّمُ فِي الْغَضَبِ وَالرِّضَا فَأَمْسَكْتُ عَنْ الْكِتَابِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَوْمَأَ بِأُصْبُعِهِ إِلَى فِيهِ فَقَالَ اكْتُبْ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا (يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا حَقٌّ (د حم در عن عبد اللّٰه بن عمرو

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den duyduğum her şeyi yanımda bulundurmak için yazıyordum. Nihâyet Kureyş Muhâcirleri beni bu işten sakındırarak, "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den duyduğun her şeyi yazıyorsun, oysa Peygamberimiz de bir beşerdir; öfke veya sevinç hâlinde bir şey söyleyebilir" dediler. Bu nedenle Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hadislerini yazmaktan sakınarak, olayı Peygamberimize aktardım. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kendi ağzına işâret ederek, "Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, buradan haktan başka bir şey çıkmaz" buyurdu.[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنِّي لَا أَقُولُ إِلَّا حَقًّا قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ فَإِنَّكَ تُدَاعِبُنَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَقَالَ إِنِّي لَا أَقُولُ إِلَّا حَقًّا (حم عن ابى

(هريرة

″Ben, ancak hakkı söylerim.″ Ashâbından birisi: ″Yâ Resûlallah! Sen bizimle şakalaşıyorsun da″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ben, haktan başka bir şey söylemem″ buyurdu.[3]

Hassan Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

(كَانَ جِبْرِيلُ يَنْزِلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالسُّنَّةِ كَمَا يَنْزِلُ عَلَيْهِ بِالْقُرْآنِ. (در عن حسان

″Cebrâil, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, Kur'ân'ı indirdiği gibi sünnet de indiriyordu.″[4]

Bu sebeple Ashâb-ı Kirâm, Hadis-i Şerif'leri hem ezberler, hem de kayıt altına alırlardı. Bu hususta Hemmam b. Münebbih Radiyallâhu anhu şöyle anlatmıştır:

أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثَرَ حَدِيثًا عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى (اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنِّي إِلَّا عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عَمْرٍو فَإِنَّهُ كَانَ يَكْتُبُ وَكُنْتُ لَا أَكْتُبُ (خ ت عن همام بن منبه

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu buyurdu ki: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Sahâbîlerinden hiçbir kimse, benden daha fazla hadis nakletmiş değildir. Abdullah b. Amr hâriç. Çünkü o yazıyordu, ben yazmıyordum.″[5]

Yine Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يَجْلِسُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَسْمَعُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَدِيثَ فَيُعْجِبُهُ وَلَا يَحْفَظُهُ فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي أَسْمَعُ مِنْكَ الْحَدِيثَ فَيُعْجِبُنِي وَلَا أَحْفَظُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَعِنْ بِيَمِينِكَ وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ لِلْخَطِّ (ت عن (ابى هريرة

Ensârdan bir adam Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında oturur, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hadislerini dinler, hoşuna gider fakat ezberleyemezdi. Bu durumunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şikâyet etti ve dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Senden bir hadis işitiyorum hoşuma gidiyor, fakat ezberleyemiyorum.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Elinin yardımına müracaat et″ buyurdu ve eliyle yazı yazmaya işâret etti.[6]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَتَبَ عَنِّي عِلْمًا أَوْ حَدِيثًا لَمْ يَزَلْ يُكْتَبْ لَهُ الأَجْرُ مَا بَقِيَ ذَلِكَ الْعِلْمُ أَوِ الْحَدِيثُ (ك فى تاريخه عن ابى بكر)

"Bir kimse benden bir ilim veya hadis yazsa, bu ilim veya hadis devam ettikçe, ona da ecir yazılmaya devam edilir."[7]

Yine Peygamberimizin haram kıldığı da Allah'u Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir. Haram ve helâl olan şeylerin bir kısmı âyetle belirlenmiş, bir kısmı da bizzat Peygamberimiz tarafından belirlenmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ أَلا يُوشِكُ شَبْعَانٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ، فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَحِلُّوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ، وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللّٰهُ. أَلَا لَا يَحِلُّ لَكُمُ الْحِمَارُ الأَهْلِيُّ وَلَا كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ وَلَا لُقَطَةُ مُعَاهِدٍ إِلا أَنْ يَسْتَغْنِيَ عَنْهَا صَاحِبُهَا وَمَنْ نَزَلَ بِقَوْمٍ فَعَلَيْهِمْ أَنْ يَقْرُوهُ. فَإِنْ لَمْ يَقْرُوهُ فَلَهُ أَنْ يُعْقِبَهُمْ بِمِثْلِ قِرَاهُ. (د طب عن المقدام بن معدي كربٍ)

"Haberiniz olsun! Bana Kur'ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: "Bize Kur'ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin" diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı da Allah'u Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir."[8] "Haberiniz olsun! Sizin için evcil olan eşek eti helâl değildir. Yırtıcı hayvanların eti size helâl değildir. Bir muâhidin (kendisiyle barış ortamında olunan ve İslâm Dîni'nin hâricinde olan kimselerin) yitiği size helâl olmaz. Ancak sahibi ona ihtiyaç duymayıp helâl ederse müstesnâ."[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

عَسَى أَحَدُكُمْ اَنْ يُكَذِّبَنِى وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّى فَيَقُولُ مَا قَالَ ذَا رَسُولُ اللّٰهِ دَعْ هَذَا وَهَاتِ مَا فِي الْقُرْآنِ (أبو نصر السجزى في الابانة وقال غريب عن جابر أبو نصر عن أبى سعيد)

Sizden birinin koltuğuna dayanmış olduğu halde, beni yalanla-yacağı beklenir. Şöyle ki, kendisine benden bir hadis ulaştığında, "Resûlullah böyle bir şey söylemedi. Bunu bırak, Kur'ân'dakini bana getir" der.[10]

İşte bunlar gibi çok sayıda Hadis-i Şerif'te açıkça geçtiği üzere, Kur'ân ile

birlikte Peygamber Efendimize sünnet de verilmiştir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (خ عن مالك

″Namazı ben nasıl kılıyorsam, benden gördüğünüz gibi kılın.″[11] Bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لِتَأْخُذُوا مَنَاسِكَكُمْ (م عن جابر

″Hacca ait ibâdetlerin uygulamalarını benden alın.″[12]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

اِنَّمَا بُعِثْتُ خَاتِمًا فَاتِحًا وَأُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَفَوَاتِحَهُ وَاخْتَصَرَ لِى الْحَدِيثُ اِخْتِصَارًا فَلَا يُهْلِكَنَّكُمْ (اِلَّاالْمُتَهَوِّكُونَ (هب عن قلابة

″Ancak ben gönderildim ki, Peygamberlerin hâtemiyim ve yaratılış itibariyle de ilkiyim. Bana az söz ile çok mânâlar anlatma kabiliyeti verilmiştir. Bütün fütuhat bana açılmıştır. Hadisler bana kısa ve toplu olarak güzel kelimeler ile çok büyük mânâlı olarak gelmiştir. Siz bu hadislerime uyar ve amel ederseniz helâk olmazsınız. Yalnız hadisimi hiçe sayarak kıymete almayanlar helâk olurlar.″[13]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, sünnetini hafife alarak yüz çeviren kimseler hakkında şöyle buyurmuştur:

(مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِى فَلَيْسَ مِنِّى (خ م ن حم در عب حب طح ابن عساكر عن ابى ايوب

″Kim hafife alarak sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir.″[14]

İmran b. Huseyn Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

نَزَلَ الْقُرْآنُ وَسَنَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السُّنَنَ ثُمَّ قَالَ اتَّبِعُونَا فَوَاللّٰهِ إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا تَضِلُّوا (حم (عن عمران بن حصين

Kur'ân nâzil oldu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de sünnetler koydu. Sonra buyurdu ki: ″Bize (Kur'ân'a ve Sünnete) tâbi olun. Vallâhi, böyle

yapmazsanız dalâlete düşersiniz!"[15]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 1; Sünen-i Nesâî, Hac 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7797.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, İlim 3; Sünen-i Dârimî, Mukaddime 43; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6221, 6511.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8125.

[4] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 49.

[5] Sahih-i Buhârî, İlim 39; Sünen-i Tirmizî, İlim 12.

[6] Sünen-i Tirmizî, İlim 13.

[7] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 440/13.

[8] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[9] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3920, 3921, 6216.

[10] Râmûz'ul-Ehâdîs, 315/10; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 983.

[11] Sahih-i Buhârî, Ezan 18, Edeb 27.

[12] Sahih-i Müslim, Hac 51 (310).

[13] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4983; Abdurrezzak, Musannef Hadis No: 10163; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 139/5.

[14] Sahih-i Buhârî, Nikah 1; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (5).

[15] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19147.

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰىۙ (٥) ذُو مِرَّةٍۜ فَاسْتَوٰىۙ (٦) وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰىۜ (٧) ثُمَّ دَنَا فَتَدَلّٰىۙ (٨) فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ (
اَوْ اَدْنٰىۚ (٩) فَاَوْحٰٓى اِلٰى عَبْدِهٖ مَٓا اَوْحٰىۜ (١٠) مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاٰى (١١) اَفَتُمَارُونَهُ عَلٰى مَا يَرٰى
(١٢) وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً اُخْرٰىۙ (١٣) عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى (١٤) عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَاْوٰىۜ (١٥) اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا
يَغْشٰىۙ (١٦) مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى (١٧) لَقَدْ رَاٰى مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى (١٨)

5-18. Ona, kuvveti şiddetli olan (Allah)[1] öğretti.* O kuvvet sahibi ki, Resûle doğrudan göründü.* Ve O, ufkun en yükseğinde idi.* Sonra yaklaştı ve sarktı.* Aralarında o kadar yakınlaşma oldu ki, araları bir yayın iki ucu arası kadar yahut daha az kaldı.[2]* Böylece Allah'u Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı.* Şimdi siz, onun gördüğü hakkında onunla mücâdele mi ediyorsunuz?* Yemin olsun ki, O'nu bir kere daha gördü.* O zaman Sidret'ül-Müntehâ'nın yanında idi;* Cennet-i Me'vâ (şehitlerin gideceği yer) oradadır.* O vakit ki, Sidre'yi bürüyen bürüyordu.* Gözü gördüğünden şaşmadı ve haddi aşmadı (hâlini kaybetmedi).* Yemin olsun ki, Rabbinin en büyük alâmetlerinden bir kısmını gördü.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَأَيْتُ ربِّي فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ، فَقالَ لي: يا مُحَمَّدُ هَلْ تَدْرِي فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ فَقُلْتُ: لَا يَا رَبِّ فَوضَعَ يَدَهُ بَيْنَ كَتِفَيَّ، فَوَجَدْتُ بَرْدَهَا بَيْنَ ثَدْيَّ فَعَلِمْتُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ فَقُلْتُ: يَا رَبِّ فِي الدَّرَجَاتِ والكَفَّارَاتِ وَنَقْلِ الْأَقْدَامِ إِلَى الْجُمُعَاتِ، وَانْتَظارِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَقُلْتُ: يَا رَبِّ إِنَّكَ اتَّخَذْتَ إِبْراهِيمَ خَلِيلًا وكَلَّمْتَ مُوسَى تَكْلِيمًا، وفَعَلْتَ وفَعَلْتَ؟ فَقَالَ: أَلَمْ أَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ؟ أَلَمْ أَضَعْ عَنْكَ وِزْرَكَ؟ أَلَمْ أَفْعَلْ بِكَ؟ أَلَمْ أَفْعَلْ. قَالَ: فَأَفْضَى إِلَيَّ بأَشْياءَ لَمْ يُؤذَنْ لي أَنْ أُحَدُّثكمُوهَا; قَالَ: فَذلكَ قَوْلُهُ فِي كِتَابِهِ يُحدّثْكُمُوهُ: ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى ،فَجَعَلَ نُورَ بَصَرِي فِي فُؤَادِي، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ بفُؤَادِي (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن ابن عباس)

Rabbimi en güzel sûrette gördüm. Bana: ″Yâ Muhammed! Mele-i A'lâ hangi hususta münâkaşa ediyor bilir misin?″ diye sordu. Ben: ″Hayır, Yâ Rabbi!″ dedim. Allah'u Teâlâ, elini omuzlarımın arasına koydu, elinin serinliğini göğsümde hissettim. Hemen o anda göklerde ve yerde olanları bildim. ″Yâ Rabbi! Derecelerin yükselmesine ve günahların bağışlanmasına vesîle olan şeyler, cemaat namazları için atılan adımlar ve namazdan sonra namazı beklemek hakkında münâkaşa ediyorlar″ dedim. ″Yâ Rabbi! Şüphesiz ki Sen, İbrâhim'i dost edindin. Mûsâ ile konuştun, şöyle şöyle yaptın″ dedim. ″Ey Resûlüm! Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?* Ve senin üzerinden ağır yükünü kaldırmadık mı?[3] Sana şunu yapmadım mı, şunu yapmadım mı?″ buyurdu. Bana öyle şeyler verdi ki onları size nakletmeye yetkili değilim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: İşte Allah'u Teâlâ'nın hitâbındaki: ″Sonra yaklaştı ve sarktı.* Aralarında o kadar yakınlaşma oldu ki, araları bir yayın iki ucu arası kadar yahut daha az kaldı.* Böylece Allah'u Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı″ kavlinin mânâsı budur. Gözlerimin nûru kalbime konuldu da O'na kalbimle baktım.[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Cebrâil Aleyhisselâm vâsıtasıyla Mekke’den, Kudüs’te bulunan Mescid-i Aksâ’ya götürüldüğü, oradan Mîraca yükseltildiği, Allah’u Teâlâ’yı hem görüp, hem de konuştuğu, daha birçok acâyibi, Cennet ve Cehennemi gördüğü Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’ler ile sâbittir.[5]

Necm Sûresi’ndeki bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mîraca çıktığında gördüğü acâyip haller ve özellikle de Allah’u Teâlâ’yı görmesinden bahsedilmektedir. Bâzı müfessirler de, Âyet-i Kerîme’de iki defa görüldüğü ifade edilenin; Cebrâil Aleyhisselâm olduğunu söylemişler ve onu aslî sûretiyle gördüğünü beyan etmişlerdir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mîraca çıktığında Allah’u Teâlâ’yı gördüğünü söyleyenlerin delillerinden bâzıları şöyledir:

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

(اَتَعْجَبُونَ اَنْ تَكُونَ الْخَلَّةُ لِاِبْرَاهِيمَ وَالْكَلَامُ لِمُوسَى وَلِرُؤْيَةِ لِمُحَمَّدٍ (طب ك عن ابن عباس

″Halilliğin İbrâhim’e, kelâmın Mûsâ’ya ve görmenin Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e olduğuna siz, hayret mi edersiniz!″[6]

İmam-ı Câfer-i Sâdık Rahmetullâhi aleyh: ″Böylece Allah’u Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti″ âyeti hakkında şöyle buyurmuştur:

″Bu âyette geçtiği üzere olan oldu, giden gitti. Dost dostuyla muâmelesini tamam etti. Aralarında olan sırları, perde-i hifâda (gizlilik perdesinde) kaldı. Ne vahyettiğini kimse bilmedi. Ancak Müslümanlar bildi ki, Allah’u Teâlâ O’na vahyetti.″[7]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(قَدْ رَأَى مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَبَّهُ (ك حب عن ابن عباس

″Yemin ederim ki Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini gördü.″[8]

Yine İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre, İbn-i Abbas Radiyallâhu

anhumâ:

قَالَ رَأَى مُحَمَّدٌ رَبَّهُ قُلْتُ أَلَيْسَ اللّٰهُ يَقُولُ {لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ} قَالَ وَيْحَكَ ذَاكَ إِذَا تَجَلَّى بِنُورِهِ الَّذِي هُوَ نُورُهُ وَقَالَ أُرِيَهُ مَرَّتَيْنِ (ت عن ابن عباس)

″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem, Rabbini gördü″ dedi. Allah’u Teâlâ: ″Gözler O’nu idrak edemez. Halbuki O, gözleri idrak eder″[9] diye buyurmuyor mu? dedim. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Vay sana! O, kendi nûru olan nûru ile tecelli ettiği zamandır. Oysa Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini iki kez gördü.″[10]

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Böylece Allah’u Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı″ diye geçen Sûre-i Necm, Âyet 9-10 hakkında şöyle buyurmuştur:

قَدْ رَآهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (ت عن ابن عباس)

″Yemin ederim ki, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah’u Teâlâ’yı gördü.″[11]

Yine Sûre-i İsrâ, Âyet 1’in izahında geniş olarak anlatıldığı üzere birçok Sahabe-i Kirâm’dan nakledilen Mîraç hadisinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mîraca nasıl yükseldiğini ve orada gördüklerini anlatmış. Yedinci semâda ve sonrasında gördüklerini de şöyle anlatmıştır:

… Sonra Cebrâil beni yedinci semâya doğru yükseltti ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Ben orada İbrâhim Aleyhisselâm ile arkasını Beyt’ül-Mâmur’a[12] dayamış olarak karşılaştım. Beyt’ül-Mâmur’u gördüm. Ona günde yetmiş bin melek girer ve bir daha ona dönmezler. Cebrâil: ″Bu, baban İbrâhim’dir, ona selâm ver″ dedi. Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih oğlum, sâlih Nebî, dedi. Sonra Sidret’ül-Müntehâ’ya çıkarıldım. Bir de gördüm ki, Sidr ağacının yaprakları fillerin kulakları gibidir. Onun yemişleri ise, Yemen’in Hecer kasabası testilerine benzer. Cebrâil bana:

- İşte burası Sidret’ül-Müntehâ’dır, dedi. Burada dört nehir vardı; ikisi bâtın ve ikisi zâhir. ″Bunlar nedir Yâ Cebrâil?″ diye sorunca, dedi ki:

- Bâtın olan iki ırmak Cennete gider. Zâhir olan iki ırmak da dünyâya gider. Bunlar mübârek Nil ve Fırat’tır.

Sidre’yi öyle renkler kaplamıştı ki, onlar nedir bilmem. Sonra Cennete katıldım ki, içinde birçok inciden kubbeler vardı, toprağı da misk kokulu idi.

فَلَمَّا غَشِيَهَا مِنْ أَمْرِ اللّٰهِ مَا غَشِيَ تَغَيَّرَتْ فَمَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللّٰهِ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْعَتَهَا مِنْ حُسْنِهَا فَأَوْحَى اللّٰهُ إِلَيَّ مَا أَوْحَى... (م عن انس بن مالك)

Allah’u Teâlâ’nın emrinden her şeyi bürünmekte olan şey, Sidreyi tamamıyla bürüyünce, bana başka bir hâl oldu. Artık Allah’ın mahlûklarından, O’nun güzelliğinden bir kısmını bile tavsif ve tarif etmeye kâdir olabilecek hiçbir kimse yoktur. (Sûre-i Necm, Âyet 10’da geçtiği üzere) "Böylece Allah’u Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti." O zaman Allah’u Teâlâ bana:

- Yedi kat semâyı ve arzı yarattığım gün sana ve ümmetine elli vakit namazı farz kıldım, sen ve ümmetin o namazı kılın, diye buyurdu. Hemen İbrâhim Aleyhisselâm’a vardım, bana bir şey sormadı. Sonra Mûsâ Aleyhisselâm’ın yanına varınca:

- Allah’u Teâlâ sana ve ümmetine ne kadar namaz farz kıldı? diye sordu. Ben de:

- Elli vakit namaz farz kıldı, dedim. Mûsâ Aleyhisselâm dedi ki:

- Ben, insanları iyi tanırım. İsrailoğullarından neler neler çektim, senin ümmetin bu elli vakit namaza dayanamaz. Rabbine dön, bu yükün biraz hafifletilmesini iste. Ben de:

- Rabbime döndüm ve biraz hafifletmesini istedim. Kırk vakte indirdi. Tekrar Mûsâ Aleyhisselâm’ın yanına dönünce:

- Ne yaptın? dedi. "Kırk vakte indirdi" dedim. Bana yine ilk sözünü söyleyince, yine Rabbime döndüm; otuz vakte indirdi. Yine Mûsâ Aleyhisselâm’a döndüm. Bana aynı ilk sözünü söyleyince, yine Rabbime döndüm, yirmi vakte indirdi. Sonra on, sonra beşe indirdi. Yine Mûsâ Aleyhisselâm’a geldim, bana yine aynı ilk sözü söyleyince:

- Rabbime tekrar dönmeye utanırım, dedim. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ:

- Kullarımdan, farz kıldığım yükü hafiflettim. Böylece ibâdet ve iyiliklerini on katıyla mükâfatlandıracağım, diye buyurdu.[13]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَرَجَ بِى جِبْرِيلُ اِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى وُدَنَا الْجَبَّارُ رَبُّ الْعِزَّةِ فَتَدَلَّى حَتَّى كَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى مِنْهُ فَاَوْحَى اِلَى مَا اَوْحَى (عن انس بن مالك)

″Cebrâil, beni Sidret'ül-Müntehâ'ya yükseltti. Yüce kudretli Rabbim yaklaştı. O kadar sarktı ki, bir yayın iki ucu arası kadar, belki daha az kaldı ve bana vahyettiğini vahyetti.″[14]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'nın, Allah'u Teâlâ'nın Sûre-i Necm, Âyet 8'de ki: ″Sonra yaklaştı ve sarktı″ buyruğu hakkında; ″İfâdede takdim ve tehir vardır″ dediği nakledilmiştir. Yani Refref,[15] Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Mîraç gecesinde sarktı, üzerine oturdu, sonra yükseltildi ve Rabbine yaklaştı. Şöyle buyurdu:

فَارَقَنِي جِبْرِيل وَانْقَطَعَتْ عَنِّي الْأَصْوَات وَسَمِعْت كَلَام رَبِّي (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

″Cebrâil, benden ayrıldı ve duyduğum sesler kesildi, Rabbimin kelâmını işittim.″[16]

[1] Bakınız: Geylânî Tefsîri, c. 5, s. 443.

[2] Âyet-i Kerîme'nin metninde geçen ″Kâbe Kavseyn″ (bir yayın iki ucu kadar) dediği; kâb, yayın ortasındaki birleşme yeridir. Kavseyn de, birleşme yerinin iki tarafındaki esnek olan kanatlardır, yani bir yay mesafesi demektir.

[3] Sûre-i İnşirâh, Âyet 1-2.

[4] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 22, s. 507; İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 450-451.

[5] Mîraç hakkında geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[6] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3706; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11746.

[7] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 422.

[8] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 57; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 204.

[9] Sûre-i En’âm, Âyet 103.

[10] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 53.

[11] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 52.

[12] Beyt’ül-Mâmur: Aynı Kâbe gibi meleklerin tavaf yaparak ibâdet ettikleri yer olup, dünyâdaki Kâbe’nin tam üzerine denk gelmektedir.

[13] Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, Îman 74 (259, 263 Sünen-i Nesâî, Salat 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’üs-Salât 194.

[14] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 421.

[15] Refref, yaygı ve döşek anlamına gelmektedir.

[16] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 17, s. 98; Meâric’ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 141-142.

( )اَفَرَاَيْتُمُ اللّٰتَ وَالْعُزّٰىۙ (١٩) وَمَنٰوةَ الثَّالِثَةَ الْاُخْرٰى (٢٠)

19-20. Şimdi siz, ilah olarak Lat’ı, Uzza’yı mı görüyorsunuz?* ve diğer üçüncüleri olan Menat’ı mı görüyorsunuz?

İzah: Bu âyetler hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Kureyş müşriklerinin çok olduğu bir toplantı yerinde bulunuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara Necm Sûresi’ni okudu ve ″Şimdi siz, ilah olarak Lat’ı, Uzza’yı mı görüyorsunuz?* ve diğer üçüncüleri olan Menat’ı mı görüyorsunuz?″[1] buyruğunu okuyunca, şeytan:

تلك الغرانيق العلى وان شفاعتهن لترتجى

- İşte bu adı geçen putlar, yüce kuşlardır ve bunların şefaatleri umulur,

anlamındaki bu sözleri araya kattı. Oradaki insanlar da, şeytanın araya kattığı bu sözü, Resûlü Kirâm'ın söylediğini zannettiler. Böylece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi'ni bitirdi ve secdeye gitti. Onunla birlikte orada bulunan Müslüman, müşrik herkes secde etti. Bütün müşrikler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu sözlerine memnun olup sevinerek meclisten dağıldılar. Bunun üzerine Sahâbe-i Kirâm:

- Yâ Resûlallah! Sen: ″İşte bu adı geçen putlar yüce kuşlardır ve bunların şefaatleri umulur″ diye söyledin; bu söz doğru mu? Yoksa biz mi yanlış anladık, deyince Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Ben böyle bir şey söylemedim, dedi. Orada bulunan herkes bu sözü doğrulayınca, çok üzüldü. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve ″Ey Habîbim! Senden önce hiçbir Resûl ve Nebî göndermedik ki, onlardan biri bir şey temenni ettiği vakit, şeytan onun temennisine bir şey atmış olmasın…″ diye devam eden Sûre-i Hacc, Âyet 52'yi indirdi.

Cebrâil Aleyhisselâm dedi ki:

- Şeytan, insanlarla senin arana girerek senin sözünmüş gibi bâtıl olan bir şeyi onlara söyledi.

Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, Resûlünü şeytanın fitnesinden kurtarınca, müşrikler yine dalâletlerine ve düşmanlıklarına döndüler. Bundan sonra Allah'u Teâlâ Resûlüne istiâze ile emredip, ″Ey Resûlüm! Kur'ân okumak istediğin vakit, Allah'ın dergâhından kovulmuş olan şeytandan Allah'a sığın″[2] Âyet-i Celîlesini indirdi.[3]

Bu olay hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّجْمِ وَسَجَدَ مَعَهُ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ (خ عن ابن عباس)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi'ni okuyunca secde etti ve onunla birlikte Müslümanlar, müşrikler, cinler ve bütün insanlar da secde ettiler. ″[4]

Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ سُورَةَ النَّجْمِ فَسَجَدَ بِهَا فَمَا بَقِيَ أَحَدٌ مِنَ الْقَوْمِ إِلَّا سَجَدَ فَأَخَذَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ كَفًّا مِنْ حَصًى أَوْ تُرَابٍ فَرَفَعَهُ إِلَى وَجْهِهِ وَقَالَ يَكْفِينِي هَذَا قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ فَلَقَدْ رَأَيْتُهُ بَعْدُ قُتِلَ كَافِرًا (خ عن عبد اللّٰه)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi’ni okudu ve bunun için secde etti. Orada bulunanlardan secde etmedik hiçbir kimse kalmadı. Aralarından bir adam (çok yaşlı olduğu için, eğilemediğinden) yerden bir avuç çakıl taşı toprak alıp yüzüne doğru kaldırdı ve ″Bu kadarı bana yeter″ dedi. Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu dedi ki: ″Ben onun daha sonra kâfir olarak öldürüldüğünü gördüm.″[5] Bu kimse Ümeyye b. Halef’tir.

[1] Sûre-i Necm, Âyet 19-20.

[2] Sûre-i Nahl, Âyet 98.

[3] Günyet’üt-Tâlibîn, c. 1, s. 145.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Necm 5.

[5] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Necm 5.

( )اَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْاُنْثٰى (٢١) تِلْكَ اِذًا قِسْمَةٌ ضٖيزٰى (٢٢)

21-22. Oğullar sizin, kızlar Allah’ın mı?* Öyleyse bu, âdilâne olmayan bir taksimdir.

İzah: Müşrikler, ″Melekler, Allah’ın kızlarıdır″[1] diyerek Allah’a karşı büyük bir iftirada bulunmuşlardır.

Bu husus Sûre-i Nahl, Âyet 57-59’da şöyle geçmektedir:

″Onlar, Allah’a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı utanarak kavminden gizlenir. O çocuğu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa diri diri toprağa mı gömsün?

diye düşünür. Dikkat edin! Verdikleri hüküm ne kötüdür.″

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Menâkib 80.

(اِنْ هِيَ اِلَّٓا اَسْمَٓاءٌ سَمَّيْتُمُوهَٓا اَنْتُمْ وَاٰبَٓاؤُ۬كُمْ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍۜ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْاَنْفُسُۚ وَلَقَدْ جَٓاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدٰىۜ (٢٣)

23. İbâdet ettiğiniz putlar, sizin ve babalarınızın hevânıza uyarak koyduğunuz isimlerden başka bir şey değildir. Allah'u Teâlâ, onların ilah olduklarına dair hiçbir delil indirmemiştir. Onlar, zandan ve nefislerinin hevâsından başka bir şeye tâbi olmuyorlar. Halbuki onlara, Rablerinden şüphesiz bir hidâyet rehberi gelmiştir.

(اَمْ لِلْاِنْسَانِ مَا تَمَنّٰىۘ (٢٤) فَلِلّٰهِ الْاٰخِرَةُ وَالْاُو۫لٰىۙ (٢٥)

24-25. Yoksa insanın her temenni ettiği yerine gelecek midir?* Halbuki âhiret de, dünyâ da Allah'ındır.

İzah: ″Yoksa insanın her temenni ettiği yerine gelecek midir?″ diye geçen âyet hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

(إِذَا تَمَنَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَنْظُرْ مَا يَتَمَنَّى فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا يُكْتَبُ لَهُ مِنْ أُمْنِيَّتِهِ (حم عن ابى هريرة

″Sizden birisi bir şey temenni ettiği zaman, ne temenni etmekte olduğuna bir baksın. Şüphesiz o, umduğundan neyin kendi lehine yazılmış olduğunu bilemez.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8335.

(وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمٰوَاتِ لَا تُغْن۪ي شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا اِلَّا مِنْ بَعْدِ اَنْ يَأْذَنَ اللّٰهُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَرْضٰى (٢٦)

26. Göklerde nice melekler var ki, şefaatleri hiçbir fayda vermez. Ancak Allah'ın izniyle, dilediği ve râzı olduğu kullarına şefaat (yardım) etmeleri müstesnâ.

İzah: Bu âyette geçen meleklerin Mü'minlere şefaati, dünyâda iken onlara yardım etmeleridir. Bu sebeple meleklerin Mü'minlere şefaati; Mü'minlerin kâfirlerle yapmış oldukları savaşlarda yardım etmeleri ve onlar için Allah'tan af dilemeleri dilemeleri gibi hususlardır.

Meleklerin savaşlarda Mü’minlere yardım ettiğine dair Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 124-125’te şöyle geçmektedir:

″Ey Habîbim! Hani (Bedir’de) sen Mü’minlere: ″Rabbinizin üç bin melek ile size imdadı kifâyet etmez mi?″ diyordun.* Evet, kifâyet eder. Kâfirlerin aniden hücum ettikleri sırada, sabrederek sebat eder ve Allah’tan korkarsanız, Allah’u Teâlâ size alâmetli beş bin melek ile imdat eder.″

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

وَكَانَتْ سِيمَاءُ الْمَلائِكَةِ يَوْمَ بَدْرٍ عَمَائِمُ سُودٍ وَيَوْمَ أَحَدٍ عَمَائِمُ حُمْرٍ (طب وابن مردوية والديلمى عن ابن عباس)

″Meleklerin Bedir’de nişanları siyah sarık, Uhud’da ise kırmızı sarıktı.″[1]

Meleklerin, Mü’minler için Allah’tan af dilediklerine dair de Sûre-i Mü’min, Âyet 7-9’da Allah’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Arş’ı taşıyanlar ve onun etrafında bulunan melekler, Rablerini hamd ile tesbih ederler, O’na îman ederler ve Mü’minler için bağışlanma dileyerek şöyle derler: ″Ey Rabbimiz! Senin Rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. Tevbe edip yoluna tâbi olanları bağışla ve onları Cehennem azâbından koru.* Ey Rabbimiz! Onları da, onların babalarından, zevcelerinden ve zürriyetlerinden sâlih olanları da kendilerine vaad ettiğin Adn Cennetlerine dâhil et. Şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin.* Bir de onları kötülüklerden koru. O gün kimi kötülüklerden korur isen, ona şüphesiz ki rahmet etmiş olursun. İşte büyük kurtuluş budur.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مِلَاكِ هَذَا الْأَمْرَ الَّذِى تُصِيبُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْاخِرَةِ! عَلَيْكَ بِمَجَالِسَةِ أَهْلِ الذِّكْرِ وَاِذَا خَلَوْتَ فَحَرَّكَ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللّٰهِ وَأَحَبَّ فِى اللّٰهِ وَأَبْغَضَ فِى اللّٰهِ يَا أَبَا رَزِّينَ! هَلْ شَعَرْتَ أَنَّ الرَّجُلَ اِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ زَائِرًا أَخَاهُ شَيَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ وَيَقُولُونَ: رَبَّنَا وَصَلَ فِيكَ فَصِلْهُ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُعْمِلَ جَسَدَكَ فِى ذَلِكَ فَافْعَلْ. (هب حل وابن عساكر عن ابى درين وفيه عثمان بن عطا وابو حاتم عن ابى رزين)

″Haberin olsun ki, sana dünyâ ve âhiret saadetini elde edecek bir şeyin başını öğretiyorum. Sana şunları söylerim: Zikrullah meclislerine devam et. Issızda

kaldığın zaman gücün yettiği kadar dilini, Allah‘ın zikrine hareket ettir. Sevdiklerini sırf Allah için sev, buğzettiklerine de sırf Allah için buğzet. Ey Ebû Rezzin! Kişi evinden Müslüman kardeşini ziyaret etmek için çıktığı zaman, onu yetmiş bin melek uğurlar ve onun için Allah’u Teâlâ‘dan bağışlanmasını dilerler ve derler ki: ″Ey Rabbimiz! Senin için ziyarette bulundu, Sen de onu yalnız bırakma, mükâfatını ver.″ İşte (Ey Ebû Rezzin!) sen de bunları yapabilirsen yap. ″[2]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 338/7.

[2] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 8734; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 166/4.

(اِنَّ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ الْاُنْثٰى (٢٧) وَمَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍۜ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّۚ وَاِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنٖي مِنَ الْحَقِّ شَيْـٔاًۚ (٢٨))

27-28. Şüphesiz âhirete îman etmeyenler, melekleri dişi olarak isimlendirirler.* Halbuki onların buna dair bir bilgileri yoktur. Onlar, zandan başka bir şeye tâbi olmazlar. Halbuki zan, hiçbir hakikat ifade etmez.

İzah: Müşrikler, ″Melekler, Allah’ın kızlarıdır″[1] demek cehâletinde bulunurlar. Allah’u Teâlâ ise, kız ve oğlan babası olmaktan uzaktır.

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Menâkib 80.

(فَاَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلّٰى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ اِلَّا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۜ (٢٩) ذٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِۜ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبٖيلِهٖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدٰى (٣٠))

29-30. Ey Resûlüm! O halde Bizim zikrimizden (Kur’ân’dan) yüz çeviren ve dünyâ hayatından başka bir şey istemeyen kimselerden sen de yüz çevir.* İşte onların ilimleri ancak bu kadarına yetti. Şüphesiz senin Rabbin, evet O, yolundan sapanı çok iyi bilir. O, doğru yola gideni de çok iyi bilir.

İzah: Âhireti terkedip dünyâya meyledenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الدُّنْيَا دَارُ مَنْ لَا دَارَ لَهُ وَمَالُ مَنْ لَا مَالَ لَهُ وَلَهَا يَجْمَعُ مَنْ لَا عَقْلَ لَهُ (حم عن أم المؤمنين عائشة

″Dünyâ, yurdu olmayanın yurdudur. Malı olmayanın malıdır. Onu aklı olmayan toplar.″[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den nakledilen bir duâda da şöyle buyrulmuştur:

اَللّٰهُمَّ وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّنَا وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا.

"Allah'ım, dünyâyı bizim en büyük düşüncemiz ve ulaşabileceğimiz son bilgi kılma."[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23283.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 459.

(وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۙ لِيَجْزِيَ الَّذٖينَ اَسَٓاؤُ۫ا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذٖينَ اَحْسَنُوا بِالْحُسْنٰىۚ (٣١)((

31. Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah'ındır. O, kötü amellerde bulunanları amellerinin misliyle cezâlandırır. İyi amellerde bulunanları da daha güzeli ile mükâfatlandırır.

(اَلَّذٖينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٓائِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ اِلَّا اللَّمَمَۜ اِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِۜ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذْ اَنْشَاَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَاِذْ اَنْتُمْ اَجِنَّةٌ فٖي بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْۚ فَلَا تُزَكُّٓوا اَنْفُسَكُمْۜ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى ۟ (٣٢) (

32. O iyi amellerde bulunanlar, küçük günahlar hâriç, büyük günahlardan ve hayâsızlıklardan kaçınırlar. Şüphesiz senin Rabbin, bağışlaması çok geniş olandır. O, sizi topraktan yarattığı sırada ve annelerinizin karınlarında ceninler halinde iken, hallerinizi çok iyi bilir. O halde nefsinizi temize çıkarmayın. O, kimin takvâ üzere olduğunu çok iyi bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Necm Sûresi'ni okurken: "İyi amellerde bulunanlar, küçük günahlar hâriç, büyük günahlardan ve fuhşiyattan kaçınırlar… " diye devam eden Sûre-i Necm, Âyet 32'ye gelince, şöyle duâ etti:

(إِنْ تَغْفِرْ اللّٰهُمَّ تَغْفِرْ جَمًّا وَأَيُّ عَبْدٍ لَكَ لَا أَلَمَّا (ت عن ابن عباس

"Bağışla. Allah'ım! Hepsini bağışla. Küçük günahları hangi kulun yapmaz ki? "[1]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 31’de de şöyle buyurmuştur:

″Eğer nehyedildiğiniz büyük günahlardan sakınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi çok güzel bir yere (Cennete) girdiririz.″

Büyük günahların neler olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشِّرْكُ بِاللّٰهِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ (خ م عن ابى هريرة)

″Helâke sürükleyen yedi şeyden kaçının.″ Sahâbe-i Kirâm: ″Yâ Resûlallah! Onlar nedir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Allah’a ortak koşmak, sihir yapmak, Allah’u Teâlâ’nın öldürülmesini haram kıldığı insanı haksız yere öldürmek, fâiz yemek, yetim malı yemek, savaştan kaçmak ve iffetli olan Mü’min kadınlara zinâ iftirasında bulunmaktır.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ ثَلَاثًا قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الْإِشْرَاكُ بِاللّٰهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَجَلَسَ وَكَانَ مُتَّكِئًا فَقَالَ أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ قَالَ فَمَا زَالَ يُكَرِّرُهَا حَتَّى قُلْنَا لَيْتَهُ سَكَتَ (خ م عن ابى بكرة)

″Haberiniz olsun! Ben size büyük günahların en büyüğünden üçünü haber vereyim mi?″ diye sordu. ″Evet, Yâ Resûlallah!″ denilince, buyurdu ki: ″Allah’a ortak koşmak ve anne ve babaya kötü davranmak.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yaslandığı yerden iki dizinin üzerine kalkarak sözlerine şöyle devam etti: ″Haberiniz olsun! Bir de yalan söylemektir.″ Ebû Bekre Radiyallâhu anhu dedi ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu son sözü durmadan tekrar ediyordu. Öyle ki bizler: ″Artık sükût etse″ diyorduk.[3]

Günahlardan nasıl korunulacağına dair de Sûre-i Ankebût, Âyet 45’te Allah’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

″Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızı bilir.″

Yine Sûre-i Necm, Âyet 32’de: ″O halde nefsinizi temize çıkarmayın″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Muhammed İbn-i Amr İbn-i Atâ Radiyallâhu anhu şöyle demiştir:

سَمَّيْتُ ابْنَتِي بَرَّةَ فَقَالَتْ لِي زَيْنَبُ بِنْتُ أَبِي سَلَمَةَ إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ هَذَا الِاسْمِ وَسُمِّيتُ بَرَّةَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ اللّٰهُ أَعْلَمُ بِأَهْلِ الْبِرِّ مِنْكُمْ فَقَالُوا بِمَ نُسَمِّيهَا قَالَ سَمُّوهَا زَيْنَبَ (م عمرو بن عطاء)

Kızıma Berrâ adını koymuştum. Ebû Seleme kızı Zeyneb bana şöyle dedi: Şüphesiz Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu ismin konulmasını yasakladı. Bana Berrâ adı verilmişti de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kendinizi temize çıkarmayın. Şüphesiz Allah, sizden iyilik sahibi olanları en iyi bilendir″ buyurdu. Ashâbı: ″Ona ne ad koyalım?″ dediler de, ″Ona Zeyneb adını koyun″ buyurdu.[4]

Ebû Bekre Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

مَدَحَ رَجُلٌ رَجُلًا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْلَكَ قَطَعْتَ عُنُقَ صَاحِبِكَ مِرَارًا إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ مَادِحًا صَاحِبَهُ لَا مَحَالَةَ فَلْيَقُلْ أَحْسَبُ فُلَانًا وَاللّٰهُ حَسِيبُهُ وَلَا أُزَكِّي عَلَى اللّٰهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَحَدًا إِنْ كَانَ يَعْلَمُ ذَاكَ أَحْسَبُهُ كَذَا وَكَذَا (حم عن أبي بكرة)

Birisi başka bir kişiyi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında övmüştü. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem defalarca, ″Yazıklar olsun sana, arkadaşının boynunu kopardın″ buyurup şöyle devam etti: Sizden birisi arkadaşını mutlaka methetmek istediği zaman, onun bildiği niteliklerini söyleyerek; ″Onu hesaba çekecek olan Allah’tır. Allah’u Teâlâ’ya karşı hiç kimseyi temize çıkarmıyorum. Öyle sanıyorum ki, o şöyle şöyledir″ desin.[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 51.

[2] Sahih-i Buhârî, Vasâya 23, Sahih-i Müslim , Îman 38 (145).

[3] Sahih-i Buhârî, Şehâdet 10; Sahih-i Müslim, Îman 38 (143).

[4] Sahih-i Müslim, Edeb 3 (19).

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19563.

اَفَرَاَيْتَ الَّذ۪ي تَوَلّٰىۙ (٣٣) وَاَعْطٰى قَل۪يلًا وَاَكْدٰى (٣٤) اَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرٰى (٣٥) اَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا (

فِي صُحُفِ مُوسٰىۙ (٣٦) وَاِبْرٰهٖيمَ الَّذٖي وَفّٰىۙ (٣٧) اَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۙ (٣٨) وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰىۙ (٣٩) وَاَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرٰىۖ (٤٠) ثُمَّ يُجْزٰيهُ الْجَزَٓاءَ الْاَوْفٰىۙ (٤١) وَاَنَّ اِلٰى رَبِّكَ الْمُنْتَهٰىۙ
٤٢)((

33-42. Ey Resûlüm! (Îmandan) yüz çevireni gördün mü?* ve (malından) biraz verdikten sonra, vermeyi keseni gördün mü?* Gayba ait bilgi onun yanında mıdır ki, artık o görüyor?* Yoksa Mûsâ'nın sahifelerinde olan şeyden kendisine haber verilmedi mi?* Ve vazifesini hakkıyla yerine getiren İbrâhim'in sahifelerindeki de kendisine haber verilmedi mi?* Hakikaten hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez.* Şüphesiz ki, insan için kendi çalıştığından başkası yoktur.* Ve elbette ki çalışmasının karşılığını yakında görecektir.* Sonra ona çalışmasının karşılığı eksiksiz verilecektir.* Şüphesiz ki, en son gidiş Rabbinedir.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Velid b. Muğire, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in meclisine gelir, söylediklerini ve öğütlerinidinlerdi. İslâm'a meyletmişti. Müşriklerden biri kendisini ayıpladı ve ″Atalarının dînini terk mi ettin?″ dedi. Velid: ″Allah'ın azâbından korkarım″ diye cevap verdi. Bunun üzerine dostu: ″Malının bir kısmını bana verirsen, ben senin azâbını yüklenirim″ dedi. Bunun üzerine Velid b. Muğire, îmandan yüz çevirdi. Fakat dostuyla kararlaştırdıkları miktarın birazını verip, geri kalanını vermekten çekindi. İşte bu âyetler, bu hâdiseyi haber vermektedir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Hakikaten hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez″ diye buyrulmaktadır. Yani, Velid b. Muğire ve onun gibiler, günahlarını başkalarına yükleyerek kurtulabileceklerini sanmasınlar, demektir.

İşte kullar, çalıştığının karşılığını yarın mahşerde görecektir. Allah, irâde-i cüz'iyye'yi kulun kendi eline vermiştir. Bir kul, îmanı seçip amel-i sâlihte bulunursa, yeri Cennettir. Bir kul da, şeytana ve nefsin hevâsına uyup küfrü seçerse yahut kötü amellerde bulunursa, onun da yeri Cehennemdir.

Yine bu hususta Sûre-i Secde, Âyet 14'te Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Onlara şöyle denir: ″Bugüne kavuşmayı unutmanız sebebiyle tadın azâbı. Biz de bugün sizi unuttuk (Cehennemde bıraktık). Amellerinizin gereği olan dâimî

azâbı tadın.″

Kötü amel işleyerek mahşere gelen kimse, bakar ki, günahlar yığın yığın olmuş. ″Aman Yâ Rabbi! Bu günahlar nereden geldi?″ der. Allah’u Teâlâ da Sûre-i Enfâl, Âyet 51’de geçtiği üzere der ki:

″İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşılığıdır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.″

Yani Allah’u Teâlâ buyurur ki: ″Ey kâfirler! Bu şiddet ve azap, sizin küfür ve isyanınızın cezâsıdır. Yoksa Allah’u Teâlâ, sebepsiz yere hiçbir kuluna cezâ vermez, siz kendi nefsinize zulmettiniz.″

(وَاَنَّهُ هُوَ اَضْحَكَ وَاَبْكٰىۙ (٤٣) وَاَنَّهُ هُوَ اَمَاتَ وَاَحْيَاۙ (٤٤)

43-44. Şüphesiz ki güldüren de, ağlatan da O’dur.* Şüphesiz ki öldüren de, hayata erdiren de O’dur.

İzah: Dünyâ hayatında bir kimsenin başına gelen hayır veya şer Allah’u Teâlâ’dandır. Bu da îmanın altı şartından biridir. Âhirette ise Allah’u Teâlâ, Mü’min kullarını Cennete nâil edip büyük bir feraha kavuşturarak güldürecektir. Kâfirleri de gam ve keder içinde oldukları halde ebedî azâba uğratarak ağlatacaktır. Yine kullarını yaratan, yaşatan, öldüren sonra yine hayata kavuşturacak olan Allah’u Teâlâ’dır.

(وَاَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰىۙ (٤٥) مِنْ نُطْفَةٍ اِذَا تُمْنٰىۖ (٤٦)

45-46. Muhakkak ki iki çifti, erkek ile dişiyi O yarattı;* atıldığı zaman bir nutfe’den (sperm’den).

(وَاَنَّ عَلَيْهِ النَّشْاَةَ الْاُخْرٰىۙ (٤٧) وَاَنَّهُ هُوَ اَغْنٰى وَاَقْنٰىۙ (٤٨) وَاَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشِّعْرٰىۙ (٤٩)

47-49. Şüphesiz ki, ölümden sonra diriltme de O’na aittir.* Zengin eden de O’dur. İnsanlara, muhtaç oldukları şeyleri veren de O’dur.* Şüphesiz ki, Şi’râ yıldızının Rabbi de O’dur.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, ″Şi’râ″ diye adlandırılan yıldız, parlak bir yıldızdır. Câhiliye döneminde Hımyer ve Huzaa kabileleri bu yıldıza taparlardı. Bir kısım Araplar da bu yıldıza tâzimde bulunur ve onun âlemde tesiri olduğuna

inanırlardı. İşte Allah’u Teâlâ, onların bu bâtıl inanışına dikkat çekerek bu Şi’râ’nın Rabbinin de Allah Teâlâ olduğunu açıklamakta ve onu bırakıp Allah’a kulluk etmelerini emretmektedir.

وَاَنَّهُ اَهْلَكَ عَادًاۨ الْاُو۫لٰىۙ (٥٠) وَثَمُودَاۨ فَمَٓا اَبْقٰىۙ (٥١) وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُۜ اِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ اَظْلَمَ وَاَطْغٰىۜ (٥٢) وَالْمُؤْتَفِكَةَ اَهْوٰىۙ (٥٣) فَغَشّٰيهَا مَا غَشّٰىۚ (٥٤) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكَ تَتَمَارٰى (٥٥)

50-55. Şüphesiz ki, önceki Âd kavmini helâk eden O’dur.* Semud kavmini de helâk eden O’dur. Onlardan kimseyi bırakmadı.* Onlardan evvel Nûh’un kavmini helâk eden de O’dur. Şüphesiz onlar, zulüm ve azgınlıkta daha ileriydi.* Lût’un kavminin beldelerinin de altını üstüne çevirerek yerin dibine geçiren O’dur.* Artık onların yurtlarını, kuşatan (azap) kuşattı.* O halde (Ey insan!) Rabbinin nîmetlerinden hangisinde şüphe edersin?

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Âd″, Hûd Aleyhisselâm’ın kavmidir. ″Semud″ da Sâlih Aleyhisselâm’ın kavmidir. Bunlar Peygamberlerini dinlemeyip haktan yüz çevirince, Allah’u Teâlâ bunları helâk etti. Bunlardan evvel daha azgın olan Nûh Aleyhisselâm’ın kavmini de tufan ile helâk etti. Lut Aleyhisselâm’ın kavmini de, Cebrâil Aleyhisselâm, kanadıyla kaldırıp beldelerinin altını üstüne çevirdi ve Allah’u Teâlâ onları da bu şekilde helâk etti. Lut Gölü, o azâbın sonucunda oluşmuştur. Bu kavimlerin kıssaları birçok sûrede detaylı olarak anlatılmaktadır. Bu hususta özellikle Sûre-i A’râf, Âyet 59-84’e ve izahlarına bakınız.

هٰذَا نَذ۪يرٌ مِنَ النُّذُرِ الْاُو۫لٰى (٥٦) اَزِفَتِ الْاٰزِفَةُۚ (٥٧) لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللّٰهِ كَاشِفَةٌ (٥٨)

56-58. İşte bu (Muhammed Aleyhisselâm) da önceki uyarıcılar gibi bir uyarıcıdır.* O yaklaşmakta olan (kıyâmet) yaklaştı;* onu Allah’tan başka kimse açığa çıkaramaz.

İzah: Kıyâmetin yakın olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بُعِثْتُ فِي نَفَسِ السَّاعَةِ فَسَبَقْتُهَا كَمَا سَبَقَتْ هَذِهِ هَذِهِ لِأُصْبُعَيْهِ السَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى (ت عَنْ المستورد بن شداد الفهري)

″Ben, kıyâmetin soluğunda gönderildim. Şunun şunu geçtiği gibi diyerek şehâdet parmağı ile orta parmağını birbirine yaklaştırarak gösterdi.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle

buyurmuştur:

حِينَ بُعِثَ إِلَيَّ بُعِثَ إِلَى صَاحِبِ الصُّورِ فَأَهْوَى بِهِ إِلَى فِيهِ وَقَدَّمَ رِجْلا وَأَخَّرَ أُخْرَى يَنْتَظِرُ مَتَى يُؤْمَرُ فَيَنْفُخَ أَلا فَاتَّقُوا النَّفْخَةَ (احياء علوم الدين عن ابى عمران)

"Ben, Peygamber olarak gönderildiğimde, Sûr'un sahibine de Sûr verildi. Onu ağzına aldı, bir ayağı ileride, bir ayağı geride Sûr'a üfleyeceği zamanı beklemektedir. Aman! Sûr'un üflenilmesinden, onun dehşetinden Allah'a sığının."[2]

Yine âyette kıyâmetle ilgili olarak, "Onu Allah'tan başka kimse açığa çıkaramaz " diye buyrulmaktadır. Bu ifade onu Allahtan başka ortaya çıkaracak hiçbir güç ve kuvvet yoktur. Onun kopma zamanını Allah'tan başka hiçbir kimse bilemez, demektir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Fiten 39. Ayrıca bakınız: Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 25; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18921.

[2] İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, s. 917; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 8.

اَفَمِنْ هٰذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَۙ (٥٩) وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَۙ (٦٠) وَاَنْتُمْ سَامِدُونَ (٦١) فَاسْجُدُوا لِلّٰهِ وَاعْبُدُوا (٦٢) (سَجْدَه)( )

59-62. Şimdi siz, bu söze mi (Kur'ân'a mı) hayret ediyorsunuz?* Ve gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz?* Siz, gaflet içinde oyalanıyorsunuz!* Artık Allah'a secde edin ve ibâdette bulunun. (Secde âyetidir)

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

لَمَّا نَزَلَتْ {أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ. وَتَضْحَكُونَ وَلا تَبْكُونَ} بَكَى أَصْحَابُ الصُّفَّةِ حَتَّى جَرَتْ دُمُوعُهُمْ عَلَى خُدُودِهِمْ، فَلَمَّا سَمِعَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَنِينَهُمْ بَكَى مَعَهُمْ، فَبَكَيْنَا بِبُكَائِهِ، فَقَالَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَلِجُ النَّارَ مَنْ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ، وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مُصِرٌّ عَلَى مَعْصِيَةٍ، وَلَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَجَاءَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ (هب عن ابى هريرة)

"Ve gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz? Siz, gaflet içinde oyalanıyorsunuz!" âyetleri indiği zaman, Ashâb-ı Suffa ağladı ve gözyaşları yanaklarından aktı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların ağladığını işitince, kendisi de

ağladı. Biz de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber ağladık. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Allah korkusuyla ağlayan kişi, Cehenneme girmeyecektir. Mâsiyette ısrar eden kişi de Cennete girmeyecektir. Eğer sizler günah işlemeseydiniz, Allah'u Teâlâ sizin yerinize günah işleyecek bir kavim yaratırdı ve onları bağışlardı.″[1]

Ayrıca Sûre-i Necm, Âyet 62, secde âyeti olup, okuyan veya dinleyen herkesin ″Tilâvet Secdesi″ yapması gerekir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّجْمِ وَسَجَدَ مَعَهُ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ (خ عن ابن عباس)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi'ni okuyunca secde etti ve onunla birlikte Müslümanlar, müşrikler, cinler ve bütün insanlar da secde ettiler.″[2]

Müşrikler de dâhil orada bulunan herkesin niçin secde ettiklerine dair geniş bilgi için bu sûrenin 19 ve 20. âyetlerinin izahına bakınız.

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 811; Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 14, s. 66.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Necm 5.

54-KAMER SÛRESİ

Bu sûre 55 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Mekkeli müşriklerin, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den ayı yeryüzüne getirerek ikiye ayırmasını istemeleri üzerine, Resûlü Ekrem tarafından bu mûcize gerçekleştirilmiştir. Bu sûrenin ilk âyetlerinde, bu hâdise anlatıldığı için ″Ay Sûresi″ anlamına gelen ″Kamer Sûresi″ ismi verilmiştir.

Bu sûre hakkında Ubeydullah İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ سَأَلَ أَبَا وَاقِدٍ اللَّيْثِيَّ مَا كَانَ يَقْرَأُ بِهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْأَضْحَى وَالْفِطْرِ فَقَالَ كَانَ يَقْرَأُ فِيهِمَا بِق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَاقْتَرَبَتْ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ (م عن عبيد اللّٰه بن عبد اللّٰه)

Hz. Ömer’den rivâyete göre, Ebû Vakid el-Leysi’ye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Kurban Bayramı ile Ramazan Bayramı namazlarında hangi sûreleri okuduğunu sormuş, o da şöyle cevap vermiştir: Bu iki bayram namazında, ″Kâf. Şânı yüce olan Kur’ân’a yemin olsun ki…″ diye başlayan Kâf Sûresi’ni ve ″Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı″ diye başlayan Kamer Sûresi’ni okurdu.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Salât’ul-İydeyn 4.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ (١) وَاِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ (٢) وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا اَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ اَمْرٍ مُسْتَقِرٌّ (٣))

1-3. Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı.* Onlar, (Resûlün Peygamberliğine delil olan) bir mûcize görürlerse, ondan yüz çevirirler ve ″Bu, süregelen bir sihirdir″ derler.* Ve onlar, Resûlü yalanladılar ve nefislerinin arzularına uydular. Her iş, sonunda yerini bulacaktır.

İzah: Müşriklerin talepleri üzerine, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in mûcize olarak ayı iki eşit parçaya bölüp yeryüzüne indirmesi ve ayın,

Resûlü Ekrem Efendimizin Peygamberliğine şâhitlik etmesi hâdisesi çok sayıda Sahâbî tarafından hadis kitaplarında nakledilmiştir. Bu hadislerden bâzıları şöyledir:

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

سَأَلَ أَهْلُ مَكَّةَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آيَةً فَانْشَقَّ الْقَمَرُ بِمَكَّةَ مَرَّتَيْنِ فَنَزَلَتْ {اقْتَرَبَتْ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ إِلَى قَوْلِهِ سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ} يَقُولُ ذَاهِبٌ (ت عن انس)

Mekkeliler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den (ayın ikiye bölünmesi ile ilgili) mûcize istediler. Bunun üzerine Mekke'de ay iki parçaya ayrıldı. İşte, ″Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı″ diye başlayıp, ″Bu süregelen bir sihirdir″ derler, diye devam eden Sûre-i Kamer, Âyet 1-2 bunun üzerine nâzil oldu.[1]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِنًى فَانْشَقَّ الْقَمَرُ فَلْقَتَيْنِ فَلْقَةٌ مِنْ وَرَاءِ الْجَبَلِ وَفَلْقَةٌ دُونَهُ فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اشْهَدُوا يَعْنِي {اقْتَرَبَتْ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ} (خ ت عن ابن مسعود)

Biz Mina'da, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber iken ay, bir parçası Hıra Dağı'nın ötesine diğeri de berisine olmak üzere ikiye bölündü. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ″Şâhit olun″ buyurdu ve ″Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı″ diye geçen Sûre-i Kamer, Âyet 1'i okudu.[2]

Bu mûcizeyi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmaktadır:

اِجْتَمَعَ الْمُشْرِكُونَ إِلَى رَسُول اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالُوا: إِنْ كُنْت صَادِقًا فَاشْقُقْ لَنَا الْقَمَر فِرْقَتَيْنِ نِصْف عَلَى أَبِي قُبَيْس وَنِصْف عَلَى قُعَيْقِعَان فَقَالَ لَهُمْ رَسُول اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنْ فَعَلْت تُؤْمِنُونَ قَالُوا: نَعَمْ؟ وَكَانَتْ لَيْلَة بَدْر فَسَأَلَ رَسُول اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَبّه أَنْ يُعْطِيه مَا قَالُوا فَانْشَقَّ الْقَمَر فِرْقَتَيْنِ وَرَسُول اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنَادِي الْمُشْرِكِينَ: يَا فُلَان يَا فُلَان اِشْهَدُوا. (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Müşrikler bir araya gelerek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gittiler ve dediler ki: ″Şâyet sen doğru söylüyorsan, haydi ayı ikiye ayır da biz de onu görelim. Bunun yarısı Ebû Kubeys Tepesi üzerinde, yarısı da Kuaykıan Tepesi üzerinde olsun.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendilerine:

″Bunu yaparsam îman edecek misiniz?″ diye sordu. Onlar: ″Evet″ dediler. Gece dolunay gecesi idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Rabbinden istediklerini kendisine vermesini diledi. Gerçekten de ay iki parçaya ayrıldı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de müşriklere: ″Ey filan! Ey filan! Şâhit olun″ diye seslendi.[3]

İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de bu husus şöyle geçmektedir:

اِنْشَقَّ الْقَمَر عَلَى عَهْد رَسُول اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ قُرَيْش: هَذَا مِنْ سِحْر اِبْن أَبِي كَبْشَة سَحَرَكُمْ فَاسْأَلُوا السُّفَّار فَسَأَلُوهُمْ فَقَالُوا: قَدْ رَأَيْنَا الْقَمَر اِنْشَقَّ فَنَزَلَتْ: اِقْتَرَبَتْ السَّاعَة وَانْشَقَّ الْقَمَر. وَإِنْ يَرَوْا آيَة يُعْرِضُوا (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن مسعود)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem döneminde ay ikiye ayrıldı. Kureyşliler de: ″Bu, Ebû Kebşe’nin oğlunun büyüsünden dolayı böyledir. O sizi büyülemiş bulunuyor. Bundan dolayı yolculuktan dönecek olanlara sorunuz″ dediler. Yolculuktan dönenlere sordular. Onlar da: ″Biz ayın ikiye ayrıldığını gördük″ dediler. İşte bunun üzerine: Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı.* Onlar, (Resûlün Peygamberliğine delil olan) bir mûcize görürlerse, ondan yüz çevirirler ve ″Bu süregelen bir sihirdir″ derler, diye geçen Sûre-i Kamer, Âyet 1-2 nâzil oldu.[4]

Yine nakledildiğine göre:

أَنَّهُ خَطَبَ بِالْمَدَائِنِ ثُمَّ قَالَأَلَا إِنَّ السَّاعَة قَدْ اِقْتَرَبَتْوَأَنَّ الْقَمَرقَدْاِنْشَقَّ عَلَى عَهْد نَبِيُّكُمْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. ((القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن حذيفة

Huzeyfe Radiyallâhu anhu, Medâin’de bir hutbe okumuş ve sonra şöyle demiştir: ″Haberiniz olsun ki, kıyâmet yaklaştı ve ay, Peygam-beriniz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in döneminde ikiye ayrılmış bulunuyor.″[5]

Cübeyr b. Mutim Radiyallâhu anhu da şöyle demiştir:

انْشَقَّ الْقَمَرُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى صَارَ فِرْقَتَيْنِ عَلَى هَذَا الْجَبَلِ وَعَلَى هَذَا الْجَبَلِ فَقَالُوا سَحَرَنَا مُحَمَّدٌ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لَئِنْ كَانَ سَحَرَنَا فَمَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَسْحَرَ النَّاسَ كُلَّهُمْ (حم ت عن جبير بن مطعم)

Ay, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanında bölünerek şu dağın üzerinde iki parça oldu. Bunun üzerine Mekke müşrikleri: ″Muhammed bizi büyüledi″ dediler. Onlardan bâzıları da: ″Bizi büyülediyse, tüm insanları da

büyüleyemez ya" dediler.[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mûcizelerinden biri de bu Sûre-i Kamer, Âyet 1-3'te geçtiği üzere; ayın, ikiye bölünüp küçülerek yeryüzüne gelmesi ve bir parçasının Ebû Kubeys Dağı'na, diğer parçasının da karşısındaki dağa inerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğine şâhitlik etmesidir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından çok sayıda mûcize gösterilmiştir. Bu mûcizeler, Mü'minlerin îmanını artırmış, küfrü inâdi olanlar da, "Bu bir sihirdir" diyerek inkâr ettikleri için onların da küfürlerini artırmıştır.

Ayın ikiye ayrılarak yeryüzüne inmesi mûcizesi, Abdullah İbn-i Ömer, Huzeyfe, Cübeyr İbn-i Mut'îm, İbn-i Abbas, İbn-i Mes'ud ve Enes b. Mâlik Hazretlerinin de içinde bulunduğu büyük bir cemaat tarafından nakledilmiş olup, bunda bütün müfessirler icmâ etmiş ve hak olduğunu tasdik etmişlerdir. Bu husus bütün Müslümanlar tarafından nakilden nakile aktarılmış ve mütevatir derecesine ulaşmıştır. Bu sebeple inkârı, küfrü gerektirir.

Âyet-i Kerîme'de: "Her iş, sonunda yerini bulacaktır" diye geçen ifadeden maksat da şudur: Takdir edilen şeylerden her biri, bir gâyeye ulaşacaktır. Kıyâmetin vakti, Allah tarafından belirlenmiştir, mutlaka gerçekleşecektir. Kim, hayır veya şer ne yaparsa karşılığını görecektir. Yine son Peygamber olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliği, şânının yüceliği ve gösterdiği mûcizelerin hak olduğu ortaya çıkacaktır. Ve onu inkâr edenler için elim bir azap, tasdik eden Mü'minlere de büyük mükâfat olacaktır. İşte bunlar hep Allah tarafından kararlaştırılmıştır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 55; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12227.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Kamer 1, Menâkıb 24; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 55.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 127.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 127.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17 s. 126; Hâkim,

Müstedrek, Hadis No: 8953.

[6] Sünen-i Tirmzî, Tefsir’ul-Kur’ân 55; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16150.

(وَلَقَدْ جَٓاءَهُمْ مِنَ الْاَنْبَٓاءِ مَا فٖيهِ مُزْدَجَرٌۙ (٤) حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُۙ (٥) فَتَوَلَّ عَنْهُمْۢ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ
اِلٰى شَيْءٍ نُكُرٍۙ (٦) خُشَّعًا اَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْاَجْدَاثِ كَاَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌۙ (٧) مُهْطِع۪ينَ اِلَى الدَّاعِۜ
يَقُولُ الْكَافِرُونَ هٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ (٨)

4-8. Yemin olsun ki onlara, kendilerini inkârdan vazgeçirecek (geçmiş ümmetlere ait) nice haberler geldi.* Her biri tam bir hikmet olan haberler geldi. Fakat yapılan uyarılar onlara hiçbir fayda sağlamıyor.* Ey Resûlüm! O halde sen de o kâfirlerden yüz çevir. Dâvetçinin (İsrâfil’in), nefislerin hoşlanmadığı şeylere dâvet ettiği günü zikret.* O gün onlar, (korkunun şiddetinden) gözleri baygın bir halde, dağılmış çekirgeler gibi kabirlerinden çıkarlar.* O gün onlar, süratle dâvet edenin tarafına yönelirler. Kâfirler: ″Bugün çetin bir gündür″ derler.

(كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ (٩) فَدَعَا رَبَّهُٓ اَنّ۪ي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ (١٠)
فَفَتَحْنَٓا اَبْوَابَ السَّمَٓاءِ بِمَٓاءٍ مُنْهَمِرٍۘ (١١) وَفَجَّرْنَا الْاَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَٓاءُ عَلٰٓى اَمْرٍ قَدْ قُدِرَۚ (١٢) وَحَمَلْنَاهُ
عَلٰى ذَاتِ اَلْوَاحٍ وَدُسُرٍۙ (١٣) تَجْر۪ي بِاَعْيُنِنَاۚ جَزَٓاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ (١٤) وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَٓا اٰيَةً فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ
(١٥) فَكَيْفَ كَانَ عَذَاب۪ي وَنُذُرِ (١٦) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ (١٧)

9-17. Bunlardan evvel Nûh kavmi de yalanlamıştı. Onlar, kulumuzu (Nûh Aleyhisselâm’ı) yalanladılar ve ″Mecnûndur″ dediler. Ve onu tebliğden alıkoydular.* O da Rabbine: ″Şüphesiz ben, mağlup oldum, artık bana yardım et″ diye duâ etti.* Biz de boşanan sularla gök kapılarını açıverdik.* Yerin her tarafını pınar yaptık. Göğün ve yerin suları Allah’ın takdir ettiği üzere birleşti.* Nûh’u, tahtalarla yapılıp çivilenmiş gemiye bindirdik.* İnkâr edilen Nûh’a bir mükâfat olarak, o gemi korumamız ve himâyemiz altında yüzüyordu.* Yemin olsun ki Biz, bu hâdiseyi bir ibret olarak bıraktık. Fakat hani yâd edip ibret alan? * İşte bak, azâbım ve tehditlerim nasıl oldu?* Yemin olsun ki Biz, Kur’ân’ı düşünülüp ibret alınsın diye kolaylaştırdık. Fakat düşünüp ibret alan var mı?

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Yemin olsun ki Biz, Kur’ân’ı düşünülüp ibret alınsın diye kolaylaştırdık. Fakat düşünüp ibret alan var mı?″ diye buyrulmuştur. Buradan anlaşılan; Kur’ân’ı oku, düşün, ne dediğini anla, onunla amel et ve herkesi de onunla amel etmeye çağır, sâdece hikâye gibi okuyup geçme demektir.

كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابٖي وَنُذُرِ (١٨) اِنَّٓا اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رٖيحًا صَرْصَرًا فٖي يَوْمِ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّۙ (١٩) (
تَنْزِعُ النَّاسَۙ كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ (٢٠) فَكَيْفَ كَانَ عَذَابٖي وَنُذُرِ (٢١) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ
مِنْ مُدَّكِرٍ (٢٢))

18-22. Âd kavmi de (Hûd Aleyhisselâm’ı) yalanlamıştı. İşte bak, azâbım ve tehditlerim nasıl oldu?* Biz, onların üzerine uğursuzluğu dâim olan günde şiddetli bir rüzgâr gönderdik.* Öyle ki, insanları, kökünden sökülmüş hurma kütükleri gibi söküp atıyordu.* İşte bak, azâbım ve tehditlerim nasıl oldu?* Yemin olsun ki Biz, Kur’ân’ı düşünülüp ibret alınsın diye kolaylaştırdık. Fakat düşünüp ibret alan var mı?

İzah: Âd kavminin helâk olduğu güne, ″Uğursuzluğu dâim olan gün″ denmiştir. Çünkü Âd kavmi, helâk oldukları o günün uğursuzluğunu Cehennem azâbına girinceye kadar tatmaya devam edecektir.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ (٢٣) فَقَالُوٓا اَبَشَرًا مِنَّا وَاحِدًا نَتَّبِعُهُۙ اِنَّٓا اِذًا لَفٖي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ (٢٤) ءَاُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ (
مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ اَشِرٌ (٢٥) سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَنِ الْكَذَّابُ الْاَشِرُ (٢٦) اِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ
وَاصْطَبِرْۘ (٢٧) وَنَبِّئْهُمْ اَنَّ الْمَٓاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْۚ كُلُّ شِرْبٍ مُحْتَضَرٌ (٢٨) فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطٰى فَعَقَرَ (٢٩)
فَكَيْفَ كَانَ عَذَابٖي وَنُذُرِ (٣٠) اِنَّٓا اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشٖيمِ الْمُحْتَظِرِ (٣١) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا
الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ (٣٢))

23-32. Semud kavmi de uyarıcıları yalanlamıştı.* Onlar dediler ki: ″Bizden bir beşere mi tâbi olacağız? Tâbi olursak, azgın ve mecnûn oluruz.* İçimizden ona mı vahiy nâzil oldu? Bilakis o, yalancı ve mağrur bir kimsedir.″* Onlar, yakında yalancının ve mağrur olanın kim olduğunu bileceklerdir.* Şüphesiz Biz, onları imtihan için dişi deveyi göndereceğiz. Yâ Sâlih! Onları gözetle ve sabret.* Ve onlara, suyun deve ile kendileri arasında nöbetleşerek içileceğini haber ver. Her biri tayin olunan günde gelip sudan nasibini içsin.* Bunun üzerine onlar, dostlarını çağırdılar. O da kılıcını aldı, deveyi öldürdü.* İşte bak, azâbım ve tehditlerim nasıl oldu?* Şüphesiz Biz, onlara korkunç bir ses gönderdik. Artık onlar, ağıla konmuş kuru ot gibi oldular.* Yemin olsun ki Biz, Kur’ân’ı düşünülüp ibret alınsın diye kolaylaştırdık. Fakat düşünüp ibret alan var mı?

İzah: Semud kavmi ile ilgili olarak Câbir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk Gazvesi’nde Hicr denilen yere indiğinde kalktı ve halka bir hutbe okuyarak şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُلَا تَسْأَلَوا نَبِيَّكُمْ عَنِ الآيَاتِ هَؤُلَاءِ قَوْمُ صَالِحِ، سَأَلَوا نَبِيَّهُمْ أنْ يَبْعَثَ لَهُمْ نَاقَةَ فَفَعَلَ فَكَانَتْ تُرْوَى
مِنْ هَذَا الْفَجِّ فَتَشْرَبُ مَاءَهُمْ يَوْمَ وِرْدِهَا وَيَحْلِبُونَ مِنْ لَبَنِهَا مِثْلَ الَّذِي كَانُوا يُصِيبُونَ مِنْ يَوْمِ غِبِّهَا ثُمَّ تَصْدُرُ
مِنْ هَذَا الْفَجِّ فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَعَقَرُوهَا فَأَجَّلَهُمُ اللّٰهُ ثَلَاثَةَ أَيَّامِ وَكَانَ وَعْدُ اللّٰهِ غَيْرَ مَكْذُوبٍ ثُمَّ جَاءَتْهُمُ
الصَّيْحَةُ، فَأَهْلَكَ اللّٰهُ مَنْ كَانَ مِنْهُمْ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ إِلَّا رَجُلًا كَانَ فِي حَرَمِ اللّٰهِ، فَمَنَعَهُ حَرَمُ اللّٰهِ مِنْ
عَذَابِ اللّٰهِ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، مَنْ هُوَ؟ قَالَ: أَبُو رِغَالٍ فِى مُسْنَدِ اَحْمَد بِالزِّيَادَةِ: فَلَمَّا خَرَجَ مِنَ الْحَرَمِ
(أَصَابَهُ مَا أَصَابَ قَوْمَهُ (حم ك عن جابرَ

- Ey insanlar! Peygamberinizden mûcizeler isteyip durmayın. İşte Sâlih’in kavmi! Bunlar Peygamberlerinden mûcize olarak kendilerine bir deve getirmesini istediler. O da getirdi. Deve şu geniş yoldan geliyor ve kendi su içme gününde sularından içiyordu. Onlar da su içmediği günde kendilerinin içtikleri su kadarını da o deveden süt olarak sağıyorlardı. Sonra deve geldiği yerden geri dönüyordu. Sonunda onlar deveyi kestiler. Allah onlara üç gün mühlet verdi. Allah vaadinden dönmez. Üç gün sonra korkunç bir ses ile helâk oldular. Ancak Allah’ın Harem’inde (Kâbe’de) olan bir kişi kurtuldu. Allah’ın Harem’i, onu Allah’ın azâbından korudu. ″Yâ Resûlallah! O kişi kimdir?″ diye sordular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ebû Riğal idi″ dedi. Bu adam, Allah’ın Harem’inden çıkınca, kavmine isâbet eden azap ona da isâbet etti.[1]

İşte Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Kamer, Âyet 28’deki: ″Ve onlara, suyun deve ile kendileri arasında nöbetleşerek içileceğini haber ver″ mealindeki buyruğunda anlatılan bu olaydır.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3262; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 13644.

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ (٣٣) اِنَّٓا اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا اِلَّٓا اٰلَ لُوطٍۜ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍۙ (٣٤) نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَاۜ (
كَذٰلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ (٣٥) وَلَقَدْ اَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ (٣٦) وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهٖ فَطَمَسْنَٓا
اَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ (٣٧) وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّۚ (٣٨) فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ (٣٩) وَلَقَدْ
٤٠) يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ( )

33-40. Lût’un kavmi de uyarıcıları yalanlamıştı.* Şüphesiz ki, Biz onlara taş yağdıran bir rüzgâr gönderdik. Ancak (îman eden) Lût’un âilesini, seher vakti kurtardık.* Bu, onlar için tarafımızdan bir nîmet idi. İşte şükredeni böyle mükâfatlandırırız.* Yemin olsun ki Lût, onları azâbımızın şiddetiyle uyardı. Uyarılıp korkutulan şeylerde şüphe ettiler ve yalanladılar.* Yemin olsun ki onlar, Lût’un misafirleri hakkında kötülük yapmak istediler. Biz de onların gözlerini silip kör ettik. ″Haydi azâbımı ve tehtidlerimi tadın″ dedik.* Yemin olsun ki

onları sabahleyin erkenden bir dâimî azap yakaladı.* ″Artık azâbımı ve tehditlerimi tadın!″ dedik.* Yemin olsun ki Biz, Kur’ân’ı düşünülüp ibret alınsın diye kolaylaştırdık. Fakat düşünüp ibret alan var mı?

وَلَقَدْ جَٓاءَ اٰلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُۚ (٤١) كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا كُلِّهَا فَاَخَذْنَاهُمْ اَخْذَ عَز۪يزٍ مُقْتَدِرٍ (٤٢) اَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ اُو۬لٰٓئِكُمْ اَمْ لَكُمْ بَرَٓاءَةٌ فِي الزُّبُرِۚ (٤٣) اَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَم۪يعٌ مُنْتَصِرٌ (٤٤) سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ (٤٥)

41-45. Yemin olsun ki Âl-i Firavun’a (Firavun ve ona tâbi olanlara) da uyarıcılar gelmişti.* Onlar, âyetlerimizin hepsini yalanladılar, Biz de onlara kuvvet ve kudret sahibine yakışan bir azapla azap ettik.* (Ey Mekkeliler!) Sizin kâfirleriniz, onlardan hayırlı mı? Yoksa sizin için kitaplarda bir beraat mı var?* Yoksa ″Biz yardımlaşan bir cemaatiz″ mi diyorlar?* Onların cemaati, yakında hezimete uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Onların cemaati, yakında hezimete uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır″ diye buyrulmaktadır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem daha Mekke’de iken Allah’u Teâlâ ona, müşriklerin ordusunu mağlup edeceğini haber vermiş ve bu haber Bedir Savaşı’nda gerçekleşmiştir.

Bu husus Sûre-i Sâd, Âyet 11’de de şöyle geçmektedir:

″Onlar, Peygamber aleyhinde toplanan fırkalardan olup, en yakın zamanda orada mağlup olacak bir ordudur.″

Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

Bedir’de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Cenâb-ı Hakk’a şöyle duâ ediyordu:

اللّٰهُمَّ إِنِّي أَنْشُدُكَ عَهْدَكَ وَوَعْدَكَ اللّٰهُمَّ إِنْ شِئْتَ لَمْ تُعْبَدْ فَأَخَذَ أَبُو بَكْرٍ بِيَدِهِ فَقَالَ حَسْبُكَ فَخَرَجَ وَهُوَ يَقُولُ {سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ} (خ عن ابن عباس)

″Ey Allah’ım! Bana vaad ettiğin yardımı lütfet. Yâ Rabbi, bu bir avuç Müslüman bugün yok olursa, yeryüzünde Sana ibâdet edecek kimse kalmayacak.″ Hz. Ebû Bekir, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bu şekilde duâ ve yalvarışları karşısında dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Duân Arş’ı titretti. Allah’u Teâlâ, vaadini elbette yerine getirecek.″ Peygamberimiz Efendimiz o anda, ″Onların

cemaati, yakında hezimete uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır″ diye geçen Sûre-i Kamer, Âyet 45’i okudu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Magâzi 4; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No:11807.

بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ اَدْهٰى وَاَمَرُّ (٤٦) اِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ (٤٧) يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلٰى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ (٤٨) اِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ (٤٩) وَمَٓا اَمْرُنَٓا اِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ (٥٠) وَلَقَدْ اَهْلَكْنَٓا اَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ (٥١)

46-51. Asıl onlara vaad edilen kıyâmettir. O kıyâmet ise, daha dehşetli ve daha acıdır.* Şüphesiz mücrimler, dalâlette ve şiddetli Cehennem ateşindedirler.* Onlar, yüzüstü Cehenneme sürüklendikleri gün onlara, ″Cehennemin dokunuşunu tadın!″ denir.* Şüphesiz ki Biz, her şeyi bir kaderle (ölçülü ve hikmete uygun olarak) yarattık.* (Bir şeyin olmasını murad ettik mi) emrimiz, ancak bir defadır ve bir göz kırpması gibi serîdir.* Şüphesiz ki, sizin benzerlerinizi helâk ettik. Fakat ibret alan var mı?

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere kıyâmetin dehşeti ile ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سَبْعًا هَلْ تَنْتَظِرُونَ إِلَّا فَقْرًا مُنْسِيًا أَوْ غِنًى مُطْغِيًا أَوْ مَرَضًا مُفْسِدًا أَوْ هَرَمًا مُفَنِّدًا أَوْ مَوْتًا مُجْهِزًا أَوْ الدَّجَّالَ فَشَرُّ غَائِبٍ يُنْتَظَرُ أَوْ السَّاعَةَ فَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ (ت عن ابى هريرة)

″Yedi şey gelmeden önce hayırlı ameller işlemeye bakın, neyi bekliyorsunuz? Her şeyi unutturan yoksulluğu mu? Azdırıp saptıran zenginliği mi? Bedeni bozan hastalığı mı? Bunaklık meydana getiren ihtiyarlığı mı? Ansızın geliveren ölümü mü? Yoksa Deccal’ı mı? Deccal, beklenilen en kötü şeydir. Yoksa kıyâmet saatini mi? O kıyâmet ise, daha dehşetli ve daha acıdır.″[1]

Sûre-i Kamer, Âyet 48-49’un nüzul sebebine dair de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

جَاءَ مُشْرِكُو قُرَيْشٍ يُخَاصِمُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْقَدَرِ فَنَزَلَتْ {يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ} (م عن ابى هريرة)

Kureyş müşrikleri, kader hakkında tartışmak için Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldiler. Bunun üzerine: ″Onlar, yüzüstü Cehenneme sürüklendikleri gün onlara, ″Ateşin elemini tadın″ denir.* Şüphesiz ki Biz, her şeyi bir kaderle (ölçülü ve hikmete uygun olarak) yarattık″ diye geçen âyetler

nâzil oldu.[2]

Kadere inanmayanlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْقَدَرِيَّةُ مَجُوسُ هَذِهِ الْأُمَّةِ إِنْ مَرِضُوا فَلَا تَعُودُوهُمْ وَإِنْ مَاتُوا فَلَا تَشْهَدُوهُمْ (د عن ابن عمر

"Kaderi inkâr edenler bu ümmetin mecûsileridir. Hasta olduklarında onları ziyaret etmeyin. Öldüklerinde cenâzelerinde bulunmayın."[3]

Kadere îman etmek, îmanın altı şartından biridir. Bu hususta Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan nakledilen meşhur Cibril Hadis'inde:

Cebrâil Aleyhisselâm insan sûretinde gelerek bâzı sorular sormuştur. Bunlardan biri de: "Yâ Muhammed! Bana îmandan haber ver?" sorusudur. Bu soruya Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle cevap vermiştir:

أَنْ الْاِيمَانِ تُؤْمِنَ بِاللّٰهِ وَمَلَئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاَخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ ... (م د ن حم عن عمر بن الخطاب)

"Îman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, Peygamberlerine, âhiret gününe, kaza ve kadere, hayır ve şerrin Allah tarafından olduğuna inanmaktır…"[4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Zühd 3; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 774.

[2] Sahih-i Müslim, Kader 4 (19), Sünen-i Tirmizî, Kader 14, Tefsir'ul-Kur'ân 55.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 14.

[4] Sahih-i Müslim, Îman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, Îman 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 346; Bu hâdise, Sahih-i Buhârî'de benzer lafızlarla Ebû Hüreyre Hazretlerinden de nakledilmiştir. Bakınız: Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 47.

وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ (٥٢) وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ (٥٣) اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍۙ (٥٤) (فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ (٥٥)

52-55. Ve yaptıkları her şey, amel defterlerinde yazılıdır.* Küçük, büyük her şey

kayıtlıdır.* Şüphesiz ki takvâ sahipleri, Cennetlerde ve nehirler kenarındadırlar.* Her şeye kâdir olan Melîk’in (Allah’ın) yanında sıdk meclisindedirler.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, büyük küçük bütün günahların amel defterlerinde tespit edildiğine dair şöyle buyurmuştur:

(يَا عَائِشَةُ إِيَّاكِ وَمُحَقَّرَاتِ الْأَعْمَالِ فَإِنَّ لَهَا مِنَ اللّٰهِ طَالِبًا (ه عن عائشة

″Ey Âişe! Küçük günahlardan sayılan amelleri işlemekten sakın. Zîrâ onları Allah tarafından izleyen melekler vardır.″[1]

İbâdet hususunda yarışan takvâ sahipleri, Allah’u Teâlâ’nın en yakınında Cennet-i Naîm’de olacaklardır. Bu hususta geniş bilgi için de Sûre-i Vâkıa, Âyet 7-12 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 29.

55-RAHMÂN SÛRESİ

Bu sûre 78 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Allah'u Teâlâ'nın Esmâ'ul-Hüsnâ'sından olan ″Rahmân″ ismi ile başladığı için ″Rahmân Sûresi″ denilmiştir.

Bu sûre hakkında Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbının yanına çıkıp geldi. Onlara Rahmân Sûresi'ni başından sonuna kadar okudu, onlar da sessizce dinlediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَقَدْ قَرَأْتُهَا يَعْنِى سُورَةَ الرَّحْمٰنِ عَلَى الْجِنِّ لَيْلَةَ الْجِنِّ فَكَانُوا اَحْسَنُ مَرْدُودًا مِنْكُمْ كُنْتُ كُلَّمَا أَتَيْتُ عَلَى قَوْلِهِ (فَبِأَىِّ آلاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانَ قَالُوا وَلَا بِشَيْئٍ مِنْ نِعَمِكَ رَبَّنَا نُكَذِّبُ فَلَكَ الْحَمْدُ (ت عن جابر

Yemin ederim ki, cin gecesi, cinlere Rahmân Sûresi'ni okudum. Sizden daha iyi cevap vererek dinliyorlardı. Rahmân Sûresi'nde geçen: ″(Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?″ âyetine, ne zaman gelirsem şöyle diyorlardı: ″Ey Rabbimiz! Senin nîmetinden hiçbirini yalanlamıyoruz, hamd sana mahsustur.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لِكُلِّ شَيْءِ عَرُوس وَعَرُوس الْقُرْآن سُورَة الرَّحْمَن (هب عن على

″Her şeyin bir gelini vardır. Kur'ân'ın gelini de Rahmân Sûresi'dir.″[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2392.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلرَّحْمٰنُۙ (١) عَلَّمَ الْقُرْاٰنَؕ (٢) خَلَقَ الْاِنْسَانَۙ (٣) عَلَّمَهُ الْبَيَانَ (٤)

1-4. Rahmân;* Kur’ân’ı öğretti,* insanı yarattı* ve ona konuşmayı öğretti.

اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍۙ (٥) وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ (٦) وَالسَّمَٓاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْميزَانَۙ (٧) اَلَّا تَطْغَوْا (
فِي الْميزَانِ (٨) وَاَقيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْميزَانَ (٩)

5-9. Güneş ve ay bir hesap ile hareket eder.* Otlar ve ağaçlar Allah’a secde ederler.* O, semâyı yükseltti ve ölçüyü koydu.* Tâ ki, ölçüde haddi aşmayın* ve ölçüyü adâletle yerine getirin ve noksan etmekten sakının.

İzah: ″Güneş ve ay bir hesap ile hareket eder″ diye geçen Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, güneş ve ayın hiç şaşmadan belirli bir ölçü içinde belli bir yörüngede hareket ettiğini haber vermektedir. İşte mevsimlerin de aynı düzende devam etmesi, takvimlerin önceden belirlenebilmesi, ay ve güneş tutulmalarının dahi hangi bölgede ve hangi saatte görüleceğinin önceden hesap edilebilmesi, Allah’ın koymuş olduğu bu ölçüden dolayıdır. Bu da Kur’ân’daki mûcizelerinden biridir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Ölçüyü koydu″ diye geçen ifadeden maksat, âlemde yaratılanlar için hak ve adalet sistemini koydu, demektir.

وَالْاَرْضَ وَضَعَهَا لِلْاَنَامِۙ (١٠) فيهَا فَاكِهَةٌۙ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْاَكْمَامِ (١١) وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُۚ (
فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (١٣)(١٢)

10-13. O, yeryüzünü mahlûkat için döşedi.* Orada çeşitli meyveler, tomurcuklar sahibi olan hurma ağaçları* ve yaprak sahibi taneler ve güzel kokulu bitkiler vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِۙ (١٤) وَخَلَقَ الْجَٓانَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍۚ (١٥) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (
(١٦)

14-16. Allah’u Teâlâ insanı (Âdem Aleyhisselâm’ı), ateşte pişmiş gibi kuru bir çamurdan yarattı.* Cin’i de dumansız ateş alevinden yarattı.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خُلِقَتْ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ وَخُلِقَ الْجَانُّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ وَخُلِقَ آدَمُ مِمَّا وُصِفَ لَكُمْ (م عن عائشة

″Melekler, nûrdan yaratıldılar. Cinler, dumansız bir ateşten yaratıldı. Âdem ise size anlatılan şekilde topraktan yaratıldı.″[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, Kur'ân-ı Kerîm'de kendilerinden söz edilen cinler, Sûre-i Rahmân, Âyet 15'te geçtiği üzere dumansız ateşten yaratılmışlardır.

Allah'u Teâlâ âyette, Âdem Aleyhisselâm'ı da, çömleğin yapılma sürecinde olduğu gibi, çamurdan yarattığını söylemektedir. Âdem Aleyhisselâm'ın topraktan sûret verilerek yaratılması, çömleğin önceden çamur hâline getirildikten sonra, farklı şekil ve sûretler verilerek yapılması aşamasına benzetilmiştir.

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 10 (60).

(رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِۚ (١٧) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (١٨)

17-18. O, iki doğunun Rabbidir ve iki batının Rabbidir.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Fahreddin er-Râzi Hazretleri, ″Tefsir-i Kebir″ adlı eserinde, ″O, iki doğunun Rabbidir ve iki batının Rabbidir″ diye geçen Âyet-i Kerîme hakkında şu görüşe yer vermektedir:

- Tesniye (iki), derleyici iki türe işârettir. Çünkü her şey, iki kısımda derlenir, toplanır. Buna göre Hakk Teâlâ sanki: ″Güneşin doğusunun ve güneşin dışında kalanların Rabbi...″ demek istemiştir. O halde, âyette bahsedilen, ″İki doğu″ her şeyi içine alan bir ifade olur. Yahut da şöyle denebilir: ″Allah'u Teâlâ; güneşin, ayın ve insanın bunlar dışında farz edebileceği her şeyin, doğusunun ve batısının Rabbidir.″ O halde âyetteki bu tesniye (iki), çoğul mânâsındadır.

Bu konu hakkında daha farklı görüşler de öne sürülmüştür. En doğrusunu Allah'u Teâlâ bilir.

Bu husus benzer şekilde Sûre-i Sâffât, Âyet 5'te de: ″O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Ve doğuların Rabbidir″ diye geçmektedir. Bu konu hakkında geniş bilgi için bu Âyet-i Kerîme'nin izahına bakınız.

(مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِۙ (١٩) بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِۚ (٢٠) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢١) يَخْرُجُ مِنْهُمَا

( )اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُۚ (٢٢) فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢٣

19-23. O, iki denizi salıvermiştir, birbirine kavuşurlar.* Aralarında birbirine karışmalarına mâni olan bir perde vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?* O iki denizden inci ve mercan çıkar.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″İki deniz″ ve ″Aralarında birbirine karışmalarına mâni olan bir perde″den maksadın ne olduğu hakkında farklı yorumlar yapılmıştır. Bâzı müfessirler bunu, Sûre-i Furkan, Âyet 53'te belirtildiği üzere nehirlerin denize girdiği noktalarda sularının birbirlerine karışmaması olarak açıklamışlardır. Yine denizlerin birleştiği yerlerde sularının birbirinden farklı özellikte olduğu anlaşılmıştır. Bilimsel olarak yapılan araştırmalarda da Aden Körfezi ile Kızıldeniz'in birleştiği Mendeb Boğazı'nda, Kızıldeniz'in suyu ile Hind Okyanusu'nun suyunun birbirine karışmadığını belirlenmiştir.

( )وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَاٰتُ فِي الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِۚ (٢٤) فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢٥ (

24-25. Denizde yüzen dağlar gibi yüksek gemiler de O'nundur.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Âyet-i Kerîme'de, dağlar gibi büyük gemilerin denizin üzerinde durmasından bahsedilmektedir. Suya bu kaldırma kuvvetini veren de Allah'tır. O, insanoğlunu diğer varlıklardan üstün yaratmıştır. Bu husus Sûre-i Tîn, Âyet 4'te şöyle geçmektedir:

″Muhakkak Biz, insanı en güzel şekilde yarattık.″

Allah'u Teâlâ'nın insanlara verdiği akıl ve yetenek sayesinde, onların böyle dağlar gibi gemiler ve her türlü bilimsel teknolojik aletler yapabilme-leri Allah'ın bir kudretidir.

( )كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍۚ (٢٦) وَيَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِۚ (٢٧) فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢٨ (

26-28. Yer üzerinde bulunan herkes fânidir.* Azamet ve kerem sahibi olan Rabbinin zâtı ise bâkidir.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Azamet ve kerem sahibi″ anlamına gelen ″Zü’l-Celâli ve’l-İkrâm″ ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَلِظُّوا بِيَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (ت عن انس

″Zü’l-Celâli ve’l-İkrâm’ı devamlı söyleyin.″[1]

Bu hususta Sevban Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ يَقُولُ اللّٰهُمَّ أَنْتَ (السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. (حم م د ه ت ن عن ثوبان

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem namazı kıldırınca, üç kere ″Estağfirullâh″ der ve akabinde: ″Allâhumme ente’s-selâmu ve minke’s-selâm. Tebârekte Yâ ze’l-Celâli ve’l-İkrâm (Allah’ım! Sen, Selâm’sın. Selâm yalnız Sendedir. Ey Azamet ve kerem sahibi! Sen çok yücesin)″ derdi.[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 51; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16935.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’üs-Salât 32; Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (135 Râmûz’ul-Ehâdîs, 527/14.

(يَسْـَٔلُهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فٖي شَأْنٍۚ (٢٩) فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٠)

29-30. Göklerde ve yerde kim varsa hepsi O’ndan dilerler. O, her gün bir iştedir.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Bütün melekler, insanlar, cinler Allah’u Teâlâ’dan muhtaç oldukları, arzu ettikleri şeyleri dilerler. Bütün mahlûkat, O’ndan birer lisân-ı hâl ile veya söz ile veya her ikisi ile de birçok şeyler niyaz eder dururlar.

Bu Âyet-i Kerîme şu mânâya da gelebilir: Göklerde ve yerde olan bütün canlıları yaratan, rızkını veren, her türlü ihtiyaçlarını karşılayan Allah’u Teâlâ’dır. Onlar istese de, istemese de onların bu ihtiyaçlarını karşılar.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″… O, her gün bir iştedir″ buyruğu ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

(مِنْ شَأنِهِ أنْ يَغْفِرَ ذَنْبًا وَيُفَرِّجَ كَرْبًا، وَيَرْفَعَ قَوْمًا وَيَضَعَ آخَرِينَ (طب عن ابى الدرداء

″Bir günahı bağışlaması, bir sıkıntıyı gidermesi, bir toplumu yüceltip bir diğerini alçaltması O'nun işidir.″ [1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1769; Sünen-i İbn-i Hibban, Hadis No: 691; Rudani, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7251.

( )سَنَفْرُغُ لَكُمْ اَيُّهَ الثَّقَلَانِۚ (٣١) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٢ (

31-32. Ey insanlar ve cinler! Yakında sizin hesabınızı göreceğiz.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنِ اسْتَطَعْتُمْ اَنْ تَنْفُذُوا مِنْ اَقْطَارِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ فَانْفُذُواۜ لَا تَنْفُذُونَ اِلَّا بِسُلْطَانٍۚ (
( )(٣٣) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٤

33-34. Ey insan ve cin topluluğu! Göklerin ve yerin herhangi bir tarafından çıkabilirseniz çıkın. Halbuki bir kuvvet olmadıkça siz çıkıp gidemezsiniz.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

( )يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِۚ (٣٥) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٦ (

35-36. (Ey insan ve cinden kâfir olanlar!) Sizin üzerinize ateşten dumansız bir alev ve alevsiz bir duman gönderilir de ondan kurtulamazsınız.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

( )فَاِذَا انْشَقَّتِ السَّمَٓاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِۚ (٣٧) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٨ (

37-38. Semâ yarılıp da erimiş yağ gibi kırmızı gül rengini aldığı zaman hâliniz nice olur?* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِشَابٍّ يَقْرَأُ :فَإِذَا انْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ فَوَقَفَ فَاقْشَعَرَّ، وَخَنَقَتْهُ الْعَبْرَةُ، يَبْكِي وَيَقُولُ: وَيْحِي مِنْ يَوْمٍ تَنْشَقُّ فِيهِ السَّمَاءُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِثْلَهَا يَا (فَتَى، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ بَكَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ بُكَائِكَ (محمد بن نصر عن لقمان بن عامر الحنفي

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir gencin: ″Semâ yarılıp da erimiş yağ gibi kırmızı gül rengini aldığı zaman hâliniz nice olur?″ âyetini okuduğunu işitti. Bu genç durdu ve tüyleri diken diken oldu. Boğazı düğümlenip ağlamaya başladı. ″Gökyüzünün ayrılacağı gün vay hâlimize!″ dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Dediğin gibi Ey genç! Canım kudret elinde olan Allah’a yemin olsun ki, melekler de senin ağlamandan dolayı ağladı″ buyurdu.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 14, s. 128.

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْـَٔلُ عَنْ ذَنْبِهٖٓ اِنْسٌ وَلَا جَٓانٌّۚ (٣٩) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٤٠) يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمٰيهُمْ (فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصٖي وَالْاَقْدَامِۚ (٤١) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٤٢) هٰذِهٖ جَهَنَّمُ الَّتٖي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَۢ
٤٣)(

( )يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمٖيمٍ اٰنٍۚ (٤٤) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ۟ (٤٥

39-45. İşte o gün insanlara da, cinlere de günahlarından sorulmaz.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?* Mücrimler sîmalarından tanınır, sonra da perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar (Cehenneme atılırlar).* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?* Ve onlara: ″İşte bu, mücrimlerin yalanladığı Cehennemdir″ denir.* Onlar, ateşle kaynar su arasında koşarlar.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″İşte o gün insanlara da, cinlere de günahlarından sorulmaz″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, kâfirlerin amellerinin mahşer günü tartıya konulmadan Cehenneme girmeleridir. Zîrâ onların küfürleri, sîmalarından bilinecektir, demektir.

Kâfirlerin amellerinin boş olup, tartıya dahi girmeyeceği Sûre-i Kehf, Âyet 105-106’da şöyle geçmektedir:

″İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O’na kavuşmayı inkâr eden kimselerdir. Bu sebeple onların amelleri boşa gitmiştir. Kâfirlerin amellerini mahşer günü tartıya koymayacağız.* İşte onların cezâları, inkâr etmeleri ve âyetlerimi ve Resullerimi alay konusu yapmaları sebebiyle Cehennemdir.″

Âyet-i Kerîme’de: ″Mücrimler, sîmalarından tanınır″ diye buyrulması; mahşerde

Mü’minler ile kâfirlerin, sîmalarına bakıldığında Mü’min mi, yoksa kâfir mi olduğunun belli olacağından dolayıdır. Kâfirler yüzlerinin siyahlığı ve gözlerinin maviliği ile tanınacaklardır.[1] Mü’minler ise, abdest azalarının parlaklığı ile tanınacaklardır.

Bu husus Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 106-107’de şöyle geçmektedir:

″Bâzı yüzlerin ak, bâzı yüzlerin de karardığı gün gelir. O gün yüzleri kararanlara: ″Îman ettikten sonra kâfir mi oldunuz? O halde yaptığınız küfür sebebiyle tadın azâbı″ denilir.* O gün yüzleri ak olanlar, Allah’u Teâlâ’nın rahmetindedirler ve Cennette ebedî kalırlar.″

[1] Bu husus Sûre-i Tâhâ, Âyet 102’de: ″O gün ki, Sûr’a üflenir ve o gün mücrimleri gök gözlü olarak haşrederiz″ diye geçmektedir.

( )وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ جَنَّتَانِۚ (٤٦) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۙ (٤٧ (

46-47. Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki Cennet vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Sûre-i Rahmân, Âyet 46’nın nüzul sebebine dair Dahhâk Hazretleri şöyle anlatmıştır:

بَلْشَرِبَ ذَاتَ يَوْمٍ لَبَنًا عَلَى ظَمَإٍ فَأَعْجَبَهُ فَسَأَلَ عَنْهُ فَأُخْبِرَ أَنَّهُ مِنْ غَيْرِ حِلٍّ فَاسْتَقَاءَهُ وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ فَقَالَ: رَحِمَكَ اللّٰهُ لَقَدْ أُنْزِلَتْ فِيكَ آيَةٌوَتَلَا عَلَيْهِ هَذِهِ الْآيَةَ . (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن الضحاك)

Hz. Ebû Bekir, bir gün susuzken süt içmiş ve bu hoşuna gitmişti. Bu süte dair soru sorunca, sütün helâl olmayan bir yerden elde edildiğini ona söylediler. O da kendisini kusturarak sütü çıkardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de ona bakıp duruyordu. Bunun üzerine, ″Allah’ın rahmeti üzerine olsun! O’nun hakkında bir âyet indirdi″ deyip ona, ″Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki Cennet vardır″ diye geçen âyeti okudu.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebu’d-Derdâ Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ وَهُوَ يَقُصُّ عَلَى الْمِنْبَرِ {وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ} فَقُلْتُ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الثَّانِيَةَ {وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ} فَقُلْتُ الثَّانِيَةَ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الثَّالِثَةَ {وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ} فَقُلْتُ الثَّالِثَةَ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَقَالَ نَعَمْ وَإِنْ رَغِمَ أَنْفُ أَبِي الدَّرْدَاءِ (حم عن ابى الدرداء)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i minberin üzerinde iken, ″Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki Cennet vardır″ diye geçen âyet hakkında konuşurken işittim. Ona: ″Yâ Resûlallah! O kişi zinâ etse ve hırsızlık yapsa da mı?″ diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tekrar: ″Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki Cennet vardır″ diye geçen âyeti okudu. Ben de ikinci defa: ″O kişi zinâ etse ve hırsızlık yapsa da mı?″ diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üçüncü kez de: ″Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki Cennet vardır″ diye âyeti okudu. Ben yine: ″O kişi zinâ etse ve hırsızlık yapsa da mı?″ diye sordum. Bu sefer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, Ebu'd-Derdâ istemese de″ buyurdu.[2]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 177.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8329; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7252.

(ذَوَاتَـا اَفْنَانٍۚ (٤٨) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٤٩)

48-49. O iki Cennet, çeşitli ağaçlar ve meyvelerle doludur.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

(فٖيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِۚ (٥٠) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٥١)

50-51. O iki Cennette de akıp giden iki pınar vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Hasan-ı Basrî Hazretleri, bu pınarlardan birine ″Tesnîm″ diğerine ise ″Selsebîl″ dendiğini rivâyet etmiştir. ″Tesnim Pınarı″, Sûre-i Mutaffifîn, Âyet 25-28'de şöyle geçmektedir:

″Onlara mühürlü, hâlis şaraplar içirilir.* Bu içeceğin sonu, misk gibi kokuludur.

Artık rağbet gösterenler, bunun hakkında rağbet göstersinler.* Ona karıştırılan şey de Tesnîm'dendir.* O Tesnîm, Allah'a en yakın olanların içtiği bir pınardır.″

″Selsebîl Pınarı″ ise Sûre-i İnsân, Âyet 17-19'da şöyle geçmektedir:

″Orada onlar, bir kadehten içirilirler ki, ona katılmış olan Zencebil'dir.* O Zencebil, Cennette ″Selsebîl″ diye isimlendirilen bir pınardır.* Onların etrafında ebedîler olan vildân (genç hizmetçiler) dolaşır ki, sen onları gördüğünde, saçılmış inciler sanırsın.″

(فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِۚ (٥٢) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٥٣)

52-53. O iki Cennette de her meyveden iki çift vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

(مُتَّكِئِينَ عَلٰى فُرُشٍ بَطَٓائِنُهَا مِنْ اِسْتَبْرَقٍۜ وَجَنَا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍۚ (٥٤) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٥٥)

54-55. Allah'tan korkanlar, astarı kalın ipekten yataklara yaslanırlar ve o iki Cennetin meyveleri onlara yakındır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Sûre-i Rahmân, Âyet 54 hakkında şöyle buyurmuştur:

(ظَوَاهِرُهَا نُورٌ يَتَلَأْلأُ(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن

″O döşemelerin yüzleri ise, parıldayan bir nûrdur.″[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 179.

(فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِۙ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَٓانٌّۚ (٥٦) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ (٥٧) كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُۚ (٥٨) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٥٩)

56-59. O Cennetlerde, gözlerini kocalarından başkasına çevirmeyen kadınlar vardır ki onlara, kocalarından önce ne bir insan, ne de bir cin dokunmuştur.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?* Sanki o kadınlar, yakut ve mercandır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Sûre-i Rahman, Âyet 58’de geçen hûriler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمَرْأَةَ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيُرَى بَيَاضُ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ سَبْعِينَ حُلَّةً حَتَّى يُرَى مُخُّهَا وَذَلِكَ بِأَنَّ اللّٰهَ يَقُولُ {كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ} فَأَمَّا الْيَاقُوتُ فَإِنَّهُ حَجَرٌ لَوْ أَدْخَلْتَ فِيهِ سِلْكًا ثُمَّ اسْتَصْفَيْتَهُ لأُرِيتَهُ مِنْ وَرَائِهِ (ت عن ابن مسعود)

″Cennet ehlinin kadınlarından bir kadının baldırının beyazlığı, yetmiş kat Cennet elbisenin altından görünür ve hattâ onun iliği dahi görünür. Çünkü Allah’u Teâlâ Sûre-i Rahmân, Âyet 58’de: ″Sanki o kadınlar yakut ve mercandır″ diye buyurmaktadır. Yakuta gelince bu bir taştır ki, onun içine bir tel sokup sonra onu durulasan, taşın ardından o teli görürsün.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

لَغُدْوَةٌ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ أَوْ رَوْحَةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلَقَابُ قَوْسِ أَحَدِكُمْ أَوْ مَوْضِعُ قَدِّهِ يَعْنِي سَوْطَهُ مِنَ الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلَوْ اطَّلَعَتْ امْرَأَةٌ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَى الأَرْضِ لَمَلأَتْ مَا بَيْنَهُمَا رِيحًا وَلَطَابَ مَا بَيْنَهُمَا وَلَنَصِيفُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا (حم عن انس)

″Allah yolunda bir sabah veya akşam yürüyüşü, dünyâ ve dünyâdakilerden daha hayırlıdır. Sizden birinin Cennetteki bir yay miktarı veya bir yay kirişi kadar yeri dünyâ ve dünyâdakilerden daha hayırlıdır. Cennetlik kadınlardan bir kadın yeryüzüne inmiş olsaydı, kokusu gökle yer arasını doldurur ve gökle yer arası tertemiz olurdu. Şüphesiz onun başındaki örtü, dünyâ ve dünyâdakilerden daha hayırlıdır.″[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 5; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 107/8.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11984.

هَلْ جَزَٓاءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُۚ (٦٠) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٦١)

60-61. İyiliğin mükâfatı, iyilikten başka mıdır?* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Allah’u Teâlâ’nın huzuruna çıkacağından korkarak dünyâda iken güzel amel işleyenin âhiretteki mükâfatı, güzellikten başka bir şey değildir.

))وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِۚ (٦٢) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۙ (٦٣ (

62-63. O iki Cennetten başka, iki Cennet daha vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu dört Cennetten ikisinin içinde bulunan her şeyin gümüşten, ikisinin ise içinde bulunan her şeyin altından olduğunu beyan etmiştir.

Bu husus Abdullah b. Kays el-Eş'arî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

جَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الْكِبْرِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ (خ م ه عن عبد اللّٰه بن قيس الاشعرى)

"İki Cennet vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler hep gümüştendir. Diğer iki Cennet daha vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler de altındandır.Adn Cenneti'nde bulunan topluluk ile de Allah'ın Cemâli arasında ancak bir Ridây-ı Kibriyâ vardır."[1]

Ebû Mûsâ el-Eş'arî Radiyallâhu anhu; bu Cennetlerden altından olanın Allah'a yakın olan kullara verileceğini, gümüşten olanın ise amel defterleri sağ taraflarından verilen diğer Mü'minlere verileceğini, söylemiştir.

Yine bu dört Cennet hakkında Yahya b. Eyyüb el-Huzâî'den şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّ شَابًّا كَانَ يَتَعَبَّدُ فِي الْمَسْجِدِ فَهَوِيَتْهُ امْرَأَةٌ فَدَعَتْهُ إِلَى نَفْسِهَا وَمَا زَالَتْ بِهِ حَتَّى كَادَ يَدْخُلُ مَعَهَا الْمَنْزِلَ، فَذَكَرَ هَذِهِ الْآيَةَ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ فَخَرَّ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ ثُمَّ أَفَاقَ فَأَعَادَهَا فَمَاتَ. فَجَاءَ عُمَرُ فَعَزَّى فِيهِ أَبَاهُ وَكَانَ قَدْ دُفِنَ لَيْلًا فَذَهَبَ فَصَلَّى عَلَى قَبْرِهِ بِمَنْ مَعَهُ ثُمَّ نَادَاهُ عُمَرُ فَقَالَ: يَا فَتَى وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ وَأَجَابَهُ الْفَتَى مِنْ دَاخِلِ الْقَبْرِ: يَا عُمَرُ قَدْ أَعْطَانِيهِمَا رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ فِي الْجَنَّةِ مَرَّتَيْنِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن يحيى بن أيوب الخزاعي)

Bir genç, mescitte çok ibâdet ederdi. Bir kadın ona âşık olup kendine dâvet etti. Kadın ısrar edince sonunda genç, onunla birlikte eve girmek üzereyken, "Şüphesiz takvâ sahipleri, şeytandan kendilerine bir vesvese isâbet ettiği vakit, güzelce düşünürler ve bu sebeple hatâyı görüp ondan sakınırlar"[2] diye geçen âyeti zikretti ve bayılıp düştü. Sonra ayıldı ve tekrar bayılarak öldü. Hz. Ömer gelip babasına taziyede bulundu. O genç, gece defnedilmişti. Hz. Ömer gidip

yanındakilerle birlikte kabri başında namaz kıldı sonra ona: ″Ey genç! Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki Cennet vardır″[3] diye nidâ etti. Genç, kabrinden ona: ″Yâ Ömer! Rabbim Cennette o ikisini bana iki kere verdi″ diye cevap verdi.[4]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 24, Tefsir-i Rahmân 1; Sahih-i Müslim, Îman 80 (296 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 35.

[2] Sûre-i A’râf, Âyet 201.

[3] Sûre-i Rahmân, Âyet 46.

[4] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 534; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 4634.

( )مُدْهَامَّتَانِۚ (٦٤) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ (٦٥ (

64-65. O iki Cennet, koyu yeşil renktedir.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

( )فٖيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِۚ (٦٦) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ (٦٧ (

66-67. O iki Cennette de fışkıran iki pınar vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

( )فٖيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌۚ (٦٨) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ (٦٩ (

68-69. O iki Cennette de her türlü meyve, hurma ve nar vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Bu iki Cennetle ilgili olarak Hz. Ömer’den nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ نَاسٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: يَا مُحَمَّدُأَفِي الْجَنَّةِ فَاكِهَةٌ ؟ قَالَ: نَعَمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ قَالُوا: فَيَأْكُلُونَ كَمَا يَأْكُلُونَ فِي الدُّنْيَا؟ قَالَ: نَعَمْ وَأَضْعَافُ ذَلِكَ قَالُوا: فَيَقْضُونَ الْحَوَائِجَ؟ قَالَ: لَا وَلَكِنْ يَعْرَقُونَ ثُمَّ يَرْشَحُونَ فَيُذْهِبُ اللّٰهُ تَعَالَى مَا فِي بُطُونِهِمْ مِنْ أَذًى (الحارث وعبد بن حميد عن عمر)

Yahudilerden birtakım kimseler Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldiler ve ″Yâ Muhammed! Cennette meyve var mı?″ diye sordular. Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ dedi ve ″O iki Cennette meyve, hurma ve nar vardır″ diye geçen Sûre-i Rahmân, Âyet 68'i okudu. Onlar: ″Dünyâda yenildiği gibi yenilecekler mi?″ diye sordular. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, ve dünyâdakinden kat kat fazla″ buyurdu. Onlar: ″Peki, abdest bozmaya çıkarlar mı?″ diye sordular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Hayır, onlar terlerler ve böylece Allah'u Teâlâ onların karınlarındaki sıkıntıyı giderir″ buyurdu.[1]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 39775.

فـِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌۚ (٧٠) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ (٧١) حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِۚ (٧٢) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ (رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ (٧٣) لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَٓانٌّۚ (٧٤) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ (٧٥

70-75. O Cennetlerde, güzel huylu ve yaratılışı güzel kadınlar vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?* Onlar, çadırlarından çıkmayan hûrilerdir.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?* O hûrilere, kocalarından önce ne bir insan, ne de bir cin dokunmuştur.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen hûriler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي فِي الْجَنَّةِ بِنَهَرٍ حَافَّتَاهُ قِبَابُ الْمَرْجَانِ فَنُودِيتُ مِنْهُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَقُلْتُ: يَاجِبْرِيلُمَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ: هَؤُلَاءِ جَوَارٍ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ اسْتَأْذَنَّ رَبَّهُنَّ فِي أَنْ يُسَلِّمْنَ عَلَيْكَ فَأَذِنَ لَهُنَّ فَقُلْنَ: نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُوتُ أَبَدًا وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْؤُسُ أَبَدًا وَنَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ أَبَدًا أَزْوَاجُ رِجَالٍ كِرَامٍ (ثُمَّ قَرَأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَحُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن انسٍ

Mîraca çıkarıldığım gece, Cennette her iki kenarı mercandan çadırlar bulunan bir ırmağın yanından geçtim. Oradan bana: ″Yâ Resûlallah! Selâm sana″ diye seslenildi. Ben: ″Yâ Cebrâil bunlar kimdir?″ diye sordum. O da, şöyle dedi: Bunlar, Rabblerinden sana selâm vermek üzere izin istemiş hurulîyn'den bâzı kızlardır. Allah'u Teâlâ onlara izin verdi ve onlar da şöyle dedi: ″Biz ebedî kalanlarız, ebedî ölmeyiz. Biz nîmet içerisinde olanlarız, ebediyyen sefalet çekmeyiz. Biz hoşnut olanlarız, ebedî kızmayız. Şerefli kocaların eşleriyiz.″ Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Onlar, çadırlarından çıkmayan hûrilerdir″ diye geçen Sûre-i Rahmân, Âyet 72'yi okudu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْحُور الْعِين يَأْخُذ بَعْضهنَّ بِأَيْدِي بَعْض وَيَتَغَنَّيْنَ بِأَصْوَاتٍ لَمْ تَسْمَع الْخَلَائِق بِأَحْسَنَ مِنْهَا وَلَا بِمِثْلِهَا نَحْنُ الرَّاضِيَات فَلَا نَسْخَط أَبَدًا وَنَحْنُ الْمُقِيمَات فَلَا نَظْعَن أَبَدًا وَنَحْنُ الْخَالِدَات فَلَا نَمُوت أَبَدًا وَنَحْنُ النَّاعِمَات فَلَا نَبْؤُس أَبَدًا وَنَحْنُ خَيْرَات حِسَان حَبِيبَات لِأَزْوَاج كِرَام. وَقَالَتْ عَائِشَة رَضِيَ اللّٰه عَنْهَا :إِنَّ الْحُور الْعِين إِذَا قُلْنَ هَذِهِ الْمَقَالَة أَجَابَهُنَّ الْمُؤْمِنَات مِنْ نِسَاء أَهْل الدُّنْيَا نَحْنُ الْمُصَلِّيَات وَمَا صَلَّيْتُنَّ وَنَحْنُ الصَّائِمَات وَمَا صُمْتُنَّ وَنَحْنُ الْمُتَوَضِّئَات وَمَا تَوَضَّأْتُنَّ وَنَحْنُ الْمُتَصَدِّقَات وَمَا تَصَدَّقْتُنَّ. فَقَالَتْ عَائِشَة رَضِيَ اللّٰه عَنْهَا فَغَلَبْنَهُنَّ وَاللّٰه .(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عائشة)

Hûruliyn birbirleriyle el ele tutuşur ve mahlûkatın daha güzelini aslâ duymadığı, bizim de benzerini aslâ duymadığımız güzel seslerle şarkı söylerler ve derler ki: ″Biz hoşnut olanlarız, aslâ kızıp öfkelenmeyiz. Biz evlerinde kalanlarız, aslâ göçüp gitmeyiz. Biz ebedî olanlarız, aslâ ölmeyiz. Biz nîmetler içerisinde olanlarız, aslâ yoksul düşmeyiz. Biz güzel yüzlüleriz. Üstün ve değerli kocaların sevgili eşleriyiz.″

Hz. Âişe dedi ki: Hurulîyn bu sözleri söylediği vakit, dünyâ ehlinden olan Mü’min kadınlar onlara şöyle cevap verirler: ″Bizler namaz kılan kadınlarız, siz ise kılmadınız. Bizler oruç tutan kadınlarız, siz tutmadınız. Bizler abdest alan kadınlarız, siz abdest almadınız. Bizler bolca sadaka veren kadınlarız, siz sadaka vermediniz.″

Hz. Âişe dedi ki: Allah’a yemin olsun ki, bu sözleriyle onları susturacaklardır.[2]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 17, s. 189.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 17, s. 187.

(مُتَّكِئِينَ عَلٰى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍۚ (٧٦) فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٧٧) تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ (٧٨))

76-78. O Cennet ehli, yeşil yastıklara ve çok güzel, nâdir döşemelere yaslanırlar.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?* Azamet ve kerem sahibi olan Rabbinin ismi çok yücedir.

56-VÂKIA SÛRESİ

Bu sûre 96 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ″Büyük hâdise (kıyâmet)″ anlamına gelen ″Vâkıa″ kelimesinden almıştır.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْقَرَأَ سُورَة الْوَاقِعَة كُلّ لَيْلَة لَمْ تُصِبْهُ فَاقَة أَبَدًا. (هب عن ابن مسعود

″Kim her gece Vâkıa Sûresi'ni okuyacak olursa, fakirlik ve ihtiyaç musîbeti onu ebediyyen gelip bulmaz.″[1]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2397.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

( )اِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُۙ (١) لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌۢ (٢) خَافِضَةٌ رَافِعَةٌۙ (٣)

1-3. Muhakkak meydana gelecek olan kıyâmet kopunca,* onun meydana gelmesini yalanlayan kimse bulunmaz.* O kıyâmet, insanların bir kısmını (Cehenneme girdirmek ile) zelil eder, diğer bir kısmını da (Cennete girdirmek ile) yükseltir.

اِذَا رُجَّتِ الْاَرْضُ رَجًّاۙ (٤) وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّاۙ (٥) فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّاۙ (٦) وَكُنْتُمْ اَزْوَاجًا ثَلٰثَةًۜ (٧) (فَاَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَٓا اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِۜ (٨) وَاَصْحَابُ الْمَشْـَٔمَةِ مَٓا اَصْحَابُ الْمَشْـَٔمَةِۜ (٩) وَالسَّابِقُونَ ( )السَّابِقُونَۙ (١٠) اُو۬لٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُونَۚ (١١) ف۪ي جَنَّاتِ النَّع۪يمِ (١٢

4-12. Yer şiddetle sarsıldığı* ve dağlar paramparça olup ufalandığı,* dağılıp toz hâline geldiği zaman,* işte o gün siz üç sınıf olarak mahşere gelirsiniz.* O üç sınıfın biri Ashâb-ı Meymene'dir. Ne mutlu kimselerdir o Ashâb-ı Meymene!* Diğeri Ashâb-ı Meş'eme'dir. Ne mutsuz kimse-lerdir o Ashâb-ı Meş'eme!* Biri de Sâbikûndur (sebat edip ibâdette ileri geçenlerdir).* İşte onlar, Allah'u Teâlâ'ya en yakın olanlardır;* Naîm Cennetlerindedirler.

İzah: Bu âyetlerde beyan edildiği üzere mahşer yerine insanlar üç sınıf olarak

gelirler:

Birincisi: Ashâb-ı Meymene’dir. Sağcılar anlamına gelen bu ifade, amel defterleri sağ tarafından verilen, Cenneti kazanarak neşeli ve sevinç içerisinde olan kimselerdir. Bunlar, Allah’ın emrini kabul edip güzel amellerde bulunanlardır.

İkincisi: Ashâb-ı Meş’eme’dir. Solcular anlamına gelen bu ifade de, amel defterleri sol tarafından verilen, Cehenneme müstehak olan sefil ve perişanlık içerisinde olacak kimselerdir. Bunlar, Allah’ın emrine uymayıp kötü amellerde bulunanlardır.

Amel defteri sağından ve solundan verilenler hakkında Sûre-i İnşikâk, Âyet 7-12’de de şöyle geçmektedir:

″O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür* ve ehline sevinçli olarak döner.* Amel defteri arkasından verilen kimse ise,* artık ölmek ister* ve alevli ateşe atılır.″

Üçüncüsü: Sâbikunlardır. İleri geçenler anlamına gelen bu zümre de, sebat ederek taatte ileri geçip Allah’ın en yakınında olan yüksek dereceler elde eden kimselerdir. Bunlar, Allah’a sevilmek için farz ibâdetleri yerine getirdikten sonra, nâfile namaz, oruç, cömertlik ve Allah’u Teâlâ’yı çok zikretmek gibi ibâdetler hususunda yarışanlardır.

Fazladan ibâdet edenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سِيرُوا سَبَقَ الْمُفَرِّدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفَرِّدُونَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الذَّاكِرُونَ اللّٰهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (م عن ابى هريرة)

″Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler.″ Dediler ki: ″Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?″ Buyurdu ki: ″Allah’ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ وَأَرْفَعِهَا فِى دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ اِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ

وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أعْنَاقَكُمْ قَالَوا بَلَى قَالَ ذِكْرُ اللّٰهِ تَعَالَى (حم ت عن ابى الدرداء)

″Haberiniz olsun! Rabbinizin katında derecenizi en yüksek ve sizi en temiz kılan, altın ve gümüş tasadduk etmekten daha hayırlı olan, Allah yolunda savaşa çıkıp da düşmanlarla kıyasıya savaşmaktan bile daha üstün olan hayırlı amelinizi size bildireyim mi?″ ″Evet″ dediler. Buyurdu ki: ″İşte o, zikrullahtır.″[2]

Sonuç olarak insanlar, mahşer yerine üç sınıf olarak gelirler. Biri Cehennemlik, biri Cennetlik ve biri de Sâbikunlardır. Böylece Cehennem-likler Cehenneme ve Cennet ehlinin tamamı Cennete girerler. Çok uzun yıllar geçtikten sonra, Allah tarafından Cennet ehline: ″Sâbikunlar ayrılsın!″ diye nidâ olunur. Böylelikle Cennet ehlinin içerisinden Sâbikunlar ayrılır ve girdikleri Cennetten çıkartılarak Cennet-i Naîm'e yükseltilirler. İşte Allah'u Teâlâ'ya yakın olarak, en yüksek makam ve dereceye bu şekilde nâil olurlar. Sûre-i Hûd, Âyet 108'de, ″Said (Cennetlik) olanlar ise, gökler ve yer durdukça ebedî olarak Cennette kalacaklardır. Ancak Rabbinin (daha yüce derecelere nâil olmalarını) diledikleri müstesnâ…″ diye istisnâ edilenler de Cennet-i Naîm'e yükseltilen Sâbikunlardır.

Cennet-i Naîm'in Cennetler içerisinde en yüksek makam olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إنَّ جِبْرِيلِ قَالَ لِي اُخْرُجْ فَأَخْبِرْ بِنِعَمِ اللّٰه الَّتِي أَنْعَمَ بِهَا عَلَيْك وَفَضِيلَته الَّتِي فُضِّلْت بِهَا فَبَشَّرَنِي أَنِّي بُعِثْت إِلَى الْأَحْمَر وَالْأَسْوَد وَأَمَرَنِي أَنْ أُنْذِر الْجِنّ وَآتَانِي كِتَابه وَأَنَا أُمِّيٌّ وَغَفَرَ ذَنْبِي مَا تَقَدَّمَ وَمَا تَأَخَّرَ وَذَكَرَ اِسْمِي فِي الْأَذَان وَأَمَدَّنِي بِالْمَلَائِكَةِ وَآتَانِي النَّصْر وَجَعَلَ الرُّعْب أَمَامِي وَآتَانِي الْكَوْثَر وَجَعَلَ حَوْضِي مِنْ أَكْثَر الْحِيَاض يَوْم الْقِيَامَة وَوَعَدَنِي الْمَقَام الْمَحْمُود وَالنَّاس مُهْطِعُونَ مُقْنِعُو رُءُوسهمْ وَجَعَلَنِي فِي أَوَّل زُمْرَة تَخْرُج مِنَ النَّاس وَأَدْخَلَ فِي شَفَاعَتِي سَبْعِينَ أَلْفًا مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّة بِغَيْرِ حِسَاب وَآتَانِي السُّلْطَان وَالْمُلْك وَجَعَلَنِي فِي أَعْلَى غُرْفَة فِي الْجَنَّة فِي جَنَّات النَّعِيم فَلَيْسَ فَوْقِي أَحَد إِلَّا الْمَلَائِكَة الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْش وَأَحَلَّ لِي وَلِأُمَّتِي الْغَنَائِم وَلَمْ تَحِلّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلَنَا (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبادة بن الصامت)

Cebrâil bana dedi ki: ″Çık ve Allah'u Teâlâ'nın sana bahşettiği nîmetleri, senin üstün kılındığın faziletini haber ver.″ Allah'u Teâlâ bana müjdeledi ki; şüphesiz beni kırmızı ve siyah tenli insanlara gönderdi. Cinleri uyarmamı bana emretti. Ümmî olduğum halde bana kitabını verdi. Geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışladı. Adımı ezanda zikretti. Beni meleklerle kuvvetlendirdi. Bana zaferi bahşetti ve korkuyu önümde kıldı (korku benden kaçar). Bana Kevser'i verdi; mahşer günü benim havuzumu havuzların en büyüğü kıldı. İnsanlar başlarını eğip koşuşturdukları zamanda bana Makâm-ı Mahmûd'u vaad etti. Beni

insanlardan haşrolunacak ilk zümre içinde kıldı. Benim şefaatimle ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesapsız olarak Cennete koydu. Bana hükümranlık ve mülk verdi. Beni Naîm Cennetlerinde içinde Cennetin en yüce köşkünde kıldı. Benim üzerimde Arş'ı taşıyan meleklerden başka hiç kimse yoktur. Bana bizden öncekilerden hiç kimseye helâl kılmadığı halde ganîmetleri helâl kıldı."[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي مُلْكِ أَلْفَيْ سَنَةٍ يَرَى أَقْصَاهُ كَمَا يَرَى أَدْنَاهُ يَنْظُرُ فِي أَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَإِنَّ أَفْضَلَهُمْ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي وَجْهِ اللّٰهِ تَعَالَى كُلَّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ (حم ابو الشيخ فى العظمة ك عن ابن عمر)

"Cennet ehlinin derece bakımından en düşük olanları bile, oturduğu köşkünden bin senelik mesâfeye kadar etrafı seyrederler. En yakın yeri gördükleri gibi, en uzak yeri de görebilirler. Hanımlarına, hizmetçilerine ve yataklarına bakıp seyrederler. En üstün dereceye sahip olanları da; günde iki kere Allah'ın Cemâlini seyrederler."[4]

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20713; Sünen-i Tirmizî, Daavât 5.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 333.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 4395.

( )ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَۙ (١٣) وَقَلِيلٌ مِنَ الْاٰخِرِينَۜ (١٤)

13-14. Bu sâbikûnun birçok kısmı öncekilerden,* az bir kısmı da sonrakilerdendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen öncekilerden maksat, geçmiş ümmetler; sonrakilerden maksat ise, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetidir. Buna göre ibâdet hususunda yarışan ve bu sebeple Allah'u Teâlâ'ya yaklaştırılıp Cennet-i Naîm'e konacak insanların çoğu geçmiş ümmetlerden, azı ise Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinden olacaktır.

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

"Bu sâbikunun birçok kısmı öncekilerden,* az bir kısmı da sonrakilerdendir"

diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 13-14 nâzil olunca, bu Peygamber Efendimizin Ashâbına ağır geldi. Bunun üzerine daha sonra Ashâb-ı Yemin'in bir kısmı öncekilerden* ve bir kısmı sonrakilerdendir″ diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 39-40 nâzil oldu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ تَكُونُوا رُبُعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ،ثُلُثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ،بَلْ أَنْتُمْ نِصْفُ أَهْلِ الْجَنَّةِأَوْ شَطْرُأَهْلِ الْجَنَّةِ وَتُقَاسِمُونَهُمُ النِّصْفَ الثَّانِي (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

″Ben, sizin Cennet ehlinin dörtte biri veya üçte biri olmanızı umarım. Bilakis siz, Cennet ehlinin yarısısınız ve ikinci yarıdan da pay alırsınız.″[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 518.

عَلٰى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍۙ (١٥) مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ (١٦) يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَۙ (١٧) بِاَكْوَابٍ وَاَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍۙ (١٨) لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَۙ (١٩) وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَۙ (٢٠) وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَۜ (٢١)

15-21. Onlar, altın ve kıymetli taşlar ile işlenmiş tahtlar üzerindedirler.* Üzerinde karşı karşıya ve yaslanmış olarak bulunurlar.* Onların etrafında, Cennette ebedî olan vildan (genç hizmetçiler);* pınardan akan şarapla dolu kaplar, ibrikler ve kâseler ile dönerler.* O şaraptan dolayı başları ağrımaz ve sarhoşluk da görmezler.* Ve o hizmetçiler, onların seçtikleri meyveler* ve arzu ettikleri kuş etleri ile etrafında dönerler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Arzu ettikleri kuş etleri″ buyruğu ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّة طَيْرًا مِثْل أَعْنَاق الْبُخْت تَصْطَفّ عَلَى يَد وَلِيّ اللّٰه فَيَقُول أَحَدهَا يَا وَلِيّ اللّٰه رَعَيْت فِي مُرُوج تَحْت الْعَرْش وَشَرِبْت مِنْ عُيُون التَّسْنِيم فَكُلْ مِنِّي فَلَا يَزَلْنَ يَفْتَخِرْنَ بَيْن يَدَيْهِ حَتَّى يَخْطِر عَلَى قَلْبه أَكْل أَحَدهَا فَتَخِرّ بَيْن يَدَيْهِ عَلَى أَلْوَان مُخْتَلِفَة فَيَأْكُل مِنْهَا مَا أَرَادَ فَإِذَا شَبِعَ تَجَمَّعَ عِظَام الطَّائِر فَطَارَ يَرْعَى فِي الْجَنَّة حَيْثُ شَاءَ فَقَالَ عُمَر: يَا نَبِيّ اللّٰه إِنَّهَا لَنَاعِمَة. فَقَالَ: آكِلهَا أَنْعَم مِنْهَا (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابى الدرداء)

″Şüphesiz ki Cennette deve boyunlarını andıran kuşlar vardır. Bunlar Allah dostunun eli üzerinde sıra sıra dizilirler.″ Birisi: ″Ey Allah dostu! Ben, Arş'ın altındaki yeşillik alanlarda yayıldım. Tesnîm pınarlarından su içtim. Sen de benden ye″ der. Onlar Allah dostunun huzurunda bu şekilde övünüp durmaya devam ederler. Nihâyet o da içinden, onlardan birisini yemeyi geçirir. Çeşitli

şekillerde önüne düşüverir. O da ondan dilediği şekilde yer. Doyduğu zaman da o kuşun kemikleri bir araya getirilir ve uçar, yine Cennette dilediği gibi yayılmaya devam eder. Hz. Ömer dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Şüphesiz ki bunlar şişman kuşlar olacaktır.″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onları yemek onlardan daha büyük bir nîmettir″ diye buyurmuştur.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 204.

وَحُورٌ عِينٌۙ (٢٢) كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِۚ (٢٣) جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٤) لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًاۙ (٢٥) اِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا (٢٦)

22-26. Onlar için orada hûruliyn vardır.* O hûriler, sedefte saklı inciler gibidir.* Onlar, yaptıkları amellerine mükâfat olarak bu nîmetlere nâil olurlar.* Onlar orada ne bir boş laf, ne de günaha sokacak bir şey işitirler.* Ancak ″Selâm, selâm″ sözünü işitirler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Hûruliyn″ hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خَلَقَ اللّٰهُ الْحُورَ الْعِينَ مِنَ الزَّعْفَرَانِ (طب عن ابى امامة

″Allah'u Teâlâ, hûruliyn'i zâferandan yaratmıştır.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيَمْسِكُ التُّفَّاحَةَ مِنْ تُفَّاحِ الْجَنَّةِ فَتَنْفَلِقُ فِي يَدِهِ فَتَخْرُجُ مِنْهَا حَوْرَاءُ لَوْ نَظَرَتْ لِلشَّمْسِ لَأَخْجَلَتِ الشَّمْسَ مِنْ حُسْنِهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنَ التُّفَّاحَةِ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَاأَبَا سُلَيْمَانَاِنَّ هَذَا لَعَجَبٌ وَلَا يَنْقُصُ مِنَ التُّفَّاحَةِ؟ قَالَ: نَعَمْ كَالسِّرَاجِ الَّذِي يُوقَدُ مِنْهُ سِرَاجٌ آخَرُ وَسُرُجٌ وَلَا يَنْقُصُ وَاللّٰهُ عَلَى مَا يَشَاءُ قَدِيرٌ ((القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن خالد بن الوليد

″Cennet ehlinden bir kişi, Cennet elmalarından bir tanesini eline alır. Elinde parçalanır. Ondan bir huri çıkar, eğer güneşe bakacak olursa, güzelliğinden dolayı güneş utanır ve elmadan da bir şey eksilmez.″ Bir adam Râvi'ye: ″Ey Süleyman'ın babası! Muhakkak ki bu hayret edilecek bir şeydir. Üstelik elmadan bir şey eksilmez öyle mi?″ dedi. Halid b. Velid Radiyallâhu anhu dedi ki: ″Evet, bu, bir başka kandilden yakılan bir kandil ve hattâ kandiller yakıldığı halde ondan bir şey eksilmeme-sine benzer. Allah dilediği her şeye kâdirdir.″[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de, Cennet ehlinden bahsedilirken, Ancak ″Selâm, selâm″ sözünü işitirler, diye buyrulmaktadır. Yani, ancak birbirlerine hayırlı hoş ve güzel sözler söylerler, demektir. Onları melekler selamlar yahut da Aziz ve Celil olan Rableri selamlar, diye açıklanmıştır.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7719.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 206.

وَاَصْحَابُ الْيَمٖينِ مَٓا اَصْحَابُ الْيَمٖينِۜ (٢٧) فٖي سِدْرٍ مَخْضُودٍۙ (٢٨) وَطَلْحٍ مَنْضُودٍۙ (٢٩) وَظِلٍّ مَمْدُودٍۙ (
(٣٠) وَمَٓاءٍ مَسْكُوبٍۙ (٣١) وَفَاكِهَةٍ كَثٖيرَةٍۙ (٣٢) لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍۙ (٣٣) وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍۜ (٣٤))

27-34. Ashâb-ı Yemîn'e (amel defteri sağından verilenlere) gelince, ne mutlu kimselerdir o Ashâb-ı Yemîn!* Onlar, içinde dikenleri yok edilmiş Arabistan kirazı* ve meyvesi aşağıdan yukarıya güzel dizilmiş muz ağacı* ve dâimî gölge,* çağlayan bir su* ve birçok meyve olan yerdedirler* ki, o meyvelerin arkası kesilmez ve alınıp yenilmesi yasaklanmaz.* Ve yüksek yataklar üzerindedirler.

İzah: Arabistan kirazı ile ilgili olarak Ebû Umâme Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbı şöyle diyorlardı: Şüphesiz ki bedevîlerin soru sormaları bize çok faydalı oluyordu. Bir gün bir bedevî gelip dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Allah'u Teâlâ Kur'ân'da eziyet verici bir ağaçtan söz etmektedir. Halbuki ben Cennette sahibine eziyet verecek bir ağacın olacağı kanaatinde değildim.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sözünü ettiğin ağaç hangisidir?″ diye sorunca, bedevî: ″Bu Arabistan kirazı ağacıdır, onun rahatsız edici dikenleri vardır″ dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ يَخْضِدُ اللّٰهُ شَوْكَهُ فَيُجْعَلُ مَكَانَ كُلِّ شَوْكَةٍ ثَمَرَةٌ، فَإِنَّهَا تُنْبِتُ ثَمَرًا تُفْتَقُ الثَّمَرَةُ مَعَهَا عَنِ
اثْنَيْنِ وَسَبْعِينَ لَوْنًا مَا مِنْهَا لَوْنٌ يُشْبِهُ الْآخَرَ (ك عن ابى امامة)

Allah'u Teâlâ Sûre-i Vâkıa, Âyet 28'de: ″Dikenleri yok edilmiş Arabistan kirazı″ diye söylüyor. Allah'u Teâlâ onun dikenlerini almış ve her bir diken yerine bir meyve koymuş olacaktır. O ağaç öyle bir mahsul verir ki, bundan biri diğerine hiçbir şekilde benzemeyen yetmiş iki çeşit meyve çıkacaktır.″[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَشَجَرَةً يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِي ظِلِّهَا مِائَةَ سَنَةٍ وَاقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ {وَظِلٍّ مَمْدُودٍ} (خ م عن ابى هريرة)

"Cennette öyle bir ağaç vardır ki; binitli birisi onun gölgesinde yüz sene gider de yine bitiremez. Dilerseniz "Ve dâimî gölge" olan yerdedirler, diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 30'u okuyun."[2]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ve yüksek yataklar üzerindedirler" diye geçen Sûre-i Vakıa, Âyet 34 hakkında buyurdu ki:

ارْتِفَاعُهَا لَكَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ مَسِيرَةَ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ (ت عن ابى سعيد)

"Bu yatakların yüksekliği yerle gök arası kadardır. Bu ikisi arasındaki mesafe de beş yüz yıllık bir yolculuk kadardır."[3]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3737; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 3053.

[2] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 7; Sahih-i Müslim, Cennet 1.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7253.

(اِنَّٓا اَنْشَأْنَاهُنَّ اِنْشَٓاءًۙ (٣٥) فَجَعَلْنَاهُنَّ اَبْكَارًاۙ (٣٦) عُرُبًا اَتْرَابًاۙ (٣٧) لِاَصْحَابِ الْيَمٖينِۜ (٣٨) ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلٖينَۙ (٣٩) وَثُلَّةٌ مِنَ الْاٰخِرٖينَۜ (٤٠))

35-40. Şüphesiz ki Biz, Cennetteki kadınları, yeni bir yaratılış ile yarattık.* İşte onları bâkireler kıldık,* kocalarına düşkün ve hepsini aynı yaşta yaptık.* Bunlar, Ashâb-ı Yemîn içindir.* Ashâb-ı Yemîn'in bir kısmı öncekilerden* ve bir kısmı sonrakilerdendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Ashâb-ı Yemîn", amel defteri sağından verilerek Cennetlik olan kimselerdir.

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şüphesiz ki Biz, Cennetteki kadınları, yeni bir yaratılış ile yarattık″ diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 35 hakkında şöyle buyurdu:

(إِنَّ مِنَ الْمُنْشَآتِ اللَّائِي كُنَّ فِي الدُّنْيَا عَجَائِزَ عُمْشًا رُمْصًا (ت عن انس

″Orada yeniden yaratılacaklar arasında, dünyâda iken gözleri çapaklanıp zayıflamış yaşlılar da olacaktır.″[1]

Yine bu hususta Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Yâ Resûlallah! Bana, Sûre-i Vâkıa, Âyet 22'de: ″Onlar için orada, hûruliyn vardır″ diye geçen Allah'ın kavli hakkında bilgi verir misin? dedim, buyurdu ki: ″Hûri″ kelimesi, beyaz demektir. ″İyn″ kelimesi de, gözü büyük, kaşları şahin kanadı gibi siyah demektir.

Sûre-i Vâkıa, Âyet 23'te: ″O hûriler, sedefte saklı inciler gibidir″ diye geçen Allah'ın kavli hakkında bana bilgi verir misin?″ dedim, buyurdu ki: ″Onların parlaklıkları hiçbir elin değmediği, sedef içindeki inci parlaklığındadır.″

Sûre-i Rahmân, Âyet 70'de: ″O Cennetlerde, güzel huylu ve yaratılışı güzel kadınlar vardır″ diye geçen Allah'ın kavli hakkında bana bilgi verir misin? dedim, buyurdu ki: ″Ahlâkı iyi, yüzleri güzeldir.″

Sûre-i Sâffât, Âyet 49'da: ″O hûriler, saklı yumurtalara benzerler″ diye geçen Allah'ın kavlini bana bildirir misin? dediğim de, buyurdu ki: ″Yumurtanın içinde kabuktan sonra gördüğün zar inceliğinde bir inceliğe sahiptirler.″

Yâ Resûlallah! Bana, Sûre-i Vâkıa, Âyet 37'de: ″Kocalarına düşkün ve hepsini aynı yaşta yaptık″ diye geçen Allah'ın kavli hakkında haber verir misin? dedim, buyurdu ki: ″Onlar dünyâ hayatında iken yaşlı, çapaklı ve saçı kırlaşmış olarak ruhları alınmış olan kadınlardır. Allah'u Teâlâ bu yaşlılıktan sonra onları yeniden yaratır ve sevimli, alımlı bâkireler hâline getirir. Hepsi aynı yaştadırlar.″ Ben dedim ki: ″Yâ Resûlallah! Dünyâ kadınları mı değerlidir, yoksa şâhin gözlü hûriler mi?″ Buyurdu ki:

بَلْ نِسَاءُ الدُّنْيَا أَفْضَلُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ كَفَضْلِ الظِّهَارَةِ عَلَى الْبِطَانَةِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، وَبِمَا ذَاكَ؟، قَالَ:بِصَلاتِهِنَّ وَصِيَامِهِنَّ وَعِبَادَتِهِنَّ اللّٰهَ أَلْبَسَ اللّٰهُ وُجُوهَهُنَّ النُّورَ، وَأَجْسَادَهُنَّ الْحَرِيرَ بِيضَ الأَلْوَانِ خُضْرَ الثِّيَابِ صَفْرَاءَ الْحُلِيِّ مَجَامِرُهُنَّ الدُّرُّ وَأَمْشَاطُهُنَّ الذَّهَبُ، يَقُلْنَ: أَلا نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلا نَمُوتُ أَبَدًا، أَلا

وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلا نَبْؤُسُ أبَدًا، ألا وَنَحْنُ الْمُقِيمَاتُ فَلا نَظْعَنُ أبَدًا، ألا وَنَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلا نَسْخَطُ أبَدًا طُوبَى لِمَنْ كُنَّا لَهُ وَكَانَ لَنَا، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، الْمَرْأةُ مِنَّا تَتَزَوَّجُ زَّوْجَيْنِ وَالثَّلاثَةَ وَالأَرْبَعَةَ، ثُمَّ تَمُوتُ فَتَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَيَدْخُلُونَ مَعَهَا، مَنْ يَكُونُ زَوْجُهَا؟، قَالَ: يَا أُمَّ سَلَمَةَ،إنَّهَا تُخَيَّرُ فَتَخْتَارُ أحْسَنَهُمْ خُلُقًا، فَتَقُولُ: أيْ رَبِّ إنَّ هَذَا كَانَ أحْسَنَهُمْ مَعِي خُلُقًا فِي دَارِ الدُّنْيَا، فَزَوِّجْنِيهِ، يَا أُمَّ سَلَمَةَذَهَبَ حُسْنُ الْخُلُقِ بِخَيْرِ الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ. (طب عن ام سلمة)

- Bilakis dünyâ kadınları hûrilerden daha değerlidir. Tıpkı elbisenin dış yüzünün iç yüzünden değerli oluşu gibi. ″Yâ Resûlallah! Bu neden dolayıdır?″ dedim, buyurdu ki: ″Namazlarından, oruçlarından, Allah'a ibâdet etmelerinden dolayıdır. Allah'u Teâlâ onların yüzlerine nûr, bedenlerine ipek giydirmiştir. Renkleri bembeyazdır, elbiseleri yemyeşildir, süsleri sapsarıdır. Buhurdanlıkları inciden, tarakları altındandır. Onlar derler ki: Biz ölümsüzleriz, ebediyyen ölmeyeceğiz. Biz zarifleriz, aslâ yıpranmayacağız. Biz ayakta duranlarız, aslâ eğilmeyeceğiz. Dikkat edin! Biz, hoşnut olanlarız aslâ gazaba uğratılmayacağız. Müjdeler olsun bizim kendilerine, onların da bize ait olduğu kişilere.″ ″Yâ Resûlallah! Bizden bir kadın iki, üç ve dört erkekle evleniyor. Sonra ölüp Cennete gider ve eşleri de onunla birlikte Cennete girerlerse, hangileri onların eşleri olacaktır?″ dedim, buyurdu ki:

- Ey Ümmü Seleme! Onlar kendileri muhayyer bırakılırlar ve kocalarından ahlâkı en güzel olanı seçerler ve derler ki: ″Ey Rabbimiz! Bunun ahlâkı çok güzeldir. Onu benimle evlendir.″ Ey Ümmü Seleme! Güzel ahlâk dünyâ ve âhiretin hayrıdır.[2]

Yine, ″Ashâb-ı Yemin'in bir kısmı öncekilerden* ve bir kısmı sonrakilerdendir″ diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 39-40 hakkında Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أُكْرِبْنَا ذَات لَيْلَة عِنْد رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ غَدَوْنَا عَلَيْهِ فَقَالَ عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأَنْبِيَاء وَأَتْبَاعهَا بِأُمَمِهَا فَيَمُرّ عَلَيَّ النَّبِيّ وَالنَّبِيّ فِي الْعِصَابَة وَالنَّبِيّ فِي الثَّلَاثَة وَالنَّبِيّ وَلَيْسَ مَعَهُ أَحَد وَتَلَا قَتَادَة هَذِهِ الْآيَة أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُل رَشِيد قَالَ حَتَّى مَرَّ عَلَيَّ مُوسَى بْن عِمْرَان فِي كَبْكَبَة مِنْ بَنِي إِسْرَائِيل قَالَ: قُلْت رَبِّي مَنْ هَذَا؟ قَالَ هَذَا أَخُوك مُوسَى بْن عِمْرَان وَمَنْ تَبِعَهُ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيل قَالَ: قُلْت رَبّ فَأَيْنَ أُمَّتِي؟ قَالَ أُنْظُرْ عَنْ يَمِينك فِي الظِّرَاب قَالَ فَإِذَا وُجُوه الرِّجَال قَالَ: قَالَ أَرَضِيت؟ قُلْت قَدْ رَضِيت رَبّ قَالَ أُنْظُرْ إِلَى الْأُفُق عَنْ يَسَارك فَإِذَا وُجُوه الرِّجَال قَالَ أَرَضِيت قُلْت قَدْ رَضِيت رَبّ قَالَ فَإِنَّ مَعَ هَؤُلَاءِ سَبْعِينَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّة بِغَيْرِ حِسَاب قَالَ وَأَنْشَأَ عُكَّاشَة بْن مُحْصَن مِنْ بَنِي أَسَد قَالَ سَعِيد وَكَانَ بَدْرِيًّا قَالَ يَا نَبِيّ اللّٰه أُدْعُ اللّٰه أَنْ يَجْعَلنِي مِنْهُمْ فَقَالَ اللّٰهُمَّ اِجْعَلْهُ مِنْهُمْ ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبد اللّٰه بن مسعود)

Bir gece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında geç vakte kadar

kaldık. Sonra onun yanında sabah yemeğini yedik. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Peygamberler ve onlara tâbi olan ümmetleriyle birlikte bana gösterildi. Peygamberler geçiyordu. Bir Peygamberin arkasında bir topluluk, bir Peygamberle birlikte üç kişi ve bir Peygamberle hiç kimse yoktu.″ Sonra Katâde, Sûre-i Hûd, Âyet 78'deki: ″… İçinizde aklı başında bir adam yok mu?...″ diye geçen buyruğu okudu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Nihâyet İsrailoğullarından birbirine bağlı bir topluluk arasında İmran oğlu Mûsâ geçti.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Ey Rabbim! Bu kimdir?″ dedim. Buyurdu ki: ″Bu kardeşin İmran oğlu Mûsâ'dır, beraberindekiler de İsrailoğullarından bir topluluktur.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Ey Rabbim! Benim ümmetim nerede?″ dedim. Buyurdu ki: ″Sağındaki tepelere bak.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Bir de baktım ki, insan yüzleri.″ Buyurdu ki: ″Hoşnut oldun mu?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Evet, Ey Rabbim! Hoşnut oldum″ dedim. Buyurdu ki: ″Solundaki ufka doğru bak.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Bir de baktım ki, insan yüzleri.″ Buyurdu ki: ″Hoşnut oldun mu?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Evet, Ey Rabbim! Hoşnut oldum.″ Buyurdu ki: ″Bunlarla beraber (ümmetimden) yetmiş bin kişi daha hesapsız olarak Cennete girerler.″ Bu sırada Esedoğulları kabilesinden Ukkâşe b. Mahsen Radiyallâhu anhu ki o, Bedir Savaşı'na katılanlardan idi. Dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Allah'a duâ et de, beni onlardan kılsın.″ Said Radiyallâhu anhu der ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'ım! Bunu da onlardan kıl″ dedi.

Said Radiyallâhu anhu der ki:

Sonra bir başka adam daha çıkıp, ″Yâ Resûlallah! Duâ et de beni de Allah onlardan kılsın″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ukkâşe bu konuda seni geçti″ dedi.

Said Radiyallâhu anhu der ki:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Anam babam size fedâ olsun, eğer yetmişliklerden olmaya gücünüz yeterse olun. Yoksa tepede bulunanlardan olun, yoksa ufukta bulunanlardan olun. Çünkü ben, onun etrafında dönüp dolaşan pek çok insan gördüm.″ Sonra buyurdu ki: ″Ben sizin, Cennet ehlinin dörtte biri olmanızı umarım.″ Said Radiyallâhu anhu dedi ki: ″Bunun üzerine biz tekbir getirdik.″ Sonra buyurdu ki: ″Ben sizin, Cennet

ehlinin üçte biri olmanızı umarım.″ Said Radiyallâhu anhu dedi ki: ″Biz bunun üzerine tekbir getirdik.″ Sonra buyurdu ki: ″Ben sizin Cennet ehlinin yarısı olmanızı umarım.″ Said Radiyallâhu anhu dedi ki: ″Biz bunun üzerine tekbir getirdik.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ashâb-ı Yemîn'in bir kısmı öncekilerden* ve bir kısmı sonrakilerdendir″ diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 39-40'ı okudu.[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7254.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 19313.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 536.

وَاَصْحَابُ الشِّمَالِۙ مَٓا اَصْحَابُ الشِّمَالِۜ (٤١) فٖي سَمُومٍ وَحَمٖيمٍۙ (٤٢) وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍۙ (٤٣) لَا بَارِدٍ وَلَا (
كَرٖيمٍ (٤٤) اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفٖينَۚ (٤٥) وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظٖيمِۚ (٤٦) وَكَانُوا يَقُولُونَ
))اَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَۙ (٤٧) اَوَاٰبَٓاؤُ۬نَا الْاَوَّلُونَ (٤٨

41-48. Ashâb-ı Şimâl'e (amel defteri solundan verilenlere) gelince, ne mutsuz kimselerdir o Ashâb-ı Şimâl?* Onlar, harareti derilerin üzerindeki küçük deliklere nüfuz eden ateş ve kaynar su içindedirler.* Ve simsiyah bir dumandan bir gölge içindedirler.* O gölge, ne serindir, ne de faydalıdır.* Onlar, bundan önce (dünyâda iken) rahatlarına düşkündüler* ve en büyük günahta (Allah'a ortak koşmakta) ısrarcı idiler.* Onlar derlerdi ki: ″Biz, ölüp toprak ve kemik olduğumuz halde tekrar dirilir miyiz?* Evvelki babalarımız da tekrar dirilir mi?″

قُلْ اِنَّ الْاَوَّلٖينَ وَالْاٰخِرٖينَۙ (٤٩) لَمَجْمُوعُونَ اِلٰى مٖيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ (٥٠) ثُمَّ اِنَّكُمْ اَيُّهَا الضَّٓالُّونَ الْمُكَذِّبُونَۙ (
(٥١) لَاٰكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍۙ (٥٢) فَمَالِؤُ۫نَ مِنْهَا الْبُطُونَۚ (٥٣) فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمٖيمِۚ (٥٤)
))فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهٖيمِۜ (٥٥) هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدّٖينِۜ (٥٦

49-56. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Evvelkiler ve sonrakiler,* hepiniz bilinen bir günün belli bir vaktinde (mahşerde) toplanırsınız.″* Sonra siz, Ey hakkı yalanlayan azgınlar!* Elbette zakkum ağacından yer* ve onunla karınlarınızı doldurur,* üzerine de kaynar su içersiniz,* hem de çok susamış devenin su içmesi gibi içersiniz.* İşte bu azaplar, onlar için cezâ gününde hazırlanmış olanlardır.

))نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ (٥٧) اَفَرَاَيْتُمْ مَا تُمْنُونَۜ (٥٨) ءَاَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ اَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ (٥٩ (

57-59. Sizi Biz yarattık, o halde (sizi tekrar dirilteceğimizi) tasdik etseniz ya!* Rahimlere indirdiğiniz meniyi görmüyor musunuz?* Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa Biz mi yaratıyoruz?

نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوق۪ينَۙ (٦٠) عَلٰۤى اَنْ نُبَدِّلَ اَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ ف۪ي مَا لَا تَعْلَمُونَ (٦١) وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْاَةَ الْاُو۫لٰى فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ (٦٢)

60-62. Sizin aranızda ölümü Biz takdir ettik ve Bizim önümüze hiçbir kuvvet geçemez.* Sizi benzerinizle değiştirmeye ve bilmediğiniz türlerde yaratmaya kâdiriz.* Yemin olsun ki, ilk yaratılışınızı bildiniz, o halde (buna kâdir olanın, sizi tekrar yaratmaya muktedir olduğunu) düşünseniz ya!

اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَۜ (٦٣) ءَاَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُۤ اَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ (٦٤) لَوْ نَشَاۤءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ (٦٥) اِنَّا لَمُغْرَمُونَۙ (٦٦) بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ (٦٧)

63-67. Ektiğiniz tohumu gördünüz mü?* Onları, siz mi bitiriyorsunuz, yoksa Biz mi bitiriyoruz?* Dileseydik, onları tohumsuz kuru ot yapardık, siz de hayrette kalırdınız:* ″Şüphesiz biz, çok ziyandayız.* Daha doğrusu (ziraattan) mahrum kaldık″ derdiniz.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ زَرَعْتُ وَلَكِنْ لِيَقُلْ حَرَثْتُ (طب حل عن أبي هريرة

″Sizden biri aslâ ben bitirdim, demesin. Lâkin ben ektim, desin.″[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1157; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 8393.

اَفَرَاَيْتُمُ الْمَاۤءَ الَّذ۪ي تَشْرَبُونَۜ (٦٨) ءَاَنْتُمْ اَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ اَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ (٦٩) لَوْ نَشَاۤءُ جَعَلْنَاهُ اُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ (٧٠)

68-70. İçtiğiniz suyu gördünüz mü?* Onu buluttan siz mi indirdiniz, yoksa Biz mi indirdik?* Dileseydik, onu tuzlu yapardık. O halde şükretseniz ya!

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Ebû Câfer Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ إِذَا شَرِبَ الْمَاء قَالَ الْحَمْد لِلّٰهِ الّذِي سَقَانَا عَذْبًا فُرَاتًا بِرَحْمَتِهِ وَلَمْ يَجْعَلهُ مِلْحًا أجَاجًا بِذُنُوبِنَا. (حل عن أبي جعفر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem su içince, ″Rahmetiyle bize içimlik tatlı bir su içiren Allah'a hamd olsun ki O, suyu günahlarımız nedeniyle acı ve tuzlu kılmamıştır″ derdi.[1]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 18226.

اَفَرَاَيْتُمُ النَّارَ الَّت۪ي تُورُونَۜ (٧١) ءَاَنْتُمْ اَنْشَاْتُمْ شَجَرَتَهَٓا اَمْ نَحْنُ الْمُنْشِؤُ۫نَ (٧٢) نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِلْمُقْو۪ينَۚ (٧٣)

71-73. Yaktığınız ateşi görmüyor musunuz?* Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa Biz mi yarattık?* Biz onu, Cehennem ateşini hatırlatması ve çöllerde konup göçenlerin faydalanması için yarattık.

İzah: Bâzı müfessirler, burada adı geçen ağaçtan maksadın ″Merh″ ve ″Afar″ diye adlandırılan, Hicaz topraklarında yetişen iki ağaç olduğunu söylemişlerdir. Çöllerde gezip duran Araplar; ″Merh″ ve ″Afar″ denilen ağaçları birbirine sürterek ateş yakarlardı. İşte yaş olan bir ağaçtan, öyle kızgın bir ateşin çıkması, Allah'ın büyük bir kudret eseridir. Artık bu harikaları vücuda getiren Allah'u Teâlâ, insanları da öldürdükten sonra tekrar diriltemez mi? Bunu akletmez misiniz? demektir.

Cehennem ateşi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

نَارُكُمْ هَذِهِ الَّتِي يُوقِدُ ابْنُ آدَمَ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ قَالُوا وَاللّٰهِ إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ فَإِنَّهَا فُضِّلَتْ عَلَيْهَا بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا كُلُّهَا مِثْلُ حَرِّهَا (م عن ابى هريرة)

″Sizin şu Âdemoğlunun yaktığı ateş, Cehennem sıcağının yetmişte biridir.″ ″Yâ Resûlallah! Vallâhi, bu kadarı dahi yeterli idi″ dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: ″O Cehennem ateşi, buna (dünyâ ateşine) altmış dokuz kat daha üstündür. Her bir katı bunun gibidir.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (29 Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 10; İmam Mâlik, Muvatta, Cehennem 1; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 7.

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظ۪يمِ۟ (٧٤)

74. Ey Resûlüm! O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et.

İzah: Allah'ı tesbih etmek hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan birinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اتَّقِي اللّٰهَ يَا فَاطِمَةُ وَأَدِّي فَرِيضَةَ رَبِّكِ وَاعْمَلِي عَمَلَ أَهْلِكِ فَإِذَا أَخَذْتِ مَضْجَعَكِ فَسَبِّحِي ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَاحْمَدِي ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبِّرِي أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ فَتِلْكَ مِائَةٌ فَهِيَ خَيْرٌ لَكِ مِنْ خَادِمٍ (د عن على)

"Ey Fâtıma! Allah'tan kork! Rabbinin farzını yerine getir. Ehlinin ameli gibi bir amel yap. Yatağına geldiğinde otuz üç kere tesbih (Subhânallâh), otuz üç kere tahmid (Elhamdulillâh) ve otuz dört kere tekbir (Allah'u Ekber) getir. Hepsi yüz yapar. Bu senin için bir hizmetçiden daha hayırlıdır."[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, el-Harac ve'l-İmâre 20; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 14/16.

فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ (٧٥) وَاِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ (٧٦) اِنَّهُ لَقُرْاٰنٌ كَرِيمٌ (٧٧) فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ (٧٨) لَا يَمَسُّهُ اِلَّا الْمُطَهَّرُونَ (٧٩) تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٨٠) اَفَبِهٰذَا الْحَدِيثِ اَنْتُمْ مُدْهِنُونَ (٨١) وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ اَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ (٨٢)

75-82. Yıldızların mevkiilerine yemin ederim ki,* eğer bilirseniz, elbette bu, büyük bir yemindir.* Size okunan bu kitap, elbette kerîm (şerefli) bir Kur'ân'dır.* O, Levh-i Mahfuz'da korunmuştur.* Ona, temiz olanlardan başkası dokunamaz.* O, âlemlerin Rabbi tarafından nâzil olmuştur.* Şimdi siz, bu kelâma mı ehemmiyet vermiyorsunuz?* Allah'ın verdiği rızka şükredeceğiniz yerde onu vereni mi yalanlıyor-sunuz?

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem döneminde bir gece insanlara yağmur yağdırıldı. Sabah olduğunda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

أَصْبَحَ مِنَ النَّاسِ شَاكِرٌ وَمِنْهُمْ كَافِرٌ قَالُوا هَذِهِ رَحْمَةُ اللّٰهِ وَقَالَ بَعْضُهُمْ لَقَدْ صَدَقَ نَوْءُ كَذَا وَكَذَا قَالَ فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ حَتَّى بَلَغَ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ} (م عن ابن عباس)

"Bu hususta insanlar iki grup olarak sabahı ettiler. Kimisi şükreden Mü'mindir. Kimisi de nankörlük eden kâfirdir. Şükreden kendisine yağmur yağdırılıp su ihtiyacı karşılandığından dolayı Allah'a hamd eder. Kâfir olan nankör de şu şu

yıldızın doğuşu dolayısıyla bize yağmur yağdırıldı″ der. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: İşte bunun üzerine Sûre-i Vâkıa, Âyet 75-82 nâzil oldu.[1]

Hz. Ali’den nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ} قَالَ شُكْرُكُمْ تَقُولُونَ مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا وَبِنَجْمِ كَذَا وَكَذَا (ت عن على)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah’ın verdiği rızka şükredeceğiniz yerde onu vereni mi yalanlıyorsunuz?″ diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 82 hakkında şöyle buyurdu: ″Allah’u Teâlâ’ya şükretmeniz gerekirken, falan ve filan yıldız sayesinde bize yağmur yağdı. Falan ve filan yıldızın düşmesiyle falan oldu gibi şeyler söylüyorsunuz″ demektir.[2]

Yine Âyet-i Kerîm’de: ″Ona, temiz olanlardan başkası dokunamaz″ diye buyrulmaktadır. Yani Kur’ân-ı Kerîme, ancak cünüplükten, abdestsizlik gibi mânevi pisliklerden temizlenmiş olanlar el sürebilir, demektir. Bu sebeple Abdestsiz, cünüp, hayızlı ve nifas halinde olanların Kur’ân-ı Kerîm’e dokunmaları câiz değildir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Amr b. Hazm’e yazdığı bir mektupta şöyle buyurmuştur:

(لَا يَمَسَّ الْقُرْأنَ اِلَّا طَاهِرٌ (موطأ عن عمرو بن حزم

″Kur’ân’a, temiz olanlardan başkası dokunmasın.″[3]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 32 (127).

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 56.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, Kitab’ul-Kur’ân 1. Yine bakınız: Sünen-i Tirmizî, Taharet 98.

(فَلَوْلَا اِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَۙ (٨٣) وَاَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَۙ (٨٤) وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلٰكِنْ لَا تُبْصِرُونَ (٨٥)
فَلَوْلَا اِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَۙ (٨٦) تَرْجِعُونَهَا اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٨٧) فَاَمَّا اِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَۙ (٨٨)
فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ (٨٩)

83-89. Can boğaza gelip dayandığı vakit,* siz o zaman (can çekişene) bakar

durursunuz.* Biz ona sizden daha yakınız, fakat siz göremezsiniz.* O halde haydi, eğer siz cezâ görmeyecek iseniz* onu (o boğaza gelmiş canı) geri çevirseniz ya!* Fakat o (ölen kişi), Allah'a en yakın olanlardan ise,* işte ona rahatlık, güzel rızık ve Cennet-i Naîm vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Allah'a en yakın olanlardan" maksat, Sûre-i Vâkıa, Âyet 10-12'de geçen sâbikunlardır. Naîm Cennetleri de onlar içindir.

وَاَمَّا اِنْ كَانَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَمٖينِۙ (٩٠) فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَمٖينِ (٩١) وَاَمَّا اِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبٖينَ الضَّٓالّٖينَۙ (٩٢) فَنُزُلٌ مِنْ حَمٖيمٍۙ (٩٣) وَتَصْلِيَةُ جَحٖيمٍ (٩٤)

90-94. Eğer o (ölen kişi), Ashâb-ı Yemîn'den ise,* "Ashâb-ı Yemin'den sana selâm vardır" diye müjdelenir.* Eğer o (ölen kişi), yalanlayanlardan ve azgınlardan ise,* Ona da kaynar sudan bir ziyâfet vardır* ve Cehenneme bir atılış da vardır.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا حُضِرَ الْمُؤْمِنُ أَتَتْهُ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ بِحَرِيرَةٍ بَيْضَاءَ فَيَقُولُونَ اخْرُجِي رَاضِيَةً مَرْضِيًّا عَنْكِ إِلَى رَوْحِ اللّٰهِ وَرَيْحَانٍ وَرَبٍّ غَيْرِ غَضْبَانَ فَتَخْرُجُ كَأَطْيَبِ رِيحِ الْمِسْكِ حَتَّى أَنَّهُ لَيُنَاوِلُهُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا حَتَّى يَأْتُونَ بِهِ بَابَ السَّمَاءِ فَيَقُولُونَ مَا أَطْيَبَ هَذِهِ الرِّيحَ الَّتِي جَاءَتْكُمْ مِنَ الْأَرْضِ فَيَأْتُونَ بِهِ أَرْوَاحَ الْمُؤْمِنِينَ فَلَهُمْ أَشَدُّ فَرَحًا بِهِ مِنْ أَحَدِكُمْ بِغَائِبِهِ يَقْدَمُ عَلَيْهِ فَيَسْأَلُونَهُ مَاذَا فَعَلَ فُلَانٌ مَاذَا فَعَلَ فُلَانٌ فَيَقُولُونَ دَعُوهُ فَإِنَّهُ كَانَ فِي غَمِّ الدُّنْيَا فَإِذَا قَالَ أَمَا أَتَاكُمْ قَالُوا ذُهِبَ بِهِ إِلَى أُمِّهِ الْهَاوِيَةِ وَإِنَّ الْكَافِرَ إِذَا احْتُضِرَ أَتَتْهُ مَلَائِكَةُ الْعَذَابِ بِمِسْحٍ فَيَقُولُونَ اخْرُجِي سَاخِطَةً مَسْخُوطًا عَلَيْكِ إِلَى عَذَابِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ فَتَخْرُجُ كَأَنْتَنِ رِيحِ جِيفَةٍ حَتَّى يَأْتُونَ بِهِ بَابَ الْأَرْضِ فَيَقُولُونَ مَا أَنْتَنَ هَذِهِ الرِّيحَ حَتَّى يَأْتُونَ بِهِ أَرْوَاحَ الْكُفَّارِ (ن عن ابى هريرة)

Mü'min can verirken rahmet melekleri ona beyaz bir ipekle gelirler ve onun ruhuna, "Sen râzı olarak senden de râzı olunmuş olarak Allah'ın rahmetine, güzel kokuya ve gazaplı olmayan Rabbinin huzuruna çık" derler. Bunun üzerine Mü'minin ruhu, miskin en güzel kokusu gibi kokar vaziyette bedenden ayrılır. Öyle ki melekler, onu birbirlerine verirler. Nihâyet onu göğün kapısına getirirler ve orada bulunanlara, "Yeryüzünden size gelen bu koku ne güzeldir" derler. Onu, Mü'minlerin ruhlarının arasına götürürler. Mü'minlerin ruhlarının onu karşılama-larından dolayı sevinmeleri; sizden birinizin, kaybettiği bir adamını bulduğu zamanki sevincinden daha fazladır. Mü'minlerin ruhları o gelen ruha, "Falan ne yaptı?" diye sorarlar. Yine onlar: "Bırakın bunu. Çünkü bu, dünyânın üzüntüleri içindeydi." Eğer gelen ruh, dünyâda kalan ve kendilerinden ahvâli

sorulan kişi için, ″O buraya gelmedi mi?″ diyecek olursa, onlar o ruh için, ″O, sığınacağı anası olan Hâviye[1] Cehennemine götürülmüştür″ derler.

Kâfir can verirken, onun yanına, azap melekleri bir paçavra ile gelirler ve onun ruhuna, ″Sen, kızgın bir şekilde ve sana da kızılmış olarak Aziz ve Celil olan Allah’ın azâbına çık″ derler. Onun rûhu, en pis kokan leş gibi kokar vaziyette bedenden ayrılır. Azap melekleri o ruhu alır, yerin kapısına kadar götürürler ve ″Bu koku ne kötü bir kokudur″ derler ve onu kâfirlerin ruhlarının içine koyarlar.[2]

[1] Hâviye hakkında geniş bilgi için Kâria Sûresi’ne bakınız.

[2] Sünen-i Nesâî, Cenâiz 9.

))اِنَّ هٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقٖينِۚ (٩٥) فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظٖيمِ (٩٦ (

95-96. Şüphesiz bu, elbette bu verilen haberler, kesin bir hakikattır.* O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et.

İzah: Âyette geçen tesbih ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ {فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ} قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ فَلَمَّا نَزَلَتْ {سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الأَعْلَى} قَالَ اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُمْ (د عن عقبة بن عامر)

″O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et″ diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 96 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bunu rükû ettiğiniz vakit söyleyin″ buyurdu. ″Çok yüce olan Rabbinin ismini tesbih et″ diye geçen Sûre-i A’lâ, Âyet 1 nâzil olunca da, ″Bunu secde ettiğiniz vakit söyleyin″ buyurdu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا رَكَعَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَذَلِكَ أَدْنَاهُ وَإِذَا سَجَدَ فَلْيَقُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى ثَلَاثًا وَذَلِكَ أَدْنَاهُ (د ت عن ابن مسعود)

″Sizden biri rükû edince üç kere, ″SubhâneRabbiye’l-Azîm″ desin. Bu en az miktardır. Secde yapınca da üç kere, ″Subhâne Rabbiye’l-A’lâ″ desin. Bu da en az miktardır.″[2]

İşte ″O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et″ diye geçen âyetten dolayı namaz kılarken rükû’da, ″SubhâneRabbiye’l-Azîm (çok büyük olan Rabbimi tesbih ederim) denir. ″Çok yüce olan Rabbinin ismini tesbih et″ diye geçen âyetten dolayı da secdede, ″Subhâne Rabbiye’l-A’lâ (çok yüce olan Rabbimi tesbih ederim) denir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْعَظِيمِ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ (خ عن ابى هريرة)

″İki kelime vardır ki; bunlar, dilde hafif, mizanda ağırdırlar ve Rahmân’a sevimlidirler. Bunlar: Çok büyük olan Allah’ı tesbih ederiz ve Allah’ı hamd ile tesbih ederiz, cümleleridir.″[3]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154; Sünen-i Tirmizî, Salât 194.

[3] Sahih-i Buhârî, Daavât 67.

57-HADÎD SÛRESİ

Bu sûre 29 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İsmini, 25. âyetinde geçen ve ″Demir″ anlamına gelen ″Hadîd″ kelimesinden almıştır.

Bu sûre hakkında İrbad b. Sâriye Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الْمُسَبِّحَاتِ وَيَقُولُ فِيهَا آيَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ آيَةٍ (ت عن العرباض بن سارية)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem uyumadan önce Müsebbihât Sûrelerini okur ve ″Şüphesiz bunlarda bin âyetten daha faziletli bir âyet vardır″ diye buyururdu.[1]

Bu Hadis-i Şerif'te geçen ″Müsebbihât″ ifadesi ile; Hadid, Haşr, Saf, Cuma ve Teğâbun Sûreleri kastedilmiştir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 16.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ (١)

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih eder. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Allah'u Teâlâ'nın göklerde ve yerde yarattığı bütün varlıklar, O'na tâzimde bulunmak, O'nun Rablığını dil ile ikrar etmek ve O'na boyun eğdiklerini ifade etmek için O'nu tesbih ve tenzih ederler. O'nu, kendisine yakışmayan sıfatlardan arındırırlar. Allah'u Teâlâ, göklerde ve yerde bulunan yarattıklarından, kendisine isyan edenleri cezâlandırmada her şeye gâliptir, onları dilediği gibi sevk ve idâre etmede hikmet sahibidir, demektir.

Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 44'te şöyle geçmektedir:

″Yedi gök, yer ve onlarda bulunanlar, Allah’ı tesbih ederler. Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile tesbih etmesin. Lâkin siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Şüphesiz O, Halîm’dir (cezâ vermekte acele etmez), çok bağışlayandır.″

لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ يُحْيٖ وَيُمٖيتُۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ (٢) هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ (
وَالْبَاطِنُۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ (٣))

2-3. Göklerin ve yerin mülkü O’nundur. Hayat veren ve öldüren O’dur. O, her şeye kâdirdir.* O, evveldir, âhirdir, zâhirdir, bâtındır. O, her şeyi bilir.

İzah: Sûre-i Hadîd Âyet 3 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اللّٰهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ
الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ (م عن ابى هريرة)

″Allah’ım! Sen evvelsin, Senden önce hiçbir şey yoktur. Sen âhirsin, Senden sonra hiçbir şey yoktur. Sen zâhirsin, Senden üstün hiçbir şey yoktur. Sen bâtınsın, Senden öte hiçbir şey yoktur. Borcumuzu öde ve bizi fakirlikten kurtar. ″[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbıyla birlikte oturmakta iken üzerlerine bir bulut geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?″ diye sordu. Ashâb: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Bu buluttur! Bu bulutlar toprağın sulayıcılarıdır. Allah onları kendisine şükretmeyen, kulluk yapmayan kimselere bile gönderiyor.″ ″Sonra üzerinizde ne var biliyor musunuz?″ diye sordu. Ashâb: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: ″O dünyâmızın semâsıdır, korunmuş bir tavan ve önüne geçilmiş bir dalgadır.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu gökle sizin aranızdaki mesâfe ne kadardır?″ diye sordu. Ashâb: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Şöyle buyurdu: ″Sizinle onun arasında beş yüz yıllık mesâfe vardır.″ Sonra konuşmasına şöyle devam etti: ″Onun üstünde ne var biliyor musunuz?″ Ashâb: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Şöyle buyurdu: ″Onun üzerinde iki gök daha vardır ki aralarındaki mesâfe beş yüz senelik yoldur.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yedi göğün hepsini saydı her iki

göğün arası dünyâ ile dünyâ göğünün arası kadardır. Sonra şöyle buyurdu: ″Onun da üzerinde ne var biliyor musunuz?″ Ashâb: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Şöyle buyurdu: ″Onun da üzerinde Arş vardır, Arş ile yedinci gök arasındaki mesâfe iki gök arasındaki mesâfe kadardır.″

ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُونَ مَا الَّذِي تَحْتَكُمْ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّهَا الْأَرْضُ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُونَ مَا الَّذِي تَحْتَ ذَلِكَ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّ تَحْتَهَا أَرْضًا أُخْرَى بَيْنَهُمَا مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ حَتَّى عَدَّ سَبْعَ أَرَضِينَ بَيْنَ كُلِّ أَرْضَيْنِ مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ ثُمَّ قَالَ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ أَنَّكُمْ دَلَّيْتُمْ رَجُلًا بِحَبْلٍ إِلَى الْأَرْضِ السُّفْلَى لَهَبَطَ عَلَى اللّٰهِ ثُمَّ قَرَأَ {هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ} (ت حم عن ابى هريرة)

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, altınızda ne var biliyor musunuz? buyurdu. Ashâb: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Şöyle buyurdu: ″Altınızdaki yeryüzüdür.″ Sonra ″Onunda altında ne var biliyor musunuz?″ buyurdu. ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Şöyle buyurdu: ″Onun altında başka bir arz vardır ki ikisinin arasındaki mesâfe beş yüz senelik yoldur.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yedi arza kadar saydı ve her arzın arasında beş yüz yıllık mesâfe olduğunu söyledi. Sonra şöyle buyurdu: ″Muhammed'in canı, kudret elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki siz, en alttaki arza bir ip sarkıtmış olsaydınız, o ip Allah'a kadar ulaşırdı″ dedi ve ″O, evveldir, âhirdir, zâhirdir, bâtındır. O, her şeyi bilir″ diye geçen Sûre-i Hadîd, Âyet 3'ü okudu.[2]

İşte Allah'u Teâlâ'nın ilmine akıl erdirilemez. O, her şeye kâdirdir.

[1] Sahih-i Müslim, Zikir ve Duâ 17 (61).

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 57; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8472.

(هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِۜ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَٓاءِ وَمَا يَعْرُجُ ف۪يهَاۜ وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ (٤))

4. Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'a istivâ eden O'dur. Yere gireni ve ondan çıkanı, semâdan ineni ve ona çıkanı bilir. Her nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah'u Teâlâ, bütün yaptıklarınızı görür.

İzah: Gökleri ve yeri, Allah'u Teâlâ'nın altı günde yarattığına dair çok sayıda

Âyet-i Kerîme vardır. Allah’ın Arş’a istivâ etmesi de, Ehl-i Sünnet itikadına göre, müteşabih olan âyetlerdendir. Bu hususta Sûre-i A’râf, Âyet 54’ün izahına bakınız.

Allah’u Teâlâ’nın her şeyi gördüğüne dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاث مَنْ فَعَلَهُنَّ فَقَدْ طَعِمَ الْإِيمَان إِنْ عَبَدَ اللّٰه وَحْده وَأَعْطَى زَكَاة مَاله طَيِّبَة بِهَا نَفْسه فِي كُلّ عَام وَلَمْ يُعْطِ الْهَرِمَة وَلَا الدَّرِنَة وَلَا الْمَرِيضَة وَلَا الشَّرِطَة اللَّئِيمَة وَلَكِنْ مِنْ أَوْسَط أَمْوَالكُمْ وَزَكَّى نَفْسه" وَقَالَ رَجُل يَا رَسُول اللّٰه مَا تَزْكِيَة الْمَرْء نَفْسه فَقَالَ يَعْلَم أَنَّ اللّٰه مَعَهُ حَيْثُ كَانَ. (سنن الكبرى للبيهقى عبد اللّٰه بن معاوية)

″Üç şeyi yapan îmanın tadını tatmış olur: Yalnız Allah’a ibâdet eden ve her yıl gönül hoşnutluğu ile malının zekâtını veren, yaşlı, cılız, küçük, kötü ve hasta hayvanı zekât olarak vermeyen. Mallarının orta kısmından zekât veren ve nefsini arındıran.″ Adamın birisi dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Kişinin nefsini arındırması da ne demektir? Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Nerede olursa olsun, Allah’u Teâlâ’nın kendisiyle beraber olduğunu bilmesidir.″[1]

[1] Beyhakî, Sünen’ul-Kübra, c. 4, s. 96; İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 8, s. 9; yine bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 5.

لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ (٥) يُولِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِۜ وَهُوَ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٦)

5-6. Göklerin ve yerin mülkü O’nundur. İşlerin hepsi O’na döndürülür.* O, geceyi gündüze girdirir, gündüzü de geceye girdirir. O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَاَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفٖينَ فٖيهِۜ فَالَّذٖينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَاَنْفَقُوا لَهُمْ اَجْرٌ كَبٖيرٌ (٧)

7. Allah’a ve Resûlüne îman edin ve tasarrufta sizi halifeler kıldığı mallardan infak edin. Sizden îman edip infak edenler var ya, onlar için büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, insanların ellerinde bulunan malların, kendilerinden önce ölen insanlardan mîras kalan mallar olduğu beyan edilmiş ve bu mallara sahip olanların da bunları bir gün başkalarına bırakacağına işâret edilmiştir. Böylece kişiler, hayatta iken mallarını Allah yolunda harcamaya teşvik

edilmiştir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, insanların, mallarını çok sevdiklerini fakat sonunda hepsini bırakıp gitmeye mecbur olacaklarını şu hadisinde beyan etmektedir.

Abdullah b. Şıhhîr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in meclisine vardığımda o, ″Çoklukla övünmek, sizi oyaladı″[1] diye geçen âyeti okumakta idi. Şöyle buyurdu:

يَقُولُ ابْنُ آدَمَ مَالِي مَالِي وَهَلْ لَكَ مِنْ مَالِكَ إِلَّا مَا تَصَدَّقْتَ فَأَمْضَيْتَ أَوْ أَكَلْتَ فَأَفْنَيْتَ أَوْ لَبِسْتَ فَأَبْلَيْتَ (ت عبد اللّٰه بن الشخير)

- Âdemoğlu, ″Malım malım″ der. Oysa senin malından yiyip de tükettiğin, giyinip de çürüttüğün yahut tasadduk edip de önden gönderdiğinden başka ne vardır?[2]

[1] Sûre-i Tekâsür, Âyet 1.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 89; Sahih-i Müslim, Zühd 1 (3 Sünen-i Nesâî, Vesâye 1.

( )وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِۚ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ اَخَذَ مِيثَاقَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٨)

8. Resûl sizi, Rabbinize îman etmeye dâvet edip dururken, size ne oluyor da Allah'a îman etmiyorsunuz? Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, sizden mîsâk da (sağlam ahid de) almıştı. Eğer Mü'min olmak istiyorsanız (bu dâvete uyun).

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen ″Mîsâk″ ifadesi, insanların ruhlar âleminde iken Allah'u Teâlâ'ya verdiği sözdür.

Bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 172'de şöyle geçmektedir:

Hani, senin Rabbin, Âdemoğullarının sulblerinden zürriyetlerini çıkardı ve onları kendi nefislerine karşı şâhit tutarak, ″Ben sizin Rabbiniz değil miyim?″ buyurdu. Onlar da, ″Evet Rabbimizsin, şâhit olduk″ dediler. Böyle yaptık ki mahşer günü, ″Biz bundan habersizdik″ demeyesiniz.

( )هُوَ الَّذ۪ي يُنَزِّلُ عَلٰى عَبْدِه۪ٓ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِۜ وَاِنَّ اللّٰهَ بِكُمْ لَرَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌ (٩ (

9. Sizi zulumâttan nûra çıkarmak için, kuluna (Muhammed Aleyhisselâm'a) apaçık âyetler indiren O'dur. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, size karşı elbette çok şefkatli, çok merhametlidir.

(وَمَا لَكُمْ اَلَّا تُنْفِقُوا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ وَلِلّٰهِ م۪يرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ لَا يَسْتَو۪ي مِنْكُمْ مَنْ اَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَۜ اُو۬لٰٓئِكَ اَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذ۪ينَ اَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُواۜ وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰىۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ۟ (١٠))

10. Size ne oluyor ki, Allah yolunda infak etmiyorsunuz? Halbuki göklerin ve yerin mîrası Allah'ındır. Fetihten önce infak edip savaşan, fetihten sonra infak edip savaşanlarla eşit değildir. Evvelkilerin derecesi, sonradan infak edip savaşan kimselerden yüksektir. Allah'u Teâlâ, hepsine de Cenneti vaad etmiştir. Allah'u Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ لَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَالْحُدَيْبِيَةِ:يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ قَوْمٌ تَحْقِرُونَأَعْمَالَكُمْ مَعَ أَعْمَالِهِمْ قُلْنَا: مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللّٰهِأَقُرَيْشٌهُمْ؟ قَالَ لَا وَلَكِنْ أَهْلُالْيَمَنِأَرَقُّ أَفْئِدَةً وَأَلْيَنُ قُلُوبًا. فَقُلْنَا: هُمْ خَيْرٌ مِنَّا يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ فَقَالَ: لَوْ كَانَ لِأَحَدِهِمْ جَبَلٌ مِنْ ذَهَبٍ فَأَنْفَقَهُ مَاأَدْرَكَ مُدَّ أَحَدِكُمْ وَلَا نَصِيفَهُ أَلَا إِنَّ هَذَا فَصْلُ مَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ النَّاسِ (لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ...)(ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن أبي سعيد الخدري)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize, Hudeybiye antlaşmasının yapıldığı yılda şöyle buyurdu: ″Yakında bir kavim gelecek. Siz onların amellerine karşılık, yaptığınız amelleri küçümseyeceksiniz.″ Dedik ki: ″Yâ Resûlallah! Onlar kimlerdir, onlar Kureyşliler midir?″ Bunun üzerine buyurdu ki: ″Hayır değildir. Onlar, gönülleri daha hassas, kalpleri daha yumuşak olan Yemen halkıdır.″ Dedik ki: ″Yâ Resûlallah! Onlar bizden daha mı hayırlıdır?″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

- Onlardan herhangi birinin altından bir dağı olacak olsa ve onu da Allah yolunda infak etse, sizden birinizin infak ettiği ne bir müd[1] miktarına, ne de onun yarısına ulaşabilir. Dikkat edin, insanlarla bizi birbirimizden ayıran sınır; ″Fetihten önce infak edip savaşan, fetihten sonra infak edip savaşanlarla eşit

değildir″ diye geçen âyettir.[2]

Âyet-i Kerîme’de zikredilen fetihten maksat, Mekke’nin fethidir.

İslâm’ın ilk yıllarında Ashâbın çok büyük fedâkârlıkları olmuştur. Müşriklerin baskı ve zulümlerine karşılık İslâm’dan aslâ tâviz vermemişlerdir. Ashâb-ı Kirâm, hayatını dahi Allah yoluna fedâ edip her türlü sıkıntıyı göğüsleyerek, malını mülkünü ve vatanını terk edip, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte hicret etmişlerdir. Ensâr da o Muhâcirlere her türlü fedâkarlıkta bulunarak kendi mallarının yarısını vermişler ve böylece onlarla âhiret kardeşi olmuşlardır. Mekke’nin fethinden önce İslâm’ın zayıf olduğu yokluk yıllarında Ashâbın yaptığı bu fedâkârlıklar, Allah’u Teâlâ’nın çok hoşuna gitmiştir. Yukarıdaki Hadis-i Şerif’te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in belirttiği gibi, İslâm’ın güçlenip kuvvet bulduğu ve küfre gâlip geldiği yıllarda, Allah yolunda yaptığı savaşlar ve infak ile, fetihten önceki o zor yıllarda Ashâbın yaptığı savaşlar ile infakın derecesi eşit değildir. İşte bu nedenle Ashâbın derecesine hiç kimse yetişemez.

Ayrıca savaşlarda Ashâbdan herkes, az veya çok gücünün yettiği miktarda Allah için yardımda bulunduklarına dair çok sayıda hâdise nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Bu hususta İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında idim. Üzerinde göğsüne iliştirdiği bir abası bulunduğu halde Hz. Ebû Bekir de vardı. Cebrâil Aleyhisselâm inerek dedi ki: ″Ey Allah’ın Peygamberi! Bana ne oluyor da Hz. Ebû Bekir’i üzerinde göğsünde iliklediği bir aba ile görüyorum?″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O fetihten önce malını bana infak etti″ deyince, Cebrâil Aleyhisselâm şöyle dedi:

- Allah’u Teâlâ sana buyuruyor ki: ″Ebû Bekir’e selâm söyle ve ona bu fakir hâlinden hoşnut musun, yoksa kızgın mısın?″ diye sor. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Yâ Ebû Bekir! Allah’u Teâlâ sana selâm ediyor ve sen bu fakir hâlinden hoşnut musun, yoksa kızgın mısın?″ diye soruyor. Hz. Ebû Bekir: ″Ben, Rabbime mi kızayım? Rabbimden râzıyım, Rabbimden râzıyım, Rabbimden râzıyım″ dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

فَإِنَّ اللّٰهَ يَقُولُ لَكَ: قَدْ رَضِيتُ عَنْكَ كَمَا أَنْتَ عَنِّي رَاضٍ فَبَكَي أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ يَا مُحَمَّدُ بِالْحَقِّ لَقَدْ تَخَلَّلَتْ حَمَلَةُ الْعَرْشِ بِالْعُبِيِّ مُنْذُ تَخَلَّلَ صَاحِبُكَ هَذَا بِالْعَبَاءَةِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن مسعود)

- Allah'u Teâlâ da sana diyor ki: ″Sen, Benden râzı olduğun gibi, Ben de senden râzı oldum.″ Hz. Ebû Bekir ağladı. Cebrâil Aleyhisselâm da dedi ki: ″Yâ Muhammed! Seni hak ile Peygamber olarak gönderene yemin olsun ki, Arş'ı taşıyanlar da, senin arkadaşın bu abayı giydi-ğinden bu yana aba giyindiler.″[3]

Abdurrahman İbn-i Habbab Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmıştır:

شَهِدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَحُثُّ عَلَى جَيْشِ الْعُسْرَةِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ عَلَيَّ مِائَةُ بَعِيرٍ بِأَحْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ حَضَّ عَلَى الْجَيْشِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ عَلَيَّ مِائَتَا بَعِيرٍ بِأَحْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ حَضَّ عَلَى الْجَيْشِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ عَلَيَّ ثَلَاثُ مِائَةِ بَعِيرٍ بِأَحْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَأَنَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْزِلُ عَنْ الْمِنْبَرِ وَهُوَ يَقُولُ مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هَذِهِ مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هَذِهِ (ت عن عبد الرحمن بن خباب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk Ordusu'nu techiz ederken şâhit oldum. Osman İbn-i Affan Radiyallâhu anhu kalktı ve ″Yâ Resûlallah! Yüz deve çuluyla, semeriyle Allah rızâsı için bendendir!″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ordu için bağış yapmaya tekrar teşvikte bulundu. Osman Radiyallâhu anhu yine kalkıp, ″Yâ Resûlallah! Çuluyla semeriyle iki yüz deve, Allah rızâsı için bendendir!″ dedi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ordu için bağışta bulunmaya yine teşvikte bulundu. Osman Radiyallâhu anhu tekrar kalktı ve ″Yâ Resûlallah! Üç yüz deve çuluyla, semeriyle Allah rızâsı için bendendir!″ dedi.

Abdurrahman Radiyallâhu anhu der ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i minberden inerken gördüm, hem iniyor, hem de, ″Bu hayırdan sonra Osman'ın yapacağı hiçbir amel artık onun aleyhine olmaz!″ diyordu.[4]

Hz. Ömer Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَمَرَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا أَنْ نَتَصَدَّقَ فَوَافَقَ ذَلِكَ مَالًا عِنْدِي فَقُلْتُ الْيَوْمَ أَسْبِقُ أَبَا بَكْرٍ إِنْ سَبَقْتُهُ يَوْمًا فَجِئْتُ بِنِصْفِ مَالِي فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَبْقَيْتَ لِأَهْلِكَ قُلْتُ مِثْلَهُ قَالَ وَأَتَى

أبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ بِكُلِ مَا عِنْدَهُ فَقَالَ لَهُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّٰى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ مَا أبْقَيْتَ لِأهْلِكَ قَالَ أبْقَيْتُ لَهُمْ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ قُلْتُ لَا أُسَابِقُكَ إلَى شَيْءٍ أبَدًا (د عن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün bize sadaka vermemizi emretti. Bu emir, bende mal bulunan bir zamana rastladı. Kendi kendime: ″Bir gün Ebû Bekir’i geçersem, işte bugün geçerim″ dedim ve malımın yarısını getirdim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ailene ne bıraktın?″ dedi. Ben de: ″Bu kadarını, dedim. Ebû Bekir de malının hepsini getirdi, sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Ailene ne bıraktın?″ dedi. O da: Onlara Allah ve Resûlünü bıraktım″ dedi. Bunun üzerine ona: ″Bundan sonra seninle hiçbir şeyde aslâ yarışmam″ dedim.[5]

[1] Müd; genel olarak bir kimsenin iki avucunu buğday yığınına daldırdığında ele gelen buğday miktarına denk gelen bir ölçü birimidir. Yaklaşık 832 gr.’dır. Su olarak ise yaklaşık bir litreye denk gelmektedir

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 23, s. 175-176.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 17, s. 240.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 57; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4402.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 40.

(مَنْ ذَا الَّذٖي يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ اَجْرٌ كَرٖيمٌ (١١)

11. Her kim ki, Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunur, Allah’u Teâlâ mükâfatını kat kat verir ve onun için çok güzel bir mükâfat da vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunur″ diye buyrulmaktadır. Burada geçen ″Ödünç″ ifadesi, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah’tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 245 ve izahına bakınız.

(يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنٖينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعٰى نُورُهُمْ بَيْنَ اَيْدٖيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ بُشْرٰيكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَاۜ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظٖيمُۚ (١٢)

12. O gün Mü’min erkekleri ve Mü’min kadınları görürsün ki, nûrları önleri ve

sağ tarafları arasında koşar. Onlara: ″Bugün sizin müjdeniz, altlarından nehirler akan Cennettir. Orada ebedî olarak kalacaksınız″ denir. İşte büyük kurtuluş budur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مَنْ يُضِيء نُوره كَمَا بَيْنِ الْمَدِينَة وَعَدَن أَوْ مَا بَيْن الْمَدِينَة وَصَنْعَاء وَدُون ذَلِكَ حَتَّى يَكُون مِنْهُمْ مَنْ لَا يُضِيء نُوره إِلَّا مَوْضِع قَدَمَيْهِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن قتادة)

″Mü'minlerden kimisinin nûru, Medîne ile Aden ya da Medîne ile San'a arasındaki bir bölge gibi bir yeri aydınlatacaktır. Kimisi daha aşağı bir bölgeyi aydınlatacak; tâ ki aralarında, nûru ancak ayaklarının bastığı yeri aydınlatacak olan kimseler de olacaktır.″[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 244.

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًاۜ فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌۜ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُۜ (١٣)

13. O gün münâfık erkekler ve münâfık kadınlar, Mü'minlere: ″Bizi bekleyin; nûrunuzdan biz de istifâde edelim!″ derler. Mü'minler de onlara: ″Arkanıza (dünyâya) dönün de oradan nûru arayın!″ derler. Artık aralarına kapısı bulunan bir sur çekilir ki, onun iç tarafında rahmet, dış tarafında da azap vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى يَدْعُو النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَائِهِمْ سِتْرًا مِنْهُ عَلَى عِبَادِهِ، وَأَمَّا عِنْدَ الصِّرَاطِ، فَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يُعْطِي كُلَّ مُؤْمِنٍ نُورًا، وَكُلَّ مُؤْمِنَةٍ نُورًا، وَكُلَّ مُنَافِقٍ نُورًا، فَإِذَا اسْتَوَوْا عَلَى الصِّرَاطِ سَلَبَ اللّٰهُ نُورَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ، فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ: انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ [الحديد آية 13] وَقَالَ الْمُؤْمِنُونَ: رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا [التحريم آية 8] فَلا يَذْكُرُ عِنْدَ ذَلِكَ أَحَدٌ أَحَدًا. (طب عن ابن عباس)

Allah'u Teâlâ, mahşer günü insanları isimleriyle çağırır. Bu O'nun kullarını korumasıdır. Allah'u Teâlâ sırat köprüsünün yanında her Mü'mine ve her münâfığa bir nûr verir. Sırat'a vardıklarında da münafık erkek ve münâfık kadınların nûrları geri alınır. Sûre-i Hadîd, Âyet 13'te geçtiği üzere, ″O gün münâfık erkekler ve münâfık kadınlar, Mü'minlere: ″Bizi bekleyin; nûrunuzdan biz de istifâde edelim!″ derler. Mü'minler de onlara: ″Arkanıza (dünyâya) dönün

de oradan nûru arayın!″ derler. Artık aralarına kapısı bulunan bir sur çekilir ki, onun iç tarafında rahmet, dış tarafında da azap vardır.″ Yine o zaman Mü'minler, Sûre-i Tahrîm, Âyet 8'de geçtiği üzere, ″Ey Rabbimiz! Bizim nûrumuzu tamamla…″ derler. Bu sırada kimse kimseyi zikretmez.[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11079.

(يُنَادُونَهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْۜ قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْاَمَانِيُّ حَتّٰى جَٓاءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ (١٤) فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذٖينَ كَفَرُواۜ مَأْوٰيكُمُ النَّارُۜ هِيَ مَوْلٰيكُمْۜ وَبِئْسَ الْمَصٖيرُ (١٥))

14-15. Dışarıda kalan münâfıklar, Mü'minlere: ″Dünyâda sizinle beraber değil miydik?″ diye nidâ ederler. Mü'minler de derler ki: ″Evet, lâkin siz nefislerinizi nifak fitnesine düşürdünüz, Mü'minler için musîbet beklediniz ve dinde şüphe ettiniz; Allah'ın emri gelinceye (ölünceye) kadar (nefsinizin size hoş gösterdiği) boş ameller sizi aldattı. Ve şeytan sizi Allah ile (O'nun affına güvendirerek) aldattı.* Ey münâfıklar! Bugün sizden ve kâfir olanlardan fidye kabul olunmaz. Varacağınız yer ateştir, dostunuz da o ateştir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.″

İzah: Âyet-i Kerîme'de münâfıklara hitâben: ″Ve şeytan sizi Allah ile aldattı″ diye buyrulmaktadır. Yani şeytan, ″Sizin münâfıkça hareketleriniz, Allah'ın rızâsına uygundur″ dedi ve ″Allah, bağışlayıcıdır, esirgeyicidir, sizi affeder, istediğiniz kadar zevkinize bakın, sizi günahlarınızdan dolayı azâba çarptırmaz″ diyerek sizi öyle kâfirce bir hâlde yaşamaya sevk etmiş oldu, demektir.

(اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّۙ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذٖينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْۜ وَكَثٖيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ (١٦))

16. Îman edenlerin, Allah'ın zikrine ve Hak'tan inene (Kur'ân'a) karşı kalplerinin huşû içinde olması zamanı gelmedi mi? Daha önce kendilerine kitap verilip de, üzerlerinden uzun zaman geçince, kalpleri katılaşan kimseler gibi olmasınlar. Onların birçoğu (yoldan çıkmış) fâsık kimselerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'yle, gaflet içinde yaşayan Müslümanların, huşû ile ibâdetlerini yapmaları emredilmiştir. Huşû, itaatkâr olmak, boyun eğmek, Allah'a tam teslim olmak, alçak gönüllü olmak, Allah korkusundan titremek, ürpermek gibi anlamlara gelmektedir.

Bu âyet hakkında İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

مَا كَانَ بَيْنَ إِسْلَامِنَا وَبَيْنَ أَنْ عَاتَبَنَا اللّٰهُ بِهَذِهِ الْآيَةِ {أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ} إِلَّا أَرْبَعُ سِنِينَ (م عن ابم مسعود)

Bizim Müslüman olmamız ile Allah’u Teâlâ’nın: ″Îman edenlerin, Allah’ın zikrine ve Hak’tan inene (Kur’ân’a) karşı kalplerinin huşû içinde olması zamanı gelmedi mi?″ diye geçen âyet ile bize sitemde bulunması arasında sâdece dört yıllık bir zaman geçmiştir.[1]

Nakledildiğine göre; Müslümanlar, Medîne-i Münevvere’ye hicret edince, bol rızka, nîmete ve rahata nâil olmuşlardı. Bu nedenle de bâzıları ibâdet ve taat hususunda rehâvete kapılarak gaflete düşmüşlerdi. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ bu âyeti indirerek Müslümanları uyarmıştır.

Âyet-i Kerîme’de, kendilerine benzememeleri emredilen zümre hakkında da Abdullah b. Mes’ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

- İsrailoğullarına, Hz. Mûsâ’dan sonra uzun bir zaman geçince, onların kalpleri katılaştı. Onlar, nefislerine hoş gelen bir kitap uydurdular. ″Biz bunu İsrailoğullarına teklif edelim, kim buna îman ederse onu serbest bırakırız, kim de inkâr ederse öldürürüz″ dediler ve dediklerini yapmaya başladılar.

[1] Sahih-i Müslim, Tefsir 1 (24 Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7257.

( )اِعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (١٧ (

17. Bilin ki, yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra dirilten Allah’tır. Şüphesiz ki Biz, akletmeniz için âyetleri size açıkça bildirdik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

فى قوله اِعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ قال بِلَيِّنِ الْقُلُوبِ بَعْدَ قَسْوَتِهَا فَيَجْعَلُهَا مُخْبِتَةً مُنِيبَةً يَحْيَى الْقُلُوبَ المَيِّتَةِ بِالْعِلْمِ وَالْحِكْمَةِ وِاِلَّا فَقَدْ علم اِحْيَاء الاَرْضِ بِالْمَطَرِ مُشَاهِدَةٌ. (رزين ابن عباس)

″Bilin ki, yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra dirilten Allah’tır…″ diye devam eden Sûre-i Hadîd, Âyet 17’den kasıt, Allah’u Teâlâ’nın, katılaştıktan sonra kalpleri yumuşatması, şefkatli ve güzel kılmasıdır. Allah’u Teâlâ ölü

kalpleri ilim ve hikmetle canlandırır. Yoksa yerin canlandırılması yağmurla olur ve bu görünen bir şeydir.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لُقْمَانَ، قَالَ لابْنِهِ: يَا بنيَّ عَلَيْكَ بِمَجَالِسِ الْعُلَمَاءِ، وَاسْتَمِعْ كَلَامَ الْحُكَمَاءِ، فَإِنَّ اللّٰهَ يُحْيِي الْقَلْبَ الْمَيِّتَ بِنُورِ الْحِكْمَةِ، كَمَا يُحْيِي الأَرْضَ الْمَيْتَةَ بِوَابِلِ الْمَطَرِ (طب عن أبي أمامة)

Lokman Aleyhisselâm, oğluna dedi ki: ″Oğulcuğum! Ulemânın meclisine devam et. Ve Hükemânın kelâmını dinle. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, ölü kalbi hikmet nûruyla diriltir, şiddetli yağmurun ölü toprağı dirilttiği gibi.″[2]

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7258.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7716.

اِنَّ الْمُصَّدِّقٖينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَاَقْرَضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ اَجْرٌ كَرٖيمٌ (١٨)

18. Muhakkak ki, tasadduk eden erkeklerin ve tasadduk eden kadınların ve Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunanların mükâfatları kat kat verilir. Onlar için çok güzel bir mükâfat da vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunanların″ diye buyrulmaktadır. Burada geçen ″Ödünç″ ifadesi, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah’tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 245 ve izahına bakınız.

وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖٓ اُولٰٓئِكَ هُمُ الصِّدّٖيقُونَۗ وَالشُّهَدَٓاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْۜ لَهُمْ اَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْۜ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحٖيمِ (١٩)

19. Allah’a ve Resullerine îman edenler var ya, işte onlar Rableri katında sıddîk ve şehitler mertebesindedirler. Onların mükâfatları ve nûrları vardır. Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar Cehennem ehlidirler.

İzah: Allah katında sıddîk ve şehitler mertebesinde olanlarla ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

كَمْ مِمَّنْ أَصَابَهُ السِّلَاحُ وَلَيْسَ بِشَهِيدٍ وَلَا حَمِيدَ وَكَمْ مِمَّنْ قَدْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ حَتْفَ أَنْفِهِ عِنْدَ اللّٰهِ صَدِّيقٌ

وَشَهِيدٌ (ابو الشيخ حل عن ابى ذر)

″Nice silahla vurulup öldürülenler var ki, şehit değildir. Övülmüş de değildir. Yemin ederim ki, nice kendi döşeğinde eceli ile ölen var ki, hem sıddîktir, hem de şehit.″[1]

اَلْقَائِمُ بِسُنَّتِى عِنْدَ فَسَادَ اُمَّتِى لَهُ اَجْرُ مِأَتِ شَهِيدٍ (ك فى تاريخه طب عن محمد ابن عجلان)

″Ümmetim fesâda gittiği zamanda sünnetimle amel edenlere yüz şehit sevabı vardır.″[2]

إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءَوْنَ أَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ الْغَابِرَ مِنَ الْأُفُقِ مِنَ الْمَشْرِقِ أَوْ الْمَغْرِبِ لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ تِلْكَ مَنَازِلُ الْأَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ قَالَ بَلَى وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ رِجَالٌ آمَنُوا بِاللّٰهِ وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ (م ابى سعيد الخدرى)

″Şüphesiz Cennet ehli, üstlerinde bulunan köşklerdeki kimselerin makâmını, sizin doğu veya batı tarafında ufukta bulunan ve inci gibi parıldayan yıldızı gördüğünüz gibi göreceklerdir. Buna sebep ise aralarındaki fazilet farkıdır.″ ″Yâ Resûlallah! O dedikleriniz Peygam-berlerin makâmıdır, zâten onlardan başka kimse oraya ulaşamaz″ dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, hayır! Bunlar, Allah’a îman eden ve Resûlleri tasdik eden birtakım kimselerdir.″[3]

إِنَّ أَهْلَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى لَيَرَوْنَ مَنْ فَوْقَهُمْ كَمَا تَرَوْنَ الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ فِي أُفُقِ السَّمَاءِ وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ مِنْهُمْ وَأَنْعَمَا (حم عن ابى سعيد)

″Şüphesiz yüksek Cennetlerde bulunan kimseleri, onlardan daha aşağı derecelerde bulunanlar, sizden herhangi birinizin semânın ufkundaki bir yıldızı gördüğü gibi görür ve elbette ki Ebû Bekir ve Ömer Radiyallâhu anhumâ onlardandır. Onlar çok büyük nîmetlere ulaşmış olacaklardır.″[4]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 344/3.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1320; Kanz’ul-Ummal, Hadis No: 884.

[3] Sahih-i Müslim, Cennet 4 (11).

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10774.

اِعْلَمُوا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِۜ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ (
الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرٰيهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًاۜ وَفِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌۙ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌۜ وَمَا
الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ (٢٠))

20. Bilin ki, dünyâ hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir öğünme, mal ve evlatların çoğalmasından ibârettir. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; yağmur yağar ve onunla hâsıl olan bitkiyi çiftçiler beğenirler. Lâkin çok geçmeden kurur, sararır, sonra da çer çöp hâline gelir. İşte (dünyâyı üstün görenler için) âhirette şiddetli bir azap vardır. Ve (Mü'minler için) Allah'ın bağışlaması ve rızâsı vardır. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir.

İzah: Allah'u Teâlâ birçok Âyet-i Kerîme'de buna benzer misaller vererek dünyâ hayatının geçici olduğunu, biz kullarına bildirip, kendimizi dünyâya kaptırmamamızı, emir ve yasaklarına uymamızı emretmektedir.

Bu husus Sûre-i En'âm, Âyet 32'de de şöyle geçmektedir:

"Dünyâ hayatı, bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Takvâ sahipleri için âhiret yurdu elbette daha hayırlıdır. Hâlâ akletmiyor musunuz?"

Allah katında dünyânın önemsiz olduğuna dair Sehl b. Sa'd Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَيِّتَةٍ شَائِلَةٍ بِرِجْلِهَا فَقَالَ أَتُرَوْنَ هَذِهِ هَيِّنَةً
عَلَى صَاحِبِهَا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللّٰهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا وَلَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَزِنُ عِنْدَ اللّٰهِ
(جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا (ه عن سهل بن سعد

Biz, Zulhüleyfe'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Peygamberimiz, şişkinlikten ayakları havaya kalkmış murdar bir koyunla karşılaştı. Bunun üzerine buyurdu ki: "Şu murdar koyunun sahibinin yanında ne kadar kıymetsiz olduğunu görüyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah katında dünyâ, sahibi yanında şu koyundan daha kıymetsizdir. Eğer dünyâ, Allah katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymetli olsaydı, Allah'u Teâlâ, bir kâfire dünyâ sularından bir damla bile içirmezdi."[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

سَابِقُوا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۙ اُعِدَّتْ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِۜ (

( )ذٰلِكَ فَضْلَ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (٢١

21. Siz, Rabbinizin affı ve genişliği gökle yerin genişliği kadar olan Cenneti kazandıracak ameller hususunda yarışın. Bu Cennet, Allah'a ve Resullerine îman edenler için hazırlanmıştır. İşte bu, Allah'ın lütfudur, bunu dilediğine verir. Allah'u Teâlâ, büyük lütuf sahibidir.

(مَا اَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي اَنْفُسِكُمْ اِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَبْرَاَهَا اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ
يَسِيرٌ (٢٢) لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلٰى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا اٰتٰيكُمْ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ (٢٣) اَلَّذِينَ
( )يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (٢٤

22-24. Size yerde ve nefislerinizde bir musîbet isâbet etmez ki, Biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre çok kolaydır.* Bu da (dünyâ nîmetlerinden) elinizden çıkana üzülmemeniz ve size verdiği ile de sevinip mağrur olmamanız içindir. Allah'u Teâlâ, kibirlenen ve övünenlerin hiçbirini sevmez.* Onlar, cimrilik ederler ve insanlara da cimriliği emrederler. Her kim (Allah'ın emrinden) yüz çevirirse, şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâyık olandır.

İzah: Levh-i Mahfuz hakkında Allah'u Teâlâ Sûre-i Ra'd, Âyet 39'da da şöyle buyurmuştur:

"Allah'u Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun katındadır."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ لَوْحًا مَحْفُوظًا مِنْ دُرَّةٍ بَيْضَاءَ صَفَحَاتُهَا مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ قَلَمُهُ نُورٌ لِلّٰهِ فِيهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ سِتُّونَ
(وَثَلاثُمِائَةِ لَحْظَةٍ يَخْلُقُ وَيَرْزُقُ وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَيُعِزُّ وَيُذِلُّ وَيَفْعَلُ مَا يَشَاءُ. (طب عن ابنً عباس

"Allah'u Teâlâ beyaz inciden bir Levh-i Mahfuz yarattı ki, onun sayfaları kırmızı yakuttan olup kalemi de nurdur. Allah'u Teâlâ için her gün üç yüz altmış lâhza vardır (her gün üç yüz altmış defa nazar eder). Yaratır, rızık verir, öldürür, yaşatır, aziz kılar, zelil eder ve dilediğini yapar."[1]

İnsanın başına gelecek olan her türlü hâdisenin Levh-i Mahfuz'da kayıtlı olduğu ve bunların da değişebileceğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Ra'd, Âyet 39 ve izahına bakınız.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Bu da, dünyâ nîmetlerinden elinizden çıkana üzülmemeniz ve size verdiği ile de sevinip mağrur olmamanız içindir…″ diye geçen âyet hakkında da şöyle buyurmuştur:

- Hayatında üzülmeyen ve sevinmeyen hiçbir kimse yoktur. Ancak Müslümana belâ geldiğinde ona sabreder, nîmetler verildiğinde de ona şükrederse, bu âyetin emrine uymuş olur.

Bu Âyet-i Kerîme, kaderin insanlar için büyük bir teselli kaynağı ve aynı zamanda şımarmasına da engel olduğunu beyan etmektedir. Zîrâ bir Müslüman, başına gelen felâketleri kendi nefsine yükleyip, Allah’ın takdiri ile olduğuna inanarak sabreder, Allah’ın lütfundan vermiş olduğu nîmetler karşısında da şımarmaz ve başkalarına karşı böbürlenmez.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 79’da şöyle buyurmuştur:

″Sana ne iyilik gelirse Allah’u Teâlâ’dandır. Sana ne kötülük gelirse kendi nefsindendir...″

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen kibir ve övünme, Allah’ın sevmediği kötü ahlâklardandır. Bu kötü ahlâklar yedidir.

Birincisi: Kibirdir. Başkalarını küçük görüp kendini büyük bilmektir.

İkincisi: Ucuptur. Ameline, ilmine güvenerek mağrurlanmak; gaflete düşüp kendi noksanlarını unutarak, halkın noksanını aramak; meclislerde kendini överek, başkalarına kıymet vermeyip gururlanmaktır.

Üçüncüsü: Riyâdır. Kişinin yaptığı ibâdetini halkın görmesinden zevk almasıdır. Bu kimse yaptığı ibâdeti halka göstermeyi sever. Halka dâimâ kendinin iyi tarafını göstermeye çalışır.

Dördüncüsü: Bahildir, cimriliktir. Kimseye yedirmez, içirmez, infakta bulunmaz.

Beşincisi: Hasettir. Kişinin kendi gibi olan arkadaşını kıskanmasıdır. Nitekim şeytan da kibirlenerek Âdem (Aleyhisselam)’ı haset ettiğinden lânet tokunu[2] giymiştir.

Altıncısı: Gazaptır, öfkelenmektir. Böylece kişi Allah’ı unutup, nefsin hevâsına

ve şeytana tâbi olur. Kişi aczini bilse gazaplanmaz. Gazap, Allah’ı unutmaktan ileri gelir. Ancak gazap bir tek din için olursa, zarar vermez.

Yedincisi: Hubbu Dünyâdır. Dünyâyı sevmek, dünyâ malına aldanıp Allah’ı unutmaktır. Yani dünyâ hırsı ile âhireti terk etmektir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Onlar, cimrilik ederler ve insanlara da cimriliği emrederler″ diye geçen ifade; Allah’ın sevmediği bu kibirli ve övünen insanlar, Allah’u Teâlâ’nın kendilerine ihsan ettiği mallarda cimrilik ederler. Allah’ın farz kıldığı mâlî yükümlülüklerini yerine getirmezler. Hem zekât vermezler, hem de ihtiyaç sahiplerine infakta bulunmazlar. Bu kimseler ayrıca başkalarına da bu şekilde cimri olmalarını emrederler, anlâmındadır. Bir kimsenin cimrilikten kurtulabilmesi için zekâtını tam olarak vermesi gerekir. Cömertliğin en azı budur. Bir kimse zekât verse dahi, eğer malının kötüsünden veya eksik veriyorsa, o kimse cimri sayılır.

Cömertlik hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلسَّخَاءُ شَجَرَةٌ مِنْ أَشْجَارِ الْجَنَّةِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَاتٌ فِي الدُّنْيَا فَمَنْ اَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا قَادَهُ ذَلِكَ الْغُصْنُ إِلَى الْجَنَّةِ وَالْبُخْلُ شَجَرَةٌ مِنْ أَشْجَارِ النَّارِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَاتٌ فِي الدُّنْيَا فَمَنْ اَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا قَادَهُ ذَلِكَ الْغُصْنُ إِلَى النَّارِ (قط فى الافراد هب خط عد حل هب كر عن على وانس وابى هريرة وجابر)

″Cömertlik, öyle bir ağaçtır ki, kökü Cennettedir. Dalları dünyâya sarkmıştır. Kim ki o ağacın bir dalına tutunursa, bu dal onu Cennete götürür. Cimrilik de öyle bir ağaçtır ki, kökü Cehennemdedir. Onun da dalları dünyâya sarkmıştır. Kim ki onun dallarından birine tutunursa, bu dal da onu Cehenneme götürür.″[3]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 12348.

[2] Burada geçen ″Tok″ ifadesi, boğaza takılan metalden veya ahşaptan bir cisimdir ki, düşmanlarını aşağılamak için mahkûmlara veya esirlere takılır. İşte lânet toku diye söylenmesi de, Allah’ın lânetinin onun boynuna geçirilmesi, demektir.

[3] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 10449; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 213/3.

لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِۚ وَاَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِۜ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ۟ (٢٥)

25. Yemin olsun ki Biz, Peygamberlerimizi apaçık mûcizelerle gönderdik. İnsanların adâletle kâim olmaları için, o Peygamberlerle beraber kitabı ve mizanı (ölçüyü, adâleti) indirdik. Ayrıca kendisinde büyük bir kuvvet ve insanlar için birçok menfaatler bulunan demiri de indirdik. Bu da Allah'u Teâlâ'nın, kendi dînine ve Peygamberlerine görmediği halde yardım edecek olanları ortaya çıkarması içindir. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, çok kuvvetlidir ve her şeye gâliptir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ demirden bahsetmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَّ اللّٰهَ أَنْزَلَ أَرْبَعَ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ فَأَنْزَلَ الْحَدِيدَ وَالْمَاءَ وَالنَّارَ وَالْمِلْحَ (فر عن ابن عمر

"Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, semâdan yeryüzüne dört bereket indirmiştir: Demir, ateş, su ve tuz."[1]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 41651.

( )وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا وَاِبْرٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍۚ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ (٢٦

26. Yemin olsun ki Biz, Nûh'u ve İbrâhim'i Peygamber olarak gönderdik. Peygamberliği ve kitabı onların zürriyetlerinde yerleştirdik. Onlardan bir kısmı hidâyete nâil oldular, onlardan birçoğu da (yoldan çıkmış) fâsık kimselerdir.

(ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلٰى اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةًۜ وَرَهْبَانِيَّةًۨ ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللّٰهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَاۚ فَاٰتَيْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْۚ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ (٢٧)

27. Sonra onları tâkiben diğer Peygamberlerimizi gönderdik. Müteakiben de Meryem oğlu Îsâ'yı gönderdik, ona İncil'i verdik ve kendisine tâbi olanların kalplerine şefkat ve merhamet koyduk. Kendilerinin icat ettiği ruhbanlığa gelince, Biz onu onlar üzerine farz kılmamıştık, ancak Allah'ın rızâsını elde etmek için onu yaptılar. Fakat ona da hakkıyla riâyet etmediler. Biz de onlardan îman edenlere mükâfatlarını verdik. Onlardan birçoğu da (yoldan çıkmış) fâsık kimselerdir.

İzah: Bu Ayet-i Kerîme'de, Hristiyanlardan bâzılarının yaptığı Ruhbanlıktan bahsedilmektedir. Ruhbanlık; dünyâdan el çekerek halktan uzaklaşarak mağara gibi ıssız yerlere girip inzivaya çekilerek yapılan ibâdet şeklidir. Hristiyanlar,

önceleri bu ibâdetleri hakkıyla yapıyorlardı, bunu onlara Allah'u Teâlâ farz kılmadı, kendi istekleriyle yaptılar. Fakat daha sonra bunu da lâyıkı ile yapamadılar ve onlardan birçokları, ″Allah'u Teâlâ'nın helâl kıldığı evlenmeyi, dünyâdan uzaklaşacağız″ diye kendilerine haram kılarak dalâlete düştüler.

Bu hususta Semure Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

(أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ التَّبَتُّلِ (ن ت عن سمرة

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, evlenmemek şeklindeki ruhbanlığı yasakladı.″[1]

Ayrıca Hristiyanlar daha da ileri gidip, çokları; ″Allah üçtür″ diyerek şirke düşüp kâfir oldular. Ancak bunlardan hak üzere olanlar ise, Necâşi Hazretleri gibi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i duyar duymaz hemen îman ettiler. Bunlar, ecirlerini kat kat aldılar.

Bu hususta da İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

كَانَتْ مُلُوكٌ بَعْدَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ الصَّلَاة وَالسَّلَامُ بَدَّلُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ وَكَانَ فِيهِمْ مُؤْمِنُونَ يَقْرَءُونَ التَّوْرَاةَ قِيلَ لِمُلُوكِهِمْ مَا نَجِدُ شَتْمًا أَشَدَّ مِنْ شَتْمٍ يَشْتِمُونَّا هَؤُلَاءِ إِنَّهُمْ يَقْرَءُونَ {وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمْ الْكَافِرُونَ} وَهَؤُلَاءِ الْآيَاتِ مَعَ مَا يَعِيبُونَّا بِهِ فِي أَعْمَالِنَا فِي قِرَاءَتِهِمْ فَادْعُهُمْ فَلْيَقْرَءُوا كَمَا نَقْرَأُ وَلْيُؤْمِنُوا كَمَا آمَنَّا فَدَعَاهُمْ فَجَمَعَهُمْ وَعَرَضَ عَلَيْهِمْ الْقَتْلَ أَوْ يَتْرُكُوا قِرَاءَةَ التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ إِلَّا مَا بَدَّلُوا مِنْهَا (فَقَالُوا مَا تُرِيدُونَ إِلَى ذَلِكَ دَعُونَا... (ن عن ابن عباس

Meryem oğlu Aleyhisselâm'dan sonra krallar hem Tevrat'ı, hem de İncil'i değiştirdiler. Aralarında bunların bozulmamış hâlini okuyan Mü'minler de vardı. Krallarına denildi ki: ″Bunların bize hakaretinden daha şiddetli bir hakaret ve sataşma görmedik. Zîrâ Onlar: ″Her kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse, işte onlar kâfirdirler″[2] âyetini okuyorlar, üstelik bizim yaptıklarımızı kötüleyen birtakım âyetler de okuyorlar. Onları çağır ve bizim okuduğumuz gibi okusunlar. Bizim îman ettiğimiz gibi îman etsinler″ dediler. Bunun üzerine Kral onları çağırıp bir araya topladı ve onlara: ″Ya sizi öldüreceğim ya da Tevrat'la İncil'i tahrif edildiği şekilde okuyacaksınız″ dedi. Onlar: ″Neden bizden bunu istiyorsunuz? Bırakın yakamızı!″ dediler. Daha sonra içlerinden bir taife: ″Bize yüksek bir bina yapın oraya çıkalım, yiyecek ve içeceğimizi de yukarıya çekebileceğimiz bir şey verin. Ondan sonra sizinle

bizim bir alakamız kalmaz″ dediler. Bir taife de: ″Bırakın yakamızı, buradan gidelim, yabani hayvanlar gibi doğadan yiyip içelim. Eğer sizin topraklarınızda bizi görüp yakalarsanız öldürün!″ dediler. Diğer bir grup ise: ″Issız topraklarda bize evler yapın, oraya gidelim, kuyular açalım, ziraat yapalım, geçinip gidelim, ne siz bizim yüzümüzü görün, ne de biz sizin yüzünüzü görelim″ dediler.

Kabilelerden herkesin bunlar arasında yakınları vardı. Bu sebeple Kral da o Mü'minleri öldürmekten vazgeçti ve onların bu muhtelif tekliflerini kabul etti. Allah'u Teâlâ bunlar hakkında: ″… Kendilerinin icat ettiği ruhbanlığa gelince, Biz onu onlar üzerine farz kılmamıştık, ancak Allah'ın rızâsını elde etmek için onu yaptılar. Fakat ona da hakkıyla riâyet etmediler…″ diye geçen Sûre-i Hadîd, Âyet 27'i indirdi. Geri kalan kısmı da: ″Filancaların taptıkları gibi tapalım, filancaların seyahat ettiği gibi seyahat edelim″ dediler. Bunlar uydukları kimselerin îmanı hakkında bile herhangi bir bilgileri olmadan şirke saplandılar.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Peygamber olarak gönderilince, o Mü'minlerden pek azı kalmıştı. Mabedinde olanlar aşağı indi, seyahata çıkmış olanlar geri geldi, manastırda olanlar da dışarıya çıktılar. Geldiler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman edip onu tasdik ettiler. Allah'u Teâlâ bunlar hakkında: ″Ey (önceki Peygamberlere) îman edenler! Allah'tan korkun ve Resûlüne (Muhammed Aleyhis-selâm'a) îman edin ki, Allah'u Teâlâ rahmetini size iki kat versin…″ diye geçen Sûre-i Hadîd, Âyet 28'i indirdi. Hz. Îsâ'ya, Tevrat ve İncil'e îman etmeleri, bir de Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman edip tasdik etmeleri sebebiyle iki kat ecri hak etmişlerdir. Bu âyetin devamında Allah'u Teâlâ: ″Size aydınlığında yürüyeceğiniz bir nûr ihsan etsin″ diye buyurdu. Yani bu nûr, Kur'ân'a ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e tâbi olmalarıdır. Allah'u Teâlâ Sûre-i Hadîd, Âyet 29'da da şöyle buyurur: ″Böylece (Muhammed Aleyhisselâm'a îman etmeyen) Ehl-i Kitap, Allah'ın lütfundan hiçbir şeye nâil olamayacak-larını ve bütün lütfun Allah'ın elinde olduğunu, onu dilediğine vereceğini bilsinler. Allah'u Teâlâ, büyük lütuf sahibidir.″[3]

Müslümanların ruhbanlığının nasıl olması gerektiğine dair de Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَوْصِنِى قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللّٰهِ تَعَالَى! فَاِنَّهَا جِمَاعِ كُلِّ خَيْرٍ وَعَلَيْكَ بِالْجِهَادِ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ تَعَالَى! فَاِنَّهُ رُهْبَانِيَّةُ الْمُسْلِمِينَ وَعَلَيْكَ بِذِكْرِ اللّٰهِ تَعَالَى وَتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ ! فَاِنَّهُ نُورٌ لَكَ فِى الْاَرْضِ وَذِكْرٌ لَكَ فِى السَّمَاءِ وَاَخْزِنْ لِسَانَكَ اِلَّا مِنْ خَيْرٍ فَأِنَّكَ بِذَلِكَ

(تَغْلِبُ الشَّيْطَانَ (ع خط عق صف طح غ عن أبى سعيد الخدرى

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir adam gelerek: ″Yâ Resûlallah! Bana vasiyet eyle″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Takvâ ile amel edesin. Çünkü hayrın hepsi ondadır. Ve senin üzerine Allah yolunda (nefsin ile) mücâhede etmek olsun ki bu, Müslümanların ruhbanlığıdır. Ve senin üzerine zikrullah etmek olsun ve Kur'ân okumak olsun. Çünkü bunlar, sana yeryüzünde nûr ve gökyüzünde de senin için zikirdir. Ve senin üzerine dilini tutmak olsun. Yalnız hayırda tutmalı değil, hayrı söylemelisin. İşte sen bunların hepsini yaparsan, şeytana gâlip gelirsin.″[4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Nikah 2; Sünen-i Nesâî, Nikah 4.

[2] Sûre-i Mâide, Âyet 44'te de bu ifade geçmektedir.

[3] Sünen-i Nesâî, Âdab 12; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7259.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, 317/8.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَاٰمِنُوا بِرَسُولِه۪ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِه۪ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِه۪ وَيَغْفِرْ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌۙ (٢٨) لِئَلَّا يَعْلَمَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَلَّا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ (٢٩)

28-29. Ey (önceki Peygamberlere) îman edenler! Allah'tan korkun ve Resûlüne (Muhammed Aleyhisselâm'a) îman edin ki, Allah'u Teâlâ rahmetini size iki kat versin, size aydınlığında yürüyeceğiniz bir nûr ihsan etsin ve sizi bağışlasın. Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Böylece (Muhammed Aleyhisselâm'a îman etmeyen) Ehl-i Kitap, Allah'ın lütfundan hiçbir şeye nâil olamayacaklarını ve bütün lütfun Allah'ın elinde olduğunu, onu dilediğine vereceğini bilsinler. Allah'u Teâlâ, büyük lütuf sahibidir.

İzah: Ehl-i Kitab'ın durumu ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى (أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة

″Muhammed'in nefsini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere

inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وَأَدْرَكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَآمَنَ بِهِ وَاتَّبَعَهُ وَصَدَّقَهُ فَلَهُ أَجْرَانِ وَعَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَدَّى حَقَّ اللّٰهِ تَعَالَى وَحَقَّ سَيِّدِهِ فَلَهُ أَجْرَانِ وَرَجُلٌ كَانَتْ لَهُ أَمَةٌ فَغَذَّاهَا فَأَحْسَنَ غِذَاءَهَا ثُمَّ أَدَّبَهَا فَأَحْسَنَ أَدَبَهَا ثُمَّ أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا فَلَهُ أَجْرَانِ (خ م عن ابى موسى)

"Üç kişinin mükâfatı iki kere verilecektir: Birincisi Ehl-i Kitap'tan kendi Peygamberine îman eden ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i idrak edip îman edip tasdik eden kişiye mükâfatı iki kere verilecektir. İkincisi Allah'ın hakkını ve efendisinin hakkını yerine getiren köleye iki mükâfat vardır. Üçüncüsü câriyesini iyi edeblendirip edebini güzelleştirdikten sonra da onu azat edip evlendiren efendiye iki mükâfat vardır."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْمُسْلِمِينَ وَالْيَهُودِ وَالنَّصَارَى كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَأْجَرَ قَوْمًا يَعْمَلُونَ لَهُ عَمَلًا يَوْمًا إِلَى اللَّيْلِ عَلَي أَجْرٍ مَعْلُومٍ فَعَمِلُوا لَهُ إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ فَقَالُوا لَا حَاجَةَ لَنَا إِلَى أَجْرِكَ الَّذِي شَرَطْتَ لَنَا وَمَا عَمِلْنَا بَاطِلٌ فَقَالَ لَهُمْ لَا تَفْعَلُوا أَكْمِلُوا بَقِيَّةَ عَمَلِكُمْ وَخُذُوا أَجْرَكُمْ كَامِلًا فَأَبَوْا وَتَرَكُوا وَاسْتَأْجَرَ أَجِيرَيْنِ بَعْدَهُمْ فَقَالَ لَهُمَا أَكْمِلَا بَقِيَّةَ يَوْمِكُمَا هَذَا وَلَكُمَا الَّذِي شَرَطْتُ لَهُمْ مِنَ الْأَجْرِ فَعَمِلُوا حَتَّى إِذَا كَانَ حِينُ صَلَاةِ الْعَصْرِ قَالَا لَكَ مَا عَمِلْنَا بَاطِلٌ وَلَكَ الْأَجْرُ الَّذِي جَعَلْتَ لَنَا فِيهِ فَقَالَ لَهُمَا أَكْمِلَا بَقِيَّةَ عَمَلِكُمَا مَا بَقِيَ مِنَ النَّهَارِ شَيْءٌ يَسِيرٌ فَأَبَيَا وَاسْتَأْجَرَ قَوْمًا أَنْ يَعْمَلُوا لَهُ بَقِيَّةَ يَوْمِهِمْ فَعَمِلُوا بَقِيَّةَ يَوْمِهِمْ حَتَّى غَابَتْ الشَّمْسُ وَاسْتَكْمَلُوا أَجْرَ الْفَرِيقَيْنِ كِلَيْهِمَا فَذَلِكَ مَثَلُهُمْ وَمَثَلُ مَا قَبِلُوا مِنْ هَذَا النُّورِ (خ عن ابى موسى)

Müslümanlarla Yahudi ve Hristiyanların misâli, bir topluluğu sürekli olarak tutan iş sahibinin misâlidir. Onlar sabahtan akşama kadar o kişi için belirli bir ücret mukabilinde çalışmak üzere tutulmuştur. Ama bunlar gün ortasına kadar çalışıp, "Bizim için şart koştuğun ücrete ihtiyacımız yok, bizim işimiz boş değil" demişlerdir. Adam onlara: "Yapmayın, işinizin geriye kalanını da bitirin ve ücretinizi tam olarak alın" demişti. Onlar ise işi bırakıp gitmişlerdir. Adam onlardan sonra başka işçiler tutmuş ve "Bugünün şu kadar kısmını tamamlayın size öncekilere şart koştuğum ücreti vereceğim" demiştir. Onlar da çalışmışlar, ikindi namazı vakti gelince, "Bizim işimiz boş değil. Senin bizim için tayin ettiğin ücret de senin olsun" demişlerdir. Adam: "İşinizin kalan kısmını tamamlayın, gündüzden çok az bir süre kaldı" demişse de onlar dönüp gitmişlerdir. Adam bir başka topluluğu günün kalan kısmında çalışmak üzere

kiralamış ve onlar da gün batıncaya kadar kalan kısmı çalışıp tamamlamışlardır. Böylece onlar, her iki grubun ücretini de hak etmişlerdir, İşte bu nûru kabul edenlerle onların misâli böyledir.[3]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 70 (241 Sahih-i Buhârî, Cihat ve Siyer 144.

[3] Sahih-i Buhârî, İcâre 11.

58-MÜCÂDELE SÛRESİ

Bu sûre 22 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Bir aile meselesi hakkında mücâdele konusunu beyan ettiği için ″Mücâdele Sûresi″ ismi verilmiştir. Bu sûrede işlenen zıhâr konusundan dolayı ″Zıhâr Sûresi″ diye de isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّت۪ي تُجَادِلُكَ ف۪ي زَوْجِهَا وَتَشْتَك۪ٓي اِلَى اللّٰهِۗ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَاۜ اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ (١))

1. Ey Resûlüm! Kocası hakkında seninle mücâdele eden ve Allah’a şikâyet eden kadının sözünü Allah’u Teâlâ işitmiştir. Allah’u Teâlâ, aranızda meydana gelen konuşmayı işitir. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ, bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair şu hâdiseyi anlatmaktadır:

تَبَارَكَ الَّذِي وَسِعَ سَمْعُهُ كُلَّ شَيْءٍ إِنِّي لَأَسْمَعُ كَلَامَ خَوْلَةَ بِنْتِ ثَعْلَبَةَ وَيَخْفَى عَلَيَّ بَعْضُهُ وَهِيَ تَشْتَكِي زَوْجَهَا إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ تَقُولُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَكَلَ شَبَابِي وَنَثَرْتُ لَهُ بَطْنِي حَتَّى إِذَا كَبِرَتْ سِنِّي وَانْقَطَعَ وَلَدِي ظَاهَرَ مِنِّي اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَشْكُو إِلَيْكَ فَمَا بَرِحَتْ حَتَّى نَزَلَ جِبْرَائِيلُ بِهَؤُلَاءِ الْآيَاتِ {قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللّٰهِ} (ه عن عائشة)

Her şeyi işiten Allah’ın şânı ne yücedir! Ben, Sa’lebe kızı Havle’nin sözlerini işitirken bir kısmını da anlayamıyordum. O sırada kocasını Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şikâyet ediyor ve ″Yâ Resûlallah! Benim gençliğimi yedi, karnım ona çocuk saçtı. Nihâyet yaşım ilerleyip artık çocuk doğuramaz yaşa gelince, bana zıhar yaptı. Allah’ım! Ben hâlimi sana şikâyet ediyorum″ diyordu. Daha henüz sözlerini bitirmeden Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve ″Ey Resûlüm! Kocası hakkında seninle mücâdele eden ve Allah’a şikâyet eden kadının sözünü Allah’u Teâlâ işitmiştir...″ diye geçen Sûre-i Mücâdele, Âyet 1 nâzil oldu.[1]

Bu olayı Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmıştır:

إِنَّ أَوْسَ بْنَ الصَّامِتِ ظَاهَرَ مِنِ امْرَأَتِهِ خُوَيْلَةَ بِنْتِ ثَعْلَبَةَ فَشَكَتْ ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ

ظَاهَرَ مِنِّى حِينَ كَبِرَتْ سِنِّى وَرَقَّ عَظْمِى فَأَنْزَلَ اللّٰهُ آيَةَ الظِّهَارِ فَقَالَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لأَوْسٍ اعْتِقْ رَقَبَةً. قَالَ مَا لِى بِذَلِكَ يَدَانِ. قَالَ فَصُمْ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ قَالَ فَأَطْعِمْ سِتِّينَ مِسْكِينًا قَالَ لاَ أَجِدُ إِلاَّ أَنْ تُعِينَنِى مِنْكَ بِعَوْنٍ وَصِلَةٍ. قَالَ فَأَعَانَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخَمْسَةَ عَشَرَ صَاعًا حَتَّى جَمَعَ اللّٰهُ لَهُ وَاللّٰهُ رَحِيمٌ. قَالَ وَكَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ عِنْدَهُ مَثَلَهَا وَذَلِكَ لِسِتِّينَ مِسْكِينًا (قط عن انس ابن مالك)

Evs b. es-Sâmit, hanımı Sa’lebe kızı Havle’ye zıhâr yaptı. O da durumu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şikâyet edip dedi ki: ″Yaşım ilerleyip kemiğim incelince bana zıhâr yaptı. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ da bu zıhar âyetini indirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Evs’e: ″Bir köle azat et″ dedi. Evs: ″Buna gücüm yetmiyor″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kesintisiz olarak iki ay oruç tut″ diye buyurdu. Evs: ″Ben öyle birisiyim ki, bir gün içinde üç öğünden az yemek yiyecek olursam, görmem zayıflar″ dedi. Bu sefer Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O halde altmış fakir doyur, buyurdu. Evs: ″Böyle bir imkânım yok, ancak sen yardım ve yakınlık bağını gözetmek üzere bana destek verecek olursan müstesnâ″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o kişiye, on beş sa’ ile yardımcı oldu. Nihâyet Allah’u Teâlâ, ona o miktarın toplanmasını sağladı. Allah çok merhametlidir. Râvi dedi ki: ″Ashâbın görüşüne göre onun yanında bir de o kadar buğday vardı. Bu da altmış yoksula keffâret olarak yedirildi.″[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 25.

[2] Sünen-i Dârukutnî, Nikah 1.

اَلَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَٓائِهِمْ مَا هُنَّ اُمَّهَاتِهِمْؕ اِنْ اُمَّهَاتُهُمْ اِلَّا الّٰٓـِٔي وَلَدْنَهُمْؕ وَاِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًاؕ وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ (٢)

2. Sizden zevcelerine zıhâr yapanlar bilsinler ki, o kadınlar onların anneleri değildir. Onların anneleri, ancak kendilerini doğuranlardır. Şüphesiz ki onlar (zıhâr yapanlar), elbette çirkin ve yalan bir söz söylüyorlar. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, elbette çok affedendir, çok bağışlayandır.

İzah: Zıhâr: Bir kimsenin kendi karısını, nesep, süt veya musâharet (evlilik ile oluşan akrabalık) sûretiyle nikâhı ebedî kendisine haram olan bir kadına veya o kadının bütün bedeninden tâbir edilen ve kendisince bakılması câiz olmayan arkası, karnı, tenâsul uzvu, boynu ve uyluğu gibi bir azasına yahut yarısı, üçte biri, dörtte biri gibi yaygın olan bir cüz’üne benzetmektir. Meselâ: Koca, karısına; sen benim anam gibisin, sen bacım gibisin, sen benim için anamın sırtı

gibisin yahut senin uyluğun kız kardeşimin uyluğu gibidir derse, keffâret vermedikçe karısına cinsi yakınlık, şehvetle sarılmak ve öpmek haram olur.

(وَالَّذٖينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَٓائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرٖيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَٓاسَّاۜ ذٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهٖۜ وَاللّٰهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ خَبٖيرٌ (٣) فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَٓاسَّاۚ فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتّٖينَ
مِسْكٖينًاۜ ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖۜ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِۜ وَلِلْكَافِرٖينَ عَذَابٌ اَلٖيمٌ (٤))

3-4. Zevcelerine zıhâr yapıp sonra sözlerini telafi etmek isteyenler, zevceleri ile temastan evvel bir köle azat etmelidir. İşte bu hüküm ile size öğüt veriliyor. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.* Köle azat etmeye muktedir olmayanlar ise, zevcesiyle temastan evvel iki ay arka arkaya oruç tutmalıdır. Buna da muktedir olmayanlar, altmış miskini doyurmalıdır. Bu beyan, Allah’a ve Resûlüne hakkıyla îman etmeniz içindir. İşte bunlar, Allah’ın hudûdudur. Kâfirler için ise elim bir azap vardır.

İzah: Zıhâr’ın keffâreti: Kudreti olur ve bulabilirse köle azat eder. Köle bulamazsa, Ramazan-ı Şerif ve yasak olan günler dışında arka arkaya iki ay oruç tutar. Yasak günler: Ramazan Bayramının birinci günü ile Kurban Bayramının dört günüdür. Buna da gücü yetmezse, sabahlı akşamlı altmış fakiri doyurmaktır. Bu da fitrenin miktarı kadardır.

Zıhâr yapan kimse, oruç tutarken gece kasten yahut gündüz unutarak karısına cinsi yakınlıkta bulunursa, orucu baştan tutar. Yine zıhâr keffâreti için altmış fakire yemek yediren kimse, fakirler yemek yerken karısına cinsi yakınlıkta bulunursa, yemeği tekrar yedirmesi icap eder.

Bir kimsenin birkaç tane karısı bulunsa, ″Siz bana annem gibisiniz″ dese, hepsine zıhâr yapmış olur. Ve o kimse üzerine her bir karısı için bir keffâret lâzım gelir. Zîrâ zıhâr talaktan nakledilmiştir. Talak hepsine nispet edilse, hepsinde talak vaki olur.

Zıhâr ancak evli bulunanlar arasında olur. Câriyeye zıhâr yapılamaz. Zîrâ Allah’u Teâlâ Sûre-i Mücâdele, Âyet 3’te: ″Zevcelerine zıhâr yapıp sonra sözlerini telafi etmek isteyenler…″ diye buyurarak câriyeden bahsetmeyip, onu istisnâ etmiştir.

(اِنَّ الَّذٖينَ يُحَٓادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍۜ وَلِلْكَافِرٖينَ عَذَابٌ
مُهٖينٌۚ (٥) يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمٖيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُواۜ اَحْصٰيهُ اللّٰهُ وَنَسُوهُۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهٖيدٌ (٦))

5-6. Muhakkak ki Allah'a ve Resûlüne muhalefet edenler, kendilerinden öncekilerin çarpıldıkları gibi çarpılmışlardır. Şüphesiz Biz, apaçık âyetler indirdik. Ve kâfirler için aşağılayıcı bir azap vardır.* Allah'u Teâlâ onların hepsini dirilttiği gün, yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Allah'u Teâlâ, onların yaptıklarını sayıp tespit etmiştir. Onlar ise bunu unutmuşlardır. Allah'u Teâlâ, her şeye şâhittir.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوٰى ثَلٰثَةٍ اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ اِلَّا (هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَٓا اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَٓا اَكْثَرَ اِلَّا هُوَ مَعَهُمْ اَيْنَ مَا كَانُواۚ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ ( ) ٧)

7. Görmez misin ki, şüphesiz Allah'u Teâlâ, göklerde ve yerde olanların hepsini bilir. Üç kişi gizlice konuşurken, dördüncüleri mutlaka Allah'tır. Beş kişi gizlice konuşsalar, altıncıları mutlaka O'dur. Bundan daha az ve daha çok olsalar da, her nerede olurlarsa olsunlar, Allah'u Teâlâ mutlaka onlarla beraberdir. Sonra mahşer günü, bütün yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, her şeyi hakkıyla bilendir.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوٰى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِۘ (وَاِذَا جَٓاؤُ۫كَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللّٰهُۙ وَيَقُولُونَ فٖٓي اَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللّٰهُ بِمَا نَقُولُۜ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُۚ يَصْلَوْنَهَاۚ فَبِئْسَ الْمَصٖيرُ ( ) ٨)

8. Ey Resûlüm! Gizlice konuşmaktan nehyedildikleri halde yine o nehyedilmiş oldukları şeyi yapanları ve günah, düşmanlık ve Resûle isyan hususunda gizli gizli konuşanları görmedin mi? Onlar sana geldiklerinde de, seni Allah'ın selamlamadığı bir şekilde selamlarlar. Kendi aralarında da, ″Allah bizi söylediklerimizle azaplandırsa ya!″ derler. Onlar için Cehennem yeter. Onlar oraya gireceklerdir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de haber verilen kişiler, Yahudilerden bir gruptur. Bunlar Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Esselâmü Aleyk (Allah'ın selâmı senin üzerine olsun)″ yerine, ″Essâmu Aleyk (ölüm senin üzerine olsun)″ demek alçaklığında bulunmuşlar ve kendi aralarında alay yollu konuşmuşlardı. İşte Allah'u Teâlâ, bunların Cehennemlik olduklarını haber vermiştir.

Bu olay ile ilgili olarak Enes İbn-i Mâlik Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

Bir Yahudi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ve Ashâbının yanına gelerek, ″Essâmu aleyküm″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onun söylediğine karşılık verdikten sonra, ″Bunun ne söylediğinin farkında mısınız?″ diye sordu. Onlar: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O, ölüm senin üzerine olsun″ dedi. ″Haydi, onu bana geri çağırınız″ diye buyurdu. Onu geri getirdiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Sen, ″es-Sâmu aleyküm″ dedin öyle mi?″ diye buyurdu. O da: ″Evet″ dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فَقُولُوا عَلَيْكَ مَا قُلْتَ قَالَ {وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللّٰهُ} (ت حم عن انس بن مالك)

- Ehl-i Kitap size selam verdikleri takdirde siz de, ″Senin dediğin senin üzerine olsun″ deyin. Bu olay üzerine de Allah’u Teâlâ: ″… Onlar sana geldiklerinde de, seni Allah’ın selamlamadığı bir şekilde selamlarlar″ diye geçen Sûre-i Mücâdele, Âyet 8’i indirdi.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا وَعَلَيْكُمْ (خ عن انس)

Ehl-i Kitap size selâm verdikleri vakit siz de, ″Ve aleyküm (aynısı sizin üzerinize olsun)″ deyin.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

لَا تَبْدَءُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى بِالسَّلَامِ وَاِذَا لَقِيتُمْ أَحَدَهُمْ فِى الطَّرِيقِ فَاضْطَرُّوهُمْ اِلَى أَضْيَقِهِ (ت عن ابى هريرة)

″Yahudi ve Hristiyanlara ilk selâmı siz vermeyin! Onlardan birine yolda rastlarsanız, onu yolun en dar yerine zorlayın.″[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 59; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 24735

[2] Sahih-i Buhârî, İsti’zân 22; Sahih-i Müslim, Selâm 4 (6).

[3] Sünen-i Tirmizî, Siyer 39; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7711.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوٰىۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٩))

9. Ey îman edenler! Siz aranızda gizli konuşursanız, onlar gibi günah, düşmanlık ve Resûle isyan hususunda konuşmayın; hayır ve takvâ hakkında konuşun. Huzurunda toplanacağınız Allah’tan korkun.

(اِنَّمَا النَّجْوٰى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَلَيْسَ بِضَٓارِّهِمْ شَيْـًٔا اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (١٠))

10. Şüphesiz ki gizli konuşmalar, îman edenlerin mahzun olmaları için şeytandandır. Halbuki şeytan, Allah’ın izni olmadıkça, Mü’minlere aslâ zarar veremez. Mü’minler, Allah’a tevekkül etsinler!

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا ق۪يلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللّٰهُ لَكُمْۚ وَاِذَا ق۪يلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْۙ وَالَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ (١١))

11. Ey îman edenler! Size, ″Meclislerde yer açın!″ denildiği vakit, yer açın ki, Allah’u Teâlâ da size genişlik versin. Size, ″Kalkın!″ denildiği zaman da kalkın ki, Allah’u Teâlâ sizden îman edenleri ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir Cuma günü Ashâb-ı Suffe’nin bulunduğu yerde idi. Cuma günü, cemaatin çokluğundan dolayı onların bulunduğu yer nispeten daralıyordu. Peygamber Efendimiz, Muhâcir ile Ensârdan Bedir’e katılanlara özel ikramda bulunurdu. Bedir’e katılanlardan bâzı zatlar gelmiş, oturacak yer bulamadıkları için Peygamber Efendimizin karşısında ayakta kalmışlardı. Bu durumu görünce Peygamberimiz, Bedir Ehli’nden ayakta duranlara yanında yer açmak için, etrafında bulunan ve Bedir Ehli’nden olmayan kimselere, ″Ey filan, kalk! Ey filan, kalk!″ demeye başladı. Bu, kaldırılanlara ağır geldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, kaldırılanların bu durumdan hoşlanmadıklarını yüzlerindeki ifadeden anladı. Münâfıklar, bu durumu fırsat bilip, ″Bunlara karşı insaflı davranılmadı. Halbuki onlar, Peygamberlerine yakın oturmayı arzu ettiklerinden, o yere erken gelip

oturmuşlardı″ diyerek ileri geri konuştular. İşte bunun üzerine bu âyet nâzil olmuştur.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَةًۜ ذٰلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَاَطْهَرُۜ فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ (١٢))

12. Ey îman edenler! Resûl ile gizli konuşmak isterseniz, bu gizli konuşmanızdan evvel bir sadaka verin. Bu, sizin için hayırlı ve daha temizdir. Fakat tasadduk edecek bir şey bulamazsanız, şüphesiz Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; bu Âyet-i Kerîme, Müslümanların Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sıkıntı verecek noktaya gelinceye kadar, çokça soru sormaları sebebiyle nâzil olmuştur. Daha sonra bu Âyet-i Kerîme, bundan sonraki Sûre-i Mücâdele, Âyet 13 ile neshedilmiştir.

Bu husus Hz. Ali Kerremallâhu veche'den şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمْ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةً} قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَرَى دِينَارًا قُلْتُ لَا يُطِيقُونَهُ قَالَ فَنِصْفُ دِينَارٍ قُلْتُ لَا يُطِيقُونَهُ قَالَ فَكَمْ قُلْتُ شَعِيرَةٌ قَالَ إِنَّكَ لَزَهِيدٌ قَالَ فَنَزَلَتْ {أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ} الْآيَةَ قَالَ فَبِي خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ (ت عن على بن ابى طالب)

″Ey îman edenler! Resûl ile gizli konuşmak isterseniz, bu gizli konuşmanızdan evvel sadaka verin…″ diye devam eden Sûre-i Mücâdele, Âyet 12 nâzil olunca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bana: ″Bu sadakanın miktarı bir dinar olsun mu?″ diye görüşümü sordu. Ben: ″Buna güç yetiremezler″ dedim. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Peki, ya yarım dinar″ deyince, ben yine: ″Güç yetiremezler″ dedim. Bu sefer: ″Ya kaç dinar olsun?″ diye sorunca, ben: ″Bir arpa ağırlığınca″ dedim. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sen çok küçük bir miktar söyledin″ diye buyurdu. Bunun üzerine de: ″Siz, Resûl ile gizli konuşmanızdan evvel sadakalar vermekten korktunuz mu?...″ diye devam eden Sûre-i Mücâdele, Âyet 13 nâzil oldu. Hz. Ali dedi ki: ″Benim sâyemde Allah'u Teâlâ bu ümmetin yükünü hafifletti.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 59; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:7261.

ءَاَشْفَقْتُمْ اَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَاتٍۜ فَاِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ (
وَاَط۪يعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ وَاللّٰهُ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ۟ (١٣))

13. Siz, Resûl ile gizli konuşmanızdan evvel sadakalar vermekten korktunuz mu? Bunu yapmadığınıza ve Allah’u Teâlâ da sizin tevbenizi kabul ettiğine göre, artık namazı kılın, zekâtı verin, Allah’a ve Resûlüne itaat edin. Allah’u Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Mücâhid Hazretlerinden nakledildiğine göre; Hz. Ali Kerremallâhu veche, bu Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur: "Benden başka kimse onunla amel etmedi. Nihâyet o hüküm neshedildi. Bu, ancak bir saat câri olmuştur."

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْۜ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْۙ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (
(١٤) اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا شَد۪يدًاۜ اِنَّهُمْ سَٓاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٥) اِتَّخَذُٓوا اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَب۪يلِ
اللّٰهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُه۪ينٌ (١٦) لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔاۜ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۜ هُمْ
ف۪يهَا خَالِدُونَ (١٧))

14-17. Ey Resûlüm! Allah’ın gazabına uğrayan bir topluluğu dost edinenleri görmedin mi? Bunlar, ne sizden, ne onlardandır. Onlar bile bile yalan yere yemin ederler.* Allah’u Teâlâ, onlara şiddetli bir azap hazırlamıştır. Şüphesiz ki onlar, ne kötü işler yapıyorlar.* Onlar yeminlerini kendilerine siper edindiler ve insanları Allah yolundan menettiler. Onlar için aşağılayıcı bir azap vardır.* Onların malları ve evlatları, hiçbir sûrette kendilerini Allah’ın azâbından kurtaramaz. Onlar Cehennem ehlidir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

İzah: Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre, bu âyetlerde kastedilenler, Yahudileri dost edinen münâfıklardır. Allah’u Teâlâ "Bunlar, ne sizden, ne onlardandır" diyerek bu münâfıkların, Yahudilerden de Müslümanlardan da olmadığını, aksine bunların ikisi arasında gidip geldiğini beyan etmiştir.

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَم۪يعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ عَلٰى شَيْءٍۜ اَلَٓا اِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ (١٨) (
(

18. Allah’u Teâlâ onları topluca dirilttiği gün, onlar size yemin ettikleri gibi Allah’a da yemin ederler ve bunun kendilerine bir fayda getireceğini zannederler. Haberiniz olsun ki, şüphesiz onlar yalancıların ta kendileridir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu âyetin nüzul sebebine dair şu hâdiseyi

anlatmaktadır:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا فِي ظِلِّ حُجْرَتِهِ قَالَ يَحْيَى قَدْ كَادَ يَقْلِصُ عَنْهُ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ يَجِيئُكُمْ رَجُلٌ يَنْظُرُ إِلَيْكُمْ بِعَيْنِ شَيْطَانٍ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَلَا تُكَلِّمُوهُ فَجَاءَ رَجُلٌ أَزْرَقُ فَلَمَّا رَآهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَاهُ فَقَالَ عَلَامَ تَشْتُمُنِي أَنْتَ وَأَصْحَابُكَ قَالَ كَمَا أَنْتَ حَتَّى آتِيَكَ بِهِمْ قَالَ فَذَهَبَ فَجَاءَ بِهِمْ فَجَعَلُوا يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوا وَمَا فَعَلُوا وَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَوْمَ يَبْعَثُهُمْ اللّٰهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ} (إِلَى آخِرِ الْآيَةِ (حم طب عن ابن عباس

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem oturuyordu, Ashâbına: ″Size bir adam gelecek. Şeytan gözü ile size bakacak, geldiği zaman kendisiyle konuşmayın″ dedi. Derken mavi gözlü bir adam çıkageldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onu çağırıp, ″Neden sen ve arkadaşların bana hakaret ediyorsunuz?″ diye sordu. Adam: ″Sen olduğun yerde dur; ben gidip diğer arkadaşlarımı da getireyim″ dedi. Gitti ve onları da getirdi. Onlara aynı soruyu sorunca, onlar demediklerine ve yapmadıklarına dair Allah’a yemin ettiler. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle: ″Allah’u Teâlâ onları topluca diriltiği gün, onlar size yemin ettikleri gibi, Allah’a da yemin ederler…″ diye devam eden Sûre-i Mücâdele, Âyet 18’i indirdi.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3107; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 12140; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7262.

اِسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَاَنْسٰيهُمْ ذِكْرَ اللّٰهِۜ اُو۬لٰٓئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِۜ اَلَٓا اِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ (١٩)((

19. Onların üzerine şeytan gâlip gelmiş de onlara zikrullahı unutturmuştur. Onlar, şeytanın taraftarlarıdır. Haberiniz olsun ki, şüphesiz şeytanın taraftarları, hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.

İzah: Allah’u Teâlâ, münâfıkların özelliklerinden bahsederken Sûre-i Nisâ, Âyet 142’de de şöyle buyurmaktadır:

″Şüphesiz münâfıklar, Allah’u Teâlâ‘yı aldatmak isterler. Halbuki Allah’u Teâlâ onları aldatır. Münâfıklar, namaza tembel olurlar, namazı insanlara gösteriş için kılarlar ve Allah’u Teâlâ‘yı da çok az zikrederler.″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

(مَنْ اَكْثَرَ ذِكْرُ اللّٰهِ فَقَدْ بَرِءَ مِنَ النِّفَاقِ (ابن شاهين فى الذكر طب هب عن ابى هريرة

"Zikrullahı çok eden kimse, münâfıklıktan kurtulur."[1]

(اُذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثِيرًا حَتَّى يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ لَكُمْ تُرَائُونَ. (طب هب عن ابن عباس

Allah'u Teâlâ'yı çok zikredin; hattâ o derece olsun ki münâfıklar, "Siz gösteriş yapıyorsunuz" desinler.[2]

مِنْ عَلَامَةِ حُبِّ اللّٰهِ ذِكْرُ اللّٰهِ وَمِنْ عَلَامَةِ بُغْضِ اللّٰهِ بُغْضُ ذِكْرُ اللّٰهِ (هب ابن شاهين في الترغيب فى الذكر عن انس)

"Allah'ı sevmenin alâmeti, zikrullahtır. Allah'a buğzun alâmeti ise, zikrullaha buğzetmektir."[3]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 197, 878;Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 266

[2] Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 126 15; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 557.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 449/14.

(اِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ اُولٰئِكَ فِي الْاَذَلِّينَ (٢٠) كَتَبَ اللّٰهُ لَاَغْلِبَنَّ اَنَا وَرُسُلِيۜ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ (٢١))

20-21. Şüphesiz ki Allah'a ve Resûlüne muhalefet edenler, işte onlar zelîl olanların arasındadırlar.* Allah'u Teâlâ (Levh-i Mahfuz'unda), "Elbette Ben ve Resullerim gâlip geleceğiz" diye yazdı. Şüphesiz Allah'u Teâlâ çok kuvvetlidir, her şeye gâliptir.

(لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا اٰبَاءَهُمْ اَوْ اَبْنَاءَهُمْ اَوْ اِخْوَانَهُمْ اَوْ عَشِيرَتَهُمْۜ اُولٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْاِيمَانَ وَاَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُۜ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَاۜ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُۜ اُولٰئِكَ حِزْبُ اللّٰهِۜ اَلَا اِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (٢٢))

22. Allah'a ve âhiret gününe îman eden hiçbir topluluğun, babaları veya oğulları veya kardeşleri veya aşiretleri olsa bile Allah'a ve Resûlüne muhalefet edenlere sevgi beslediğini göremezsin. İşte Allah'u Teâlâ, bunların kalplerine îmanı

yerleştirmiş ve onları katından bir ruh ile desteklemiştir. Allah'u Teâlâ onları altlarından nehirler akan Cennetlere ebedî olarak girdirecektir. Allah'u Teâlâ onlardan râzı olmuş, onlar da Allah'u Teâlâ'dan râzı olmuşlardır. İşte onlar Allah'ın taraftarlarıdırlar. Haberiniz olsun ki, şüphesiz Allah'ın taraftarları, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

İzah: Ashâb-ı Kirâm'dan çok kimseler, özellikle de Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Hamza, Hz. Ali gibi zâtlar Bedir Savaşı'nda ve diğerlerinde dinsiz olan yakınlarına karşı cephe almış, onları öldürmüşlerdir. İşte Âyet-i Kerîme, bu gibi zâtlar hakkında nâzil olmuştur.

Görüldüğü gibi Sahâbe, dinlerine karşı çıkan kimseleri, akrabaları dahi olsa affetmiyor, gerektiğinde savaşta onları öldürüyorlardı. Zîrâ onlar için îman ve İslâm, her türlü değerin üzerindeydi.

Münâfıkların başı Abdullah İbn-i Ubeyy'in oğlu olan Hz. Abdullah'ın başından geçen şu hâdise de, bu âyet ile ilgili olarak nakledilmiştir:

O, bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında oturdu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem su içti. Hz. Abdullah: ″Allah aşkına Yâ Resûlallah! Şu içtiğin sudan bir miktar artır, onu gidip babama içireyim. Belki onunla Allah'u Teâlâ kalbini temizler″ dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem suyu biraz artırdı. Hz. Abdullah da bu artan suyu babasına götürdü. Babası kendisine: ″Bu da ne?″ diye sorunca, oğlu: ″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in içtiği sudan bir artıktır. Sen içesin diye bunu sana getirdim, belki bununla Allah'u Teâlâ senin kalbini arındırır″ dedi. Babası ona: ″Bunun yerine niye bana annenin sidiğini getirmedin? O, bundan daha temizdir″ dedi. Oğlu bu işe kızdı ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Babamı öldürmeye bana izin vermez misin?″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Hayır, ona yumuşak davran ve ona iyilik yap″ dedi.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Onları katından bir ruh ile desteklemiştir″ diye geçen ifadedeki ″Ruh″ ifadesine, ulemâ; nûr, mânevi kuvvet, Kur'ân, îman, ilim, Allah'tan bir rahmet ve Cebrâil Aleyhisselâm gibi mânâlar vermişlerdir.

59-HAŞR SÛRESİ

Bu sûre 24 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrenin adı olan ″Haşr ″ kelimesi; toplamak, bir yerde biriktirmek, bir cemaati yerlerinden çıkarıp savaş veya emsali ile rahatsız etmek mânâsına gelir. Buradaki Haşr’dan maksat da, mahşerdeki haşr ve neşr olayı değildir. Yahudi kabilesi olan Benî Nadr’ın, Allah’ın emriyle Medîne’den çıkartılarak Şam tarafına sürgün edilmesidir. Onların haklarındaki ikinci haşr da, mahşer gününde vâki olacaktır. Bu nedenle bu sûreye, ″Benî Nadr Sûresi″ ismi de verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ (١))

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah’ı tesbih eder. O her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin açıklaması için Sûre-i Hadid, Âyet 1’in izahına bakınız.

(هُوَ الَّذ۪ي اَخْرَجَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ الْحَشْرِۜ مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا اَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَاَتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ ف۪ي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِاَيْد۪يهِمْ وَاَيْدِي الْمُؤْمِن۪ينَ فَاعْتَبِرُوا يَٓا اُو۬لِي الْاَبْصَارِ (٢))

2. Ehl-i Kitap’tan kâfir olanları, ilk defa toplu halde yurtlarından çıkaran O’dur. Siz onların çıkacaklarını sanmıyordunuz. Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah’ın azâbından muhafaza edeceğini zannediyorlardı. Allah’u Teâlâ onlara azâbı tahmin etmedikleri taraftan gönderdi ve kalplerine korku koydu. Onlar, evlerini kendi elleriyle ve Mü’minlerin elleriyle harap ettiler. Ey basiret sahipleri! Bundan ibret alın!

(وَلَوْلَٓا اَنْ كَتَبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَٓاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَاۜ وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ (٣) ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَٓاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۚ وَمَنْ يُشَٓاقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ (٤))

3-4. Eğer Allah’u Teâlâ, onlara sürgünü takdir etmemiş olsaydı, mutlaka onlara

dünyâda azap ederdi. Onlar için âhirette ise ateş azâbı vardır.* Bu, Allah'a ve Resûlüne muhalefet etmeleri sebebiyledir. Her kim Allah'a muhalefet ederse, şüphesiz Allah'ın azâbı şiddetlidir.

İzah: Bu âyetler, Yahudilerden büyük bir kabile olan Benî Nadr hakkında nâzil olmuştur. Bunlar, Hârun Aleyhisselâm'ın soyundan gelen bir Yahudi koludur. İsrailoğulları fitneye düştüklerinde Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gelişini beklemek üzere, gelip Medîne'ye yerleşmişlerdi.

Peygamber Efendimiz, Medîne'ye hicret edince, Benî Nadr ile bir antlaşma yaptı. Onlar Müslümanların ne lehinde, ne de aleyhinde bulunmayacaklarına dair söz verdiler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Bedir Savaşı'nı kazanınca, bunlar: ″Tevrat'ta vasıfları yazılmış olan Yüce Peygamber budur ve onun hiçbir sancağı geri çevrilmez″ dediler. Uhud Günü Müslümanlar yenilince de, bu sefer şüpheye düştüler ve antlaşmalarını bozdular.

Bunlar, bilhassa Uhud Vâkâsı'ndan sonra fikir ve tavırlarını büsbütün değiştirdiler. Uhud'dan sonra Mekke'ye giderek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in aleyhine Kureyşle antlaşma yaptılar. Hattâ ona suikast girişiminde dahi bulundular. Bunu haber alan Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, Muhammed b. Mesleme ile: ″On gün içinde yerlerini terk edip gitsinler″ diye Benî Nadr'a haber gönderdi. Fakat münâfıkların reisi Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl ve diğer münâfıklar, o Yahudilere: ″Kalenizden çıkmayın, eğer onlar sizinle savaşacak olurlarsa, biz de sizinle birlikte savaşırız, şâyet çıkartılacak olursanız, biz de sizinle birlikte çıkar gideriz″ diye gizli bir haber gönderdiler. Böylece onlar kalelerinden çıkmadılar. Bunun üzerine hicretin dördüncü yılı Rebiulevvel ayında, Peygamber Efendimiz, Mescid-i Nebevî'de imamlık etmesi için Hz. İbn-i Ümmü Mektûm'u yerine bırakarak, Livâ-i Şerif'i Hz. Ali'ye verdi. O da, İslâm ordusuyla Medîne dışına çıktı ve Benî Nadr'ı muhâsara etti.

Münâfıkların başı Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl ve diğer münâfıklar, onlara alenen yardım etmeye cesaret edemedi. Nihâyet altı gün muhâsaradan sonra, Allah'u Teâlâ bunların kalplerine korku salıp, münâfıkların yardım edeceklerinden yana ümitlerini kırınca, barış istediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, onları sürgüne göndermekten başka bir yol kabul etmedi. Onlar da buna râzı oldular. Böylece develerine yükleyebildiklerini alarak kalelerinden çıkıp gitmek üzere antlaştılar. Altı yüz kadar develeri vardı. Yükleyebildiklerini yükleyerek yurtlarını terk ettiler ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in

emriyle Şam’a sürüldüler. İşte bu hal, onlar için ilk sürgündür. Allah’u Teâlâ onların üzerine sürgün edilmeyi takdir buyurmuştur. Dünyâ hayatında onların ilk toplanma yeri Şam olmuştur. Onların haklarındaki ikinci toplanma da mahşer gününde vâki olacaktır. Bu hususta nakledilen Hadis-i Şerif’te İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmıştır:

وَأَنَّ النَّبِيّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُمْ: اُخْرُجُوا قَالُوا إِلَى أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى أَرْض الْمَحْشَر (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kendilerine: ″Çıkın″ deyince onlar: ″Nereye?″ diye sormuşlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″Mahşer yurduna (Şam’a)″ diye buyurmuştur.[1]

Bu sûrenin, başından 6. âyetin sonuna kadar olan kısmın nüzul sebebi budur.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 18, s. 2.

( )مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ اَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلٰى اُصُولِهَا فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ (٥)

5. Ey Mü’minler! Onlara ait hurma ağaçlarını kesmeniz yahut kökleri üzere dikili bırakmanız, Allah’ın izniyledir. Allah’u Teâlâ, fâsıkları zelil etmek için size bu izni verdi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

حَرَّقَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ وَقَطَعَ وَهِيَ الْبُوَيْرَةُ فَنَزَلَتْ {مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللّٰهِ} (خ ت عن ابن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Benî Nadr hurmalığını yaktırdı ve kestirdi. Burası, Büveyre denilen mevkii idi. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Ey Mü’minler! Onlara ait hurma ağaçlarını kesmeniz yahut kökleri üzere dikili bırakmanız, Allah’ın izniyledir…″ diye devam eden Sûre-i Haşr, Âyet 5’i indirdi.[1]

Yine bu hâdise geniş olarak şöyle nakledilmiştir:

Benî Nadr, Uhud Günü müşriklerin safına geçerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile olan antlaşmalarını bozmaları üzerine, Peygamberimiz Sallallâhu

aleyhi ve sellem, Benî Nadr'ın el-Büveyre diye bilinen hisarlarının önünde konakladı. Onların hurma ağaçlarının kesilip yakılmasını emretti. Bu Yahudilere ağır geldi. O bakımdan Benî Nadr, şöyle dediler:

- Yâ Muhammed! Sen ıslahı isteyen bir Peygamber olduğunu ileri sürmüyor musun? Peki, hurma ağaçlarını kesip ağaçları yakmak ıslahın bir gereği midir? Yoksa Allah'ın sana indirdiği buyruklar arasında yeryüzünde fesat çıkarmanın mübah olduğunu mu görüyorsun?

Bu söz Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ağır geldi, Müslümanlar da içten içe bundan rahatsız oldular. Hattâ aralarında anlaşmazlıklar çıktı. Kimileri Allah'ın bize ganîmet olarak verdiği şeylerden kesmeyin derken, kimileri de onları bu yolla daha da öfkelendirelim diye kesin, dedi. İşte bu olay üzerine Sûre-i Haşr, Âyet 5 nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîmeyi izah ederken İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

فِي قَوْلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ {مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا} قَالَ اللِّينَةُ النَّخْلَةُ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ قَالَ اسْتَنْزَلُوهُمْ مِنْ حُصُونِهِمْ قَالَ وَأُمِرُوا بِقَطْعِ النَّخْلِ فَحَكَّ فِي صُدُورِهِمْ فَقَالَ الْمُسْلِمُونَ قَدْ قَطَعْنَا بَعْضًا وَتَرَكْنَا بَعْضًا فَلَنَسْأَلَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ لَنَا فِيمَا قَطَعْنَا مِنْ أَجْرٍ وَهَلْ عَلَيْنَا فِيمَا تَرَكْنَا مِنْ وِزْرٍ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى {مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا} الْآيَةَ (ت عن ابن عباس)

Sûre-i Haşr, Âyet 5'in metninde geçen ″Lîne″ lafzı, hurma ağacıdır. ″Allah'u Teâlâ, fâsıkları zelil etmek için size bu izni verdi″ ifadesine gelince, onların kalelerinden aşağı inmeleri istendi, daha sonra da Müslümanlara, Yahudilere ait olan hurma ağaçlarını kesmeleri emredildi. Onların gönüllerinde bir daralma oldu. Müslümanlar: Ağaçların bir kısmını kestik, bir kısmını bıraktık. Ashâb: ″Acaba kestiklerimizden dolayı sevap aldık mı? Bıraktıklarımızdan ötürü günaha girdik mi?″ diyerek Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir soralım, dediler. Bunun üzerine: ″Ey Mü'minler! Onlara ait hurma ağaçlarını kesmeniz yahut kökleri üzere dikili bırakmanız, Allah'ın izniyledir…″ diye devam eden Sûre-i Haşr, Âyet 5 nâzil oldu.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Megâzi 11; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 60.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 60; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:

7264.

(وَمَٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِه۪ مِنْهُمْ فَمَٓا اَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ (٦)

6. Allah'u Teâlâ'nın, onların mallarından Resûlüne verdiği fey'i elde etmek için, at ve deve sürmediniz. Lâkin Allah'u Teâlâ, Resullerini dilediği kimselere musallat eder ve Allah'u Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Fey'″, şeriatta; Allah'ın yardımıyla Mü'minlerin kâfirlerden harp yapmadan aldığı mallardır. Bu hâliyle fey', ganîmetten farklıdır. Çünkü ″Ganîmet″, kâfirlerden savaşarak alınan mallardır.

Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ: ″Ey Müslümanlar! Siz bu Yahudilerden kalan malları savaş yaparak almadınız. Yani ne at, ne de deve sürmediniz″ diyerek savaşmadan onlardan kalan mallara sahip olduklarını beyan etmektedir.

(مَٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِه۪ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى فَلِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاك۪ينِ وَابْنِ السَّب۪يلِۙ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْاَغْنِيَٓاءِ مِنْكُمْۜ وَمَٓا اٰتٰيكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهٰيكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُواۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِۢ (٧)

7. Allah'u Teâlâ'nın, o belde ahâlisinden Resûlüne bahşettiği fey'; Allah'a, Resûle, akrabasına, yetimlere, miskinlere ve yolda kalan gariplere aittir. Tâ ki bu mallar, sizden zenginler arasında dolaşan bir servet olmasın. Resûl size neyi verirse onu alın, neyi yasaklarsa ondan da sakının. Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah'ın azâbı şiddetlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَتْ أَمْوَالُ بَنِي النَّضِيرِ مِمَّا أَفَاءَ اللّٰهُ عَلَى رَسُولِهِ مِمَّا لَمْ يُوجِفْ عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ بِخَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ فَكَانَتْ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاصَّةً فَكَانَ يُنْفِقُ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةَ سَنَةٍ وَمَا بَقِيَ يَجْعَلُهُ فِي الْكُرَاعِ وَالسِّلَاحِ عُدَّةً فِي سَبِيلِ اللّٰهِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عمر)

Benî Nadr'ın malları, Allah'ın, Resûlüne fey' olarak verdiği ve Müslümanların at ve deve sürmeden elde ettiği mallardandı. Bu mallar özel olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e aitti. Resûlü Kirâm Efendimiz, bu mallardan hanımlarının bir yıllık nafakasını harcardı. Arta kalanı ise savaşa elverişli binek ve silaha Allah yolunda bir hazırlık olmak üzere harcardı.[1]

Yine ″Resûl size neyi verirse onu alın, neyi yasaklarsa ondan da sakının″ âyeti, her ne kadar fey’ ile ilgili olsa da, Hz. İbn-i Mes’ud ve Hz. İmran b. Husayn gibi Sahâbîler, bu Âyet-i Kerîme’yi, ″Umum ifade eden bir âyet″ olarak genel anlamda tefsir etmişlerdir.

Bu Âyet-i Kerîme’de, Allah’u Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in de helâl ve haram kılma yetkisinin olduğunu bildirmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in emrettiği her bir husus, Allah’tan bir emirdir. Bu Âyet-i Kerîme, her ne kadar Fey’in taksimi hakkında ise de, Peygamber Efendimizin bütün emir ve yasakları bu ayetin kapsamına girer. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ هَذَا الْقُرْآن صَعْب مُسْتَصْعَب عَسِير عَلَى مَنْ تَرَكَهُ يَسِير عَلَى مَنْ اِتَّبَعَهُ وَطَلَبَهُ وَحَدِيثِي صَعْب مُسْتَصْعَب وَهُوَ الْحُكْم فَمَنْ اِسْتَمْسَكَ بِحَدِيثِي وَحَفِظَهُ نَجَا مَعَ الْقُرْآن. وَمَنْ تَهَاوَنَ بِالْقُرْآنِ وَحَدِيثِي خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَة. وَأُمِرْتُمْ أَنْ تَأْخُذُوا بِقَوْلِي وَتَكْتَنِفُوا أَمْرِي وَتَتَّبِعُوا سُنَّتِي فَمَنْ رَضِيَ بِقَوْلِي فَقَدْ رَضِيَ بِالْقُرْآنِ وَمَنْ اِسْتَهْزَأَ بِقَوْلِي فَقَدْ اِسْتَهْزَأَ بِالْقُرْآنِ قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى: وَمَا آتَاكُمْ الرَّسُول فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ((القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن الحكم بن عمير

″Şüphesiz bu Kur’ân, terk eden kimseye zor gelir, kolay değildir. Ona uyan ve ona talip olan kimseye de kolay gelir. Benim hadisimden hoşlanmayanlara da, hadisim zor gelir. Hadislerim hakemdir. Benim hadisime sıkı sıkı yapışarak onu öğrenip ihyâ eden kimse kurtulur ve Kur’ân ile mahşere gelir. Her kim Kur’ân’ı ve hadisimi önemsemeyerek hor görürse, dünyâ ve âhirette hüsrana uğrar. Sizler benim sözümü almakla, emrime uymakla, sünnetimi izlemekle emrolundunuz. Benim sözüme râzı olan Kur’ân’dan da râzı olur. Benim sözümle alay eden Kur’ân ile alay etmiş olur. Allah’u Teâlâ Sûre-i Haşr, Âyet 7’de: ″… Resûl size neyi verirse onu alın, neyi yasaklarsa ondan da sakının…″ diye buyurmuştur.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّى وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللّٰهِ فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَلَالًا اسْتَحْلَلْنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَّمْنَاهُ وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللّٰهُ ((د ت ه عن المقدام بن معديكرب

″Haberiniz olsun! Bana Kur’ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: ″Bize

Kur’ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin″ diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in haram kıldığı da Allah’u Teâlâ’nın haram kıldığı gibidir.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

يَجِيئُ قَوْمٌ يُمِيتُونَ السُّنَّةَ وَيُوغِلُونَ فِي الدِّينِ فَعَلَى اُولَئِكَ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَلَعْنَةُ اللَّاعِنِينَ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ (الديلمى عن ابى هريرة)

″Bir kavim gelecek, sünneti terk edip dinde hileli yollar arayacaklar. İşte Allah’ın lâneti, lânetleyenlerin, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üzerine olsun.″[4] Âmin!

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 18, s. 17; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 2468.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkâm’il-Kur’ân, c. 18, s. 17; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 133/7, 227/11; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 2468.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[4] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 507/5; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 1124.

(لِلْفُقَرَٓاءِ الْمُهَاجِرٖينَ الَّذٖينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ اُولٰٓئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَۚ (٨))

8. Yine Fey’e müstehak olanlar; Allah’ın lütuf ve rızâsını talep eden ve Allah’ın dînine ve Resûlüne yardım etmeleri sebebiyle mallarından ve yurtlarından uzaklaştırılan Muhâcirden fakir olanlardır. İşte sâdık olanlar onlardır.

İzah: Katâde Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme’yi açıklarken şöyle buyurmuştur:

″Onlar öyle muhâcirlerdir ki, yurtlarını, mallarını, ailelerini ve aşiretlerini terk ederek Allah ve Resûlünün sevgisi üzere çıkıp giden, Müslüman olanların şiddet görmesine rağmen İslâm’ı tercih edenlerdir.″[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 14, s. 399.

وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْاِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فٖي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّٓا اُو۫تُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ۠ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَۚ ﴿٩﴾

9. Muhâcirler önce Medîne’yi yurt edinmiş ve îmanı kalplerine yerleştirmiş olanlar da kendilerine hicret edenleri severler. Onlara verilen şeylerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar ve ihtiyaçları olsa bile, onları kendi nefislerine tercih ederler. Ve her kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise anlatılmıştır:

أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَعَثَ إِلَى نِسَائِهِ فَقُلْنَ مَا مَعَنَا إِلَّا الْمَاءُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يَضُمُّ أَوْ يُضِيفُ هَذَا فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَا فَانْطَلَقَ بِهِ إِلَى امْرَأَتِهِ فَقَالَ أَكْرِمِي ضَيْفَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ مَا عِنْدَنَا إِلَّا قُوتُ صِبْيَانِي فَقَالَ هَيِّئِي طَعَامَكِ وَأَصْبِحِي سِرَاجَكِ وَنَوِّمِي صِبْيَانَكِ إِذَا أَرَادُوا عَشَاءً فَهَيَّأَتْ طَعَامَهَا وَأَصْبَحَتْ سِرَاجَهَا وَنَوَّمَتْ صِبْيَانَهَا ثُمَّ قَامَتْ كَأَنَّهَا تُصْلِحُ سِرَاجَهَا فَأَطْفَأَتْهُ فَجَعَلَا يُرِيَانِهِ أَنَّهُمَا يَأْكُلَانِ فَبَاتَا طَاوِيَيْنِ فَلَمَّا أَصْبَحَ غَدَا إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ضَحِكَ اللّٰهُ اللَّيْلَةَ أَوْ عَجِبَ مِنْ فَعَالِكُمَا فَأَنْزَلَ اللّٰهُ {وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمْ الْمُفْلِحُونَ} (خ عن ابى هريرة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bir adam geldi, açlığından şikâyet ediyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hanımlarına haber gönderdi. Onlar dediler ki: ″Bizde sudan başka bir şey yoktur.″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu adamı kim misafir eder?″ dedi. Ensârdan bir adam: ″Ben ederim″ dedi. Hemen onu evine götürüp hanımına dedi ki: ″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in misafirine ikram et.″ Hanımı da şöyle dedi: ″Çocuklar için olan azıktan başka yiyecek bir şeyimiz yoktur.″ Efendisi hanımına: ″Mevcut yemeğini hazırla, lâmbanı yak ve çocukların akşam yemeği istedikleri zaman onları uyut″ dedi. Hanımı yemeğini hazırladı, lâmbasını yaktı ve çocuklarını uyuttu. Sonra kadıncağız kalkıp lâmbasını düzeltir gibi yaparak onu söndürdü ve karı koca her ikisi, misafire, yiyorlarmış gibi kendilerini göstermeye başladılar. Böylece her ikisi geceyi aç geçirdiler. Sabah olunca, konuk sahibi adam Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gitti. Resûlü Ekrem şöyle buyurdu: Sizin işinizden Allah’u Teâlâ memnun oldu ve Hakk Teâlâ: ″Onlara verilen şeylerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar ve ihtiyaçları olsa bile, onları kendi nefislerine tercih ederler″ diye geçen Sûre-i

Haşr, Âyet 9’u indirdi.[1]

Ensârın üstün yönleri hakkında da Enes Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

قَالَ الْمُهَاجِرُونَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا رَأَيْنَا مِثْلَ قَوْمٍ قَدِمْنَا عَلَيْهِمْ أَحْسَنَ مُوَاسَاةً فِي قَلِيلٍ وَلَا أَحْسَنَ بَذْلًا فِي كَثِيرٍ لَقَدْ كَفَوْنَا الْمَئُونَةَ وَأَشْرَكُونَا فِي الْمَهْنَإِ حَتَّى لَقَدْ حَسِبْنَا أَنْ يَذْهَبُوا بِالْأَجْرِ كُلِّهِ قَالَ لَا مَا أَثْنَيْتُمْ عَلَيْهِمْ وَدَعَوْتُمُ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَهُمْ (حم عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne’ye gelince diğer Muhâcirler onun yanına gelip şöyle dediler: ″Yâ Resûlallah! Biz gelip yanlarına yerleştiğimiz bu kavimden, malı çok olanlar içinde onlardan daha çok harcayan, malı az olanlar içinde de onlardan daha güzel yardım eden bir kavim görmedik. Bunlar bizim masraflarımızı üstlendiler. Ellerindeki mallara bizi kolayca ortak ettiler. Öyle ki bizler, onların bütün sevapları tek başlarına alacaklarından korkar olduk.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

″Onlar için Allah’u Teâlâ’ya duâ ettiğiniz ve onları güzel yâd ettiğiniz müddetçe, bundan (size sevap kalmayacağından) korkmayın.″[2]

Âyet-i Kerîme’nin metninde ″ed-Dâr″ diye geçen kelime, ″Medîne″ diye tercüme edilmiştir. Zîrâ Medîne şehrinin çok sayıda farklı isimleri vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

″Yesrib, Taybe, Tâbe, ed-Dâr, el-Miskîne, Câbire’dir.″[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 65; Sahih-i Müslim, Eşribe 32 (172 Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 60.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12602.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 14, s. 341.

(وَالَّذِينَ جَاؤُ۫ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْاِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا رَبَّنَا اِنَّكَ رَؤُ۫فٌ رَحِيمٌ (١٠))

10. Onlardan sonra gelenler de: ″Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden evvel îman eden kardeşlerimizi bağışla ve îman edenlere karşı kalbimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki Sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin!″ derler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, bütün Ashâb-ı Kirâm’a karşı hürmet ve muhabbette bulunmanın gerekliliğine delildir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

اِذَا رَأَيْتُمْ الَّذِينَ يَسُبُّونَ أَصْحَابِى فَقُولُوا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى شَرِّكُمْ (ت طب عن ابن عمر)

"Ashâbıma hakaret edenleri gördüğünüz vakit, Allah’ın lâneti sizin şerrinize olsun, deyin."[1]

اَللّٰهَ اللّٰهَ فِى أَصْحَابِى فَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَلِبُغْضِى أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَلِحُبِّى أَحَبَّهُمْ اَللّٰهُمَّ اَحَبَّ مَنْ أَحَبَّهُمْ وَاَبْغِضِى مَنْ أَبْغَضَهُمْ (ابن النجار عن انس)

"Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Kim onlara buğzederse, Bana buğzetmiştir. Ben de o kimseye buğzederim. Kim de Ashâbımı severse, Beni sevmiştir. Ben de o kimseleri severim. Allah’ım! Ashâbımı sevenleri sev, Ashâbıma buğzedenlere buğzet."[2]

لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِى فَمَنْ سَبَّ أَصْحَابِى فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَالْمَلٰئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ (أبو نعيم عن جابر)

"Ashâbıma hakaret etmeyin. Kim Ashâbıma hakaret ederse, Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üzerine olur ve mahşer gününde de onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir iyi ameli kabul edilmez."[3]

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme, sonrakilerin yaptıkları amellerin öncekilere faydasının olduğuna da delildir. Ehl-i Sünnet görüşüne göre; insanın nâfile olarak yaptığı kendi amelinin sevabını başkasına hibe etmesi câizdir. O (nâfile olan) ameller, namaz, oruç, hac, sadaka, Kur’ân okuma, zikir ve gerekse başka iyiliklerden olsun, onları işleyip sevabını başkasına hibe edebilir. Bu sevap ölüye ulaşır. O kimse bununla faydalanır.[4] Dört Ehl-i Sünnet mezhebinin görüşü de budur. Yaptığı ibâdetin sevabını bağışlayan kişinin, kendi sevabından da bir şey eksilmez.

Dirilerin yemeye ve içmeye ihtiyacından, ölülerin duâya ihtiyacı daha fazladır. Çünkü duâ, ölü için faydalıdır. Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vefât etmiş olan Sahâbîlerin kabrine gider ve onlar için Allah’tan bağışlanma dilerdi.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّمَا كَانَ لَيْلَتُهَا مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ إِلَى الْبَقِيعِ فَيَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَأَتَاكُمْ مَا تُوعَدُونَ غَدًا مُؤَجَّلُونَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللّٰهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ بَقِيعِ الْغَرْقَدِ) م ن عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, gecenin sonunda Medîne-i Münevvere'deki Bâki Kabristanı'na çıkar ve şöyle derdi: "Esselâmu aleykum Ey Mü'minler yurdunun sakinleri! Yarın vâki olacak diye vaad olunan şey sizlere geldi. Sizler, ölüm ile yeniden dirilme arasında bekliyorsunuz. Biz de inşâallah size kavuşacağız. Ey Allah'ım! Bâki Kabristanlığı ahâlisini bağışla."[5]

Yine bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

Hz. İmam Ali'nin annesi Hz. Fâtıma Bint-i Esed vefât ettiğinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu Muşâr'un İleyhâ'nın naaşını bizzat kabre indirip buyurdu ki:

اغْفِرْ لأُمِّى فَاطِمَةَ بنتِ أَسَدٍ ولَقِّنْهَا حُجَّتَها وَوَسِّعْ عَلَيْهَا مُدْخَلَهَا بِحَقِّ نَبِيِّكَ وَالأَنْبِيَاءِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِى فَإِنَّكَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ. (طب عن انس بن مالك)

"Ey Allah'ım! Senin Nebîn ve önceki Peygamberlerin hakkı için annem Fâtıma Bint-i Esed'i bağışla ve girdiği yeri kendine genişlet. Muhakkak ki Sen, merhamet edenlerin en merhametlisisin."[6]

Yine bu konuda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nakledilen Hadis-i Şerif'lerinden bâzıları şöyledir:

أُمَّتِي أُمَّةٌ مَرْحُومَةٌمُتَابُعَلَيْهَا تَدْخُلُ قُبُورَهَا بِذُنُوبِهَا وَتَخْرُجُمِنْقُبُورِهَا لَا ذُنُوبَ عَلَيْهَا تُمَحَّصُ عَنْهَا ذُنُوبُهَا بِاسْتِغْفَارِ الْمُؤْمِنِينَ لَهَا. (طس عن أنس بن مالك)

"Ümmetim, rahmete nâil olmuş bir ümmettir. Günahları ile kabre girerler. Mü'minlerin onlara yaptığı istiğfarla temizlenmiş olarak çıkarlar."[7]

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ وَعِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ وَوَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ (م د ت ن عن ابى هريرة)

"İnsan öldüğü zaman ameli kesilir. Ancak üç şeyden kesilmez: Sadaka-i câriye,

yararlı ilim ve kendisine duâ eden sâlih bir evlat.″[8]

(اقْرَءُوا يس عَلَى مَوْتَاكُمْ. (حم د عن معقل بن يسار

″Ölülerinizin üzerine Yâsîn Sûresi’ni okuyun.″[9]

(لَا بِرَّ أَفْضَلَ مَنْ بِرَّ أَهْلَ الْقُبُورِ، وَلَا يَصِلُ أَهْلَ الْقُبُورِ إِلَّا مُؤْمِنٌ (الديلمي عن جابر

″Kabir ehline yapılan (sadaka vermek, ruhlarına Kur’ân okumak gibi) iyilikten üstün hiçbir iyilik yoktur; kabir ehlini ancak Mü’min olan kişi ziyâret eder.″[10]

Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا إِلَى سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ حِينَ تُوُفِّيَ قَالَ فَلَمَّا صَلَّى عَلَيْهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَوُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَسُوِّيَ عَلَيْهِ سَبَّحَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَبَّحْنَا طَوِيلًا ثُمَّ كَبَّرَ فَكَبَّرْنَا فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ لِمَ سَبَّحْتَ ثُمَّ كَبَّرْتَ قَالَ لَقَدْ تَضَايَقَ عَلَى هَذَا الْعَبْدِ الصَّالِحِ قَبْرُهُ (حَتَّى فَرَّجَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ (حم عن جابر بن عبد اللّٰه

Sa’d İbn-i Muaz defnedildiği zaman Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tesbih getirdi. Millet de uzun uzun tesbih getirdiler. Sonra tekbir getirdi. Millet de tekbir getirdi. ″Yâ Resûlallah! Neden tesbih getirdin?″ dediler. Buyurdu ki: ″Bu sâlih adamı kabir çokça sıkıştırdı. Sonra Allah’u Teâlâ sıkıntısını giderdi.″[11]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمُ شَهْرٍ أَفَأَقْضِيهِ (عَنْهَا قَالَ نَعَمْ قَالَ فَدَيْنُ اللّٰهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى (خ م عن ابن عباس

Bir adam geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Annem öldü. Bir ay oruç borcu vardı. Onun yerine ben kaza etsem, ondan bu borç düşer mi?″ Buyurdu ki: ″Annenin oruç borcunu ödeAçıklama: http://www.mumsema.com/images/smilies/nokta.gif O, ödenmeye daha lâyıktır.″[12]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

أَتَى رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ إِنَّ أُخْتِي قَدْ نَذَرَتْ أَنْ تَحُجَّ وَإِنَّهَا مَاتَتْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كَانَ عَلَيْهَا دَيْنٌ أَكُنْتَ قَاضِيَهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَاقْضِ اللَّهَ فَهُوَ أَحَقُّ بِالْقَضَاءِ. (خ عن ابن عباس)

Bir adam Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Kız kardeşim hac yapmayı adadı ve adağını yerine getirmeden öldü″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Eğer kardeşinin boynunda bir borç olsaydı, sen onun yerine borcunu ödeyecek miydin?″ diye sordu. Adam: ″Evet″ diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O halde kardeşinin Allah’a ait olan hac borcunu öde. O, ödenmeye daha lâyıktır″ buyurdu.[13]

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 53.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 185/5; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 53; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19641.

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 473/8; Kenz’ül-İrfan, Hadis No: 155.

[4] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 207-208.

[5] Sahih-i Müslim, Cenâiz 35 (102 Sünen-i Nesâî, Cenâiz 103.

[6] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 20324.

[7] Taberânî, Mu’cem’ul-Evsat, Hadis No: 1950.

[8] Sahih-i Müslim, Vasiyye 3 (14 Sünen-i Ebû Dâvud, Vasâya 14; Sünen-i Tirmizî, Ahkâm 36; Sünen-i Nesâî, Vasâya 8.

[9] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 24; Ahme b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19416, 19427.

[10] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 464/3; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 42600.

[11] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14344.

[12] Sahih-i Buhârî, Savm 41; Sahih-i Müslim, Sıyam 27 (155).

[13] Sahih-i Buhârî, Îman 30.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِاِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ اُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ (

فٖيكُمْ اَحَدًا اَبَدًاۙ وَاِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْۜ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (١١))

11. Ehl-i Kitap’tan kâfir olan kardeşlerine, ″Yemin olsun ki, siz (Medîne’den) çıkarılırsanız, elbette biz de sizinle beraber çıkarız, sizinle çıkmaktan bizi meneden hiç kimseye aslâ itaat etmeyiz ve size savaş açılırsa, elbette size yardım ederiz!″ diyen münâfıkları görmedin mi? Halbuki Allah’u Teâlâ, onların yalancı olduklarına şâhitlik eder.

İzah: Enes Radiyallâhu anhu, bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair şöyle buyurmuştur:

(اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِاِخْوَانِهِمُ(الآية ان ابن ابي قَالَ لِيَهُودِ النَّضِيرِ: اِذَا اَرَادَ النَّبِيّ اِجْلَائِهِمْ) فَنَزَلَتْ. (البزار عن انس)

Ehl-i Kitap’tan kâfir olan kardeşlerine, ″Yemin olsun ki, siz (Medîne’den) çıkarılırsanız, elbette biz de sizinle beraber çıkarız…″ diye geçen Sûre-i Haşr, Âyet 11, münâfıkların başı olan Abdullah İbn-i Ubey’in, Yahudi kabilesi olan Benî Nadr’ı, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in kendilerini Medine’den sürmek istediğini söylemesi üzerine nâzil oldu.[1]

Bu husus, Sûre-i Haşr, Âyet 3’ün izahında geniş olarak anlatılmıştır.

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7265.

(لَئِنْ اُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْۚ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْۚ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ (١٢))

12. Yemin olsun ki o kâfirler (Medîne’den) çıkarılırsa, münâfıklar onlarla beraber çıkmazlar. Onlara savaş açılırsa, onlara yardım etmezler. Şâyet yardım edecek olsalar bile, mutlaka kaçarlar. Sonra kendilerine de yardım edilmez.

(لَاَنْتُمْ اَشَدُّ رَهْبَةً فٖي صُدُورِهِمْ مِنَ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ (١٣))

13. Ey Mü’minler! Münâfıkların kalplerinde size karşı duydukları korku, Allah korkusundan daha fazladır. Bu, onların anlayışsız bir kavim olmalarındandır.

(لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمٖيعًا اِلَّا فٖي قُرًى مُحَصَّنَةٍ اَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍۜ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدٖيدٌۜ تَحْسَبُهُمْ جَمٖيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتّٰىۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَۚ (١٤))

14. Onlar (Yahudilerle münâfıklar), sizinle toplu halde savaşmazlar. Ancak surlarla çevrilmiş beldelerden yahut duvarlar arkasından savaşırlar. Onların şecaatleri kendi aralarındaki savaşlardadır. Sen onları toplanmış ve müttefik zannedersin. Halbuki kalpleri ayrılık içindedir. Bu, onların aklını kullanmayan bir topluluk olmalarındandır.

(كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ اَمْرِهِمْۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌۚ (١٥)

15. Onlar, kendilerinden az zaman önce, yaptıklarının vebâlini tatmış olan kimseler gibidir. Ve (âhirette) onlar için elim bir azap vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Kendilerinden az zaman önce, yaptıklarının vebâlini tatmış olan kimseler" diye geçen kişilerden maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya göre, Benî Kaynuka Yahudileridir. Zîrâ bunlar, Benî Nadr'dan önce sürgün edilmişlerdir. Mücâhid Hazret-lerine göre ise bunlar, Bedir'de mağlup olan Kureyş müşrikleridir.

(كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ اِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْۚ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ اِنّ۪ي بَر۪يٓءٌ مِنْكَ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَم۪ينَ (١٦)

16. Münâfıkların hâli, şeytanın hâli gibidir. Nitekim şeytan insana, "Kâfir ol" dedi. O da kâfir olunca, "Şüphesiz ki, ben senden uzağım! Muhakkak ki ben, âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım" dedi.

(فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَٓا اَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ ف۪يهَاۜ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظَّالِم۪ينَ۟ (١٧)

17. Nihâyet içinde ebedî oldukları ateş, her ikisinin âkıbeti oldu. Zâlimlerin cezâsı işte budur.

İzah: Yahudi kabilesi olan Benî Nadr ile münâfıkların cezâsı ebedî olan Cehennem azâbıdır, demektir.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (١٨)

18. Ey îman edenler! Allah'tan korkun. Herkes, yarın için ne hazırladığına bir baksın. Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلدُّنْيَا مَزْرَعَةَ الاَخِرَةِ.

″Dünyâ, âhiretin tarlasıdır.″[1]

Bir kimse, bu dünyâda neyi ekerse, âhirette onu biçer. Yani bir kimse, dünyâda yapmış olduğu amelinin karşılığını âhirette alır. Âyet-i Kerîme’de geçen ″Herkes, yarın için ne hazırladığına baksın!″ ifadesi de bu anlamdadır. Ey îman edenler! Allah’tan korkun ve bu durumu düşünüp tefekkür edin, demektir.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili, Cerîr İbn-i AbdullahRadiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bir gün erken vakitlerde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzurunda idik. O esnada, kaplan derisine benzeyen alaca çizgili elbise veya abalarını delerek başlarından geçirmiş ve kılıçlarını kuşanmış, tamamına yakını, belki de hepsi Mudar kabilesine mensup neredeyse çıplak vaziyette bir topluluk çıkageldi. Onları bu derece fakir görünce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yüzünün rengi değişti. Eve girdi ve sonra da çıkıp Bilal’e ezan okumasını emretti. Bilal, kamet getirdi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de namaz kıldırdı. Sonra da bir hutbe okudu ve ″Ey insanlar! O Rabbinizden korkun ki, sizi bir nefisten (Hz. Âdem’den) yarattığı gibi zevcesini (Hz. Havva’yı) dahi ondan yarattı. İkisinden birçok erkek ve kadın meydana getirdi… ″ diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 1’i ve sonra da Haşr Sûresi’nin sonunda geçen şu âyeti okudu:

″Ey îman edenler! Allah’tan korkun. Herkes, yarın için ne hazırladığına baksın. Allah’tan korkun. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.″ Sonra: ″Her bir fert, altınından, gümüşünden, elbisesinden, bir sa’[2] bile olsa buğdayından, hurmasından sadaka versin, hattâ yarım hurma bile olsa sadaka versin″buyurdu.

Bunun üzerine Ensârdan bir zât, ağırlığından dolayı neredeyse kaldırmaktan âciz kaldığı, hattâ kaldıramadığı bir torba getirdi. Ahâli birbirinin peşinden sökün edip sıraya girmişti. Sonunda yiyecek ve giyecekten iki yığın oluştuğunu gördüm. Baktım ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yüzü gülüyor, sanki altın gibi parlıyordu.

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْءٌ وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ (م حم جرير ابن عبد اللّٰه)

"Her kim İslâm'da güzel bir yol açarsa, onun mükâfatı ile ondan sonra onunla amel edenlerin mükâfatı ona verilir. Üstelik onlardan hiçbirinin mükâfatlarından bir şey eksiltilmez. Her kim de İslam'da kötü bir yol açarsa, onun günahı ile ondan sonra onunla amel edenlerin günahı o kimseye yazılır. Üstelik onlardan herhangi birilerinin günahlarından da bir şey eksiltilmez."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, toplanan bu yardımların hepsini, Mudar kabilesinden gelmiş olan o fakir halka dağıtmıştır.

[1] Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 636; İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, s. 17.

[2] Sa': bir ölçü birimi olup, 3333 gr.'dır.

[3] Sahih-i Müslim, Zekât 20 (69 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18367, 18381.

( )وَلَا تَكُونُوا كَالَّذٖينَ نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰيهُمْ اَنْفُسَهُمْۜ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (١٩ (

19. Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da onlara kendi nefislerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte fâsık olanlar onlardır.

İzah: Bu âyet, Ey îman edenler! Allah'ın farz kıldığı emirleri yerine getirmeyerek, onları unutan kimselerden olmayın. Allah'u Teâlâ böyle insanlara hayırdan nasip almalarını unutturmuştur. İşte bunlar, Allah'ın itaatinden ayrılıp isyana düşen kimselerdir, anlamına gelmektedir.

( )لَا يَسْتَوٖٓي اَصْحَابُ النَّارِ وَاَصْحَابُ الْجَنَّةِۜ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَٓائِزُونَ (٢٠ (

20. Cehennem ehli ile Cennet ehli bir olmaz. Kurtuluşa nâil olanlar, Cennet ehlidir.

(لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَاَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِۜ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ (٢١)

21. Ey Resûlüm! Eğer Biz, bu Kur'ân'ı bir dağa indirseydik, Allah'ın

korkusundan o dağın huşû ile boyun eğdiğini ve parça parça olduğunu görürdün. Biz, bu misalleri insanlara tefekkür etmeleri için beyan ederiz.

(هُوَ اللّٰهُ الَّذ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِۚ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّح۪يمُ (٢٢)

22. O, kendinden başka ilah olmayan, gizliyi ve âşikârı bilen Allah'tır. O Rahmân'dır, Rahîm'dir.

İzah: Allah'u Teâlâ, gizli ve âşikâr yapılan her ameli bilir ve mahşerde herkes, kazandığına ve lâyıkına göre karşılığını bulur. O, Rahmândır; dünyâda bütün kullara merhamet edendir. Rahîm'dir; âhirette sâdece Mü'minlere merhamet edendir.

(هُوَ اللّٰهُ الَّذ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَز۪يزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُۜ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ (٢٣)

23. O, kendinden başka hiçbir ilah bulunmayan, hükümdar olan, noksan sıfatlardan uzak olan, selâmete erdiren, dostlarını emniyete kavuşturan, gözetip koruyan, her şeye gâlip olan, istediğini zorla yaptıran, her şeyden yüce olan Allah'tır. Allah'u Teâlâ, müşriklerin ortak koştukları şeylerden uzaktır.

(هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۜ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ (٢٤)

24. O, yaratan, yoktan var eden, yarattıklarını şekillendiren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nu tesbih eder. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Haşr Sûresi'nin son üç âyeti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَعُوذُ بِاللّٰهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَقَرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْحَشْرِ وَكَّلَ اللّٰهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ حَتَّى يُمْسِيَ وَإِنْ مَاتَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ مَاتَ شَهِيدًا وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يُمْسِي كَانَ بِتِلْكَ الْمَنْزِلَةِ (ت عن معقل بن يسار)

Her kim sabahı ettiğinde üç defa "Eûzu billâhi's-semîi'l-alîmi mine'ş-şeytâni'r-racim" deyip de Haşr Sûresi'nin son üç âyetini okuyacak olursa, Allah'u Teâlâ ona, akşamı edinceye kadar duâ edecek yetmiş bin melek gönderir. Şâyet o gün ölürse şehit olarak ölür. Her kim bunu akşamleyin (akşam namazından sonra)

okuyacak olursa, onun için de aynı şey söz konusudur.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 15.

60-MÜMTEHİNE SÛRESİ

Bu sûre 13 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Hicret edip Mü’min olduklarını iddia eden kadınların imtihana tâbi tutulmaları emredildiği için kendisine ″İmtihan edilen kadın″ anlamına gelen ″Mümtehine″ ismi verilmiştir. Bu sûreye, ″İmtihan″ ve ″Meveddet″ Sûresi ismi de verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوّ۪ي وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَٓاءَ تُلْقُونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَٓاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّۚ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَاِيَّاكُمْ اَنْ تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْۜ اِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا ف۪ي سَب۪يل۪ي وَابْتِغَٓاءَ مَرْضَات۪ي تُسِرُّونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِۗ وَاَنَا۬ اَعْلَمُ بِمَٓا اَخْفَيْتُمْ وَمَٓا اَعْلَنْتُمْۜ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَٓاءَ السَّب۪يلِ ١)

1. Ey îman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Siz onlara bir sevgi sebebiyle bâzı haberler ulaştırıyorsunuz. Halbuki onlar size gelen hakkı (Kur’ân’ı) inkâr ettiler. Rabbiniz olan Allah’a îman ettiğiniz için Resûlü ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlardı. Siz, Benim yolumda cihat etmek ve Benim rızâmı kazanmak için yurdunuzdan çıktıysanız, onları dost edinmeyin. Siz onlara bir sevgi sebebiyle, sır veriyorsunuz. Halbuki Ben, sizin gizlediğinizi de, açıkladığınızı da çok iyi bilirim. Sizden her kim bunu yaparsa, şüphesiz doğru yoldan sapmış olur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Hz. Ali’den nakledilen Hadis-i Şerif’te, şu hâdise anlatılmıştır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, benimle Zübeyr ve Mikdâd’ı gönderdi ve ″Hemen Hâh bostanına[1] kadar gidin. Orada mahfe içinde yolcu olan bir kadın var. Yanında da bir mektup var. Çabuk mektubu, o kadından alıp getirin″ buyurdu. Biz hemen çıktık, atlarımızı koşturarak bahçeye vardık. Hakikaten orada kadınla karşılaştık. Kadına:

- Mektubu çıkar, dedik. Kadın:

- Yanımda mektup yoktur, dedi. Kadına:

- Ya mektubu çıkarırsın yahut da elbiseni soyunursun, dedik. Bunun üzerine kadın, mektubu örülü saç bağları arasından çıkardı. Biz de onu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e getirdik. Bu mektup da:

- Hatıb b. Ebû Beltea’dan, Mekkeli müşriklerden bâzı insanlara! deniliyor ve onlara Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bâzı işlerini haber veriyordu. Bunun üzerine Peygamberimiz:

- Ey Hatıb! Bu ne? diye sordu. Hatıb:

- Yâ Resûlallah! Üzerime varmakta acele etme. Ben Kureyş içinde alâkası olan bir kimseyim. (Râvi Süfyan: ″Onların müttefiki idi, fakat Kureyş’ten değil idi″ dedi). Maiyetinde bulunan Muhâcirlerin Mekkelilere akrabalıkları vardır. Mekke’deki ailelerini o sebeple himâye ederler. Benim ise Mekkelilere nesep bakımından münasebetim olmadığı için, yakınlarımı himâye edecek bir dost kazanmak istedim. Yoksa ben bunu ne bir küfür, ne dînimden dönmek, ne de İslâm’dan sonra kâfirliğe râzı olmak için yaptım, dedi. Peygamberimiz buyurdu ki:

- Doğru dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer:

- Yâ Resûlallah! Beni bırak da şu münafığın boynunu vurayım! dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

إِنَّهُ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ اللّٰهَ اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ فَقَالَ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ} (م عن على)

- Hatıb, Bedir Harbi’nde hazır bulundu. Ne biliyorsun, Allah’u Teâlâ’nın, Bedir Ehli hakkında bir bildiği var ki onlara: ″Dilediğinizi yapın, Ben sizi bağışladım″ diye buyurdu. İşte bu olay üzerine de Allah’u Teâlâ: ″Ey îman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin...″ diye devam eden Sûre-i Mümtehine, Âyet 1 nâzil olmuştur.[2]

Bedir’e katılan Müslümanların mağfiret edildiğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 68 ve izahına bakınız.

[1] Burası, Mekke ile Medîne arasında ve Medîne’ye 12 mil mesafede bir yerin adıdır.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil’üs-Sahâbe 36 (161 Sahih-i Buhârî, Cihat 141, Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 98.

(٢) اِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ اَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ وَاَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ( )

2. Eğer onlar size gâlip gelirlerse, size düşman olurlar ve size fenâlık kastıyla ellerini, dillerini uzatırlar ve sizin kâfirler olmanızı arzu ederler.

(٣) لَنْ تَنْفَعَكُمْ اَرْحَامُكُمْ وَلَا اَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ( )

3. (Eğer Peygambere ihânet ederseniz) akrabalarınız ve çocuklarınız mahşer günü size asla fayda vermez. O gün, Allah’u Teâlâ sizinle onların arasını ayırır. Allah’u Teâlâ, bütün yaptıklarınızı görendir.

İzah: Ey îman edenler! Akrabalarınız ve çocuklarınız, Allah’ın düşmanlarını dost edinerek kâfir olmanıza sebep olmasınlar. Zîrâ böyle olursanız, mahşerde ne akrabanız size bir fayda sağlar ,ne de çocuklarınız. Allah’u Teâlâ mahşer gününde sizi birbirinizden ayırır; Allah’a ve Resûlüne itaat edenleri Cennete, isyan edenleri ise Cehenneme koyar. Allah, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir. O, herkese hak ettiğinin karşılığını verecek, demektir.

Kâfirlerin dost edinilmemesi hakkında yine Sûre-i Mâide, Âyet 51’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″Ey îman edenler! Yahudi ve Hristiyanları dost edinmeyin. Çünkü onlar birbirlerinin dostlarıdır. Sizden kim onları dost edinirse, muhakkak o da onlardandır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, o zâlimler olan kavme hidâyet etmez.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

″Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فٖي اِبْرٰهٖيمَ وَالَّذٖينَ مَعَهُ اِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ اِنَّا بُرَءٰٓؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ (

اللّٰهِۘ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَٓاءُ اَبَدًا حَتّٰى تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَحْدَهُٓ اِلَّا قَوْلَ اِبْرٰه۪يمَ لِاَب۪يهِ لَاَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَٓا اَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍۜ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَاِلَيْكَ اَنَبْنَا وَاِلَيْكَ الْمَص۪يرُ (٤) ( )

4. Muhakkak ki, sizin için İbrâhim’de ve onunla beraber bulunanlarda güzel bir numune vardır. O vakit onlar kavimlerine: ″Biz sizden ve sizin Allah’ı bırakıp da tapmakta olduğunuz şeylerden uzağız. Sizi (dîninizi ve taptığınız putları) inkâr ettik. Siz, yalnız bir Allah’a îman edinceye kadar, sizinle bizim aramızda sürekli düşmanlık ve buğuz olacaktır.″ İbrâhim’in, babasına (Âzer’e): ″Elbette senin için Allah’tan bağışlanmanı dileyeceğim. Fakat senin için Allah’tan hiçbir şeye mâlik olamam″ demesi müstesnâ. Ve onlar dediler ki: ″Ey Rabbimiz! Sana tevekkül ettik ve Sana yöneldik. Dönüş de ancak Sanadır!″

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm’ın, babası Âzer için Allah’tan af dilemesi, vaadden başka bir şey değildi. Bu husus Sûre-i Tevbe, Âyet 114’te: ″İbrâhim’in, babası (Âzer) için af dilemesi ise, ancak ona yapmış olduğu bir vaadden dolayı idi…″ diye açıkça geçmektedir.

( )رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَاۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ (٥)

5. Ey Rabbimiz! Kâfirleri bize üstün kılarak, bu şekilde bizleri imtihan etme. Bizi bağışla. Ey Rabbimiz! Şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin.

(لَقَدْ كَانَ لَكُمْ ف۪يهِمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَۜ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَم۪يدُ ۟
٦)((

6. Yemin olsun ki sizin için, Allah’ı ve âhiret gününü umanlar için İbrâhim’de ve onunla beraber bulunanlarda güzel bir numune vardır. Her kim (Allah’ın emrinden) yüz çevirirse, şüphesiz ki Allah’u Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâyık olandır.

( )عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذ۪ينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةًۜ وَاللّٰهُ قَد۪يرٌۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ (٧)

7. Umulur ki Allah’u Teâlâ, sizinle düşman olduğunuz kimseler arasında bir sevgi yaratır. Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: Âyet-i Kerîme’de geçen bu sevgi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, Ebû Süfyan’ın

kızı Ümmü Habibe ile evliliğidir. O, daha önce Abdullah b. Cahş’ın nikâhı altında idi. O ve kocası Habeşistan’a hicret edenlerdendir. Ümmü Habibe’nin kocası orada ölünce, yalnız kalıp çok mağdur oldu. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onun oradaki mağduriyetini gidermek için Necâşi’ye haber gönderip, Ümmü Habibe’yi kendisine gıyâben nikâhlamasını istedi. Bu şekilde nikâhlanınca, Sûre-i Ahzâb, Âyet 6’da: ″Peygamber, Mü’minlere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü’minlerin anneleridir…″ diye geçtiği üzere Ümmü Habibe, oradaki bütün Ashâbın annesi hükmünde oldu. Böylece Ashâb-ı Kirâm rahat bir şekilde onunla ilgilenip ihtiyaçlarını görmüş ve onun da bu şekilde mağduriyeti ortadan kalkmış oldu.

Bu husus nakledilen bir hadiste şöyle anlatılmaktadır:

أَنَّهَا كَانَتْ تَحْتَ عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ جَحْشٍ فَمَاتَ بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ فَزَوَّجَهَا النَّجَاشِيُّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمْهَرَهَا عَنْهُ أَرْبَعَةَ آلَافٍ وَبَعَثَ بِهَا إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ شُرَحْبِيلَ ابْنِ حَسَنَةَ وَكَتَبَ بِذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَبِلَ (د عن ام حيببة والزهرى)

Ümmü Habibe, Ubeydullah İbn-i Cahş’ın nikâhı altında idi. Ubeydullah Habeşistan’da vefât etti. Hz. Necâşi, onu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e nikâhladı. Ve Resûlullah’a bedel, Ümmü Habibe’ye dört bin dirhem mehir verdi. Sonra onu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Şürahbil İbn-i Hasene ile birlikte gönderdi ve mehir miktarını Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e mektupla bildirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem aynen kabul etti.[1]

O zaman müşrik olan Ebû Süfyan, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in kendi kızıyla nikâhlandığını haber alınca, ″Bu zât, üstün ve şerefli bir erkektir″ demiştir.

Mekke’nin fethi sırasında müşriklerden bir kısmı savaşta öldürül-müştü. Diğerlerine de silahlarınızı bırakarak Müslüman olun çağrısı yapıldı. Bunun üzerine Ebû Süfyan da dâhil müşrikler, silahlarını bırakarak Müslüman oldular. Mü’minler ile sonradan kılıç zoruyla Müslüman olanlar arasında Bedir, Uhud, Hendek ve Hudeybiye gibi hâdiselerden kaynaklanan bir düşmanlık vardı. Bu sebeple onlar, Müslüman olmalarına rağmen birbirlerine tam olarak ısınamıyorlardı. Ebû Süfyan, Mekke’nin hem beyi hem de onların sözcüsü idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ebû Süfyan’ın kızıyla nikâh yaparak

akraba olması, Mü’minler ile Mekke’nin Fethinde Müslüman olanlar arasındaki soğukluğun giderilmesine sebep oldu. İşte Âyet-i Kerîme’de: ″Umulur ki Allah’u Teâlâ, sizinle düşman olduğunuz kimseler arasında bir sevgi yaratır…″ diye buyurduğu hâdise budur.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 29.

(لَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذٖينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدّٖينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ اَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُٓوا اِلَيْهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطٖينَ (٨))

8. Allah’u Teâlâ, sizinle din hususunda savaşmamış ve sizi yurdunuzdan çıkarmamış kimselere iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, âdil olanları sever.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi Abdullah b. Zübeyr Radiyallâhu anhu’dan şöyle nakledilmiştir:

Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk câhiliye döneminde Kuteyle adındaki hanımını boşamıştı. Kuteyle, Hz. Ebû Bekir’in kızı Hz. Esmâ’nın annesidir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Kureyş kâfirleri arasındaki barış antlaşması döneminde Kuteyle yanlarına geldi. Hz. Ebû Bekir’in kızı Esmâ’ya bir küpe ve bâzı şeyler hediye etti. Hz. Esmâ, bu hediyeleri kabul etmek istemediğinden Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e giderek durumu ona anlattı. Bunun üzerine: ″Allah’u Teâlâ, sizinle din hususunda savaşmamış ve sizi yurdunuzdan çıkarmamış kimselere iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz…″ diye devam eden Âyet-i Kerîme nâzil oldu.

(اِنَّمَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذٖينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدّٖينِ وَاَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلٰٓى اِخْرَاجِكُمْ اَنْ تَوَلَّوْهُمْۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (٩))

9. Allah’u Teâlâ, ancak sizinle din hususunda savaşan, sizi yurdunuzdan çıkaran ve çıkarılmanıza yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Her kim onları dost edinirse, işte onlar zâlimlerdir.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِذَا جَٓاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّۜ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِاٖيمَانِهِنَّۚ فَاِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ اِلَى الْكُفَّارِۜ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّۜ وَاٰتُوهُمْ مَٓا اَنْفَقُواۜ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ اِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّۜ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقُواۜ ذٰلِكُمْ حُكْمُ اللّٰهِۜ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ (١٠))

10. Ey îman edenler! Size Muhâcir olarak Mü’min kadınlar gelirse, onları imtihan edin. Allah’u Teâlâ, onların îmanlarını daha iyi bilir. Onların Mü’min olduklarına kanaat getirirseniz, artık onları kâfirlere geri göndermeyin. Ne onlar kâfirlere helâldir, ne de kâfirler onlara helâldir. Kendilerine verilen mehirlerin misillerini de kâfir olan kocalarına iâde edin. Ve tarafınızdan ayrıca mehirlerini kendilerine verirseniz, onları nikahla almakta sizin için bir vebâl yoktur. Zevcelerinizden dinden dönerek müşrik olanları, yanınızda tutmayın ve kâfirlere katılanlara, verdiğiniz mehirleri geri isteyin ve müşrikler de, îman edip İslam’a katılan ve hicret eden kadınlara verdikleri mehri sizden istesinler. İşte bu, Allah’ın hükmüdür. Aranızda böyle hükmeder. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Hudeybiye’de Kureyş müşrikleri ile Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisine gelen Mekkelileri onlara geri vermek üzere antlaşma yapmış idi. Antlaşmanın yazılışından sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem henüz Hudeybiye’de bulunuyorken el-Haris kızı Eslemli Saîde geldi. Kâfir olan kocası Sayfî b. er-Rahib gelip, ″Yâ Muhammed! Bana hanımımı geri ver, çünkü sen bu şartla antlaşma yapmış bulunuyorsun. İşte henüz yazışmamızın mührü daha kurumadı″ dedi. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ bu âyeti indirdi ve böyle Mü’min olarak gelen kadınların geri iâde edilmelerini yasakladı.

Yine bu hususta Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, şöyle buyrulmuştur:

فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ} قَالَ كَانَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا جَاءَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِتُسْلِمَ حَلَّفَهَا بِاللّٰهِ مَا خَرَجْتُ مِنْ بُغْضِ زَوْجِي مَا خَرَجْتُ إِلَّا حُبًّا لِلّٰهِ وَلِرَسُولِهِ (ت عن ابن عباس)

″Ey îman edenler! Size Muhâcir olarak Mü’min kadınlar gelirse, onları imtihan edin…″ diye devam eden Sûre-i Mümtehine, Âyet 10 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bir kadın, Müslüman olarak geldiğinde kendisinden Allah için şöyle yemin alırdı: ″Ben, kocamı sevmediğimden dolayı değil, sâdece Allah ve Resûlünü sevdiğimden dolayı hicret edip geldim.″[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme’de Mü’min kadınlarla ilgili olarak, ″Ne onlar kâfirlere

helâldir, ne de kâfirler onlara helâldir″ diye geçtiği üzere Mü’min kadınlar, hiçbir kâfirle evlenemez. Bu kâfirler, Ehl-i Kitap’tan da olsa hüküm böyledir.

Ancak Ehl-i Kitap’tan iffetli olan kadınlarla Mü’min erkeklerin evlenmesi helâldir. Bu husus Sûre-i Mâide, Âyet 5’te: ″… Ehl-i Kitap’tan olan hür ve iffetli kadınlarla evlenmeniz de size helâldir…″ diye açık bir şekilde geçmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(نَتَزَوَّج نِسَاء أَهْل الْكِتَاب وَلَا يَتَزَوَّجُونَ نِسَاءَنَا (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن جابر بن عبد اللّٰه

″Biz, Ehl-i Kitab’ın kadınlarıyla evlenebiliriz, fakat onlar Müslüman kadınlarla evlenemezler.″[2]

İşte bu emirlerden dolayı Müslüman kadının, hem Ehl-i Kitap ile hem de diğer kâfirlerle evlenmesi veya evlendirilmesi kesin olarak haramdır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 61.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 4, s. 367.

(وَاِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ اِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَاٰتُوا الَّذ۪ينَ ذَهَبَتْ اَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَٓا اَنْفَقُواۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اَنْتُمْ بِه۪ مُؤْمِنُونَ (١١))

11. Eğer zevcelerinizden biri (dinden dönüp) kâfirlere gider de, o zevcelerinizin mehirlerini kâfirler vermezlerse, sonra siz ganîmet malı elde ederseniz, kâfirlere katılan o kadınlara vaktiyle vermiş oldukları mehrin mislini (Mü’min) kocalarına verin. Kendisine îman ettiğiniz Allah’tan korkun.

İzah: Ey îman edenler! Şâyet sizin zevcelerinizden biri kâfirlere kaçar, onlar da, zevceleriniz için verdiğiniz mehirleri size geri vermezlerse, siz de savaşarak kâfirlerden bir gânimet malı elde ederseniz, bu maldan, zevceleri kaçan Müslümanların, zevcelerine verdikleri mehirleri kadarını onlara verin. Bu emri yerine getirme hususunda, kendisine îman ettiğiniz Allah’tan korkun, anlamındadır.

(يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا جَٓاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰٓى اَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْـٔاً وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْن۪ينَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْت۪ينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَر۪ينَهُ بَيْنَ اَيْد۪يهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْص۪ينَكَ ف۪ي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ (١٢))

12. Ey Peygamber! Mü'min kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ etmemek, çocuklarını öldür-memek, gayr-i meşrû olarak başkasından doğurdukları çocukları kocalarına nispet etmemek ve Allah'a itaati gerektiren hususlarda sana isyan etmemek üzere sana biat için gelirlerse, onların biatlerini kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Ubâde İbn-i es-Sâmit Radiyallâhu anhu, kadınların biatı hakkında şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَجْلِسٍ فَقَالَ بَايِعُونِي عَلَى أَنْ لَا تُشْرِكُوا بِاللّٰهِ شَيْئًا وَلَا تَسْرِقُوا وَلَا تَزْنُوا وَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ كُلَّهَا فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوقِبَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَتُهُ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَسَتَرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ (خ عن عبادة بن الصامت)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda idik. "Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, zinâ etmemek, hırsızlık yapmamak üzere bana biat eder misiniz?" deyip kadınların biatı hakkındaki Sûre-i Mümtehine, Âyet 12'yi okudu. Sizden bu şartlara tamamiyle bağlı kalanın mükâfatını Allah'u Teâlâ verecektir. Kim şartlara uymayarak bunlardan herhangi birisini işleyecek olur da bunun cezâsını çekerse, bu onun için bir keffâret olur. Kim bunlardan herhangi birisini işleyip Allah'u Teâlâ da onu örtecek olursa cezâsı Allah'a aittir. Dilerse ona azap eder, dilerse de onun bu günahını bağışlar.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Hudûd 9.

(يَا اَيُّهَا الَّذِينَ امَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْاخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحَابِ الْقُبُورِ (١٣))

13. Ey îman edenler! Kendilerine Allah'ın gazap ettiği bir kavmi dost edinmeyin. Kâfirlerin, kabirdekilerden ümitlerini kestikleri gibi onlar da âhiretten ümitlerini kesmişlerdir.

İzah: Allah'ın gazabına uğrayan Ehl-i Kitap ve diğer kâfirler, dünyâyı tercih edip İslâm'ı inkâr ettikleri için, âhiret hayatındaki nîmetlerden ümitlerini kesmişlerdir. Kâfirlerin, ölülerinin tekrar dirileceklerinden ümitlerini kestikleri gibi.

61-SAFF SÛRESİ

Bu sûre 14 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Müslüman-ların, düşmanlarına karşı saf saf olup savaştıkları anlatıldığı için ″Saff Sûresi″ diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ (١)

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih eder. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin açıklaması için Sûre-i Hadid, Âyet 1'in izahına bakınız.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (٢) كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ (٣) اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الَّذ۪ينَ يُقَاتِلُونَ ف۪ي سَب۪يلِه۪ صَفًّا كَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ (٤)

2-4. Ey îman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?* Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir günahtır.* Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, kendi yolunda sağlam yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever.

İzah: Muhammed b. Ka'b Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur: Allah'u Teâlâ Peygamberine Bedir şehitlerinin sevabını haber verince, Ashâb dedi ki: ″Şâhit ol, Allah'ım! Yemin olsun ki, biz bir savaşta bulunacak olursak, şüphesiz o uğurda bütün gücümüzü harcayacağız.″ Fakat Uhud Günü kaçtıklarından ötürü Allah'u Teâlâ bu davranışları sebebiyle onları uyardı. Nitekim birçok Sahâbî Uhud Savaşı'ndan evvel, cihat etmeyi istemişler, fakat bu savaşta birçoğu savaşı bırakarak kaçmışlardı.

Bu husus Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 142-143'te de şöyle geçmektedir:

″Yoksa siz, Allah'u Teâlâ sizden cihat edenleri ayırt etmeden ve sabredenleri

ayırt etmeden Cennete gireceğinizi mi zannettiniz?* Yemin olsun ki siz, ölümle karşılaşmadan önce onu (şehit olmayı) temenni ediyordunuz. İşte şimdi onu karşınızda gördünüz. (Niçin korkup kaçıyorsunuz?)″

Savaşta ve namazda saf saf dizilenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلاَثَةٌ يَضْحَكُ اللّٰهُ إِلَيْهِمْ: الرَّجُلُ يَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ وَالْقَوْمُ إِذَا صَفُّوا لِلصَّلاَةِ وَالْقَوْمُ إِذَا صَفُّوا لِلْقِتَالِ (حم ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى سعيد الخدرى)

″Üç kimse vardır ki onlar, Allah'ın hoşuna gider. Onlar geceleyin kalkıp namaz kılan kimse, namaz için saf tutan kimseler ve savaş için saf tutan kimselerdir.″[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 107; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11337; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 43258.

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِه۪ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَن۪ي وَقَدْ تَعْلَمُونَ اَنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْؕ فَلَمَّا زَاغُٓوا اَزَاغَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْؕ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِق۪ينَ (٥)

5. Hani bir zaman Mûsâ, kavmine: ″Ey kavmim! Bana niçin eziyet ediyorsunuz? Halbuki benim size, Allah tarafından gönderilen bir Peygamber olduğumu muhakkak bilirsiniz!″ demişti. Onlar haktan döndüler. Allah'u Teâlâ da onların kalplerini haktan döndürdü. Allah'u Teâlâ, fâsıklar topluluğuna hidâyet etmez.

وَاِذْ قَالَ ع۪يسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَن۪ٓي اِسْرَٓاء۪يلَ اِنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْت۪ي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُٓ اَحْمَدُؕ فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُب۪ينٌ (٦)

6. Hani bir zaman Meryem oğlu Îsâ da, ″Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, size Tevrat'ı doğrulayan ve benden sonra Ahmed isminde bir Peygamberin geleceğini müjdeleyici olarak gelen Allah'ın Resûlüyüm″ demişti. Ne zaman ki o Peygamber (Muhammed Aleyhisselâm), apaçık mûcizelerle onlara geldi. Dediler ki: ″Bu, âşikâr bir sihirdir.″

İzah: Îsâ Aleyhisselâm'ın kendi ümmetine Resûlullah Efendimizin geleceğini müjdelediğine dair Ebû Mûsâ el-Eş'arî Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

أَمَرَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَنْطَلِقَ إِلَى أَرْضِ النَّجَاشِيِّ فَذَكَرَ حَدِيثَهُ قَالَ النَّجَاشِيُّ أَشْهَدُ أَنَّهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَّهُ الَّذِي بَشَّرَ بِهِ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَلَوْلَا مَا أَنَا فِيهِ مِنَ الْمُلْكِ لَأَتَيْتُهُ حَتَّى

أَحْمِلَ نَعْلَيْهِ (د عن ابى الدرداء عن أبيه)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bize Necâşi’nin ülkesine gitmemizi emretti. Râvi: Necâşi’nin Müslümanlığı kabul edişi ile ilgili hâdiseyi şöyle anlattı: Necâşi: ″Ben, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Allah’ın Resûlü olduğuna şehâdet ederim. O, Meryem oğlu Îsâ’nın müjdelediği kimsedir. Eğer üzerimde meliklik görevi olmasaydı, kendisine varır, ayakkabılarını taşırdım″ dedi.[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا عَبْدُ اللّٰهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّنَ وَاِنَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمُنْجَدِلٌ فِي طِينَتِهِ سَأُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِ ذَلِكَ دَعْوَةُ أَبِى اِبْرَاهِيمَ وَبِشَارَةِ عِيسَى قَوْمَهُ وَرُؤْيَا أُمِّى الَّتِى رَأَتْ اَنَّهُ خَرَجَ مِنْهَا نُورٌ أَضَاءَتْ لَهُ قُصُورُ وَكَذَلِكَ أُمَّهَاتُ النَّبِيِّنَ صَلَوَاتُ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ (بزار و طب عن العرباض بن سارية)

″Âdem Aleyhisselâm’ın cesedi, henüz toprağın içindeyken ben Allah’ın kulu ve Peygamberlerin hâtemi idim. Bundan size haber vereyim: Bu, babam İbrâhim’in duâsı, Îsâ’nın kavmine verdiği müjde ve annemin gördüğü rüyâ sonucudur. Annem kendisinden bir nûrun çıktığını ve bu nûrun Şam saraylarını aydınlattığını görmüştü. Zîrâ diğer Peygamberlerin anneleri de bu türden rüyâlar görürlerdi.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِي أَسْمَاءً أَنَا مُحَمَّدٌ وَأَنَا أَحْمَدُ وَأَنَا الْمَاحِي الَّذِي يَمْحُو اللّٰهُ بِيَ الْكُفْرَ وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى قَدَمِي وَأَنَا الْعَاقِبُ (خ م عن جبير بن مطعم)

″Benim isimlerim vardır. Ben Muhammed’im, Ben Ahmed’im, Ben Hâşir’im ki, insanlar benden sonra haşredileceklerdir. Ben Mâhi’yim ki, Allah’u Teâlâ benimle küfrü imhâ eder. Ben Âkib’im ki, benden sonra Peygamber yoktur.″[3]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 56-58.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 15032; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6356.

[3] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Saf 1; Sahih-i Müslim, Fedâil 34 (126)

(وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعٰۤى اِلَى الْاِسْلَامِۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ (٧ (

7. İslam’a dâvet olunduğu halde, Allah’a yalan yere iftira edenden daha zâlim kim vardır? Allah’u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.

(يُر۪يدُونَ لِيُطْفِؤُ۫ا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُورِه۪ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (٨ (

8. Onlar, Allah’ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah’u Teâlâ, nûrunu tamamlayacaktır.

İzah: Kâfirler, Allah’ın nûru olan İslâm’ı yalanlayıp, insanların da onu kabul etmelerine engel olarak bâtıl sözleriyle söndürmeye kalkarlar. Allah’u Teâlâ, kâfirler istemese de, dînini mutlaka yüceltecek ve nûrunu tamamlayacaktır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيَبْلُغَنَّ هَذَا الْأَمْرُ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَلَا يَتْرُكُ اللّٰهُ بَيْتَ مَدَرٍ وَلَا وَبَرٍ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللّٰهُ هَذَا الدِّينَ بِعِزِّ عَزِيزٍ أَوْ بِذُلِّ ذَلِيلٍ عِزًّا يُعِزُّ اللّٰهُ بِهِ الْإِسْلَامَ وَذُلًّا يُذِلُّ اللّٰهُ بِهِ الْكُفْرَ (حم عن تميم الداري)

"Muhakkak bu iş, gece ve gündüzün ulaştığına ulaşacaktır. Allah’u Teâlâ, azizin izzeti veya zelilin zilleti ile, bu dînini girdirmediği köy, kasaba ve şehir bırakmayacaktır. Öyle bir izzet ki, Allah’u Teâlâ onunla İslâm’ı aziz kılacak; öyle bir zillet ki, Allah’u Teâlâ onunla küfrü zelil kılacaktır."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16344.

(هُوَ الَّذ۪ي اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَد۪ينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدّ۪ينِ كُلِّه۪ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ۟ (٩ (

9. Müşrikler istemeseler de, dînini bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak din ile gönderen O’dur.

İzah: Âyette ifade edilen, İslâm’ın bütün dinlere üstün olmasından maksat, ahir zamanda İslâm’ın diğer dinlere gâlip geleceği, demektir. Mücâhid Hazretleri dedi ki: Bu da Îsâ Aleyhisselâm’ın yeryüzüne indiğinde, İslâm’dan başka herhangi bir dînin (Hristiyanlık ve Yahudiliğin) kalmayacağı zaman gerçekleşecektir. Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: "Çünkü Allah’u Teâlâ İslâm’ı; Îsâ Aleyhisselâm’ın yeryüzüne inişiyle, bütün dinlere üstün kılacaktır" diye buyurmuştur.[1]

[1] Hz. Îsâ'nın göğe yükseltilmesi ve âhir zamanda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak tekrar yeryüzüne inmesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 157-159 ve Sûre-i Zuhruf, Âyet 61 ve izahlarına bakınız.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ تُنْجٖيكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلٖيمٍ (١٠) تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَتُجَاهِدُونَ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَۙ (١١) يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فٖي جَنَّاتِ عَدْنٍۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظٖيمُۙ (١٢) وَاُخْرٰى تُحِبُّونَهَاۜ نَصْرٌ مِنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرٖيبٌۜ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنٖينَ (١٣)

10-13. Ey îman edenler! Elim bir azaptan kurtaran kazanç yolunu size göstereyim mi?* Allah'a ve Resûlüne îmanda devam edin ve mallarınızla ve nefislerinizle Allah yolunda cihat edin. Bilirseniz, sizin için hayırlı olan budur.* Böyle yaparsanız, Allah'u Teâlâ günahlarınızı bağışlar ve sizi altlarından nehirler akan Cennetlere ve Adn Cennetlerindeki güzel meskenlere girdirir. En büyük kurtuluş da budur.* Bundan başka, seveceğiniz bir nîmet daha vardır. O da Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetihtir. Ey Habîbim! Mü'minleri müjdele.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Mallarınızla ve nefislerinizle Allah yolunda cihat edin ″ diye buyrulmaktadır.

Burada geçen cihat, iki kısımdır. Biri, kâfirlerle yapılan cihat, diğeri de nefisle yapılan cihattır.

Kâfirlerle yapılan cihat hakkında Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُؤْمِنٌ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ... (خ عن ابى سعيد)

″Yâ Resûlallah! İnsanların en efdali kimdir?″ diye soruldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah yolunda canıyla ve malıyla cihat eden Mü'mindir″ buyurdu.[1]

Nefisle yapılan cihat hakkında da Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مُقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ اِلَى الْجِهَادِ الْاَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْاَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الديلمي الخطيب في تاريخه عن جابر)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[2] dönerken: ″Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz″ buyurdu. Sahâbîler: ″O büyük cihat nedir?″ dediler. ″Kulun nefsiyle edeceği cihattır″ buyurdu.[3]

Bu konu hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96’nın izahına bakınız.

Yine Sûre-i Saff, Âyet 13’te geçen ″Yakın fetih″ten maksadın, Mekke’nin fethi olduğu söylenmekle birlikte, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ; Fars ve Bizans ülkelerinin fethi olduğunu da beyan etmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 2.

[2] Bu Hadis-i Şerif’te geçen harp, Tebuk Gazvesi’dir (Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[3] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz’ul-Ehâdîs, 334/6; İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 3, Hadis No: 117.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا كُونُوٓا اَنْصَارَ اللّٰهِ كَمَا قَالَ عٖيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيّٖنَ مَنْ اَنْصَارٖٓي اِلَى اللّٰهِۜ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاٰمَنَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ بَنٖٓي اِسْرَٓاءٖيلَ وَكَفَرَتْ طَٓائِفَةٌۚ فَاَيَّدْنَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاَصْبَحُوا ظَاهِرٖينَ (١٤)

14. Ey îman edenler! Allah’ın dîninin yardımcıları olun. Nasıl ki Meryem oğlu Îsâ da Havârilere, ″Allah’a giden yolda benim yardımcılarım kimdir?″ demişti. Havâriler de, ″Allah’ın dîninin yardımcıları biziz″ demişlerdi. Bunun üzerine İsrailoğullarından bir taife (Îsâ Aleyhisselâm’a) îman etmiş, diğer bir taife de inkâr etmişti. Biz de îman edenleri, düşmanlarına karşı destekledik, onlar da gâlip oldular.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Îsâ Aleyhisselâm’ın havârilerinden övgüyle bahsetmekte ve onların hak dînin yayılmasında kendi Peygamberlerine nasıl yardım ettiklerine ve hemen ona tâbi olduklarına dikkat çekmektedir. Nitekim Îsâ Aleyhisselâm’ın ümmetinden olan üç kişi hak dîni yaymak maksadıyla Antakya’ya gitmişlerdir. Bu kıssa, Sûre-i Yâsîn, Âyet 13-32 ve izahlarında geniş olarak anlatılmıştır.

Peygamberlerin yardımcılarının olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللّٰهُ فِي أُمَّةٍ قَبْلِي إِلَّا كَانَ لَهُ مِنْ أُمَّتِهِ حَوَارِيُّونَ وَأَصْحَابٌ يَأْخُذُونَ بِسُنَّتِهِ وَيَقْتَدُونَ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِنَّهَا تَخْلُفُ مِنْ بَعْدِهِمْ خُلُوفٌ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ وَيَفْعَلُونَ مَا لَا يُؤْمَرُونَ فَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِيَدِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلِسَانِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِقَلْبِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ مِنَ الْإِيمَانِ حَبَّةُ خَرْدَلٍ (م عن عبد اللّٰه بن مسعود)

"Allah'u Teâlâ'nın benden evvelki ümmetlere gönderdiği her Peygamberin, kendi ümmetinden sünnetini alan ve emirlerine uyan muhakkak birtakım Havârileri ve Sahâbîleri vardır. Sonra onların ardından yapamayacakları şeyleri söyleyen ve emrolunmadıkları işleri yapan birtakım nesiller zuhur eder. İşte kim bunlara karşı eliyle mücâhede ederse, o bir Mü'mindir. Onlara karşı kim diliyle mücâhede ederse, o da Mü'mindir. Onlara karşı, kim kalbiyle mücâhede yaparsa, o da Mü'mindir. Fakat bunun ötesinde olan kimsenin îmandan bir hardal tanesi de yoktur."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinin Havârileri hakkında Katâde Hazretlerinden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

وَالْحَوَارِيُّونَ كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ: أَبُو بَكْرٍ وَعُمَر وَعَلِيّ وَحَمْزَة وَجَعْفَر وَأَبُو عُبَيْدَة بن الْجَرَّاح وَعُثْمَان بن مَظْعُون وَعَبْدُ الرَّحْمَن بن عَوْف وَسَعْد بْنِ أَبِي وَقَّاص وَعُثْمَان بن عَفَّان وَطَلْحَة بن عُبَيْدُ اللّٰه وَالزُّبَيْر بن الْعَوَّام (السيوطي، الدر المنثور عن قتادة)

"Havârilerin tümü Kureyştendir. Bunlar: Ebû Bekir, Ömer, Ali, Hamza, Câfer, Ebû Ubeyde b. el-Cerrah, Osman b. Maz'un, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas, Osman b. Affan, Talhâ b. Abdullah ve Zübeyr b. el-Avvam'dır."[2]

Allah'u Teâlâ: "Ey îman edenler! Siz de onlar gibi hak dînin yayılmasında, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e tâbi olup, İslâm'ın yayılmasında ona yardımcı olun" diye buyurmuştur. Bu tâbi olma hükmü, kıyâmete kadar geçerlidir.

[1] Sahih-i Müslim, Îman 20 (80).

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 14, s. 418.

62-CUMA SÛRESİ

Bu sûre 11 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Cuma Namazı'nın farz oluşunu beyan ettiği için ″Cuma Sûresi″ ismi verilmiştir.

Allah'u Teâlâ, bu günü Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine vermiştir. Bu sebeple Cuma günü, Müslümanların bayramıdır.

Cuma gününün önemine dair Evs İbn-i Evs Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ قُبِضَ وَفِيهِ النَّفْخَةُ وَفِيهِ الصَّعْقَةُ فَأَكْثِرُوا عَلَيَّ مِنْ الصَّلَاةِ فِيهِ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ قَالَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَكَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرِمْتَ يَقُولُونَ بَلِيتَ فَقَالَ إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ (د ن عن اوس بن اوس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Günlerinizin en faziletlisi Cuma günüdür. Âdem o gün yaratıldı ve o gün vefât etti. Sûra o gün üflenecek ve mahlûkat o gün ölecektir. Bu sebeple Cuma günü, bana çokça salât-u selâm getirin. Zîrâ sizin salât-u selâmlarınız bana arz edilir″ diye buyurunca, Ashâb-ı Kirâm: ″Yâ Resûlallah! Vefât ettiğin ve senden hiçbir eser kalmadığı zaman salât-u selâmlarımız sana nasıl arz edilir?″ diye sordular. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'u Teâlâ, Peygamberlerin bedenlerini çürütmeyi toprağa haram kıldı″ buyurdu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَبِسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ وَمَسَّ مِنْ طِيبٍ _ اِنْ كَانَ عِنْدَهُ _ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَلَمْ يَتَخَطَّ أَعْنَاقَ النَّاسِ، ثُمَّ صَلَّى مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ، ثُمَّ أَنْصَتَ اِذَا خَرَجَ اِمَامُهُ حَتّٰى يَفْرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ، كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ جُمُعَتِهِ الَّتِى قَبْلَهَا. قَالَ وَيَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، وَيَقُولُ: اِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا (د عن ابى هريرة و عن ابى سعيد)

″Kim Cuma günü gusül eder, en güzel elbisesini giyer, yanında varsa güzel koku sürünür, sonra da Cuma'ya gelip insanların omuzlarına basmaz ve Allah'ın kendisine yazdığı ve takdir ettiği (iki rek'at olan) Tahiyyet'ül-Mescid namazını kılar, imam hutbe için çıktığı zaman namazını bitirinceye kadar susarsa, onun bu durumu bu Cuma ile geçmiş Cuma arasındaki günahlar için keffâretir.″[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 201, Vitir 26; Sünen-i Nesâî, Cuma 5; Sahih-i Müslim, Cuma 5 (18).

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 127.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزٖيزِ الْحَكٖيمِ (١)

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi, mülkün sahibi, noksan sıfatlardan uzak, her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'ı tesbih eder.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin açıklaması için yine benzer anlamda olan Sûre-i Hadid, Âyet 1 ve izahına bakınız.

(هُوَ الَّذٖي بَعَثَ فِي الْاُمِّيّٖنَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهٖ وَيُزَكّٖيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَۗ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍۙ (٢)

2. Ümmîlere (okuma yazma bilmeyenlere), kendi içlerinden onlara Allah'ın âyetlerini okuyan ve onları günahlardan temizleyen ve kendilerine kitabı ve hikmeti öğreten bir Peygamber gönderen O'dur. Halbuki onlar, evvelce apaçık bir sapıklık içindeydiler.

İzah: Bu âyette Ashâb-ı Kirâm'a, okuma yazma bilmeyenler diye hitap edilmesinin sebebi, onların tamamına yakınının okuma yazmayı bilmemesinden dolayıdır. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de ümmî olup okuma yazma bilmemekteydi.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Kitabı ve hikmeti öğreten″ diye buyrularak, iki ayrı ilimden bahsedilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِى الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِى اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللّٰهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

″İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (Hikmet ve Ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah'u Teâlâ'nın kullarına

hüccetidir (delilidir).″[1]

Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

(وَاٰخَر۪ينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْۜ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ (٣) ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ (٤))

3-4. Allah'u Teâlâ, o Peygamberi, onlardan henüz kendilerine erişememiş bulunan başka kimselere de göndermiştir. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.* İşte bu, Allah'ın lütfudur ki, bunu dilediğine verir. Allah'u Teâlâ, büyük lütuf sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أُنْزِلَتْ سُورَةُ الْجُمُعَةِ فَتَلَاهَا فَلَمَّا بَلَغَ {وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ} قَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِنَا فَلَمْ يُكَلِّمْهُ قَالَ وَسَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ فِينَا قَالَ فَوَضَعَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى سَلْمَانَ يَدَهُ فَقَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ بِالثُّرَيَّا لَتَنَاوَلَهُ رِجَالٌ مِنْ هَؤُلَاءِ (ت عن ابى هريرة)

Cuma Sûresi indirildiği zaman Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında idik, bize bu sûreyi okudu ve ″Allah'u Teâlâ, o Peygamberi, onlardan henüz kendilerine erişememiş bulunan başka kimselere de göndermiştir…″ diye geçen Sûre-i Cuma, Âyet 3'e gelince, bir adam: ″Yâ Resûlallah! Bize erişemeyen bu kişiler kimlerdir?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, onunla konuşmadı. Selmân da aramızda idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, elini Selmân'ın üzerine koydu ve şöyle buyurdu: ″Canım kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, iman Süreyya yıldızında bile olsa, bunlardan bâzı kimseler onu elde edecektir.″[1] Selmân-i Fârisi Radiyallâhu anhu, Arap değildi.

Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra Arap olmayanların da İslâm ile şerefleneceğinden bahsetmektedir. Bu husus Sûre-i Mâide, Âyet 54 ve Sûre-i Muhammed, Âyet 38'de de geçmektedir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 63; Sahih-i Müslim, Fedâil'us-Sahâbe 59 (231).

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرٰيةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ (وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٥))

5. Kendilerine Tevrat verildikten sonra, onunla amel etmeyenlerin hâli, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin hâli gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlayan topluluğun hâli ne kötüdür. Allah'u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, öncelikle ilmiyle amel etmeyen Yahudi âlimlerinden bahsetmekle birlikte mânâ geneldir. Yani halka emir ve nehiyde öğütler verdikleri halde, kendileri amel etmeyen kimselerin durumu anlatılmıştır. Böyle olanlar için, kendisine ancak o ilmin mesuliyeti kalır, demektir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 44'te de şöyle buyurmaktadır:

″(Ey Benî İsrail âlimleri!) Kendi nefislerinizi unutup insanlara takvâ ile mi emrediyorsunuz? Halbuki siz Tevrat'ı okursunuz, hiç düşünmez misiniz?″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْعَالِمِ الَّذِى يُعَلِّمُ النَّاسَ الْخَيْرَ ويَنْسَى نَفْسَهُ كَمَثَلِ السِّرَاجِ يُضِيءُ لِلنَّاسِ ويُحْرِقُ نَفْسَهُ (طب عن جندب بن عبد اللّٰه)

″İnsanlara iyiliği öğretip onunla amel etmeyen âlimin misâli, insanları aydınlatıp kendini yakan çıranın misâli gibidir.″[1]

مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِى عَلَى قَوْمٍ تُقْرَضُ شِفَاهُهُمْ بِمَقَارِيضَ مِنْ نَارٍ قَالَ قُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالُوا خُطَبَاءُ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا كَانُوا يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَيَنْسَوْنَ أَنْفُسَهُمْ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا يَعْقِلُونَ (حم عن انس)

Mîraca çıkarıldığım gece bir topluluk gördüm ki, ağızları ateşten makaslarla kesiliyordu. ″Bunlar kimdir?″ dedim. ″Bunlar, insanlara iyiliği emredip kendileri unutan dünyâ ehlinden ümmetinin hatipleridir″ dediler. Onlar kitabı okudukları halde hiç akıl etmiyorlar mı?[2]

يُؤْتَى بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ فَتَنْدَلِقُ أَقْتَابُ بَطْنِهِ فَيَدُورُ بِهَا كَمَا يَدُورُ الْحِمَارُ بِالرَّحَى فَيَجْتَمِعُ إِلَيْهِ أَهْلُ النَّارِ فَيَقُولُونَ يَا فُلَانُ مَا لَكَ أَلَمْ تَكُنْ تَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَى عَنْ الْمُنْكَرِ فَيَقُولُ بَلَى قَدْ كُنْتُ آمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا آتِيهِ وَأَنْهَى عَنْ الْمُنْكَرِ وَآتِيهِ (م عن اسامة بن زيد)

″Mahşer günü birisi getirilip ateşe atılır. Karnındaki bağırsakları dışarı fırlar. Bu

durumda değirmen eşeği gibi dönmeye başlar. Cehennemdekiler etrafını çevirip, ″Yahu bu hâlin ne böyle? Sen iyiliği emreder, kötülükten alıkoymaz mıydın?″ diye sorarlar. O da, ″Evet, öyle idim. İyiliği emrederdim, ama kendim yapmazdım, milleti münkerden alıkoyar, fakat kendim onu işlemekten çekinmezdim″ der.[3]

(مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ يَعْلَمُهُ فَكَتَمَهُ أُلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ (حم عن ابى هريرة

″Kendisine sual sorulup cevap vermeyen ve ilmi ile amel etmeyen âlimin ağzına ateşten gem vurulur.″[4]

العَالِمُ وَالعِلْمُ في الجَنَّةِ فَإِذا لَمْ يَعْمَلِ العَالِمُ بِمَا يَعْلَمُ كانَ العِلْمُ وَالعَمَلُ في الجَنَّةِ وَكَانَ العَالِمُ في النَّارِ.
(الديلمى عن ابى هريرة))

″Âlim, ilmi ile amel etmediği takdirde; ilim ve amel Cennette olur, Âlim ise Cehennemde.″[5]

Bu sebeple İmamı Âzam Efendimiz, imamlık yapacak kişilerde aranan ilk şartın; sünneti bilmek olduğunu beyan etmiştir. Bir kimsenin âlimliği, yukarıdaki Hadis-i Şerifler'de geçtiği üzere, ilmiyle ne kadar amel ettiği ile orantılıdır. Dolayısıyla kişinin âlim olması, Sünnet-i Resûlullah'a verdiği önemle ortaya çıkar. Hem kendisi uygular, hem de halka öğretir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَى خُلَفَائِى قِيلَ وَمَا خُلَفَائِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِى وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى
نصر و ابن عساكر عن الحسن)

″Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun.″ ″Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?″ dediler. Buyurdu ki: ″Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir.″[6]

Dînin temelinin Sünnet-i Resûlullah olduğuna dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَلَغَنِى أَنَّ أَوَّلَ الدِّينِ تَرْكاً السُّنَّةُ، يَذْهَبُ الدِّينُ سُنَّةً سُنَّةً كَمَا يَذْهَبُ الْحَبْلُ قُوَّةً قُوَّةً. (الدارمى عن عبد اللّٰه بن
الديلمى)

″Dînin kaybolması, Sünnet'i terk etmekle başlar. Halat, nasıl ki lif lif

parçalanırsa, din de Sünnet'in birer birer terk edilmesiyle ortadan kalkar."[7]

Bu hususta İmam Kurtubî Hazretleri der ki: Bilenlerden maksat, dindar ve ilimleri ile amel eden âlimlerdir. O ilim ki, neticesinde amel olmazsa, Allah katında ilim sayılmaz.

Nitekim İblis'in de yüksek bir ilmi vardı. Ancak bu ilmi onu azaptan kurtarmayacaktır. Çünkü ilmiyle amel etmedi, böylece kibirlenip küfre düştü. Bir kimseyi bilgi değil, ancak bildiği ile amel etmesi mesûliyetten kurtarır. İşte hakiki âlim de bildiğiyle amel eden kimsedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَا حَمَلَةَ الْعِلْمِ اعْمَلُوا بِهِ فَإِنَّمَا الْعَالِمُ مَنْ عَمِلَ بِمَا عَلِمَ وَوَافَقَ عِلْمُهُ عَمَلَهُ... (الدارمى عن على

"Ey âlimler topluluğu! İlimle amel edin, zîrâ âlim bildikleriyle amel eden ve ilmi ameline uyan kişidir…"[8]

Yine bildiği ile amel edenlere, bilmediklerini de Allah'u Teâlâ'nın öğreteceğine dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا فَعَمِلَ بِهِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللّٰهِ أَنْ يُعَلِّمَهُ مَا لَمْ يَكُنْ يَعْلَمُهُ (أبو الشيخ عن ابن عباس

"Her kim bir ilim öğrenip de onunla amel ederse, Allah'u Teâlâ ona muhakkak bilmediklerini de öğretir."[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَمِلَ بَمَا عَلِمَ وَرَّثَهُ اللّٰهُ عِلْمَ ما لَمْ يَعْلَمْ وَوَفَّقَهُ فِيما يَعْمَلُ حَتَّى يَسْتَوْجِبَ الجَنَّةَ وَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِما يَعْلَمُ تَاهَ (فِيما يَعْلَمُ وَلَمْ يُوَفَّقْ فِيمَا يَعْمَلُ حَتَّى يَسْتَوْجِبَ النَّارَ (أبو نعيم في الحلية عن انس

"Bildiği ile amel eden kimseye Allah'u Teâlâ bilmediğini öğretir ve amelinde onu muvaffak kılar da Cennetini kazanır. Bildiği ile amel etmeyen kimse bildiğini de şaşar, amelinde muvaffak olmaz ve Cehennemi kazanmış olur."[10]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ

(وَمَالِهِ مِنْ أيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ (ت عن ابن مسعود

″Âdemoğluna şu beş şeyden hesap sorulmadıkça onun ayakları mahşer gününde Rabbinin huzurundan ayrılmayacaktır: Ömrünü nerede tükettiğinden, gençliğini nerede yıprattığından, malını nerede kazanıp nereye harcadığından ve öğrendiği ilimle nasıl amel ettiğinden.″[11]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1659.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11766, 12391.

[3] Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Halk 9; Sahih-i Müslim, Zühd 7 (51).

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned Hadis No: 10017.

[5] Muhtar’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 783; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 28664, 29110.

[6] Muhtar’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 291/1.

[7] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 16

[8] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 34

[9] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 223/10.

[10] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûmi’d-Din, c. 3, Hadis No: 31.

[11] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 1.

(قُلْ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ هَادُوا اِنْ زَعَمْتُمْ اَنَّكُمْ اَوْلِيَٓاءُ لِلّٰهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ (٦) وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُٓ اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدٖيهِمْۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ بِالظَّالِمٖينَ (٧) قُلْ اِنَّ الْمَوْتَ الَّذٖي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَاِنَّهُ مُلَاقٖيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٨))

6-8. Ey Resûlüm! De ki: ″Ey Yahudiler! Eğer insanlar arasında yalnız kendinizin Allah’ın dostları olduğunu zannediyorsanız ve bunda doğru iseniz, haydi ölümü temenni edin.″* Onlar, evvelce yüklendikleri günahlar sebebiyle ölümü aslâ temenni etmezler. Allah’u Teâlâ, zâlimleri hakkıyla bilendir.* Ey Habîbim! De ki: ″Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm, mutlaka sizi bulacaktır. Sonra, gizliyi de

âşikârı da bilen Allah'a döndürüleceksiniz. O da yaptıklarınızı size haber verecektir."

İzah: Bu âyetlerde Allah'u Teâlâ, Yahudilerin üstünlük taslamalarını reddetmekte, küfür ve isyan üzere olduklarını ve ölümden de çok korktuklarını beyan etmektedir.

Yahudiler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ أَبُو جَهْلٍ لَئِنْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي عِنْدَ الْكَعْبَةِ لَآتِيَنَّهُ حَتَّى أَطَأَ عَلَى عُنُقِهِ قَالَ فَقَالَ لَوْ فَعَلَ لَأَخَذَتْهُ الْمَلَائِكَةُ عِيَانًا وَلَوْ أَنَّ الْيَهُودَ تَمَنَّوْا الْمَوْتَ لَمَاتُوا وَرَأَوْا مَقَاعِدَهُمْ فِي النَّارِ وَلَوْ خَرَجَ الَّذِينَ يُبَاهِلُونَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَرَجَعُوا لَا يَجِدُونَ مَالًا وَلَا أَهْلًا (حم عن ابن عباس)

Ebû Cehil melun dedi ki: "Ben, Muhammed'i Kâbe'nin yanında görürsem muhakkak onun üzerine gider ve onun boynunu çiğnerim." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Eğer öyle yapsaydı, melekler göz göre göre onu alırlardı. Eğer Yahudiler ölümü temenni etselerdi, hepsi ölür ve mutlaka Cehennemdeki yerlerini görürlerdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e meydan okuyan Hristiyanlar da mübâheleye[1] çıkmış olsalardı, dönüşlerinde ne ailelerini, ne de mallarını bulabilirlerdi."[2]

[1] Mübâhele âyeti hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 61 ve izahına bakınız.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2115.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٩))

9. Ey îman edenler! Cuma günü namaz için nidâ edildiği (ezan okunduğu) vakit, hemen Allah'ın zikrine gidin ve alışverişi terk edin. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'ye göre, mükellef olan ve mâzereti olmayan her Müslümana Cuma Namazı kılmak farz-ı ayındır.

Bu hususta Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَطَبَنَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلّٰى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ تُوبُوا إِلَى اللّٰهِ قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا وَبَادِرُوا بِالأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ قَبْلَ أَنْ تُشْغَلُوا وَصِلُوا الَّذِي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ رَبِّكُمْ بِكَثْرَةِ ذِكْرِكُمْ لَهُ وَكَثْرَةِ الصَّدَقَةِ فِي السِّرِّ وَالْعَلاَنِيَةِ تُرْزَقُوا وَتُنْصَرُوا وَتُجْبَرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ قَدْ افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ الْجُمُعَةَ فِي مَقَامِي هَذَا فِي يَوْمِي هَذَا فِي شَهْرِي هَذَا مِنْ عَامِي هَذَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَمَنْ تَرَكَهَا فِي حَيَاتِي أَوْ بَعْدِي وَلَهُ إِمَامٌ عَادِلٌ أَوْ جَائِرٌ اسْتِخْفَافًا بِهَا أَوْ جُحُودًا لَهَا فَلَا جَمَعَ اللّٰهُ لَهُ شَمْلَهُ وَلَا بَارَكَ لَهُ فِي أَمْرِهِ أَلَا وَلَا صَلَاةَ لَهُ وَلَا زَكَاةَ لَهُ وَلَا حَجَّ لَهُ وَلَا صَوْمَ لَهُ وَلَا بِرَّ لَهُ حَتَّى يَتُوبَ فَمَنْ تَابَ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِ أَلَا لَا تَؤُمَّنَّ امْرَأَةٌ رَجُلًا وَلَا يَؤُمَّ أَعْرَابِيٌّ مُهَاجِرًا وَلَا يَؤُمَّ فَاجِرٌ مُؤْمِنًا إِلَّا أَنْ يَقْهَرَهُ بِسُلْطَانٍ يَخَافُ سَيْفَهُ وَسَوْطَهُ (ه عن جابر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize şu hutbeyi irad buyurdu: ″Ey insanlar! Ölmeden önce Allah’a tevbe edin. Meşgul olmadan önce sâlih amellere koşun. Rabbinizi çok zikretmekle ve gizli açık bol sadaka vermek ile O’nun, sizin üzerinizdeki hakkı yerine ulaştırın ki rızıklanasınız, yardım olunasınız ve ıslah olunasınız. Bilmiş olun ki içinde bulunduğum bu yılın bu ayının bu gününde ve burada kıyâmet gününe kadar Allah size Cuma Namazı’nı şüphesiz farz kıldı. Ben hayatta iken veya benden sonra başında âdil veya zâlim bir devlet başkanı varken, kim Cuma Namazı’nı küçümseyerek veya farziyetini inkâr ederek bırakırsa, Allah onun işini düzene sokmasın ve işinde ona bereket vermesin. Bilmiş olun ki, tevbe etmedikçe böylesinin ne namazı, ne zekâtı, ne haccı, ne orucu ne de hiçbir hayrı sahihtir. Kim de tevbe ederse Allah tevbesini kabul eder. Bilmiş olun ki, hiçbir kadın hiçbir erkeğe namaz kıldıramaz. Hiçbir bedevî hiçbir Muhâcire imam olamaz. Hiçbir fâsık, hiçbir Mü’mine namaz kıldıramaz. Ancak fâsık zor kullanır, Mü’min de onun kılıcından ve sopasından korktuğu zaman Mü’min ona uyar.″[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

مَنْ تَرَكَ ثَلاثَ جُمُعَاتٍ مِنْ غَيْرِ عُذْرٍ كُتِبَ مِنَ الْمُنَافِقِينَ (طب عن أسامة)

″Özürsüz üç Cuma namazını terk edenler, münâfıklar zümresinden yazılır.″[2]

مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمَعٍ تَهَاوُنًا بِهَا طَبَعَ اللّٰهُ عَلَى قَلْبِهِ (د ن عن ابى الجعد الضمرى)

″Kim önemsemeyerek üç Cuma’yı terk ederse, Allah onun kalbini mühürler.″[3]

إِذَا أَذَّنَ الْمُؤَذِنُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ حَرُمَ الْعَمَلُ (فر عن أنس)

″Cuma günü müezzin ezan okumaya başladı mı, dünyâ işi yapmak haram olur.

"[4]

Bir kimseye Cuma Namazı'nın farz olabilmesi için altı şart gereklidir. Bu şartları taşıyan herkese, Cuma Namazı'nı kılmak farz-ı ayındır (Cuma'yı kılmaları mecburidir). Bu şartlar şöyledir:[5]

Birincisi: Erkek olmaktır. Cuma Namazı erkeklere farzdır, kadınlara ise farz değildir.

İkincisi: Hür olmaktır. Cuma Namazı kölelere farz değildir.

Üçüncüsü: Mukim olmaktır. Şer'an seferî olanlara Cuma Namazı farz değildir. Kılarlarsa da Cuma Namazı'nın sevabına nâil olurlar.

Dördüncüsü: Hasta olmamaktır. Hasta olduğundan dolayı Cuma Namazı'na gittiği takdirde hastalığının artmasından korkan kimseye, Cuma Namazı farz değildir. Yine hastaya bakan kimse ile yürüyemeyecek kadar ihtiyar olan kimse de hasta hükmündedir.

Beşincisi: Gözlerin sıhhatli olmasıdır. Kendisini Cuma'ya götüren bir kimse olsa bile âmâ olanlara Cuma Namazı farz değildir. Bu hüküm İmam-ı Âzam'a göredir. İmameyn'e göre ise, kendilerini Cuma'ya götürecek biri bulunan âmâlara Cuma Namazı farzdır.

Altıncısı: Ayakların sıhhatli olmasıdır. Kendilerini Cuma'ya götürecek kimseleri bulunsa bile, kötürüm ve ayakları kesilmiş kimselere Cuma Namazı farz değildir.

Düşman korkusu, şiddetli doğa olayları da Cuma Namazı'na gidilmemesini mübah kılan mazeretlerdir.

Cuma Namazı'nın sıhhati için de altı şart vardır. Yani Cuma Namazı'nın sahih ve geçerli olabilmesi için de bu şartların tam yerine gelmesi gerekir. Buna, Cuma Namazı'nın sıhhatinin şartları denir. Bu şartlar da şöyledir:[6]

Birincisi: Cuma Namazı'nı, bulunan yerdeki idârecinin yani başkentte Cumhurreisi, vilâyette vâli, kazalarda kaymakamın kıldırması veya bunların, kendi yerlerine vekil tayin ettiği kimselerin kıldırmasıdır.

İkincisi: Vakittir. Yani öğle vaktinin girmiş olmasıdır.

Üçüncüsü: Namazdan önce hutbe okunmasıdır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cuma Namazı'nı ömrü boyunca bir kez olsun hutbesiz kıldırmamıştır.

Dördüncüsü: Cemaattir. Hanefilere göre Cuma Namazı'nın kılınabilmesi için imamdan başka en az üç, Şâfii ve Hanbelilere göre kırk erkeğin tamam olması lâzımdır. İmam Mâlik'e göre ise, on iki kişinin bulunması şarttır.

Beşincisi: Berattır. Cuma Namazı kılınabilmesi için idâreci tarafından verilen izindir.

Altıncısı: Cuma Namazı'nın bir şehirde veya şehir hükmünde bir beldede ve bir yerde kılınmasıdır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında, Cuma Namazı bir şehirde ve bir yerde kılınırdı. Cuma Namazı kılınabilecek yerde emniyet güçleri (polis, jandarma) olmalıdır.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında ve Sahâbe-i Kirâm zamanında, şehrin biraz dışında ″Musallâ″ denilen Cuma ve bayram namazları kılınması için tahsis edilmiş büyük bir meydan vardı. Cuma sâdece orada kılınırdı.[7] Çünkü Cuma Namazı bir yerde kılındığı için çevredeki bütün köylüler geldiğinde mescide sığmazlardı. Bu sebeple de açık ve geniş olan bir yer tahsis edilmiştir. Burası ″el-Mescid'ül-Cuma″ olarak da isimlendirilirdi. Bunun dışındaki namaz kılınan yerler mescit olarak isimlendirilir ve oralarda sâdece vakit namazları kılınırdı.

Cuma Namazı'nın, cami yahut namazgâhta kılınması şart değildir. Şehrin elverişli herhangi geniş bir meydanında da kılınabilir.[8]

Dört mezhep imamı tarafından Cuma'nın sıhhatinin şartları tam olarak yerine gelmediğinden, Zuhr-i Âhir namazının kılınması hakkında fetvâ verilmiştir. İşte bu şartlar günümüzde de yerine gelmediğinden, mezhep imamlarının fetvâlarına göre Zuhr-i Âhir namazı kılınmalıdır.

Görüldüğü üzere Cuma'nın sıhhatinin altı şartı vardır. Bu sıhhatinin şartlarından birisi, emniyet kuvvetlerinin olduğu şehir ve ilçelerde bir yerde kılınmasıdır. Bir diğeri de, şehirde vali, ilçelerde de kaymakam veya kendi yerine vekil tayin ettiği kişiler tarafından kıldırılması gerektiğidir. Bu da Cuma'yı kıldıranın, tam olarak hür olması ve hutbe okurken bildiği doğruları hiç kimseden çekinmeden söyleyebilmesi içindir. Özellikle bu iki husus yerine gelmediğinden, Zuhr-i Âhir

namazının kılınması gerektiği hakkında dört mezhep imamı fetvâ vermiştir. Bu fetvâlar genel olarak şöyledir:

Hanefilere göre, şehir hükmünde olmayan yerlerde Cuma'nın kılınması sahih değildir. Cuma Namazı kabul olmaz. Buna delilleri ise; Abdurrezzak'ın mevkuf olarak rivâyet ettiği şu hadistir:

(لَا جُمُعَةَ وَلَا تَشْرِيقَ اِلَّا فِى مِصْرٍ جَامِعٍ) المصنف عن على

"Cuma ile Bayram Namazları, ancak şehirlerde kılınabilir."[9]

İmam-ı Âzam'a göre; bir şehirde yalnız bir camide veya bir musallada (Cuma için tahsis edilmiş açık ve geniş bir alanda) Cuma namazı kılınır. Birkaç camide kılınmaz. Eğer kılsalardı, ilk kılınan Cuma câiz olurdu. İlk kılınan hangisi olduğu yani ilk tekbiri önce hangisinin aldığı bilinmese ikisi de câiz değildir. İmam Yusuf'a göre ise, iki yerde Cuma Namazı'nı şu şartla kılmak câiz olur ki; şehrin ortasından ulu bir ırmak geçer, Bağdat şehri gibi...[10]

Mâlikiler ise, Cuma'nın şehir hükmünde bir yerde kılınabilmesini, Cuma'nın hem sıhhat hem de vücub şartı olduğunu zikrederler.[11] Ve daha ziyade bu hususta önemle dururlar. Onlara göre; bir şehirde iki yahut daha çok mescitte birkaç yerde Cuma Namazı'nın kılınmasına engel olunur. Bir şehirde ancak bir tek Cuma Namazı kılınabilir. Eğer bir beldede birkaç yerde Cuma Namazı kılınırsa en eski camide kılınan Cuma Namazı sahihtir. Diğer camilerde namaz kılanların öğle namazını (Zuhr-i Âhir'i) kılmaları gerekir. En eski mescitten maksat o beldede ilk olarak Cuma namazının kılındığı mescittir.[12]

Şâfiilere göre de, Cuma Namazı'nı birkaç yerde kılmak câiz değildir.[13] Hattâ İmam Şâfii, bizzat kendi yazmış olduğu "Kitab'ul-Umm" adlı eserinde bu konuyu şu şekilde açıkça ifade etmiştir:

Bir şehirde, iki veya daha fazla yerde Cuma Namazı kılınmışsa, önce kılanların Cuma'sı sahihtir, sonra kılanların Cuma'sı bâtıldır ve öğle namazını (Zuhr-i Âhir'i) kılmaları farzdır, diyerek kesin bir şekilde belirtmiştir. O'na göre hangisinin Cuma'yı önce kıldığı belli değilse, hepsinin öğleyi yeniden kılmaları gerekir.[14] Bir rivâyette de hangi mescitte tekbir önce alınmışsa, o mescitte kılınan Cuma Namazı sahihtir. Diğerlerinin ki sahih değildir, diye geçmektedir. [15] Şâfii Mezhebi'ne göre, Zuhr-i Âhir namazı cemaatle kılınır.

İmam Şâfii’nin delili de; Cuma Namazı’nın, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Raşid halifeler ve tâbiin devrinde ayrı ayrı yerlerde kılınmamış olmasıdır. Namaz şehirde sâdece ″el-Mescid’ül-Cuma″ denilen büyük mescitte kılınırken, diğer mescitlerde ise sâdece vakit namazları kılınırdı.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ النَّاسُ يَنْتَابُونَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ مَنَازِلِهِمْ وَالْعَوَالِيِّ فَيَأْتُونَ فِي الْغُبَارِ يُصِيبُهُمْ الْغُبَارُ وَالْعَرَقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُمْ الْعَرَقُ فَأَتَى رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْسَانٌ مِنْهُمْ وَهُوَ عِنْدِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ أَنَّكُمْ تَطَهَّرْتُمْ لِيَوْمِكُمْ هَذَا (خ م عن عائشة)

İnsanlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında Medîne’ye yakın menzillerden ve Medîne etrafındaki köylerden nöbetleşe gelerek Cuma Namazı’nda hazır bulunurlardı. Toz toprak içinde gelirler de, toz ve ter vücutlarına siner ve bedenlerinden ter kokusu çıkardı. Bir defa Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem benim yanımda iken bâzı kişiler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzuruna geldi. Onlara buyurdu ki: ″Keşke bugününüz için iyice temizlenseydiniz.″[16]

Hanbeliler de, yukarıdaki hususlarda, Şafii ve Mâlikiler ile aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Onlara göre de; Hâkim’in (bölgenin reisinin) iştirak ettiği camideki Cuma Namazı sahihtir, diğer camilerde Cuma namazı kılanların öğlen namazını (Zuhr-i Âhir’i) kılmaları gerekir.[17]

Cuma kabul olduysa Zuhr-i Âhir ve sünnetler kaza ve nâfile yerine geçer. Cuma kabul olmadıysa, Zuhr-i Âhir ve sünnetler öğle namazı yerine geçer. Eğer kaza namazı da yoksa nâfile yerine geçer.[18]

İşte bu dört mezhep imamı; İmam-ı Âzam Ebû Hanife, İmam Şafii, İmam Mâlik ve İmam Ahmed b. Hanbel Hazretleri, Zuhr-i Âhir namazının mutlak sûrette kılınması gerektiği hakkında hüküm vermişlerdir. Hattâ İmam Şafii, bu namazın cemaatle kılınması gerektiğini söylemiştir.

Buradan da anlaşıldığı üzere Tâbiinden ve ilk mezhep imamı olan İmam-ı Âzam Ebû Hanife Efendimizin zamanından beri, bu Zuhr-i Âhir namazı hiç terk edilmemiştir.

Hanefi Mezhebi’ne göre, Cuma namazının kılınma şekli şöyledir:

- İlk olarak ezandan sonra kılınan dört rek’at Cuma’nın ilk sünnetidir. Ondan sonra iki rek’at farz namaz hükmünde olan hutbe gelir.[19] Hutbeden sonra imamla beraber iki rek’at Cuma’nın farzı kılınır. Bundan sonra dört rek’at Cuma’nın son sünneti kılınır. Sonra içinden kendi duyacağı şekilde kâmet getirilir, dört rek’at Zuhr–i Âhir namazı kılınır ve bu namaz öğle namazının farzının kılındığı gibi kılınır. Bundan sonra iki rek’at da vaktin son sünneti kılınır ve Cuma Namazı bu şekilde tamamlanır. Cuma hutbesinin iki rek’at farz hükmünde olduğuna dair geniş bilgi için hemen aşağıda Sûre-i Cuma, Âyet 11’in izahına bakınız.

Yine Sûre-i Cuma, Âyet 9’da Cuma Namazı’na giderken, ″Allah’ın zikrine gidin ″ diye geçen ifade de, koşar adımlarla değil, bütün işlerinizi bırakarak Cuma’ya gitmeye çaba gösterin ve vakarlı bir şekilde gidin, anlamındadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا سَمِعْتُمْ الْإِقَامَةَ فَامْشُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ وَلَا تُسْرِعُوا فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا (خ عن ابى هريرة)

″Kamet getirildiği zaman, namaza koşarak değil, sekînet ve vakarlı olarak gelin. Yetişebildiğiniz kadarını imamla birlikte kılın; yetişemediğiniz rek’atları da kendiniz tamamlayın.″[20]

Cuma’nın faziletine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجُمُعَةِ سَاعَةً لَا يَسْأَلُ اللّٰهَ الْعَبْدُ فِيهَا شَيْئًا إِلَّا آتَاهُ اللّٰهُ إِيَّاهُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَيَّةُ سَاعَةٍ هِيَ قَالَ حِينَ تُقَامُ الصَّلَاةُ إِلَى الِانْصِرَافِ مِنْهَا (ت عن عمرو بن عوف)

″Cuma günü bir saat vardır ki, kul Rabbinden ne isterse Allah’u Teâlâ mutlaka ona o isteğini verir.″ ″Yâ Resûlallah! O saat hangi saattir″ dediler. Buyurdu ki: ″Bu, namaza başlandığı andan, namaz bitinceye kadar olan zaman arasındadır. ″[21]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’us-Salat 78.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 425; Kenz’ül-İrfan, Hadîs No: 940.

[3] Sünen-i Ebû Dâvûd, Salât 205; Sünen-i Nesâî, Cuma 3.

[4] Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 54; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 21101.

[5] Fetavây-ı Hindiye, c. 1, s. 481; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 161.

[6] İbn-i Abidin, c. 3, s. 282, 286, 303, 310, 313; Fetavay-ı Hindiye, c. 1, s. 485-494; Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 121; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 162-163.

[7] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 164.

[8] el-Hidâye Tercümesi, c. 1, s. 185.

[9] Abdurrezzak es-San'ânî, Hadis No: 5175, 5177; İslâm Fıkhı Ansiklopedisi, c. 2, s. 378.

[10] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 164.

[11] İslâm Fıkhı Ansiklopedisi, c. 2, s. 378.

[12] İslâm Fıkhı Ansiklopedisi, c. 2, s. 383.

[13] İslâm Fıkhı Ansiklopedisi, c. 2, s. 378.

[14] İslâm Fıkhı Ansiklopedisi, c. 2, s. 382; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 164.

[15] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 164.

[16] Sahih-i Buhârî, Cuma 14; Sahih-i Müslim, Cuma 1 (6).

[17] İslâm Fıkhı Ansiklopedisi, c. 2, s. 383, 408.

[18] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 165; Yine bakınız: Fetavâyi Hindiyye, c. 1, s. 484.

[19] Hutbe iki rek'at farz namaz hükmünde olduğu için, hutbe okunurken kesinlikle konuşulmaz, koku sürülmez, işâretleşilmez, hattâ konuşana sus da denilmez, imamın hutbede yaptığı duâya iştirak edilmez, âmin denilmez, Çünkü

″Hutbeyi dinlemek farzdır. (Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 123) Aksi halde hutbe bozulmuş olur. Hutbesi kabul olmayanın da Cuma’sı kabul olmaz. Dolayısıyla böyle yapan kimse Cuma’dan nasibini alamaz. Bu hususta geniş bilgi için de Sûre-i Cuma, Âyet 11’in izahına bakınız.

[20] Sahih-i Buhârî, Ezan 20-21.

[21] Sünen-i Tirmizî, Cuma 2.

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثٖيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (
١٠)((

10. Cuma Namazı’nı kıldıktan sonra yeryüzüne dağılın ve Allah’ın lütfundan nasibinizi arayın ve Allah’u Teâlâ’yı çok zikredin ki, felah bulasınız.

İzah: İslâmiyet, meşrû bir şekilde ticaretle ve diğer işler ile meşguliyeti mubah kılmıştır. Ancak dînî vazifeleri terke sebebiyet verilmesin, tamamen dünyâ işler ile meşgul olup da kalpler, zikir ve fikirden mahrum bırakılmasın. Ey Müslümanlar! Uyanık olun, Allah’u Teâlâ’yı çok zikredin, yalnız Cuma Namazı’nı kılmakla yetinmeyin, diğer namazlara da devam edin, tevhid ve tesbih ile Alah’u Teâlâ’yı zikredin. Tâ ki, dünyâda da, âhirette de felâha eresiniz demektir.[1]

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur’ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 8, s. 3725.

وَإِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوًاۨ انْفَضُّوا اِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَٓائِمًاۜ قُلْ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِۜ وَاللّٰهُ (
خَيْرُ الرَّازِقٖينَ (١١) (

11. Ve onlar, bir ticaret veya bir eğlence gördükleri vakit, seni minberde ayaküstü bırakıp oraya koştular. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’ın yanındaki, eğlenceden de, ticaretten de hayırlıdır ve Allah’u Teâlâ, rızık verenlerin en hayırlısıdır.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme‘nin nüzul sebebi Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu‘dan şöyle nakledilmiştir:

بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ أَقْبَلَتْ مِنَ الشَّأْمِ عِيرٌ تَحْمِلُ طَعَامًا فَالْتَفَتُوا إِلَيْهَا حَتَّى مَا بَقِيَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا فَنَزَلَتْ {وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا} (خ عن جابر بن عبد اللّٰه)

Biz, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte Cuma Namazı kıldığımız esnada (hutbe dinlerken), Şam tarafından yiyecek yüklü bir kervan geliverdi. İnsanlar o kafileye doğru yönelip gittiler. Nihâyet Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in beraberinde on iki kişiden başka erkek kalmadı. Bunun üzerine: ″Ve onlar, bir ticaret veya bir eğlence gördükleri vakit, seni minberde ayaküstü bırakıp oraya koştular…″ diye devam eden Sûre-i Cuma, Âyet 11 nâzil oldu.[1]

Yine bir rivâyete göre, o an mescitte altı tane kadın da kalmıştı.

Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

Medîne'de, açlık ve pahalılık sıkıntısı başlamıştı. Derken bir ticaret kervanı çıkageldi. Tam o sırada, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Cuma hutbesi okuyordu. Müslümanlar, kervanın geldiğini duyunca, bir kısmı oraya doğru gittiler.

Mukatil b. Hayyân Radiyallâhu anhu daha geniş olarak bu olayı şöyle anlatmaktadır:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَيُصَلِّي الْجُمُعَةَ قَبْلَ الْخُطْبَةِ مِثْلَ الْعِيدَيْنِ حَتَّى كَانَ يَوْمُ جُمُعَةٍ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ وَقَدْ صَلَّى الْجُمُعَةَ فَدَخَلَ رَجُلٌ فَقَالَ: إِنَّ دِحْيَةَ بْنَ خَلِيفَةَ قَدِمَ بِتِجَارَتِهِ وَكَانَ دِحْيَةُ إِذَا قَدِمَ تَلَقَّاهُ أَهْلُهُ بِالدِّفَافِ فَخَرَجَ النَّاسُ فَلَمْ يَظُنُّوا إِلا أَنَّهُ لَيْسَ فِي تَرْكِ الْخُطْبَةِ شَيْءٌ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّوَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا... (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن مقاتل بن حيام)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem önceleri tıpkı bayram namazlarında olduğu gibi hutbeden önce Cuma Namazı'nı kılardı. Nihâyet bir Cuma günü Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Cuma namazını kıldıktan sonra hutbe irad etmekte iken bir adam mescide girip şöyle dedi:

- Dıhye b. Halife el-Kelbî bir ticaret kervanı ile geldi. Dıhye geldiği zaman, akrabaları defler çalarak onu karşılardı. Mescitte bulunanlar da hutbeyi dinlemeyi terk etmekte bir sakınca olmadığını zannederek çıkıp gittiler. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: ″Ve onlar, bir ticaret veya bir eğlence gördükleri vakit, seni minberde ayaküstü bırakıp oraya koştular…″ diye devam eden Sûre-i Cuma, Âyet 11'i indirdi.

Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Cuma günü hutbeyi

öne aldı ve namazı sonraya bıraktı. Bu yasaktan sonra herhangi bir kimse burun kanaması ya da herhangi bir sebep dolayısıyla Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şehâdet parmağı ile işâret ederek ondan izin isteyip, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de kendisine izin vererek eliyle işâret etmedikçe dışarı çıkıp gitmiyordu. Münâfıklar arasında hutbe ve mescitte oturmak kendilerine ağır gelen kimseler vardı. Müslümanlardan bir kişi izin istediğinde, münâfıklardan da onun arkasında gizlenerek onun yanında ayakta dikilir ve nihâyet çıkar giderdi. Bu sefer Hakk Teâlâ: ″… Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, içinizden (Resûlullah’ın cemiyetinden) saklanarak çıkıp gidenleri çok iyi bilir… ″ diye geçen Sûre-i Nûr, Âyet 63’ü indirdi.[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

(وَالَّذِي نَفسِي بِيَدِهِ لَو خَرجُوا جَمِيعًا لَأَضْرَمَ اللّٰه عَلَيْهِم الْوَادي نَارا (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن

″Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, eğer hep birlikte çıkmış olsalardı, Allah’u Teâlâ bütün bu vâdiyi onların üzerine ateşle doldururdu.″[3]

Cuma’nın farz olan namazından evvel hutbe okunması Cuma’nın sıhhatinin şartlarındandır. Cuma’nın hutbesiz sahih olmayacağı hususunda fakihler ittifak etmişlerdir.

Vaktin girmesinden sonra bir cemaatin huzurunda bir hutbe okunması lâzımdır. Binaenaleyh hutbe okunurken cemaat bulunmayıp da bilahare namazda bulunacak olsa namazları câiz olmaz. ″Kâfi″ adlı eserde de böyledir. Kişi hutbeyi işitemese dahi, hutbe esnasında hazır bulunması gerekir.[4] Yani hutbesiz Cuma sahih değildir. Dolayısıyla hutbeye yetişemeyen Cuma’ya yetişememiş olur. İmam, hutbeden inmeden gelen kimse ancak Cuma’ya yetişmiş olur. Hutbeye yetişemeyen kimse de ancak günün öğle namazını kılmış olur.

Yine hutbe farz namaz hükmünde olduğu için, İmam hutbeye çıktığında, hiçbir şekilde konuşulmaz. İmamın sözüne iştirak edilmez ve imam duâ yapsa dahi o duâya âmin denilmez.

Hatip minberde iken, cemaatin dünyâ kelâmı söylemesi ittifakla câiz değildir.

Hanefi Mezhebi’nin temel kaynak eseri olan ve İmam-ı Âzam, İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed’in görüşlerini bir araya getiren ″Kafî″ adlı eserde denilir ki: ″Cuma hutbesini dinlemek farzdır. Evvelki sünnete (Cumanın ilk sünnetine) yetişemeyenin, hatip minberde iken bu sünneti kılması mekruhtur. Minberden indikten sonra da kılması hiç câiz değildir. Ancak farzdan (Cuma’nın iki rek’at farzından) sonra kaza eylemeli. Öğle sünneti (öğle namazının ilk sünnetinin farzından sonra) kaza olduğu gibi.″

Bir kimse Cuma’nın ilk sünnetini kılarken hatip hutbeye başlasa, iki rek’at kıldıktan sonra selâm verir. Eğer bir rek’at kılmışsa bir rek’at daha ilave eder ve selam verir. Bu iki sûrette de Cuma’nın bu ilk sünnetini imamla, Cuma’nın iki rek’at farzını kıldıktan sonra tekrar dört rek’at olarak kılar. Eğer hatip hutbeye başladığı zaman üç rek’at kılmışsa sünneti tamamlar. Çünkü ″Hutbeyi dinlemek farzdır.″[5]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ وَالْاِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ فَلَا صَلَاةَ وَلَا كَلَامَ حَتَّى يَفْرُغَ الْاِمَامُ (طب عن ابن عمر

″Sizden biri mescide girdiği zaman, imam minberde ise hutbeyi tamamlayana kadar namaz kılmak da yoktur, konuşmak da yoktur.″[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(خُرُوجُ الْاِمَامِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِلصَّلَاةِ يَقْطَعُ الصَّلَاةَ وَكَلَامُهُ يَقْطَعُ الْكَلَامَ (ق عن ابى هريرة

″Cuma günü imamın namaz için (namaz hükmünde olan hutbe okumak üzere) minbere çıkması namazı keser ve hutbeye başlaması da sözü keser.″[7]

Bu Hadis-i Şerif’te Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, hutbe kelimesi yerine ″Namaz″ anlamına gelen ″Salat″ kelimesi kullanmıştır. Bu ifade ile de; hutbenin farz namaz hükmünde olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Başka bir Hadis-i Şerif’te Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Hutbe, Cuma namazının yarısı gibidir″[8] diye buyurmaktadır. Yine Hz. Ömer’in ve Hz. Âişe’nin: ″Cuma Namazı hutbeden dolayı dört yerine iki rek’at kılınmaktadır ″[9] dedikleri de nakledilmiştir. Cuma Namazı’nın farzının dört rek’at değil de iki rek’at olması hutbeden dolayıdır. Dolayısıyla hutbe iki rek’at farz namaz

hükmündedir.

Bu hususta verilen fetvâlardan bâzıları ise şöyledir:

Hatip'in dışında birinin Cuma namazının farzını kıldırması yakışmaz. Çünkü ″Hutbe ile namaz tek bir şey gibidir.″[10]

Hatip minbere çıkınca cemaatin konuşmayıp sükût etmesi, selâm alıp vermemesi, namaz kılmaması icap eder.[11] Çünkü ″İmam hutbe okurken ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerine Salavat-ı Şerife getirirken, cemaatin uzak olsun, yakın olsun susup dinlemesi farzdır.″[12]

Mü'minlere nasihatten sonra veya önce, hutbenin Arapça olan kısmında dört halifeye, Ashâb-ı Kirâm'a ve bütün Müslümanlara duâ edilmektedir. Hatip burayı okurken, insanların ″Âmin″ diyerek konuşup hutbelerinin bozulmaması için ellerini kaldırmaz. Bu hususta Husayn Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

عَنْ عُمَارَةَ بْنِ رُؤَيْبَةَ قَالَ رَأَى بِشْرَ بْنَ مَرْوَانَ عَلَى الْمِنْبَرِ رَافِعًا يَدَيْهِ فَقَالَ قَبَّحَ اللّٰهُ هَاتَيْنِ الْيَدَيْنِ لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَزِيدُ عَلَى أَنْ يَقُولَ بِيَدِهِ هَكَذَا وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ الْمُسَبِّحَةِ (م عن حصين)

Umâra b. Rûveybe'den işittim, Bişr b. Mervan hutbe okuyordu. Duâ ederken ellerini kaldırınca Umâra şöyle dedi: ″Allah'u Teâlâ, senin o iki zayıf ve kısa ellerini kurutsun! Yemin ederim ki Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i gördüm, hutbe esnasında işâret parmağıyla işâretten başka bir ilavede bulunmazdı.″[13]

İmam-ı Âzam'a göre; bu hususlar, imam minberde olduğu müddetçe geçerlidir. Sâdece hutbenin iradı ile kayıtlı değildir. Bu durum hutbe ve Cuma'nın farzı sona erene kadar devam eder.[14] Bu sebepten imamın kametten sonra safları sık tutun gibi konuşma yapması kesinlikle doğru değildir. Hz. Osman, safları sık tutun nasihatini hutbede iken söylerdi.

Bu hususta Mâlik b. Ebî Âmir Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ كَانَ يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ قَلَّ مَا يَدَعُ ذَلِكَ إِذَا خَطَبَ إِذَا قَامَ الْإِمَامُ يَخْطُبُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَاسْتَمِعُوا وَأَنْصِتُوا فَإِنَّ لِلْمُنْصِتِ الَّذِي لَا يَسْمَعُ مِنَ الْحَظِّ مِثْلَ مَا لِلْمُنْصِتِ السَّامِعِ فَإِذَا قَامَتْ الصَّلَاةُ فَاعْدِلُوا الصُّفُوفَ وَحَاذُوا بِالْمَنَاكِبِ فَإِنَّ اعْتِدَالَ الصُّفُوفِ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ (موطأ عن مالك بن ابى عامر)

Osman İbn-i Affan Radiyallâhu anhu, hutbesinde dâimâ şu sözleri söyler ve bunu söylemediği çok az olurdu: ″Cuma günü imam hutbe okurken, onu dinleyin ve susun! Duyamayıp da susan kişi, duyarak susan kişi gibi sevaptan pay alır. Namaza durulduğu zaman, safları düzeltin, omuzlarınızı birbirinin hizasına getirin! Çünkü safların düzeltilmesi namazın tamamındandır.″[15]

Hutbe dinleme adâbı hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

يَحْضُرُ الْجُمُعَةَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ رَجُلٌ حَضَرَهَا يَلْغُو وَهُوَ حَظُّهُ مِنْهَا وَرَجُلٌ حَضَرَهَا يَدْعُو فَهُوَ رَجُلٌ دَعَا اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ إِنْ شَاءَ أَعْطَاهُ وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُ وَرَجُلٌ حَضَرَهَا بِإِنْصَاتٍ وَسُكُوتٍ وَلَمْ يَتَخَطَّ رَقَبَةَ مُسْلِمٍ وَلَمْ يُؤْذِ أَحَدًا فَهِيَ كَفَّارَةٌ إِلَى الْجُمُعَةِ الَّتِي تَلِيهَا وَزِيَادَةِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَذَلِكَ بِأَنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ {مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا} (د عبد اللّٰه ابن عمرو)

″Cuma'ya üç çeşit insan gider: Biri gider, Cuma'ya katılır. Boş konuşma ve davranışlarda bulunur. Namazdan payı da bu konuşması olur. Biri gider herkesin yaptığı gibi normal olarak ibâdet edip duâda bulunur. Buna Allah'u Teâlâ isterse verir, isterse vermez. Bir adam da vardır ki Cuma'ya gider herhangi bir çirkin ve boş davranışta bulunmadan huşû içinde sükût ederek hutbeyi dinler, herhangi bir Müslümanın omzunu çiğnemez ve kimseye ezâ etmez. İşte onun bu namazı, gelecek Cuma'ya kadar, üç gün de fazlasıyla ona bir keffâret olur. Nitekim Allah'u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ″Bir iyilik yapan kimse için on misli mükâfat vardır.″ (Sûre-i En'am, Âyet 160).[16]

Yine bu hususta nakledildiğine göre; Hz. Ali Radiyallâhu anhu, Kûfe'de minberdeyken şöyle hitap etmiştir:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ غَدَتْ الشَّيَاطِينُ بِرَايَاتِهَا إِلَى الْأَسْوَاقِ فَيَرْمُونَ النَّاسَ بِالتَّرَابِيثِ أَوْ الرَّبَائِثِ وَيُثَبِّطُونَهُمْ عَنْ الْجُمُعَةِ وَتَغْدُو الْمَلَائِكَةُ فَيَجْلِسُونَ عَلَى أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ فَيَكْتُبُونَ الرَّجُلَ مِنْ سَاعَةٍ وَالرَّجُلَ مِنْ سَاعَتَيْنِ حَتَّى يَخْرُجَ الْإِمَامُ فَإِذَا جَلَسَ الرَّجُلُ مَجْلِسًا يَسْتَمْكِنُ فِيهِ مِنَ الِاسْتِمَاعِ وَالنَّظَرِ فَأَنْصَتَ وَلَمْ يَلْغُ كَانَ لَهُ كِفْلَانِ مِنْ أَجْرٍ فَإِنْ نَأَى وَجَلَسَ حَيْثُ لَا يَسْمَعُ فَأَنْصَتَ وَلَمْ يَلْغُ لَهُ كِفْلٌ مِنْ أَجْرٍ وَإِنْ جَلَسَ مَجْلِسًا يَسْتَمْكِنُ فِيهِ مِنَ الِاسْتِمَاعِ وَالنَّظَرِ فَلَغَا وَلَمْ يُنْصِتْ كَانَ لَهُ كِفْلٌ مِنْ وِزْرٍ وَمَنْ قَالَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِصَاحِبِهِ صَهٍ فَقَدْ لَغَا وَمَنْ لَغَا فَلَيْسَ لَهُ فِي جُمُعَتِهِ تِلْكَ شَيْءٌ ثُمَّ يَقُولُ فِي آخِرِ ذَلِكَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ذَلِكَ (د عن مولى امراته ام عثمان)

″Cuma günü olduğu zaman, şeytanlar sancaklarıyla çarşılara giderler. İnsanlara türlü engeller çıkararak onları Cuma'ya geciktirirler. Melekler de erkenden gelip

mescidin kapıları üstünde otururlar. Gelenleri öncelik sırasıyla yazarlar. İmam hutbeye çıkıncaya kadar bu böyle devam eder. Kişi bir yere ilişip oturur, hiçbir söz ve harekette bulunmadan, kemâl-i edep ve dikkatle hutbeyi dinlerse, iki kat mükâfat alır. Eğer hutbeyi duyamadığı uzak bir yere oturup da susarsa ve hiçbir söz ve davranışta bulunmazsa bir mükâfat alır. Duyabileceği ve dinleyebileceği bir yerde oturup da hutbeyi dinlemeden ve sükût etmeden konuşur veya bir şeyle meşgul olursa iki kat günaha girer. Duyamadığı bir yerde oturup, hutbeyi dinlemeden ve sükût etmeden konuşur ve bir şeyle meşgul olursa tek günah alır. Cuma günü imam hutbede iken konuşan arkadaşına, ″Sus!″ diyen de boş konuşmuş olur. Kim de böyle bir söz ve davranışta bulunursa, o gün Cuma’sından hiçbir sevap ve pay alamaz. Bunu bizzat Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’den duydum.″[17]

Yukarıda geçen Hadis-i Şerif’lere ve Ehl-i Sünnet ulemâsının verdiği fetvâlara göre; Cuma hutbesi, farz namaz hükmünde olduğundan hiçbir şekilde konuşulmaz. Namazda yapılmayan davranışlar hutbede de yapılmaz. Hutbenin vucûbu (farziyeti) susup dinlemek olduğu için bir mâzereti yoksa namazdaki gibi oturup hiçbir şekilde konuşmadan hatibi dinlemelidir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ تَكَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَهُوَ كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا وَالَّذِي يَقُولُ لَهُ أَنْصِتْ لَيْسَ لَهُ جُمُعَةٌ
(حم عن ابن عباس))

″Cuma günü imam hutbe okurken konuşan kimse, kitap taşıyan eşşek gibidir. Ona, ″Sus!″ diyenin de Cuma’sı yoktur.″[18]

[1] Sahih-i Buhârî, Cuma 17, Buyû 6; Sahih-i Müslim, Cuma 11 (36 Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 63.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 18, s. 110.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 18, s. 110.

[4] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 163.

[5] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 123.

[6] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 44/11; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 21212.

[7] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 277/5.

[8] İbn-i Âbidin, c. 3, s. 310-311.

[9] Hadislerle Hanefi Fıkhı, c. 5, s. 519; İslâm fıkhı Ansiklopedisi, c. 2, s. 385. Ayrıca bakınız: Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 5485.

[10] İslâm fıkhı Ansiklopedisi, c. 2, s. 387.

[11] Fetavâyi Hindiyye, c. 1, s. 490; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm ilmihâli, s. 166.

[12] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 75; Fetavâyi Hindiyye, c. 1, s. 491.

[13] Sahih-i Müslim, Cuma 13 (53 Sünen-i Tirmizî, Cuma 19.

[14] Sünen-i Ebû Dâvud, Tercüme ve Şerhi, c. 4, s. 221.

[15] İmam Mâlik, Cuma 8; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 1894.

[16] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 240.

[17] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 222; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 1844.

[18] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1929.

63-MÜNÂFİKÛN SÛRESİ

Bu sûre 11 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede münâfıkların yalan yere îman iddiasında bulunmaları ve onların kötü halleri anlatıldığı için ″Münâfikûn Sûresi″ diye isimlendirilmiştir.

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِمَّا يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْجُمُعَةِ، فَيُحَرِّضُ بِهِ الْمُؤْمِنِينَ، وَفِي الثَّانِيَةِ بِسُورَةِ الْمُنَافِقِينَ، فَيُقْرِعُ بِهِ الْمُنَافِقِينَ (طب عن ابى هريرة)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cuma Namazı’nda, birinci rek’atta Cuma Sûresi’ni okuyup, onunla Mü’minleri müjdeler ve ikinci rek’atta Münâfikûn Sûresi’ni okuyup, onunla münâfıkları korkuturdu.″[1]

[1] Taberâni, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 710; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 14, s. 450.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِذَا جَٓاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ اِنَّكَ لَرَسُولُ اللّٰهِۢ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّكَ لَرَسُولُهُۜ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّ الْمُنَافِقٖينَ لَكَاذِبُونَۚ (١)(

1. Ey Resûlüm! Münâfıklar sana geldiği vakit, ″Senin, elbette Allah’ın Resûlü olduğuna şehâdet ederiz!″ dediler. Allah’u Teâlâ bilir ki, elbette sen O’nun Resûlüsün. Allah’u Teâlâ şehâdet eder ki, münâfıklar muhakkak yalancıdırlar.

İzah: Sûre-i Münâfikûn, Âyet 1-8’in nüzul sebebine dair Zeyd b. Erkam Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

كُنْتُ مَعَ عَمِّي فَسَمِعْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ أُبَيٍّ ابْنَ سَلُولَ يَقُولُ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ حَتَّى يَنْفَضُّوا وَقَالَ أَيْضًا لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِعَمِّي فَذَكَرَ عَمِّي لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أُبَيٍّ وَأَصْحَابِهِ فَحَلَفُوا مَا قَالُوا فَصَدَّقَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَذَّبَنِي فَأَصَابَنِي هَمٌّ لَمْ يُصِبْنِي مِثْلُهُ قَطُّ فَجَلَسْتُ فِي بَيْتِي

فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلّ {إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ إِلَى قَوْلِهِ هُمْ الّذِينَ يَقُولَونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ إِلَى قَوْلِهِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ} فَأَرْسَلَ إِلَيَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَهَا عَلَيَّ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللّٰهَ قَدْ صَدَّقَكَ (خ عن زيد بن ارقم)

Amcam ile birlikte idim. Münâfıkların başı olan Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl'ün: ″Resûlullah'ın etrafında bulunan Muhâcirlere infak etmeyin ki, dağılıp gitsinler!″ dediğini ve ayrıca, ″Yemin olsun ki, eğer (gazâdan) Medîne'ye dönersek, elbette aziz olanlar, zelil olanları oradan çıkaracaktır″ dediğini duydum.

Bunu amcama anlattım, amcam da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e söyledi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Abdullah b. Übeyy ile arkadaşlarına haber gönderdi. Onlar, böyle bir şey söyleme-diklerine dair yemin ettiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onları tasdik etti, beni haksız gördü. Benzerini görmediğim bir keder ve üzüntü gelip beni buldu. Evimde oturdum. Allah'u Teâlâ: ″Ey Resûlüm! Münâfıklar sana geldiği vakit, ″Senin, elbette Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederiz!″ dediler. Allah'u Teâlâ bilir ki, elbette sen O'nun Resûlüsün. Allah'u Teâlâ şehâdet eder ki, münâfıklar muhakkak yalancıdırlar″ mealindeki Sûre-i Münâfikûn, Âyet 1 ile başlayıp yine, ″Allah'ın Resûlünün yanında bulunan Muhâcirlere infak etmeyin ki, dağılıp gitsinler!″ diye geçen Sûre-i Münâfıkûn, Âyet 7'ye ve daha sonra: ″Yemin olsun ki, eğer (gazâdan) Medîne'ye dönersek, elbette aziz olanlar, zelil olanları oradan çıkaracaktır″ diye geçen Sûre-i Münâfıkûn, Âyet 8'e kadar indirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana haber gönderdikten sonra, ″Allah'u Teâlâ seni tasdik etti″ diye buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Münâfikûn 3.

اِتَّخَذُوا اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ اِنَّهُمْ سَٓاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢) ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ (٣)

2-3. Onlar, yeminlerini (kendilerine yönelecek tenkide karşı) bir siper edindiler de Allah yolundan alıkoydular. Şüphesiz ki, onların yaptıkları ne kötüdür.* Bu, onların görünüşte îman edip, sonra küfürlerinin ortaya çıkması sebebiyledir. Böylece onların kalpleri mühürlendi. Artık onlar hakkı anlamazlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Onlar, yeminlerini (kendilerine yönelecek tenkide karşı) bir siper edindiler de Allah yolundan alıkoydular″ diye buyrulmaktadır.

Yani o münâfıklar, kendilerini hak etmiş oldukları öldürülmekten, esaretten, kınanmaktan korumak için yalan yere yaptıkları yeminlerini bir siper edindiler de kendi nefislerini de, kendilerinin aldatmalarına uyanları da Allah yolundan alıkoydular, demektir.

(وَاِذَا رَاَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ اَجْسَامُهُمْۜ وَاِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْۜ كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌۜ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْۜ هُمُ
الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْۜ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُۘ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ (٤))

4. Ey Resûlüm! Sen onları gördüğün vakit, kalıpları hoşuna gider ve konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar, dayanmış kereste gibidirler. Her gürültüyü kendi aleyhlerinde zannederler. Onlar düşmandır, artık onlardan sakın. Allah onları kahretsin! Nasıl haktan yüz çeviriyorlar.

İzah: Âyette geçen münâfıklar hakkında şöyle buyrulmuştur:

(وَقَوْلُهُ {خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ} قَالَ كَانُوا رِجَالًا أَجْمَلَ شَيْءٍ (خ عن زيد بن ارقم

Zeyd b. Erkam Radiyallâhu anhu, Sûre-i Münâfıkûn, Âyet 4’teki: ″Onlar, dayanmış kereste gibidirler″ buyruğunu: ″Münâfıklar iyi görünümlü kimselerdi″ diye açıkladı.[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de münâfıkların özellikleri hakkında, ″Her gürültüyü kendi aleyhlerinde zannederler″ diye buyrulmaktadır. Münâfıklar, herhangi bir seslenişi duysalar, bir korku ve endişe içinde kalırlar, kendi başlarına bir belânın geleceğini zannederler, münâfıklık-larının ortaya çıkacağını düşünerek korkarlar.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Münâfikûn 4.

(وَاِذَا قٖيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللّٰهِ لَوَّوْا رُؤُ۫سَهُمْ وَرَاَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ (٥))

5. Onlara: ″Gelin, Allah’ın Resûlü sizin için Allah’tan af dilesin!″ denildiği zaman, başlarını çevirirler. Ve sen, onların kibirlenerek yüz çevirdiklerini görürsün.

(سَوَٓاءٌ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْۜ لَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقٖينَ (٦))

6. Ey Resûlüm! Onlar için Allah’tan af dilesen de, dilemesen de birdir. Allah’u Teâlâ onları aslâ bağışlamaz. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, (küfür ve nifaka dalmış olan) fâsıklara hidâyet etmez.

هُمُ الَّذٖينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلٰى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ حَتّٰى يَنْفَضُّواؕ وَلِلّٰهِ خَزَائِنُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ (وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقٖينَ لَا يَفْقَهُونَ (٧))

7. O münâfıklar, Ensâra: ″Allah’ın Resûlünün yanında bulunan Muhâcirlere infak etmeyin ki, dağılıp gitsinler!″ diyen kimselerdir. Halbuki göklerin ve yerin hazineleri Allah’ındır. Fakat münâfıklar anlamazlar.

يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَٓا اِلَى الْمَدٖينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْاَعَزُّ مِنْهَا الْاَذَلَّؕ وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهٖ وَلِلْمُؤْمِنٖينَ وَلٰكِنَّ (الْمُنَافِقٖينَ لَا يَعْلَمُونَ۟ (٨))

8. Onlar: ″Yemin olsun ki, eğer (gazâdan) Medîne’ye dönersek, elbette aziz olanlar, zelil olanları oradan çıkaracaktır″ derler. Halbuki izzet (kuvvet, zafer ve şeref), Allah’a, Resûlüne ve Mü’minlere aittir. Fakat münâfıklar bilmezler.

İzah: Bu sûrenin girişinde belirtildiği gibi, buraya kadar zikredilen Âyet-i Kerîme’ler, Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl isimli münâfık ve arkadaşları hakkında nâzil olmuştur. Âyetlerde, Mü’minlere dil uzattıkları belirtilen kişiler bunlardır. Mü’minler aleyhinde söylenen sözler de bunlara aittir.

Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu, münâfıkların reisi olan Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl’ün bu sözleri söylemesinin sebebini şöyle anlatmaktadır:

كُنَّا فِي غَزَاةٍ قَالَ سُفْيَانُ مَرَّةً فِي جَيْشٍ فَكَسَعَ رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ يَا لَلْأَنْصَارِ وَقَالَ الْمُهَاجِرِيُّ يَا لَلْمُهَاجِرِينَ فَسَمِعَ ذَلِكَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا بَالُ دَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَسَعَ رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ دَعُوهَا فَإِنَّهَا مُنْتِنَةٌ فَسَمِعَ بِذَلِكَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ أُبَيٍّ فَقَالَ فَعَلُوهَا أَمَا وَاللّٰهِ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ فَبَلَغَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ عُمَرُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ دَعْنِي أَضْرِبْ عُنُقَ هَذَا الْمُنَافِقِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعْهُ لَا يَتَحَدَّثُ النَّاسُ أَنَّ مُحَمَّدًا يَقْتُلُ أَصْحَابَهُ وَكَانَتْ الْأَنْصَارُ أَكْثَرَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ حِينَ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ ثُمَّ إِنَّ الْمُهَاجِرِينَ كَثُرُوا بَعْدُ (خ عن جابر)

Biz, bir gazvede Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Muhâcirlerden bir adam Ensârdan birinin arkasına bir tekme vurdu. Ensârdan olan kişi: ″Ey Ensâr neredesiniz?″ diye yardım istedi. Muhacirlerden olan bir kişi de: ″Ey Muhâcirler neredesiniz?″ diye yardım istedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunları duydu ve dedi ki: ″Nedir bu câhiliyet çağrıları?″ Dediler ki: ″Yâ Resûlallah! Muhacirlerden biri Ensârdan birinin arkasına vurdu.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bırakın bu çeşitli dâvâları, bu dâvâlar kokmuş dâvâlardır″ buyurdu. Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl bunu

işitti ve ″Bunu yaptılar ha? Allah’a yemin olsun ki eğer Medîne’ye dönecek olursak en şerefli olanlar en zelil olanları oradan çıkaracaktır″ dedi. Onun bu sözleri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ulaştı. Bunun üzerine Hz. Ömer ayağa kalktı ve dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Bırak beni de şu münâfıkın boynunu vurayım.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: Bırak onun yakasını. İnsanlar, ″Muhammed, arkadaşlarını öldürüyor″ demesinler. Câbir Radiyallâhu anhu diyor ki: Muhâcirler Medîne’ye geldikleri zaman Ensâr, Muhâcirlerden daha çok idi. Fakat daha sonra Muhâcirler Ensârdan daha fazla oldular.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Münâfikûn 6.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَٓا اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (٩) (

9. Ey îman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi Allah’ın zikrinden alıkoymasın! Her kim böyle yaparsa, işte onlar hüsrâna uğrayanlardır.

İzah: Malların ve çocukların Mü’minleri ibâdetten alıkoyan birer imtihan olabileceğine dair Sûre-i Enfâl, Âyet 28 ve Sûre-i Teğâbün, Âyet 14 ve izahlarına bakınız. Allah’ın zikrine dair geniş bilgi için de Sûre-i Bakara, Âyet 152 ve izahına bakınız.

(وَاَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَٓا اَخَّرْتَن۪ٓي اِلٰٓى اَجَلٍ قَر۪يبٍۙ فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِنَ الصَّالِح۪ينَ (١٠) وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفْسًا اِذَا جَٓاءَ اَجَلُهَاۜ وَاللّٰهُ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (١١))

10-11. Sizden birine ölüm gelip de, ″Yâ Rabbi! Beni biraz daha yaşatsan da sadaka versem ve sâlihlerden olsam″ diyeceği an gelip çatmadan önce, size verdiğimiz rızıklardan infak edin.* Halbuki Allah’u Teâlâ, hiçbir nefsi eceli geldiği vakit sonraya bırakmaz. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَ لَهُ مَالٌ يُبَلِّغُهُ حَجَّ بَيْتِ رَبِّهِ أَوْ تَجِبُ عَلَيْهِ فِيهِ الزَّكَاةُ فَلَمْ يَفْعَلْ يَسْأَلْ الرَّجْعَةَ عِنْدَ الْمَوْتِ فَقَالَ رَجُلٌ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ اتَّقِ اللّٰهَ إِنَّمَا يَسْأَلُ الرَّجْعَةَ الْكُفَّارُ قَالَ سَأَتْلُو عَلَيْكَ بِذَلِكَ قُرْآنًا {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمْ الْخَاسِرُونَ وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ إِلَى قَوْلِهِ وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ} قَالَ فَمَا يُوجِبُ الزَّكَاةَ قَالَ إِذَا بَلَغَ الْمَالُ مِائَتَيْ دِرْهَمٍ

(فَصَاعِدًا قَالَ فَمَا يُوجِبُ الْحَجَّ قَالَ الزَّادُ وَالْبَعِيرُ (ت عن ابن عباس

″Kimin, Rabbinin beytini haccetmeye götürecek kadar malı olur veya zekât verecek kadar malı bulunur da bunları yapmayacak olursa, ölümü anında tekrar dünyâya dönmeyi ister.″ Bunun üzerine bir adam: ″Ey İbn-i Abbas! Allah'tan kork, ölüm anında dünyâya dönmeyi ancak kâfirler isterler″ dedi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da: ″Ben bu hususta sana Kur'ân'dan âyetler okuyacağım″ dedi ve Sûre-i Münâfikûn, Âyet 9, 10 ve 11'i okudu.

Adam, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya: ″Ne kadar mal zekât vermeyi gerektirir?″ dedi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Malı iki yüz dirhem veya daha fazla olursa″ dedi. Adam: ″Haccetmek ne zaman farz olur?″ dedi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Azık ve deve bulunursa″ cevabını verdi.[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Halbuki Allah'u Teâlâ, hiçbir şahsı eceli geldiği vakit sonraya bırakmaz. Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır″ diye buyrulmaktadır.

Ecel iki çeşittir. Ecel-i Müsemmâ ve Ecel-i Muallak'tır.

Ecel-i Müsemmâ: Vakti geldiğinde; günü, saati, dakikası, saniyesi bile şaşmayan eceldir. Görünüşte bir şey bir şeye sebep olur, eceli gelen kişi sapasağlam dahi olsa ölür. Bu şekilde ecelin vakti gelince, ne bir an ileri alınır, ne de bir an geri bırakılır. Bu Âyet-i Kerîme'de anlatılan da budur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur.

(إِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا أَرَادَ قَبْضَ رُوحِ عَبْدٍ بِأَرْضٍ جَعَلَ لَهُ فِيهَا أَوْ قَالَ بِهَا حَاجَةً (حم عن ابى عزة

″Allah'u Teâlâ bir kulun ruhunu bir yerde almayı dilediğinde, onun için orada bir ihtiyaç yaratır.″[2]

Ecel-i Muallak (Ecel-i Kazâ): Bir sebebe bağlı olarak değiştirilmesi takdir edilmiş eceldir. Her nefsin eceli, Levh-i Mahfuz'da belirlenmiştir. Kulların dünyâda yaptıkları amelerine göre, ömürlerinin uzayıp kısalması Allah'ın takdirindedir. Bu husus Sûre-i Ra'd, Âyet 39'da şöyle geçmektedir:

″Allah'u Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun katındadır.″

Meselâ: Allah’u Teâlâ, Yunus Aleyhisselâm’ın kavmini helâk etmek üzere belâ gönderince, onlar belânın ilk alâmetlerini gördüğünde hemen îman edip tevbe etmeleri neticesinde, üzerlerindeki belâ kalkmış ve ömürleri de uzamıştır. Bu husus Sûre-i Yûnus, Âyet 96-98’de şöyle geçmektedir:

″Şüphesiz ki, aleyhlerinde Rabbinin kelimesi (hükmü) hak olanlar, îman etmezler.* Onlar, elim azâbı görünceye kadar delillerin hepsini görseler de yine îman etmezler.* Helâk olan bir belde ahâlisi, onlara azap inmeden önce îman etselerdi de bu îmanları kendilerine fayda verseydi ya! Ancak Yunus’un kavmi, azap işâretlerini görür görmez îman ettiler. Biz de onlardan, dünyâ hayatında zelil olacakları azâbı kaldırdık ve onları bir müddete kadar faydalandırdık.″

Ömrün uzayabileceğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

(بِرُّ الْوَالِدَيْنِ يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ وَالدُّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ وَالْكَذِبُ يَنْقُصُ الرِّزْقَ (عد والديلمي عن أبي هريرة

″Anne ve babaya yapılan iyilik ömrü uzatır. Duâ kazâyı önler. Yalan da rızkı eksiltir.″[3]

إِنَّ صَدَقَةَ الْمُسْلِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمُرِ، وَتَمْنَعُ مِيتَةَ السُّوءِ، وَيُذْهِبُ اللّٰهُ بِهَا الْكِبْرَ وَالْفَخْرَ (طب عن كثير بن عبد اللّٰه المزنيّ)

″Müslüman bir kimsenin verdiği sadaka, ömrünü artırır ve kötü sondan muhafaza eder ve Allah’u Teâlâ ondan kibir ve gururu giderir.″[4]

(مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ أَوْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ (خ عن انس وعن ابى هريرة

″Kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını arzu ederse, sıla-i rahim yapsın.″[5]

Yine kulların yaptıkları kötü ameller sebebiyle ömürlerinin kısalacağına dair Allah’u Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 54’te şöyle buyurmuştur:

″Onların bu hâli, Âl-i Firavun (Firavun ve adamları) ile onlardan öncekilerin hâli gibidir. Onlar, Rablerinin âyetlerini yalanlamışlardı. Biz de onları günahları sebebiyle helâk ettik ve Âl-i Firavun’u da denizde gark ettik. Bunların hepsi zâlim idiler.″

Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ‘dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

مَا ظَهَرَ الْغُلُولُ فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا أُلْقِيَ فِي قُلُوبِهِمْ الرُّعْبُ وَلَا فَشَا الزِّنَا فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا كَثُرَ فِيهِمْ الْمَوْتُ وَلَا نَقَصَ قَوْمٌ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا قُطِعَ عَنْهُمْ الرِّزْقُ وَلَا حَكَمَ قَوْمٌ بِغَيْرِ الْحَقِّ إِلَّا فَشَا فِيهِمْ الدَّمُ وَلَا خَتَرَ قَوْمٌ بِالْعَهْدِ إِلَّا سَلَّطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ الْعَدُوَّ (موطأ عن ابن عباس)

″Bir kavimde devlet malından hırsızlık zuhur ederse, Allah’u Teâlâ o kavmin kalplerine korku koyar. Bir kavim içinde zinâ yayılırsa, orada ölümler artar. Bir kavim ölçü ve tartıyı noksan ederse, Allah ondan rızkı keser. Bir kavmin mahkemelerinde haksız yere hüküm verilirse, o kavimde mutlaka kan yaygınlaşır. Bir kavim ahdinden dönerse, Allah onlara mutlaka düşmanlarını musallat eder.″[6]

Ayrıca tedbir almayarak tehlikeden sakınmayan kimselerin de ömürleri kısalabilir. Bir kimse sürekli tehlikeli işler yaparsa, meselâ: Devamlı frensiz arabaya binerse, tedbirini almadığı için muhakkak kazâ yapar, bu şekilde erken ölebilir. Çünkü tedbir almak dinimizin bir emridir.

Tedbir almak gerektiğine dair Allah’u Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 60’ta şöyle buyurmaktadır:

″Ey Mü’minler! Onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve atlardan hazırlayın...″

Yine bu hususta Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

″Yâ Resûlallah! devemi bağlayıp da mı, yoksa salıverip de mi Allah’a tevekkül edeyim?″ diye soran bir adama, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اعْقِلْهَا وَتَوَكَّلْ (ت عن انس)

″Deveni bağla ve sonra tevekkül et.″[7]

Ayrıca kader hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51’in izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 64.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14990, 20980.

[3] Kenz'ul-Ummal 45520; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/3.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13508; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 355.

[5] Sahih-i Buhârî, Buyû 13, Edeb 12.

[6] İmam Mâlik, Muvatta, Cihat 13.

[7] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 60; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 336/13.

64-TEĞÂBÜN SÛRESİ

Bu sûre 18 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İsmini, 9. âyetinde geçen ve ″Aldanma″ mânâsına gelen ″Teğâbün″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۚ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُۘ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ (١)

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah’ı tesbih eder. Mülk, O’nundur. Hamd, O’na mahsustur. O, her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin açıklaması için yine benzer anlamda olan Sûre-i Hadid, Âyet 1 ve izahına bakınız.

(هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ (٢)

2. Sizi yaratan O’dur. Böyle iken bir kısmınız küfrü, bir kısmınız îmanı seçtiniz. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

(خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْۚ وَاِلَيْهِ الْمَص۪يرُ (٣)

3. Allah’u Teâlâ, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Size sûret verdi ve sûretinizi de güzel yaptı. Dönüş de ancak O’nadır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, insanları güzel sûretle yarattığını beyan etmektedir.

Bu husus Sûre-i Tîn, Âyet 4’te de şöyle geçmektedir: ″Muhakkak Biz, insanı en güzel şekilde yarattık.″

(يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٤)

4. O, göklerde ve yerde olanları bilir. Gizlediğiniz ve açıkladığınız şeyleri de bilir. Allah’u Teâlâ, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُۘ فَذَاقُوا وَبَالَ اَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ (٥) ذٰلِكَ بِاَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ (
بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا اَبَشَرٌ يَهْدُونَنَاۘ فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى اللّٰهُۜ وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ (٦))

5-6. Size daha önce kâfir olanların haberi gelmedi mi? İşte onlar yaptıklarının cezâsını tattılar. Ve (âhirette) onlar için elim bir azap vardır.* Bu, apaçık âyet ve mûcizeler ile gelen Peygamberlerini: ″Bize, beşer mi hidâyet eder?″ diye inkâr etmeleri ve haktan yüz çevirmeleri sebebiyledir. Allah’u Teâlâ da onlara muhtaç olmadığını gösterdi (onları helâk etti). Allah’u Teâlâ, hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâyık olandır.

زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا اَنْ لَنْ يُبْعَثُواۜ قُلْ بَلٰى وَرَبّ۪ي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْۜ وَذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَس۪يرٌ (٧) (
فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَالنُّورِ الَّذ۪ي اَنْزَلْنَاۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ (٨))

7-8. Kâfirler, aslâ diriltilmeyeceklerini zannettiler. Ey Resûlüm! De ki: ″Evet, Rabbime yemin ederim ki, muhakkak diriltileceksiniz, sonra da yaptıklarınız size elbette haber verilecektir. Bu ise, Allah’a göre çok kolaydır.″* O halde Allah’a, Resûlüne ve indirdiğimiz nûra (Kur’ân’a) îman edin. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِه۪ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ (
تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَا اَبَدًاۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ (٩))

9. Allah’u Teâlâ’nın, sizi, o toplanma günü, hesap için bir araya getireceği gün, işte o gün aldanmaların ortaya çıktığı gündür. Her kim Allah’a îman eder ve sâlih amelde bulunursa, Allah’u Teâlâ onun günahlarını örter ve onu altlarından nehirler akan Cennetlere, orada ebedî kalmak üzere girdirir. İşte büyük kurtuluş budur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″İşte o gün aldanmaların ortaya çıktığı gündür″ diye geçen ifâdeden maksat, dünyâda iken Mü’minlerden daha üstün olduklarını zannederek Müslümanlarla alay eden kâfirler ve münâfıklar, mahşerde Mü’minlerin üstünlüklerini ve kendilerinin de zelil durumda olduklarını görüp, asıl aldananların kendileri olduğunu anlamalarıdır. İşte bu sûre adını, ″Aldanma″ anlamına gelen ve bu âyetin metninde geçen ″Teğâbun″ kelimesinden almıştır.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ (١٠))

10. Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar Cehennem

ehlidirler. Orada ebedî kalacaklardır. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

))مَٓا اَصَابَ مِنْ مُصٖيبَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِؕ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهُؕ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ (١١ (

11. Allah'ın izni olmadıkça, hiçbir kimseye bir musîbet isâbet etmez. Her kim Allah'a îman ederse, Allah'u Teâlâ onun kalbini hidâyete erdirir. Allah'u Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

(وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهُ} هُوَ الَّذِي إِذَا أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ رَضِيَ وَعَرَفَ أَنَّهَا مِنَ اللّٰهِ (خ عن ابن مسعود}

"Allah'ın izni olmadıkça, hiçbir kimseye bir musîbet isâbet etmez…" diye devam eden Sûre-i Teğâbün, Âyet 11'de bahsedilen kişi, bir musîbete maruz kaldığında rızâ gösteren ve bunun Allah'tan olduğunu bilen kişidir.[1]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ ذَهَبَ مَالِي وسَقِمَ جَسَدِي فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا خَيْرَ فِي عَبْدٍ لَا يَذْهَبُ مَالُهُ وَلَا يَسْقَمُ جِسْمُهُ إِنَّ اللّٰهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ وَإِذَا ابْتَلَاهُ صَبَّرَهُ (ابن أبي الدنيا في كتاب المرض والكفارات عن أبي سعيد الخدري)

Adamın biri: "Yâ Resûlallah! Hem servetim gitti, hem de vücudum hastalandı" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Serveti kaybolmayan ve vücudu hastalanmayan kulda hayır yoktur. Allah'u Teâlâ bir kulu sevdiği vakit ona ibtilâ verir. İbtilâ verdiği zaman da ona sabretmesini öğretir."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ (طب ك عن سعد بن أبي وقاص

"İnsanlardan belânın en şiddetlisi Peygamberlere, sonra âlimlere (velî kullara), sonra onlara en çok benzeyenlere ve çok benzeyenlere gelir."[3]

Allah'u Teâlâ, sevdiği Mü'min kullara lütfundan ibtilâ verir. Onların sabır ve tevekkülleri sonucunda, derecelerini kat kat artırır.

Bir de Allah’u Teâlâ’nın, Mü’min kulları ayıktırmak ve günahlarına keffaret olması için verdiği belâ vardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ (خ عن ابى هريرة)

″Kendisine batan bir dikene varıncaya kadar Müslüman olan kişinin başına bir üzüntü, bir dert ve hastalık, bir hüzün gelmez ki, Allah’u Teâlâ onlarla onun hatâlarından bağışlamış olmasın.″[4]

Ayrıca Allah’u Teâlâ’nın, âsi olan kullarına kahrından verdiği belâ da vardır. Bu belâ da onlara azap olsun diyedir. Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Kasas, Âyet 58’de şöyle buyurmuştur:

″Biz, refah içinde şımarıp azgınlaşan nice beldeleri helâk ettik. İşte evleri bomboş duruyor…″

Allah’u Teâlâ Sûre-i A’râf, Âyet 83-84’te de şöyle buyurmuştur:

″Biz de Lût’u ve ehlini kurtardık. Ancak zevcesi müstesnâ. Çünkü o, geride kalıp helâk olanlardan oldu.* Zâlimler üzerine yağmur gibi taş yağdırdık. Ey Resûlüm! Bak, mücrimlerin âkıbeti nasıl oldu?″

[1] Sahih-i Buhârî, Sûre-i Teğâbün 1; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7281.

[2] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 4, Hadis No: 139.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5472; Taberani, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 20096.

[4] Sahih-i Buhârî Merdâ 1; Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 1.

( )وَاَطٖيعُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُوا الرَّسُولَۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاِنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبٖينُ (١٢ (

12. Allah’a itaat edin ve Resûle itaat edin. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, bilin ki Resulümüze düşen, ancak apaçık bir tebliğdir.

İzah: Allah’a itaatte gayret edin. O’nun kitabı gereğince amel edin. Emirlerine

uymak sûretiyle de Resûlüne itaat edin. Şâyet itaatten yüz çevirecek olursanız, Resûlün görevi ancak tebliğ etmektir, demektir. Allah'u Teâlâ çok sayıda Âyet-i Kerîme'de Allah'a ve Resûlüne itaat edin, diye buyurmuştur.

Bu husus Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 32'de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! De ki: ″Allah'a ve Resûle itaat edin. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, şüphesiz ki Allah'u Teâlâ kâfirleri sevmez.″

Bu âyette de Allah'a ve Resûle itaat edilmesi emredilmekte ve itaatten yüz çevirenlerin kâfir olacağı açık bir şekilde beyan edilmektedir. Allah'a îman edip de Resûlünü kabul etmeyen kimse, bu âyetin hükmünce kâfir olur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ صَعْبٌ مُسْتَصْعِبٌ لِمَنْ كَرِهَهُ مُيَسَّرٌ لِمَنْ تَبِعَهُ وَاِنَّ حَدِيثِى صَعْبٌ مُسْتَصْعِبٌ لِمَنْ كَرِهَهُ مُيَسَّرٌ لِمَنْ تَبِعَهُ مَنْ سَمِعَ حَدِيثِى فَحَفِظَهُ وَعَمِلَ بِهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْقُرْآنِ وَمَنْ تَهَاوَنَ بِحَدِيثِى فَقَدْ تَهَاوَنَ بِالْقُرْآنِ وَمَنْ تَهَاوَنَ بِالْقُرْآنِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ (خط فى الجامع عن الحكم)

″Bu Kur'ân, ondan hoşlanmayanlara muhakkak zor gelir. Ona tâbi olanlara ise gâyet kolay gelir. Benim hadisimden hoşlanmayanlara da, hadisim muhakkak zor gelir. Ona tâbi olanlara ise, gayet kolay gelir. Her kim benim hadisimi dinler, ezberler ve amel ederse, mahşer günü Kur'ân ile gelir. Her kim de benim hadisimi önemsemeyerek hor görürse, yemin olsun ki Kur'ân'ı hor görmüş olur. Kim de Kur'ân'ı hor görürse, dünyâ ve âhirette hüsrâna uğrar.″[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, sünnetini hafife alarak yüz çeviren kimseler hakkında şöyle buyurmuştur:

مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِى فَلَيْسَ مِنِّى (خ م ن حم در عب حب طح ابن عساكر عن ابى ايوب)

″Kim hafife alarak sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir.″[2]

Yine bu konu hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 31-32 ve izahına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 133/7, 227/11.

[2] Sahih-i Buhârî, Nikah 1; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (5).

( ))اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (١٣ (

13. Allah O'dur ki, O'ndan başka ilah yoktur. Artık Mü'minler, Allah'a tevekkül etsinler.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ وَاَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْۚ وَاِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَاِنَّ
( )اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ (١٤

14. Ey îman edenler! Zevcelerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar vardır. Onlardan sakının. Eğer affeder, kusurlarına bakmaz ve örterseniz, şüphesiz Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

"Ey îman edenler! Zevcelerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar vardır…" diye devam eden Sûre-i Teğâbün, Âyet 14 hakkında bir adamın, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya soru sorması üzerine, o şöyle demiştir:

هَؤُلَاءِ رِجَالٌ أَسْلَمُوا مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ وَأَرَادُوا أَنْ يَأْتُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَبَى أَزْوَاجُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ أَنْ يَدَعُوهُمْ أَنْ يَأْتُوا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أَتَوْا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَوْا النَّاسَ قَدْ فَقُهُوا فِي الدِّينِ هَمُّوا أَنْ يُعَاقِبُوهُمْ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ} الْآيَةَ (ت عن ابن عباس)

Burada sözü edilenler, Mekke ahâlisinden İslâm'a girip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına hicret etmek isteyen kişilerdir. Ancak zevceleri ve çocukları, onların Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına hicret etmelerine engel olmak istemişlerdi. Sonunda bunlar hicret edip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldiklerinde, Müslümanların dinde ne kadar derin bilgi sahibi olduklarını gördüler. Bu nedenle de kendilerine engel olmak isteyen zevcelerini ve çocuklarını cezâlandırmak istediler. İşte bunun üzerine de Sûre-i Teğâbün, Âyet 14 nâzil oldu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 65; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 233; Sünen-i İbn-i Mâce, Libas 20.

( ))اِنَّمَٓا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌۜ وَاللّٰهُ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظٖيمٌ (١٥ (

15. Şüphesiz ki, mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Allah

katında ise büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, malların ve çocukların, Müslümanları Allah yolundan alıkoyabilecek bir imtihan vesilesi olabileceğini, bu itibarla Müslümanların, bunlara kapılmayarak sâlih amellere devam etmeleri gerektiğini bildirmektedir. Zîrâ mükâfatı verecek olan, mal ve evlatlar değil, Allah'u Teâlâ verecektir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Münâfikûn, Âyet 9'da da şöyle buyurmuştur:

"Ey îman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi Allah'ın zikrinden alıkoymasın! Her kim böyle yaparsa, işte onlar hüsrâna uğrayanlardır."

Ebû Büreyde Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُنَا إِذْ جَاءَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عَلَيْهِمَا قَمِيصَانِ أَحْمَرَانِ يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ فَنَزَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمِنْبَرِ فَحَمَلَهُمَا وَوَضَعَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ صَدَقَ اللّٰهُ {إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ} فَنَظَرْتُ إِلَى هَذَيْنِ الصَّبِيَّيْنِ يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ فَلَمْ أَصْبِرْ حَتَّى قَطَعْتُ حَدِيثِي وَرَفَعْتُهُمَا (ت ابى بريدة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bize hutbe verdiği bir sırada Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin üzerlerinde kırmızı birer gömlek olduğu halde geldiler. Bir düşüp, bir kalkıyorlardı. Peygamberimiz hutbeden indi, onları taşıdı ve önüne oturttuktan sonra şöyle buyurdu: Allah'u Teâlâ doğru söyledi: "Şüphesiz ki, mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır..."[1] Ben bu iki küçük çocuğa bir düşüp bir kalkarken baktım da, sözümü kesip onları kaldırıp yanıma almadan edemedim.[2]

[1] Sûre-i Teğâbün, Âyet 15.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 25; Sünen-i Nesâî, Cuma 30.

فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَاَطِيعُوا وَاَنْفِقُوا خَيْرًا لِاَنْفُسِكُمْۜ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (١٦)( )

16. O halde gücünüz yettiği kadar Allah'tan korkun. Öğüdünü dinleyin. Emirlerine itaat edin ve nefisleriniz için hayra infak edin. Her kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar felah bulanlardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen ″O halde gücünüz yettiği kadar Allah'tan korkun″ buyruğunu açıklarken Katâde Hazretleri şöyle buyurmuştur:

- Bu, Allah'u Teâlâ'nın Müslümanlara vermiş olduğu bir ruhsattır. Allah'u Teâlâ: ″Ey îman edenler! Allah'u Teâlâ'dan nasıl korkmak gerekiyorsa öyle korkun…″[1] diye geçen âyeti indirmişti. Sakınılması gerektiği gibi sakınmak, hiç âsi olmamak demektir. Sonra Allah'u Teâlâ kullarına yüklerini hafifleterek ve onlara ruhsat olarak, ″O halde gücünüz yettiği kadar Allah'tan korkun…″ buyurdu. Ey Âdemoğlu! Gücünüz yettiği kadar dinleyin ve itaat edin. Zîrâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbı, güçlerinin yettiği kadar dinlemek ve itaat etmek üzere kendisine biat ettiler. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ وَاخْتِلاَفُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ (م خ عن ابى هريرة)

″Ben, size bir şeyi yasaklarsam ondan sakının. Size bir şeyi de emredersem gücünüzün yettiğince yerine getirin. Çünkü sizden öncekiler çok soru sormaları ve Peygamberlerine karşı muhalefet etmeleri sebebiyle helâk oldular.″[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, bir kimsenin cimrilikten kurtulabilmesi için zekâtını tam olarak vermesi gerekir. Cömertliğin en azı budur. Bir kimse zekât verse dahi, eğer malının kötüsünden veya eksik veriyorsa, o kimse cimri sayılır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

بَرِيءٌ مِنَ الشُّحِّ مَنْ أَدَّى الزَّكَاةَ وَقَرَى الضَّيْفَ وَأَعْطَى فِي النَّائِبَةِ (ع طب خالد بن زيد)

″Zekât veren, misafir ağırlayan, insanlara gelen sıkıntılara karşı onlara yardım elini uzatan, cimrilikten kurtulmuştur.″[3]

مَا جُبِلَ وَلِيُّ اللّٰهِ إِلَّا عَلَى السَّخَاءِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ. (الديلمي عن عائشة)

″Allah'ın velî kulu (Peygamber ve evliyâsı), ancak cömert ve güzel ahlâklı kılınmıştır.″[4]

اَلسَّخَاءُ شَجَرَةٌ مِنْ أَشْجَارِ الْجَنَّةِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَاتٌ فِي الدُّنْيَا فَمَنْ اَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا قَادَهُ ذَلِكَ الْغُصْنُ إِلَى

الْجَنَّةِ وَالْبُخْلَ شَجَرَةٌ مِنْ أشْجَارِ النَّارِ أغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَاتٌ فِي الدُّنْيَا فَمَنْ اَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْ أغْصَانِهَا قَادَهُ ذَلِكَ (الْغُصْنُ إلَى النَّارِ (قط فى الافراد هب خط عد حل هب كر عن على وانس وابى هريرة وجابر

"Cömertlik, öyle bir ağaçtır ki, kökü Cennettedir. Dalları dünyâya sarkmıştır. Kim ki o ağacın bir dalına tutunursa, bu dal onu Cennete götürür. Cimrilik de öyle bir ağaçtır ki, kökü Cehennemdedir. Onun da dalları dünyâya sarkmıştır. Kim ki onun dallarından birine tutunursa, bu dal da onu Cehenneme götürür."[5]

[1] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 102.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 37 (130), Hac 73 (412 Sahih-i Buhârî, İ'tisâm 2; Sünen-i Nesâî, Hac 1.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3989; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/4.

[4] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 16206; Keşf'ul-Hafâ, Hadis No: 2202.

[5] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 10449; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 213/3.

اِنْ تُقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ شَكُورٌ حَل۪يمٌۙ (١٧) عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ (١٨) الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ( )

17-18. Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunursanız, Allah'u Teâlâ onun karşılığını size kat kat verir ve sizi bağışlar. Allah'u Teâlâ Şekûr'dur (az ibâdete çok mükâfat verendir), Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez).* O, gizliyi de, âşikâr olanı da bilendir, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunursanız" diye buyrulmaktadır. Burada geçen "Ödünç" ifâdesi, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah'tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 245 ve izahına bakınız.

65-TALÂK SÛRESİ

Bu sûre 12 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Talak'ın (boşanmanın) nasıl yapılması gerektiğine dair hükümleri ihtivâ ettiği için ″Talâk Sûresi″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَٓاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَاَحْصُوا الْعِدَّةَۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ رَبَّكُمْۚ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ اِلَّٓا اَنْ يَأْتٖينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍۜ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِۜ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۜ لَا تَدْرٖي لَعَلَّ اللّٰهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا ﴿١﴾)

1. Ey Peygamber! Zevcelerinizi boşamak istediğinizde, (cimâ vukû bulmayan) temizlik zamanlarında boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz olan Allah'tan korkun. (İddetleri sona erinceye kadar) onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Eğer açık bir kötülük yapmışlarsa müstesnâ. İşte bu, Allah'ın hudûdudur. Her kim Allah'ın hudûdunu aşarsa, mutlaka kendi nefsine zulmetmiş olur. Bilemezsin, olur ki Allah'u Teâlâ, bundan sonra iki taraf hakkında hayırlı olacak bir hâl meydana getirir.

İzah: Hâmile olan kadınların iddeti; gerek boşanmış olsun, gerek kocaları ölmüş olsun, gerek hür, gerek câriye olsun doğum yapmalarıyla biter. Eğer boşanmış kadın adet görenlerden ise, iddeti üç defa adet görmesi ile biter. Fakat Sûre-i Talâk, Âyet 4'te de geçtiği üzere, küçük yaşta veya büyük olduğu halde adet görmeyenlerden ise iddeti üç aydır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hz. Hafsa'yı boşamıştı. İddet müddeti henüz bitmemişken, Allah'ın emri üzerine onu tekrar nikâhına almıştır.

Bu hususta Ukbe İbn-i Âmir el-Cühenî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

طَلَّقَ حَفْصَةَ فَبَلَغَ ذَلِكَ عُمَرَ بن الْخَطَّابِ، فَوَضَعَ التُّرَابَ عَلَى رَأْسِهِ، فَقَالَ: مَا يَعْبَأُ اللّٰهُ بِكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ بَعْدَ هَذَا، فَنَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلامُ، فَقَالَ: إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى يَأْمُرُكَ أَنْ تُرَاجِعَ حَفْصَةَ رَحْمَةً لِعُمَرَ (طب عن عقبة بن عامر الجهنى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, (Hz. Ömer’in kızı) Hz. Hafsa’yı boşadığı haberi Hz. Ömer b. el-Hattab’a ulaştığında, başına toprak saçarak dedi ki: ″Bundan sonra Allah’u Teâlâ sana önem vermeyecek Ey Hattab’ın oğlu!″ Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm inip Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, ″Allah’u Teâlâ, Ömer’e rahmet olarak Hafsa’yı geri döndürmeni emrediyor″ dedi.[1]

Yine bu husus Hz. Ömer b. el-Hattab Radiyallâhu anhu’dan da şöyle nakledilmiştir:

(أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَلَّقَ حَفْصَةَ ثُمَّ رَاجَعَهَا (ه عن عمر بن الخطاب

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Hafsa’yı boşamış sonra ona geri dönüş yapmıştır.″[2]

Bu âyette geçen temizlik zamanlarında boşamayla ilgili de İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ:

قَرَأَ {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمْ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ} لِقُبُلِ عِدَّتِهِنَّ قَالَ مَالِك يَعْنِي بِذَلِكَ أَنْ يُطَلِّقَ فِي كُلِّ طُهْرٍ مَرَّةً
(قَالَ مَالِك يَعْنِي بِذَلِكَ أَنْ يُطَلِّقَ فِي كُلِّ طُهْرٍ مَرَّةً (موطأ عن ابن عمر

″Ey Peygamber! Zevcelerinizi boşamak istediğinizde, (cimâ vukû bulmayan) temizlik zamanlarında boşayın ve iddeti sayın…″ diye geçen âyeti; ″İddetlerinin önünde boşayın″ diyerek okumuştur. İmam Mâlik der ki: ″Bununla, her temizlik devresinde bir kereboşaması gerektiği kastedilmiştir.″[3]

Boşanma iki çeşittir: Biri sünnet üzere olan boşanma, diğeri de bid’at üzere olan boşanmadır.

1. Sünnet üzere olan boşanma: Bu da iki çeşittir. Biri Ahsen olan boşanma, diğeri de Hasen olan boşanmadır.

a. Ahsen boşanma: Kadına cinsi yakınlıkta bulunmadığı temizlik hâlinde onu bir talak ile boşayarak, iddet (üç hayız hâli) geçinceye kadar kadını terk etmektir. Sahabe-i Güzîn, üç hayız süresi olan iddet müddeti içerisinde bir talak ile boşamayı güzel görmüşlerdir. Böylece kadının iddeti bittiğinde, bu kimse hanımını bir talakla boşamış olur. Bu kimse aradan uzun bir süre geçse dahi, bu kadın ile tekrar evlenmek istediğinde, o kadın da râzı olursa, tekrar mehir belirlenerek nikâh yapabilir.

b. Hasen boşama: Kadını içinde cinsi yakınlık bulunmayan üç temizlik devresinde birer defa boşamaktır. Yani her temizlik devresinin sonunda bir kere boşamaktır. Böylece her temizlik devresinde bir talak düşer ve bu üç temizlik devresinin sonunda kişinin nikâhı tamamen düşmüş olur. Böylece artık hanımına dönüş yapamaz.

Eğer bir kadın küçük veya yaşlı olduğu için aybaşı hâlini görmüyor ve kocası da onu üç talak ile ve sünnete uygun olarak boşamak istiyorsa, önce onu bir talak ile boşadıktan sonra birer ay ara ile iki kez daha birer talak ile boşar. Zîrâ bu kadın hakkında bir aylık süre, bir aybaşı hâlini görmek hükmündedir. Allah'u Teala Sure-i Talâk, Âyet 4'te: ″Hayızdan kesilen zevcelerinizin iddetinde şüphe ederseniz, onların iddeti üç aydır. Henüz hayız görmeyenlerin iddetleri de böyledir. Gebe kadınların iddeti ise, çocuklarını doğuruncaya kadardır…″ diye buyurmuştur.

Kişi ay hâli görmeyen kadınla cinsel ilişkide bulunmuş olsun olmasın onu istediği zaman boşayabilir.

Gebe olan kadını ise, cinsel ilişkiden hemen sonra dahi boşamak câizdir. Çünkü bu kadının iddeti doğum yapmakla bittiği için onunla cinsel ilişkide bulunmanın iddetini değiştirmek yönünden bir rolü yoktur.

Eğer bir kimse, kendisiyle ilişkiye girdiği ve ay hâlini gören karısına: ″Sen benden üç talak ile ve sünnete uygun olarak boşsun″ der ve bu sözü ile hiçbir şeyi kastetmezse, karısı her bir temizlik hâlinde bir talak ile kendisinden boşanmış olur. Yani her temizlik devresinde bir talakı düşmüş olur.[4]

2. Bid'at üzere olan boşanma: Bir kelime ile yahut bir temizlik hâlinde üç talak ile boşamaktır.[5] Bir kimse bunları yaparsa karısı boş olur. Fakat bu fiili işleyen kişi, ağır bir haram işlemiş olur. Ancak bu durum, kişi buna kesin olarak kastederse böyledir.

Bu hususta Abdullah İbn-i Yezid İbn-i Rükâne, babasından, o da dedesinden şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

قلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إنِّى طَلَّقْتُ امْرأتِي ألْبَتَّةَ، فقَالَ: مَا أرَدْتَ بِهَا، قُلْتُ: وَاحِدَةً، فقَالَ: وَاللّٰهِ مَا أرَدْتَ بِهَا إلَّا وَاحِدَةً؟ قُلْتُ: وَاللّٰهِ مَا أرَدْتُ بِهَا إلَّا وَاحِدَةً، فَقَالَ: هُوَ مَا أرَدْتَ، فَرَدَّهَا إلَيْهِ، فَطَلَّقَهَا الثَّانِيَةَ فِي زَمَنِ عُمَرَ،

(وَالثَّالِثَةَ فِى زَمَنِ عُثْمَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا (د ت عن عبد اللّٰه بن يزيد بن ركانة عن أبيه عن جده

Dedim ki: ″Yâ Resûlallah! Vallâhi, ben hanımımı kesinlikle boşadım.″ Bana: ″Peki, bununla ne kastettin?″ diye sordu. ″Bir talak kastettim″ dedim. Bunun üzerine: ″Bununla bir kastettiğine dair Allah'a yemin eder misin?″ dedi. Ben de: ″Vallâhi, bununla sâdece bir talak kastettim″ dedim. Bunun üzerine: ″O halde bu senin kastettiğin şekildedir!″ buyurdu ve kadını ona geri verdi. O ise, hanımı ikinci kere Hz. Ömer zamanında, üçüncü kere de Hz. Osman zamanında boşadı.[6]

Bir kimse üç talâkın birden boş olmasına niyet ederek yani ″Üç talakla boş ol veya üçten dokuza boş ol″ gibi lafızlarla karısını boşarsa, hemen üç talâk ile boş olmuş olur. Böylece onun geri dönüş hakkı olmaz.

Bu hususta da Mücâhid Hazretlerinden, İbn-i Abbas Hazretlerinin yaptığı uygulama şöyle nakledilmiştir:

كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ إِنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلاَثًا قَالَ فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ رَادُّهَا إِلَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَنْطَلِقُ أَحَدُكُمْ فَيَرْكَبُ الْحُمُوقَةَ ثُمَّ يَقُولُ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ وَإِنَّ اللّٰهَ قَالَ {وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا} وَإِنَّكَ لَمْ تَتَّقِ اللّٰهَ فَلَمْ أَجِدْ لَكَ مَخْرَجًا عَصَيْتَ رَبَّكَ وَبَانَتْ مِنْكَ امْرَأَتُكَ وَإِنَّ اللّٰهَ قَالَ {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ} (د عن مجاهد)

İbn-i Abbas'ın yanındayken adamın birisi geldi ve karısını bir defada üç talakla boşadığını söyledi. İbn-i Abbas, bunun üzerine sustu. İbn-i Abbas'ın, kadını ona geri döndüreceğini zannettim. Sonra ise şöyle dedi: ″Biriniz kalkıp ahmaklık ediyor. Sonra da İbn-i Abbas, İbn-i Abbas yetiş!″ diye feryad ediyor. Allah'u Teâlâ bu konuda Sûre-i Talâk, Âyet 2'de: ″Her kim Allah'tan korkarsa, Allah'u Teâlâ ona bir çıkış yolu nasip eder″ diye buyuruyor. Ama sen bu konuda Allah'tan korkmadın. Sana bu konuda bir çıkış yolu bulamam. Sen Rabbine karşı geldin ve hanımın da senden boş oldu. Halbuki Allah'u Teâlâ Sûre-i Talâk, Âyet 1'de şöyle buyuruyor: ″Ey Peygamber! Zevcelerinizi boşamak istediğinizde, (cimâ vukû bulmayan) temizlik zamanlarında boşayın ve iddeti sayın…″[7]

Ancak bir kimse üç talakı kastetmeksizin açık bir şeklide boşanma lafzını tekrar tekrar söylese de, bu bir talak sayılır. Bu hususta da İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

إِذَا قَالَ: أَنْتِ طَالِقٌ. أَنْتِ طَالِقٌ. أَنْتِ طَالِقٌ ثَـثَ مَرَّاتٍ، فَهِيَ وَاحِدَةٌ، إِنْ أَرَادَ التَّوْكِيدَ لِ ُولى، أَوْ كَانَتْ غَيْرَ

مَدْخُولٍ بِهَا (رزين عن ابن عباس)

Erkek hanımına: ″Sen boşsun, sen boşsun, sen boşsun″ diye üç kere söylerse bu, bir boşama sayılır, yeter ki bunlarla birinci defadaki söylediği, ″Sen boşsun!″ sözünü te'kid etmeyi kastetmiş olsun veya hanımıyla henüz gerdek yapmamış olsun.[8]

Bid'at olan talakın vebâli hakkında Mahmud b. Lebid Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أُخْبِرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ رَجُلٍ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثَ تَطْلِيقَاتٍ جَمِيعًا فَقَامَ غَضْبَانًا ثُمَّ قَالَ أَيُلْعَبُ بِكِتَابِ اللّٰهِ وَأَنَا بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ حَتَّى قَامَ رَجُلٌ وَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَلَا أَقْتُلُهُ (ن عن محمود بن لبيد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, adamın birinin karısını bir defada üç talakla boşadığı haberi verildiği zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, öfkeli bir şekilde ayağa kalktı ve ″Ben henüz içinizde iken Allah'ın kitabıyla mı oynuyorsunuz?″ buyurdu. Bunun üzerine de bir adam kalkıp dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Gidip onu öldüreyim mi?″[9]

Bu husus İmam Mâlik'in Muvatta adlı eserinde de şöyle geçmektedir:

أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ إِنِّي طَلَّقْتُ امْرَأَتِي مِائَةَ تَطْلِيقَةٍ فَمَاذَا تَرَى عَلَيَّ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ طَلُقَتْ مِنْكَ لِثَلَاثٍ وَسَبْعٌ وَتِسْعُونَ اتَّخَذْتَ بِهَا آيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا (موطأ عن مالك)

Bana ulaştığına göre adamın biri İbn-i Abbas'a dedi ki: ″Karımı yüz talakla boşadım. Durumum hakkında ne dersin? İbn-i Abbas ona dedi ki: ″Üç talakla karın senden boş oldu. Kalan doksan yedi talakla da sen Allah'ın âyetleriyle alay etmiş oldun.″[10]

Ayrıca kişi karısını ric'i[11] olarak bir veya iki talak ile boşadığı zaman eğer iddeti daha bitmemiş ise, kadın istemese bile kocası onu bir daha nikâhı altına alabilir. Zîrâ Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 231'de: ″Zevcelerinizi boşadığınızda, iddetleri tamam olacağı zaman, ya iyilikle tutun ya da iyilikle bırakın…″ diye buyurarak, ″Eğer kadın isterse″ diye bir kayıt koymamıştır. Ancak kocasının ona dönüş yapabilmesi için iddetinin daha bitmemiş olması gerekir.[12]

Yine kinayeli sözlerle yapılan boşama da, ancak niyet ve durumun delâletine göre olur. Meselâ: İpin boynunda olsun, sen ayrıldın, sen bana haramsın, ailene

dön, seni serbest bıraktım, hürsün, çık git gibi ifadelerdir. Bu şekilde kişi hanımını boşamayı kastederek, bunun gibi kinayeli lafızları kullanırsa, bu kimse bâin talak[13] ile hanımını boşamış olur.

Bu hususta şu hâdise nakledilmiştir:

وعن مَالِك: أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّهُ كُتِبَ إلى عُمَرَ بن الخَطَّابِ رَضِيَ اللّهُ عَنْه مِنَ الْعِرَاقِ: أَنَّ رَجُلًا قَالَ مْرأتِهِ: حَبْلُكِ عَلى غَارِبكِ، فَكَتَبَ إلى عَامِلِهِ: أنْ مُرْهُ أنْ يُوافِيَنِي بِمَكَّةَ في الْمَوْسِمِ، فَبَيْنَمَا عُمَرُ يَطُوفُ إذْ لَقِيَهُ الرَّجُلُ فَسَلَّمَ عَلَيْه، فقَالَ لَهُ عُمَرُ: مَنْ أنْتَ؟ فقَالَ: أنَا الَّذِي أمَرْتَ أنْ أجْلَبَ إلَيْكَ، فقَالَ لَهُ عُمَرُ: أسْألُكَ بِرَبِّ هذِهِ الْبَنِيَّةِ، مَاذَا أرَدْتَ بِقَوْلِكَ: حَبْلُكَ عَلى غَارِبِكَ؟ فقَالَ الرَّجُلُ: لَو اسْتَحْلَفْتَنِي فِي غَيْرِ هذَا المَكَانِ مَا صَدَقْتُكَ: أرَدْتُ بِذلِكَ الْفِرَاقَ فقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللّهُ عَنْه: هُوَ مَا أرَدْتَ (أخرجه مالك)

İmam Mâlik’e ulaştığına göre, Hz. Ömer’e, Irak’tan yazılarak sorulmuştur: Bir erkek hanımına: ″Senin ipin boynundadır (dilediğin yere gidebilirsin)″ dedi. (Yani, ″Bunun hükmü nedir, hanımı boş mu değil mi?″ diye sordular)″ Hz. Ömer, bunun üzerine oradaki memuruna: ″Hac mevsiminde beni Mekke’de bulmasını emret!″ diye yazdı... Hz. Ömer, tavaf yaparken adam yanına gelip selâm verdi. Hz. Ömer ona: ″Sen kimsin?″ diye sordu. Adam kendini tanıtarak, ″Ben seni bulmamı emrettiğin (Iraklı) kimseyim!″ dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: ″Ben sana şu Beyt-i Muazzama’nın Rabbi adına soruyorum; ″İpin boynundadır″ derken ne kastettin?″ dedi. Adam: ″Sen bu mukaddes mekândan başka bir yerde yemin verseydin sana doğruyu söylemezdim. Ben bununla ayrılık kastetmiştim″ dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: ″Bunun hükmü senin kastettiğin şeydir″ buyurdu.[14]

Yine Hanefi Mezhebi’nde talak ile ilgili verilen fetvâlardan bâzıları şöyledir:

- Bir kimse karısını hayızlı iken boşarsa, sahih olan kavle göre tekrar ona dönmesi vâciptir. Hayız hâli geçip temizlenince dilerse onu boşar, dilerse de nikâhı altında tutar.

Bu husus Abdullah İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle nakledilmiştir:

طَلَّقْتُ امْرَأَتِي وَهِيَ حَائِضٌ فَذَكَرَ ذَلِكَ عُمَرُ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مُرْهُ فَلْيُرَاجِعْهَا حَتَّى تَطْهُرَ ثُمَّ تَحِيضَ ثُمَّ تَطْهُرَ ثُمَّ إنْ شَاءَ طَلَّقَهَا قَبْلَ أَنْ يُجَامِعَهَا وَإِنْ شَاءَ أَمْسَكَهَا فَإِنَّهَا الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللّٰهُ (ه عن ابن عمر)

Karım, ay başı âdeti içinde iken ben onu boşadım. Babam Ömer Radiyallâhu

anhu, bu durumu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e anlattı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz: ″Oğlun Abdullah'a emret, karısına geri dönsün. Sonra kadın temizlenip, tekrar aybaşı âdetini görüp bundan sonra tekrar temizleninceye kadar onunla birlikte yaşasın. Sonra oğlun dilerse, onunla cinsel ilişkide bulunmaksızın boşayabilir. Dilerse de onu nikâhı altında tutabilir. İşte Allah'u Teâlâ'nın belirlediği iddet budur.″[15]

- Kişi öfke hâlinde karısını boşamışsa, onun bu sözü geçersizdir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا طَلَاقَ وَلَا عَتَاقَ فِي غِلَاقٍ (د عن عائشة

″Öfke hâlinde ne boşama olabilir, ne de (köle veya câriyeyi) azat etmek olabilir. ″[16]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

كُلُّ طَلَاقٍ جَائِزٌ إِلَّا طَلَاقَ الْمَعْتُوهِ الْمَغْلُوبِ عَلَى عَقْلِهِ (ت عن ابى هريرة) فِى رِوَايَةٍ: كُلُّ طَلَاقٍ وَاقِعٌ إِلَّا طَلَاقُ الصَّبِيِّ وَالْمَجْنُونِ.

″Her yapılan talak geçerlidir, ancak aklî dengesi yerinde olmayanın yaptığı talak geçersizdir.″[17] Bir rivâyette de: ″Her talak câizdir. Ancak sâbi (büluğa ermemiş) ile delirmiş olanın talakı câiz değildir″[18] diye geçmektedir.

Hanefi Mezhebi'ne göre, bu ve benzeri hadislerden dolayı, kişi öfke hâlinde kendini kaybederek karısını boşarsa, bu boşama sayılmaz. Çünkü öfke gelirse akıl gider, akıl giderse boşama sahih olmaz.

Yine Hanefi Mezhebi'ne göre; karısını boşamak için kendisine cebredilen[19] kimse de, karısını boşamayı kastetmiştir. Çünkü kendisine cebredilen kimse, ya karısını boşamak ya da öldürülmek gibi iki şer arasında kaldığını bilmiştir. Dolayısıyla bu durumda kişi ehven-i şer olan karısını boşamayı tercih etmiştir. [20]

Hanefi imamlarına göre, sarhoş bir kimse karısını boşasa veya kölesini azat etse, karısı boş, kölesi de azat olur.[21]

Kadının mehrini iâde etmesi durumunda, kocasından ayrılabileceğine dair de

Ebû Zübeyr Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ ثَابِتَ بْنَ قَيْسِ بْنِ شَمَّاسٍ كَانَتْ عِنْدَهُ زَيْنَبُ بِنْتُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أُبَيِّ ابْنِ سَلُولٍ وَكَانَ أَصْدَقَهَا حَدِيقَةً فَكَرِهَتْهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَرُدِّينَ حَدِيقَتَهُ الَّتِى أَعْطَاكِ. قَالَتْ نَعَمْ وَزِيَادَةً . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَّا الزِّيَادَةُ فَلاَ وَلَكِنْ حَدِيقَتَهُ. قَالَتْ نَعَمْ. فَأَخَذَهَا لَهُ وَخَلَّى سَبِيلَهَا (قط عن ابو الزبير)

Sâbit b. Kays'ın yanında Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl'ün kızı bulunuyordu. Sâbit ona mehir olarak bir bahçe vermişti. Sâbit'in zevcesi; aralarındaki huzursuzluk sebebiyle (kocasından ayrılmak için) Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi (durumu anlattı). Peygamberimiz de ona dedi ki: ″Kocanın mehir olarak sana verdiği bahçeyi geri verir misin?″ Sâbit'in hanımı: ″Evet, fazlasını da verebilirim″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: ″Fazlasına gerek yok, sâdece mehrin olan bahçeyi vermen yeterli″ buyurması üzerine Sâbit'in hanımı: ″Evet″ diyerek kabul etti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de, kadından mehrini alıp Sâbit'e verdi ve kadını salıverdi.[22]

Boşanmanın Allah katında sevilmeyen bir helâl olduğu hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا أَحَلَّ اللّٰهُ شَيْئًا أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّلَاقِ. (د عن ابن عمر)

″Şüphesiz ki Allah tarafından en çok sevilmeyen helâl, talaktır (boşanmaktır). ″[23]

Şaka ile de olsa evlenme ve boşanmanın gerçekleşeceğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ جِدُّهُنَّ جِدٌّ وَهَزْلُهُنَّ جِدٌّ: النِّكَاحُ وَالطَّلَاقُ وَالْيَمِينُ.

″Üç şey vardır ki ciddileri de ciddidir, şakaları da ciddidir. Bunlar: Nikâh, talak ve yemindir.″[24]

Yine bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

طَلَّقَ رَجُلٌ اِمْرَأَته وَهُوَ يَلْعَبِ لَا يُرِيدُ الطَّلَاقِ فَأَنْزَلَ اللّٰه وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا فَأَلْزَمَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطَّلَاق (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس)

Bir adam karısını boşadı. Halbuki o, eğleniyordu ve talakı kasdetmiyordu. Bunun üzerine Hakk Teâlâ: ″… Allah'ın âyetlerini alay konusu yapmayın…″ diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 231'i indirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bu boşanmayı geçerli saydı.[25]

Boşanmaya dair yine Sûre-i Bakara, Âyet 228-232 ve izahlarına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 14221; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 4421.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 1.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, Talak 53.

[4] el-Hidâye Tercümesi, c. 2, s. 61-63.

[5] Yine kadını, ay hâlinde boşamak da bid'at olan boşama sayılmıştır.

[6] Sünen-i Tirmizî, Talak 2; Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 10, 14; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4049.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 10; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 4365.

[8] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4046.

[9] Sünen-i Nesâî, Talak 6.

[10] İmam Mâlik, Muvatta, Talak 2.

[11] Ric'i Talak (geri dönüşü olan boşama): Kocaya yeni bir nikaha ihtiyaç olmadan boşadığı karısına iddet müddeti içinde dönme imkanı veren boşamadır.

[12] Bakınız: el-Hidâye Tercümesi, c. 2, s. 98.

[13] Bâin Talak; Kocaya boşadığı eşini ancak yeni bir nikâhla dönme imkanı veren boşanma şeklidir. Meselâ şu şekilde olan boşanmalar bâindir: Nikâhtan sonra fakat temastan ve halvet-i sahihadan önceki boşama. Kinayeli sözlerle veya mübâlağa ve şiddeti ifade eden sözlerle yapılan boşama. Kadının isteği ile karşılıklı anlaşarak yapılan boşama. Kişi bir talak ile boşasa dahi iddeti

doldurmuşsa bu da bain talak olmuş olur.

[14] İmam Mâlik, Muvatta, Talâk 5; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4050.

[15] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 2; Sahih-i Buhârî, Talak 2; Sünen-i Tirmizî, Talak 1; Sünen-i Nesâî, Talak 1.

[16] Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 8.

[17] Sünen-i Tirmizî, Talak 15.

[18] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 246.

[19] Başka bir seçeneği kalmayacak şekilde kendisine zor kullanılan.

[20] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 245.

[21] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 245.

[22] Sünen-i Dârukutnî, Hadis No: 3672.

[23] Sünen-i Ebû Dâvud Talak 3.

[24] el-Hidâye Tercümesi, c. 2, s. 174; Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 305. Ayrıca bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 9; Sünen-i Tirmizî, Talak 9; Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 13.

[25] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 630.

(فَاِذَا بَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَاَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ اَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَاَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ وَاَقٖيمُوا الشَّهَادَةَ
لِلّٰهِ ذٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهٖ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًاۙ (٢) وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ
لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ اِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِهٖ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا (٣))

2-3. Sonra o kadınları, iddetlerini doldurmaya yaklaştıkları vakit, artık onları güzellikle tutun veya güzellikle onlardan ayrılın. Her iki sûrette de sizden âdil olan iki kimseyi şâhit tutun. Ey şâhitler! Şâhitliği Allah için hakkıyla yerine getirin. İşte bu şekilde, Allah’a ve âhiret gününe îman edenlere öğüt verilmektedir. Her kim Allah’tan korkarsa, Allah’u Teâlâ ona bir çıkış yolu nasip eder.* Ve ona, ummadığı yerden rızık verir. Her kim Allah’a tevekkül ederse,

artık O, ona yeter. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, emrini yerine getirendir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, her şey için bir ölçü tayin etmiştir.

İzah: Âyette geçen şâhit tutmayla ilgili olarak Mutarrif b. Abdullah Radiyallâhu anhu diyor ki:

أَنَّ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ سُئِلَ عَنْ الرَّجُلِ يُطَلِّقُ امْرَأَتَهُ ثُمَّ يَقَعُ بِهَا وَلَمْ يُشْهِدْ عَلَى طَلَاقِهَا وَلَا عَلَى رَجْعَتِهَا فَقَالَ طَلَّقْتَ لِغَيْرِ سُنَّةٍ وَرَاجَعْتَ لِغَيْرِ سُنَّةٍ أَشْهِدْ عَلَى طَلَاقِهَا وَعَلَى رَجْعَتِهَا وَلَا تَعُدْ (د عن مطرف بن عبد اللّٰه)

İmran b. Huseyn Radiyallâhu anhu’ya karısını boşayıp iddeti bitmeden geri döndürüp onunla ilişkiye giren, ne boşamasını ne de döndürmesini şâhitlendirmeyen adamın durumu sorulduğu zaman dedi ki: ″Sünnete aykırı bir şekilde boşadın ve sünnete aykırı bir şekilde onu geri döndürdün. Boşarken de döndürürken de buna şâhit bulundur ve bir daha da bunu tekrar etme.″[1]

Yine bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّخِذُوا تَقْوَى اللّٰهِ تِجَارَةً يَأْتِيكُمُ الرِّزْقُ بِلا بِضَاعَةٍ وَلا تِجَارَةٍ ثُمَّ قَرَأَ: وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا، وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ (طب عن معاذ بن جبل)

″Ey insanlar! Ticaretiniz Allah’ın takvâsı olsun ki, rızık size mal ve ticaret olmadan da gelir.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, sonra Sûre-i Talâk, Âyet 2-3’te ki: ″Her kim Allah’tan korkarsa, Allah’u Teâlâ ona bir çıkış yolu nasip eder.* Ve ona, ummadığı yerden rızık verir…″ diye geçen buyruğu okudu.[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنِّيلأَعْلَمُ آيَةً لَوْ أَنَّ النَّاسَ أَخَذُوا بِهَا لَكَفَتْهُمْوَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ فَمَا زَالَ يَقُولُهَا وَيُعِيدُهَ (هب عن ابى ذر)

″Ben öyle bir âyet biliyorum ki, eğer insanlar onun gereğini yerine getirecek olurlarsa, şüphesiz ki bu onlara yeter.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sonra Sûre-i Talâk, Âyet 2-3’te ki: ″Her kim Allah’tan korkarsa, Allah’u Teâlâ ona bir çıkış yolu nasip eder.* Ve ona, ummadığı yerden rızık verir…″ diye geçen buyruğu okudu ve bunu defalarca tekrarlayıp durdu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle

buyurmuştur:

مَنِ انْقَطَعَ إِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ كَفَاهُ اللّٰهُ كُلَّ مَئُونَةٍ وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ وَمَنِ انْقَطَعَ إِلَى الدُّنْيَا وَكَّلَهُ اللّٰهُ إِلَيْهَا (هب عن عمران بن الحصين)

"Kim herkesten ümidini kesip yalnızca ümidini Allah’a bağlarsa, Allah’u Teâlâ ona ummadığı yerden rızık verir. Kim de ümidini dünyâya bağlayacak olursa, Allah’u Teâlâ da onu dünyâsı ile baş başa bırakır."[4]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 5; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 4416.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 16616; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7284

[3] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 1322; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20571; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 24.

[4] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 1341; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 6273.

(وَالّٰۤـِٔي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَٓائِكُمْ اِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلٰثَةُ اَشْهُرٍۙ وَالّٰۤـِٔي لَمْ يَحِضْنَۜ وَاُو۬لَاتُ الْاَحْمَالِ اَجَلُهُنَّ اَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّۜ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ اَمْرِه۪ يُسْرًا (٤)

4. Hayızdan kesilen zevcelerinizin iddetinde şüphe ederseniz, onların iddeti üç aydır. Henüz hayız görmeyenlerin iddetleri de böyledir. Gebe kadınların iddeti ise, çocuklarını doğuruncaya kadardır. Her kim Allah’tan korkarsa, Allah’u Teâlâ ona işinde bir kolaylık nasip eder.

(ذٰلِكَ اَمْرُ اللّٰهِ اَنْزَلَهُ اِلَيْكُمْۜ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِه۪ وَيُعْظِمْ لَهُ اَجْرًا (٥)

5. İşte bu, Allah’ın size indirdiği emridir. Her kim Allah’tan korkarsa, Allah’u Teâlâ onun günahlarını örter ve onun mükâfatını büyütür.

(اَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَٓارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّۜ وَاِنْ كُنَّ اُو۬لَاتِ حَمْلٍ فَاَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتّٰى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّۚ فَاِنْ اَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّۚ وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍۚ وَاِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ اُخْرٰىۜ (٦)

6. Boşadığınız zevcelerinizi (iddetleri süresince), durumunuza göre kaldığınız yerin bir bölümünde oturtun. Onları sıkıntıya düşürmek için zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hâmile iseler, çocuklarını doğuruncaya kadar ihtiyaçlarını

verin. Çocuklarınızı emzirirlerse, ücretlerini de verin. Bu hususta, aranızda güzel bir şekilde müşâvere ederek karar verin. Eğer anlaşamazsanız, çocuğu baba hesabına başkası (sütanne) emzirecektir.

(لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِۜ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّٓا اٰتٰيهُ اللّٰهُۜ لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا مَٓا اٰتٰيهَاۜ سَيَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا۟ (٧))

7. Hâli geniş olan, genişliğine göre infak etsin. Rızkı dar olan da Allah'u Teâlâ'nın ona verdiğinden infak etsin. Allah'u Teâlâ bir kimseyi, ancak ona verdiği şeyle mükellef tutar. Allah'u Teâlâ, bir güçlüğün arkasından bir kolaylık nasip eder.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

ثَلاثَةُ نَفَرٍ كَانَ لأَحَدِهِمْ عَشَرَةُ دَنَانِيرَ فَتَصَدَّقَ مِنْهَا بِدِينَارٍ وَكَانَ لآخَرَ عَشَرَةُ أَوَاقٍ فَتَصَدَّقَ مِنْهَا بِأُوقِيَّةٍ وَآخَرُ كَانَ لَهُ مِائَةُ أُوقِيَّةٍ فَتَصَدَّقَ بِعَشَرَةِ أَوَاقٍ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هُمْ فِي الأَجْرِ سَوَاءٌ كُلٌّ قَدْ تَصَدَّقَ بِعُشْرِ مَالِهِ قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: {لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ} [الطلاق: 7] (طب عن ابى مالك الاشعرى)

Üç kişi vardı. Bunlardan birisinin on dinarı bulunuyordu, bundan bir dinar sadaka verdi. Diğerinin on okkası vardı, o da bir okka tasadduk etti. Üçüncüsünün de yüz okkası vardı, bundan on okka sadaka verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu üçünün mükâfatı eşittir, çünkü her biri malının onda birini tasadduk etti″ buyurdu. Ve Allah'u Teâlâ Sûre-i Talâk, Âyet 7'de: ″Hâli geniş olan, genişliğine göre infak etsin…″ diye buyuruyor, dedi.[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3361.

(وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ اَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهٖ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدٖيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكْرًا (٨) فَذَاقَتْ وَبَالَ اَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ اَمْرِهَا خُسْرًا (٩))

8-9. Birçok belde ahâlisi, Rablerinin ve Resullerinin emrinden çıkıp azdılar. Biz de onları şiddetli bir hesaba çektik ve onlara büyük bir azap ile azap ettik.* Onlar, küfür ve isyanlarının cezâsını tattılar ve işlerinin âkıbeti hüsrân oldu.

(اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدٖيدًا فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَٓا اُو۬لِي الْاَلْبَابِۚ اَلَّذٖينَ اٰمَنُواۜ قَدْ اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكُمْ ذِكْرًاۙ (١٠) رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَٓا اَبَدًاۜ قَدْ اَحْسَنَ اللّٰهُ لَهُ رِزْقًا (١١))

10-11. Allah'u Teâlâ, (âhirette) onlar için şiddetli bir azap hazırladı. Ey Allah'a îman eden hâlis akıl sahipleri! Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, size bir zikir (Kur'ân) indirmiştir.* Îman edip sâlih amellerde bulunanları, zulumâttan nûra çıkarmak için size Allah'ın âyetlerini okuyan bir Resûl göndermiştir. Her kim Allah'a îman eder ve sâlih amelde bulunursa, Allah'u Teâlâ onu altlarından nehirler akan, içinde ebedî kalacakları Cennetlere girdirir. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, onun için güzel bir rızık ihsan buyurmuştur.

(اَللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَمِنَ الْاَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْاَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ وَاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا (١٢)

12. Yedi göğü ve yerden de bir o kadar yaratan Allah'tır. Bunlar arasında emri cereyan eder ki, şüphesiz Allah'u Teâlâ'nın her şeye kâdir olduğunu ve muhakkak Allah'u Teâlâ'nın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz.

İzah: Âyet-i Kerîme'de göğün yedi kat olduğu gibi yerin de yedi kat olduğundan bahsedilmektedir.

Bu hususta Suhayb Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem içine girmek istediği bir belde gördüğünde, mutlaka şöyle duâ ederdi:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أَظْلَلْنَ، وَرَبَّ الأَرَضِينَ السَّبْعِ وَمَا أَقْلَلْنَ، وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَاحِ وَمَا ذَرَيْنَ، إِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ، وَخَيْرَ أَهْلِهَا، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا، وَشَرِّ أَهْلِهَا (ك طب عن صهيب)

"Yedi güğün ve onların gölgelediklerinin Rabbi, yedi arzın ve onların taşıdıklarının Rabbi, şeytanların ve saptırdıklarının Rabbi, rüzgârların ve savurduklarının Rabbi olan Allah'ım! Biz Senden bu beldenin hayrını, buranın ahâlisinin hayrını dileriz. Buranın ahâlisinin ve içinde bulunanların şerrinden de Sana sığınırız."[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَخَذَ شِبْرًا مِنَ الْأَرْضِ ظُلْمًا فَإِنَّهُ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ سَبْعِ أَرَضِينَ (م عن سعيد بن زيد

″Her kim haksız yere, başkasının yerinden bir karış dahi alacak olursa, mahşer gününde yedi kat yer onun boynuna dolanmış olarak gelecektir.″[2]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1586; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7147.

[2] Sahih-i Müslim, Musâkât 30 (137).

66-TAHRÎM SÛRESİ

Bu sûre 12 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Tahrîm, bir şeyi haram kılmak ve menetmek gibi anlamlara gelmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, hanımlarını kendisine haram kılma hâdisesinden dolayı ″Tahrîm Sûresi″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكَۚ تَبْتَغ۪ي مَرْضَاتَ اَزْوَاجِكَۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ (١))

1. Ey Peygamber! Zevcelerinin gönül rızâsını arayarak, Allah’u Teâlâ’nın sana helâl kıldığını niçin kendine haram kılıyorsun? Halbuki Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

(قَدْ فَرَضَ اللّٰهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ اَيْمَانِكُمْۚ وَاللّٰهُ مَوْلٰيكُمْۚ وَهُوَ الْعَل۪يمُ الْحَك۪يمُ (٢))

2. Allah’u Teâlâ size yeminlerinizin keffâretle çözülmesini meşrû kılmıştır. Allah’u Teâlâ sizin mevlânızdır (velînizdir). O, her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(وَاِذْ اَسَرَّ النَّبِيُّ اِلٰى بَعْضِ اَزْوَاجِه۪ حَد۪يثاًۚ فَلَمَّا نَبَّاَتْ بِه۪ وَاَظْهَرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَاَعْرَضَ عَنْ
بَعْضٍۚ فَلَمَّا نَبَّاَهَا بِه۪ قَالَتْ مَنْ اَنْبَاَكَ هٰذَاۜ قَالَ نَبَّاَنِيَ الْعَل۪يمُ الْخَب۪يرُ (٣))

3. Hani Peygamber, zevcelerinden birine (Hz. Hafsa’ya) gizli bir söz söylemişti. O da bu sözü diğer bir zevceye (Hz. Âişe’ye) haber verince, Allah’u Teâlâ da o haberi Peygamberine bildirdi. Peygamber de (Hz. Hafsa’ya) haber verdiği şeyin bir kısmını bildirdi, bir kısmından da vazgeçti. Peygamber bunu ona (Hz. Hafsa’ya) haber verince o, ″Bunu sana kim haber verdi?″ dedi. Peygamber de buyurdu ki: ″Bana, her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan Allah’u Teâlâ haber verdi.″

(اِنْ تَتُوبَٓا اِلَى اللّٰهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَاۚ وَاِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْر۪يلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِن۪ينَۚ
وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَه۪يرٌ (٤))

4. (Ey Âişe ve Hafsa!) Eğer ikiniz Allah’a tevbe ederseniz ne âlâ; çünkü kalpleriniz kaymıştır. Eğer Peygamberin aleyhinde birbirinize yardımda bulunursanız, şüphesiz ki O Allah, onun mevlâsıdır (velîsidir). Cebrâil de, Mü’minlerin sâlihleri de ve bunların ardından melekler de ona yardımcıdır.

عَسٰى رَبُّهُ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُبْدِلَهُ اَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَـائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَـائِحَاتٍ (ثَيِّبَاتٍ وَاَبْكَارًا (٥))

5. Eğer Peygamber sizi boşarsa, umulur ki Rabbi ona, sizden daha hayırlı, Müslüman, Mü’min, itaatkâr olan, tevbekâr olan, ibâdet eden, oruç tutan, dul ve bekâr zevceler verir.

İzah: Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ Sûre-i Tahrîm, Âyet 1-5’in nüzul sebebine dair şöyle anlatmıştır:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَمْكُثُ عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ وَيَشْرَبُ عِنْدَهَا عَسَلًا فَتَوَاصَيْتُ أَنَا وَحَفْصَةُ أَنَّ أَيَّتَنَا دَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلْتَقُلْ إِنِّي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ مَغَافِيرَ أَكَلْتَ مَغَافِيرَ فَدَخَلَ عَلَى إِحْدَاهُمَا فَقَالَتْ لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ لَا بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ وَلَنْ أَعُودَ لَهُ فَنَزَلَتْ {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللّٰهُ لَكَ إِلَى إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللّٰهِ} لِعَائِشَةَ وَحَفْصَةَ {وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ} لِقَوْلِهِ بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا (خ ن عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cahş kızı Zeyneb’in yanında bir süre kalır ve orada bal içerdi. Hz. Âişe dedi ki: ″Ben ve Hafsa, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hangimizin yanına girerse, ben senden meğâfir kokusu alıyorum. Sen meğâfir mi içtin? desin″ diye aramızda anlaştık. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ikisinden birisinin yanına girince, anlaştıkları gibi ona bu sözleri söyledi. Resûlü Ekrem: ″Hayır! Cahş kızı Zeyneb’in yanında bal içtim. Bir daha içmem″ diye buyurdu. Bunun üzerine: ″Ey Peygamber! Zevcelerinin gönül rızâsını arayarak, Allah’u Teâlâ’nın sana helâl kıldığını niçin kendine haram kılıyorsun?...″ diye devam eden Sûre-i Tahrîm, Âyet 1 ve ″(Ey Âişe ve Hafsa!) Eğer ikiniz Allah’a tevbe ederseniz ne âlâ; çünkü kalpleriniz kaymıştır...″ diye devam eden Sûre-i Tahrîm, Âyet 4’e kadar nâzil oldu. ″Eğer ikiniz Allah’a tevbe ederseniz″ diye geçen buyruktaki iki kişi, Hz. Âişe ve Hz. Hafsa’dır. ″Hani Peygamber, zevcelerinden birine (Hz. Hafsa’ya) gizli bir söz söylemişti…″ diye devam eden Sûre-i Tahrîm, Âyet 3’te geçen buyruğu da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in: ″Hayır, ben bal içtim″ demesi ile ilgilidir.[1]

Bu olay, Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan da şöyle nakledilmiştir:

لَمْ أَزَلْ حَرِيصًا أَنْ أَسْأَلَ عُمَرَ عَنْ الْمَرْأَتَيْنِ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّتَيْنِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا} حَتَّى حَجَّ عُمَرُ وَحَجَجْتُ مَعَهُ فَصَبَبْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْإِدَاوَةِ فَتَوَضَّأَ فَقُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَنَ الْمَرْأَتَانِ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّتَانِ قَالَ اللَّهُ {إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ} فَقَالَ لِي وَاعَجَبًا لَكَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ قَالَ الزُّهْرِيُّ وَكَرِهَ وَاللَّهِ مَا سَأَلَهُ عَنْهُ وَلَمْ يَكْتُمْهُ فَقَالَ هِيَ عَائِشَةُ وَحَفْصَةُ... (ت عن ابن عباس)

Hz. Ömer’e, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in; Allah’u Teâlâ’nın haklarında Sûre-i Tahrîm, Âyet 4’te: ″(Ey Âişe ve Hafsa!) Eğer ikiniz Allah’a tevbe ederseniz ne âlâ; çünkü kalpleriniz kaymıştır...″ diye geçen buyruğundaki iki hanımı hakkında soru sormak istedim. Bir fırsatını bulamıyordum. Nihâyet Hz. Ömer hac için yola çıktığında ben de onunla beraber çıktım. Derken bir müddet gittikten sonra, Hz. Ömer halktan ayrıldı. Onunla beraber ben de elimdeki bir ibrikle ayrıldım. Def-i hacetini yaptı. Sonra bana geldi, eline su döktüm, abdest aldı. Ona: ″Ey Mü’minlerin emiri! Allah’u Teâlâ’nın haklarında Sûre-i Tahrîm, Âyet 4’te: ″(Ey Âişe ve Hafsa!) Eğer ikiniz Allah’a tevbe ederseniz ne âlâ; çünkü kalpleriniz kaymıştır...″ diye geçen buyruğundaki o iki kadın kimdir?″ diye sordum. Hz. Ömer: ″Hayret sana Ey Abbas’ın oğlu!″ Zührî diyor ki: ″Hz. Ömer, İbn-i Abbas’ın sorusundan hoşlanmamış, fakat onu gizlemek de istememişti.″ ″O iki kadın Hafsa ile Âişe’dir″ dedi ve Hz. Ömer hâdiseyi bana şöyle anlattı:

- Biz Kureyşliler, kadınlarımıza baskındık. Medîne’ye hicret edince kadınlarına mahkûm olan, kadın sözü dinleyen insanlarla karşılaştık. Bizim kadınlarımız da onların kadınlarından bu huyu kapmaya başladılar. Bir gün hanımıma kızmıştım. Baktım bana karşılık veriyor. Onun bana böyle cevap vermesi hoşuma gitmedi. Bu defa bana: ″Neden cevap vermemden hoşlanmıyorsun? Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hanımları bile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e rahatlıkla karşılık veriyorlar. Hattâ onlardan biri kalkıp gündüz akşama kadar onunla konuşmamazlık yapabiliyor″ dedi. Bu durum beni endişelendirdi ve ″Onlardan bu tür bir şeyi yapan zarar ve ziyan içindedir″ dedim.

Evimiz, Ümeyyeoğulları semtinde Avali denilen yerde idi. Ensârdan bir komşum vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına nöbetleşe iniyorduk. Bir gün o iner vahiy ve diğer haberleri getirirdi. Bir gün de ben iner haberleri ona getirirdim. O sıralarda Gassanlıların biz Müslümanlarla savaşmak için atlarını nalladıklarından bahsederdik. Bir gün komşum, akşam vakti bana geldi ve

kapımı çaldı. Ben de çıktım: ″Büyük bir hâdise oldu″ dedi. Ben de, ″Gassaniler mi geldiler yoksa″ dedim. O da: ″Bundan daha büyük bir hâdise; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem zevcelerini boşadı″ dedi. Bunun üzerine kendi kendime, ″Hafsa zarar ve ziyan içindedir″ dedim. Böyle bir işin olacağını tahmin ediyordum. Sabah namazını kılınca elbisemi giydim ve yola çıktım. Hafsa'nın yanına girdiğimde onu ağlar vaziyette buldum. ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sizi boşadı mı?″ diye sordum. Hafsa: ″Bilmiyorum; işte kendisi orada, yüksek odacıkta yalnız başına kalıyor″ dedi. Kalkıp yanına girebilmek için o odaya geldim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hizmet eden siyah bir delikanlıya dedim ki: ″Ömer için izin iste″ O da, içeri girdi çıktı, ″Bildirdim fakat bir şey demedi″ dedi. Bunun üzerine mescide gittim. Minberin etrafında ağlayan birkaç kişiyle karşılaştım. Onların yanına oturdum. Sonra sıkıntım daha da arttı. Tekrar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hizmet eden siyahi delikanlıya geldim ve ″Ömer için izin iste″ dedim. O da, içeri girdi çıktı ve ″Seni Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bildirdim, fakat bir şey söylemedi″ dedi. Tekrar mescide gittim oturdum, fakat duramadım yine siyahi gencin yanına geldim ve ″Ömer için izin iste″ dedim. O da, içeri girdi çıktı, ″Seni Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bildirdim, fakat bir şey söylemedi″ dedi. Ben de arkamı dönüp giderken delikanlı dönüp beni çağırdı, gir sana izin verdi dedi. Ben de girdim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i kuru bir hasır üzerine yaslanmış vaziyette buldum ve yanağında hasırın izini gördüm ve dedim ki: ″Yâ Resûlallah! Hanımlarını boşadın mı?″ ″Hayır″ dedi. Bunun üzerine, ″Allah'u Ekber″ dedim. Bizler de aynı durumdayız. Biz Kureyş topluluğu olarak kadınlar üzerinde hâkim idik. Medîne'ye gelince erkeklerine hâkim olan kadınlar topluluğu bulduk. Bizim hanımlarda onlardan bir şeyler öğrenmeye başladılar. Bir gün hanımıma kızmıştım da, o da bana karşılık vermişti. Ben de hoş karşılamamıştım. Hanımım: ″Niçin yadırgıyorsun? Vallâhi! Nebiyyi Muhterem'in hanımları bile ona karşılık veriyorlar, hattâ onlardan biri, bir günü geceye kadar ondan ayrı geçiriyor″ dedi. Sonra Hafsa'ya, ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e karşılık verir misin?″ diye sordum. O da: ″Evet. Hattâ bizden birimiz, gününü geceye kadar ondan ayrı geçirir″ dedi. Ben de: ″Sizden bunu kim yapmışsa zarar ve ziyan içindedir. Herhangi biriniz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kızması yüzünden Allah'ın gazabına uğramaktan ve helâk olmaktan emin olabilir mi?″ dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gülümsedi. Hafsa'ya: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e karşılık verme, ondan bir şey isteme, her ne istersen benden iste. Arkadaşın Hz. Âişe'nin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için daha güzel ve daha sevgili

olması, onun da buna güvenerek karşılık vermesi, sakın seni aldatmasın″ dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir kere daha gülümsedi. Sonra, ″Yâ Resûlallah! Konuyu değiştirelim mi?″ dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ dedi. Bunun üzerine başımı kaldırdım ve o arada üç tane işlenmemiş ham deri gördüm ve ″Yâ Resûlallah! Ümmetine bol rızık vermesi için Allah'a duâ et″ dedim. Kendisine ibâdet etmedikleri halde Fars ve Rumlara bol bol rızık vermiştir. Oturduğu yerden doğruldu ve buyurdu ki:

″Ey Hattab'ın oğlu! Yoksa sen şüphe içinde misin? O toplumlara iyilikler ve nîmetler, çabucak geçecek olan bu dünyâ hayatında verilmiştir. Âhirette ise nasipleri yoktur.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hanımlarına o kadar kızmıştı ki, onların yanına bir ay girmemeye dair yemin etmişti. Fakat Allah'u Teâlâ ona bu konuda sitem edince, bu konuda ona yemin keffâreti vermesini emir buyurdu.[2]

Yine bu konuda Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlattı:

لَمَّا مَضَى تِسْعٌ وَعِشْرُونَ لَيْلَةً دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَدَأَ بِي فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّكَ أَقْسَمْتَ أَنْ لَا تَدْخُلَ عَلَيْنَا شَهْرًا وَإِنَّكَ دَخَلْتَ مِنْ تِسْعٍ وَعِشْرِينَ أَعُدُّهُنَّ فَقَالَ إِنَّ الشَّهْرَ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ ثُمَّ قَالَ يَا عَائِشَةُ إِنِّي ذَاكِرٌ لَكِ أَمْرًا فَلَا عَلَيْكِ أَنْ لَا تَعْجَلِي فِيهِ حَتَّى تَسْتَأْمِرِي أَبَوَيْكِ ثُمَّ قَرَأَ عَلَيَّ الْآيَةَ {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ حَتَّى بَلَغَ أَجْرًا عَظِيمًا} قَالَتْ عَائِشَةُ قَدْ عَلِمَ وَاللّٰهِ أَنَّ أَبَوَيَّ لَمْ يَكُونَا لِيَأْمُرَانِي بِفِرَاقِهِ قَالَتْ فَقُلْتُ أَوَ فِي هَذَا أَسْتَأْمِرُ أَبَوَيَّ فَإِنِّي أُرِيدُ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ (م عن عايشة)

Yirmi dokuz gün geçtikten sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem eşleri arasından benden başlayarak ilk benim yanıma girdi. Kendisine, ″Yâ Resûlallah! Bir ay boyunca yanımıza girmeyeceğine dair yemin etmiştin. Oysa yirmi dokuz gün sonra girdin. Ben bugünleri tek tek saymıştım″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu ay yirmi dokuz gündü″ buyurdu. Sonra, ″Yâ Âişe! Sana bir şey söyleyeceğim; ama annene ve babana danışmaksızın bu konuda karar vermeye acele etme″ dedi ve sonra, ″Ey Peygamber! Zevcelerine de ki: ″Eğer dünyâ hayatını ve ziynetini istiyorsanız, gelin haklarınızı verip sizi güzellikle boşayayım″ mealindeki Sûre-i Ahzâb, Âyet 28'i okudu. Ben, ″Vallâhi! Annem ile babamın, ondan ayrılmamı istemeyeceklerini biliyordum. Bunun için bu konuda mı annem ve babamla istişâre edeceğim″ dedim. Ben, ″Allah'ı ve Resûlünü ve âhiret yurdunu seçiyorum″ dedim.[3] Diğer bir rivâyette de ziyâdeyle: ″Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer hanımları da aynen benim gibi yaptılar″[4] diye geçmektedir.

Yine Sûre-i Tahrîm, Âyet 2’de: ″Allah’u Teâlâ size yeminlerinizin keffâretle çözülmesini meşrû kılmıştır″ diye geçtiği üzere Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, yemin keffâretinin en büyüğü olan bir köle azat etmiştir. Yeminin keffâreti hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 89 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Talak 8; Sünen-i Nesâî, Talak 17.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 66; Sahih-i Buhârî, Mezâlim 25; Sahih-i Müslim, Talak 5 (30, 34).

[3] Sahih-i Müslim, Talak 5 (35 Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7285.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahzâb 1; Sahih-i Müslim, Talak 4 (22 Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kurân 33.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا قُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْل۪يكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَٓا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ (٦) يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَۜ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ۟ (٧))

6-7. Ey îman edenler! Yakıtı insanlar ve taşlar olan Cehennem ateşinden kendinizi ve âilenizi koruyun. Ateşin başında; sert ve şiddetli, Allah’u Teâlâ’nın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen, verilen emirleri yerine getiren melekler vardır.* (O melekler, kâfirleri Cehenneme girdirdikleri vakit, onlara derler ki) ″Ey kâfirler! Bugün özür dilemeyin. Siz ancak yaptıklarınızın cezâsını görüyorsunuz.″

İzah: Allah’u Teâlâ Mü’minlere, kendilerini ve âilelerini Cehennem ateşinden korumalarını emretmiştir. Bu hususta Hz. Ali Radiyallâhu anhu ″Kişinin, âile efrâdını Cehennem ateşinden koruması, onları eğitmesi ve yetiştirmesiyle olur″ demiştir. Yani, âilenizi Cehennem ateşinden korumak için onlara dînini öğretin ve onları bu hususta terbiye edin ve gerekirse de dövün″ diye buyurmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَالْإِمَامُ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ فِي أَهْلِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ (خ م عن ابن عمر)

″Hepiniz bir çobansınız ve güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Devlet reisi de,

bir çobandır ve sürüsünden sorumludur. Erkek, ailesinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Kadın, kocasının evinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Hizmetkâr, efendisinin malının çobanıdır; o da sürüsünden sorumludur. Netice itibariyle hepiniz bir çobansınız ve herkes güttüğü sürüden sorumludur.″[1]

Sûre-i Tahrîm, Âyet 6 nâzil olunca, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuş:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ نَقِي أَنْفُسَنَا فَكَيْفَ لَنَا بِأَهْلِينَا؟ فَقَالَ تَنْهَوْنَهُمْ عَمَّا نَهَاكُمُ اللّٰهُ وَتَأْمُرُونَهُمْ بِمَا أَمَرَ اللّٰه (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عمر)

″Yâ Resûlallah! Haydi, kendimizi koruduk diyelim. Peki, aile halkımıza ne yapabiliriz?″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: ″Allah'u Teâlâ'nın size yasakladığı şeylerden onları alıkoyarsınız, Allah'u Teâlâ'nın emrettiklerini onlara da emredersiniz.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مُرُوا أَوْلاَدَكُمْ بِالصَّلاَةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ (د عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده)

″Çocuklarınıza, onlar yedi yaşında iken namazı emredin. On yaşında olunca namaz (kılmamaları) sebebiyle onları dövün, yataklarını da ayırın.″[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Cuma 11, Nikâh 90; Sahih-i Müslim İmâre 5 (20).

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 196.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 25; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2337.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا تُوبُٓوا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًاۜ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَعَهُۚ نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْد۪يهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَاۚ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ٨)

8. Ey îman edenler! Allah'a tevbe-i nasûh ile tevbede bulunun. Umulur ki Rabbiniz, günahlarınızı örter ve sizi altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. O gün ki Allah'u Teâlâ, Peygamberini ve onunla beraber îman etmiş olanları rüsvay etmez. Onların nûrları, önleri ve sağ tarafları arasında koşar. (Sırata vardıklarında münâfıkların nûru söndüğü vakit) derler ki: ″Ey Rabbimiz! Bizim nûrumuzu tamamla, bizi bağışla. Şüphesiz Sen her şeye kâdirsin.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Numân İbn-i Beşîr şöyle bir hutbe okumuştur:

سَمِعْتُعُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِرَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُولُيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًاقَالَ يُذْنِبُ الذَّنْبَ ثُمَّ لَا يَرْجِعُ فِيهِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عمر)

Ömer b. el-Hattab Radiyallâhu anhu'nun: ″Ey îman edenler! Allah'a tevbe-i nasûh ile tevbede bulunun…″ âyeti hakkında; ″İşlenilen günahtan sonra, ona bir daha dönmemek üzere tevbe edin″ mânâsını verdiğini işittim.[1]

Tevbe hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ (ه عن انس

″İnsanoğlunun hepsi günah işler. Günah işleyenlerin en hayırlısı ise işlediği günaha pişman olup tevbe edendir.″[2]

Tevbenin şartları şunlardır: Evvelki günahlara pişman olup bir daha işlememeye niyet etmektir, günah ehlinden arkadaşlarını terk edip tevbekârlar ile beraber olmaktır ve kalan ömrünü ibâdete sarf etmektir. Bu şartlar ile her kim tevbe ederse, hiç günah işlememiş gibi olur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ (ه عن أبي عبيدة بن عبد اللّٰه

″Günaha tevbe eden, hiç günah işlemeyen kimse gibidir.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ تُوبُوا إِلَى اللّٰهِ فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ.)م حم عن ابن عمر

″Ey insanlar! Allah'a tevbe edin. Zîrâ ben de Allah'a, günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) tevbe istiğfar ediyorum.″[4]

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de, ″Umulur ki Rabbiniz, günahlarınızı örter″ diye buyrulmaktadır. Burada ″Umulur ki″ diye tercüme edilen kelime, Allah'u Teâlâ için kullanıldığında, ihtimal anlamını değil ″Kesinlik″ anlamını ifade eder. Bu

nedenle âyette zikredilen kimseler, tevbe-i nasûh ile tevbe ederek sâlih amelde bulunduklarında, muhakkak Allah’u Teâlâ onların günahlarını affeder ve onları altından nehirler akan Cennetlere girdirir, demektir.

Yine bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, sırat üzerinde münâfıkların nûrunun sönmesi ve Mü’minlerin nûrunun de tamamlanması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى يَدْعُو النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَائِهِمْ سِتْرًا مِنْهُ عَلَى عِبَادِهِ، وَأَمَّا عِنْدَ الصِّرَاطِ، فَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يُعْطِي كُلَّ مُؤْمِنٍ نُورًا، وَكُلَّ مُؤْمِنَةٍ نُورًا، وَكُلَّ مُنَافِقٍ نُورًا، فَإِذَا اسْتَوَوْا عَلَى الصِّرَاطِ سَلَبَ اللّٰهُ نُورَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ، فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ: انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ [الحديد آية 13] وَقَالَ الْمُؤْمِنُونَ: رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا [التحريم آية 8] فَلاَ يَذْكُرُ عِنْدَ ذَلِكَ أَحَدٌ أَحَدًا. (طب عن ابن عباس)

Allah’u Teâlâ, mahşer günü insanları isimleriyle çağırır. Bu O’nun kullarını korumasıdır. Allah’u Teâlâ sırat köprüsünün yanında her Mü’mine ve her münâfığa bir nûr verir. Sırat’a vardıklarında da münafık erkek ve münâfık kadınların nûrları geri alınır. Sûre-i Hadîd, Âyet 13’te geçtiği üzere, ″O gün münâfık erkekler ve münâfık kadınlar, Mü’minlere: ″Bizi bekleyin; nûrunuzdan biz de istifâde edelim!″ derler. Mü’minler de onlara: ″Arkanıza (dünyâya) dönün de oradan nûru arayın!″ derler. Artık aralarına kapısı bulunan bir sur çekilir ki, onun iç tarafında rahmet, dış tarafında da azap vardır.″ Yine o zaman Mü’minler, Sûre-i Tahrîm, Âyet 8’de geçtiği üzere, ″Ey Rabbimiz! Bizim nûrumuzu tamamla…″ derler. Bu sırada kimse kimseyi zikretmez.[5]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 8, s. 168.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 196/12.

[4] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (42 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17173.

[5] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 11079.

(يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِق۪ينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْۜ وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ (٩)

9. Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münâfıklarla cihat et ve onlara karşı sert ve şiddetli ol. Onların varacağı yer Cehennemdir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: İslâm Dîni, barış ve huzur dînidir. Hiçbir zaman savaşı isteyen ve fitneyi çıkaran bir din olmamıştır. İslâm, ancak dîne ve Müslümanlara karşı, kâfirler ve münâfıklar tarafından bir saldırı ve tehdit söz konusu olursa, ancak o zaman savaşı emretmektedir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(الْفِتْنَةُ نَائِمَةٌ لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ أَيْقَظَهَا (الرافعي عن أنس

"Fitne uykudadır. Onu uyandırana Allah'u Teâlâ lânet etsin!"[1] diye buyurmuştur.

Savaş durumu olmadığı zamanlarda, yine münâfıklarla dil ile cihadı devam ettirmek gerekir. Çünkü bir münâfık, Müslümanlara karşı dâimâ bir tehdittir. Kâfirin verebileceği zarardan daha fazlasını bir münâfık verir. Çünkü kâfir, bir Müslümanın itikâdını bozamaz. Fakat münâfıklar, sürekli olarak Müslümanların itikâdını bozacak şekilde hareket ederler. Bu yüzden münâfıklara karşı şiddetle İslâm'ı savunmak, âyetten ve sünnetten deliller getirerek, onların iddialarını ve bâtıl sözlerini boşa çıkarmak gerekir.

Münâfıklar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تَقُولُوا لِلْمُنَافِقِ سَيِّدٌ فَإِنَّهُ إِنْ يَكُ سَيِّدًا فَقَدْ أَسْخَطْتُمْ رَبَّكُمْ عَزَّ وَجَلَّ (د عن بريدة

"Münâfığa, efendidemeyin. Eğer o efendi olursa, muhakkak Rabbinizi gazaplandırırsınız."[2]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 73'ün izahına bakınız.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 30891.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 83.

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَاَتَ نُوحٍ وَامْرَاَتَ لُوطٍۜ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا (فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَقٖيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلٖينَ (١٠)

10. Allah'u Teâlâ, Nûh'un karısıyla, Lût'un karısını kâfirlere misal verdi. O iki kadın, sâlih kullarımızdan ikisinin zevceleri idiler. Sonra kocalarına hâinlik ettiler. Kocaları da onları Allah'ın azâbından hiçbir şey ile kurtaramadı. Onlara: "Cehenneme girenlerle beraber siz de girin" denildi.

İzah: İbn-i Abbas Hazretlerine göre; kocalarına ihânet ettikleri beyan edilen Hz. Nûh ve Hz. Lût'un hanımlarının ihânetleri dînî meselelerdedir. Başka hususta değildir. Zîrâ hiçbir Peygamberin hanımı ahlaksızlığa düşmemiştir. Burada Hz. Nûh'un karısının ihâneti, Hz. Nûh'un sırlarını ve îman edenleri, zorbalara haber vermesidir. Hz. Lût'un karısının ihâneti de, Hz. Lût'un, kavminden gizlediği misâfirleri, Lûtîlik yapan ahlaksızlara bildirmesidir.

(وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا امْرَاَتَ فِرْعَوْنَۢ اِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لٖي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنٖي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهٖ وَنَجِّنٖي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمٖينَۙ (١١) وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرٰنَ الَّتٖٓي اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فٖيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهٖ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتٖينَ (١٢))

11-12. Allah'u Teâlâ, îman edenlere ise Firavun'un zevcesini misal verdi. O vakit, bu kadın şöyle demişti: ″Yâ Rabbi! Benim için katında Cennette bir ev yap, beni Firavun'dan ve onun amelinden kurtar ve beni zâlimler olan kavimden kurtar.″* Allah'u Teâlâ, iffetini muhafaza eden İmran'ın kızı Meryem'i de îman edenlere misal verdi. Biz ona ruhumuzdan üfledik. O, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını tasdik etmişti ve Allah'ın taatinde devam edenlerdendi.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen Hz. Âsiye ile Hz. Meryem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَيْرُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مَرْيَمُ بنتُ عِمْرَانَ وَآسِيَةُ بنتُ مُزَاحِمٍ وَخَدِيجَةُ بنتُ خُوَيْلِدٍ وَفَاطِمَةُ بنتُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ (ت طب عن انس)

Bütün kadınların içinde en hayırlı olanları: ″Meryem Bint-i İmrân, Firavun'un hanımı Âsiye Bint-i Müzâhim, Hatice Bint-i Hüveylid ve Fâtıma Bint-i Muhammed Aleyhisselâm'dır.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

سَيِّداتُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ بَعْدَ مَرْيَمَ بنتِ عِمْرَانَ، فَاطِمَةُ، وَخَدِيجَةُ، وَآسِيَةُ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ (طب عن ابن عباس)

″Cennet ehli olan kadınların efendileri: Meryem Bint-i İmrân, Fâtıma, Hatice ve Firavun'un hanımı Âsiye'dir.″[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ زَوَّجَنِي فِي الْجَنَّةِ مَرْيَمَ بنتَ عِمْرَانَ وَامْرَأَةَ فِرْعَوْنَ وَأُخْتَ مُوسَى (طب سعد بن جنادة

″Allah'u Teâlâ, Meryem Bint-i İmrân'ı, Firavun'un hanımını (Âsiye'yi) ve Mûsâ'yı Kelîmullah'ın kız kardeşini (Gülsüm'ü) Cennette bana zevce olarak vermeyi hükmetti.″[3]

İbn-i Ebî Revvâd Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

دَخَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى خَدِيجَةَ، وَهِيَ فِي مَرَضِهَا الَّذِي تُوُفِّيَتْ فِيهِ، فَقَالَ لَهَا: بِالْكُرْهِ مِنِّي مَا الَّذِي أَرَى مِنْكِ يَا خَدِيجَةُ وَقَدْ يَجْعَلُ اللّٰهُ فِي الْكُرْهِ خَيْرًا كَثِيرًا أَمَا عَلِمْتِ أَنَّ اللّٰهَ زَوَّجَنِي مَعَكِ فِي الْجَنَّةِ مَرْيَمَ بنتَ عِمْرَانَ وَكُلْثَمَ أُخْتَ مُوسَى وَآسِيَةَ امْرَأَةَ فِرْعَوْنَ؟ قَالَتْ: وَقَدْ فَعَلَ اللّٰهُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ (قَالَ نَعَمْ قَالَتْ بِالرِّفَاءِ وَالْبَنِينَ (طب وفى معرفة الصحابة عن ابن ابى رواد

Hz. Hatice hastayken ki, o hastalığı sebebiyle vefât etmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanına girdi ve buyurdu ki: ″Yâ Hatice! Görüyorum ki, benden ayrılacağın için hoşnutsuzsun. Yemin ederim ki, hoşlanılmayan şeylerde Allah'u Teâlâ çok hayır yapar. Allah'u Teâlâ'nın, Cennette bana seninle birlikte İmran kızı Meryem'i, Mûsâ'nın kız kardeşi Gülsüm'ü ve Firavun'un hanımı Âsiye'yi de eş olarak vereceğini bilmedin mi?″ O da: ″Yâ Resûlallah! Bunu Allah mı böyle kıldı?″ diye sorunca, Peygamber Efendimiz: ″Evet″ dedi. Bunun üzerine Hz. Hatice: ″Hayırlı olsun Yâ Resûlallah!″ dedi.[4]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 18437; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 55

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12013.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5353.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 6738; Ebû Nuaym el-İsbehâni, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 18531.

67-MÜLK SÛRESİ

Bu sûre 30 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bütün mülkün tasarrufunun, Allah'ın kudret elinde olduğunu beyan eden âyetle başladığı için ″Mülk Sûresi″ ismini almıştır. Bu sûreye ″Tebâreke″ ve ″Münciye″ ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ سُورَةً فِي الْقُرْآنِ ثَلاثُونَ آيَةً شَفَعَتْ لِصَاحِبِهَا حَتَّى غُفِرَ لَهُ تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ. (ه د ت عن ابى هريرة)

″Allah'ın kitabından ancak otuz âyet olan bir sûre vardır ki, o sûre mahşer gününde bir kişiye şefaatçi oldu ve günahları affedildi. Bu Tebâreke Sûresi'dir. ″[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından bir adam, bir kabir üzerine, onun kabir olduğunu bilmeksizin çadırını kurdu. Sonra orada bir kimsenin Mülk Sûresi'ni sonuna kadar okuduğunu işitti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek: ″Yâ Resûlallah! Ben çadırımı kabir olduğunu bilmeksizin bir kabrin üzerine kurdum. Bir de baktım ki, onun içinde biri Mülk Sûresi'ni sonuna kadar okudu″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

هِيَ الْمَانِعَةُ هِيَ الْمُنْجِيَةُ تُنْجِيهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ (ت عن ابن عباس)

″Bu sûre, menedicidir ve koruyucudur. Bu sûre, okuyanı kabir azâbından korur. ″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَدِدْتُ أَنَّتَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ فِي قَلْبِ كُلِّ مُؤْمِنٍ (ك عن ابن عباس)

″Bütün mülkün tasarrufu kudret elinde olan Allah çok yücedir″ diye başlayan Tebâreke Sûresi'nin her Mü'minin kalbinde olmasını; ezbere bilmesini çok arzu

ederdim."[3]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Edeb 51; Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 8; Sünen-i Ebû Dâvud, Salat 335.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 8.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 2030; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2648.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(تَبَارَكَ الَّذ۪ي بِيَدِهِ الْمُلْكُۘ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌۙ (١) اَلَّذ۪ي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلاًۜ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْغَفُورُۙ (٢))

1-2. Bütün mülkün tasarrufu kudret elinde olan Allah'u Teâlâ, çok yücedir. O, her şeye kâdirdir.* Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O, her şeye gâliptir ve çok bağışlayandır.

İzah: Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur: Mülkün hepsi Benim elimdedir. Ben, ölümü ve tekrar dirilmeyi yarattım. Sonra sizi Âlem-i Süflî olan bu dünyâya gönderdim. Sizi sınayacağım; bakalım hanginiz Bana güzel ibâdet ve Beni zikir edeceksiniz. Bana güzel îman, itikâd edip Benim yolumda, Benim sevgimde hanginiz çalışacaksınız. Nefsinizle, şeytanla ne şekilde mücâdele yapacaksınız. İşte bu sebeple Ben sizi imtihan etmek için yeryüzüne gönderdim.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْحَذَرُ أَيُّهَا النَّاسُ وَإِيَّاكُمْ وَالْوَسْوَاسَ الْخَنَّاسَ فَإِنَّمَا يَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا (ابن مردويه عن الحكم بن عمير الثمالي)

"Dikkat edin Ey insanlar! Vesvese veren şeytandan sakının. Allah'u Teâlâ, hanginiz daha güzel amellerde bulunacak diye sizi sınamaktadır"[1]

Yine bu hususta şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Katâde Hazretleri dedi ki: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, "Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan

O’dur…″ diye geçen Sûre-i Mülk, Âyet 2’nin tefsirini sordum. Buyurdu ki:

أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَقْلا ثُمَّ قَالَ أَتَمُّكُمْ عَقْلا أَشَدُّكُمْ لِلّٰهِ خَوْفًا وَأَحْسَنُكُمْ فِيمَا أَمَرَ اللّٰه بِهِ وَنَهَى عَنْهُ نَظَرًا (الرازى، التفسير الكبير عن قتادة)

″Allah’u Teala bu ifadeyle hanginizin daha akıllı olduğunu tayin etmek için… mânâsını kastetmiştir″ buyurdu. Sonra da, ″Sizin en akıllı olanınız, Allah’tan en fazla korkanınız ve Allah’ın emirleri ile yasakları hususunda en iyi düşüneninizdir″ dedi.[2]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

خَلَقَ الْعَقْلَ فَقَالَ الْجَبَّارُ مَا خَلَقْت خَلْقًا أَعْجَبَ إِلَيَّ مِنْك وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَأُكَمِّلَنَّكَ فِيمَنْ أَحْبَبْت وَلَأُنْقِصَنَّكَ فِيمَنْ أَبْغَضْت قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْمَلُ النَّاسِ عَقْلًا أَطْوَعُهُمْ لِلّٰهِ وَأَعْمَلُهُمْ بِطَاعَتِهِ ((القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابى هريرة

Cebbâr olan Allah, aklı yarattığında ona şöyle buyurdu: ″Senden daha çok beğendiğim bir yaratık yaratmadım. İzzetim ve Celâlime yemin ederim ki, sevdiğim kimselerde seni kemâle erdireceğim, buğzettiğim kimselerde seni eksik kılacağım.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″İnsanlar arasında aklı en mükemmel olan, Allah’a en itaatkâr olan ve O’na itaat olan amelleri en çok yapandır.″[3]

Akıl, Allah’u Teâlâ’nın yaratılışta bütün insanlara vermiş olduğu bir nîmettir. Bu akılla, insanların hakkı arayıp Allah’u Teâlâ’nın varlığını, kudretini bulmaları gerekir. İnsanlardan, irâdelerini kullanıp Allah’ın emirleri ve yasakları hakkında düşünerek hareket eden kişi gerçek anlamda akıl sahibidir. Bu, diğer kişilerin aklının olmadığı anlamına gelmez. Bunlar, akıllarını sâdece dünyevî işlere kullanırlar.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 15, s. 730.

[2] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 15, s. 397.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 18, s. 223.

اَلَّذ۪ي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًاۜ مَا تَرٰى فٖي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍۜ فَارْجِعِ الْبَصَرَۙ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ (٣) ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَس۪يرٌ (٤)

3-4. O, yedi göğü tabaka tabaka yarattı. Ey Resûlüm! Rahmân'ın yaratmasında uygunsuzluk göremezsin. Haydi gözünü çevir bak, orada hiçbir çatlak görebilir misin?* Sonra gözünü çevir tekrar tekrar bak, nihâyet gözün, yorgun ve aradığı şeyden mahrum olarak sana geri döner.

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَٓاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابٖيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطٖينِ وَاَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعٖيرِ (٥) وَلِلَّذٖينَ (كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَۜ وَبِئْسَ الْمَصٖيرُ (٦)

5-6. Yemin olsun ki Biz, dünyâ semâsını yıldızlarla süsledik ve onları şeytanlar için atılacak taşlar kıldık ve (âhirette) o şeytanlar için alevli ateş azâbı hazırladık.* Ve Rablerini inkâr edenler için Cehennem azâbı vardır. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: Allah'u Teâlâ Sûre-i Mülk, Âyet 5'te: ″Yemin olsun ki Biz, dünyâ semâsını yıldızlarla süsledik…″ diye buyuruyor. Dünyâ semâsının ziyneti Ay, Güneş, yıldızlar olunca bunların hepsi dünyâ semâsında birinci kat göğün altındadır. Her kat gök, bu dünyâ semâsından defalarca daha büyüktür. Yedinci kat gökten yukarıda Arş-ı Âlâ vardır. Arş-ı Âlâ'nın da on iki direği vardır.

Rivâyete göre; Cebrâil Aleyhisselâm, Arş-ı Âlâ'yı dolanmak istedi. Allah'u Teâlâ müsâde etti. Cebrâil Aleyhisselâm saniyede dünyâyı üç yüz altmış tur yapacak hızla yetmiş bin sene uçtu ve ″Yâ Rabbi! Ben Arş-ı Âlâ'nın ne kadar yerini gidebildim?″ dedi. Allah'u Teâlâ da: ″Arş-ı Âlâ'nın on iki direği var. Sen bir direkle bir direğin arasını yarı edemedin. Yarı etmene çok uzun zaman var″ buyurdu.

Bu husus Sûre-i Mü'minûn, Âyet 86-87'de de şöyle geçmektedir:

Ey Habîbim! Onlara: ″Yedi kat göklerin ve büyük Arş'ın Rabbi kimdir?″ de.* Onlar: ″Allah'tır″ diyecekler. Sen de: ″Allah'tan korkmaz mısınız?″ de.

Arş'ın büyüklüğü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرَضُونَ السَّبْعُ عِنْدَ الْكُرْسِيِّ إِلَّا كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَرْشِ عَلَى الْكُرْسِيِّكَفَضْلِ الْفَلَاةِ عَلَى تِلْكَ الْحَلْقَةِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى ذر الغفاري)

″Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, yedi kat gök ve yerler, Kürsî'nin yanında çölün ortasına bırakılmış bir halka gibidir. Arş'ın da Kürsî'ye

oranla üstünlüğü, o çölün halkaya olan üstünlüğü gibidir.″[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 681.

اِذَا اُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُۙ (٧) تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِۜ كُلَّمَا اُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَا (
اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ (٨) قَالُوا بَلٰى قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍۚ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِي ضَلَالٍ
كَبِيرٍ (٩) وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ اَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي اَصْحَابِ السَّعِيرِ (١٠) فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْۚ فَسُحْقًا
لِاَصْحَابِ السَّعِيرِ (١١))

7-11. Onlar, Cehenneme atıldıkları vakit, kaynama hâlinde olan Cehennemin korkunç sesini işitirler.* Öyle ki Cehennem, öfkesinden çatlayacak gibi olur. Kâfirlerden her taife oraya atıldıkça, Cehennem bekçileri onlara: ″Size (Allah’ın azabı ile korkutan) bir uyarıcı gelmedi mi?″ diye sorarlar.* Onlar da: Evet geldi, fakat yalanladık ve onlara: ″Allah, bir şey indirmedi. Siz ancak büyük bir dalâlet içindesiniz″ dedik, diye cevap verirler.* Yine şöyle derler: ″Eğer o uyarıcıların sözlerini dinleseydik ve dediklerini akletseydik, Cehennem ehlinden olmazdık.″* İşte böylece günahlarını (faydası olmayan bir zamanda) itiraf ederler. Artık Cehennem ehli, Allah’ın rahmetinden uzak olsun.

İzah: Kâfirlerin âhirette pişmanlığı ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ أَحَدٌ النَّارَ إِلَّا أُرِيَ مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ لَوْ أَحْسَنَ لِيَكُونَ عَلَيْهِ حَسْرَةً وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ إِلَّا أُرِيَ مَقْعَدَهُ
مِنَ النَّارِ لَوْ أَسَاءَ لِيَزْدَادَ شُكْرًا (حم عن ابى هريرة)

″Cehenneme giren herkese, eğer îman edip taat etseydi, Cennetteki yeri gösterilir; pişmanlığı artsın diye. Cennete giren herkese, eğer îman etmeyip taat etmeseydi, Cehennemdeki yeri gösterilir; şükrânı artsın diye.″[1]

Bu husus rivâyet edilen bir diğer hadiste de şöyle geçmektedir:

لَا يَدْخُلُ أَحَدٌ النَّارَ إِلَّا وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّ النَّارَ أَوْلَى بِهِ مِنَ الْجَنَّةِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم)

″Cehenneme giren herkes, kendisinin Cennetten çok Cehenneme uygun olduğunu muhakkak bilir.″[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10557.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 8, s. 178.

(١٢) إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبِيرٌ)

12. Şüphesiz ki, görmedikleri halde Rablerinden korkanlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Allah'u Teâlâ'yı görmedikleri halde O'ndan korkan Mü'minler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلّٰهِ مَلَائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطُّرُقِ يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ فَإِذَا وَجَدُوا قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللّٰهَ تَنَادَوْا هَلُمُّوا إِلَى حَاجَتِكُمْ قَالَ فَيَحُفُّونَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا قَالَ فَيَسْأَلُهُمْ رَبُّهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ مِنْهُمْ مَا يَقُولُ عِبَادِي قَالُوا يَقُولُونَ يُسَبِّحُونَكَ وَيُكَبِّرُونَكَ وَيَحْمَدُونَكَ وَيُمَجِّدُونَكَ قَالَ فَيَقُولُ هَلْ رَأَوْنِي قَالَ فَيَقُولُونَ لَا وَاللّٰهِ مَا رَأَوْكَ قَالَ فَيَقُولُ وَكَيْفَ لَوْ رَأَوْنِي قَالَ يَقُولُونَ لَوْ رَأَوْكَ كَانُوا أَشَدَّ لَكَ عِبَادَةً وَأَشَدَّ لَكَ تَمْجِيدًا وَتَحْمِيدًا وَأَكْثَرَ لَكَ تَسْبِيحًا قَالَ يَقُولُ فَمَا يَسْأَلُونِي قَالَ يَسْأَلُونَكَ الْجَنَّةَ قَالَ يَقُولُ وَهَلْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَا وَاللّٰهِ يَا رَبِّ مَا رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُ فَكَيْفَ لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ عَلَيْهَا حِرْصًا وَأَشَدَّ لَهَا طَلَبًا وَأَعْظَمَ فِيهَا رَغْبَةً قَالَ فَمِمَّ يَتَعَوَّذُونَ قَالَ يَقُولُونَ مِنَ النَّارِ قَالَ يَقُولُ وَهَلْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَا وَاللّٰهِ يَا رَبِّ مَا رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُ فَكَيْفَ لَوْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَوْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ مِنْهَا فِرَارًا وَأَشَدَّ لَهَا مَخَافَةً قَالَ فَيَقُولُ فَأُشْهِدُكُمْ أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ قَالَ يَقُولُ مَلَكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ فِيهِمْ فُلَانٌ لَيْسَ مِنْهُمْ إِنَّمَا جَاءَ لِحَاجَةٍ قَالَ هُمْ الْجُلَسَاءُ لَا يَشْقَى بِهِمْ جَلِيسُهُمْ (خ عن ابى هريرة)

Şüphesiz Allah'ın yollarda gezip dolaşan ve zikir ehlini arayan birtakım melekleri vardır. Zikrullah eden bir topluluk buldukları zaman: Aradığınız şey buradadır, hemen gelin, diye birbirlerini çağırırlar. Melekler gelip onların etrafını kanatlarıyla kuşatarak birbirlerinin üstünde dünyâ semâsına ulaşıncaya kadar olan arayı (yerle gök arasını) doldururlar. Allah'u Teâlâ kullarının durumlarını, meleklerden daha iyi bildiği halde meleklere sorar: ″Kullarım ne diyorlar?″ Melekler: ″Seni tesbih, zikir ediyorlar, Senin için; Allah en büyüktür diyorlar, Sana hamd ediyorlar ve Sana tâzim gösteriyorlar″ derler. Allah'u Teâlâ: ″Onlar Beni gördüler mi?″ diye sorar. Melekler: ″Hayır, vallâhi! Onlar Seni görmediler″ diye cevap verirler. Allah'u Teâlâ: ″Ya Beni görselerdi ne yaparlardı?″ diye sorar. Melekler: ″Eğer Seni görselerdi, daha şiddetli zikrederlerdi, Sana daha çok tâzim gösterirler, Sana daha çok hamd ederler ve Seni daha çok tesbih ederlerdi″ diye cevap verirler. Allah'u Teâlâ: ″Onlar Benden neyi istiyorlar?″ diye sorar. Melekler: ″Onlar, Senden Cenneti istiyorlar″ diye cevap verirler. Allah'u Teâlâ: ″Onlar, Cenneti gördüler mi?″ diye sorar. Melekler: ″Hayır! Ey Rabbimiz! Vallahi! Onlar Cenneti görmediler″ diye cevap verirler. Allah'u Teâlâ: ″Ya onlar Cenneti görselerdi ne yaparlardı?″ diye sorar. Melekler: ″Eğer onlar Cenneti görselerdi, onu elde etmek için daha çok gayret ederler, onu daha çok isterler ve ona daha çok rağbet gösterirlerdi″ diye cevap verirler. Allah'u Teâlâ: ″Onlar

hangi şeyden Bana sığınıyorlar?″ diye sorar. Melekler: ″Cehennemden Sana sığınıyorlar″ diye cevap verirler. Allah’u Teâlâ: ″Onlar, Cehennemi gördüler mi?″ diye sorar. Melekler: ″Hayır! Ey Rabbimiz! Vallahi! onlar Cehennemi görmediler″ diye cevap verirler. Allah’u Teâlâ: ″Ya onlar Cehennemi görselerdi ne yaparlardı?″ diye sorar. Melekler: ″Eğer Cehennemi görselerdi ondan daha çok kaçarlar ve ondan daha çok korkarlardı″ diye cevap verirler. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ şöyle buyurur: ″Sizi şâhit kılıyorum ki, Ben onların hepsini bağışladım!″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devam ederek şöyle buyurdu: İçlerinden bir melek: ″Onların arasında onlardan olmayan falanca bir kul da var. O başka bir maksatla, dünyâlık bir ihtiyacı için onlara uğrayıp, yanlarına oturuverdi″ der. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Onu da bağışladım, onlar öyle bir topluluktur ki, onlarla birlikte oturan kimse de o topluluk sebebiyle bedbaht olmaz″ buyurur.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Daavât 65.

(وَاَسِرُّوا قَوْلَكُمْ اَوِ اجْهَرُوا بِهٖۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (١٣) اَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَۜ وَهُوَ اللَّطٖيفُ الْخَبٖيرُ۟ (١٤)
(

13-14. Ey insanlar! Sözlerinizi ister gizleyin, ister açıktan söyleyin, şüphesiz ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.* O, yarattığını bilmez mi? O, her şeyi bütün incelikleriyle bilir ve her şeyden haberdardır.

İzah: Bu âyetler, müşriklerin birbirine hitâben, ″Yavaş konuşun Muhammed’in Rabbi işitmesin″ demeleri üzerine nâzil olmuştur. Bu da gösteriyor ki müşrikler, Allah’ın varlığının farkındalar. Fakat nefislerinin hevâsına uyup, küfürde inat ederek îman etmiyorlar.

( )هُوَ الَّذٖي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فٖي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهٖۜ وَاِلَيْهِ النُّشُورُ (١٥)

15. Yeryüzünü size boyun eğdiren O’dur. Yeryüzünün her tarafında gezip dolaşın ve Allah’ın vermiş olduğu rızıklardan yiyin. Dönüş ancak O’nadır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Yeryüzünü size boyun eğdiren O’dur″ diye buyrulmaktadır. Yani, Ey insanlar! Allah’u Teâlâ, yeryüzünü sizin emrinize verdi. Siz ondan istediğiniz gibi istifâde edersiniz. Onun sularından, mâdenlerinden ve ürünlerinden faydalanırsınız, demektir.

ءَاَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَۤاءِ اَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْاَرْضَ فَاِذَا هِيَ تَمُورُۙ (١٦) اَمْ اَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَۤاءِ اَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ (حَاصِبًاۜ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ (١٧)

16-17. Semâda olanın, sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin mi oldunuz? O vakit bir de bakarsınız ki, yeryüzü şiddetle sarsılıp çalkalanıyor.* Yoksa semâda olanın, üzerinize (Lût'un kavminde olduğu gibi) taş yağdıran bir rüzgâr göndermeyeceğinden emin mi oldunuz? O zaman anlarsınız, korkutmam nasılmış!

İzah: Bu mübârek âyetlerde Allah'u Teâlâ, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini inkâra cüret eden dinsizleri, başlarına bir takım felâketlerin gelmesi ile korkutmaktadır.

Ey Resûlümü yalanlayan inkârcılar! Siz semâda olanın, yani emir ve tedbiri göklerde cereyan eden Yüce Yaratıcının veya bunların idâresi ile görevlendirilmiş olan meleklerin sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin misiniz?... Bu korkunç âkibeti hiç düşünmez misiniz ki, inkâra devam eder durursunuz? diye buyurmuştur.

(وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ (١٨)

18. Yemin olsun ki, onlardan (Mekke kâfirlerinden) öncekiler de yalanlamışlardı. Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir görseydin!

İzah: Allah'u Teâlâ bu âyette; Mekke kâfirlerinin yalanladığı gibi Nûh, Âd, Semûd, Lût kavmi, Ashâb-ı Medyen, Ashâb-ı Ress, Firavun kavmi gibi geçmiş ümmetlerin kâfirleri de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir görseydin! diye buyurmaktadır. Bu inkâr eden kavimlerin kıssaları ve âkıbetleri A'râf, Hûd ve Enbiyâ Sûreleri gibi birçok sûrede tafsilatlı olarak anlatılmıştır.

(اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٓافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَۜ مَا يُمْسِكُهُنَّ اِلَّا الرَّحْمٰنُۜ اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصٖيرٌ (١٩)

19. Üstlerinde, kanatlarını açıp kapayarak uçan kuşları görmüyorlar mı? Onları havada tutan ancak Rahmân'dır. Şüphesiz O, her şeyi hakkıyla görendir.

İzah: Havanın kaldırma gücü Allah'u Teâlâ'nın kudretindendir. Havasız bir yerde kuş uçamaz. İşte bu Âyet-i Kerîme'de havanın kaldırma gücünden bahsedilmektedir. Bu da Kur'ân-ı Kerîm'deki mûcizelerden biridir.

اَمَّنْ هٰذَا الَّذ۪ي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِۜ اِنِ الْكَافِرُونَ اِلَّا ف۪ي غُرُورٍۚ (٢٠) اَمَّنْ هٰذَا الَّذ۪ي يَرْزُقُكُمْ اِنْ اَمْسَكَ رِزْقَهُۚ بَلْ لَجُّوا ف۪ي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ (٢١) اَفَمَنْ يَمْش۪ي مُكِبًّا عَلٰى وَجْهِه۪ٓ اَهْدٰٓى اَمَّنْ يَمْش۪ي سَوِيًّا عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ (٢٢)

20-22. Yoksa Rahmân'dan başka O'na karşı size yardım edecek ordunuz mu var? Kâfirler, ancak bir aldanış içindedirler.* Yoksa Allah'u Teâlâ, sizlere vermekte olduğu rızkı kesecek olursa, O'ndan başka size rızık verecek kimdir? Doğrusu kâfirler, azgınlıkta ve haktan kaçmakta direnmektedirler.* Yüzüstü sürünerek yürüyen mi daha çok hidâyete erendir, yoksa dosdoğru bir yol üzerinde ayakları üzerinde yürüyen kimse mi?

İzah: Allah'u Teâlâ mahşer gününde kâfirleri yüzüstü süründürerek haşredecek, Mü'minleri ise düzgün bir şekilde yürüterek bir araya toplayacaktır. Sûre-i Mülk, Âyet 22, insanların mahşerdeki durumlarını tasvir etmektedir.

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْشَرُ الْكَافِرُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ أَلَيْسَ الَّذِي أَمْشَاهُ عَلَى رِجْلَيْهِ فِي الدُّنْيَا قَادِرًا عَلَى أَنْ يُمْشِيَهُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (خ م عن انس)

Bir adam: "Yâ Resûlallah! Mahşer günü kâfir yüzüstü nasıl haşrolunacak?" diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Şüphesiz onu dünyâda iki ayağı üzerinde yürüten Allah, mahşer günü yüzüstü yürütmeye de kâdir değil midir?"[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 44; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 11 (54).

قُلْ هُوَ الَّذ۪ٓي اَنْشَاَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَۜ قَل۪يلًا مَا تَشْكُرُونَ (٢٣) قُلْ هُوَ الَّذ۪ي ذَرَاَكُمْ فِي الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٢٤)

23-24. Ey Resûlüm! De ki: "Sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler ihsan eden O'dur. Siz, çok az şükrediyorsunuz."* De ki: "Sizi yeryüzünde çoğaltıp yayan O'dur. O'nun huzurunda toplanacaksınız."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنِ اشْتَكَى ضِرْسَهُ فَلْيَضَعْ إِصْبَعَهُ عَلَيْهِ، وَلْيَقْرَأْ هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ سَبْعَ مَرَّاتٍ {وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ

وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ} إِلَى قَوْلِهِ {يَفْقَهُونَ} {هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ} إِلَى {تَشْكُرُونَ} فَإِنَّهُ
(يَبْرَأُ بِإِذْنِ اللّٰهِ (الدارقطني في الأفراد عن ابن عباس

Diş ağrısı çeken kişi, elini üzerine koysun ve yedişer defa; ″Sizi bir nefisten (Âdem Aleyhisselâm’dan) yaratan O’dur...″ diye devam eden Sûre-i En’âm, Âyet 98’i ve Ey Resûlüm! De ki: ″Sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler ihsan eden O’dur…″ diye devam eden Sûre-i Mülk, Âyet 23’ü okusun. Allah’ın izniyle ağrısı geçecektir.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 14, s. 558.

( )وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ (٢٥) قُلْ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِۖ وَاِنَّمَٓا اَنَا۬ نَذٖيرٌ مُبٖينٌ (٢٦ (

25-26. Kâfirler: ″Eğer doğru söylüyorsanız, bu vaad edilen ne zamandır?″ derler.* Ey Resûlüm! De ki: ″Şüphesiz ki, bunun ilmi ancak Allah’ın katındadır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım.″

( )فَلَمَّا رَاَوْهُ زُلْفَةً سٖيٓـَٔتْ وُجُوهُ الَّذٖينَ كَفَرُوا وَقٖيلَ هٰذَا الَّذٖي كُنْتُمْ بِهٖ تَدَّعُونَ (٢٧ (

27. Kâfirler, azâbı yakından görünce, suratları değişir ve onlara, ″İşte sizin, hemen gelmesini istediğiniz azap budur″ denir.

(قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَهْلَكَنِيَ اللّٰهُ وَمَنْ مَعِيَ اَوْ رَحِمَنَاۙ فَمَنْ يُجٖيرُ الْكَافِرٖينَ مِنْ عَذَابٍ اَلٖيمٍ (٢٨) قُلْ هُوَ الرَّحْمٰنُ
اٰمَنَّا بِهٖ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَاۚ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ (٢٩) قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَصْبَحَ مَٓاؤُ۬كُمْ غَوْرًا فَمَنْ
( )يَأْتٖيكُمْ بِمَٓاءٍ مَعٖينٍ (٣٠

28-30. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’u Teâlâ, beni ve banimle beraber olanları öldürse yahut (ecellerimizi ileri alarak) merhamet etse, kâfirleri elim azaptan kim kurtarır? Bana söyleyin.″* De ki: ″O, Rahmân’dır. O’na îman ettik ve O’na tevekkül ettik. Kimin âşikâr dalâlette olduğunu yakında bileceksiniz.″* De ki: ″Suyunuz çekilse, artık size kim bir akar su verir? Bana söyleyin.″

68-KALEM SÛRESİ

Bu sûre 52 âyettir. Mekke döneminde nâzil olan ilk sûrelerden biridir. İsmini, ilk âyetinde geçen ″Kalem″ kelimesinden almıştır. ″Nûn Sûresi″ diye de isimlendirilmiştir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, 17-33 ve 48-50. âyetleri Medîne döneminde nâzil olmuştur.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَۙ (١) مَٓا اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍۚ (٢))

1-2. Nûn. Kalem’e ve yazdıkları şeylere yemin ederim ki,* Ey Resûlüm! Sen, Rabbinin Peygamberlik nîmetine mazharsın, mecnûn değilsin.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen Kalem’in yaratılması ile ilgili olarak Câbir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif nakleder:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ بِأَبِى أَنْتَ وَأُمِّى أَخْبِرْنِى اَوَّلُ مَا خَلَقَ اللّٰهُ قَبْلَ الْاَشْيَاءِ؟ قَالَ: يَا جَابِرُ! اِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى خَلَقَ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ نُورَ نَبِيِّكَ مِنْ نُورِهِ فَجَعَلَ ذَلِكَ النُّورَ يَدُورُ بِالْقُدْرَةِ حَيْثُ شَاءَ اللّٰهُ وَلَمْ يَكُنْ فِى ذَلِكَ الْوَقْتِ لَوْحٌ وَلَا قَلَمٌ وَلَا جَنَّةٌ وَلَا نَارٌ وَلَا مَلَكٌ وَلَا سَمَاءٌ وَلَا أَرْضٌ وَلَا شَمْسٌ وَلَا قَمَرٌ وَلَا جِنِّىٌّ وَلَا اِنْسِىٌّ فَلَمَّا أَرَادَ اللّٰهُ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ قَسَمَ ذَلِكَ النُّورَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْجُزْءِ الْأَوَّلِ الْقَلَمَ وَمِنَ الثَّانِى اللَّوْحَ وَمِنَ الثَّالِثِ الْعَرْشَ ثُمَّ قَسَمَ الْجُزْءَ الرَّابِعَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْجُزْءِ الْأَوَّلِ حَمَلَةَ الْعَرْشِ وَمِنَ الثَّانِى الْكُرْسِيَّ وَمِنَ الثَّالِثَ بَاقِى الْمَلَائِكَةِ ثُمَّ قَسَمَ الْجُزْءَ الرَّابِعَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْأَوَّلِ السَّمَاوَاتِ وَمِنَ الثَّانِى الْأَرْضِينَ وَمِنَ الثَّالِثِ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ ثُمَّ قَسَمَ الرَّابِعَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْأَوَّلِ نُورَ أَبْصَارِ الْمُؤْمِنِينَ وَمِنَ الثَّانِى نُورَ قُلُوبِهِمْ وَهِىَ الْمَعْرِفَةُ بِاللّٰهِ وَمِنَ الثَّالِثِ نُورَ اَلْسِنَتِهِمْ وَهُوَ التَّوْحِيدُ لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ. (عبد الرزق عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Yâ Resûlallah! Bütün eşyanın hepsinden evvel, Allah’u Teâlâ neyi yarattı, ondan bana haber verir misin?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Yâ Câbir! Bütün eşyanın hepsinden evvel Allah’u Teâlâ kendi nûrundan, senin Nebî’nin nûrunu yarattı. Bu nûru öyle yaptı ki; bu nûr, Allah’ın kudretiyle her tarafta devretti. O zamanda Levh, Kalem, Cennet, Cehennem, yer, gök, ay, güneş, insan ve cin hiçbir şey yoktu. Allah’u Teâlâ bu mahlûkatı yaratmayı dilediğinde bu benim nûrumu dörde böldü. Birinden Kalem’i, ikincisinden Levh’i üçüncü-sünden Arş’ı yarattı ve dördüncüsünü yine dört parçaya böldü.

Onun da birinci parçasından, Arş’ı taşıyan melekleri yarattı, ikincisinden Kürsi’yi yarattı, üçüncüsünden geri kalan melekleri yarattı. Yine dördüncü parçayı dört bölüme ayırdı. Birincisinden gökleri yarattı, ikincisinden yerleri yarattı, üçüncüsünden Cennet ve Cehennemi yarattı. Yine dördüncü bölümü dört parçaya ayırdı. Birincisinden Mü’minlerin gözlerinin nûrunu yarattı. İkincisinden kalplerinin nûrunu yarattı ki o, mârifetullah’tır. Üçüncüsünden de dillerinin nûrunu yarattı ki o, tevhiddir; lâ ilahe illallâh Muhammed’un Resûlullâh’tır.″[1]

Bu Hadis-i Şerif’te geçtiği üzere Allah’u Teâlâ, ilk önce kendi nûrundan Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in nûrunu yaratmıştır. O nûrdan da yaratılmış olan her şeyi yaratmıştır. Bu yaratılanların ilkinin de ″Kalem″ olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ الْقَلَمَ فَقَالَ لَهُ اكْتُبْ فَجَرَى بِمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى الْأَبَدِ (ت عن أبى هريرة

″Allah’u Teâlâ’nın ilk yarattığı şey Kalem’dir. Ona: ″Yaz″ dedi ve ebede kadar olacak olan her şeyi yazdı.″[2]

Ayrıca Cebrâil Aleyhisselâm gelip, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Kur’ân’ı ve namazı öğretince, Mekke müşrikleri: ″Muhammed mecnûn oldu″ demişlerdi. Bunun üzerine de bu âyetler nâzil olmuştur.

[1] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9; Mir’at-ı Kâinât, c. 1, s. 10.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kurân, 66.

( )وَاِنَّ لَكَ لَاَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍۚ (٣) وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظ۪يمٍ (٤)

3-4. Ey Habîbim! Şüphesiz ki, senin için tükenmez bir mükâfat vardır.* Şüphesiz ki sen, çok büyük bir ahlak üzeresin.

İzah: Âyet-i Kerîme’de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için Allah’u Teâlâ: ″Şüphesiz ki sen, çok büyük bir ahlak üzeresin″ diye buyurmaktadır. Yani Allah’u Teâla şöyle buyurmuştur: Ey Habîbim! Şüphesiz ki sen, yaratılmışların içerisinde ahlâkı en güzel olanısın.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in güzel ahlâkı hakkında Sa’d b. Hişam Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

فَقُلْتُ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ أَنْبِئِينِي عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ أَلَسْتَ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ قُلْتُ بَلَى
قَالَتْ فَإِنَّ خُلُقَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ الْقُرْآنَ (م حم عن سعد بن هشام)

Hz. Âişe’ye: ″Ey Mü’minlerin annesi! Bana Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ahlâkından haber ver″ dedim. Bana: ″Sen Kur’ân okumuyor musun?″ diye sordu. Ben: ″Evet″ dedim. Bunun üzerine dedi ki: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ahlâkı Kur’ân idi.″[1]

Yine Ebû Abdullah el-Cedelî Radiyallâhu anhu Hz. Âişe’ye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ahlâkından sorunca, kendisine şöyle buyurmuştur:

كَانَ أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَجْزِي بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ
يَعْفُو وَيَصْفَحُ (حب عن ابى عبد اللّٰه الجدلى)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, insanların en güzel ahlâklısı idi. Her zaman sükûnet ve vakarla hareket eder, aslâ yüksek sesle konuşmaz ve kötülüğe kötülükle mukabelede bulunmazdı. Bilakis, affeder ve hoşgörülü davranırdı.″[2]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بُعِثْتُ لِأُتَمِّمَ حُسْنَ الْأَخْلَاقِ (موطأ عن مالك)

″Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim″[3]

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

خَدَمْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ وَاللّٰهِ مَا قَالَ لِي أُفًّا قَطُّ وَلَا قَالَ لِي لِشَيْءٍ لِمَ فَعَلْتَ كَذَا
وَهَلَّا فَعَلْتَ كَذَا (م عن انس بن مالك)

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e on sene hizmet ettim. Vallâhi! O bana hiçbir zaman ″Of″ demedi. O bana herhangi bir iş için, ″Niçin bunu böyle yaptın? Şöyle yapsaydın ya!″ demedi.[4]

Müslümanların da güzel bir ahlâka sahip olmaları gerektiği hakkında da çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Bu hususta Ebû Zerr Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

قَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقِ اللّٰهِ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتْبِعْ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا وَخَالِقِ النَّاسَ

(بِخُلَقٍ حَسَنٍ (ت حم عن ابى ذر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana buyurdu ki: ″Nerede ve hangi hâl üzere olursan ol, Allah’tan kork ve kötülüğün arkasında hemen bir iyilik yap ki, onu silsin. İnsanlarla da güzel bir ahlâk ile geçin.″[5]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmaktadır:

سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ فَقَالَ تَقْوَى اللّٰهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَسُئِلَ (عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ فَقَالَ الْفَمُ وَالْفَرْجُ (ت عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e insanları en çok Cennete neyin girdireceğine dair soru soruldu. O da, ″Dâimâ Allah korkusunu üzerinde taşımak ve güzel ahlâk″ diye buyurdu. Sonra insanları en çok ateşe neyin girdireceğine dair soru soruldu. Bu sefer de, ″Ağız ve ferç″ diye buyurdu.[6]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَاسِنَكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرْثَارُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ وَالْمُتَفَيْهِقُونَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَدْ عَلِمْنَا الثَّرْثَارُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ فَمَا (الْمُتَفَيْهِقُونَ قَالَ الْمُتَكَبِّرُونَ (ت عن جابر

″Mahşer gününde aranızdan en çok sevdiğim ve bana en çok yakın olanlar arasında başta gelenler, ahlâk itibariyle en güzel olanlarınızdır ve yine mahşer gününde kendisine en çok buğzedip meclis itibariyle benden en uzakta olacak olanlar da, boşboğazlık edenler, diliyle insanlara eziyet ederek çirkin sözler söyleyenler ve mütefeyhiklerdir.″ Ashâb-ı Kirâm: ″Yâ Resûlallah! Boşboğazlık edenleri, konuşmalarıyla başkalarına eziyet edenleri biliyoruz. Mütefeyhikler ne oluyor?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Kibirlenen kimselerdir.″[7]

[1] Sahih-i Müslim, Müsâfirin 18 (139 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23134.

[2] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 6551; Sünen-i Tirmizî, Birr 69; Sünen-i Dârimî, Mukaddime 2.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, el-Câmi’ 17; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8595.

[4] Sahih-i Müslim, Fedâil 13 (51).

[5] Sünen-i Tirmizî, Birr 54; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20392.

[6] Sünen-i Tirmizî, Birr 61.

[7] Sünen-i Tirmizî, Birr 70.

(فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَۙ (٥) بِاَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ (٦) اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبٖيلِهٖۖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدٖينَ
( )(٧

5-7. Yakında sen de görürsün, onlar da görürler;* hanginizin mecnûn olduğunu.* Şüphesiz senin Rabbin, yolundan sapanı en iyi bilendir. Doğru yolda olanı da en iyi bilen Odur.

(فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبٖينَ (٨) وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ (٩) وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهٖينٍۙ (١٠) هَمَّازٍ مَشَّٓاءٍ بِنَمٖيمٍۙ
(١١) مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ اَثٖيمٍۙ (١٢) عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنٖيمٍۙ (١٣) اَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنٖينَۜ (١٤) اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ
))اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطٖيرُ الْاَوَّلٖينَ (١٥) سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ (١٦

8-16. Ey Resûlüm! Sen, o yalanlayanlara uyma.* Onlar isterler ki, sen onlara yumuşak davranasın, böylece onlar da sana yumuşak davransınlar.* Yalan yere çok yemin eden, hakir,* gıybetçi, koğuculuk yapan,* hayra engel olan, zâlim, günahkâr,* zorbalık yapan, bununla beraber soysuz olan bir kimseye,* mal ve oğullar sahibi olmuş diye sakın uyma.* Ona âyetlerimiz okunursa, ″Bu, öncekilerin masallarıdır″ der.* Biz yakında onun burnunu damgalayacağız.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ demiştir ki: Bu âyetler Velid b. Muğire hakkında nâzil olmuştur. Allah’u Teâlâ’nın onu kötülediği kadar hiçbir kimseyi kötülediğini bilmiyoruz.

Nakledildiğine göre; Velid’in annesi ona gayri meşrû bir sûrette gebe olmuştu. Bu durum, bu âyetler nâzil olana kadar kimse tarafından bilinmiyordu. Velid bu husustaki âyetleri işitince, annesine gitmiş ve kılıcını çekerek, ″Muhammed, beni on vasıf ile teşhir etti. Bunlardan dokuzunu kendimde buldum. Zinâ çocuğu olduğuma dair bir bilgim yok, bana hakikati söyle, yoksa boynunu vururum″ demiş. Annesi de demiş ki: ″Sus, hakikati sana söyleyeceğim. Senin baban zengindi, fakat cinsi münasebet gücüne sahip değildi. Onun için o ölünce malı başkalarına gidecek″ diye korktum. Nefsimi bir çobana dâvet ettim, o da geldi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki:

Âyette geçen ″Biz yakında onun burnunu damgalayacağız″ buyruğu, kılıçla onun burnunu damgalayacağız, demektir. Nitekim bu âyetin hakkında indiği kişi olan Velid b. Muğire’nin burnu Bedir Günü’nde kılıçla işâretlenmiştir. Ölünceye kadar bu şekilde işâretli kalmıştır.

Bu âyetlerde sayılan kötü vasıflarla ilgili olarak çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan birinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ قَالُوا بَلَى قَالَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعِّفٍ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللّٰهُ لأَبَرَّهُ ثُمَّ قَالَ أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ قَالُوا بَلَى قَالَ كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ (م عن حارثة بن وهب)

″Size Cennet ehlini haber vereyim mi?″ ″Evet″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Her zayıf olan ve başkası tarafından zayıf görülen, eğer Allah’a yemin verecek olsa, şüphesiz Allah’ın yemininin gereğini yerine getirdiği kimsedir. ″Size Cehennem ehlini de haber vereyim mi?″ deyince de yine, ″Evet″ dediler. Şöyle buyurdu: ″Her zorba, şerli, cimri ve büyüklük taslayan kimsedir.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

خِيَارُ عِبَادِ اللّٰهِ الَّذِينَ إِذَا رُءُوا ذُكِرَ اللّٰهُ وَشِرَارُ عِبَادِ اللّٰهِ الْمَشَّاءُونَ بِالنَّمِيمَةِ الْمُفَرِّقُونَ بَيْنَ الْأَحِبَّةِ الْبَاغُونَ الْبُرَآءَ الْعَنَتَ (حم عن عبد الرحمن بن غنم)

″Allah’ın en hayırlı kulları, görüldükleri zaman Allah'u Teâlâ’yı hatırlatan kullarıdır. Allah’ın en kötü kulları da lâf götürüp getiren, dostların arasını açan, iyilere karşı gelip, direnenlerdir.″[2]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (46).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17312.

(اِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَٓا اَصْحَابَ الْجَنَّةِۚ اِذْ اَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحٖينَۙ (١٧) وَلَا يَسْتَثْنُونَ (١٨) فَطَافَ عَلَيْهَا طَٓائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَٓائِمُونَ (١٩) فَاَصْبَحَتْ كَالصَّرٖيمِ (٢٠) فَتَنَادَوْا مُصْبِحٖينَۙ (٢١) اَنِ اغْدُوا عَلٰى حَرْثِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَارِمٖينَ (٢٢) فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَافَتُونَۙ (٢٣) اَنْ لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِسْكٖينٌ (٢٤) وَغَدَوْا عَلٰى حَرْدٍ قَادِرٖينَ (٢٥) فَلَمَّا رَاَوْهَا قَالُٓوا اِنَّا لَضَٓالُّونَۙ (٢٦) بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ (٢٧)

17-27. Şüphesiz ki Biz, bunları (Mekkeli inkârcıları) da, bahçe sahiplerini belâya uğrattığımız gibi belâya uğrattık. Onlar, bahçelerinin meyvelerini sabahleyin erkenden toplamak için yemin ettikleri vakit,* (fakirlerin hissesini) istisnâ etmiyorlardı.* Kendileri uykuda gâfil iken, Rabbinin belâsı inip bahçeyi kuşattı* ve meyvesini telef etti.* Onlar ise sabahleyin birbirlerine şöyle nidâ ettiler:* ″Bahçenizin meyvesini topla-yacaksanız, haydin!″* Artık aralarında gizlice söyleşerek bahçelerine doğru gittiler;* ″Bugün hiçbir yoksul oraya girip yanınıza sokulmasın″ diyerek.* Onlar, fakirleri bahçenin ürünlerinden alıkoymaya güçlerinin yetebileceğini düşünerek erkenden gittiler.* Fakat bahçeyi görünce, dediler ki: ″Herhalde biz yanlış geldik!* Hayır, biz mahrum olduk.″

İzah: İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre; bu âyetlerde bahsi geçen bahçe sahipleri, Habeşistanlı bir kısım insanlardır. Babalarının bir bahçesi vardı. O, bahçenin ürünlerinden fakirlere yedirip onları doyuruyordu. Babaları ölünce oğulları şöyle dediler: ″Babamız fakirleri yedirip doyururken ahmaklık ediyordu. ″ Bunlar, sabahleyin erkenden mahsullerini toplayacaklarına dair yemin etmişler ve fakirlere bir şey vermeyeceklerine dair karar almışlardı. Neticede Allah’ın beyan ettiği akıbete uğradılar. Allah’u Teâlâ, bir rüzgâr estirdi ve hepsini kuruttu. Böylece kendileri o bahçeden fakirleri mahrum ettikleri gibi, Allah’u Teâlâ da bahçelerini mahvederek kendilerini mahrum etti.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْمَعَاصِيَ إِنَّ الْعَبْدَ لِيُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيَنْسَى بِهِ الْبَابَ مِنَ الْعِلْمِ، وَإِنَّ الْعَبْدَ لِيُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيُحْرَمُ بِهِ قِيَامَ اللَّيْلِ، وَإِنَّ الْعَبْدَ لِيُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيُحْرَمُ بِهِ رِزْقًا قَدْ كَانَ هُيِّئَ لَهُ، ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ. فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ} قَدْ حُرِمُوا خَيْرَ جَنَّتِهِمْ بِذَنْبِهِمْ (ابن أبي حاتم وابن مردويه عن ابن مسعود)

Günahlardan uzak durun. Zîrâ kul, bir günah işler de bundan dolayı ilimden bir kısmını unutur. Kul, bir günah işler de bundan dolayı gece kıyâmından mahrum edilir. Kul, bir günah işler de bundan dolayı kendisine hazırlanmış olan bir rızıktan mahrum edilir. Daha sonra, ″Kendileri uykuda gâfil iken, Rabbinin belâsı inip bahçeyi kuşattı* ve meyvesini telef etti″ diye geçen Sûre-i Kalem, Âyet 19-20’yi okudu ve onlar da işledikleri günahtan dolayı bahçelerinin ürününden mahrum bırakıldılar, buyurdu.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 14, s. 583; İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 8, s. 196.

قَالَ اَوْسَطُهُمْ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ (٢٨) قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَٓا اِنَّا كُنَّا ظَالِم۪ينَ (٢٩) فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى (بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ (٣٠) قَالُوا يَا وَيْلَنَٓا اِنَّا كُنَّا طَاغ۪ينَ (٣١) عَسٰى رَبُّنَٓا اَنْ يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِنْهَٓا اِنَّٓا اِلٰى رَبِّنَا ( )رَاغِبُونَ (٣٢

28-32. Onların hayırlısı: ″Ben size, Allah’ı tesbih etseniz ya! demedim mi?″ dedi.* Onlar da: ″Ey Rabbimiz! Seni tesbih ederiz. Şüphesiz biz, zâlimlermişiz″ dediler.* Bunun üzerine birbirlerini kınamaya başladılar:* Dediler ki: ″Yazıklar olsun bize! Şüphesiz biz, haddi aşanlarmışız.* Umulur ki Rabbimiz, bize bu bahçeden daha hayırlısını verir. Şüphesiz biz, yönelip Rabbimizin affını arzu ediyoruz.″

( )كَذٰلِكَ الْعَذَابُۜ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ۟ (٣٣

33. İşte azap böyledir. Âhiretin azâbı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!

( )اِنَّ لِلْمُتَّق۪ينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّع۪يمِ (٣٤) اَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِم۪ينَ كَالْمُجْرِم۪ينَۜ (٣٥

34-35. Şüphesiz ki, takvâ sahipleri için Rablerinin katında Naîm Cennetleri vardır.* Biz, Müslümanları mücrimler gibi yapar mıyız?

İzah: Cennet-i Naîm ve orayı kazananların vasıfları ve mükâfatlarına dair geniş bilgi için Sûre-i Vâkıa, Âyet 10-12 ve izahlarına bakınız.

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَۚ (٣٦) اَمْ لَكُمْ كِتَابٌ ف۪يهِ تَدْرُسُونَۙ (٣٧) اِنَّ لَكُمْ ف۪يهِ لَمَا تَخَيَّرُونَۚ (٣٨) اَمْ لَكُمْ اَيْمَانٌ (( )عَلَيْنَا بَالِغَةٌ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِۙ اِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَۚ (٣٩

36-39. Ne oluyor size, nasıl hükmediyorsunuz?* Yoksa size mahsus bir kitap var da ondan mı okuyorsunuz?* Siz her neyi arzu ederseniz, o hükmü mü içeriyor?* Yoksa Bizden, verdiğiniz hükmün mutlaka öyle olacağına dair kıyâmet gününe kadar sürecek kesin sözler mi aldınız?

( )سَلْهُمْ اَيُّهُمْ بِذٰلِكَ زَع۪يمٌۚ (٤٠) اَمْ لَهُمْ شُرَكَٓاءُۚ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَٓائِهِمْ اِنْ كَانُوا صَادِق۪ينَ (٤١

40-41. Ey Resûlüm! Onlara sor, hangisi bu iddianın doğruluğuna kefildir?* Yoksa onların ortakları mı var? Eğer iddialarında doğru iseler, haydi ortaklarını getirsinler.

يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَط۪يعُونَۙ (٤٢) خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌۜ وَقَدْ كَانُوا (( )يُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ (٤٣

42-43. O gün baldır açılır. Kâfirler secdeye dâvet edilirler. Fakat secde edemezler.* O gün gözleri yerde, kendilerini de zillet kaplamıştır. Halbuki onlar, (dünyâda) sağlıklı iken secdeye dâvet olunuyorlardı.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″O gün baldır açılır″ diye geçen ifade hakkında bir kısım âlimler, bu ifadenin mecâzi bir anlam taşıdığını söylemişler, diğer bir kısım âlimler ise bunu, zâhirî mânâda almışlar ve bunu destekleyen Hadis-i Şerif'ler zikretmişlerdir.

Bu ifadenin mecâzi bir anlam taşıdığını söyleyenler şu şekilde çeşitli izahlarda bulunmuşlardır:

İkrime, Katâde, Said b. Cübeyr, Mücâhid ve Abdullah İbn-i Abbas Hazretlerinden nakledilen bir görüşe göre; ″O gün baldır açılır″ diye geçen ifadeden maksat, sıkıntılı bir günün, dehşetli bir olayın ortaya çıkmasıdır. Zîrâ böyle bir günde iş ciddiye alınır ve paçalar sıvanır. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen diğer bir görüşe göre de, ″O gün baldır açılır″ diye geçen ifadeden maksat, dünyânın gitmesi, âhiretin ortaya çıkmasıdır. O gün ameller ortaya dökülür. Kapalı olan baldırlar açıldığı gibi sırlar da açığa çıkar.

Bu ifadeye zâhir anlamda mânâ veren Abdullah İbn-iMes'ud, Ebû Hüreyre ve Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhum, mahşerde Allah'u Teâlâ'nın, baldırını açarak kendisini Mü'minlere tanıtacağını, Mü'minlerin de bunun karşısında Allah'a secde edeceklerini söylemişler ve bu konuda şu Hadis-i Şerif'i nakletmişlerdir:

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu diyor ki:

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَكْشِفُ رَبُّنَا عَنْ سَاقِهِ فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ فَيَبْقَى كُلُّ مَنْ كَانَ يَسْجُدُ فِي الدُّنْيَا رِيَاءً وَسُمْعَةً فَيَذْهَبُ لِيَسْجُدَ فَيَعُودُ ظَهْرُهُ طَبَقًا وَاحِدًا (خ م عن ابى سعيد)

Ben, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini işittim: ″Rabbimiz baldırını açacak, her Mü'min erkek ve kadın ona secde edecektir. Ancak, dünyâda iken gösteriş olsun ve desinler diye secde edenler, o gün secde edemeyeceklerdir. Secde etmeye çalışacaklar, fakat sırtları tek bir parça haline gelecek ve secde edemeyeceklerdir.″[1]

Yine Sûre-i Kalem, Âyet 42 hakkında Abdurrahman İbn-i Gunm Radiyallâhu

anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

قَالَ سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِالْعُتُلِّ الزَّنِيمِ فَقَالَ: هُوَ الشَّدِيدُ الْخُلُقِ الْمُصَحَّحُ الأَكُولُ الشَّرُوبُ الْوَاجِدُ لِلطَّعَامِ وَالشَّرَابِ الظَّلُومُ لِلنَّاسِ رَحِيبُ الْجَوْفِ (ع عن عبد الرحمن بن غنم)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″O gün baldır açılır. Kâfirler secdeye davet edilirler. Fakat secde edemezler″ diye geçen Sûre-i Kalem, Âyet 42 sorulduğunda, şöyle buyurdu: ″O çok büyük bir nûrdur ve O’nu görenler, hemen O’na secdeye kapanırlar.″[2]

Kâfirlerin, âhirette dehşetten dolayı gözleri yerde olacak, Allah’ın azâbından dolayı onları zillet ve hakirlik kaplayacaktır. Bu onların, dünyada iken kibirlenmelerinin karşılığıdır. Onlar dünyâda sağ iken Allah’a secde etmeye dâvet ediliyorlar. Fakat onlar, secde etmiyorlardı. İşte onlar âhirette secde etmek isteseler de secde edemez duruma geleceklerdir. Allah’u Teâlâ tecellî ettiğinde, Mü’minler O’na secde ederlerken, kâfir ve münâfıklar secde edemeyecekler ve dimdik kalacaklardır.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Kalem 2; Sahih-i Müslim, Îman 81 (302).

[2] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7293; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 4678.

(فَذَرْن۪ي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهٰذَا الْحَد۪يثِۜ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَۙ (٤٤) وَاُمْل۪ي لَهُمْۜ اِنَّ كَيْد۪ي مَت۪ينٌ (٤٥))

44-45. Ey Resûlüm! Artık bu Kur’ân’ı yalanlayanları Bana bırak! Biz onları bilmedikleri bir taraftan yavaş yavaş helâke yaklaştırırız.* Ve onlara mühlet veririm. Şüphesiz Benim tuzağım çok sağlamdır (ondan kimse kurtulamaz).

İzah: Ey Resûlüm! Kur’ân’ı yalanlayanları Bana bırak; sen kalbini onlarla meşgul etme. Ben onların hakkından gelirim. Biz, onları, bilmedikleri bir yönden yavaş yavaş azâba yaklaştırırız; onlara sıhhat ve bol nimet veririz de, onu haklarında iyi zannederler. Halbuki onlara verdiğimiz bu dünyalık nîmetler ve mühlet, onlara âhireti unutturur. Bu şekilde de azâplarını artırırız, demektir.

(اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَۚ (٤٦) اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ (٤٧) فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِۢ اِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌۜ (٤٨) لَوْلَٓا اَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّه۪ لَنُبِذَ بِالْعَرَٓاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ (٤٩) فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِح۪ينَ (٥٠))

46-50. Ey Resûlüm! Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da, onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar?* Yoksa gaybın ilmi yanlarında da oradan mı çıkarıp yazıyorlar?* Sen, Rabbinin hükmüne sabret. Balığın karnında iken, gam ve keder ile dolu olarak nidâ eden balık sahibi (Yunus Aleyhisselâm) gibi olma!* Eğer ona Rabbinden bir nîmet erişmeseydi, elbette ot olmayan bir yere kınanmış olarak bırakılırdı.* Fakat Rabbi onu seçti ve onu sâlihlerden kıldı.

İzah: Yunus Aleyhisselâm'ın bu kıssası hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 87-88 ve izahlarına bakınız.

وَاِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ (٥١) وَمَا هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ (٥٢)

51-52. Ey Resûlüm! Kâfirler, Kur'ân'ı işittikleri zaman, (sana olan kinlerinden dolayı) neredeyse gözleriyle seni kaydırıp devireceklerdi. Ve (senin için) derler ki: "Şüphesiz, o elbette bir mecnundur."* Halbuki o Kur'ân, âlemler için öğütten başka bir şey değildir.

İzah: Sûre-i Kalem, Âyet 51, nazar âyetidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلْعَيْنُ حَقٌّ (م د ه عن ابى هريرة)

"Nazar haktır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

الْعَيْنُ حَقٌّ لَتُورِدُ الرَّجُلَ الْقَبْرَ وَالْجَمَلَ الْقِدْرَ وَإِنَّ أَكْثَرَ هَلَاكِ أُمَّتِي فِي الْعَيْنِ (الحافظ أبو عبد الرحمن محمد بن المنذر في كتاب العجائب عن جابر) فِى رواية آخر: الْعَيْنُ تُدْخِلُ الرَّجُلَ الْقَبْرَ وَالْجَمَلَ الْقِدْرَ. (عد حل عن جابر عد عن أبي ذر)

"Nazar haktır. Öyle ki, kişiyi kabre ve deveyi kazana sokar. Benim ümmetimin çoğunluğunun ölümü nazardandır."[2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَوِّذُ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ أُعِيذُكُمَا بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ

(وَمِنْ كُلَ عَيْنٍ لاَمَّةٍ ثُمَّ يَقُولَ كَانَ أبُوكُمْ يُعَوِّذَ بِهِمَا إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَقَ (د ت عن ابن عباس

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’i okurdu ve derdi ki: ″Allah’ın tam olan kelimeleri ile sizi her türlü öldürücü şeytandan ve değici gözden Allah’a sığındırırım.″ Sonra şöyle derdi: ″Babanız İbrâhim; İshâk’ı ve İsmâil’i böylece Allah’a sığındırır ve okurdu.″[3]

Yine bu hususta şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِى وَجْهِهَا سَفْعَةٌ فَقَالَ اسْتَرْقُوا لَهَا فَإِنَّ بِهَا النَّظْرَةَ (خ م
(ك طب عم ام سلمة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ümmü Seleme’nin odasında yüzünde sarılık eseri bulunan bir kız çocuğu görünce, ″Bu kızcağızı okutun, buna nazar değmiştir″ diye buyurmuştur.[4]

Hz. Ali’den nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına geldi ve onu kederli buldu ve ″Yâ Muhammed! Senin yüzünde gördüğüm bu üzüntü nedendir?″ diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de, ″Hasan ve Hüseyin’e göz değdi″ buyurdu. Cebrâil Aleyhisselâm dedi ki: ″Göz değmesi doğrudur, çünkü göz değmesi haktır. Sen onları şu sözlerle Allah’a sığındırsan olmaz mıydı?″ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Cebrâil! O sözler nelerdir?″ deyince, Cebrâil Aleyhisselâm dedi ki:

اَللّٰهُمَّ ذَا السُّلْطَانِ الْعَظِيمِ ذَا الْمَنِّ الْقَدِيمِ ذَا الرَّحْمَةِ الْكَرِيم وَهِيَ الْكَلِمَاتِ التَّامَّاتِ وَالدَّعَوَاتِ الْمُسْتَجَابَاتِ عَافِ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ مِنْ أَنْفُسِ الْجِنِّ وَأَعْيُنِ الإِنْسِ فَقَالَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَا يَلْعَبَانِ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَوِّذُوا أَنْفُسَكُمْ وَنِسَاءَكُمْ وَأَوْلادَكُمْ بِهَذَا التَّعْوِيذِ فَإِنَّهُ لَمْ يَتَعَوَّذِ الْمُتَعَوِّذُونَ بِمِثْلِهِ (كر عن علي)

″Allah’ım! Yüce saltanat sahibi, ezelî lütuf sahibi, kerîm ve rahmet sahibi, kabul edilmiş duâların ve tamamlanmış kelimelerin sahibi, Hasan ve Hüseyin’i cinlerin nefeslerinden ve insanların gözlerinden afiyette kıl.″ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu söyledi de, onlar kalkıp huzurunda oynamaya başladılar. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Siz de kendinizi, eşlerinizi ve çocuklarınızı bu duâ ile koruyun. Çünkü onun gibi bir duâ ile hiçbir kimse korunmamıştır.″[5]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْعَيْنُ حَقٌّ وَيَحْضُرُ بِهَا الشَّيْطَانُ وَحَسَدُ ابْنِ آدَمَ (حم عن ابى هريرة

″Göz değmesi haktır. Onu, şeytan ve Âdemoğlunun hasedi meydana getirir.″[6]

[1] Sahih-i Müslim, Selâm 16 (41 Sünen-i Ebû Dâvud, Tıb 15; Sünen-i İbn-i Mâce, Tıb 32.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 8, s. 206; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 17660; Kenz’ul-İrfan, Hadis No: 982, 983.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 22; Sünen-i Tirmizî, ed-Tıb 17.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1933, Sahih-i Müslim, Selâm 21 (59 Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 19252.

[5] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 28546.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9291.

69-HÂKKA SÛRESİ

Bu sûre 52 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Muhakkak meydana gelecek olan kıyâmet gününün azametine işâret ettiği için ″Kesinlik″ anlamına gelen ″Hâkka″ diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ إِحْدَى عَشْرَةَ آيَةً مِنْ سُورَةِ الْحَاقَّةِ أُجِيرَ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِوَمَنْ قَرَأَهَا كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ فَوْقِ رَأْسِهِ إِلَى قَدِمِهِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابى هريرة)

″Her kim Hâkka Sûresi'nden on bir âyet okuyacak olursa, Deccal'ın fitnesinden korunur. Her kim sûreyi tamamen okuyacak olursa, kıyâmet gününde onun için tepesinden tırnağına kadar bir nûr olur.″[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 256.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلْحَاقَّةُ (١) مَا الْحَاقَّةُ (٢) وَمَا اَدْرٰيكَ مَا الْحَاقَّةُ (٣) كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ (٤) فَاَمَّا ثَمُودُ فَاُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ (٥) وَاَمَّا عَادٌ فَاُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ (٦) سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ اَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعٰى كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ (٧) فَهَلْ تَرٰى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ (٨)

1-8. Hâkka,* nedir o hâkka?* Ey Resûlüm! Hâkka'nın (kıyâmetin) ne olduğunu bilir misin?* Semud ve Âd kavimleri, o kıyâmeti yalanladılar.* Semud kavmi, haddi aşan bir sayhâ (korkunç bir ses) ile helâk edildi.* Âd kavmine gelince, onlar da çok şiddetli bir rüzgâr ile helâk edildi.* Allah'u Teâlâ, o rüzgârı yedi gece ve sekiz gün ardı ardına onların üzerine musallat etti. Ey Resûlüm! O vakit hazır olsaydın, onları içi çürümüş hurma ağacı kökleri gibi yere serilmiş görürdün.* Şimdi onlardan geriye kalmış bir kimse görüyor musun?

İzah: Semud, Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi, Âd ise, Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi idi. Peygamberlerini ve kıyâmeti yalanlayıp hakkı inkâr eden bu kavimlerin helâk edildiği birçok sûrede geniş olarak anlatılmıştır.

وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ (٩) فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَاَخَذَهُمْ اَخْذَةً رَابِيَةً (١٠) اِنَّا لَمَّا (
))طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ (١١) لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا اُذُنٌ وَاعِيَةٌ (١٢

9-12. Firavun, ondan evvelkiler ve altı üstüne çevrilmiş beldeler halkı da (Lût kavmi de) aynı hatâyı işlediler.* Rablerinin Resûlüne isyan ettiler. Allah'u Teâlâ da onları şiddetli bir azap ile helâk etti.* Şüphesiz ki, tufanda su taştığı zaman, sizi gemide Biz taşıdık.* Bunu size bir ibret yapalım ve işiten kulaklar da bu hâdiseyi iyice anlasın diye yaptık.

İzah: Sa'lebî'nin, Hasan-ı Basrî Hazretlerinden naklettiği Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْوَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سَأَلْتُ رَبِّي أَنْ يَجْعَلَهَا أُذُنَكَ يَاعَلِيُّقَالَعَلِيٌّفَوَاللّٰهِ مَا
(نَسِيتُ شَيْئًا بَعْدُ وَمَا كَانَ لِي أَنْ أَنْسَى. (الثعلبى عن على

"Bunu size bir ibret yapalım ve işiten kulaklar da bu hâdiseyi iyice anlasın diye yaptık" mealindeki Sûre-i Hâkka, Âyet 12 nâzil olunca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Rabbimden bunu senin kulağın kılmasını istedim Yâ Ali!" dedi. Hz. Ali dedi ki: "Allah'a yemin ederim, ondan sonra hiçbir şey unutmadım. Zâten unutmamam da gerekirdi."[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 264.

فَاِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ (١٣) وَحُمِلَتِ الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً (١٤) فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ (
الْوَاقِعَةُ (١٥) وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ (١٦) وَالْمَلَكُ عَلٰى اَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ
))يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ (١٧) يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفٰى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ (١٨

13-18. Sûr'a bir defa üflendiği,* yeryüzü ve dağlar yerlerinden kaldırılıp birbirine bir kere çarpılıp darmadağın edildiği zaman,* işte o gün kıyâmet kopar.* Gök yarılır ve o gün gök çok zayıftır.* Melekler göğün etrafında toplanır. O gün Rabbinin Arşı'nı, bunların da üstünde sekiz melek yüklenir.* O gün hesap için Allah'a arz olunursunuz, hiçbir sırrınız gizli kalmaz.

İzah: Arş'ı taşıyan melekler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ حَمَلَةَ الْعَرْشِ ثَمَانِيَةُ أَمْلَاكٍ عَلَى صُورَةِ الْأَوْعَالِ مَا بَيْنَ أَظْلَافِهَا إِلَى رُكَبِهَا مَسِيرَةَ سَبْعِينَ عَامًا لِلطَّائِرِ
(الْمُسْرِعِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن ك عن عباس

″Arş’ın taşıyıcı melekleri, dağ keçisi sûretinde sekiz melektir. Bunların tırnakları ile diz kapakları arasındaki mesâfe hızlıca uçan bir kuşun kat edeceği şekilde yetmiş yıllık bir mesâfedir.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’nin sonunda, hesap için kulların Allah’ın huzurunda arz olunacaklarından bahsedilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُعْرَضُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَ عَرْضَاتٍ فَأَمَّا عَرْضَتَانِ فَجِدَالٌ وَمَعَاذِيرُ وَأَمَّا الْعَرْضَةُ الثَّالِثَةُ فَعِنْدَ ذَلِكَ تَطِيرُ الصُّحُفُ فِي الْأَيْدِي فَآخِذٌ بِيَمِينِهِ وَآخِذٌ بِشِمَالِهِ (ت عن ابى هريرة)

″İnsanlar mahşer gününde üç defa arz olunacaklardır. Bunların ikisinde tartışma ve mâzeretler ileri sürülecek. Diğerinde ise, işte o vakit sahifeler uçuşarak, ellere ulaşacak, kimisi amel defterini sağ eliyle alacak, kimisi sol eliyle alacaktır.″[2]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 18, s. 267; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3807.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 3.

(فَاَمَّا مَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَؤُا كِتَابِيَهْۚ (١٩) اِنّ۪ي ظَنَنْتُ اَنّ۪ي مُلَاقٍ حِسَابِيَهْۚ (٢٠) فَهُوَ ف۪ي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍۙ (٢١) ف۪ي جَنَّةٍ عَالِيَةٍۙ (٢٢) قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ (٢٣) كُلُوا وَاشْرَبُوا هَن۪يٓـًٔا بِمَٓا اَسْلَفْتُمْ فِي الْاَيَّامِ الْخَالِيَةِ (٢٤))

19-24. O gün amel defteri sağ tarafından verilen der ki: ″Alın, amel defterimi okuyun.* Çünkü ben, hesabımın görüleceğini biliyordum.″* Artık o, hoşnut olduğu bir hayat içinde,* Cennet-i Âliye’dedir.* O Cennetin meyveleri ona yakındır.* Onlara: ″Geçmiş günlerde (dünyâda) işlediğiniz sâlih amellerin mükâfatı olarak âfiyetle yiyin, için″ denir.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Ebû Osman Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

الْمُؤْمِنُ يُعْطَى كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فِي سِتْرٍ مِنَ اللّٰهِ فَيَقْرَأُ سَيِّئَاتِهِ فَكُلَّمَا قَرَأَ سَيِّئَةً تَغَيَّرَ لَوْنُهُ حَتَّى يَمُرَّ بِحَسَنَاتِهِ فَيَقْرَؤُهَا فَيَرْجِعُ إِلَيْهِ لَوْنُهُ. ثُمَّ يَنْظُرُ فَإِذَا سَيِّئَاتُهُ قَدْ بُدِّلَتْ حَسَنَاتٍ قَالَ: فَعِنْدَ ذَلِكَ يَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِيَهْ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى عثمان)

Mü’min kişiye amel defteri Allah’ın koruması altında verilir. O, günahlarını okur. Her bir günahı okudukça, rengi değişir. Sonra iyiliklerine geçer, onu

okumaya başlayınca rengi tekrar yerine gelir. Sonra bir de bakar ki, günahları iyiliklerle değiştirilmiş. İşte o zaman ″Alın, amel defterimi okuyun″[1] der.[2]

Abdullah İbn-i Hanzala Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ يَقِفُ عَبْدُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُبْدِي سَيِّئَاتِهِ فِي ظَهْرِ صَحِيفَتِهِ فَيَقُولُ لَهُ أَنْتَ عَمِلْتَ هَذَا؟ فَيَقُولُ نَعَمْ أَيْ رَبِّ فَيَقُولُ له إني لَمْ أَفْضَحْكَ بِهِ وَإِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَكَ فَيَقُولُ عِنْدَ ذلكهَاؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِيَهْ إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلاقٍ حِسَابِيَهْسورة حِينَ نَجَا مِنْ فَضِيحَتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبد اللّٰه بن حنظلة)

Muhakkak ki Allah, mahşer günü kulunu huzurunda durdurur ve sayfanın üstünde kötülüklerini kendisine gösterir ve ″Bunu sen mi yaptın?″ der. O: ″Evet Rabbim″ der. Allah'u Teâlâ buyurur ki: ″Ben, ondan dolayı seni rezil etmeyeceğim. Doğrusu Ben seni bağışladım.″ İşte o zaman Mü'min kişi: ″Alın, amel defterimi okuyun.* Çünkü ben, hesabımın görüleceğini biliyordum″ der.[3]

Allah'u Teâlâ'nın rahmetiyle Cennete girileceğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَنْ يُدْخِلَ أَحَدًا عَمَلُهُ الْجَنَّةَ قَالُوا وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ لَا وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللّٰهُ بِفَضْلٍ وَرَحْمَةٍ فَسَدِّدُوا وَقَارِبُوا وَلَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَزْدَادَ خَيْرًا وَإِمَّا مُسِيئًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْتِبَ (خ عن ابى هريرة)

″Bir kimse yaptığı ameliyle Cennete giremez.″ ″Sen de mi Yâ Resûlallah?″ denilince, buyurdu ki: ″Ben de Allah'ın lütfuyla ve rahmetiyle girerim. Buna göre amelinizi sağlam yapın ve Allah'a yakınlık elde edin. Sizin hiçbiriniz ölümü temenni etmesin! Çünkü o, hayır ve ihsan sahibi ise onun yaşayıp hayrını ihsanını artırması umulur. Eğer günahkâr bir kişi ise onun tevbe ederek Allah'ın rızâsını dilemesi umulur!″[4]

[1] Sûre-i Hâkka, Âyet 19.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 214.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 214.

[4] Sahih-i Buhârî, Merdâ 19.

وَاَمَّا مَنْ اُو۫تِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِه۪ فَيَقُولُ يَا لَيْتَن۪ي لَمْ اُو۫تَ كِتَابِيَهْۚ (٢٥) وَلَمْ اَدْرِ مَا حِسَابِيَهْۚ (٢٦) يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَۚ (٢٧) مَٓا اَغْنٰى عَنّ۪ي مَالِيَهْۚ (٢٨) هَلَكَ عَنّ۪ي سُلْطَانِيَهْۚ (٢٩)

25-29. O gün amel defteri sol tarafından verilen ise der ki: ″Keşke amel defterim verilmeseydi.* Hesabımın ne olduğunu bilmeseydim.* Keşke ölümüm, benim sonum olsaydı.* Malım bana hiçbir fayda sağlamadı.* Mülküm ve gücüm benden yok olup gitti.″

(خُذُوهُ فَغُلُّوهُۙ (٣٠) ثُمَّ الْجَح۪يمَ صَلُّوهُۙ (٣١) ثُمَّ ف۪ي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُۜ (٣٢) اِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ الْعَظ۪يمِۙ (٣٣) وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِۜ (٣٤) فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هٰهُنَا حَم۪يمٌۙ (٣٥) وَلَا طَعَامٌ اِلَّا مِنْ غِسْل۪ينٍۙ (٣٦) لَا يَأْكُلُهُٓ اِلَّا الْخَاطِؤُ۫نَ (٣٧)

30-37. O gün Allah’u Teâlâ şöyle buyurur: ″Bunu alın, ellerini boynuna bağlayın,* sonra Cehenneme atın,* sonra yetmiş arşın uzunluğunda bir zincire vurun.* Çünkü o, çok büyük olan Allah’a îman etmezdi* ve yoksulları doyurmaya teşvik etmezdi.* Artık bugün onun için burada bir dost yoktur.* Cehennemliklerden akan irinden başka yiyecek de yoktur,* bunu da ancak günahkârlar yer.″

(فَلَٓا اُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَۙ (٣٨) وَمَا لَا تُبْصِرُونَۙ (٣٩) اِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَر۪يمٍۚ (٤٠) وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍۜ قَل۪يلًا مَا تُؤْمِنُونَۙ (٤١) وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍۜ قَل۪يلًا مَا تَذَكَّرُونَۜ (٤٢) تَنْز۪يلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ (٤٣)

38-43. Yemin olsun, gördüğünüz* ve görmediğiniz şeylere ki* Kur’ân, kerîm olan Peygamberin tebliğ ettiği bir kelâmdır.* O, bir şâir sözü değildir. Siz, çok az inanıyorsunuz.* Kâhin sözü de değildir. Siz, çok az düşünüyorsunuz.* O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

İzah: Kur’ân, Allah’ın sözüdür. Sözün, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e nispet edilmesi; onu okuyanın, tebliğ edenin ve gereğince amel edenin kendisi oluşundan dolayıdır.

Âyet-i Kerîme’de Peygamberimiz için, ″Kerîm olan Peygamber″ tâbiri kullanılmıştır. Bu ifadeyle onun derece bakımından üstünlüğüne dikkat çekilmiştir. Nakledildiğine göre, yüz yirmi dört bin Peygamber gelmiştir.[1] Bu Peygamberlerin yirmi sekiz tânesi Kur’ân’da isimleriyle bildirilmektedir.[2] Bütün Peygamberlerin içerisinde de altı tânesi Ulu’l-Azim Peygamberdir.[3]

Bu âyetlerle ilgili olarak Hz. Ömer şöyle anlatmıştır:

خَرَجْتُ أَتَعَرَّضُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ أَنْ أُسْلِمَ فَوَجَدْتُهُ قَدْ سَبَقَنِي إِلَى الْمَسْجِدِ فَقُمْتُ خَلْفَهُ فَاسْتَفْتَحَ سُورَةَ الْحَاقَّةِ فَجَعَلْتُ أَعْجَبُ مِنْ تَأْلِيفِ الْقُرْآنِ قَالَ فَقُلْتُ هَذَا وَاللّٰهِ شَاعِرٌ كَمَا قَالَتْ قُرَيْشٌ قَالَ فَقَرَأَ

{إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ } قَالَ قُلْتُ كَاهِنٌ قَالَ {وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ} إِلَى آخِرِ السُّورَةِ قَالَ فَوَقَعَ الْإِسْلَامُ فِي قَلْبِي كُلَّ مَوْقِعٍ (حم عن عمر ابن الخطاب)

Müslüman olmazdan önce Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘e saldırmak üzere çıkmıştım. Onun benden önce mescide girmiş olduğunu gördüm. Arkasında durdum. O, Hakka Sûresi’ni okumaya başladı. Kur’ân’ın te’lifine hayran kaldım. Hz. Ömer der ki:

- Kendi kendime; ″Allah’a yemin olsun ki bu adam, Kureyşlilerin söylediği gibi bir şâir olmalıdır″ dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kur’ân, kerîm olan Peygamberin tebliğ ettiği bir kelâmdır.* O, bir şâir sözü değildir. Siz çok az inanıyorsunuz″ diye geçen Sûre-i Hâkka, Âyet 40-41’i okuyunca ben, ″Öyleyse kâhindir″ dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu âyetlerin devamında, ″Kâhin sözü de değildir. Siz çok az düşünüyorsunuz.* Kur’ân, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir″ diye devam eden Hâkka Sûresi’ni sonuna kadar okuyunca, İslâm her tarafımdan kalbimin içerisine kadar sirâyet etti.[4]

[1] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 124; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4131.

[2] Ancak Hz. Zülkarneyn, Hz. Lokman ve Hz. Üzeyr’in Peygamber olmadığını söyleyen âlimler de vardır.

[3] Ulu’l-Azim Peygamberler: Âdem Aleyhisselâm, Nûh Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm, Îsâ Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’dir. Bu hususta Sûre-i Ahkaf, Âyet 35 ve izahına bakınız.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 102.

(وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْاَقَاوٖيلِۙ (٤٤) لَاَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمٖينِۙ (٤٥) ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتٖينَۘ (٤٦) فَمَا مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزٖينَ (٤٧) وَاِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقٖينَ (٤٨) وَاِنَّا لَنَعْلَمُ اَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبٖينَ (٤٩) وَاِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرٖينَ (٥٠) وَاِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقٖينِ (٥١) فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظٖيمِ (٥٢))

44-52. Eğer o Peygamber, bâzı sözler uydurup Bize isnat etmeğe kalkışsaydı,* mutlaka onu kudretimizle yakalardık.* Sonra onun kalp damarını keserdik.* Sizden hiçbiriniz de bu cezâyı ondan defedemezdi.* Şüphesiz Kur’ân, takvâ sahipleri için bir öğüttür.* Şüphesiz Biz, elbette biliriz ki, sizden bunu

yalanlayanlar vardır.* Şüphesiz Kur’ân, kâfirler için elbette bir pişmanlıktır.* Şüphesiz Kur’ân, her türlü şüpheden uzak olan gerçek bir hakikattir.* O halde sen, çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbihe devam et.

70-MEÂRİC SÛRESİ

Bu sûre 44 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede Allah'u Teâlâ'nın, ″Meâric sahibi″ yani ″Yüksek dereceler sahibi″ olduğu beyan edildiği için ″Meâric Sûresi″ diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(سَاَلَ سَٓائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍۙ (١) لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌۙ (٢) مِنَ اللّٰهِ ذِي الْمَعَارِجِّ (٣) تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ
اِلَيْهِ فٖي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسٖينَ اَلْفَ سَنَةٍۚ (٤)

1-4. Bir isteyici, vâki olacak azâbı istedi.* Kâfirler için onu engelleyecek yoktur.* O azap, meâric (yüksek dereceler) sahibi olan Allah'tandır.* Melekler ve Rûh (Cebrâil), miktarı elli bin seneye denk olan bir günde Allah'ın dergahına yükselir.

İzah: Ebû Cehil veya müşrik beylerinden biri, sırf inkâr ve alay maksadıyla muhakkak meydana gelecek olan azâbı istemiş, ″Eğer böyle bir azap, hakikaten takdir edilmiş ise ne duruyor, hemen başıma gelsin″ diyerek, ″Başımıza taşlar yağsın″ diye teklifte bulunnuş. İşte bunun üzerine ″Bir isteyici, vâki olacak azâbı istedi″ diye geçen âyet nâzil olmuştur.

Yine Sûre-i Meâric, Âyet 4 ile ilgili olarak Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Miktarı elli bin seneye denk olan bir gün, ne de uzun bir gündür″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّهُ لَيُخَفَّفُ عَلَى الْمُؤْمِنِ حَتَّى يَكُونَ أَخَفَّ عَلَيْهِ مِنَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ يُصَلِّيهَا فِي الدُّنْيا
((ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن ابى سعيد

″Hayatım kudret elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki, o gün Mü'minler için hafifletilecek. Öyle ki o gün Mü'min kişiye, dünyâda iken kıldığı bir vakit farz namazından daha hafif olacaktır.″[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 23, s. 602.

(فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا (٥) اِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًاۙ (٦) وَنَرٰيهُ قَرِيبًاۜ (٧) يَوْمَ تَكُونُ السَّمَٓاءُ كَالْمُهْلِۙ (٨) وَتَكُونُ
الْجِبَالُ كَالْعِهْنِۙ (٩) وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمًاۚ (١٠))

5-10. Ey Resûlüm! Artık (müşriklerin eziyetlerine karşı) güzel bir sabır ile sabret.* Şüphesiz onlar, o azâbı uzak görürler.* Biz ise onu yakın görürüz.* O gün semâ, erimiş maden gibi olur* ve dağlar da atılmış rengarenk yün gibi olur* ve o gün dost, dostunu sormaz.

(يُبَصَّرُونَهُمْۜ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِۙ (١١) وَصَاحِبَتِهِ وَاَخِيهِۙ (١٢) وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي
تُـْٔويهِۙ (١٣) وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمِيعًاۙ ثُمَّ يُنْجِيهِۙ (١٤) كَلَّاۜ اِنَّهَا لَظٰىۙ (١٥) نَزَّاعَةً لِلشَّوٰىۚ (١٦) تَدْعُوا مَنْ
اَدْبَرَ وَتَوَلّٰىۙ (١٧) وَجَمَعَ فَاَوْعٰى (١٨))

11-18. Onlar birbirlerine gösterilirler. Mücrim, o günün azâbından kurtulmak için oğullarını,* zevcesini ve kardeşini* ve kendisini barındıran aşiretini* ve yeryüzünde kim var ise cümlesini fedâ etmek ister ki, nihâyet kendini o azaptan kurtarsın.* Hayır, bu aslâ olmaz. Şüphesiz ki o azap, alevli bir ateştir,* derileri kavurup soyar * ve hakka sırtını dönen, taatten yüz çeviren* ve servet toplayıp yığan kimseleri kendine çağırır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Servet toplayıp yığan kimseler″ diye geçen ifade, zekâtını vermeyen ve harcaması farz olan yerlere malını harcamayan, böylece Allah’u Teâlâ’nın, kişinin malında farz kılmış olduğu hakkı yerine getirmeyerek mal biriktiren kimseler, anlamındadır.

(اِنَّ الْاِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًاۙ (١٩) اِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًاۙ (٢٠) وَاِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًاۙ (٢١) اِلَّا الْمُصَلّ۪ينَۙ
(٢٢) اَلَّذ۪ينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَٓائِمُونَۖ (٢٣) وَالَّذ۪ينَ فِي اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌۙ (٢٤) لِلسَّٓائِلِ وَالْمَحْرُومِۖ
(٢٥) وَالَّذ۪ينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدّ۪ينِۖ (٢٦) وَالَّذ۪ينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَۚ (٢٧) اِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ
مَأْمُونٍۚ (٢٨) وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَۙ (٢٩) اِلَّا عَلٰٓى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُوم۪ينَۚ
(٣٠) فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَٓاءَ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَۚ (٣١) وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِاَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَۖ (٣٢) وَالَّذ۪ينَ
هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَٓائِمُونَۖ (٣٣) وَالَّذ۪ينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَۜ (٣٤) اُو۬لٰٓئِكَ ف۪ي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَۜ (٣٥)
(

19-35. Muhakkak ki insan, hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır.* Ona bir şer isâbet ederse, feryad eder,* ona bir hayır isâbet ederse de cimrileşir.* Ancak şu kimseler müstesnâdır: Onlar ki namaz kılıp* namazlarına devam edenler,* mallarındaki belli bir hakkı;* isteyen ve istemeyen yoksul kimselere verenler,*

cezâ gününü tasdik edenler,* Rablerinin azâbından korkanlarlardır,* çünkü Rablerinin azâbından kimse emin olamaz.* Ve edep yerlerini muhafaza edenlerdir;* yalnız zevceleriyle câriyelerine karşı müstesnâ. Bunlar, zevceleriyle câriyeleri hakkında kınanmazlar.* Lâkin bundan fazlasına gidenler, haddi aşmış olurlar.* Ve emânetlerine ve ahidlerine riâyet edenler,* şâhitliklerini hakkıyla yerine getirenler* ve namazlarını muhafaza edenlerdir.* İşte bunlar, Cennetlerde ikram olunurlar.

İzah: Sûre-i Meâric, Âyet 24-25 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَيْلٌ لِلأَغْنِيَاءِ مِنَ الْفُقَرَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُونَ: رَبَّنَا ظَلَمُونَا حُقُوقَنَا الَّتِي فُرِضَتْ لَنَا عَلَيْهِمْ فَيَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَعِزَّتِي وَجَلالِي لأُدْنِيَنَّكُمْ وَلأُبَاعِدَنَّهُمْ، ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ. لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ (طس عن انس بن مالك)

"Mahşer gününde fakirlerden dolayı zenginlerin vay haline! Çünkü onlar şöyle diyeceklerdir: "Ey Rabbimiz! Bu zenginler bize haksızlık ettiler. Senin bizim için onlara farz kıldığın hakkımızı vermediler." Allah Teâlâ da şöyle buyuracaktır: "İzzetim ve Celâlim hakkı için, sizi yaklaştıracağım, onları uzaklaştıracağım." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem daha sonra: "Mallarındaki belli bir hakkı;* isteyen ve istemeyen yoksul kimselere verenler" diye geçen âyetleri okudu.[1]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 2684; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 15822.

فَمَا لِالَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَۙ (٣٦) عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ (٣٧) اَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ اَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍۙ (٣٨) كَلَّاۜ اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ (٣٩)

36-39. Ey Resûlüm! Bu kâfirlere ne oluyor ki, sana doğru süratle geliyorlar;* sağdan ve soldan gruplar hâlinde.* Onlardan her biri Cennet-i Naîm'e girdileceğini mi ümit ediyor?* Hayır, giremeyecekler. Şüphesiz Biz, onları kendilerinin de bildiği bir şeyden yarattık.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Busr İbn-i Cihaş Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sûre-i Meâric, Âyet 36-39'u okuduktan sonra, avucunun içine tükürdü, parmağını da tükürüğün üzerine koyduktan sonra

şöyle buyurdu:

يَقُولُ اللّٰهُ: ابْنَ آدَمَ، أَنَّى تُعْجِزُنِي وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ مِثْلِ هَذِهِ، حَتَّى إِذَا سَوَّيْتُكَ وَعَدَلْتُكَ مَشَيْتَ بَيْنَ بُرْدَيْنِ وَلِلْأَرْضِ مِنْكَ وَئِيدٌ، فَجَمَعْتَ وَمَنَعْتَ، حَتَّى إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ قُلْتَ: أَتَصَدَّقُ وَأَنَّى أَوَانُ الصَّدَقَةِ؟ (هب عن بسر بن جحاش)

Allah'u Teâlâ buyuruyor ki: ″Ey İnsanoğlu! Seni böylesi bir şeyden yaratmışken, Beni nasıl âciz bırakabilirsin? Sonra sana düzgün bir şekil verdim. Sonrasında giysiler giyip ayaklarının altındaki toprağı eze eze yürümeye başladın. Servet yığıp olabildiğince cimri davrandın. Can boğaza dayanınca da sadaka veriyorum demeye başladın. Sadaka vermenin zamanı bu mudur?″[1]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 3318; Sünen-i İbn-i Mâce, Vesâye 4.

(فَلَا اُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ اِنَّا لَقَادِرُونَۙ (٤٠) عَلٰۤى اَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْۙ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقٖينَ (٤١))

40-41. Hayır, öyle değil! (O kâfirlerin iddiaları boşunadır.) Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki, şüphesiz Biz elbette kâdiriz;* onların yerine kendilerinden daha hayırlısını getirmeye. Bizim önümüze geçilemez.

İzah: Allah'ın, doğuların ve batıların Rabbi olduğu hususunda geniş bilgi için Sûre-i Sâffât, Âyet 5 ve Sûre-i Rahmân, Âyet 17-18'e bakınız.

(فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذٖي يُوعَدُونَۙ (٤٢) يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْاَجْدَاثِ سِرَاعًا كَاَنَّهُمْ اِلٰى نُصُبٍ يُوفِضُونَۙ (٤٣) خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌۜ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذٖي كَانُوا يُوعَدُونَ (٤٤))

42-44. Ey Resûlüm! Bırak onları, kendilerine vaad edilen güne kavuşuncaya kadar dalıp, oynasınlar.* O gün onlar, putlara koştukları gibi kabirlerinden süratle çıkarlar;* gözleri yerde ve kendilerini bir zillet kaplamış olduğu halde. İşte bu, kendilerine vaad edilen gündür.

71-NÛH SÛRESİ

Bu sûre 28 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Nûh Aleyhisselâm’dan bahsedildiği için ″Nûh Sûresi″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِنَّٓا اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِه۪ٓ اَنْ اَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ (١)

1. Şüphesiz ki Biz, Nûh’u kavmine, ″Kendilerine elim bir azap gelmeden önce kavmini uyar″ diye Peygamber olarak gönderdik.

İzah: Nûh Aleyhisselâm’ın, kavmini dîne dâvet etmesi ile ilgili olarak Allah’u Teâlâ Sûre-i Ankebût, Âyet 14’te şöyle buyurmaktadır:

″Yemin olsun ki Biz, Nûh’u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti.″

Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir hadiste de şöyle geçmektedir:

بَعَثَ اللّٰهُ نُوحًا لأَرْبَعِينَ سَنَةً وَلَبِثَ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا يَدْعُوهُمْ وَعَاشَ بَعْدَ الطُّوفَانِ سِتِّينَ سَنَةً حَتَّى كَثُرَ النَّاسُ وَفَشَوْا (ك عن ابن عباس)

″Allah’u Teâlâ, Nûh’u kırk yaşında Peygamber kıldı. Dokuzyüz elli sene kavmini dîne dâvet etti. Altmış sene de insanlar çoğalıncaya ve yayılıncaya kadar tufandan sonra yaşadı.″[1]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

(قَالَ يَا قَوْمِ اِنّ۪ي لَكُمْ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌۙ (٢) اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ وَاَط۪يعُونِۙ (٣) يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۜ اِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ اِذَا جَٓاءَ لَا يُؤَخَّرُۢ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٤)

2-4. Nûh dedi ki: ″Ey kavmim! Şüphesiz ben, sizin için apaçık bir uyarıcıyım.* Allah’a ibâdet edin, O’ndan korkun ve bana itaat edin ki,* Allah’u Teâlâ

günahlarınızı bağışlasın ve sizi belli olan ecelinize kadar ertelesin. Şüphesiz ki, Allah'ın takdir ettiği ecel gelince ertelenmez. Keşke bilseydiniz!"

(قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي دَعَوْتُ قَوْم۪ي لَيْلًا وَنَهَارًاۙ (٥) فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَٓاء۪يٓ اِلَّا فِرَارًا (٦) وَاِنّ۪ي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُٓوا اَصَابِعَهُمْ ف۪يٓ اٰذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَاَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًاۚ (٧))

5-7. Nûh dedi ki: "Ey Rabbim! Şüphesiz ben, kavmimi gece gündüz îmana dâvet ettim.* Benim dâvetim, ancak onların îmandan firarını artırdı.* Şüphesiz ben, onları bağışlaman için her ne vakit îmana dâvet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar ve (beni görmemek için) elbiselerine büründüler; küfürde ısrar ettiler ve kibirlendikçe kibirlendiler."

(ثُمَّ اِنّ۪ي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًاۙ (٨) ثُمَّ اِنّ۪ٓي اَعْلَنْتُ لَهُمْ وَاَسْرَرْتُ لَهُمْ اِسْرَارًاۙ (٩) فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ اِنَّهُ كَانَ غَفَّارًاۙ (١٠) يُرْسِلِ السَّمَٓاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًاۙ (١١) وَيُمْدِدْكُمْ بِاَمْوَالٍ وَبَن۪ينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ اَنْهَارًاۜ (١٢) مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلّٰهِ وَقَارًاۚ (١٣) وَقَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا (١٤))

8-14. Sonra onları açıkça îmana dâvet ettim.* Sonra onlara âşikâr ve gizli söyledim.* Dedim ki: "Rabbinizden bağışlanma dileyin. Şüphesiz O, çok bağışlayıcıdır.* Size semâdan bol yağmur gönderir.* Mallarınızı ve evlatlarınızı çoğaltır. Size bahçeler verir, nehirler akıtır.* Size ne oluyor da Allah'ın azametinden korkmuyorsunuz?* Halbuki O, sizi çeşitli merhalelerden geçirerek yarattı."

İzah: Katâde Hazretleri buyuruyor ki: Bize nakledildiğine göre, Nûh kavminden insanlar oğullarını tutup Nûh Aleyhisselâm'a götürürmüş ve onlara: "Bundan kaçın. Sakın seni baştan çıkarmasın. Beni de babam, senin gibi iken tutup buna getirmiş ve benim seni bundan sakındırdığım gibi, o da beni sakındırmıştı" derdi.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Halbuki O, sizi çeşitli merhalelerden geçirerek yarattı" diye geçmektedir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya göre, insanın yaratılışında çeşitli merhâlelerden geçmesi; önce meni, sonra alakadan sonra da bir et parçası olma safhâlarıdır.

(اَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللّٰهُ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًاۙ (١٥) وَجَعَلَ الْقَمَرَ ف۪يهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا (١٦) وَاللّٰهُ اَنْبَتَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ نَبَاتًاۙ (١٧) ثُمَّ يُع۪يدُكُمْ ف۪يهَا وَيُخْرِجُكُمْ اِخْرَاجًا (١٨) وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ بِسَاطًاۙ (١٩) لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًاۚ (٢٠))

15-20. Görmediniz mi Allah'u Teâlâ, yedi göğü tabaka tabaka nasıl yarattı?* Ve

bunların içinde ayı bir ışık yaptı, güneşi de bir kandil yaptı.* Ve Allah'u Teâlâ sizi (Âdem Aleyhisselâm'ı) yerden bitki bitirir gibi yarattı;* sonra sizi yere iâde eder. Sonra sizi kesin olarak tekrar çıkarır.* Allah'u Teâlâ, yeryüzünü sizin için döşedi.* Tâ ki, üzerindeki geniş yollarda yürüyesiniz.

İzah: İbn-i Cüreyc Hazretleri, "Ve Allah'u Teâlâ sizi (Âdem Aleyhisselâm'ı) yerden bitki bitirir gibi yarattı" diye geçen Âyet-i Kerîme'yi açıklarken; "Âdem Aleyhisselâm, yeryüzünün tüm toprağının karışımından yaratıldı" demiştir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i En'âm, Âyet 2 ve izahına bakınız.

قَالَ نُوحٌ رَبِّ اِنَّهُمْ عَصَوْنٖي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُٓ اِلَّا خَسَارًاۚ (٢١) وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًاۚ (٢٢) (
وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ اٰلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًاۙ وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًاۚ (٢٣) وَقَدْ اَضَلُّوا كَثٖيرًاۚ وَلَا تَزِدِ
الظَّالِمٖينَ اِلَّا ضَلَالًا (٢٤) (

21-24. Nûh dedi ki: Yâ Rabbi! Kavmim bana isyanda devam etti. Mal ve evlâdı kendisine hüsrândan başka bir şey artırmayan kimselere uydular.* O tâbi oldukları da çok büyük tuzaklar kurdular.* Ve kendilerine tâbi olanlara: "İlahlarınızı bırakmayın, ne Vedd'i, ne Süvâ'ı, ne Yeğûs'u, ne Yeûk'u ve ne de Nesr putlarını bırakmayın" dediler.* Ve muhakkak ki, onların birçoklarını dalâlete düşürdüler. Yâ Rabbi! Sen de bu zâlimlerin ancak dalâletini artır.

İzah: Nûh Aleyhisselâm'ın, kavminin taptıkları putlarla ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

صَارَتْ الْأَوْثَانُ الَّتِي كَانَتْ فِي قَوْمِ نُوحٍ فِي الْعَرَبِ بَعْدُ أَمَّا وَدٌّ كَانَتْ لِكَلْبٍ بِدَوْمَةِ الْجَنْدَلِ وَأَمَّا سُوَاعٌ كَانَتْ لِهُذَيْلٍ وَأَمَّا يَغُوثُ فَكَانَتْ لِمُرَادٍ ثُمَّ لِبَنِي غُطَيْفٍ بِالْجَوْفِ عِنْدَ سَبَإٍ وَأَمَّا يَعُوقُ فَكَانَتْ لِهَمْدَانَ وَأَمَّا نَسْرٌ فَكَانَتْ لِحِمْيَرَ لِآلِ ذِي الْكَلَاعِ أَسْمَاءُ رِجَالٍ صَالِحِينَ مِنْ قَوْمِ نُوحٍ فَلَمَّا هَلَكُوا أَوْحَى الشَّيْطَانُ إِلَى قَوْمِهِمْ أَنْ انْصِبُوا إِلَى مَجَالِسِهِمْ الَّتِي كَانُوا يَجْلِسُونَ أَنْصَابًا وَسَمُّوهَا بِأَسْمَائِهِمْ فَفَعَلُوا فَلَمْ تُعْبَدْ حَتَّى إِذَا هَلَكَ أُولَئِكَ وَتَنَسَّخَ الْعِلْمُ عُبِدَتْ) خ عن ابن عباس(

Nûh'un kavminde mevcut olan putlar daha sonra Araplara da intikal etmiştir. Vedd adlı put, Devmetü'l-Cendel'de Kelb kabilesinin putudur. Süvâ ise Hüzeyl kabilesinin putu, Yeğûs ise Murad kabilesinin putudur ki, daha sonra o, Curf mevkiindeki Sebe'in yanında bulunan Gutayfoğullarının putu oldu. Yeûk'a gelince, o da Hemedan kavminin putudur. Nesr ise, Zilkelâ ailesi olan Himyer kabilesinin putudur. Aslında bunlar, Nûh'un kavminden sâlih kişilerin isimleridir. Onlar öldükleri zaman, şeytan bunların kavmine gelip onların hatıralarına putlarının, oturdukları yerlerde dikilmesini ve bu putlara da onların

isimlerinin verilmesini iğvâ etti, şeytanın bu isteğini yerine getirdiler. Onlar ölünceye dek bu putlara tapılmadı. Sonra halkın bu hususta bildikleri unutulunca, onlara tapmaya başladılar.[1]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا اشْتَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَتْ بَعْضُ نِسَائِهِ كَنِيسَةً رَأَيْنَهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ يُقَالُ لَهَا مَارِيَةُ وَكَانَتْ أُمُّ سَلَمَةَ وَأُمُّ حَبِيبَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَتَتَا أَرْضَ الْحَبَشَةِ فَذَكَرَتَا مِنْ حُسْنِهَا وَتَصَاوِيرَ فِيهَا فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ أُولَئِكِ إِذَا مَاتَ مِنْهُمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا ثُمَّ صَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَةَ أُولَئِكِ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللّٰهِ. (خ م عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hastalandığında onun hanımlarından birisi Habeşistan'da Mariye diye adlandırılan bir kiliseyi söz konusu etti. Ümmü Seleme ile Ümmü Habibe Habeşistan'a gitmişlerdi. Onlar bu kilisenin güzelliğinden, oradaki sûretlerden söz ettiler. Âişe Radiyallâhu anhâ dedi ki:

- Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem başını kaldırdı ve şöyle buyurdu: ″Şüphesiz onlar, aralarında sâlih bir adam bulunur da bu adam ölürse, onun kabri üzerine bir mescit bina ederler, sonra orada bu sûretleri yaparlardı. İşte onlar, mahşer gününde Allah katında yaratılmışların en şerlileridirler.″[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nûh 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7296.

[2] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 70; Sahih-i Müslim, Mesâcid 16 (528).

(مِمَّا خَطِيٓـَٔاتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَنْصَارًا (٢٥)

25. Onlar, günahları sebebiyle tufanda gark oldular, sonra Cehenneme girdirildiler. Artık kendileri için Allah'tan başka yardımcılar bulamadılar.

(وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْاَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا (٢٦) اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا اِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا (٢٧) رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ اِلَّا تَبَارًا (٢٨)

26-28. Nûh dedi ki: ″Yâ Rabbi! Yeryüzünde hiçbir kâfir bırakma.* Şüphesiz ki, Sen onları bırakırsan, kullarını dalâlete düşürürler ve ancak fâcir, kâfir çocuklar doğururlar.* Yâ Rabbi! Beni, anne ve babamı, Mü'min olarak evime girenleri,

bütün Mü’min erkekleri ve Mü’min kadınları bağışla. Zâlimlerin ise ancak helâkini artır.″

İzah: Nûh Aleyhisselâm, dokuz yüz elli sene tebliğden sonra kavminden ümidini kesince, helâk olmaları için Allah’u Teâlâ’ya duâ etmiş ve böylece hepsi tufanda helâk edilmiştir. Nûh Aleyhisselâm’ın kavmiyle olan mücâdelesi ve en son meydana gelen Nûh Tufanı hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 36-49 ve izahlarına bakınız.

72-CİN SÛRESİ

Bu sûre 28 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Cinlerin Kur’ân-ı Kerîm’i dinledikleri ve ona îman ederek kavimlerine bu hâdiseyi bildirdikleri anlatıldığı için ″Cin Sûresi″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(قُلْ اُو۫حِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُٓوا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا عَجَبًاۙ (١) يَهْد۪ٓي اِلَى الرُّشْدِ فَاٰمَنَّا بِه۪ۜ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَٓا اَحَدًاۙ (٢) وَاَنَّهُ تَعَالٰى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًاۙ (٣))

1-3. Ey Habîbim! De ki: Bana vahyolundu ki, Kur’ân’ı okuduğum zaman cinlerden bir taife beni dinlemiş ve kavimlerine şöyle demişler: ″Muhakkak biz, acâyip bir Kur’ân dinledik ki,* hakka hidâyet ediyor. Artık biz ona îman ettik ve onun beyanı üzere Rabbimize hiçbir kimseyi aslâ ortak koşmayız.* Şüphesiz ki, Rabbimizin azameti çok yücedir. O, ne bir eş, ne de bir çocuk edinmiştir.″

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamberliğinin başlangıcında cinler ve şeytanlar göğe çıkmaktan menolunduklarında; ″Bunun sebebi nedir?″ diye hepsi birden dünyâyı gezip aramaya başlamışlardı. Nusaybin cinlerinden yedi veya dokuz cin, Mekke etrafındaki Nahle vâdisinde, Peygamber Efendimizi Ashâbıyla birlikte sabah namazını kılarken gördüler ve okunan Kur’ân’ı dinlediler. Bu cinlerin beyi de Zevbaa idi. Bunlar, ″Göğe çıkmaktan menedilmemize sebep; ancak bu Peygamberin zuhurudur″ diyerek, beldelerine vardıklarında diğer cinleri uzun nasihatlerle îmana dâvet ettiler. Allah’u Teâlâ bu hâli Resûlüne, Cin Sûresi’nde bildirdi.[1]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(كَانَ الْجِنُّ يَصْعَدُونَ إِلَى السَّمَاءِ يَسْتَمِعُونَ الْوَحْيَ فَإِذَا سَمِعُوا الْكَلِمَةَ زَادُوا فِيهَا تِسْعًا فَأَمَّا الْكَلِمَةُ فَتَكُونُ حَقًّا وَأَمَّا مَا زَادُوهُ فَيَكُونُ بَاطِلًا فَلَمَّا بُعِثَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنِعُوا مَقَاعِدَهُمْ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِإِبْلِيسَ وَلَمْ تَكُنْ النُّجُومُ يُرْمَى بِهَا قَبْلَ ذَلِكَ فَقَالَ لَهُمْ إِبْلِيسُ مَا هَذَا إِلَّا مِنْ أَمْرٍ قَدْ حَدَثَ فِي الْأَرْضِ فَبَعَثَ جُنُودَهُ فَوَجَدُوا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمًا يُصَلِّي بَيْنَ جَبَلَيْنِ أُرَاهُ قَالَ بِمَكَّةَ فَلَقُوهُ فَأَخْبَرُوهُ فَقَالَ هَذَا الَّذِي حَدَثَ فِي الْأَرْضِ) ت عن ابن عباس

Cinler, göğe yükselirler ve vahyi dinlerlerdi. Bir kelime işittikleri zaman, ona dokuz yalan ilave ederlerdi. Dinledikleri o kelime hak, ilâve ettikleri ise bâtıl oluyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Peygamber olarak gönderilince, gökteki oturma ve dinleme yerlerinden engellendiler. Bu durumu İblis'e aktardılar. Peygamber gönderilmezden önce cinleri kovmak için yıldız atılmıyordu. İblis onlara: ″Mutlaka bu engelleme işi yeryüzünde meydana gelen bir olay yüzünden olmuştur″ dedi. Sonra İblis askerlerini gönderdi. Bu askerler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i iki dağ arasında; zannedersem Mekke'de ayakta namaz kılarken buldular sonra İblis'in yanına geldiler ve ona haber verdiler. İblis de: ″İşte dünyâda meydana gelen olay budur″ dedi.[2]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

سَأَلَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَاسٌ عَنْ الْكُهَّانِ فَقَالَ لَيْسَ بِشَيْءٍ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّهُمْ يُحَدِّثُونَنَا أَحْيَانًا بِشَيْءٍ فَيَكُونُ حَقًّا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِلْكَ الْكَلِمَةُ مِنْ الْحَقِّ يَخْطَفُهَا مِنْ الْجِنِّيِّ فَيَقُرُّهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ فَيَخْلِطُونَ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ (خ عن عائشة)

Bâzı insanlar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e kâhinleri sordular. O da: ″Aslı olan bir şey değildir″buyurdu. ″Yâ Resûlallah! Ama onların bize verdikleri geleceğe ait bâzı haberler söylediklerigibi çıkıyor″ dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onların bu tür haberleri gerçeklerdendir. Onu bir cin, meleklerden kaparak kâhin dostunun kulağına fısıldar. O kâhinler de bir doğruya yüz yalan karıştırırlar″ cevâbını verdi.[3]

Aynı şekilde şeytanların da semâya çıkarak kulak hırsızlığı yapmalarının yasaklanması hakkında Sûre-i Hicr, Âyet 18 ve izahına bakınız.

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in birçok kez, cinler ile görüştüğüne dair geniş bilgi için Sûre-i Ahkaf, Âyet 30-32 ve izahına bakınız.

[1] Mir'ât-ı Kâinât, c. 1, s. 415.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 69.

[3] Sahih-i Buhârî, Tıb 46, Bed'ul-Halk 6, Tevhid 57; Sahih-i Müslim, Selâm 35 (122).

وَاَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفٖيهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًاۙ (٤) وَاَنَّا ظَنَنَّٓا اَنْ لَنْ تَقُولَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًاۙ (٥) (

وَاَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْاِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًاۙ (٦) وَاَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ اَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللّٰهُ اَحَدًاۙ (٧)

4-7. ″Muhakkak ki, bizim akılsız olanımız, Allah hakkında gerçek dışı şeyler söylüyormuş.* Doğrusu biz, insanların ve cinlerin, Allah hakkında aslâ yalan söylemeyeceklerini sanmıştık.* Ve hakikaten insanlardan bâzı adamlar, cinlerin bâzı adamlarına sığınarak onların azgınlığını artırırlardı.* Ve şüphesiz o insanlar da, sizin zannettiğiniz gibi Allah’u Teâlâ’nın, hiç kimseyi Peygamber olarak göndermeyeceğini zannetmişlerdi.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Ve hakikaten insanlardan bâzı adamlar, cinlerin bâzı adamlarına sığınarak onların azgınlığını artırırlardı″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Câhiliye döneminde insanlardan herhangi bir kişi yolculuğu esnâsında, belli bir vâdide konaklayınca cinleri kastederek, ″Ben bu vâdinin azizine (en güçlü zatına) sığınırım″ diyorlardı. Böylece insanlar, cinlerin cüretini ve azgınlığını artırıyorlardı.

وَاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَٓاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًاۙ (٨) وَاَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِؕ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًاۙ (٩) وَاَنَّا لَا نَدْرٖٓي اَشَرٌّ اُرٖيدَ بِمَنْ فِي الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًاۙ (١٠)

8-10. ″Şüphesiz biz, (meleklerin sözünü dinlemek için) semâya çıkmak istedik. Fakat onu kuvvetli bekçiler ve ateş alevi ile dolu bulduk.* Halbuki biz, evvelce semânın oturulacak yerlerine oturur dinlerdik. Şimdi kim dinleyecek olursa, kendini bekleyen bir ateş alevi buluyor.* Gerçekten biz bilmiyoruz, yer ehli hakkında şer mi murad olundu, yoksa Rableri onlar hakkında hayır mı murad etti?″

İzah: Bu sûrenin ilk âyetlerinde anlatıldığı üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Peygamber olarak gönderilmeden önce şeytanlar ve cinler göklere tırmanarak orada meleklerin konuşmalarından bâzı şeyler dinleyerek yeryüzüne getirmeye çalışırlardı. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i gönderdikten sonra Allah’u Teâlâ, şeytanların ve cinlerin göğe çıkma yollarını kapatmış ve onların, meleklerin konuşmalarını dinlemelerine engel olmuştur. İşte bu âyetlerde cinler, bu hususlardan bahsetmektedirler.

وَاَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذٰلِكَؕ كُنَّا طَرَٓائِقَ قِدَدًاۙ (١١) وَاَنَّا ظَنَنَّٓا اَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللّٰهَ فِي الْاَرْضِ وَلَنْ

نُعْجِزَهُ هَرَبًاۙ (١٢) وَاَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدٰٓى اٰمَنَّا بِهٖۜ فَمَنْ يُؤْمِنْ بِرَبِّهٖ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًاۙ (١٣) وَاَنَّا مِنَّا
الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَۜ فَمَنْ اَسْلَمَ فَاُو۬لٰٓئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا (١٤) وَاَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًاۙ (١٥)

11-15. ″Şüphesiz ki bizden, sâlih kimseler vardı ve bizden böyle olmayanlar da vardı. Hepimiz ayrı yollar tutmuştuk.* Şüphesiz biz, yeryüzünde Allah'ı âciz bırakamayacağımızı, kaçmakla da O'nu âciz bırakamayacağımızı anladık.* Şüphesiz biz, Kur'ân'ı dinlediğimiz vakit ona îman ettik. Artık her kim Rabbine imân ederse, artık ne sevabının eksik verilmesinden, ne de haksızlığa uğramaktan korkar.* Şüphesiz içimizde Müslümanlar da vardır, haktan ayrılan zâlimler de vardır. Müslüman olanlar, işte onlar hidâyeti arayanlardır.* Haktan ayrılan zâlimlere gelince, onlar Cehenneme odun olmuşlardır!″

İzah: Cinlerin de, aynı insanlar gibi kâfiri, Mü'mini vardır. İnsanların günahkârları ve kâfirleri Cehennemde yandığı gibi cinlerin de günahkârları ve kâfirleri Cehennemde yanar.

Bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Zâriyât, Âyet 56'da: ″Ben, cinleri ve insanları, ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım″ diye buyurmuştur.

Ebu'd-Derdâ Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللّٰهُ إِنِّي وَالإِنْسُ وَالْجِنُّ فِي نَبَإٍ عَظِيمٍ أَخْلُقُ وَيُعْبَدُ غَيْرِي وَأَرْزُقُ وَيُشْكَرُ غَيْرِي (هب كر ك عن ابى الدرداء)

Allah'u Teâlâ buyurdu ki: ″Cinler ve insanlar büyük ziyan içindedir. Ben yaratıyorum, Benden başkasına tapılıyor. Rızık veren Benim, Benden başkasına şükrediliyor.″[1]

Müslüman cinler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ بِالْمَدِينَةِ جِنًّا قَدْ أَسْلَمُوا (م عن ابى سعيد الخدرى)

″Şüphesiz Medîne'de İslâm'a girmiş cinler vardır.″[2]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4387; Râmûz-ul-Ehâdîs, s. 226/13.

[2] Sahih-i Müslim, Selâm 37 (139).

(وَاَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرٖيقَةِ لَاَسْقَيْنَاهُمْ مَٓاءً غَدَقًاۙ (١٦) لِنَفْتِنَهُمْ فٖيهِۜ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهٖ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًاۙ (١٧))

16-17. Eğer onlar (insanlar ve cinler), hak yol üzere istikâmetle gitselerdi, elbette onlara bol bol su (rızık) verirdik.* Biz onların nasıl şükür edeceklerini imtihan edelim diye. Her kim Rabbinin zikrinden yüz çevirirse, Rabbi onu şiddetli bir azâba uğratır.

(وَاَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلّٰهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللّٰهِ اَحَدًاۙ (١٨) وَاَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللّٰهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًاۜ (١٩))

18-19. Şüphesiz mescitler, Allah’ın ibâdetine mahsustur. O halde Allah ile beraber hiçbir kimseye ibâdette bulunmayın.* Muhakkak ki, Allah’ın kulu (Muhammed Aleyhisselâm), O‘na ibâdet etmek için kalkınca, cinlerden büyük bir izdiham olurdu.

İzah: Sûre-i Cin, Âyet 18‘in nüzul sebebi hakkında İbn-i Ebî Hâtim, A’meş‘ten şöyle bildirir:

Cinler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Bize izin ver de namazları seninle birlikte mescidinde kılalım″ deyince, Allah’u Teâlâ ″Şüphesiz mescitler, Allah’ın ibâdetine mahsustur…″ diye devam eden âyetini indirdi. Bu âyetle de cinlere, insanların arasına karışmadan namaz kılabilecekleri bildirildi.[1]

Bu sebeple bir îmam, tek kişiye bile namaz kıldırsa, ″Bana uyanlara imam oldum″ demesi lâzımdır. Çünkü arkasındaki boş saflara cinlerden Müslüman olanlar da kendisine uyup namaz kılabilir.

Yine bu âyetlerde açıkça geçtiği üzere mescitler; sâdece namaz, zikir, Kur’ân ve dînî ilim öğrenmek veya öğretmek maksadıyla bina edilir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا تَوَطَّنَ رَجُلٌ مُسْلِمٌ الْمَسَاجِدَ لِلصَّلَاةِ وَالذِّكْرِ اِلَّا تَبَشْبَشَ اللّٰهُ لَهُ كَمَا يَتَبَشْبَشُ أَهْلُ الْغَائِبِ بِغَائِبِهِمْ اِذَا قَدِمَ عَلَيْهِمْ (ه عن ابى هريرة)

″Gurbette olan bir kişiyi, döndüğünde ailesi nasıl karşılarsa, namaz kılmak ve Allah’ı zikretmek için mescitleri kendine mesken edinen kişiyi, Cenâb-ı Allah öyle güler yüzle karşılar.″[2]

Bir diğer Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفْعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: ″Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: ″Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anlardım.″[3]

Yine mescitlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُّ كَلَامٍ فِى الْمَسْجِدِ لَغْوٌ اِلَّا الْقُرْآنَ وَذِكْرَ اللّٰهِ وَمَسْأَلَةً عَنْ خَيْرٍ أَوْ اِعْطَاءُ (الديلمي عن أبى هريرة

″Kur’ân’dan, zikrullahtan ve hayırlı bir şey sormaktan ya da cevap vermekten başka, mescitte her konuşulan söz, sahibi için bir vebâldir.″[4]

Yine bu hususta Sâib b. Yezid Radiyallâhu anhu şöyle anlatmıştır:

كُنْتُ قَائِمًا فِى الْمَسْجِدِ فَحَصَبَنِى رَجُلٌ فَنَظَرْتُ فَإِذَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ اذْهَبْ فَأْتِنِى بِهَذَيْنِ فَجِئْتُهُ بِهِمَا قَالَ مَنْ أَنْتُمَا أَوْ مِنْ أَيْنَ أَنْتُمَا قَالَا مِنْ أَهْلِ الطَّائِفِ قَالَ لَوْ كُنْتُمَا مِنْ أَهْلِ الْبَلَدِ لَأَوْجَعْتُكُمَا تَرْفَعَانِ أَصْوَاتَكُمَا (فِى مَسْجِدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (خ عن السائب بن يزيد

Mescitte duruyordum, biri arkamdan çekti; baktım ki Hz. Ömer. Şöyle dedi: ″Bana şu iki kişiyi getir!″ Onları getirince sordu: ″Siz kimsiniz?″ ″Biz, Tâif’teniz″ dediler. Onlara: ″Eğer buralı olsaydınız, canınızı yakardım! Çünkü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in mescidinde sesli konuşuyorsunuz″ dedi.[5]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 15, s. 33-34.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mesâcid 19.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Mesâcid 23 (122).

[4] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 342/9.

[5] Sahih-i Buhârî, Salât 81.

(قُلْ اِنَّمَٓا اَدْعُوا رَبّ۪ي وَلَٓا اُشْرِكُ بِه۪ٓ اَحَدًا (٢٠) قُلْ اِنّ۪ي لَٓا اَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا (٢١) قُلْ اِنّ۪ي لَنْ يُج۪يرَن۪ي مِنَ اللّٰهِ اَحَدٌ وَلَنْ اَجِدَ مِنْ دُونِه۪ مُلْتَحَدًاۙ (٢٢) اِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللّٰهِ وَرِسَالَاتِه۪ۜ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَدًاۜ (٢٣) حَتّٰٓى اِذَا رَاَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ اَضْعَفُ نَاصِرًا وَاَقَلُّ عَدَدًا (٢٤))

20-24. Ey Resûlüm! De ki: ″Ben ancak Rabbime ibâdet ederim ve O’na hiç kimseyi ortak koşmam.″* De ki: ″ Doğrusu ben, sizin için bir zarara ve bir faydaya muktedir değilim.* Şüphesiz (Allah’a isyan edersem), beni O’nun azâbından hiç kimse kurtaramaz ve O’ndan başka bir sığınacak bulamam.* Benim vazifem, ancak Allah’ın emirlerini tebliğ etmek ve O’nun Peygamberlik görevini yerine getirmektir. Her kim Allah’a ve Resûlüne isyan ederse, şüphesiz onlar için Cehennem ateşi vardır ve orada ebedî olarak kalacaklardır.* Nihâyet onlar, kendilerine vaad olunan azâbı gördükleri zaman, kimin yardımcısının daha zayıf ve sayısının daha az olduğunu bileceklerdir.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Doğrusu ben, sizin için bir zarara ve bir faydaya muktedir değilim″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, Ben size bir zarar vermeğe veya sizden bir zararı defetmeye ve size bir fayda kazandırmaya, ben kendim muktedir değilim, bütün bunları yaratacak olan ancak Allah’tır. Ben size karşı ancak peygamberlik vazifemi yerine getiriyorum, sizi irşada çalışıyorum, bu vazifemi terk etmeğe selâhiyetim yok, demektir.

(قُلْ اِنْ اَدْر۪ٓي اَقَر۪يبٌ مَا تُوعَدُونَ اَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبّ۪ٓي اَمَدًا (٢٥) عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلٰى غَيْبِه۪ٓ اَحَدًاۙ (٢٦) اِلَّا مَنِ ارْتَضٰى مِنْ رَسُولٍ فَاِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِه۪ رَصَدًاۙ (٢٧) لِيَعْلَمَ اَنْ قَدْ اَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَاَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَاَحْصٰى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا (٢٨))

25-28. Ey Resûlüm! De ki: ″Vaad olunduğunuz azap, yakın mıdır yoksa Rabbim daha erteleyecek midir, bilemiyorum?″* Gaybı bilen O’dur. Gaybını kimseye bildirmez.* Ancak rızâsına nâil olan Resuller müstesnâ. Allah’u Teâlâ, onların önleri ve arkaları sıra muhafız melekler yürütür.* Bu ise, Rablerinin gönderdiklerini hakkıyla tebliğ ettiklerini, o Resûlün bilmesi içindir. Ve onların yanlarında olanı ilmen kuşatmıştır. O, her şeyi bir bir sayıp bilmiştir.

İzah: Allah’u Teâlâ, sâdece kendisinin bildiği gaybî ilmi, yarattıklarından hiçbir kimseye bildirmez. Ancak rızâsına nâil olan Resulleri müstesnâ. Allah’u Teâlâ gaybe dair bâzı bilgileri bunlara bildirir. Allah’u Teâlâ, rızâsına nâil olan

Resullerin önleri ve arkaları sıra onu koruyan melekler gönderir. Böylece o Resullere bildirdiği gaybı, şeytanlar ve cinler çalamazlar ve bunlar, bu gayb haberlerini getiren meleklerin şekline giremezler.

73-MÜZZEMMİL SÛRESİ

Bu sûre 20 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. 20. âyetinin, Medîne döneminde nâzil olduğu rivâyet edilmiştir. İlk âyetinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben ″Örtüsüne bürünen″ diye hitap edildiği için bu anlama gelen ″Müzzemmil″ ismi verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰه تَعَالَى أَسْمَانِي فِي الْقُرْآن سَبْعَة أَسْمَاء مُحَمَّد وَأَحْمَد وَطه وَيس وَالْمُزَّمِّل وَالْمُدَّثِّر وَعَبْد اللّٰه
(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن على))

″Allah'u Teâlâ Kur'ân'da beni yedi isim ile zikretti; Muhammed, Ahmed, Tâhâ, Yâsîn, Müzzemmil, Müddessir ve Abdullah.″[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 5, s. 15.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَٓا اَيُّهَا الْمُزَّمِّلُۙ (١) قُمِ الَّيْلَ اِلَّا قَل۪يلاًۙ (٢) نِصْفَهُ اَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَل۪يلاًۙ (٣) اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ
تَرْت۪يلاًۜ (٤))

1-4. Ey örtüsüne bürünen Resûlüm!* Gecenin az bir miktarı hâriç (namaz için) kalk.* Gecenin yarısında veya yarısından az bir kısmında* yahut yarısından biraz fazlasında kalk ve Kur'ân'ı güzel bir kaide ile tâne tâne oku.

İzah: Allah'u Teâlâ âyette: ″Ey örtüsüne bürünen Resûlüm!″ diye buyurmuştur. Katâde Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme'yi; ″Ey namaz kılmak için elbisesine bürünen Resûlüm!″ diye izah etmiştir.

Allah'u Teâlâ bu âyetler ile, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gece namazı kılmasını emretmiştir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ أَوَّلُ الْمُزَّمِّلِ كَانُوا يَقُومُونَ نَحْوًا مِنْ قِيَامِهِمْ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ حَتَّى نَزَلَ آخِرُهَا وَكَانَ بَيْنَ أَوَّلِهَا

وَآخِرِهَا سَنَةً (د عن ابن عباس)

Müzzemmil Sûresi’nin ilk âyetleri nâzil olunca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı yaklaşık olarak Ramazan ayındaki gecelerde durdukları kadar namazda dururlardı. Bu durum Müzzemmil Sûresi’nin son âyeti ininceye kadar devam etti. Bu sûrenin ilk âyetlerinin nüzulü ile son âyetinin nüzulü arasında bir sene vardır.[1]

Müzzemmil Sûresi’nin ilk âyetlerinden dolayı Ashâb-ı Kirâm’dan bir taife de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber gece ibâdetine kalkar ve aynı onun gibi bütün geceyi ihyâ ederlerdi. Allah’u Teâlâ Ashâbın böyle yapmasından çok memnun olduğunu beyan eden bu sûrenin 20. âyetini indirdi ve Ashâbın yükünü de hafifleterek, gece namazının kendileri için nâfile bir ibâdet olduğunu vurguladı.

Bu olayı Hz. Âişe şöyle anlatmaktadır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gece, üzerinde namaz kılmak için bir hasır bırakırdı. İnsanlar bunu işittiler. Onların toplandıklarını görünce, bundan hoşlanmadı. Kendilerine gece namazı kılmanın farz kalmasından korktu. Kızmış gibi bir halde eve girdi. Onlar da öksürür gibi yapmaya başladılar. Yanlarına çıktı ve şöyle dedi:

يَا أَيُّهَا النَّاسُخُذُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ فَإِنَّ اللّٰهَ لَايَمَلُّحَتَّىتَمَلُّوا وَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللّٰهِ مَا دَامَ وَإِنْ قَلَّ (خ عن عائشة))

″Ey insanlar! Amellerden gücünüz yettiği kadar yapınız. Çünkü Allah, siz usanmadıkça usanmaz. Allah’a amellerin en sevgili olanı, azda olsa devamlı olanıdır.″[2] Bunun üzerine, ″Ey örtüsüne bürünen Resûlüm!″ diye başlayıp devam eden âyetler nâzil oldu ve gece namazı onlara yazıldı ve farz seviyesine getirildi. Öyle ki, onlardan herhangi bir kimse bir yere halat bağlar ve ona asılırdı. Sekiz ay (bir rivâyete göre de bir sene[3]) bu şekilde kaldılar.

Allah’u Teâlâ onlara merhamet buyurdu ve ″Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, senin ve seninle beraber olanlardan bir tâifenin gecenin üçte ikisinden azını ve gecenin yarısını ve üçte birini ibâdetle geçirdiğinizi bilir. Allah’u Teâlâ, geceyi ve gündüzü takdir eder. Sizin buna (gecenin tamâmını yahut belli bir kısmını ibâdetle geçirmeye) güç yetiremeyeceğinizi bildi de size ruhsat verdi

(gece namazını farz kılmadı)…″ diye devam eden Sûre-i Müzzemmil, Âyet 20'yi indirdi ve böylece gece namazının farz oluşunu kaldırdı. Gece namazı artık Ashâb için nâfile hükmünde oldu. Ancak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem için bu namaz farzdı.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Kur'ân'ı güzel bir kaide ile tâne tâne oku″ diye geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Kur'ân'ı tâne tâne ve yavaş yavaş okurdu.

Bu hususta Hz. Hafsa Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

(وَكَانَ يَقْرَأُ بِالسُّورَةِ فَيُرَتِّلُهَا حَتَّى تَكُونَ أَطْوَلَ مِنْ أَطْوَلَ مِنْهَا (م عن حفصة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir sûreyi tâne tâne okuyordu, öyle ki o sûre kendisinden uzun olan bir sûreden daha uzun hâle geliyordu.[4]

Yine Enes Radiyallâhu anhu'ya, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Kur'ân'ı nasıl okuduğu sorulunca, şöyle anlatmıştır:

(كَانَتْ مَدًّا ثُمَّ قَرَأَ {بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ} يَمُدُّ بِبِسْمِ اللّٰهِ وَيَمُدُّ بِالرَّحْمَنِ وَيَمُدُّ بِالرَّحِيمِ (خ عن انس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kur'ân'ı uzatarak okurdu. Sonra Enes Radiyallâhu anhu: ″Bismillâhirrahmânirrahîm″ dedi ve her kelimeyi uzatarak okudu.[5]

Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ'ya da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kıraatinden sorulunca, şöyle buyurmuştur:

(كَانَ يُقَطِّعُ قِرَاءَتَهُ آيَةً آيَةً (حم عن ام سلمة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kur'ân okurken her âyette durarak okurdu. Okur sonra dururdu. Sonra okur tekrar dururdu.[6]

Kur'ân-ı Kerîm'i okurken sesiyle güzelleştirmek de sünnettir. Zîrâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ. (خ د ن عن البراء

″Kur'ân'ı sesiniz ile ziynetlendirin.″[7]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ (خ عن ابى هريرة

"Kur'ân ile güzel teğannî etmeyen bizden değildir."[8]

Ulemâ bu konuda çok ihtilaf ettiler. Teğannî iki çeşittir. Biri, kişinin içinden geldiği gibi özenerek okumasıdır. Yani başka birisinin okumasını taklit etmeden, özenerek kendi içinden geldiği gibi bir makam üzere okumasıdır. Bu câizdir. Selef'in (Sahâbe ve Tâbiin'in), yaptıkları ve söyledikleri teğannî bu mânâdadır. Böyle okuyanda ve dinleyenlerde etkilenme ve ruhta safâ hâsıl olur. Bu okuyuş makbuldür.

Diğeri de; taklit, talim ve idman ile hâsıl olan okuma şeklidir. Yani kişi içinden geldiği gibi değil de başka birilerini taklit ederek, onların izahatı doğrultusunda aynı nota ile şarkı, türkü okumak gibi tâlim ile okumasıdır. Bu türden olan uygulamayı Selef kerih görüp ayıplamışlardır.

Bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَفِينَا الْأَعْرَابِىُّ وَالْأَعْجَمِيُّ فَقَالَ اقْرَؤُا فَكُلٌّ (حَسَنٌ وَسَيَجِيءُ أَقْوَامٌ يُقِيمُونَهُ كَمَا يُقَامُ الْقِدْحُ يَتَعَجَّلُونَهُ وَلَا يَتَأَجَّلُونَهُ (د عن جابر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bizler Kur'ân okuyorken yanımıza çıktı. Aramızda Arap da vardı, Arap olmayan da vardı. Şöyle buyurdu: "Okuyun, her okuyuş güzeldir. İlerde bir kavim gelecektir ki bunlar, Kur'ân'ın kelime ve lafızlarını, okun yontulması gibi yontacaklar. Ondan hâsıl olan ecri ahirete bırakmayıp, dünyada iken okuduklarının karşılığını alacaklar."[9]

Bu Hadis-i Şerif'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Okuyun, her okuyuş güzeldir" diye buyurarak; Arap olmayanların, Kur'ân'ı okurken özenerek okuduklarında, her ne kadar bir Arap gibi tam olarak okuyamaz iseler de, Allah katında aynı mükâfatı alacaklarına dikkat çekmektedir. Bu sebeple bir kimsenin Kur'ân okurken, bildiği kadarıyla, dilinin döndüğü ölçüde özenerek ve Allah'tan korkarak okuması gerekir. Aslolan Allah'ın rızâsını gözetmektir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا قَرَأَ الْقَارِئُ الْقُرْآنَ، فَأَخْطَأَ اَوْ لَحَنَ اَوْ كَانَ اَعْجَمِيًّا كَتَبَهُ الْمَلَكُ كَمَا أُنْزِلَ (الديلمى عن ابن عباس

″Kur’ân okuyan kimse hatâ etse, lâhin yapsa (okurken telaffuzunda yanlışlık yapsa) veya acemi olsa bile, melek o okumayı indirildiği gibi tam olarak yazar.″[10]

Nitekim bu hususta Mevlâna Celâleddin er-Rûmî Hazretleri, Mesnevî adlı eserinde şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Hz. Bilâl-i Habeşî, ezan okurken ″Hayye″ kelimesini ″Heyye″ diye telaffuz ederdi (kendisi Habeş asıllı olduğu için ″Hâ″ harfini bir Arap gibi telaffuz edemezdi). Bâzı münâfıklar geldiler ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e hitâben: ″Ey Allah’u Teâlâ’nın Nebîsi ve Resûlü! İslâm binasının kurulduğu bu zamanda böyle bir hatâ doğru değildir. Bilal’den daha fasîh bir müezzin tayin et! Zîrâ ″Hayye″ kelimesininin doğru ve mahrecinden okunmaması ayıptır″ dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hiddetlendi ve Allah’ın gizli alâmetlerinden bir iki işâret söyledikten sonra: ″Bilal’in ″Heyye″ demesi, Allah’ın katında mahrecinden söylenen yüzlerce ″Hayye″den ve boş sözlerden daha makbuldür. Fitne çıkarmayın, gidin ki, ben de sizin sırrınızı açığa çıkarıp önünüzü ve sonunuzu söylemeyeyim″ buyurdu. Bu olayı anlatırken Hz. Mevlânâ: ″Eğer sözün eğri, niyetin doğru olursa, o lafız eğriliği Allah katında makbuldür″ diye buyurmuştur.[11] İşte ibâdette aslolan samimiyettir; kişi samimi olursa, bu türden hatâları Allah’u Teâlâ tam kabul eder.

Bu hususta Sultan-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَنْظُرُ اِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا اِلَى صُوَرِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ اِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَشَارَ بِأَصَابِعِهِ اِلَى صَدْرِهِ (خ م عن ابو هريرة)

″Şüphesiz ki Allah, sizin cesetlerinize, sûretlerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem parmaklarıyla göğsünü işâret etti.[12]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ وَسَلُوا بِهِ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَنْ يَتَعَلَّمَهُ قَوْمٌ يَسْأَلُونَ بِهِ الدُّنْيَا فَاِنَّ الْقُرْآنَ يَتَعَلَّمُهُ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ رَجُلٌ يُبَاهِى بِهِ وَرَجُلٌ يَسْتَأْكِلُ بِهِ وَرَجُلٌ يَقْرَاُهُ لِلّٰهِ (ابن النصر هب عن سعيد الخدرى)

″Kur’ân öğrenip de onunla dünyayı isteyecek olan kavimden önce davranın.

Kur’ân’ı öğrenin ve siz onunla Cenneti isteyin. Çünkü Kur’ân’ı şu üç sınıf insan öğrenir: Onunla övünmek için öğrenen kişi. Onunla maddi menfaat elde etmek isteyen kişi. Onu sâdece Allah için okuyacak olan kişi.″[13]

Kur’ân, sırf Allah rızâsı için okunur. Kur’ân’ı okurken Allah’tan korkarak huşû ile okumak gerekir. Aynı şekilde okunan Kur’ân’ı dinleyen kişilerin de Allah’tan korkarak huşû ile dinlemesi gerekir. Ayrıca Kur’ân’ı okuyan kişi, güzel bir kaide ile tane tane okumalıdır. Onu okurken de, gösterişten ve Ehl-i Kitab’ın okuyuşu gibi şarkı, türkü makamında okumaktan sakınmalıdır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَحْسَنُ النَّاسِ قِرَائَةً اَلَّذِى اِذَا اَرَأَيْتَهُ يَخْشَى اللّٰهَ (العسكرى وابو موسى فى الصحابة عن ابى موسى الاشعرى)

″İnsanların en iyi Kur’ân okuyanı, onu Kur’ân okurken Allah’u Teâlâ’dan korkar görürsün.″[14]

Ayrıca Kur’ân, Arapça ve mümkün olduğu kadar usulüne uygun okunur. Tecvid, Kur’ân okuma usulüdür. Yani Kur’ân’ı, Arapça ve usulüne uygun olarak güzel ve tâne tâne okuyabilmek için konulan kurallar, anlamına gelir.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِقْرَؤُا الْقُرْاٰنَ بِلُحُونِ الْعَرَبِ وَأَصْوَاتُهَا وَاِيَّاكُمْ وَلُحُونَ أَهْلُ الْفِسْقِ وَأَهْلُ الْكِتَابَيْنِ وَسَيَجِيئُ قَوْمٌ مِنْ بَعْدِى يُرَجِّعُونَ الْقُرْاٰنَ تَرْجِيعُ الْغِنَاءِ وَالرَّهْبَانِيَّةَ وَالنَّوْحُ لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ مَفْتُونَةٌ قُلُوبِهِمْ وَقُلُوبِ الَّذِينَ يُعْجِبُهُمْ شَأْنَهُمْ (عد هب عن حذيفة)

″Kur’ân’ı, Arapça ve usulüne uygun olarak okuyun. Ehl-i Kitab’ın ve fâsıkların makâmı ile okumaktan sakının. Benden sonra bir kavim gelecek, onlar Kur’ân’ı şarkıya ve ruhbanların ilahilerine benzer ve ölülerin başında yakınıp ağlayanların nağmelerini andıran bir şekilde okuyacaklar. Okudukları Kur’ân boğazlarından kalplerine geçmeyecek. Onların kalpleri ve onların halini beğenenlerin de kalpleri fitne ile dolmuş olacaktır.″[15]

Kur’ân okuyanlar hakkında Tabiinden Hasan-ı Basrî Hazretleri şöyle buyurmuştur:

Kur’ân okuyucuları üç grupta mütalaa edilir:

Bir grup vardır ki, bunlar Kur’ân kıraatini geçimlerine vasıta yapıp bu yoldaki kazançlarıyla hayatlarını sürdürürler. Bunlar dilenci grubudur.

Diğer bir grup vardır ki, bunlar bütün tecvid kaidelerine de uyarak okumayı başarırlar, ama Kur’ânla amel etmezler, onu istismar ederek halkın kendilerine rağbetini sağlarlar. Devlet adamlarının bu sayede teveccühlerini elde ederler. Bu sınıfın çoğunu hafızlar teşkil eder. Allah’u Teâlâ onların sayısını artırmasın.

Diğer bir grup da vardır ki, onlar Kur’ânın ilahi feyzine yönelmişlerdir. Kalplerine arız olan hastalıkları bu feyizle tedavi ederler, daima Allah’tan sakınırlar. Şiarları ciddiyet ve vakardır. Allah’u Teâlâ onları rahmetiyle taltif etsin ve düşmanlarına üstün kılsın. Ancak, Allah’a yemin ederim ki, Hamele-i Kur’ân’ın (âlimlerin) bu sınıfından olanlar parmakla gösterecek kadar azdır ve her biri bir değerdir.[16]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât’ut-Tatavvû 17.

[2] Sahih-i Buhârî, Libas 43.

[3] Sahih-i Müslim, Salât’ül-Müsâfirîn 17 (139).

[4] Sahih-i Müslim, Salât’ül-Müsâfirîn 16 (118).

[5] Sahih-i Buhârî, Fedâil’ul-Kur’ân 29.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 25371; Sünen-i Ebû Dâvud, Huruf 1.

[7] Sahih-i Buhârî, Tevhid 52; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 355; Sünen-i Nesâî, İftitah 80.

[8] Sahih-i Buhârî, Tevhid 44; Ayrıca bakınız: Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1396,1430

[9] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 139; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7352

[10] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 57/13.

[11] Mevlânâ Celâleddin er-Rûmî’nin, Mesnevî adlı eserinin 7900-7908’inci beyitlerine bakınız.

[12] Sahih-i Müslim, Birr 10 (33 Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 9.

[13] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2523, Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 253/12.

[14] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 6386; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 18/12.

[15] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2541; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 78/15.

[16] Yüce Kitabımız Hz Kur'ân, s. 57-58.

اِنَّا سَنُلْقٖي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقٖيلًا (٥) اِنَّ نَاشِئَةَ الَّيْلِ هِيَ اَشَدُّ وَطْـًٔا وَاَقْوَمُ قٖيلًا (٦) اِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا (طَوٖيلًا (٧))

5-7. Şüphesiz Biz sana, mesuliyeti ağır olan Kur'ân'ı vahyedeceğiz.* Şüphesiz ki, gece ibâdete kalkmak, daha tesirlidir ve huzuru kalp ile okumaya daha müsâittir.* Çünkü senin için gündüzde uzun bir meşguliyet vardır.

İzah: Hasan-ı Basrî ve Katâde Hazretleri, burada ifade edilen ağırlıktan maksadın, Kur'ân-ı Kerîm'in hükümleriyle amel etmenin ağırlığı olduğunu söylemişlerdir. Katâde Hazretleri, bu hususta yine şöyle buyurmuştur: ″Vallâhi! Kur'ân'ın farzları ve koyduğu cezâlar ağırdır.″

Vahyin ağırlığına dair de Hz. Âişe annemizden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Hâris b. Hişam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, ″Yâ Resûlallah! Sana vahiy nasıl geliyor?″ diye sorunca, şöyle buyurdu:

أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلْصَلَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ فَيُفْصَمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي فَأَعِي مَا يَقُولُ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرْدِ فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنَّ جَبِينَهُ لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا (خ م عن عائشة)

″Bâzen vahiy bana bir çıngırak sesi gibi gelir. Bu bana en zor ve şiddetli olanıdır. Benden ayrıldığında vahyi ezberlemiş olurum. Bâzen de melek bana bir adam şeklinde gelir, benimle konuşur, söylediğini ezberlerim.″ Hz. Âişe der ki: ″Son derece soğuk bir günde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahyin indiğini gördüm. Vahiy getiren ondan ayrıldığında alnı ter içinde kalmıştı.″[1]

Yine bu hususta Esmâ Bint-i Yezid Radiyallâhu anhâ da şöyle anlatmaktadır:

إِنِّي لآخِذَةٌ بِزِمَامِ الْعَضْبَاءِ نَاقَةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ إِذْ أنْزِلَتْ عَلَيْهِ الْمَائِدَةُ كُلّهَا فَكَادَتْ مِنْ ثِقَلِهَا تَدُقُّ بِعَضُدِ النَّاقَةِ (حم طب عن اسماء بنت يزيد)

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in devesi Adbâ'nın yularını tutuyordum, o anda Mâide Sûresi'nin tamamı nâzil oldu. Sûrenin ağırlığından neredeyse devenin bacakları kırılacaktı.[2]

Bu husus Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

وَكَانَ إِذَا جَاءَ الْوَحْيُ لَا يَخْفَى عَلَيْنَا فَإِذَا جَاءَ فَلَيْسَ أَحَدٌ يَرْفَعُ طَرْفَهُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى يَنْقَضِيَ الْوَحْيُ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahiy geldiği zaman, bu vahiy hâli bize gizli olmazdı. Ona vahiy indiği zaman, Ashâb vahiy hâli geçinceye kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bakamazdı.[3]

Ubâde İbn-i Sâmit Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmıştır:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ نَكَسَ رَأْسَهُ وَنَكَسَ أَصْحَابُهُ رُءُوسَهُمْ فَلَمَّا أُتْلِيَ عَنْهُ رَفَعَ رَأْسَهُ (م عن عبادة بن الصامت)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine vahiy indirildiği zaman, başını aşağıya doğru eğerdi, Ashâbı da başlarını aşağıya doğru eğerlerdi. Nihâyet vahiy hâli kendisinden kalkınca, başını kaldırırdı.[4]

Zeyd b. Sâbit Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

أَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفَخِذُهُ عَلَى فَخِذِي فَثَقُلَتْ عَلَيَّ حَتَّى خِفْتُ أَنْ تَرُضَّ فَخِذِي (خ عن زيد بن ثابت)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dizi benim dizimin üzerinde iken Allah'u Teâlâ ona vahiy indirdi. Onun dizi o kadar ağırlaştı ki ben dizimin kırılacağını zannettim.[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Vahy-i İlâhi gelmeden evvel bir inilti gelirdi. Bunu herkes bilirdi. Mübârek başını eğerdi. Mübârek rengi değişir, ortaya bir heybet düşerdi. Orada hazır bulunanların konuşmaya mecalleri kalmaz, kendi kendilerine susarlardı. Resûlü Ekrem Efendimizin mübârek

yüzleri kızarır, vücuduna bir ağırlık düşerdi. O kadar ağır olurdu ki, bindiği deve götüremeyip çöker, otururdu. Sahâbe-i Güzîn‘den birçokları demişler ki: ″Ne vakit ki ona vahiy geldi, o zaman mübârek ayağı ayağımın üzerine az gelmişti. Zannettim ki bütün dağlar ayağımın üstüne biniyor. Vücuduma o kadar zelzele düştü ki, ölmek derecesine geldim, dilim tutuldu.″ Kimi de: ″Eli dizimin üzerinde idi, sandım ki dizim kırıldı. Ne vakit ki Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem başını kaldırdı, o zaman kurtuldum″ derler idi.

Hattâ Cenâb-ı Hakk‘ın Tecellî-i İlâhiyye‘si kendinden zuhur ettiğinde, Hz. Ali Kerremallâhu veche’den başkası hep yere bakarlar, aslâ yüzüne bakamazlardı. Bunları herkes bilirdi.

[1] Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Vahy 1, 2; Sahih-i Müslim, Fedâil 23 (87).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 26294; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 19920.

[3] Sahih-i Müslim, Cihat ve Siyer 31 (84).

[4] Sahih-i Müslim, Fedâil 23 (89).

[5] Sahih-i Buhârî, Salât 12.

(وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ اِلَيْهِ تَبْتٖيلًاؕ (٨) رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكٖيلًا (٩)

8-9. Ey Resûlüm! Rabbinin ismini zikret ve bütün varlığınla O’na yönel.* O, doğunun da, batının da Rabbidir. O’ndan başka ilah yoktur. O halde O’nu vekil edin.

İzah: Bu âyetlerde Allah’u Teâlâ, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e dâimâ kendisinin ismini zikretmesini emretmiştir. Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlatmıştır:

(كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللّٰهَ جَمِيعَ اَحْيَانِهِ (خ م د ت حم حب ه عن عائشة

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, her vakit zikrullah ederdi.″[1]

Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke sokaklarında dâimâ zikrullah ederdi. Hattâ zikrullah yapa yapa kendinden geçerdi. Kâfir ve münâfıklar,

″Muhammed deli oldu″ derlerdi.

Bu hususta Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَكْثِرُوا ذِكْرَ اللّٰهِ حَتَّى يَقُولُوا مَجْنُونٌ (حم ع حب ك هب عن ابى سعيد)

Allah'ın zikrini o kadar çok yapın ki, hattâ (münâfıklar) size, ″Deli oldu″ desinler.[2]

Kur'ân-ı Kerîm'de, zikir ve zikrullah diye geçen üç yüze yakın Âyet-i Kerîme vardır. ″Zikir″ lügatta, bir şeyi söylemek, yâd etmek, hatırlamak gibi anlamlara gelir. Kavram olarak ise, kullanıldığı yere göre; Zikrullah, Namaz, Kur'ân, nasihat ve öğüt gibi anlamlara gelir. ″Zikrullah″ ise lügatta, Allah'u Teâlâ'yı zikretmektir. Kavram olarak da genellikle doğrudan doğruya ″Allah, Lâ ilâhe illallâh″ gibi Allah'ın isimlerinden birisini; tek veya toplu, sesli yahut gizli söyleyerek yapılan bir ibâdet şeklidir. Bu âyette, ″Rabbinin ismini zikret″ diye buyrulduğundan, burada kastedilen zikrullahtır.

Zikrullah ile ilgili Abdullah İbn-i Büsr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اِنَّ شَرَائِعَ الْإِسْلَامِ قَدْ كَثُرَتْ عَلَيَّ فَأَخْبِرْنِى بِشَيْءٍ أَتَشَبَّثُ بِهِ قَالَ لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ (ت عن عبد اللّٰه بن بسر)

Bir adam: ″Yâ Resûlallah! Hayır kapıları çoktur. Hepsini yapmama imkân yok. Bana tek bir şey söyle ki, unutmayayım da onu yapayım″ dedi. Şöyle buyurdu: ″Dilin dâimâ zikrullah ile yaş kalsın.″[3]

Yine Ebû Rezzin Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona hitâben şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مِلَاكِ هَذَا الْاَمْرَ الَّذِى تُصِيبُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ! عَلَيْكَ بِمَجَالِسَةِ أَهْلِ الذِّكْرِ وَاِذَا خَلَوْتَ فَحَرَّكَ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللّٰهِ ... (هب حل وابن عساكر عن ابى درين وفيه عثمان بن عطا وابو حاتم عن ابى رزين)

″Haberin olsun ki, sana dünyâ ve âhiret saadetini elde edecek bir şeyin başını öğretiyorum. Sana şunları söylerim: Zikrullah meclislerine devam et. Issızda kaldığın zaman gücün yettiği kadar dilini, Allah'ın zikrine hareket ettir...″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ اِلَى اللّٰهِ أَنْ تُحِبَّ لِلّٰهِ وَتُبْغِضَ لِلَّهِ وتُعْمِلَ لِسَانَكَ فِى ذِكْرِ اللّٰهِ (حم طب هب عن معاذ

"Allah'ın yanında en efdal ameller şunlardır: Allah için sevmek, Allah için buğzetmek ve dilini (gece gündüz) zikrullahta çalıştırmak."[5]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "O, doğunun da, batının da Rabbidir" diye buyrulmaktadır. Bu hususta da geniş bilgi için Sûre-i Sâffât, Âyet 5 ve Sûre-i Rahmân, Âyet 17-18 ve izahlarına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Hayz 30 (117 Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 9; Sünen-i Tirmizî, Daavât 7.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11226, 11246; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 80/10.

[3] Sünen-i Tirmizî, Daavât 4.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 8734; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 166/4.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21113; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 16827.

(وَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا (١٠) وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ اُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا
(١١) اِنَّ لَدَيْنَٓا اَنْكَالًا وَجَحِيمًاۙ (١٢) وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا اَلِيمًا (١٣))

10-13. Kâfirlerin sözlerine sabret ve onlardan güzellikle uzaklaş.* Seni yalanlayan o refah sahiplerini Bana bırak ve onlara biraz mühlet ver.* Şüphesiz onlar için katımızda ağır bukağılar (ayaklara takılan zincirler), alevli bir ateş,* boğaza tıkanıp duran bir yiyecek ve elim bir azap vardır.

(يَوْمَ تَرْجُفُ الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَهِيلًا (١٤) اِنَّٓا اَرْسَلْنَٓا اِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَٓا
اَرْسَلْنَٓا اِلٰى فِرْعَوْنَ رَسُولًاۜ (١٥) فَعَصٰى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَاَخَذْنَاهُ اَخْذًا وَبِيلًا (١٦))

14-16. O gün ki, yer ve dağlar sarsılır ve dağlar savrulan kum yığınlarına döner.* Şüphesiz ki Biz, Firavun'a bir Resûl gönderdiğimiz gibi, size de (mahşer günü) şâhitlik edecek bir Resûl gönderdik.* Firavun ise o Resûle isyan etti. Biz de onu

şiddetli bir azapla yakaladık.

(فَكَيْفَ تَتَّقُونَ اِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ ش۪يبًاۗ (١٧) اَلسَّمَٓاءُ مُنْفَطِرٌ بِه۪ۜ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا (١٨) اِنَّ هٰذِه۪ تَذْكِرَةٌۚ فَمَنْ شَٓاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّه۪ سَب۪يلًا۟ (١٩))

17-19. Artık siz küfürde devam ederseniz, çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek olan bir günün azâbından nefislerinizi nasıl korursunuz?* O günün şiddetinden gök yarılır ve Allah’ın vaadi yerine gelir.* Şüphesiz bu âyetler, bir öğüttür. Artık dileyen, Rabbine giden bir yol tutar.

(اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُومُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَٓائِفَةٌ مِنَ الَّذ۪ينَ مَعَكَۜ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَۜ عَلِمَ اَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَؤُ۫ا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِۜ عَلِمَ اَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضٰىۙ وَاٰخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْاَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِۙ وَاٰخَرُونَ يُقَاتِلُونَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِۘ فَاقْرَؤُ۫ا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُۙ وَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًاۜ وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا وَاَعْظَمَ اَجْرًاۜ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ (٢٠))

20. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, senin ve seninle beraber olanlardan bir tâifenin gecenin üçte ikisinden azını ve gecenin yarısını ve üçte birini ibâdetle geçirdiğinizi bilir. Allah’u Teâlâ, geceyi ve gündüzü takdir eder. Sizin buna (gecenin tamâmını yahut belli bir kısmını ibâdetle geçirmeye) güç yetiremeyeceğinizi bildi de size ruhsat verdi (gece namazını farz kılmadı). Artık Kur’ân’dan kolayınıza geleni okuyun! Allah’u Teâlâ’nın, sizden bir kısım kimselerin hasta olacağını ve bir kısmınızın Allah’ın lütfundan rızık aramak üzere yeryüzünde dolaşacağını ve bir kısmınızın Allah yolunda savaş edeceğini bilmesi de gece namazında ruhsatı gerektirdi. Bundan böyle Kur’ân’dan kolayınıza geleni okuyun, namazı kılın ve zekâtı verin. Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunun.[1] Nefsiniz için hayırdan ne takdim ederseniz, onu Allah katında daha hayırlı ve mükâfatça daha büyük olarak bulursunuz. Allah’tan bağışlanma dileyin. Şüphesiz Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ve Ashâbının geceleri kalkarak teheccüd namazı, zikrullah ve tesbih gibi ibâdetlerle geceyi ihyâ ettiklerini beyan etmektedir. Gece kalkıp ibâdet yapanlardan Allah’u Teâlâ o kadar çok memnun olmuştur ki, bu hususta Âyet-i Kerîme indirmiştir.

Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i İsrâ, Âyet 79’da: ″Ey Habîbim! Gecenin bir kısmında da, beş vakitten fazla sana mahsus bir farz olarak teheccüd namazı kıl…″ diye

buyurduğu üzere, gece namazı ümmeti için nâfile, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem için farz kılınmıştır.

Gece ibâdetinin faziletine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

سُئِلَ أَيُّ الصَّلاَةِ أَفْضَلُ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ وَأَيُّ الصِّيَام أَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ أَفْضَلُ الصَّلاَةِ بَعْدَ الصَّلاَةِ الْمَكْتُوبَةِ الصَّلاَةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَأَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ صِيَامُ شَهْرِ اللّٰهِ الْمُحَرَّمِ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e farz namazlardan sonra en efdal namaz hangisidir? Ve Ramazan ayından sonra tutulan en efdal oruç hangisidir?" diye soruldu. Buyurdu ki: "Farz namazlardan sonra en efdal namaz, gece namazıdır. Ramazan ayından sonraki en efdal oruç da, Allah'ın ayı Muharrem'de tutulan oruçtur."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللّٰهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ فَكُنْ (ت عمرو بن عبسة)

"Rabb Teâlâ'nın, kula en yakın olduğu vakit, gecenin son yarısı olan teheccüd zamanıdır. O saatte zikrullah edenlerden olabilirsen ol."[3]

رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا ابْنُ آدَمَ جَوْفِ اللَّيْلِ الْاٰخِيرِ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِى لَفَرَضْتُهُمَا عَلَيْهِمْ (ابن نصر عن حسان بن عطية، الديلمى عن ابن عمر)

"Âdemoğlunun gecenin son kısmında kılmış olduğu iki rek'at namaz onun için bütün dünyâ ve içindekilerden daha hayırlıdır. Eğer ümmetime güç gelmeseydi, bu iki rek'atı onlara farz kılardım."[4]

يَا عَلِيُّ،مَا خَابَمَنْاِسْتَخَارَوَلَا نَدِمَمَنْاِسْتِشَارَيَا عَلِيُّعَلَيْكَ بِالدُّلْجَةِفِإِنَّ الْأَرْضَ تَطْوِى بِاللَّيْلِ مَا لَا تَطْوِى بِالنَّهَارِيَا عَلِيُّاُغْدُ بِسْمِ اللّٰهِ فِإِنَّ اللّٰهَ يُبَارِكُلِأُمَّتِيفِي بُكُورِهَا. (خط عن علي)

"Ey Ali! İstihâre eden eli boş dönmez. İstişâre eden de pişman olmaz. Ey Ali! Gecenin sonuna dikkat et; onu ihyâ et. Çünkü yeryüzü gündüzden çok gece dürülür. Ey Ali! Allah'ın ismi ile sabah erken kalk. Çünkü Allah, ümmetimin erken kalkmasında bereketler ihsan eder."[5]

Hanefi Mezhebi‘ne göre, gündüz kılınan nâfile namazları dörder rek’at; gece kılınan nâfile namazları da ikişer rek’at kılmak efdaldir.

Bu hususta Ebû Eyyüb Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(كَانَ اِذَا تَهَجُّدَ يُسَلِّمُ بَيْنَ كُلِّ رَكْعَتَيْنِ (ابن النصر عن ابى ايوب حسن

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, teheccüd namazı kıldığında iki rek’atte bir selâm verirdi.[6]

Yine gece namazı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا بُدَّ مِنْ صَلوةٍ بِلَيْلٍ وَلَوْ حَلْبَ نَاقَةً وَلَوْ حَلْبَ شَاةٍ وَمَا كَانَ بَعْدَ صَلوةِ الْعِشَاءِ الآخِرَةِ فَهُوَ مِنَ اللَّيْلِ. (طب وابو نعيم عن اياس بن معاوية المزنى)

″Mutlaka bir deve sağımı, bir koyun sağımı kadar vakitte dahi olsa gece namazı kılmak lâzımdır. Yatsı namazından sonra kılınan namaz gece namazından sayılır.″[7]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَقَرَأَهُ مَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ (م د ت عن عمر بن الخطاب)

″Bir kimse hizbini (virdini) veya onun bir kısmını okumadan uyur kalır da, sonra onu sabah namazı ile öğle namazı arasında okursa kendine o virdi gece okumuş gibi sevap yazılır.″[8]

[1] Âyette, ″Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunun″ diye buyrulmaktadır. Burada geçen ″Ödünç″ ifadesi, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah’tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 245 ve izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Sıyam 38 (202, 203).

[3] Sünen-i Tirmizî Daavât 7.

[4] Muhtâr’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 641; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 291/10.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 499/2; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 21537.

[6] Râmûz‘ul-Ehâdîs, s. 528/14.

[7] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 785; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 464/11.

[8] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât’ut-Tatavvû 19; Sahih-i Müslim, Salât’ül-Müsâfirîn 15 (142 Sünen-i Tirmizî, Cuma 56.

74-MÜDDESSİR SÛRESİ

Bu sûre 56 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İlk âyetinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben, ″Ey bürünmüş olan Resûlüm!” diye hitap edildiği için, ″Bürünmüş olan″ anlamına gelen ″Müddessir″ ismi verilmiştir. Bu sûre, Müzzemmil Sûresi'nden hemen sonra nâzil olmuştur.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَٓا اَيُّهَا الْمُدَّثِّرُۙ (١) قُمْ فَاَنْذِرْۙ (٢) وَرَبَّكَ فَكَبِّرْۙ (٣) وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْۙ (٤) وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْۙ (٥) وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُۙ (٦) وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْۜ (٧) فَاِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِۙ (٨) فَذٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌۙ (٩) عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ (١٠))

1-10. Ey bürünmüş olan Resûlüm!* Kalk da uyar,* Rabbini tekbir et,* elbiseni temizle* ve azâbı gerektiren günahları terk etmeye devam et.* Bir şey verirken karşılık gözetme.* Ve Rabbin için artık sabret.* Sûr üflendiği vakit,* işte o gün çok çetin bir gündür,* kâfirler için kolay değildir.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُحَدِّثُ عَنْ فَتْرَةِ الْوَحْيِ فَقَالَ فِي حَدِيثِهِ بَيْنَمَا أَنَا أَمْشِي سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحِرَاءَ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيٍّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ فَجُئِثْتُ مِنْهُ رُعْبًا فَرَجَعْتُ فَقُلْتُ زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي فَدَثَّرُونِي فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ إِلَى قَوْلِهِ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ} قَبْلَ أَنْ تُفْرَضَ الصَّلَاةُ (م ت عن جابر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den işittim. Vahyin bir dönem kesilmesinden bahsetti ve şöyle buyurdu: Yürümekte iken gökten bir ses işittim ve hemen başımı kaldırdım bir de gördüm ki, Hirâ'da bana gelen melek, gök ile yeryüzü arasında bir kürside oturmaktadır. Kendisinden çok heyecanlanıp korktum ve hemen evime döndüm ve ″Beni örtün! Beni örtün!″ dedim. Onlar da beni örttüler. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: ″Ey bürünmüş olan Resûlüm!* Kalk da uyar,* Rabbini tekbir et,* elbiseni temizle* ve azâbı gerektiren günahları terk etmeye devam et″ diye geçen Sûre-i Müddessir, Âyet 1-5'i indirdi. Bu, namazın farz kılınmasından önce idi. Sonra vahiyler peşi sıra geldi.[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen ″Sûr″ hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَيْفَ أَنْعَمُ وَقَدْ الْتَقَمَ صَاحِبُ الْقَرْنِ الْقَرْنَ وَحَنَى جَبْهَتَهُ وَأَصْغَى سَمْعَهُ يَنْظُرُ مَتَى يُؤْمَرُ قَالَ الْمُسْلِمُونَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَمَا نَقُولُ قَالَ قُولُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ عَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْنَا (حم عن ابى سعيد)

″Ben nasıl rahat ederim ki Sûr sahibi Sûr'u ağzına almış, alnını yere eğmiş ve kulağını dinlemeye vermiş, Sûr'a üfleme emrini beklemektedir.″ Bunun üzerine Müslümanlar: ″Yâ Resûlallah! Bize neyi emredersin?″ dediler. Buyurdu ki: ″Allah bize yeter. O ne güzel vekildir. Biz, Allah'a tevekkül ettik, deyin.″[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 70; Sahih-i Müslim, Îman 73 (255).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10614.

ذَرْن۪ي وَمَنْ خَلَقْتُ وَح۪يدًاۙ (١١) وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًاۙ (١٢) وَبَن۪ينَ شُهُودًاۙ (١٣) وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْه۪يدًاۙ (١٤) ثُمَّ يَطْمَعُ اَنْ اَز۪يدَۗ (١٥) كَلَّاۜ اِنَّهُ كَانَ لِاٰيَاتِنَا عَن۪يدًاۜ (١٦) سَاُرْهِقُهُ صَعُودًاۜ (١٧) اِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَۙ (١٨) فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَۙ (١٩) ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَۙ (٢٠) ثُمَّ نَظَرَۙ (٢١) ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَۙ (٢٢) ثُمَّ اَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَۙ (٢٣) فَقَالَ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُۙ (٢٤) اِنْ هٰذَٓا اِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِۜ (٢٥)

11-25. Tek olarak yarattığım şahsı Bana bırak.* Ona geniş mal verdim.* Yanında hazır olan oğullar,* büyük imkânlar (itibar ve önderlik) ihsan ettim.* O daha fazlasına tamah eder.* Hayır! Çünkü o, âyetlerimizi inatla inkâr etti.* Onu şiddetli meşakkate uğratırım.* Çünkü o, Kur'ân hakkında itirazlar düşünüp ölçtü biçti.* Ona lânet olsun! Nasıl ölçtü biçti?* Tekrar lânet olsun! Nasıl ölçtü biçti?* Sonra Kur'ân'a baktı,* sonra (çekiştirilecek bir şey bulamayınca) yüzünü ekşitti, kaşlarını çattı.* Sonra îmandan yüz çevirdi ve kibirlendi.* Sonra dedi ki: ″Bu, eskiden beri söylenegelen sihirden başka bir şey değildir.* Bu, beşer sözünden başka bir şey değildir.″

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; bu âyetler, müşriklerden Velid b. Muğire hakkında nâzil olmuştur. Allah'u Teâlâ'nın onu kötülediği kadar hiçbir kimseyi kötülediğini bilmiyoruz.

Nitekim Sûre-i Kalem, Âyet 8-16'da da kötü vasıfları sayılan kimse Velid b. Muğire idi. Bu hususta geniş bilgi için oraya bakınız.

Ebû Said Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Şiddetli meşakkat″ diye tercüme edilen Sûre-i Müddessir, Âyet 17’de geçen ″Saûd″ kelimesi hakkında şöyle buyurmuştur:

(الصَّعُودُ جَبَلٌ مِنْ نَارٍ يَتَصَعَّدُ فِيهِ الْكَافِرُ سَبْعِينَ خَرِيفًا وَيَهْوِي فِيهِ كَذَلِكَ أَبَدًا (ت عن ابى سعيد

″Saûd, ateşten bir dağdır ki, kâfir devamlı olarak yetmiş yıl çıkar ve yetmiş yıl da iner. Bu iş, ebediyyen böylece devam eder gider.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 70.

سَاُصْلٖيهِ سَقَرَ (٢٦) وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا سَقَرُۜ (٢٧) لَا تُبْقٖي وَلَا تَذَرُۚ (٢٨) لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِۚ (٢٩) عَلَيْهَا تِسْعَةَ (
عَشَرَۜ (٣٠) وَمَا جَعَلْنَٓا اَصْحَابَ النَّارِ اِلَّا مَلٰٓئِكَةًۖ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ اِلَّا فِتْنَةً لِلَّذٖينَ كَفَرُواۙ لِيَسْتَيْقِنَ الَّذٖينَ اُو۫تُوا
الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذٖينَ اٰمَنُوٓا ايمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذٖينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَۙ وَلِيَقُولَ الَّذٖينَ فٖي قُلُوبِهِمْ
مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَٓا اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًاۜ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْدٖي مَنْ يَشَٓاءُۜ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ
))اِلَّا هُوَۜ وَمَا هِيَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ۟ (٣١

26-31. Ben onu, Sekar denilen Cehenneme girdireceğim.* Ey Resûlüm! Sekar’ın ne olduğunu bilir misin?* O, ne bırakır, ne de terk eder;* derileri yakar ve bozar.* Onun üzerinde on dokuz bekçi vardır.* Cehennem bekçilerini ancak meleklerden kıldık. Biz onların sayısını kâfirler için bir imtihan vesilesi kıldık ki, kendilerine kitap verilmiş olanlar kesin olarak bilsinler, îman etmiş olanların îmanı artsın, kendilerine kitap verilenler ile Mü’minler şüpheye düşmesin, kalplerinde bir maraz bulunanlar ile kâfirler de desin ki: ″Allah, bu sayı ile bir misal olarak ne murad etmiş?″ Allah’u Teâlâ, işte böyle dilediğini dalâlette bırakır ve dilediğine de hidâyet eder. Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir. Bu ise, insanlar için ancak bir öğüttür.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, ″Sekar″ denilen Cehennemden bahsedilirken: ″O, ne bırakır, ne de terk eder″ diye buyrulmuştur. Bu ifade, azap görenlerin bütün bedenini helâk eder, hiçbir şey bırakmaz. Eski hâline getirip, tekrar azap etmekten de vazgeçmez, anlamındadır.

Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, Cehennemdeki görevli melekler ile ilgili olarak Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Yahudilerden bâzı kişiler Peygamber Ashâbından bâzı kişilere: ″Sizin Peygamberiniz, Cehennem bekçilerinin sayısını bilir mi?″ dediler. Onlar da:

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e sormadan bilemeyiz″ dediler. Bunun üzerine bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi ve şöyle dedi: ″Ey Peygamber! Bugün senin Ashâbın mağlup oldular.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Hangi şeyden dolayı mağlup oldular?″ dedi. Adam: Yahudiler; ″Peygamberiniz, Cehennem bekçilerinin sayısını bilir mi?″ dediler. Biz de: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e sormadan bilemeyiz″ dedik. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Bir topluma bilmediği bir şey sorulunca, Peygambere sormadan bilemeyiz demekle mağlup mu olunurmuş? Fakat Yahudiler, Peygamberlerine sormuşlardı, hattâ Allah’u Teâlâ’yı apaçık bize göster demişlerdi. Allah’ın düşmanını bana getirin, ben onlara Cennetin toprağından sorayım ki o, dermek’tir (ince toprak veya has un, demektir).

Yahudiler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına geldiklerinde şöyle dediler:

يَا أَبَا الْقَاسِمِ كَمْ عَدَدُ خَزَنَةِ جَهَنَّمَ قَالَ هَكَذَا وَهَكَذَا فِي مَرَّةٍ عَشَرَةٌ وَفِي مَرَّةٍ تِسْعَةٌ قَالُوا نَعَمْ قَالَ لَهُمْ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تُرْبَةُ الْجَنَّةِ قَالَ فَسَكَتُوا هُنَيْهَةً ثُمَّ قَالُوا خُبْزَةٌ يَا أَبَا الْقَاسِمِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْخُبْزُ مِنَ الدَّرْمَكِ (تَ عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Ey Ebe’l-Kâsım! Cehennem bekçilerinin sayısı kaçtır?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir seferinde on, diğer seferinde dokuz olmak üzere (elleriyle işâret ederek), ″Şu kadar ve şu kadar″ buyurdu. Onlar da: ″Evet″ dediler. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: ″Cennetin toprağı nedir?″ dedi. Biraz sustular ve ″Ey Ebe’l-Kâsım! Ekmek’tir″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurdu: ″Ekmek, dermek’tendir.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 70.

كَلَّا وَالْقَمَرِۙ (٣٢) وَالَّيْلِ اِذْ اَدْبَرَۙ (٣٣) وَالصُّبْحِ اِذَٓا اَسْفَرَۙ (٣٤) اِنَّهَا لَاِحْدَى الْكُبَرِۙ (٣٥) نَذِيرًا لِلْبَشَرِۙ (٣٦) (لِمَنْ شَٓاءَ مِنْكُمْ اَنْ يَتَقَدَّمَ اَوْ يَتَاَخَّرَۜ (٣٧)

32-37. Hayır, hayır! (Onlar öğüt almazlar.) Aya,* geçip giden geceye* ve ağaran sabaha yemin olsun ki,* o Sekar denilen Cehennem, elbette büyük belâlardan biridir;* insan için bir uyarıcıdır* ve sizden ileri gitmek veya geri kalmak isteyenler için bir uyarıcıdır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, Sekar Cehennemi’nin bir uyarıcı olduğu ifade edilirken;

"Sizden ileri gitmek veya geri kalmak isteyenler için bir uyarıcıdır" diye buyrulmuştur.

Allah'u Teâlâ bu âyetlerde, bütün insanları Cehennem azâbıyla uyarmaktadır. Allah'ın emirlerine itaat edenler için Cehennemden emin olmak ve Allah katında derece olarak yükselip ileri gitmek vardır. Allah'u Teâlâ'nın, bu uyarılarını dikkate almayarak nefsine uyan, Allah'a itaatten geri kalanlar için de Cehennem azâbı vardır. Böylece Allah'u Teâla, bütün kullarını Cehennem azâbı ile uyarmaktadır.

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌۙ (٣٨) اِلَّٓا اَصْحَابَ الْيَمِينِۜ (٣٩) فٖي جَنَّاتٍۜ يَتَسَٓاءَلُونَۙ (٤٠) عَنِ الْمُجْرِمٖينَۙ (٤١) مَا سَلَكَكُمْ فٖي سَقَرَ (٤٢) قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلّٖينَۙ (٤٣) وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكٖينَۙ (٤٤) وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَٓائِضٖينَۙ (٤٥) وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدّٖينِۙ (٤٦) حَتّٰٓى اَتٰينَا الْيَقٖينُۜ (٤٧) فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعٖينَۜ (٤٨)

38-48. Herkes kazandığının karşılığında bir rehindir.* Ashâb-ı Yemîn (amel defteri sağından verilenler) bundan müstesnâ.* Onlar, Cennette oldukları halde sorarlar;* mücrimlere hallerinden ki,* "Sizi Sekar denilen Cehenneme girdiren nedir?" derler.* Mücrimler derler ki: "Namaz kılmazdık,* miskini doyurmazdık,* bâtıl ehli ile beraber bulunurduk,* cezâ gününü yalanlardık,* nihâyet ölüm bize gelip çattı."* Artık o kâfirlere, şefaat edenlerin şefaatleri fayda vermez.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Herkes kazandığının karşılığında bir rehindir" diye buyrulmaktadır. Bu ifade, hiçbir kimse başkasının günahından dolayı hesaba çekilmeyecek, herkes kendi günahının karşılığını görecektir, anlamındadır.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere küfür ehlinin yaptıkları olumsuz ameller, mücrimlerin nefislerine hoş geldiğinden dolayı onlara uyarak kâfir olmuşlardır. Mücrimlere, neden Cehenneme girdikleri sorulduğunda da İslâm'ı kabul etmeyerek bâtıl ehli olan kâfirlerle birlikte olduklarını itiraf edeceklerdir. Bu sebeple kişi kiminle dost olacağına dikkat etmelidir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin.

″[1]

İşte ebedî olarak Cehennemde kalacak olanlar, burada ve aşağıdaki âyetlerde özellikleri sayılan kâfirlerdir. Nitekim bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيُخْرَجَنَّ بِشَفَاعَتِى مِنْ اَهْلِ الْاِيمَانِ مِنَ النَّارِ حَتَّى لَا يَبْقَى فِيهَا اَحَدٌ اِلَّا اَهْلُ هَذِهِ الْآيَةِ {مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ. قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَۙ. وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَۙ. وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَۙ. وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِۙ. حَتَّى اَتٰينَا الْيَقِينُۜ. فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَۜ} (المسند للامام الاعظم ابى حنيفة عن ابن مسعود)

″Şüphesiz benim şefaatim ile îman sahiplerinden bir takım günahkâr kimseler Cehennemden çıkarlar. Tâ ki orada yalnız şu âyetlerin bildirdiği kimseler kalır: ″Sizi Sekar denilen Cehenneme girdiren nedir?″ derler.* Mücrimler derler ki: ″Namaz kılmazdık,* miskini doyurmazdık,* bâtıl ehli ile beraber bulunurduk,* cezâ gününü yalanlardık,* nihâyet ölüm bize gelip çattı.″* Artık o kâfirlere, şefaat edenlerin şefaatleri fayda vermez.[2]

Âyet-i Kerîme'de geçen şefaat edenlerden maksat, Allah'u Teâlâ'nın; Peygamberler, evliyâlar ve şehitler gibi şefaat etme yetkisi verdiği kimselerdir. Bunların şefaati, günahkâr olan Müslümanlaradır. Bu âyette de geçtiği gibi, kâfirler için şefaat izni kesinlikle yoktur.

Şefaat hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَخْرُجُ قَوْمٌ مِنَ النَّارِ بِشَفَاعَةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَدْخُلُونَ الجَنَّةَ، يُسَمَّوْنَ الجَهَنَّمِيِّينَ (خ عن عمران بن حصين)

Bir topluluk, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şefaatiyle Cehennemden çıkar ve cennete girerler. Onlara, ″Cehennemiyyûn″ ismi verilir.[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَهْلِ الْكَبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي (ه عن جابر)

″Şüphesiz ki benim şefaatim, mahşer günü ümmetimden büyük günah işleyen kimselere olacaktır.″[4]

Abdullah İbn-i Şakik Radiyallâhu anhu dedi ki: Bir grupla beraber Kudüs'te idim. Onlardan biri dedi ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle

buyurduğunu işittim:

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِى أَكْثَرُ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ سِوَاكَ قَالَ سِوَايَ. (ت عن عبد اللّٰه بن شقيق)

″Ümmetimden bir adamın şefaatiyle Temimoğullarından daha çok kişi Cennete girecektir.″ ″Yâ Resûlallah! Sizin şefaatinizden başka mı?″ denilince, ″Benim şefaatimden başka″ buyurdu.[5]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَوَّلُ مَنْ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَلْاَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. (خط عن عثمان

″Mahşer gününde en evvel şefaat eden peygamberlerdir, sonra âlimlerdir, sonra şehitlerdir.″[6]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

[2] İmâm-ı Âzam Ebû Hanife, Müsned, Hadis No: 509.

[3] Sahih-i Buhârî, Rikâk 51.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd: 37; Sahih-i Buhârî, Rikâk, 51; Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 21.

[5] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37.

[6] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 1392; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 327, 331; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 28770.

(فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَۙ (٤٩) كَاَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ (٥٠) فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍۜ (٥١) بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ اَنْ يُؤْتٰى صُحُفًا مُنَشَّرَةً (٥٢) كَلَّاۜ بَلْ لَا يَخَافُونَ الْاٰخِرَةَۜ (٥٣) كَلَّٓا اِنَّهُ تَذْكِرَةٌ (٥٤) فَمَنْ شَٓاءَ ذَكَرَهُۜ (٥٥) وَمَا يَذْكُرُونَ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُۜ هُوَ اَهْلُ التَّقْوٰى وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ (٥٦))

49-56. O halde, onlara ne oluyor ki öğütten (Kur'ân'dan) yüz çeviriyorlar?* Onlar, yaban eşekleri gibidirler ki;* aslanlardan korkup kaçmıştır.* Bilakis onlardan her biri, kendine neşredilmiş sahifeler verilmesini ister.* Hayır, hayır! Doğrusu onlar âhiretten korkmazlar.* Hayır, hayır! Şüphesiz bu Kur'ân, bir

öğüttür.* Artık dileyen ondan öğüt alır.* Ancak Allah’ın dilediği kimseler öğüt alır. Kendisinden korkulacak olan ve bağışlamaya lâyık olan da ancak O’dur.

İzah: Sûre-i Müddessir, Âyet 56 ile ilgili olarak Enes b. Malik Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kendisinden korkulacak olan ve bağışlamaya lâyık olan da ancak O’dur″ diye geçen âyet hakkında şöyle buyurdu:

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا أَهْلٌ أَنْ أُتَّقَى فَمَنْ اتَّقَانِي فَلَمْ يَجْعَلْ مَعِي إِلَهًا فَأَنَا أَهْلٌ أَنْ أَغْفِرَ لَهُ (ت عن انس بن مالك)

Allah’u Teâlâ buyuruyor ki: ″Kendisinden korkulmaya en layık olan Benim. Her kim Benden korkar ve Benimle beraber başka bir ilah tanımaz ise, onu bağışlamaya lâyık olan Benim.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 70.

75-KIYÂMET SÛRESİ

Bu sûre 40 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Genel olarak kıyâmetin hallerinden bahsettiği için ″Kıyâmet Sûresi″ ismi verilmiştir. Başındaki ifadeden dolayı ″Lâ uksimu Sûresi″ ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْوَاقِعَةِ في كُلِّ لَيْلَةٍ لَمْ تُصِبْهُ فَاقَةٌ أَبَدًا وَمَنْ قَرَأَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ لا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ لَقِيَ اللّٰهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَوَجْهُهُ فِي صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ (كر عن ابن عباس)

″Kim her gece Vâkıa Sûresi’ni okursa, ebedî fakirlik yüzü görmez. Her kim her gece Kıyâmet Sûresi’ni okursa, kıyâmet günü yüzü ayın on dördü gibi olarak Allah’a kavuşur.″[1]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, Hadis No: 5462.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(لَٓا اُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيٰمَةِۙ (١) وَلَٓا اُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ (٢) اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُۜ (٣) بَلٰى قَادِرٖينَ عَلٰٓى اَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ (٤))

1-4. Hayır! Kıyâmet gününe yemin ederim,* ve hayır! Nefs-i Levvâme’ye yemin ederim ki (mutlaka diriltileceksiniz).* İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı mı sanıyor?* Evet, parmak uçlarını bile düzeltmeye kâdiriz.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Nefs-i Levvâme″, Tasavvuf’ta olan yedi nefis mertebesinden biridir. Bu yedi nefis mertebesi ise şöyledir: Nefs-i Emmâre, Nefs-i Levvâme, Nefs-i Mülhime, Nefs-i Mutmainne, Nefs-i Râziye, Nefs-i Marziye ve Nefs-i Safiyye’dir.

Nefs-i Levvâme’de olan kimse, hatâlarından dolayı kendi kendine levm eder, yani nefsini kınar. ″Ey Nefis! Beni azdırdın″ der. Hakkı bâtılı bilir, bâzen nefis kendini aldatır; nefsine uyar, günah işler, fakat pişman olur.

Bu yedi nefis mertebesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Fecr, Âyet 27-30‘un izahlarına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Evet, parmak uçlarını bile düzeltmeye kâdiriz″ diye buyrulmaktadır. Burada Allah’u Teâlâ, özellikle parmak uçlarına dikkat çekerek, düzeltmeye kâdiriz, diye bir ifade kullanmıştır. Her insanın, parmak uçlarındaki izler farklılık göstermektedir. İşte Allah’u Teâlâ kulları hesap için tekrar yarattığında, en ince detayına kadar, hattâ parmak izlerini dahi aynı şekilde yaratmaya kâdiriz, diye buyurmuştur.

بَلْ يُرِيدُ الْاِنْسَانُ لِيَفْجُرَ اَمَامَهُۚ (٥) يَسْـَٔلُ اَيَّانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِۜ (٦) فَاِذَا بَرِقَ الْبَصَرُۙ (٧) وَخَسَفَ الْقَمَرُۙ (٨) (وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُۙ (٩) يَقُولُ الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ اَيْنَ الْمَفَرُّۚ (١٠) كَلَّا لَا وَزَرَۜ (١١) اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍۨ الْمُسْتَقَرُّۜ (١٢) يُنَبَّؤُا الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَاَخَّرَۜ (١٣) بَلِ الْاِنْسَانُ عَلٰى نَفْسِهٖ بَصٖيرَةٌۙ (١٤) وَلَوْ اَلْقٰى مَعَاذٖيرَهُۜ (١٥)((

5-15. Fakat insan, günahında devam etmek ister* ve ″Kıyâmet ne vakit kopacaktır?″ diye sorar.* Kıyâmet, gözlerin dehşetinden şaşmış olduğu,* ayın ışığının gittiği,* güneş ile ay bir araya toplandığı vakit kopar.* O gün insan, ″Nereye kaçalım?″ der.* Hayır, kaçacak ve sığınılacak yer yoktur.* O gün durulacak yer, Rabbinin huzurudur.* O gün insana, önceden gönderdiği ve ertelediği ameller haber verilir.* Doğrusu insan, kendi aleyhine şâhittir.* Hattâ birtakım mâzeretler öne sürse de.

İzah: ″O gün insana, önceden gönderdiği ve ertelediği ameller haber verilir″ diye geçen ifadeden maksat, ″Mahşer gününde insana, işlediği ve işlemediği hayır ve şerri haber verilir″ demektir. Bâzı âlimler, bu âyeti şöyle de izah etmişlerdir; bir kimsenin, hem sağ iken yaptığı, hem de kendisinden sonraya bıraktığı hayır veya şer amelleri kendisine mahşer gününde haber verilir ve bu kimse yaptığının karşılığını görür.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْءٌ وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ (م حم جرير ابن عبد اللّٰه)

″Her kim İslâm’da güzel bir yol açarsa, onun mükâfatı ile ondan sonra onunla amel edenlerin mükâfatı ona verilir. Üstelik onlardan hiçbirisinin ecirlerinden de

bir şey eksiltilmez. Her kim de İslâm'da kötü bir yol açarsa, onun günahı ile ondan sonra onunla amel edenlerin günahı o kimseye yazılır. Üstelik onlardan herhangi birilerinin günahlarından da bir şey eksiltilmez."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

سَبْعٌ يَجْرِي لِلْعَبْدِ أَجْرُهُنَّ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ وَهُوَ فِي قَبْرِهِ مَنْ عَلَّمَ عِلْمًا أَوْ كَرَى نَهْرًا أَوْ حَفَرَ بِئْرًا أَوْ غَرَسَ نَخْلا أَوْ بَنَى مَسْجِدًا أَوْ وَرَّثَ مُصْحَفًا أَوْ تَرَكَ وَلَدًا يَسْتَغْفِرُ لَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ (ابن ابى داود وسمويه حل هب عن انس)

"Yedi husus vardır ki, bunların mükâfatı kul için ölümünden sonra ve o, kabrinde olduğu halde yazılmaya devam eder: İlim öğreten, ırmak akıtan, kuyu kazan, bir miktar hurma ağacı diken, mescit inşaa eden, Mushaf (Kur'ân) mîras bırakan yahut ölümünden sonra kendisinin bağışlanmasını dileyecek evlat bırakan."[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Doğrusu insan, kendi aleyhine şâhittir.* Hattâ birtakım mâzeretler öne sürse de" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَحِكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ قَالَ قُلْنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يُخَلَّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا فَعَنْكُنَّ كُنْتُ أُنَاضِلُ (م عن انس)

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında iken güldü de, "Neye güldüğümü biliyor musunuz?" buyurdu. Biz: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine: "Kulun Rabbine olan hitabından!" buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: "Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?" der. Allah'û Teâlâ da: "Evet, korudum" buyurur. Kul da: "Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum" der. Allah'u Teâlâ: "Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn melekleri kâfidir" buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: "Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına, "Konuş" denilir. Onlar kişinin amelini haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: "Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmiştim" der.[3]

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 20 (69 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18367, 18381.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 296/3; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 3294.

[3] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

لَا تُحَرِّكْ بِهٖ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهٖۜ (١٦) اِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْاٰنَهُۚ (١٧) فَاِذَا قَرَاْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهُۚ (١٨) ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا (بَيَانَهُۜ (١٩)

16-19. Ey Resûlüm! Onu (Kur'ân'ı) acele almak için dilini kımıldatma.* Şüphesiz onu (kalbinde) toplamak da, onu okutmak da Bize aittir.* O halde, Biz onu (Cebrâil vâsıtasıyla) okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu tâkip et.* Sonra onu açıklamak da Bize aittir.

İzah: Allah'u Teâlâ, vahyi Peygamberlerin kalbine yerleştireceğini beyan buyurmuştur. Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahiy geldiğinde, kendisi onu ezberlemek amacıyla çok titizlik gösterdiği için sıkıntıya düşerdi. Cebrâil Aleyhisselâm her âyeti okuduğunda, o da hemen onunla beraber okurdu. Allah'u Teâlâ bunun üzerine bu ve benzeri âyetleri indirdi ve onun sıkıntıya düşmemesini, kendisinin kalbine onu yerleştireceğini ve bu nedenle vahyi alırken acele etmemesini emretti.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 71; Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 4.

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَۙ (٢٠) وَتَذَرُونَ الْاٰخِرَةَۜ (٢١) وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌۙ (٢٢) اِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌۚ (٢٣) (وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌۙ (٢٤) تَظُنُّ اَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌۜ (٢٥)

20-25. Hayır, hayır! Siz dünyâ hayâtını seversiniz* ve âhireti bırakırsınız.* O günde birtakım yüzler parıldar;* Rabblerine bakarlar.* O gün birtakım yüzler de asık ve kararmıştır;* bel kemiklerini kıracak büyük bir belânın geldiğini anlarlar.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَمَنْ يَنْظُرُ إِلَى جِنَانِهِ وَأَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَسُرُرِهِ مَسِيرَةَ أَلْفِ سَنَةٍ وَأَكْرَمُهُمْ عَلَى

اللّٰهِ عَزَّ وَجَلّ مَنْ يَنْظَرُ إِلَى وَجْهِهِ غُدْوَةً وَعَشِيَّةَ ثَمَّ قَرَأ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ } (ت عن ابن عمر)

″Cennet ehlinin en aşağı mertebede olanı şu kişidir ki; bahçelerini, eşlerini, bol nîmetlerini, hizmetçilerini ve tahtlarını bin senelik mesâfeye kadar görecektir. Cennet ehlinin Allah katında en makbul olanı da şu kişidir ki, sabah akşam Allah'ın Cemâlini görecektir.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O günde birtakım yüzler parıldar;* Rabblerine bakarlar″ mealindeki Sûre-i Kıyâmet, Âyet 22-23'ü okudu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 16.

(كَلَّٓا اِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَۙ (٢٦) وَقٖيلَ مَنْ۔ رَاقٍۙ (٢٧) وَظَنَّ اَنَّهُ الْفِرَاقُۙ (٢٨) وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِۙ (٢٩) اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍۨ الْمَسَاقُۜ (٣٠))

26-30. Hayır, hayır! Can boğaza geldiği* ve ″Bunu tedâvi edebilecek kim var?″ denildiği* ve kendisi artık (dünyâdan) ayrılık vaktinin geldiğini anlayınca* ve ayakları birbirine dolaştığı vakit,* o gün Rabbinin huzurundan başka sevk olunacak yer yoktur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de ölüm döşeğinde olan bir kimse için, ″Bunu tedâvi edebilecek kim var?″ diye buyrulmaktadır. Yani, onu da ölümden kurtarabilecek uzman bir doktor mevcut mudur? Yahut ölüm meleği der ki: ″Bunun ruhunu rahmet melekleri mi, yoksa azap melekleri mi alıp kaldıracaktır?″ mânâsına gelir.

Âyet-i Kerîme'nin metninde geçen ″Râk″ kelimesi, duâ ve efsunda bulunan, sözle veya fiille şifâya vesîle olan doktor, anlamındadır. Yukarıya çıkan, yükselen kimse mânâsını da ifade eder.

(فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلّٰىۙ (٣١) وَلٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰىۙ (٣٢) ثُمَّ ذَهَبَ اِلٰٓى اَهْلِهٖ يَتَمَطّٰىۜ (٣٣) اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰىۙ (٣٤) ثُمَّ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰىۜ (٣٥))

31-35. Fakat (inkârcı insan) ne tasdik etti, ne de namaz kıldı.* Bilakis (Kur'ân'ı) yalanladı ve yüz çevirdi.* Sonra kibirlenerek ailesine gitti.* Sen helâke lâyıksın lâyık!* Sonra yine sen helâke lâyıksın lâyık!

İzah: Katâde Hazretleri diyor ki: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ebû Cehil'i yakaladı, elinden tuttu ve ona: ″Sen helâke lâyıksın lâyık!* Sonra

yine sen helâke lâyıksın lâyık!″ buyurdu. Ebû Cehil: ″Ey Muhammed! Ne sen, ne de Rabbin bana bir şey yapabilirsiniz. Zîrâ ben, Mekke’nin iki dağı arasındaki en güçlü kimseyim″ dedi. Bedir Savaşı başladığında yine Müslümanlara üstten baktı ve ″Artık bu günden sonra Allah’a kulluk edilmeyecektir″ dedi. Allah’u Teâlâ da onun boynunu vurdurdu ve onu en kötü bir şekilde öldürttü.

Ebû Cehil’in, nasıl zelil olarak öldürüldüğüne dair Sûre-i Enfâl, Âyet 44’ün izahına bakınız.

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًىؕ (٣٦) اَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنٰىۙ (٣٧) ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰىۙ (٣٨) فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰىؕ (٣٩) اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰۤى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰى (٤٠)

36-40. İnsan, başıboş bırakılacağını mı zanneder?* O, rahime atılan nutfe’den (sperm’den) değil midir?* Sonra o nutfe, alaka (embriyo) oldu. Allah’u Teâlâ, o alaka’dan insanı yarattı ve ona güzel bir sûret verdi.* Ve ondan erkek, dişi iki sınıf yarattı.* Bunlara muktedir olan Allah, ölüleri diriltmeye kâdir değil midir?

İzah: Bu sûrenin son âyeti ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ مِنْكُمْ {وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ} فَانْتَهَى إِلَى آخِرِهَا {أَلَيْسَ اللّٰهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ} فَلْيَقُلْ بَلَى وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ وَمَنْ قَرَأَ {لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ} فَانْتَهَى إِلَى {أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى} فَلْيَقُلْ بَلَى وَمَنْ قَرَأَ {وَالْمُرْسَلَاتِ} فَبَلَغَ {فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ} فَلْيَقُلْ آمَنَّا بِاللّٰهِ (د عن ابى هريرة)

Sizden kim Tin Sûresi’ni okuyup son âyeti olan, ″Allah’u Teâlâ, hâkimlerin hâkimi değil midir?″ buyruğuna gelince, ″Evet, ben buna şâhitlik edenlerdenim″ desin. Kıyâmet Sûresi’ni okuyup son âyeti olan, ″Bunlara muktedir olan Allah, ölüleri diriltmeye kâdir değil midir?″ buyruğunu okuduğunda, ″Şüphesiz evet″ desin. Kim de Mürselât Sûresi’ni okuyup en son âyeti olan, ″Onlar, Kur’ân’dan sonra hangi söze inanırlar?″ buyruğunu tamamlayınca da, ″Şüphesiz Allah’a inandık″ desin.[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154.

76-İNSÂN SÛRESİ

Bu sûre 31 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İnsanların durumlarını beyan ettiği için ″İnsân Sûresi″ ismi verilmiştir. Yine ″Zaman″ anlamına gelen ″Dehr″ kelimesinden dolayı ″Dehr Sûresi″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حٖينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْـًٔا مَذْكُورًا (١) اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍۗ نَبْتَلٖيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمٖيعًا بَصٖيرًا (٢) اِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبٖيلَ اِمَّا شَاكِرًا وَاِمَّا كَفُورًا (٣)

1-3. Gerçekten insanın üzerinden öyle bir zaman geçti ki, o vakit insan, bilinip yâd olunmuş bir şey değildi.* Biz insanı imtihan etmeyi isteyerek, biri diğeriyle karışan bir nutfe'den (sperm'den) yarattık ve onu işitmeye ve görmeye muktedir kıldık.* Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Gerçekten insanın üzerinden öyle bir zaman geçti ki, o vakit insan, bilinip yâd olunmuş bir şey değildi″ diye buyrulmaktadır. Bir kısım âlimlere göre; insanın üzerinden geçtiği zikredilen bu zamanın, sınırları belli değildir. Bu itibarla insana ruh üflenmeden veya yaratılmadan önce ne kadar zaman geçtiği bilinememektedir.

Yine Allah'u Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: ″Biz insanı imtihan etmeyi isteyerek, biri diğeriyle karışan bir nutfe'den (sperm'den) yarattık…″ diye buyurmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in azatlısı olan Sevban Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Bir Yahudi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek bâzı sorular sormuştur. Bunlardan birinde şöyle söylemiştir:

وَجِئْتُ أَسْأَلُكَ عَنْ شَيْءٍ لَا يَعْلَمُهُ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ رَجُلٌ أَوْ رَجُلَانِ قَالَ يَنْفَعُكَ إِنْ حَدَّثْتُكَ قَالَ أَسْمَعُ بِأُذُنَيَّ قَالَ جِئْتُ أَسْأَلُكَ عَنْ الْوَلَدِ قَالَ مَاءُ الرَّجُلِ أَبْيَضُ وَمَاءُ الْمَرْأَةِ أَصْفَرُ فَإِذَا اجْتَمَعَا فَعَلَا مَنِيُّ الرَّجُلِ مَنِيَّ الْمَرْأَةِ أَذْكَرَا بِإِذْنِ اللّٰهِ وَإِذَا عَلَا مَنِيُّ الْمَرْأَةِ مَنِيَّ الرَّجُلِ آنَثَا بِإِذْنِ اللّٰهِ قَالَ الْيَهُودِيُّ لَقَدْ صَدَقْتَ وَإِنَّكَ لَنَبِيٌّ ثُمَّ انْصَرَفَ فَذَهَبَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ سَأَلَنِي هَذَا عَنْ الَّذِي سَأَلَنِي عَنْهُ

(وَمَا لِي عِلْمٌ بِشَيْءٍ مِنْهُ حَتَّى أَتَانِيَ اللّٰهُ بِهِ (م عن ثوبان

″Sana yer ehlinden kimsenin bilemeyeceği, ancak bir Peygamberin yahut bir iki kişinin bilebileceği bir şeyi sormak için geldim″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sana cevabı söylersem, bu söylemem sana menfaat verir mi?″ diye buyurdu. O da: ″Kulaklarımla duyarım″ dedi ve konuşmasına şöyle devam etti: ″Sana çocuğun mahiyetinden soruyorum?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Erkeğin suyu beyazdır, kadının suyu sarıdır. Bu ikisi birleştikleri zaman erkeğin menisi, kadının menisine gâlip gelirse, Allah'ın izniyle erkek çocuk meydana getirirler. Kadının menisi erkeğin menisine gâlip gelirse yine Allah'ın izniyle kız çocuğu meydana getirirler″ buyurdu. Bunun üzerine Yahudi: ″Yemin ederim ki, sen doğru söyledin ve yine yemin ederim ki sen muhakkak bir Peygambersin″ dedi ve sonra ayrılıp gitti. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu kişi sormak istediği şeyleri bana sormuştur. Halbuki o sorulardan hiçbirinin cevabını bilmiyordum. Nihâyet o soruların cevabını bana Allah'u Teâlâ bildirdi″ diye buyurdu.[1]

Yine Allah'u Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: ″Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör″ diye buyurmaktadır. Hakk Teâlâ, her kuluna hidâyet yolunu göstermiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ حَتَّى يُعْرِبَ عَنْهُ لِسَانُهُ فَإِذَا أَعْرَبَ عَنْهُ لِسَانُهُ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا (حم جابر بن عبد اللّٰه)

″Her doğan fıtrat (İslâm) üzere doğar. Nihâyet dili, ifade gücüne kavuşur. Dili ifade gücüne kavuşunca (büluğ çağına erişince), ister şükredici olur, ister nankör. ″[2]

Her doğanın İslâm fıtratı üzerine doğduğu ve büluğa erince de hidâyet yolunu veya dalâlet yolunu seçmenin kulun irâdesinde olduğuna dair geniş bilgi için Sûre-i Rûm, Âyet 30 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Hayz 8 (34).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14277.

اِنَّٓا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَاۡ وَاَغْلَالًا وَسَعِيرًا (٤) اِنَّ الْاَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًاۚ (٥) (

( )عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا (٦

4-6. Hakikaten Biz, kâfirler için zincirler, demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık.* Şüphesiz ki hâlisâne ibâdet sahipleri de, kâfur suyu katılmış bir kâseden şarap içerler.* Bir pınar ki, Allah'ın has kulları ondan içerler ve onu istedikleri yere fışkırtarak akıtırlar.

(يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا (٧) وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلٰى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا
وَاَسِيرًا (٨) اِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا (٩) اِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا
( )قَمْطَرِيرًا (١٠) فَوَقٰيهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰيهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًاۚ (١١

7-11. O Allah'ın has kulları, adaklarını yerine getirirler ve şerri (azâbı) her tarafa yayılmış bir günden korkarlar.* Ona ihtiyaçları olduğu halde yemeklerini yoksula, yetime ve esire yedirirler* ve onlara derler ki: ″Biz size ancak Allah rızâsı için yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz.* Şüphesiz biz, çetin ve dehşetli olan bir günün azâbından dolayı Rabbimizden korkarız.″* Allah'u Teâlâ da o günün dehşetinden onları korur ve yüzlerine güzellik ve kalplerine sevinç verir.

İzah: Adakları yerine getirmeyle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللّٰهَ فَلْيُطِعْهُ وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِهِ (خ عم عائشة

″Her kim Allah'a itaat etmek üzere adak adarsa ona uysun. Her kim de Allah'a isyan etmek üzere adak adarsa, Allah'a isyan etmesin.″[1]

Adak hakkında daha geniş bilgi Sûre-i Bakara, Âyet 270 ve izahına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Ona ihtiyaçları olduğu halde yemeklerini yoksula, yetime ve esire yedirirler″ diye buyrulmaktadır. Burada vasıfları zikredilen kimseler ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Bu Âyet-i Kerîme, Hz. Ali ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kızı Hz. Fâtıma hakkındadır. Hz. Ali, bir gece bir miktar arpa karşılığında bir hurmalığı suladı. Sabah olup da ücreti olan arpayı alınca eve geldi, üçte birini öğütüp ondan ″Hazîra″ dedikleri bir yemek yaptılar. Yemek pişince bir yoksul geldi ve yemek istedi de pişen yemeği ona verdiler. Sonra ikinci üçte birini de

öğütüp yemek yaptılar. Bu yemek pişince bu sefer de bir yetim gelip bir şeyler istedi. Bu yemeği de o yetime verdiler ve kalan son üçte birini de öğütüp ondan yemek yaptılar. Bu yemek pişince bu sefer müşriklerden bir esir geldi ve bir şeyler istedi. Son yemeklerini de ona verdiler ve o günü aç olarak geçirdiler. İşte bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu.

[1] Sahih-i Buhârî, Îman ve'n-Nuzûr 18.

وَجَزٰيهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًاۙ (١٢) مُتَّكِـِٔينَ فيهَا عَلَى الْاَرَائِكِۚ لَا يَرَوْنَ فيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًاۚ (١٣) وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا (١٤) وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَاَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَاۙ (١٥) قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا (١٦) وَيُسْقَوْنَ فيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًاۚ (١٧) عَيْنًا فيهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيلًا (١٨) وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَۚ اِذَا رَاَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا (١٩)

12-19. Ve sabırları sebebiyle, onlara mükâfat olarak Cennet ve Cennette ipekten elbiseler ihsan eder.* Orada tahtlar üzerine yaslanırlar. Orada ne güneşin sıcaklığını, ne de soğuğun şiddetini görürler.* Onların üzerlerine o Cennet ağaçlarının gölgeleri yakındır ve meyveleri de yakın olur.* Etraflarında gümüşten kaplar ve billûrdan kadehler dolaştırılır.* Gümüşten billûrlar ki, onların miktar ve şekli arzularına uygundur.* Orada onlar, bir kadehten içirilirler ki, ona katılmış olan Zencebil'dir.* O Zencebil, Cennette "Selsebîl" diye isimlendirilen bir pınardır.* Onların etrafında ebedîler olan vildân (genç hizmetçiler) dolaşır ki, sen onları gördüğünde, saçılmış inciler sanırsın.

İzah: Sabır hakkında İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنْ الصَّبْر فَقَالَ الصَّبْر أَرْبَعَة أَوَّلُهَا الصَّبْر عِنْد الصَّدْمَة الْأُولَى وَالصَّبْر عَلَى أَدَاء الْفَرَائِض وَالصَّبْر عَلَى اِجْتِنَاب مَحَارِم اللّٰه وَالصَّبْر عَلَى الْمَصَائِب (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sabır hakkında sorulunca, şöyle buyurdu: "Sabır dört türlüdür. Bunların ilki, öfke esnasında sabırdır. Farzları edaya karşı sabır, Allah'ın haram kıldığı şeylerden uzak durmaya karşı sabır ve musîbetlere karşı sabırdır."[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 19, s. 136.

وَاِذَا رَاَيْتَ ثَمَّ رَاَيْتَ نَعيمًا وَمُلْكًا كَبيرًا (٢٠) عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَاِسْتَبْرَقٌۘ وَحُلُّوا اَسَاوِرَ مِنْ (

))فِضَّةً وَسَقَٰيهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا (٢١) اِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا ۟ (٢٢

20-22. Orada hangi tarafa bakarsan, bir nîmet ve büyük bir mülk görürsün.* Onların üzerlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır ve gümüşten bileziklerle süslenmişlerdir. Rableri onlara tertemiz şarap içirmiştir.* Onlara: ″İşte bu, sizin mükâfatınızdır. Amelleriniz makbul olmuştur″ denir.

İzah: Bu sûrenin başından buraya kadar olan âyetlerle ilgili olarak İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْحَبَشَةِ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:سَلْ وَاسْتَفْهِمْ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فُضِّلْتُمْ عَلَيْنَا بِالصُّوَرِ وَالأَلْوَانِ وَالنُّبُوَّةِ أَفَرَأَيْتَ إِنْ آمَنْتُ بِمِثْلِ مَا آمَنْتَ بِهِ وَعَمِلْتُ مِثْلَ مَا عَمِلْتَ بِهِ إِنِّي لَكَائِنٌ مَعَكَ فِي الْجَنَّةِ؟ قَالَ: نَعَمْ ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُ لَيُرَى بَيَاضُ الأَسْوَدِ فِي الْجَنَّةِ مِنْ مَسِيرَةِ أَلْفِ عَامٍ ... (طب عن ابن عمر)

Habeşlilerden bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Sor ve anlamaya çalış″ dedi. Adam dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Siz şekil, renk ve nübüvvetle bize üstün kılındınız. Eğer senin inandığına inanır, senin yaptığını yaparsam, ben de seninle birlikte Cennette olacak mıyım? Eğer ben senin îman ettiğine Îman edersem, senin amelin gibi amelde bulunursam, ben de seninle Cennette olacak mıyım?″ diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Evet, nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, siyahi bir kimsenin Cennetteki beyazlığı ve aydınlığı bin yıllık mesafeden görülür.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: Kim -Lâ ilâhe illallâh- derse, bununla onun Allah katında bir ahdi olur. Kim -Sübhânallâhi velhamdulillâhi- derse bunun karşılığında Allah katında yüz yirmi dört bin hasenesi olur. Bunun üzerine adam: ″Peki, buna rağmen biz nasıl helâk oluruz?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Kişi mahşer gününde öyle amellerle gelir ki, eğer onu bir dağın üzerine bırakacak olursa, o dağa bile ağır gelir. Fakat Allah'ın nîmetlerinden bir nîmet onun karşısına konur ve hepsini tüketecek kadar azaltır. Allah'ın rahmetine daldırdığı kimseler müstesnâdır. Bunun üzerine İnsan Sûresi, başından itibaren ″Orada hangi tarafa bakarsan, bir nîmet ve büyük bir mülk görürsün″ mealindeki Sûre-i İnsân, Âyet 20'ye kadar nâzil oldu. Habeşli adam dedi ki: ″Senin Cennette iki gözünün gördüğünü benim gözüm de görecek mi?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ dedi. Adam ağlayarak ruhunu teslim etti. İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ der ki: ″Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in onu kendi eliyle kabrine yatırdığını gördüm.″[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي مُلْكِ أَلْفَيْ سَنَةٍ يَرَى أَقْصَاهُ كَمَا يَرَى أَدْنَاهُ يَنْظُرُ فِي أَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَإِنَّ أَفْضَلَهُمْ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي وَجْهِ اللّٰهِ تَعَالَى كُلَّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ (حم ابو الشيخ فى العظمة ك عن ابن عمر)

″Cennet ehlinin derece bakımından en düşük olanları bile, oturduğu köşkünden bin senelik mesâfeye kadar etrafı seyrederler. En yakın yeri gördükleri gibi, en uzak yeri de görebilirler. Hanımlarına, hizmetçilerine ve yataklarına bakıp seyrederler. En üstün dereceye sahip olanları da; günde iki kere Allah’ın Cemâlini seyrederler.″[2]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 13419.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 4395.

اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ تَنْزٖيلاًۚ (٢٣) فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ اٰثِمًا اَوْ كَفُوراًۚ (٢٤) وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَاَصٖيلاًۚ (٢٥) وَمِنَ الَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوٖيلًا (٢٦)

23-26. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Kur’ân’ı sana parça parça indiren Biziz Biz.* O halde Rabbinin hükmüne sabret. Onlardan hiçbir günahkâra ve nanköre itaat etme.* Sabah akşam Rabbinin ismini zikret* ve gecenin bir kısmında O’na secde et (namaz kıl) ve gecenin uzun bir kısmında da O’nu tesbih et.

İzah: ″O halde, Rabbinin hükmüne sabret. O kâfirlerden hiçbir günahkâra ve nanköre itaat etme″ diye geçen Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair şu rivâyet nakledilmiştir:

Utbe İbn-i Rabîa, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Bu dâvândan vazgeç, seni mehir istemeden kızımla evlendireyim″ demiş ve müşrik beylerinden Velid b. Muğire de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Sen bu dâvândan vazgeçersen, sana râzı olacağın miktarda mal veririm″ diye söylemiş. İşte bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Ayrıca bu âyetlerde Allah’u Teâlâ, Resûlüne sabah akşam zikrullah etmesini, gece namaz kılmasını ve Allah’ı tesbih etmesini emretmiştir.

Zikrullah ve namaz hakkında İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِى الْمُصَلِّينَ اِلّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِى الذَّاكِرِينَ اِلّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı."[1] Namazda da zikirde de hepimizden ileriydi, demektir.

Hz. Âişe'den nakledilen bir diğer hadiste de şöyle buyrulmuştur:

(كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللّٰهَ جَمِيعَ اَحْيَانِهِ (خ م د ت حم حب ه عن عائشة

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bütün vakitlerinde (gizli, açık) zikrullah ederdi."[2]

Gece namazına dair de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سُئِلَ أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ وَأَيُّ الصِّيَامِ أَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَأَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ صِيَامُ شَهْرِ اللّٰهِ الْمُحَرَّمِ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, "Farzlardan sonra namazların efdali ve Ramazan ayından sonra orucun efdali hangisidir?" diye soruldu. Buyurdu ki: "Farzlardan sonra namazların efdali geceleri kılınan teheccüd namazıdır. Ramazan ayından sonra orucun efdali de, Allah'ın ayı olan Muharrem orucudur. "[3]

Tesbih hakkında da Deylemî'nin "Müsned'ül Firdevs" adlı eserinde Hz. Ali'den merfu olarak şu Hadis-i Şerif zikredilmiştir:

(نِعْمَ الْمُذَكِّرُ السُّبْحَةُ.)الديلمى عن على

"Tesbih en güzel hatırlatıcıdır."[4]

Bu sebeple bâzı Sahâbîlerin çakıl taşları, hurma çekirdekleri ve düğümlü ipliklerle tesbih çektikleri sâbit olmuştur. Ebû Nuaym'in naklettiğine göre, Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'nun torunu, dedesi hakkında şöyle buyurmuştur:

أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ كَانَ لَهُ خَيْطٌ فِيهِ أَلْفَا عُقْدَةٍ فكَانَ لَا يَنَامُ حَتَّى يُسَبِّحَ بِهِ اثْنَيْ عَشر أَلْفَ تَسْبِيْحَةٍ. (نعيم بن محرر

(بن ابى هريرة عن جده ابى هريرة)

″(Dedem) Ebû Hüreyre’nin üzerinde, iki bin tâne düğüm bulunan bir ipi vardı. O, on iki bin tesbih çekmeden uyumazdı.″[5]

[1] Râmûz’ul Ehâdîs, s. 547/15; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[2] Sahih-i Müslim, Hayz 30 (117 Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 9; Sünen-i Tirmizî, Daavât 7.

[3] Sahih-i Müslim, Sıyam 38 (202, 203).

[4] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 20109; Büyük Şâfii İlmihali, s. 151.

[5] Ebû Nuaym İsfehâni, Hilyet’ul-Evliyâ, c. 1, s. 383.

(اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَٓاءَهُمْ يَوْمًا ثَقٖيلًا (٢٧) نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَٓا اَسْرَهُمْۚ وَاِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَٓا اَمْثَالَهُمْ تَبْدٖيلًا (٢٨) اِنَّ هٰذِهٖ تَذْكِرَةٌۚ فَمَنْ شَٓاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبٖيلًا (٢٩))

27-29. O kâfirler, dünyâ hayatını severler ve önlerindeki ağır bir günü (mahşer gününü) bırakırlar.* Onları yaratıp, yaratılışlarını sağlam yapan da Biziz. İstersek onları helâk eder; yerlerine benzerlerini getiririz.* Şüphesiz bu âyetler, bir öğüttür. Artık dileyen, Rabbine giden bir yol tutar.

(وَمَا تَشَٓاؤُ۫نَ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٖيمًا حَكٖيمًاۗ (٣٠) يُدْخِلُ مَنْ يَشَٓاءُ فٖي رَحْمَتِهٖۜ وَالظَّالِمٖينَ اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلٖيمًا (٣١))

30-31. Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* O, dilediğini rahmetine girdirir. Zâlimlere gelince, onlar için elim bir azap hazırlamıştır.

İzah: Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de: ″Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz″ diye buyurmaktadır. Yani bu ifade, Ey insanlar! Siz tek başınıza bir irâdeye, bir dilemeye sahip değilsiniz; sizin irâdeniz cüz’idir. Mademki Allah’u Teâlâ, size akıl ve irâde vermiş, öyleyse aklınızı ve irâdenizi kötüye kullanmayın; hidâyet yoluna kullanın ve Allah’ın emrettiği hak yol üzere olun ki, kurtuluşa eresiniz, mânâsına gelir.

Yahut birçok Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere hidâyet, ancak Allah’u Teâlâ’nın

dilemesiyledir. Hakk Teâlâ, kişinin yönelmesine göre ona hidâyet eder veya dalâlette bırakır. Allah dilemedikçe, hidâyet edecek kimse yoktur, mânâsına gelir.

77-MÜRSELÂT SÛRESİ

Bu sûre 50 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″Gönderilenler″ anlamına gelen ″Mürselât″ kelime-sinden almıştır.

Bu sûre hakkında İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَارٍ فَنَزَلَتْ وَالْمُرْسَلاتِ عُرْفًا فَإِنَّا لَنَتَلَقَّاهَا مِنْ فِيهِ إِذْ خَرَجَتْ حَيَّةٌ مِنْ جُحْرِهَا فَابْتَدَرْنَاهَا لِنَقْتُلَهَا فَسَبَقَتْنَا فَدَخَلَتْ جُحْرَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وُقِيَتْ شَرَّكُمْ كَمَا وُقِيتُمْ شَرَّهَا (خ عن ابن مسعود)

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber Mina'daki bir mağarada bulunuyorduk. O sırada Mürselât Sûresi nâzil oldu. Bizler o sûreyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ağzından almaya çalışıyorduk. Ansızın bir yılan kendi yuvasından çıkıverdi. Biz hemen onu öldürmeye davrandık. Fakat yılan bizden kaçtı ve yuvasına girdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Siz nasıl yılanın şerrinden korundunuz ise, o da sizin şerrinizden korundu.″[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'nın azatlısı Kureyb'den de şu hâdise nakledilmiştir:

Ben, Mürselât Sûresi'ni okudum. Hz. Abbas'ın hanımı Umm'ül-Fadl benim sesimi duydu, ağlayarak dedi ki: ″Allah'a yemin olsun ki yavrucuğum sen bu sûreyi okumakla bana şunu hatırlattın. Bu sûre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in akşam namazında okuduğunu duyduğum son sûredir.″

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 15.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًاۙ (١) فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًاۙ (٢) وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًاۙ (٣) فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًاۙ (٤) فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًاۙ
(٥) عُذْرًا اَوْ نُذْرًاۙ (٦) اِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌۜ (٧))

1-7. İhsan ile gönderilenlere,* şiddetle esip savuranlara,* yaydıkça yayanlara,* ayırdıkça ayıranlara* ve zikri getirenlere yemin olsun ki* bu, özür ve korkutmak içindir.* Şüphesiz size vaad edilen (kıyâmet), mutlaka gerçekleşecektir.

İzah: Müfessirler tarafından, Âyet-i Kerîme’de geçen ″İhsan ile gönderilenlere″ ifadesine, ilâhî hikmetler ile Peygamberlere gönderilmiş olan meleklere yemin olsun, diye mânâ verilmiştir. Diğer bir görüşe göre, gönderilenlerden maksat, Peygamberlerdir. Bunlar, ilâhî dinî tebliğ ile emrolunmuşlardır. Başka bir görüşe göre de gönderilenlerden maksat, Rüzgârlardır. Bunlar da yeryüzüne dağılarak berekete vesîle olurlar. ″Şiddetle esip savuranlara″ ifadesine, rüzgârlar gibi her tarafa süratle dağılıp giden meleklere yemin olsun, diye mâna verilmiştir. ″Yaydıkça yayanlara″ ifadesine, Yeryüzünde ilâhî hükümleri yaymakla emrolunan meleklere veya bulutları dağıtan, yağmurları yayan rüzgârlara yemin olsun, diye mânâ verilmiştir. ″Ayırdıkça ayıranlara″ ifadesine, Allah’ın emirleri ile yere inerek hak ile bâtılın, hidâyet ile sapıklığın aralarını ayırmakla emrolunan meleklere veya Cenâb-ı Hakk’ın emirlerini tebliğ eden Peygamberlere yemin olsun, diye mânâ verilmiştir. ″Zikri getiren-lere″ ifadesine, birer öğüt içeren âyetleri Peygamberlere indirmiş olan meleklere yemin olsun, diye mânâ verilmiştir. ″Bu, özür ve korkutmak içindir″ ifadesine de, hakkı yerine getirenler hakkında mâzeret teşkil edecek şeyleri bildirmek ve inkâr edenleri de Allah’ın azâbı ile korkutmak içindir.

فَاِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْۙ (٨) وَاِذَا السَّمَٓاءُ فُرِجَتْۙ (٩) وَاِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْۙ (١٠) وَاِذَا الرُّسُلُ اُقِّتَتْۜ (١١) لِاَيِّ يَوْمٍ (
))اُجِّلَتْۜ (١٢) لِيَوْمِ الْفَصْلِۚ (١٣) وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِۜ (١٤) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ (١٥

8-15. Yıldızların ışığının yok olduğu zaman,* gök yarıldığı zaman,* dağlar ufalanıp savrulduğu zaman,* ve (mahşerde ümmetlerine şâhitlik etmek için) Peygamberler belirli bir vakitte bir araya getirildikleri zaman,* ″Bu hâdiseler, hangi güne bırakıldı?″ denilir.* ″Hak ile bâtılın ayrıldığı güne bırakıldı!″ cevabı verilir.* Ey Resûlüm! Sen, o hak ile bâtılın ayrıldığı günü bilir misin?* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

İzah: Bu âyetlerde Allah’u Teâlâ kıyâmetin kopmasından ve mahşerin dehşetinden bahsetmektedir. O gün Mü’minler için kurtuluş ve kâfirler için de veyl vardır, diye buyrulmaktadır. ″Veyl″ ifadesi; vah olsun, yazıklar olsun mânâsına gelir. Yahut helâk mânâsındadır veya Cehennemde bir vâdinin adıdır. Bu sebeple ″Veyl″ ifadesi, âyetlerde bu mânâların hepsini ifade edebilmektedir. Buradaki mânâsı da, Cehennemde olan bir vâdidir.

″Veyl″ hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki:

″Cehennemin alevi söndüğü vakit, Veyl’in kor ateşinden alınarak üzerine bırakılır ve birbirini yemeye koyulur.″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(عُرِضَتْ عَلَيَّ جَهَنَّمَ فَلَمْ أَرَ فِيْهَا وَادِياً أَعْظَمُمِنَالوَيْلِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن

″Bana Cehennem gösterildi de ben orada Veyl’den daha büyük bir vâdi görmedim.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(الْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَهْوِي فِيهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ (حم ت عن أبى سعيد

″Veyl, Cehennemde bir vâdidir ki kâfirler, üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez.″[2]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Ve (mahşerde ümmetlerine şâhitlik etmek için) Peygamberler belirli bir vakitte bir araya getirildikleri zaman″ diye bir ifade geçmektedir. Bu hususta mahşerde Peygamberlerin ümmetleri hakkında şâhitlik edecekleri ve onlara da Ümmet-i Muhammed’in şâhit olacağına dair Sûre-i Bakara, Âyet 143’te Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″Ey Mü’minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun…″

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 19, s. 158.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11287.

(اَلَمْ نُهْلِكِ الْاَوَّلٖينَ (١٦) ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْاٰخِرٖينَ (١٧) كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمٖينَ (١٨) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ
( )(١٩

16-19. Biz, öncekileri (yalanlamalarından dolayı) helâk etmedik mi?* Onlara benzeyen sonrakileri de onlara katarız.* Her mücrim hakkında işte böyle

yaparız.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

(اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَٓاءٍ مَهٖينٍۙ (٢٠) فَجَعَلْنَاهُ فٖي قَرَارٍ مَكٖينٍۙ (٢١) اِلٰى قَدَرٍ مَعْلُومٍۙ (٢٢) فَقَدَرْنَاۗ فَنِعْمَ
الْقَادِرُونَ (٢٣) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ (٢٤))

20-24. Biz sizi, hakir bir sudan yaratmadık mı?* Sonra onu sağlam bir yerde (rahimde) tuttuk;* belli bir zamana kadar.* İşte Biz buna kâdir olduk. Biz ne güzel kâdir olanız!* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

(اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ كِفَاتاًۙ (٢٥) اَحْيَٓاءً وَاَمْوَاتاًۙ (٢٦) وَجَعَلْنَا فٖيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ وَاَسْقَيْنَاكُمْ مَٓاءً فُرَاتاًۜ
(٢٧) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ (٢٨))

25-28. Biz, yeryüzünü bir toplanma yeri yapmadık mı,* hem dirilere, hem ölülere?* Ve orada yüksek, sâbit dağlar kıldık ve size tatlı bir su içirdik.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

(اِنْطَلِقُوا اِلٰى مَا كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَۚ (٢٩) اِنْطَلِقُوا اِلٰى ظِلٍّ ذٖي ثَلٰثِ شُعَبٍۙ (٣٠) لَا ظَلٖيلٍ وَلَا يُغْنٖي مِنَ
اللَّهَبِۜ (٣١) اِنَّهَا تَرْمٖي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِۚ (٣٢) كَاَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌۜ (٣٣) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ (٣٤))

29-34. O gün onlara denir ki: ″Yalanladığınız azâba gidin;* Cehennemin üç şûbeli dumanının gölgesine gidin.″* Halbuki o, ne gölgelendirir, ne de alevden korur.* O alev ki, köşk gibi büyük kıvılcımlar saçar* ve sanki o, sarı erkek develer gibidir.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

(هٰذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَۙ (٣٥) وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ (٣٦) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ (٣٧))

35-37. O gün, onların konuşamadıkları gündür* ve onlara özür dilemeleri için izin de verilmez.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

(هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِۚ جَمَعْنَاكُمْ وَالْاَوَّلٖينَ (٣٨) فَاِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكٖيدُونِ (٣٩) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ۟ (٤٠))

38-40. İşte bu, hakkı bâtıldan ayırma günüdür. O gün, sizi ve öncekileri bir araya toplarız.* Eğer (azaptan kurtulmak için) bir hileniz varsa, haydi Bana hile yapın!* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

(اِنَّ الْمُتَّقٖينَ فٖي ظِلَالٍ وَعُيُونٍۙ (٤١) وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَۜ (٤٢) كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنٖٓيـٔاً بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ
(٤٣) اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنٖينَ (٤٤) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ (٤٥))

41-45. O gün takvâ sahipleri ise, gölgede ve pınar başlarındadırlar* ve arzu

ettikleri meyvelerle nîmet içindedirler.* Onlara: ″Güzel amellerinizin mükâfatı olarak afiyetle yiyin, için″ denir.* Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا اِنَّكُمْ مُجْرِمُونَ (٤٦) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (٤٧) وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ (٤٨) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (٤٩) فَبِاَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ (٥٠)

46-50. (Ey kâfirler!) Siz de dünyâda yiyin ve biraz faydalanın, şüphesiz siz mücrimlersiniz.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.* Onlara: ″Rükû edin″ denildiği zaman, rükû etmezler.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.* Onlar, Kur’ân’dan sonra hangi söze inanırlar?

İzah: Bu sûrenin son âyeti ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ مِنْكُمْ {وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ} فَانْتَهَى إِلَى آخِرِهَا {أَلَيْسَ اللّٰهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ} فَلْيَقُلْ بَلَى وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ وَمَنْ قَرَأَ {لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ} فَانْتَهَى إِلَى {أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى} فَلْيَقُلْ بَلَى وَمَنْ قَرَأَ {وَالْمُرْسَلَاتِ} فَبَلَغَ {فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ} فَلْيَقُلْ آمَنَّا بِاللّٰهِ (د عن ابى هريرة)

Sizden kim Tin Sûresi’ni okuyup son âyeti olan, ″Allah’u Teâlâ, hâkimlerin hâkimi değil midir?″ buyruğuna gelince, ″Evet, ben buna şâhitlik edenlerdenim″ desin. Kıyâmet Sûresi’ni okuyup son âyeti olan, ″Bunlara muktedir olan Allah, ölüleri diriltmeye kâdir değil midir?″ buyruğunu okuduğunda, ″Şüphesiz evet″ desin. Kim de Mürselât Sûresi’ni okuyup en son âyeti olan, ″Onlar, Kur’ân’dan sonra hangi söze inanırlar?″ buyruğunu tamamlayınca da, ″Şüphesiz Allah’a inandık″ desin.[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154.

78-NEBE SÛRESİ

Bu sûre 40 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Nebe-i Azîm diye de bilinen; büyük haberi (kıyâmet gününe ait sual ve cevabı) içerdiği için, bu anlama gelen ″Nebe″ ismi verilmiştir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَدْ شِبْتَ قالَ شَيَّبَتْنِي هُودٌ، وَالْوَاقِعَةُ، وَالمُرْسَلاَتُ، وَعَمّ يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرتْ (ت عن ابن عباس)

Ebû Bekir Radiyallâhu anhu: ″Yâ Resûlallah! Saçların ağardı″ deyince, buyurdu ki: ″Hûd, Vâkıa, Mürselât, Nebe ve Tekvîr Sûreleri benim saçımı ağarttı.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ (١) عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ (٢) اَلَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ (٣) كَلَّا سَيَعْلَمُونَ (٤) ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ (٥))

1-5. Onlar (müşrikler), neyi sorup duruyorlar?* O büyük haberi (kıyâmeti) mi?* O haber ki, onlar onda ihtilafa düşmüşlerdir.* Hayır! Yakında bileceklerdir.* Sonra hayır! Yakında bileceklerdir.

(اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ مِهَادًا (٦) وَالْجِبَالَ اَوْتَادًا (٧) وَخَلَقْنَاكُمْ اَزْوَاجًا (٨) وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا (٩) وَجَعَلْنَا الَّيْلَ لِبَاسًا (١٠) وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا (١١) وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا (١٢) وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا (١٣))

6-13. Biz, yeryüzünü döşek yapmadık mı?* Dağları da kazık yapmadık mı?* Ve sizleri çiftler olarak yarattık.* Uykunuzu da sizin için bir istirahat zamanı kıldık.* Ve geceleri örtü kıldık.* Gündüzü de maişet vakti kıldık.* Ve üstünüzde muhkem yedi gök bina ettik* ve çok prıldayan bir kandil (güneş) yarattık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Dağları da kazık yapmadık mı?″ diye buyrulmaktadır.

Bu husus Sûre-i Lokmân, Âyet 10’da: ″… Yeryüzünde de, sizi sarsmasın diye sâbit dağlar koydu…″ ve Sûre-i Enbiyâ, Âyet 31’de: ″İnsanları sarsmasın diye yeryüzüne sâbit dağlar koyduk…″ diye geçmektedir. Allah’u Teâlâ bu âyetlerde, dünyânın yaratılışından bahsederken, yer yüzeyinin hareket etmemesi için, dağları yaratarak sâbit kıldığından bahsetmektedir. İşte Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de: ″Dağları da kazık yapmadık mı?″ diye buyurarak, bu olayı haber vermekte ve dağlarla yer yüzeyini kazık gibi sâbitlediğinden bahsetmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا خَلَقَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ الْأَرْضَ جَعَلَتْ تَمِيدُ فَخَلَقَ الْجِبَالَ فَأَلْقَاهَا عَلَيْهَا فَاسْتَقَرَّتْ… (حم عن انس بن مالك

Allah’u Teâlâ, yeryüzünü yarattığında yeryüzü sallanıyordu. Bunun üzerine dağları yaratıp onun üstüne kondurdu da yeryüzü durgunlaştı…[1]

Kur’ân’ın indirildiği dönemde, hiçbir insan tarafından bilinmeyen bu hâdise, günümüzde jeolojik bulgular sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Dağların sâdece yüzey yükseltilerinin olmadığı, dağ kökü adı verilen kısımları ile kimi zaman kendi boylarının on, on beş katı kadar yerin altına doğru uzandığı tespit edilmiştir. Dağlar bu yapısıyla, hareket hâlindeki büyük tabakaların birleştikleri noktalarda, yukarı doğru yükselerek ve aşağı doğru inerek hareket hâlindeki yer yüzeyini, tıpkı bir kazık gibi birbirine sâbitlemektedir.

İşte bu hâdise de, Kur’ân’daki mûcizelerdendir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11805.

( )وَاَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَٓاءً ثَجَّاجًاۙ (١٤) لِنُخْرِجَ بِه۪ حَبًّا وَنَبَاتًاۙ (١٥) وَجَنَّاتٍ اَلْفَافًاۜ (١٦)

14-16. Ve bulutlardan şarıl şarıl dökülen su indirdik.* Onunla taneler ve bitkiler çıkaralım* ve sık ağaçlı bahçeler çıkaralım diye.

(اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ م۪يقَاتًاۙ (١٧) يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ اَفْوَاجًاۙ (١٨) وَفُتِحَتِ السَّمَٓاءُ فَكَانَتْ اَبْوَابًاۙ
( )(١٩) وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًاۜ (٢٠

17-20. Şüphesiz ki, hakkı bâtıldan ayırma günü, belirlenmiş bir vakittir.* O gün, Sûr’a üflenir de (kabirlerinizden kalkıp mahşere) bölük bölük gelirsiniz.* Gök açılıp birçok kapılar hâsıl olur* ve dağlar, yürüyüp serap gibi olur.

İzah: Berâ İbn-i Âzib Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

إِنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا قَوْلُ اللّٰهِ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا فَقَالَ: يَا مُعَاذُ سَأَلْتَ عَنْ عَظِيمٍ مِنَ الْأَمْرِ ثُمَّ أَرْسَلَ عَيْنَيْهِ ثُمَّ قَالَ: عَشَرَةُ أَصْنَافٍ قَدْ مَيَّزَهُمُ اللّٰهُ مِنْ جَمَاعَةِ الْمُسْلِمِينَ فَبَدَّلَ صُوَرَهُمْ فَبَعْضُهُمْ عَلَى صُورَةِ الْقِرَدَةِ وَبَعْضُهُمْ عَلَى صُورَةِ الْخَنَازِيرِ وَبَعْضُهُمْ مَنْكُوسُونَ، أَرْجُلُهُمْ فَوْقَ وَوُجُوهُهُمْ أَسْفَلُ يُسْحَبُونَ عَلَيْهَا وَبَعْضُهُمْ عُمْيٌ يَتَرَدَّدُونَ وَبَعْضُهُمْ صُمٌّ بُكْمٌ لَا يَعْقِلُونَ وَبَعْضُهُمْ يَمْضُغُونَ أَلْسِنَتَهُمْ وَهِيَ مُدَلَّاةٌ عَلَى صُدُورِهِمْ يَسِيلُ الْقَيْحُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ لُعَابًا يُقَذِّرُهُمْ أَهْلُ الْجَمْعِ وَبَعْضُهُمْ مُقَطَّعَةٌ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ وَبَعْضُهُمْ مُصَلَّبُونَ عَلَى جُذُوعٍ مِنْ نَارٍ وَبَعْضُهُمْ أَشَدُّ نَتْنًا مِنَ الْجِيَفِ وَبَعْضُهُمْ يَلْبَسُونَ جِبَابًا سَابِغَاتٍ مِنْ قَطِرَانٍ لَازِقَةٍ بِجُلُودِهِمْ، فَأَمَّا الَّذِينَ عَلَى صُورَةِ الْقِرَدَةِ فَالْقَتَّاتُ مِنَ النَّاسِ وَأَمَّا الَّذِينَ عَلَى صُورَةِ الْخَنَازِيرِ فَأَكَلَةُ السُّحْتِ وَالْمُنَكَّسُونَ عَلَى وُجُوهِهِمْ فَأَكَلَةُ الرِّبَا وَالْعُمْيُ مَنْ يَجُورُ فِي الْحُكْمِ وَالصُّمُّ الْبُكْمُ فَالْمُعْجَبُونَ بِأَعْمَالِهِمْ وَالَّذِينَ يَمْضُغُونَ أَلْسِنَتَهُمْ فَالْعُلَمَاءُ وَالْقُصَّاصُ الَّذِينَ يُخَالِفُ قَوْلُهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَالْمُقَطَّعَةُ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلِهِمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ الْجِيرَانَ وَالْمُصَلَّبُونَ عَلَى جُذُوعٍ مِنْ نَارٍ فَالسُّعَاةُ بِالنَّاسِ إِلَى السُّلْطَانِ وَالَّذِينَ هُمْ أَشَدُّ نَتْنًا مِنَ الْجِيَفِ فَالَّذِينَ يَتَمَتَّعُونَ بِالشَّهَوَاتِ وَاللَّذَّاتِ وَيَمْنَعُونَ حَقَّ اللّٰهِ وَحَقَّ الْفُقَرَاءِ مِنْ أَمْوَالِهِمْ وَالَّذِينَ يَلْبَسُونَ الْجِبَابَ فَأَهْلُ الْكِبْرِ وَالْخُيَلَاءِ وَالْفَخْرِ (ابن مردويه عن البراء بن عازب)

″Muaz b. Cebel: Yâ Resûlallah! Allah’u Teâlâ’nın, ″O gün Sûr’a üflenir de (kabirlerinizden kalkıp mahşere) bölük bölük gelirsiniz″ buyruğu ne anlama gelmektedir? diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ey Muaz! Çok büyük bir şey sordun″ karşılığını verdi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ağlamaya başladı ve şöyle buyurdu:

Allah’u Teâlâ mahşer gününde, on sınıf insanı Müslümanlardan ayırıp, bunların sûretlerini değiştirir. Bu on sınıftan bâzıları maymun sûretindedir. Bâzıları domuz sûretindedir. Bâzıları ters yüz edilmiştir, ayakları yukarıda ve yüzleri aşağıda olur ve yüzleri üzerinde sürüklenerek yürürler. Bâzıları kördür ve nereye gideceklerini bilmezler. Bâzıları hiçbir şey anlamayacak şekilde sağır ve dilsizdir. Bâzılarının dilleri göğüslerine kadar uzanmıştır. Bu dillerini çiğnerken, irin salya gibi ağızlarından akar. Orada bulunanların hepsi de onlardan tiksinirler. Bâzılarının elleri ve ayakları kesik olur. Bâzıları ateşten kütükler üzerinde çarmıha gerilirler. Bâzıları leşten daha pis kokar. Bâzıları da derilerine yapışacak bir şekilde katrandan giysiler giymiş olurlar.

Bunlardan maymun sûretinde olanlar, insanlar arasında koğuculuk yapanlardır. Domuz sûretinde olanlar, haram mal yiyenlerdir. Baş ve ayakları ters yüz edilmiş olanlar, fâiz yiyenlerdir. Kör olanlar, zâlim idârecilerdir. Sağır ve dilsiz olanlar, amellerini beğenenlerdir. Dillerini çiğneyenler, sözleri amellerini tutmayan âlimlerdir. El ve ayakları kesilmiş olanlar, komşularına eziyet verenlerdir.

Ateşten kütüklere gerilenler, mâsum insanları yöneticilere şikâyet edenlerdir. Leşten daha pis kokanlar, şehvet ve lezzetlerinin peşine düşenler ve mallarında bulunan Allah’ın hakları ile fakirlerin haklarını yerine getirmeyenlerdir. Katrandan giysiler giyenler de, övünen ve kibirlenenlerdir.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 15, s. 194-195; İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 19, s. 175-176.

اِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًاۙ (٢١) لِلطَّاغ۪ينَ مَاٰبًاۙ (٢٢) لَابِث۪ينَ ف۪يهَٓا اَحْقَابًاۚ (٢٣) لَا يَذُوقُونَ ف۪يهَا بَرْدًا وَلَا (
شَرَابًاۙ (٢٤) اِلَّا حَم۪يمًا وَغَسَّاقًاۙ (٢٥) جَزَٓاءً وِفَاقًا (٢٦)

21-26. Şüphesiz Cehennem, zebânilerin gözetleme yeridir.* Kâfirler için de bir dönüş yeridir.* Onlar, orada yetmiş binlerce sene yanarlar.* Orada bir serinlik ve lezzetle içecek bir şey tatmazlar.* Lâkin kaynar su ve Cehennem ehlinin vücutlarından akan sıvıyı içerler.* Onlar, amellerine uygun olan bu cezâ ile cezâlanırlar.

İzah: Sûre-i Nebe, Âyet 23‘ün metninde, ″Ahkâba″ diye bir ifade geçmektedir. ″Hukb″, yetmiş bin sene anlamına gelmektedir. ″Ahkâba″ da, hukb’un çoğuludur. Yani yetmiş binlerce sene yanarlar, demektir. Ben kulumu Cehenneme attım mı, yetmiş binlerce sene yanar. İşte bu şiddette, bu azapta! Bunun arkası mı gelir, ebedî tükenmez. Allah muhafaza etsin!

Bu sebeple ″Ahkâba″ ifadesine, ″Yetmiş binlerce yıl″ diye mânâ verilmiş ve bu ifadenin ebedîlik anlamına geldiği ifade edilmiştir.[1] Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretleri: ″Ahkâba’nın ne demek olduğunu kimse bilemez. Ne var ki, tek bir hukb, yetmiş bin yıl; bu yılın tek bir günü de, sizin saydığınız bin yıl gibidir″ demiştir.[2]

Cehennem öyle bir yer ki, nakledildiğine göre; Zekeriyya Aleyhisselâm’ın oğlu Yahyâ Aleyhisselâm daha çocukken, Cehennem korkusundan ağlaya ağlaya gözünün yaşları yüzüne yol etmişti. Cehennemden bahsedildiğinde onun korkusundan ağlar ağlar, avunmazmış. Bir gün, Zekeriyya Aleyhisselâm vaaz ederken etrafa bakmış ki, Yahyâ Aleyhis-selâm yok. Öyleyse millete biraz Cehennemden anlatayım, demiş.

- Ey millet! Allah’u Teâlâ Cehennemin içinde sâfî ateşten yetmiş bin dağ, bu dağın her birinin etrafında yetmiş bin şehir ve her şehirde yetmiş bin ateşten

muazzam yapılar yarattı. Her yapının içinde yetmiş bin türlü azap var. Bir kimse Cehenneme girdiğinde, bunların hepsine uğratılıp, ″Gel bakalım bu ateşin de tadına bak, şunun da tadına bak″ denilecek. Her birinin azâbı bir başkadır.

Yine bir kimseyi Cehenneme atınca, Allah’ın emriyle onun sırtına beş yüz arşın kalınlığında bir demir geçirilir, aynı kaplumbağa kabuğu gibi. Ateşin içinde demirin dışı ısındıkça, iç tarafı soğumaya başlar. O kişi ″Üşüdüm″ diye bağırır. Cehennemde görevli olan melekler kendisiyle alay ederek; ″Sen, Cehennem ateşinin içindesin, ″Üşüyorum″ diye bağırıyorsun. Halbuki sen, ″Cehennem var″ denilince alay ederdin″ derler. Bu şekilde onun içinde yetmiş bin yıl yanar. Yetmiş bin yıl yandıktan sonra, artık ateş içine geçer, orada ölüm yoktur. Bu şekilde yanarken yanarken artık Cehennem ateşine alışır. Cehennemde buz dağları da vardır. Bu sefer Allah’u Teâlâ, Cehennemdeki görevli meleklere der ki:

- O kızgın demirle beraber, onu götürün buz dağlarına atın. Götürürler buz dağlarına atarlar. Demirin dışı soğudukça da içi ısınmaya başlar. Bu sefer o, ″Yandım″ diye bağırmaya başlar. Melekler gelir alay ederler ve ″Sen, buz dağlarının içindesin, ″Yandım″ diye bağırıyorsun″ derler. Böylece yetmiş bin yıl da orada kalır.

Allah’u Teâlâ’nın hâlis kulları, ″Bizi Cehennem azâbından koru″ derler. Bu zâtlar, Cehennemin ne olduğunu bilirler. Câhiller ise, bunu bilmezler de, ″Varsın beni yaksın″ derler.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 24, s. 162.

[2] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 16, s. 295.

(اِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًاۙ (٢٧) وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا كِذَّابًاۜ (٢٨) وَكُلَّ شَيْءٍ اَحْصَيْنَاهُ كِتَابًاۙ (٢٩) فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ اِلَّا عَذَابًا (٣٠))

27-30. Çünkü onlar, hesaba çekileceklerini hiç ummuyorlardı.* Âyetlerimizi de yalanladıkça yalanlamışlardı.* Biz ise her şeyi bir kitapta (amel defterinde) kaydedip koruduk.* Kâfirlere: ″Azâbı tadın. Artık size azaptan başkasını artırmayacağız″ denir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Biz ise her şeyi bir kitapta (amel defterinde) kaydedip

koruduk″ diye buyrulmaktadır. İşte burada geçen ″Kitap″tan maksat, kirâmen kâtibîn melekleri tarafından, her kulun yaptığı hayır ve şer işlerin kayıtlı olduğu amel defteridir.

Bu husus Sûre-i İnfitâr, Âyet 10-12’de de şöyle geçmektedir:

″Halbuki yaptığınız işleri yazmakla görevli;* kirâmen kâtibîn (değerli ve güvenilir kâtip melekler) vardır.* Onlar, sizin yaptıklarınızı bilir ve kaydederler.″

Yine Sûre-i Nebe, Âyet 30 hakkında Hasan-ı Basrî Hazretlerinden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلْتُأَبَا بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيَّعَنْأَشَدِّ آيَةٍ فِي كِتَابِ اللّٰهِ عَلَى أَهْلِ النَّارِ.قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًافَقَالَ: هَلَكَ الْقَوْمُ بِمَعَاصِيهِمُ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن الحسن)

Ebû Berze el-Eslemî’ye, ″Allah’ın kitabında Cehennem ehli için en ağır gelen âyet hangisidir?″ diye sordum. O dedi ki: Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, ″Kâfirlere: ″Azâbı tadın. Artık size azaptan başkasını artırmayacağız″ denir″ diye geçen Sûre-i Nebe, Âyet 30’u okuyup, o topluluk Aziz ve Celil olan Allah’a isyan etmeleri nedeniyle helâk oldu, dediğini işittim.[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 8, s. 308.

اِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًاۙ (٣١) حَدَائِقَ وَاَعْنَابًاۙ (٣٢) وَكَوَاعِبَ اَتْرَابًاۙ (٣٣) وَكَأْسًا دِهَاقًاۜ (٣٤) لَا يَسْمَعُونَ فٖيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًاۚ (٣٥) جَزَاءً مِنْ رَبِّكَ عَطَاءً حِسَابًاۙ (٣٦) رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًاۚ (٣٧) يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلٰٓئِكَةُ صَفًّاۜ لَا يَتَكَلَّمُونَ اِلَّا مَنْ اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَقَالَ صَوَابًا (٣٨)((

31-38. Şüphesiz ki, takvâ sahipleri için kurtuluşa erecek bir yer vardır.* Bahçeler, üzümler* göğüsleri yeni çıkmış aynı yaşta kızlar* ve şarap dolu kadehler vardır.* Onlar orada ne boş bir söz, ne de bir yalan işitirler.* Bunlar, Rabbinden bir mükâfat ve yeterli bir ihsandır.* O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir, Rahmandır. O gün insanlar, O’na karşı konuşmaya muktedir değillerdir.* Ruh ve melekler saf saf dizildikleri gün, Rahmân’ın izin verdiği kimselerden başkası konuşamaz; konuşan da yalnız hakikati söyler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Ruh″ ifadesi ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir hadiste, şöyle buyrulmuştur:

الرُّوحُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ جُنْدٌ مِنْ جُنُودِ اللّٰهِ تَعَالَى لَيْسُوا مَلَائِكَةً لَهُمْ رُؤُوسٌ وَأَيْدٍ وَأَرْجُلٌ يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ.ثُمَّ قَرَأَيَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّاَفإِنَّ هَؤُلَاءِ جُنْدٌ وَهَؤُلَاءِ جُنْدٌ. (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Sûre-i Nebe, Âyet 38'de geçen ″Ruh″, Allah'ın ordularından bir ordudur. Bunlar melek değildirler; başları, elleri ve ayakları vardır, yerler ve içerler. Daha sonra, ″Ruh ve melekler saf saf dizildikleri gün…″ diye devam eden âyeti okudu.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 19, s. 187.

ذٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّۚ فَمَنْ شَٓاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّه۪ مَاٰبًا (٣٩) اِنَّٓا اَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَر۪يبًاۚ يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَن۪ي كُنْتُ تُرَابًا (٤٠)

39-40. İşte bu, hak olan gündür. Artık dileyen, Rabbine giden bir yol tutar.* Şüphesiz Biz sizi, yakın azap ile uyardık. O gün kişi, elleriyle yaptığı amellerine bakar ve kâfir: ″Keşke toprak olsaydım!″ der.

İzah: Âyet-i Kerîme'de kâfirlerin mahşer günü, ″Keşke toprak olsaydım!″ diye söyleyeceği ifade edilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ الْخَلْقُ كُلُّهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْبَهَائِمُ وَالدَّوَابُّ وَالطَّيْرُ وَكُلُّ شَيْءٍ فَيَبْلُغُ مِنْ عَدْلِ اللّٰهِ أَنْ يَأْخُذَ لِلْجَمَّاءِ مِنَ الْقَرْنَاءِ ثُمَّ يَقُولُ: كُونِي تُرَابًا فَذَلِكَ حِينَ يَقُولُ الْكَافِرُ: يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا (ك عن ابى هربرة)

Allah'u Teâlâ, mahşer gününde hayvanları, kuşları ve bütün yarattıklarını bir araya toplayacaktır. O gün Allah'ın adâleti, öyle bir dereceye ulaşacaktır ki, boynuzsuz hayvanların hakkını boynuzlu olanlardan alacak ve sonra, ″Hepiniz toprak olun″ buyuracak. Bu nedenle kâfir, ″Keşke toprak olsaydım!″ diyecektir.[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3188.

79-NÂZİÂT SÛRESİ

Bu sûre 46 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″Şiddetle çekip çıkaranlar″ anlamına gelen ″Nâziât″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًاۙ (١) وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًاۙ (٢) وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًاۙ (٣) فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًاۙ (٤) فَالْمُدَبِّرَاتِ اَمْرًاۢ
(٥) يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُۙ (٦) تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُۜ (٧) قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌۙ (٨) اَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌۘ (٩) يَقُولُونَ ءَاِنَّا
لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِۜ (١٠) ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةًۜ (١١) قَالُوا تِلْكَ اِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌۢ (١٢) فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ
وَاحِدَةٌۙ (١٣) فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِۜ (١٤))

1-14. (Kâfirlerin ruhlarını) şiddetle çekip çıkaranlara,* (Mü’minlerin ruhlarını) yumuşak bir şekilde çekip alanlara,* (ruhların çıkarılmasında, dalgıcın denizde yüzmesi gibi) yüzüp gidenlere,* (kâfirlerin ruhlarını ateşe, Mü’minlerin ruhlarını da Cennete ulaştırmada) hızlı hareket edenlere* ve işi tedbir eden meleklere yemin olsun ki,* o gün (Sûr’un üflenmesiyle) yerin şiddetle sarsıldığı* ve o sarsıntının ardından bir başkasının geldiği gündür.* O gün, bir takım kalpler çok muzdariptir* ve onların gözleri de korkudan zillet içindedir.* Derler ki: ″(Öldükten sonra) biz gerçekten tekrar eski hâlimize mi döndürüleceğiz,* çürümüş kemikler olduğumuz zaman mı?″* Dediler ki: ″Öyle ise bu, zararlı bir dönüştür.″* Hâlbuki o, bir sayhâdan (Sûr’un üflenmesinden) ibârettir.* Bir de bakarsın ki, hepsi yeryüzündeler (mahşer yerindeler).

İzah: Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’e göre; Sûr’a üç defa üflenecektir. Birinci üflemede her şey sarsılacak ve şiddetli bir korku meydana gelecektir. İkincide her şey ölüp yere serilecek. Üçüncüde ise kabirlerinden çıkarılacaklardır.[1]

Bu hususta Übeyy b. Ka’b Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ذَهَبَ ثُلُثَا اللَّيْلِ قَامَ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا اللّٰهَ اذْكُرُوا اللّٰهَ جَاءَتْ الرَّاجِفَةُ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيهِ جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيهِ... (ت عن ابى بن كعب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gecenin üçte biri olduğunda kalkar ve

şöyle buyururdu: ″Ey insanlar! Allah’u Teâlâ’yı zikredin. Allah’u Teâlâ’yı zikredin. Çünkü o sarsan gelmiştir, arkasından onu başkası izleyecektir. Ölüm, muhtevâsındaki şeylerle gelmiş bulunmak-tadır. Ölüm, muhtevâsındaki şeylerle gelmiş bulunmaktadır…″[2]

Yine kıyâmetten sonra insanların mahşer yerindeki durumları hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَقُولُ اللّٰهُ {يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ} فَيَبْسُطهُمَا وَيَسْطَحهُمَا ثُمَّ يَمُدُّهمَا مَدّ الْأَدِيم الْعُكَاظِيّ، لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا ثُمَّ يَزْجُر اللّٰه الْخَلْق زَجْرَة وَاحِدَة فَإِذَا هُمْ فِي هَذِهِ الْأَرْض الْمُبَدَّلَة مِثْل مَا كَانُوا فِيهَا مِنَ الْأُولَى مَنْ كَانَ فِي بَطْنهَا كَانَ فِي بَطْنهَا وَمَنْ كَانَ عَلَى ظَهْرهَا كَانَ عَلَى ظَهْرهَا ثُمَّ يُنَزِّل اللّٰه عَلَيْهِمْ مَاء مِنْ تَحْت الْعَرْش ثُمَّ يَأْمُر اللّٰه السَّمَاء أَنْ تُمطِر فَتُمْطِر أَرْبَعِينَ يَوْمًا حَتَّى يَكُون الْمَاء فَوْقهمْ اِثْنَيْ عَشَر ذِرَاعًا ثُمَّ يَأْمُر اللّٰه الْأَجْسَاد أَنْ تَنْبُت فَتَنْبُت كَنَبَاتِ الطَّرَاثِيث أَوْ كَنَبَاتِ الْبَقْل حَتَّى إِذَا تَكَامَلَتْ أَجْسَادهمْ فَكَانَتْ كَمَا كَانَتْ ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ Sûre-i İbrâhîm, Âyet 48’de: ″O gün yer başka yere, gökler de başka göklere çevrilir ve insanlar, bir ve her şeye hâkim olan Allah’ın huzuruna çıkarlar″ diye buyuruyor ki, Allah’u Teâlâ gökleri ve yeri yayacak. Ukâzî köselesi gibi onları uzatıp yayacak. Sen onlarda hiçbir eğrilik göremeyeceksin.

Sonra Allah’u Teâlâ, mahlûkata öyle bir seslenecek ki, onlar bu değiştirilmiş yeryüzünde bir öncekinde (dünyâdayken) oldukları gibi olacaklar. O’nun vâdisinde olanlar yine vâdisinde, yüksek yerinde olanlar yine yükseklerinde olacaklar (nerede ölmüşse oradan dirilecek). Sonra Allah’u Teâlâ, Arş’ın altından onların üzerine bir su gönderecek ve gökyüzüne yağmur yağdırmasını emredecek. Yeryüzüne kırk gün yağmur yağdıracak. Su onların üzerinde on iki kulaç olacak. Sonra Allah’u Teâlâ cesetlere, kamış veya bakla gibi bitmelerini emredecek de onlar bitecekler. Nihâyet cesetleri, daha önce olduğu gibi tam olarak teşekkül edecek…[3]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 283.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 23.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 283. Yine bu Hadis-i Şerif için Sûre-i En’âm, Âyet 71-73’ün izahına bakınız.

هَلْ اَتٰيكَ حَدٖيثُ مُوسٰىۢ (١٥) اِذْ نَادٰيهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًىۚ (١٦) اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰىۗ (

(١٧) فَقُلْ هَلْ لَكَ اِلٰٓى اَنْ تَزَكّٰىۙ (١٨) وَاَهْدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ فَتَخْشٰىۚ (١٩) فَاَرٰيهُ الْاٰيَةَ الْكُبْرٰىۘ (٢٠) فَكَذَّبَ
وَعَصٰىۘ (٢١) ثُمَّ اَدْبَرَ يَسْعٰىۘ (٢٢) فَحَشَرَ فَنَادٰىۘ (٢٣) فَقَالَ اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰىۘ (٢٤) فَاَخَذَهُ اللّٰهُ نَكَالَ
الْاٰخِرَةِ وَالْاُو۫لٰىۜ (٢٥) اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَخْشٰىۜ (٢٦)

15-26. Ey Resûlüm! Sana Mûsâ’nın kıssası geldi mi?* Hani, Rabbi ona, mukaddes Tuvâ Vâdisi’nde şöyle nidâ etmişti:* ″Firavun’a git, şüphesiz ki o, çok azmıştır.″* Ona de ki: ″Senin (küfür ve azgınlıktan) temizlenmeye arzun var mıdır?* Ve sana, Rabbinin yolunu göstereyim de O’ndan korkasın!″* Ve Mûsâ ona, çok büyük mûcize gösterdi.* Fakat o, Mûsâ’yı yalanladı ve isyan etti.* Sonra sırtını dönüp, (mûcizeyi iptal etmek için) koşuşturmaya başladı.* Kendisine tâbi olanları topladı ve onlara nidâ etti:* ″Ben, sizin en yüce rabbinizim″ dedi.* Allah’u Teâlâ da onu âhiret ve dünyâ azâbına uğrattı.* Şüphesiz bunda, Allah’tan korkanlar için elbette bir ibret vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de zikredilen ″Tuvâ″ kelimesi, Mücâhid, İbn-i Zeyd ve Katâde Hazretlerine göre, Allah’u Teâlâ’nın, Hz. Mûsâ’ya nidâ ettiği mukaddes vâdinin adıdır.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, Hz. Mûsâ’nın Firavun’a karşı gösterdiği ″Büyük mûcize″, onun parlayan eli ve âsâsıdır. Bu husus Sûre-i A’râf, Âyet 106-108’de de şöyle geçmektedir:

Firavun da: ″Eğer mûcize ile geldin ve sözünde doğru isen, getirdiğin mûcizeyi göster″ dedi.* Bunun üzerine Mûsâ, âsâsını bıraktı. Âsâ hemen, açık bir şekilde büyük ve korkunç bir yılan oluverdi.* Ve elini koynundan çıkardı. Bir de ne görsünler o, bakanlara bembeyaz ışık saçan bir el oluvermiş.

ءَاَنْتُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمِ السَّمَٓاءُۜ بَنٰيهَاۜ (٢٧) رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوّٰيهَاۙ (٢٨) وَاَغْطَشَ لَيْلَهَا وَاَخْرَجَ ضُحٰيهَاۖ (٢٩)
وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰيهَاۜ (٣٠) اَخْرَجَ مِنْهَا مَٓاءَهَا وَمَرْعٰيهَاۖ (٣١) وَالْجِبَالَ اَرْسٰيهَاۙ (٣٢) مَتَاعًا لَكُمْ
وَلِاَنْعَامِكُمْۜ (٣٣)

27-33. Sizi yaratmak mı daha güç, yoksa göğü yaratmak mı? Allah’u Teâlâ onu bina etti.* Onu yükseltti, sonra onu düzenledi.* Gecesini karanlık, gündüzünü aydınlık etti.* Bundan sonra da yeri döşedi.* Ondan suyunu ve otlağını çıkardı.* Dağları da sağlam bir şekilde yerleştirdi.* Bunları, sizin ve hayvanlarınızın faydalanması için yaptı.

İzah: Dünyânın yaratılışı ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem

şöyle buyurmuştur:

لَمَّا خَلَقَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ الْأَرْضَ جَعَلَتْ تَمِيدُ فَخَلَقَ الْجِبَالَ فَأَلْقَاهَا عَلَيْهَا فَاسْتَقَرَّتْ فَتَعَجَّبَتْ الْمَلَائِكَةُ مِنْ خَلْقِ الْجِبَالِ فَقَالَتْ يَا رَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الْجِبَالِ قَالَ نَعَمْ الْحَدِيدُ قَالَتْ يَا رَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الْحَدِيدِ قَالَ نَعَمْ النَّارُ قَالَتْ يَا رَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ النَّارِ قَالَ نَعَمْ الْمَاءُ قَالَتْ يَا رَبِّ فَهَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الْمَاءِ قَالَ نَعَمْ الرِّيحُ قَالَتْ يَا رَبِّ فَهَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الرِّيحِ قَالَ نَعَمْ ابْنُ آدَمَ يَتَصَدَّقُ بِيَمِينِهِ يُخْفِيهَا مِنْ شِمَالِهِ (حم عن انس بن مالك)

Allah’u Teâlâ, yeryüzünü yarattığında yeryüzü sallanıyordu. Bunun üzerine dağları yaratıp onun üstüne kondurdu da yeryüzü durgunlaştı. Melekler dağların yaratılışından hayrete düşüp dediler ki: ″Ey Rabbimiz! Senin bu dağlardan daha kuvvetli yarattığın var mı?″ Allah’u Teâlâ: ″Evet, demir″ dedi. Melekler: ″Ey Rabbimiz! Senin demirden daha kuvvetli yarattığın var mı?″ dediler. Allah’u Teâlâ: ″Evet, ateş″ dedi. Melekler: ″Ey Rabbimiz! Senin yarattıkların arasında ateşten daha güçlüsü var mı?″ dediler. Allah’u Teâlâ: ″Evet, su″ dedi. Melekler: ″Ey Rabbimiz! Senin yarattıkların arasında sudan daha kuvvetlisi var mı?″ dediler. Allah’u Teâlâ: ″Evet, rüzgâr″ dedi. Melekler: ″Ey Rabbimiz! Senin yarattıkların arasında rüzgârdan daha kuvvetlisi var mı?″ dediler. Allah’u Teâlâ: ″Evet, Âdemoğlu sağından sadaka verir de onu solundan gizler″ dedi.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11805.

(فَاِذَا جَٓاءَتِ الطَّٓامَّةُ الْكُبْرٰىۘ (٣٤) يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ مَا سَعٰىۙ (٣٥) وَبُرِّزَتِ الْجَحٖيمُ لِمَنْ يَرٰى (٣٦)

34-36. O büyük felâket (kıyâmet) geldiği vakit,* o gün insan, neyin peşinde koşmuş olduğunu hatırlar.* Ve her gören kimseye, Cehennem açık bir şekilde gösterilir.

(فَاَمَّا مَنْ طَغٰىۙ (٣٧) وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۙ (٣٨) فَاِنَّ الْجَحٖيمَ هِيَ الْمَأْوٰىۜ (٣٩) وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰىۙ (٤٠) فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوٰىۜ (٤١)

37-41. Artık kim azgınlık etmiş* ve dünyâ hayatını tercih etmiş ise,* muhakkak onun yeri Cehennemdir.* Kim de Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkmuş ve nefsini hevâdan nehyetmiş ise,* muhakkak onun yeri Cennettir.

İzah: Bu âyetlerin, Mus’ab b. Ümeyr Radiyallâhu anhu ve müşrik olan kardeşi Amir b. Ümeyr hakkında nâzil olduğu nakledilmiştir. İbn-i Abbas Radiyallâhu

anhumâ bu olayı şöyle anlatır:

- Azgınlık eden kişi, Mus’ab b. Umeyr Radiyallâhu anhu’nun kardeşidir. Bedir Günü esir alınmıştı. Ensâr onu yakalamış, ″Sen kimsin?″ diye sormuşlar. O da: ″Ben, Mus’ab b. Umeyr’in kardeşiyim″ demişti. Bundan dolayı onu bağlamamışlar, ona ikramda bulunmuşlar ve kendi yanlarında uyutmuşlardı. Sabah olunca Mus’ab b. Umeyr’e durumunu anlattılar. O dedi ki: ″Hayır, o benim kardeşim değildir. Esirinizi iyice bağlayın, onun anası, Bathâ (Mekke vâdisi) ahâlisinin malı ve ziynet eşyası en çok olan kadındır. Bunun üzerine annesi onun kurtulmalık fidyesini gönderinceye kadar onu bağladılar.

İşte Sûre-i Nâziât, Âyet 40-41’de: ″Kim de Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkmuş ve nefsini hevâdan nehyetmiş ise,* muhakkak onun yeri Cennettir″ buyruğunda anlatılan Mus’ab b. Umeyr’dir.

Mus’ab b. Ümeyr Radiyallâhu anhu hakkında geniş bilgi Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 144’ün izahına bakınız.

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰيهَاۜ (٤٢) فـيمَ اَنْتَ مِنْ ذِكْرٰيهَاۜ (٤٣) اِلٰى رَبِّكَ مُنْتَهٰيهَاۜ (٤٤) اِنَّمَٓا اَنْتَ (
مُنْذِرُ مَنْ يَخْشٰيهَاۜ (٤٥) كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا اِلَّا عَشِيَّةً اَوْ ضُحٰيهَا (٤٦)

42-46. Ey Resûlüm! Senden kıyâmetin ne zaman kopacağını sorarlar.* Sen onun hakkında ne söyleyebilirsin ki!* Onun nihâi ilmi, yalnız Rabbine aittir.* Sen, ancak kıyâmetten korkanları uyarmakla görevlisin.* Onlar, kıyâmeti gördükleri gün, dünyâda ancak bir akşam veya bir kuşluk vakti kadar kaldıklarını sanırlar.

80-ABESE SÛRESİ

Bu sûre 42 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″Yüzünü ekşitti″ anlamına gelen ″Abese″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(عَبَسَ وَتَوَلّٰىۙ (١) اَنْ جَٓاءَهُ الْاَعْمٰىۜ (٢) وَمَا يُدْر۪يكَ لَعَلَّهُ يَزَّكّٰىۙ (٣) اَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرٰىۜ (٤) اَمَّا مَنِ اسْتَغْنٰىۙ (٥) فَاَنْتَ لَهُ تَصَدّٰىۜ (٦) وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا يَزَّكّٰىۜ (٧) وَاَمَّا مَنْ جَٓاءَكَ يَسْعٰىۙ (٨) وَهُوَ يَخْشٰىۙ (٩) فَاَنْتَ عَنْهُ تَلَهّٰىۚ (١٠) كَلَّٓا اِنَّهَا تَذْكِرَةٌۚ (١١) فَمَنْ شَٓاءَ ذَكَرَهُۢ (١٢))

1-12. Peygamber, yüzünü ekşitti ve sırtını döndü;* yanına âmânın gelmesinden dolayı.* Ey Resûlüm! Ne bilirsin? Belki o, (günahlarından) temizlenecek* yahut öğüt alacak da o öğüt kendisine fayda verecektir.* Fakat sana ihtiyaç duymayana gelince,* sen ona yöneliyorsun.* Hâlbuki onun (İslâm'ı kabul etmeyip) temizlenmemesinden sen sorumlu değilsin.* Ve sana koşarak gelen kimse ki* o, Allah'tan korkar.* Sen ise onunla ilgilenmiyorsun.* Hayır (böyle yapma)! Şüphesiz ki o Kur'ân, bir öğüttür.* Artık dileyen, ondan öğüt alır.

İzah: Bu sûre, Abdullah İbn-i Ümmü Mektûm Radiyallâhu anhu hakkında nâzil olmuştur.

Bir gün Utbe b. Rebîa, Ebû Cehil b. Hişam, Ümeyye b. Halef ve Velid b. Mugîre gibi Kureyş'in ileri gelenleri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında toplanmışlardı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kendilerine dîni telkinlerde bulunuyor ve İslâm'ı kabul etmeleri için gayret sarfediyordu. Bu sırada Hz. İbn-i Ümmü Mektûm içeriye girdi; gözleri görmediği için, Fahr-i Kâinat Efendimizin meşguliyetinin farkında değildi. Tekrar tekrar, ″Yâ Resûlallah! Beni irşad et, Allah'u Teâlâ'nın sana öğrettiklerinden bana da öğret″ diye söyledi. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, sözünün bu suretle kesilmesine canı sıkıldı. Yüzünü ekşitip ondan yüz çevirdi ve yanındakilere dönerek telkinlerine devam buyurdu. Fakat tam sözlerini bitirmişti ki, vahiy hâli geldi. Gözlerini kapayıp daldı ve bu Sûre-i Celîle nâzil oldu. Bundan sonra İbn-i Ümmü Mektûm, her gelişinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona ikram ve ihsanda bulunur ve ″Ey hakkında Rabbimin bana itâb ettigi zât, merhaba!″

diye buyurur ve ridâsını altına yayardı. Bu zât, Hz. Hatice Radiyallâhu anhâ'nın dayısının oğlu ve ilk hicret eden Muhâcirlerdendir.[1]

[1] Yine benzeri için bakınız: Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7307.

( )فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ (١٣) مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ (١٤) بِأَيْدِي سَفَرَةٍ (١٥) كِرَامٍ بَرَرَةٍ (١٦ (

13-16. O Kur'ân, çok şerefli sahifelerde,* kadri yüksek tertemiz sahifelerdedir,* kâtip meleklerin elleriyle yazılmıştır* ki onlar, (Allah katında) şerefli ve itaatkardırlar.

İzah: Kur'ân okuma ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَهُوَ حَافِظٌ لَهُ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَرَةِ وَمَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ وَهُوَ يَتَعَاهَدُهُ وَهُوَ عَلَيْهِ شَدِيدٌ فَلَهُ أَجْرَانِ) خ عن عائشة(

"Kur'ân'ı ezberlemiş olduğu halde, Kur'ân okuyanın misâli, emrine mûtî ve aziz kâtipler ile birlikte olmaktır. Kur'ân'ı okumayı öğrenip onu ara sıra okuyan ve bu okuyuşu kendisine ağır gelen için de, iki ecir vardır."[1]

Bu Hadis-i Şerif'in son kısmında Kur'ân hakkında, "Onu ara sıra okuyan ve bu okuyuşu kendisine ağır gelen" diye geçen ifade şu anlamdadır: Bu kimse Kur'ân âyetlerini okuduğu zaman, onu tefekkür eder, Allah korkusundan o âyetlerin hükmüyle amel eder, bu sebeple okuduğu âyetler kendisine ağır gelir. Çünkü âyetin hükmüyle amel etmek için çaba gösterir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

شَيَّبَتْنِي هُودٌ، وَالْوَاقِعَةُ، وَالمُرْسَلَاتُ، وَعَمّ يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ) ت عن ابن عباس(

"Hûd, Vâkıa, Mürselât, Nebe ve Tekvîr Sûreleri benim saçımı ağarttı"[2] diye âyetlerin hükmünün yerine getirmedeki ağırlığa dikkat çekmiştir. Sahâbe-i Kirâm Efendilerimiz de, bir sûre veya âyet okuduklarında, onu iyice anlayıp onunla amel eder, ondan sonra diğer sûre ve âyetleri okur ve öğrenirlerdi. İşte iki kat ecir alanlar bu kimselerdir.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Abese 1.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56.

قُتِلَ الْاِنْسَانُ مَٓا اَكْفَرَهُ (١٧) مِنْ اَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ (١٨) مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ (١٩) ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ (٢٠) (
ثُمَّ اَمَاتَهُ فَاَقْبَرَهُ (٢١) ثُمَّ اِذَا شَٓاءَ اَنْشَرَهُ (٢٢) كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَٓا اَمَرَهُ (٢٣))

17-23. Kahrolası (kâfir) insan, o ne kadar nankördür.* Allah’u Teâlâ onu hangi şeyden yarattı?* Nutfe’den (sperm’den) yarattı ve yaratılışı tamamlanıncaya kadar onu halden hâle çevirdi.* Sonra rahimden çıkmasını kolaylaştırdı.* Sonra onu öldürdü de kabre koydu.* Sonra dilediği vakit, onu tekrar diriltir.* Hayır, hayır! Allah’ın emrettiğini, o yerine getirmedi.

İzah: İnsanın ölüp tekrar dirilmesi ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَأْكُلُ التُّرَابُ كُلَّ شَيْءٍ فِي الْإِنْسَانِ إِلَّا عَجْبَ ذَنَبِهِ قِيلَ: وَمَا هُوَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ: مِثْلُ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْهُ
تُنْشَئُونَ (ك عن ابى سعيدالخدرى)

Toprak insanoğlunun her tarafını yer, ancak kuyruk sokumu müstesnâ. ″Yâ Resûlallah! O da nedir?″ denilince, buyurdu ki: ″Bu, hardal tânesi gibidir ve oradan tekrar diriltilirsiniz.″[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8954.

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ اِلٰى طَعَامِهٖ (٢٤) اَنَّا صَبَبْنَا الْمَٓاءَ صَبًّا (٢٥) ثُمَّ شَقَقْنَا الْاَرْضَ شَقًّا (٢٦) فَاَنْبَتْنَا فٖيهَا (
حَبًّا (٢٧) وَعِنَبًا وَقَضْبًا (٢٨) وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا (٢٩) وَحَدَٓائِقَ غُلْبًا (٣٠) وَفَاكِهَةً وَاَبًّا (٣١) مَتَاعًا لَكُمْ
وَلِاَنْعَامِكُمْ (٣٢))

24-32. Bir de insan, ibret nazarıyla yediğine bir baksın!* Şüphesiz Biz, suyu buluttan bol bol döktük.* Sonra yeri, iyice yardık.* Böylece orada (buğday ve arpa gibi) taneler bitirdik* ve üzüm, yonca,* zeytin, hurma,* sık ağaçlı bahçeler,* meyveler ve otlaklar bitirdik.* Bunları, sizin ve hayvanlarınızın faydalanması için yaptık.

فَاِذَا جَٓاءَتِ الصَّٓاخَّةُ (٣٣) يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخٖيهِ (٣٤) وَاُمِّهٖ وَاَبٖيهِ (٣٥) وَصَاحِبَتِهٖ وَبَنٖيهِ (٣٦) لِكُلِّ (
امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَاْنٌ يُغْنٖيهِ (٣٧) وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ (٣٨) ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ (٣٩) وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا
غَبَرَةٌ (٤٠) تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ (٤١) اُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ (٤٢))

33-42. O çok kuvvetli ses geldiği (tekrar dirilme için Sûr’a üflendiği) zaman,* insan o gün kardeşinden kaçar,* annesinden, babasından,* zevcesinden ve oğullarından kaçar.* O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır.* O gün birtakım yüzler parlar,* güler ve müjde ile sevinir.* O gün birtakım yüzleri

de toz* ve karanlık kaplar.* İşte bunlar, kâfirler ve fâcirlerdir.

İzah: Mahşerin dehşetiyle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تُحْشَرُونَ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا فَقَالَتْ امْرَأَةٌ أَيُبْصِرُ أَوْ يَرَى بَعْضُنَا عَوْرَةَ بَعْضٍ قَالَ يَا فُلَانَةُ {لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ} (ت عن ابن عباس)

″Sizler mahşer yerine yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz olarak toplanacaksınız.″ Bunun üzerine bir kadın: ″O zaman birbirimizin ayıp yerlerini görmez miyiz?″ diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Ey kadın! ″O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır″[1] diye buyurdu.[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″O gün, birtakım yüzler parlar″ diye geçen buyruk hakkında da Dahhâk Hazretleri: ″Bu parlaklık, abdestin bıraktığı izden dolayı olacaktır″ diye buyurmuştur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ (خ عن ابى هريرة)

″Ümmetimmahşergünü çağırıldıkları vakit, abdestin izi olarak nûrdan bir parlaklıkları olduğu halde gelirler. Öyleyse kimin imkânı varsa parlaklığını artırsın.″[3]

Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَيْفَ تَعْرِفُ مَنْ لَمْ تَرَ مِنْ أُمَّتِكَ قَالَ غُرٌّ مُحَجَّلُونَ بُلْقٌ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ (ه حم عن ابن مسعود)

Denildi ki: ″Yâ Resûlallah! Ümmetinden görmediğin kimseleri mahşer günü nasıl tanıyacaksın?″ Buyurdu ki: Ümmetim, abdest sebebiyle alınlarında nûr, kollarında nûr, ayaklarında nûr taşıyacaklar ki, bu nûrla onları tanırım.″[4]

Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, kâfirlerin durumu hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُلْجِمُ الْكَافِرَ الْعَرَقُ ثَمَّ تَقَعُ الْغَبَرَةُ عَلَى وُجُوهِهِمْقَالَ فَهُوَ قَوْلَهُ: وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن جعفر بن محمد)

O gün kâfir tere batırılır. Sonra yüzü toza batırılır. İşte Allah Teâlâ'nın, Sûre-i Abese, Âyet 40-41'de: ″O gün birtakım yüzleri de toz* ve karanlık kaplar″ diye geçen buyruğunun mânâsı budur.[5]

[1] Sûre-i Abese, Âyet 37.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 73; Sahih-i Buhârî, Rikâk 27. Bu Hadis-i Şerif, Hz. Âişe'den de rivâyet edilmiş ve burada ″Bir kadın″ diye geçen kişi de kendisidir.

[3] Sahih-i Buhârî, Vudû 3; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3638.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Tahâre 6; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3629.

[5] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 327.

81-TEKVÎR SÛRESİ

Bu sûre 29 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Kıyâmet koparken güneşin dürülüp nûrunun yok olacağı bildirildiği için ismini, bu anlama gelen "Tekvîr" kelimesinden almıştır. Ayrıca "Kuvvirat Sûresi" ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُ رَأْيُ الْعَيْنِ فَلْيَقْرَأْ {إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ} وَ {إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ} وَ {إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ} (ت عن ابن عمر)

"Kıyâmeti gözüyle görür gibi olmak isteyen kimse, Tekvîr, İnfitâr ve İnşikâk Sûrelerini okusun."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 73.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْۙ (١) وَاِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْۙ (٢) وَاِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْۙ (٣) وَاِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْۙ (٤) وَاِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْۙ (٥) وَاِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْۙ (٦) وَاِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْۙ (٧) وَاِذَا الْمَوْؤُ۫دَةُ سُئِلَتْۙ (٨) بِاَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْۚ (٩) وَاِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْۙ (١٠) وَاِذَا السَّمَٓاءُ كُشِطَتْۙ (١١) وَاِذَا الْجَحٖيمُ سُعِّرَتْۙ (١٢) وَاِذَا الْجَنَّةُ اُزْلِفَتْۙ (١٣) عَلِمَتْ نَفْسٌ مَٓا اَحْضَرَتْؕ (١٤))

1-14. Güneş dürüldüğü zaman,* yıldızlar döküldüğü zaman,* dağlar yürütüldüğü zaman,* gebe develer çobansız bırakıldığı zaman,* vahşi hayvanlar (korkudan bir araya) toplandığı zaman,* denizler kaynatıldığı zaman,* ruhlar eşleştirildiği zaman,* ve diri diri gömülen kız çocuklarına sorulduğu zaman;* hangi günahınızdan dolayı öldürüldünüz? diye.* Amel defterleri açıldığı zaman,* gök, yerinden söküldüğü zaman,* Cehennem şiddetle alevlendirildiği zaman,* Cennet (Mü'minlere) yaklaştırıldığı zaman,* her nefis (hayır ve şerden) ne hazırlamış olduğunu bilecektir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ruhların eşleştirilmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ} قَالَ: الضُّرَبَاءُ كُلّ رَجُلٍ مَعَ كُلَ قَوْم كَانُوا يَعْمَلُونَ عَمَلَهُوَذَلِكَ بِأَنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلّ}
يَقُولُ: { وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلاثَةً فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ
(وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ} قَالَ هُمُ الضُّرَبَاءُ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن النعمان بن بشير

″Ruhlar eşleştirildiği zaman″ diye buyrulan Sûre-i Tekvîr, Âyet 7’de geçen eşleştirilme ifadesi benzerlerdir. Her kişi yaptığı ameli işleyen toplulukla beraber olur. İşte bu, Aziz ve Celil olan Allah’ın, Sûre-i Vâkıa, Âyet 7-10’da: ″İşte o gün siz üç sınıf olarak mahşere gelirsiniz.* O üç sınıfın biri Ashâb-ı Meymene’dir. Ne mutlu kimselerdir o Ashâb-ı Meymene!* Diğeri Ashâb-ı Meş’eme’dir. Ne mutsuz kimselerdir o Ashâb-ı Meş’eme!* Biri de Sâbikûndur (sebat edip ibâdette ileri geçenlerdir)″ diye geçen buyruğu ile kastettiği kimselerdir. Bunlar benzer olanlardır.[1]

Bu hususta Numân b. Beşîr Radiyallâhu anhu da şöyle nakleder:

أَنَّعُمَرَخَطَبَ النَّاسَ فَقَرَأَ: {وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ} فَقَالَ : تَزَوُّجُهَا أَنْ تُؤَلَّفَ كُلُّ شِيعَةٍ إِلَى شِيعَتِهِمْ. وَفِي رِوَايَةٍ
قَالَ سُئِلَعُمَرُعَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى: {وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ} فَقَالَيُقْرَنُ بَيْنَ الرَّجُلِ الصَّالِحِ مَعَ الرَّجُلِ الصَّالِحِوَيُقْرَنُ
بَيْنَ الرَّجُلِ السُّوءِ مَعَ الرَّجُلِ السُّوءِ فِي النَّارِفَذَلِكَ تَزْوِيجُ الأَنْفُسِ. (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن
(النعمان بن بشير

Hz. Ömer insanlara hutbe okudu ve dedi ki: ″Ruhlar eşleştirildiği zaman″ diye geçen Sûre-i Tekvîr, Âyet 7’deki, ruhların eşleşmesi; ″Her grup kendi grubuyla birleştirilip yanyana getirildiği zaman″ anlamındadır. Bir rivâyette de Hz. Ömer’e bu âyet sorulduğunda şöyle buyurmuştur: ″Sâlih kişi, sâlih kişiyle eşleştirilir, kötü kişi de kötü kişiyle eşleştirilir ve Cehenneme götürülür. İşte ruhların eşleştirilmesi budur.″[2]

Sonuçta herkes sevdiği ile beraberdir. Mü’minler de sevdikleri ile beraber haşredilip mahşer yerine öyle geleceklerdir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَن أحَبَّ قَومًا حَشَرَهُ اللّٰهُ فِى زُمْرَتِهِمْ (طب ابى قرصفة

″Her kim bir topluluğu severse, Allah’u Teâlâ onu, o toplulukla birlikte haşreder.″[3]

Enes Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek, ″Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacaktır?″ diye sordu. Peygamberimiz, namaza kalktı ve namazını bitirince: ″Kıyâmetin kopmasını soran kimse neredesdir?″ buyurdu. Adam: ″Benim Yâ Resûlallah!″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kıyâmet için ne hazırladın?″ buyurdu. Adam: ″Kıyâmet için (nâfile olarak) fazla namaz ve oruç hazırlayamadım. Fakat ben, Allah’ı ve Resûlünü seviyorum ″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ فَمَا رَأَيْتُ فَرِحَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَذَا. (م د ت عن انس)

″Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın.″ Enes Radiyallâhu anhu der ki: ″Müslümanların, Müslüman olmaları dışında bu söze sevindikleri kadar, başka bir şeye sevindiklerini görmedim.″[4]

Hadis-i Şerif’te geçen sevgi, tek taraflı olan bir sevgi değildir. Sevgi her iki taraflı olursa, işte o zaman Hadis-i Şerif’teki müjdeye nâil olunur. Ashâb-ı Kirâm, Allah’u Teâlâ’nın ve Resûlünün emirlerine itaat ederlerdi. Peygamber Efendimiz de bu sebeple onlara karşı sevgi ve muhabbet duyardı. Bu nedenle onlara Ashab denilmiştir. Ashab ifadesi de, dost ve arkadaş anlamına gelmektedir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

″Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin. ″[5]

Her kim Mü’minler ile birlikte olursa, mahşerde de Mü’minlerin topluluğu ile haşrolur. Sûre-i Tevbe, Âyet 119’da: ″Ey îman edenler! Allah’tan korkun ve sâdıklarla beraber olun″ diye buyrulmuştur.

Yine aynı şekilde, her kim dünyâda iken mücrimlerle birlikte olur ve onları dost tutarsa onlarla birlikte zincirlenerek mahşer yerine getirilir. Buna örnek olarak Allah’u Teâlâ Sûre-i Hûd, Âyet 98’de Firavun’a tâbi olanlar hakkında: ″Firavun, mahşer gününde kavminin önüne düşecek ve onları ateşe götürecektir. Varacakları yer, ne kötü bir yerdir″ diye buyurmuştur.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 7, s. 516.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 8, s. 332.

[3] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 24730.

[4] Sünen-i Tirmizî, Zühd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113; Sahih-i Müslim, Birr 50 (161-165).

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

(فَلَٓا اُقْسِمُ بِالْخُنَّسِۙ (١٥) اَلْجَوَارِ الْكُنَّسِۙ (١٦) وَالَّيْلِ اِذَا عَسْعَسَۙ (١٧) وَالصُّبْحِ اِذَا تَنَفَّسَۙ (١٨) اِنَّهُ لَقَوْلُ
رَسُولٍ كَرِيمٍۙ (١٩) ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍۙ (٢٠) مُطَاعٍ ثَمَّ اَمِينٍؕ (٢١) وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍۚ (٢٢)
وَلَقَدْ رَاٰهُ بِالْاُفُقِ الْمُبِينِۚ (٢٣) وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍۚ (٢٤) وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍۚ (٢٥))

15-25. Yemin olsun, o (gündüz) gizlenip,* (geceleri) gözüken yıldızlara.* Ve kararan geceye,* ağaran sabaha yemin olsun ki,* bu Kur’ân, şüphesiz kerîm bir resûlün (Cebrâil’in) getirdiği kelâmdır.* O resûl, kuvvet sahibidir ve Arş’ın Meliki olan Allah katında makam sahibidir.* Orada (melekler arasında) kendisine itaat edilir, sonra (vahiy için) güvenilirdir.* (Ey Kureyş halkı!) Arkadaşınız (Muhammed Aleyhisselâm), bir mecnûn değildir.* Yemin olsun ki, Cebrâil’i apaçık ufukta gördü.* O, gaybden kendine vayholunan şeyleri tebliğde cimri değildir.* Bu Kur’ân, kovulmuş şeytanın sözü de değildir.

İzah: Cebrâil Aleyhisselâm’ın kuvveti hakkında şöyle buyrulmuştur:

أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَالَلِجِبْرِيلَذَكَرَ اللّٰهُ قُوَّتَكَ، فَمَاذَا بَلَغْتَ؟ قَالَ رَفَعْتُ قُرَيَّاتِ قَوْمِلُوطٍالْأَرْبَعَ عَلَى قَوَادِمِ
جَنَاحِي حَتَّى إِذَا سَمِعَ أَهْلُ السَّمَاءِ نُبَاحَ الْكِلَابِ وَأَصْوَاتَ الدَّجَاجِ قَلَبْتُهَا (الرازى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cebrâil’e: ″Allah’u Teâlâ senin kuvvetinden bahsediyor. Kuvvetin ne kadar?″ diye sordu. O da: Lût’un kavminin dört şehrini kanatlarımın üzerine alıp, göktekiler o şehirdeki köpeklerin havlamasını ve horozların ötüşlerini duyacakları yükseklîğe kadar kaldırdım ve yere çaldım″ dedi.[1]

[1] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 16, s. 379. Ayrıca Sûre-i Hûd, Âyet 82-83 ve izahına bakınız.

فَاَيْنَ تَذْهَبُونَۜ (٢٦) اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَم۪ينَۙ (٢٧) لِمَنْ شَٓاءَ مِنْكُمْ اَنْ يَسْتَق۪يمَ (٢٨) وَمَا تَشَٓاؤُ۫نَ اِلَّٓا اَنْ (
يَشَٓاءَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَ (٢٩))

26-29. O halde nereye gidiyorsunuz?* Kur’ân, âlemler için ancak bir öğüttür.* Özellikle istikâmet üzere olmak isteyenler için.* Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz.

İzah: Allah’u Teâlâ, bu sûrenin son âyetinde: ″Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz″ diye buyurmaktadır. Yani bu ifade, Ey insanlar! Siz tek başınıza bir irâdeye, bir dilemeye sahip değilsiniz; sizin irâdeniz cüz’îdir. Mademki Allah’u Teâlâ, size akıl ve irâde vermiş, öyleyse aklınızı ve irâdenizi kötüye kullanmayın; hidâyet yoluna kullanın ve Allah’ın emrettiği hak yol üzere olun ki, kurtuluşa eresiniz, mânâsına gelir. Yahut birçok Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere hidâyet ancak Allah’u Teâlâ’nın dilemesiyledir. Hakk Teâlâ, kişinin yönelmesine göre ona hidâyet eder veya dalalette bırakır. Allah dilemedikçe, hidâyet edecek kimse yoktur, mânâsına gelir.

82-İNFİTÂR SÛRESİ

Bu sûre 19 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İlk âyetinde kıyâmet koparken semânın yarılacağı bildirildiği için ismini, ″Yarılma″ olayını ifade eden ″İnfitâr″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِذَا السَّمَٓاءُ انْفَطَرَتْۙ (١) وَاِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْۙ (٢) وَاِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْۙ (٣) وَاِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْۙ (٤) عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَاَخَّرَتْؕ (٥))

1-5. Gök yarıldığı zaman,* yıldızlar döküldüğü zaman,* denizler kaynayıp birleştiği zaman,* kabirlerin içinde olanlar dışına çıkarıldığı zaman,* herkes, önceden gönderdiği ve ertelediği amelleri bilecektir.

İzah: ″Herkes, önceden gönderdiği ve ertelediği amelleri bilecektir″ diye geçen ifadeden maksat, mahşer gününde herkes, işlediği ve işlemediği hayır ve şerri bilecektir, demektir. Bâzı âlimler, bu âyeti şöyle de izah etmişlerdir; bir kimsenin, hem sağ iken yaptığı, hem de kendisinden sonraya bıraktığı hayır veya şer amelleri kendisine mahşer gününde bildirilecek ve bu kimse bunun karşılığını görecektir. Yine bu hususta Sûre-i Kıyâmet, Âyet 13 ve izahına bakınız.

(يَٓا اَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرٖيمِۙ (٦) اَلَّذٖي خَلَقَكَ فَسَوّٰيكَ فَعَدَلَكَۙ (٧) فٖٓي اَيِّ صُورَةٍ مَا شَٓاءَ رَكَّبَكَؕ (٨) كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدّٖينِۙ (٩) وَاِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظٖينَۙ (١٠) كِرَامًا كَاتِبٖينَۙ (١١) يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ (١٢))

6-12. Ey insan! Kerîm olan Rabbine karşı seni aldatan nedir?* O ki, seni yarattı, sonra seni düzeltti de sana ölçülü bir sûret verdi.* Dilediği sûrette seni meydana getirdi.* Hayır, hayır! Bilakis siz dîni yalanlıyorsunuz.* Halbuki yaptığınız işleri yazmakla görevli;* kirâmen kâtibîn (değerli ve güvenilir kâtip melekler) vardır.* Onlar, sizin yaptıklarınızı bilir ve kaydederler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Ey insan! Kerîm olan Rabbine karşı seni aldatan nedir? ″ diye geçen ifade, ″Ey yaratılış, gayesini düşünmeyen câhil, âsi kimse! Niçin kudretiyle meydana geldiğin ve o kadar nîmetlerine nâil olduğun Rabbini

düşünerek O’na îman edip itaat etmiyorsun da hakkı inkâr ediyorsun! Allah’u Teâlâ’nın ihsanı bol olduğu gibi, isyankârlar hakkındaki azâbı da muhakkaktır″ anlamına gelmektedir.

Sâlih b. Mismar Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَيَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ؟ فَقَالَ: غَرَّهُ جَهْلُهُ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن صالح بن مسمار)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ey insan! Kerîm olan Rabbine karşı seni aldatan nedir?″ mealindeki âyeti okudu ve ″Onu câhilliği aldattı″ diye buyurdu. [1]

Yine ″Dilediği sûrette seni meydana getirdi″ diye geçen âyet ile ilgili olarak Ali İbn-i Ebî Rebbâh’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُمَا وُلِدَ لَكَ قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا عَسَى أَنْ يُولَدَ لِي إِمَّا غُلَامٌ وَإِمَّا جَارِيَةٌ قَالَ فَمَنْ يُشْبِهُ؟ قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ عَسَىأَنْ يُشْبِهَ إِمَّا أَبَاهُ وَإِمَّا أُمَّهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَهَا: مَهْ لَا تَقُولَنَّ هَكَذَا إِنَّ النُّطْفَةَ إِذَا اسْتَقَرَّتْ فِي الرَّحِمِ أَحْضَرَهَا اللّٰهُ كُلَّ نَسَبٍ بَيْنَهَا وَبَيْنَ آدَمَ أَمَا قَرَأْتَ هَذِهِ الْآيَةَ فِي كِتَابِ اللّٰهِفِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَقَالَ سَلَكَكَ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن عليّ بن أبي رباح اللخمي)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Neyin oldu?″ diye sordu. O da: ″Yâ Resûlallah! Benim neyim olacak; ya oğlum ya da kızım″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kime benziyor?″ deyince o: ″Yâ Resûlallah! Kime benzeyebilir, ya babasına ya da annesine″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Dur, aslâ böyle deme. Nutfe (sperm) rahme yerleşince, Allah’u Teâlâ onunla Âdem arasındaki bütün soy bağını ortaya koyar (onu onlardan birine benzetir). Allah’u Teâlâ’nın: ″Dilediği sûrette seni meydana getirdi″ diye geçen buyruğunu okumadın mı?″[2]

Birçok âyette geçtiği gibi yine bu âyetlerde de, kulların hayır ve şer yaptıkları amelleri kaydeden meleklerin olduğu zikredilmiştir. Bunlara kirâmen kâtibîn melekleri adı verilir. ″Kirâmen″, Allah katında kerîm olan melek; ″Kâtibîn″ de kaydeden melek anlamına gelmektedir. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ فَضَحِكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ قَالَ قُلْنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يُخَلَّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا فَعَنْكُنَّ كُنْتُ أُنَاضِلُ (م عن انس)

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında iken güldü de, ″Neye güldüğümü biliyor musunuz?″ buyurdu. ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dedik. Bunun üzerine: ″Kulun, Rabbine olan hitabından!″ buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: ″Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?″ der. Allah’û Teâlâ da: ″Evet, korudum″ buyurur. Kul da: ″Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum″ der. Allah’u Teâlâ: ″Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn melekleri kâfidir″ buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: ″Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına, ″Konuş″ denilir. Onlar kişinin amelini haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: ″Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmiştim″ der.[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ يَنْهَاكُمْ عَنِ التَّعَرِّي فَاسْتَحْيُوا مِنْ مَلَائِكَةِ اللّٰهِ الَّذِينَ مَعَكُمُ الْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ الَّذِينَ لَا يُفَارِقُونَكُمْ إِلَّا عِنْدَ إِحْدَى ثَلَاثِ حَاجَاتٍ: الْغَائِطِ وَالْجَنَابَةِ وَالْغُسْلِ (البزار عن ابن عباس)

″Allah’u Teâlâ, tamamen çıplak kalmanızı istemez. Bunun için Allah’u Teâlâ’nın meleklerinden utanın ve tamamen çıplak kalmayın. Bu kirâmen kâtibîn de tuvalet yaparken, yıkanırken, cenâbetken ve eşiyle beraber olacağı zaman dışında sizden aslâ ayrılmazlar.″[4]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 19, s. 245.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 24, s. 270.

[3] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr , c. 15, s. 280.

اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفٖي نَعٖيمٍۚ (١٣) وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفٖي جَحٖيمٍۚ (١٤) يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدّٖينِ (١٥) وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَٓائِبٖينَۜ (١٦) وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدّٖينِۙ (١٧) ثُمَّ مَٓا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدّٖينِۜ (١٨) يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْـٔاًۜ

وَالْاَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ (١٩) ( )

13-19. Şüphesiz ki sâlihler, elbette (Cennette) nîmet içindedirler.* Şüphesiz ki fâcirler de elbette (Cehennemde) yakıcı ateş içindedirler.* O fâcirler, din gününde oraya girecekler* ve oradan ayrılmayacaklardır.* Ey Resûlüm! Din günü nedir bilir misin?* Evet, din günü nedir bilir misin?* O günde hiçbir şahıs, bir şahıs için bir şeye mâlik olamaz. O günde emir, Allah’a mahsustur.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″O günde hiçbir şahıs, bir şahıs için bir şeye mâlik olamaz. O günde emir, Allah’a mahsustur″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat şöyledir: Mahşer günü, herkes kendi nefsini düşünür, kendi derdiyle uğraşır, kendisine bir zararı dokunmasın diye kendi yakınlarından, evlatlarından ve ailesinden bile kaçınır. O günde kimse kimseyi himâye edemez, Allah’ın izni olmadıkça büyük makam sahipleri bile Müslümanlara şefaatte bulunamaz. O günde hüküm, ancak Allah’a aittir. Allah’ın izni ile şefaatin olacağına dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255 ve izahına bakınız.

83-MUTAFFİFÎN SÛRESİ

Bu sûre 36 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″Alışverişte hile yapanlar″ anlamına gelen ″Mutaffifîn″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّف۪ينَۙ (١) اَلَّذ۪ينَ اِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَۘ (٢) وَاِذَا كَالُوهُمْ اَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَۜ (٣) اَلَا (يَظُنُّ اُو۬لٰٓئِكَ اَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَۙ (٤) لِيَوْمٍ عَظ۪يمٍۙ (٥) يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَم۪ينَۜ (٦)

1-6. Alışverişlerinde hile yapanların vay hâline!* Onlar ki, insanlardan aldıkları zaman ölçüyü tam yaparlar.* Fakat insanlara vermek için ölçtükleri veya tarttıkları zaman ise eksiltirler.* Onlar, diriltileceklerini zannetmiyorlar mı;* bir büyük gün için?* O gün insanların, âlemlerin Rabbinin hükmü için kabirlerinden kalkacakları gündür.

İzah: Ölçü ve tartıda hile yapanlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَمْسٌ بِخَمْسٍ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا خَمْسٌ بِخَمْسٍ؟ قَالَ:مَا نَقَضَ قَوْمٌ الْعَهْدَ إِلَّا سُلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوُّهُمْ، وَمَا حَكَمُوا بِغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الْفَقْرُ، وَلَا ظَهَرَتْ فِيهِمُ الْفَاحِشَةُ إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الْمَوْتُ، وَلَا طَفَّفُوا الْمِكْيَالَ إِلَّا مُنِعُوا النَّبَاتَ وَأُخِذُوا بِالسِّنِينَ، وَلَا مَنَعُوا الزَّكَاةَ إِلَّا حُبِسَ عَنْهُمُ الْقَطْرُ. (طب عن ابن عباس)

″Beş kötü haslete, beş türlü cezâ vardır.″ ″Bunlar nedir Yâ Resûlallah!″ denilince, buyurdu ki: ″Ahdini bozan kavmeAllah’u Teâlâ, düşmanlarını musallat eder. Allah’ın indirdiğinden başkasıyla hükmedenlerin aralarında fakirlik yayılır. İçlerinde hayâsızlık zâhir olan kavim arasında ölüm yayılır. Eksik ölçen ve tartanları kıtlık yakalar. Zekât vermeyenlerin ve halkı zekât vermekten men edenlerin de yağmurları kesilir.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de, ″Büyük gün″ diye ifade edilen mahşerin durumu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تُدْنَى الشَّمْسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْخَلْقِ حَتَّى تَكُونَ مِنْهُمْ كَمِقْدَارِ مِيلٍ فَيَكُونُ النَّاسُ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ فِي الْعَرَقِ فَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى كَعْبَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى حَقْوَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يُلْجِمُهُ الْعَرَقُ

(إِلْجَامًا قَالَ وَأَشَارَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ إِلَى فِيهِ (م مقداد بن الاسود

″Mahşer gününde güneş,insanlarabir mil mesâfe kalıncaya dek yaklaştırılır. O gün de insanlar dünyâdaki amellerine göre ter içerisinde kalacaklardır. Kiminin ter yüksekliği topuklarına kadar, kiminin dizlerine kadar, kiminin ise ter, tâ ağızlarına kadar ulaşır.″ Râvi diyor ki: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu anlatırken eliyle ağzını gösterdi.″[2]

Mü’minlerin mahşerdeki durumu hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللّٰهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللّٰهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللّٰهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ أَخْفَى حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللّٰهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ (خ م (عن ابى هريرة

″Yedi sınıf insan vardır ki, Allah’u Teâlâ onları hiçbir gölgenin bulunmadığı günde gölgelendirir. Bunlar şu kimselerdir: Âdil devlet başkanı. Rabbine ibâdet ederek yetişen genç. Kalbi mescitlere bağlı olan kişi. Allah için birbirini seven ve Allah için bir araya gelip Allah için birbirlerinden ayrılan iki kişi. Asâlet ve güzellik sahibi bir kadın kendisini dâvet ettiği halde: Ben, Allah’tan korkarım, diyerek onu reddeden kişi. Sadaka verirken sağ elinin verdiğini sol eline hissettirmeyecek şekilde gizli olarak sadaka veren kişi. Kimsenin olmadığı yerde Allah’ı zikrederek gözlerinden yaş döken kişi.″[3]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 10830.

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 15 (62 Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 33.

[3] Sahih-i Buhârî, Ezan 36, Zekât 16, Rikâk 24; Sahih-i Müslim, Zekât 30 (91).

كَلَّٓا اِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفٖي سِجّٖينٍۜ (٧) وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا سِجّٖينٌۜ (٨) كِتَابٌ مَرْقُومٌۜ (٩) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَۙ (١٠) اَلَّذٖينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدّٖينِۜ (١١) وَمَا يُكَذِّبُ بِهٖٓ اِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ اَثٖيمٍۙ (١٢) اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطٖيرُ الْاَوَّلٖينَۜ (١٣) كَلَّا بَلْ۔ رَانَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (١٤) كَلَّٓا اِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَۜ (١٥) ثُمَّ اِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحٖيمِۜ (١٦) ثُمَّ يُقَالُ هٰذَا الَّذٖي كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَۜ (١٧) كَلَّٓا اِنَّ كِتَابَ الْاَبْرَارِ لَفٖي عِلِّيّٖينَۜ (١٨) وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا عِلِّيُّونَۜ (١٩) كِتَابٌ مَرْقُومٌۙ (٢٠) يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَۜ (٢١)

7-21. Hayır, hayır! Şüphesiz fâcirlerin kitabı Siccîn’dedir.* Siccîn nedir bilir misin?* O, fâcirlerin amellerinin yazıldığı bir kitaptır.* O gün yalanlayanların

vay haline!* Din gününü yalanlayanların vay haline!* Halbuki onu, ancak zâlim ve günahkâr kimseler yalanlar.* Ona âyetlerimiz okunduğu zaman, ″Evvelkilerin masallarıdır″ der.* Hayır, hayır! Bilakis işledikleri günahlar onların kalplerini kapladı da, bu sözleri söylediler.* Hayır! Şüphesiz onlar, o gün Rablerini görmekten mahrumdurlar.* Sonra onlar, muhakkak Cehenneme girdirilirler.* Sonra da onlara: ″Yalanladığınız şey budur (azâbınızı çekin)″ denir.* Hayır, hayır! Şüphesiz sâlihlerin kitabı da İlliyyîn'dedir.* İlliyyîn'in ne olduğunu bilir misin?* O, sâlihlerin amellerinin yazıldığı bir kitaptır.*O kitabı, mukarreb olanlar (Allah'a en yakın olan melekler) görür.

İzah: Bu âyetlerde geçen ″Siccîn ve İlliyyîn″ hakkında Bera İbn-i Azib Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جِنَازَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَانْتَهَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ وَلَمَّا يُلْحَدْ فَجَلَسَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ وَكَأَنَّ عَلَى رُؤُسِنَا الطَّيْرَ وَفِي يَدِهِ عُودٌ يَنْكُتُ فِي الْأَرْضِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ اسْتَعِيذُوا بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ مِنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ بِيضُ الْوُجُوهِ كَأَنَّ وُجُوهَهُمْ الشَّمْسُ مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ وَحَنُوطٌ مِنْ حَنُوطِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عَلَيْهِ السَّلَام حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُولُ أَيَّتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ اخْرُجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ ... (د حم عن البراء بن عازب)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber Ensârdan bir adamın cenâzesinde bulunduk. Kabre vardığımızda kabrin henüz lahdi yapılmamıştı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturdu. Biz de onun çevresinde, başlarımızda sanki kuşlar varmış gibi sessiz bir şekilde oturduk. Peygamberimizin elinde bir ağaç parçası vardı ve onunla toprağı karıştırıyordu. Başını kaldırdı ve buyurdu ki: ″Kabir azâbından Allah'a sığının.″ Bu sözü iki veya üç defa tekrarladı ve sonra şöyle buyurdu:

Mü'min bir kulun dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına gökten, yüzleri güneşe benzeyen beyaz yüzlü melekler iner. Yanlarında Cennet kefenlerinden bir kefen ve Cennet kokularından bir koku bulunur. O melekler, can vermekte olan kişinin gözünün göreceği kadar bir uzaklıkta otururlar. Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve ″Ey pâk ve temiz ruh! Vücuttan çık. Allah'ın affına ve rızâsına kavuş″ der. Bunun üzerine su kabından bir damlanın akması gibi ruh vücuttan akıp çıkar. Melek onu alır ve diğer melekler o ruhu Azrâil'den, göz açıp kapayıncaya kadar bile bekletmeksizin alırlar. Cennetten getirdikleri o kefenin ve kokunun içine koyarlar. O ruhtan yeryüzündeki en güzel

miskin kokusu gibi bir koku çıkar ve o melekler bu ruhu alıp yukarı çıkarlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa, onlar: ″Bu hoş ve güzel ruh kimin?″ diye sorarlar. O ruhu taşıyan melekler, onun dünyâda çağırıldığı en güzel adını söyleyerek: ″Bu, falan oğlu falandır″ derler. Nihâyet o ruhla birlikte Dünyâ semâsına varırlar ve kapının açılmasını isterler. Kapı onlara açılır. Her katta bulunan ileri gelen kimseler, o ruhu bir üst kata kadar yolcu ederler. Nihâyet yedinci kat semâya ulaşırlar. Orada Allah'u Teâlâ: ″Bu kulumun amelini İlliyyin'e yazın ve tekrar kendisini yere gönderin. Çünkü Ben onları oradan yarattım, onları oraya iâde ederim. Bir kere daha onları yine oradan çıkartırım ″[1] diye buyurur. Bunun üzerine ruhu tekrar cesedine iade edilir.

İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: ″Rabbin kim? der. O da: ″Rabbim Allah'tır″ der. Melek: ″Dînin nedir?″ der. O da: ″Dînim İslâm'dır″ der. Melek: ″Size gönderilen Peygamber kimdir?″ diye sorar. O da: ″Allah'ın Resûlüdür″ der. Melek bu sefer: ″Amelin nedir?″ diye sorar. O da: ″Allah'ın kitabını okudum. Ona îman ettim ve onu tasdik ettim″ der.

Bunun üzerine gökten: ″Kulum doğru söyledi. Onun altına Cennetten sergiler serin ve onu Cennetten giydirin. Ona, Cennete bakan bir kapı açın″ diye bir nidâ gelir. O kişiye Cennetin havası ve kokuları gelir. Kabri, gözün görebileceği kadar genişler. Yanına güzel yüzlü temiz elbiseli, hoş kokulu bir adam gelir ve ona: ″Ben seni, sevindirici bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür″ der. Ölen kişi de ona: ″Sen kimsin? Yüzünden bile, hayırlı bir haber getirdiğin belli oluyor″ der. O kişi: ″Ben senin, dünyâda işlediğin sâlih amelinim ″ der. Bunun üzerine ölen kişi: ″Yâ Rabbi! Kıyâmeti kopar. Tâ ki aileme ve Cennetteki nîmetlere kavuşayım″ der.

Bir kâfirin de, dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına gökten, siyah yüzlü melekler iner. Yanlarında bir paçavra vardır. O melekler can çekişmekte olan kişinin gözünün görebileceği kadar bir uzaklıkta otururlar. Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve ″Ey pis ruh! Vücuttan çık ve Allah'ın gazabına uğra″ der. Bunun üzerine ruh, kişinin vücudunun her tarafına yayılır. Melek o ruhu, ıslak yünün içinden kebap şişini çekercesine çekip alır ve diğer melekler, göz açıp kapayıncaya kadar bekletmeksizin onu Azrâil'den alırlar ve onu, getirdikleri paçavranın içine koyarlar. O paçavradan, yeryüzündeki en pis kokulu leşten çıkan koku gibi bir koku çıkar. Melekler onu alıp yukarı çıkarırlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa onlar: ″Bu pis ruh kimin?″ diye sorarlar, O ruhu taşıyan melekler, kişinin dünyâda çağırıldığı en

kötü adını söyleyerek, ″Bu falan oğlu falandır″ derler. Nihâyet o ruhla dünyâ semâsına varırlar ve onun için kapıların açılması istenir. Fakat kapı ona açılmaz.

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şüphesiz ki, âyetlerimizi yalanlayanların ve kibirlenerek onları kabul etmeyenlerin ruhları için göklerin kapıları açılmaz. Deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar onlar Cennete giremezler…″[2] diye devam eden âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Aziz ve Celil olan Allah: ″Bunun amelini, yerin en alt katında bulunan Siccîn’e yazın″ diye buyurur. Bundan sonra onun ruhu aşağıya atılır. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″… Her kim Allah’a ortak koşarsa, sanki o, gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışmış veya rüzgâr onu uzak bir yere atmış gibidir ″[3] diye geçen âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Bu adamın ruhu vücuduna döndürülür. İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: ″Rabbin kim?″ der. O da: ″(Gülerek) hah, hah, bilmiyorum!″ der. Melek: ″Dînin nedir?″ der. O da: ″Hah, hah, bilmiyorum!″ der. Melek: ″Size gönderilen Peygamber kimdir?″ diye sorar. O da: ″Hah, hah, bilmiyorum!″ der.

Bunun üzerine gökten: ″Kulum yalan söyledi. Altına ateşten sergiler serin ve kendisine, Cehenneme bakan bir kapı açın″ diye nidâ gelir. Bu kişiye Cehennemin sıcağı ve alevi gelir. Kabri sıkıştırıldıkça sıkıştırılır, kaburgaları birbirine girer. Yanına çirkin yüzlü, pis kokulu bir kişi gelir ve ona: ″Seni, hoşuna gitmeyecek bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür″ der. Ölen kişi de ona:″Sen kimsin? Yüzün bile kötülüğü ifade ediyor″ der. O da: ″Ben senin kötü amelinim″ der. Bunun üzerine ölen kişi: ″Yâ Rabbi! Sen kıyâmeti koparma″ der.[4]

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, ″Günahların kalpleri kaplaması″ hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَخْطَأَ خَطِيئَةً نُكِتَتْ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ فَإِذَا هُوَ نَزَعَ وَاسْتَغْفَرَ وَتَابَ سُقِلَ قَلْبُهُ وَإِنْ عَادَ زِيدَ فِيهَا
حَتَّى تَعْلُوَ قَلْبَهُ وَهُوَ الرَّانُ الَّذِي ذَكَرَ اللّٰهُ {كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ} (ت عن ابى هربرة)

″Şüphesiz ki bir kul günah işlerse, kalbinde siyah bir nokta meydana gelir. Eğer

günahtan vazgeçer ve tevbe istiğfar ederse kalbi parlatılır. Şâyet tekrar günaha dönecek olursa, kalbinin siyahlığı da artırılır. İşte Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Mutaffifîn, Âyet 14’te: ″Hayır, hayır! Bilakis işledikleri günahlar onların kalplerini kapladı…″ diye buyurduğu kaplama işte budur.″[5]

[1] Bakınız: Sûre-i Tâhâ, Âyet 55.

[2] Sûre-i A’râf, Âyet 40.

[3] Sûre-i Hacc, Âyet 31.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17803.

[5] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 74.

(اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفٖي نَعٖيمٍۙ (٢٢) عَلَى الْاَرَٓائِكِ يَنْظُرُونَۙ (٢٣) تَعْرِفُ فٖي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعٖيمِۚ (٢٤)
يُسْقَوْنَ مِنْ رَحٖيقٍ مَخْتُومٍۙ (٢٥) خِتَامُهُ مِسْكٌۜ وَفٖي ذٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَۜ (٢٦) وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنٖيمٍۙ
(٢٧) عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَۜ (٢٨))

22-28. Şüphesiz ki sâlihler, elbette (Cennette) nîmet içindedirler.* Sedirler üzerinde (kendilerine ihsan olunan nîmetlere) bakarlar.* Yüzlerinde, nîmet içerisinde olmanın sevinç ve parıltısını görürsün.* Onlara mühürlü, hâlis şaraplar içirilir.* Bu içeceğin sonu, misk gibi kokuludur. Artık rağbet gösterenler, bunun hakkında rağbet göstersinler.* Ona karıştırılan şey de Tesnîm’dendir.* O Tesnîm, Allah’a en yakın olanların içtiği bir pınardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere sâlih kimselere Cennette verilecek olan şarap hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّمَا مُؤْمِنٍ سَقَى مُؤْمِنًا شَرْبَةً عَلَى ظَمَإٍ سَقَاهُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُوم وَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ أَطْعَمَ مُؤْمِنًا عَلَى جُوعٍ أَطْعَمَهُ اللّٰهُ مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ وَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ كَسَا مُؤْمِنًا ثَوْبًا عَلَى عُرْيٍ كَسَاهُ اللّٰهُ مِنْ خُضْرِ الْجَنَّةِ
(حم عن ابى سعيد الخدرى)

″Hangi Mü’min susamış bir Mü’min kimseye bir içecek içirirse, Allah’u Teâlâ da mahşer gününde ona mühürlü hâlis bir şaraptan içirir. Hangi Mü’min, aç bir Mü’min kimseyi doyurursa, Allah’u Teâlâ da onu Cennet meyveleriyle doyurur. Hangi Mü’min, çıplak bir Mü’min kimseye bir elbise giydirirse, Allah’u Teâlâ da ona Cennetin güzelliklerinden giydirir.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, Allah’a en yakın olup Cennet-i Naîm’de olanlar hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Vâkıa, Âyet 10-12 ve izahlarına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10678.

(اِنَّ الَّذ۪ينَ اَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا يَضْحَكُونَۘ (٢٩) وَاِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَۘ (٣٠) وَاِذَا انْقَلَبُوا اِلٰٓى اَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِه۪ينَۘ (٣١) وَاِذَا رَاَوْهُمْ قَالُوا اِنَّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ لَضَٓالُّونَۙ (٣٢) وَمَٓا اُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظ۪ينَۜ (٣٣) فَالْيَوْمَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَۙ (٣٤) عَلَى الْاَرَٓائِكِۙ يَنْظُرُونَۜ (٣٥) هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (٣٦))

29-36. Şüphesiz ki mücrimler, Mü’minlerle alay edip onlara gülerlerdi.* Ve Mü’minler, yanlarından geçtikçe birbirlerine gözleriyle kaşlarıyla işâret ederek alay ederlerdi* ve ailelerine döndükleri zaman, (alaylarından dolayı) haz almış olarak dönerlerdi* ve Mü’minleri gördükleri vakit, ″İşte bunlar, dalâlettedir″ derlerdi.* Halbuki onlar, Mü’minlerin amellerini gözetlemekle görevlendirilmemişlerdi.* İşte bugün de Mü’minler kâfirlere gülerler.* Sedirler üzerinde (onlara) bakarlar.* Nasıl, kâfirler, yaptıklarının sevabını gördüler mi?

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمُسْتَهْزِئِينَ بِالنَّاسِ فِي الدُّنْيَا يُفْتَحُ لِأَحَدِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَيُقَالُ: هَلُمَّ هَلُمَّ فَيَجِيءُ بِكَرْبِهِ وَغَمِّهِ فَإِذَا جَاءَ أُغْلِقَ دُونَهُ ثُمَّ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ آخَرُ فَيُقَالُ لَهُ: هَلُمَّ هَلُمَّ فَيَجِيءُ بِكَرْبِهِ وَغَمِّهِ فَإِذَا جَاءَ أُغْلِقَ دُونَهُ فَمَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى إِنَّهُ لَيُفْتَحُ لَهُ الْبَابُ فَيَقُولُ: هَلُمَّ هَلُمَّ فَلَا يَأْتِيهِ مِنْ إِيَاسِهِ (أحمد في الزهد هب عن الحسن)

Dünyâda iken insanlarla (Mü’minlerle) alay eden kişiye, mahşer gününde Cennet kapılarından biri açılır ve kendisine, ″Buraya gel, buraya gel″ denilir. O kişi, sıkıntı ve üzüntü içinde yaklaşınca, kapı yüzüne kapatılır. Sonra bir başka kapı kendisine açılır. ″Buraya gel, buraya gel″ denilir. Sıkıntı ve üzüntü içinde yaklaşınca, o da kendisine kapatılır. Bu şekilde çağrıldığı her kapı yüzüne kapanır. Sonra da bir kapı açılır da, ″Buraya gel, buraya gel″ denildiğinde, girmekten ümidini kestiği için artık gitmez olur.[1]

Âyet-i Kerîme’de: ″Nasıl, kâfirler, yaptıklarının sevabını gördüler mi?″ diye buyrulmaktadır. Nasıl, kâfirler, dünyâda iken Mü’minlerle alay etmenin ve onlar hakkında konuşarak eğlenmenin cezâsını âhirette gördüler mi? Evet onlar, Cehennem ateşinde yanacaklar ve kendileri de işte orada Mü’minlere alay

konusu olacaklardır, demektir.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 302-303; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 6483.

84-İNŞİKÂK SÛRESİ

Bu sûre 25 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İlk âyetinde kıyâmet koparken semânın yarılacağı bildirildiği için ismini, bu yarılma olayını ifade eden ″İnşikâk″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِذَا السَّمَٓاءُ انْشَقَّتْۙ (١) وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْۙ (٢) وَاِذَا الْاَرْضُ مُدَّتْۙ (٣) وَاَلْقَتْ مَا فٖيهَا وَتَخَلَّتْۙ (٤)
وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْؕ (٥))

1-5. Gök yarıldığı zaman* ve Rabbinin kudretine lâyık olduğu üzere boyun eğdiği zaman,* yeryüzü uzatılıp dümdüz olduğu zaman* ve kendinde saklı olan şeyleri dışarı atıp boşaldığı zaman* ve Rabbinin kudretine lâyık olduğu üzere boyun eğdiği zaman, herkes amelinin karşılığını görür.

İzah: Kıyâmet koptuktan sonra yeryüzünün tekrar yaratılarak uzatılıp dümdüz olacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَتُمَدُّ الْأَرْضُ مَدَّ الْأَدِيمِ (ه حم ك عن عبد اللّٰه بن مسعود

″Yeryüzü, derinin uzatılması gibi uzatılır.″[1]

Bu hususta İbn-i Abbas ve İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhum da: ″Ayrıca yerin düzlüğü artırılır, genişliği şu kadar şu kadar olacaktır. Çünkü bütün yaratılmışlar hesap için onun üzerinde duracaktır″ diye buyurmuşlardır.

Mahşer, bu dünyâ değildir. Bu dünyânın yerine yaratılan ve çok daha büyük olan bir âlemdir. Allah’u Teâlâ hesap için herkesi orada toplayacaktır. Yine bu hususta Sûre-i İbrâhîm, Âyet 48 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 33; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3375; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3405; 8867.

(يَٓا اَيُّهَا الْاِنْسَانُ اِنَّكَ كَادِحٌ اِلٰى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقٖيهِۚ (٦)

6. Ey insan! Şüphesiz sen, Rabbine kavuşmak için çabalayıp durursun. Nihâyet O’na kavuşursun.

İzah: Dahhâk Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme’de: ″Rabbine kavuşmak için çabalayıp durursun″ diye geçen kısmı açıklarken, ″Bu çabalardan maksat, Allah için yapılan amellerdir″ diye buyurmuştur.[1] Yani, Ey insan! Allah’ın rızâsını bulmak ve kendisine kavuşmak için ibâdet ve taat yolunda çalışırsan, sen O’na kavuşursun, demektir.

Bâzı müfessirler de bu Âyet-i Kerîme’yi şöyle izah etmişlerdir: Ey insan! Şüphesiz ki sen, Rabbine doğru giden bir yolda çalışıp çabalıyorsun. Sonra sen yaptığın amelle O’nun karşısına çıkacaksın. O halde amellerin, seni O’nun gazabından uzaklaştıran ve rızâsına eriştiren bir amel olsun. O’nu gazaplandıran bir amel olmasın. Yoksa helâk olursun.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 15, s. 307-308.

(فَاَمَّا مَنْ اُو۫تِيَ كِتَابَهُ بِيَم۪ينِه۪ۙ (٧) فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَس۪يرًاۙ (٨) وَيَنْقَلِبُ اِلٰٓى اَهْلِه۪ مَسْرُورًاۜ (٩) وَاَمَّا مَنْ اُو۫تِيَ كِتَابَهُ وَرَٓاءَ ظَهْرِه۪ۙ (١٠) فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًاۙ (١١) وَيَصْلٰى سَع۪يرًاۜ (١٢) اِنَّهُ كَانَ ف۪ٓي اَهْلِه۪ مَسْرُورًا (١٣) اِنَّهُ ظَنَّ اَنْ لَنْ يَحُورَۚ (١٤) بَلٰىۚ اِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِه۪ بَص۪يرًاۜ (١٥))

7-15. O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür* ve ehline sevinçli olarak döner.* Amel defteri arkasından verilen kimse ise,* artık ölmek ister* ve alevli ateşe atılır.* Şüphesiz ki o, dünyâda iken ehlinin yanında sevinç içindeydi.* Şüphesiz ki o, Rabbine aslâ dönmeyeceğini sanıyordu.* Evet, elbette dönecektir. Şüphesiz ki, Rabbi onu görüyordu.

İzah: Sûre-i İnşikâk, Âyet 7-8 ile ilgili olarak Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

″Yâ Resûlallah! Ben Kur’ân’da en şiddetli olan âyeti biliyorum″ dedim. ″Yâ Âişe! O hangi âyettir?″ diye sordu. Ben de: ″… Her kim bir kötülük işlerse, onun cezâsını görür…″[1] diye geçen âyet olduğunu söyledim. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Yâ Âişe! Bir Mü’mine bir musîbet hattâ bir diken dahi isâbet eder ve o da buna sabrederse, onun amellerinin en çirkinlerine karşılık keffâret olur (o günahlardan hesaba çekilmez). Mahşer günü günahlarından dolayı hesaba çekilen kimse ise mutlaka azap görür.″

قَالَتْ أَلَيْسَ اللّٰهُ يَقُولَ {فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا} قَالَ ذَاكُمْ الْعَرْضُ يَا عَائِشَةَ مَنْ نُوقِشَ الْحِسَابَ عُذِبَ
(د عن عائشة))

Bunun üzerine Hz. Âişe annemiz: Allah'u Teâlâ, Sûre-i İnşikâk, Âyet 7-8'de: ″O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür″ diye buyurmuyor mu? diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″O, amellerin Allah'ın huzurunda arzedilmesidir. Kulun günahlarından dolayı hesaba çekilmesi değildir. Yâ Âişe! İnceden inceye hesaba çekilen kimse azâba uğratılır ″ buyurdu.[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de, ″Amel defteri arkasından verilen kimse ise,* artık ölmek ister″ diye buyrulmaktadır. Amel defterleri arkadan verilen kimsenin, sağ eli boynuna bağlanacak ve sol eli arkaya çevrilecektir. Böylece amel defterini sol eliyle arkadan alacaktır. Allah'u Teâlâ bu gibi insanların amel defterlerini bâzı âyetlerde sol taraflarından bâzı âyetlerde de arkalarından alacaklarını zikretmiştir.

[1] Sûre-i Nisâ, Âyet 123.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 1.

فَلَاۤ اُقْسِمُ بِالشَّفَقِۙ (١٦) وَالَّيْلِ وَمَا وَسَقَۙ (١٧) وَالْقَمَرِ اِذَا اتَّسَقَۙ (١٨) لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍۜ (١٩) فَمَا لَهُمْ (
لَا يُؤْمِنُونَۙ (٢٠) وَاِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْاٰنُ لَا يَسْجُدُونَۜ (سَجْدَه) (٢١))

16-21. Yemin olsun şafağa,* geceye ve kapladığı şeylere* ve dolunay hâlindeki aya ki,* şüphesiz siz, halden hâle geçeceksiniz!* O halde onlara ne oluyor da îman etmiyorlar?* Ve onlara Kur'ân okunduğu zaman, secde etmiyorlar? (Secde âyetidir)

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Şüphesiz siz, halden hâle geçeceksiniz!″ diye buyrulmaktadır. Yani muhtelif hayat safhaları geçireceksiniz. Evvela, bir nutfeden yaratılmış, sonra bir insan sûretinde dünyâya çıkarılmış idiniz, hayatta oldukça sıhhat ve hastalık gibi, servet ve ihtiyaç gibi muhtelif hâllere mâruz olursunuz. Daha sonra da ölecek ve mahşerde tekrar hayata kavuşup lâyık olduğunuz yerlere sevk edileceksiniz. İşte bu bir hakikattir.[1]

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 8, s. 4000.

بَلِ الَّذٖينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَۘ (٢٢) وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَۘ (٢٣) فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلٖيمٍۙ (٢٤) اِلَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا (

وَعَمِلَوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (٢٥) ( )

22-25. Bilakis o kâfirler, (Kur'ân'ı) yalanlıyorlar.* Allah'u Teâlâ, onların kalplerinde gizledikleri şeyleri çok iyi bilir.* Ey Resûlüm! Artık onları elim bir azap ile müjdele.* Ancak îman edip sâlih amellerde bulunanlar müstesnâ. Onlar için tükenmez bir mükâfat vardır.

85-BURÛC SÛRESİ

Bu sûre 22 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Semânın burçlarına yemin ile başladığı için, ″Burûc Sûresi″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالسَّمَٓاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِۙ (١) وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِۙ (٢) وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍۜ (٣) قُتِلَ اَصْحَابُ الْاُخْدُودِۙ (٤) اَلنَّارِ ذَاتِ
الْوَقُودِۙ (٥) اِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌۙ (٦) وَهُمْ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌۜ (٧) وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ اِلَّٓا اَنْ
يُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِۙ (٨) اَلَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌۜ (٩)

1-9. Burçlar sahibi olan semâya,* vaat edilen güne,* şâhitlik edene ve şâhitlik edilene yemin olsun ki,* o hendek sahipleri lânetlenmiştir.* Onların hendekleri şiddetle yanan ateşti.* O vakit, ateşin etrafında oturmuş,* Mü’minlere yaptıklarını seyrediyorlardı.* Mü’minlere bu işkenceyi yapmalarının sebebi, o Mü’minlerin her şeye gâlip ve hamde lâyık olan Allah’a îman etmiş olmaları idi.* O Allah ki, göklerin ve yerin mülkü O’nundur. Allah’u Teâlâ, her şeye şâhittir.

İzah: Hasan b. Ali Radiyallâhu anhumâ: ″Şâhitlik eden ve şâhitlik edilene yemin olsun ki″ diye geçen Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

اَلشَّاهِدُ جَدِّي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمَشْهُودُ يَوْمُ الْقِيَامَةِ. ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْاٰيَةَ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَتَلَا ذَلِكَ يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ (المعجم الصغير للطبرانى عن الحسن بن على)

Şâhitlik eden, dedem Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’dir. Şâhitlik edilen ise, mahşer günüdür. Hz. Hasan, sonra şu âyetleri okudu: ″Ey Habîbim! Şüphesiz Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik″ (Sûre-i Fetih, Âyet 8). ″… O gün, insanların bir araya gelip toplanacağı bir gündür. O gün, bütün mahlûkatın hazır bulunacağı bir gündür.″ (Sûre-i Hûd, Âyet 103).[1]

Âyet-i Kerîme’de geçen ″Hendek sahipleri″ hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ مَلِكٌ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ وَكَانَ لَهُ سَاحِرٌ فَلَمَّا كَبِرَ قَالَ لِلْمَلِكِ إِنِّي قَدْ كَبِرْتُ فَابْعَثْ إِلَيَّ غُلَامًا أعَلِّمْهُ السِّحْرَ فَبَعَثَ إِلَيْهِ غُلَامًا يُعَلِّمُهُ فَكَانَ فِي طَرِيقِهِ إِذَا سَلَكَ رَاهِبٌ فَقَعَدَ إِلَيْهِ وَسَمِعَ كَلَامَهُ فَأَعْجَبَهُ فَكَانَ إِذَا أَتَى السَّاحِرَ مَرَّ بِالرَّاهِبِ وَقَعَدَ إِلَيْهِ فَإِذَا أَتَى السَّاحِرَ ضَرَبَهُ فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى الرَّاهِبِ فَقَالَ إِذَا خَشِيتَ السَّاحِرَ فَقُلْ حَبَسَنِي أَهْلِي وَإِذَا خَشِيتَ أَهْلَكَ فَقُلْ حَبَسَنِي السَّاحِرُ فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَتَى عَلَى دَابَّةٍ عَظِيمَةٍ قَدْ حَبَسَتْ النَّاسَ... (م عن صهيب)

Sizden öncekiler arasında bir kral vardı, onun bir de sihirbazı vardı. Bu sihirbaz yaşlanınca krala dedi ki: ″Ben artık yaşlandım. Sen bana genç birisini gönder de ona büyü öğreteyim.″ Kral ona büyü öğrenmesi için bir genç gönderdi. Bu gencin gidip geldiği yolda bir râhip vardı. Onun yanına oturup sözlerini dinledi, hoşuna gitti. Bundan dolayı, büyücüye gidip geldiğinde râhib’e de uğrar, onun yanında otururdu. Büyücüye varınca, büyücü onu döverdi. Bu hâlini râhib’e anlatıp şikâyette bulundu. Râhip ona: ″Büyücüden korkacak olursan; ailem beni geç gönderdi, dersin. Ailenden korkacak olursan; büyücü beni alıkoydu, dersin″ dedi. O bu halde iken, insanları bir yerde alıkoymuş çok büyük bir yırtıcı hayvan[2] ile karşılaştı. ″Bugün büyücünün mü üstün, râhib’in mi üstün olduğunu öğreneceğim gündür″ dedi. Bir taş aldı ve ″Allah’ım! Eğer râhib’in durumu senin tarafından büyücünün durumundan daha çok sevilen bir hal ise, bu hayvanı öldür ki, insanlar yollarına devam edebilsinler″ dedi ve taşı attı. O hayvanı öldürdü. İnsanlar da yollarına devam ettiler. Râhib’e giderek durumu bildirdi. Râhip ona: ″Evlâdım, bugün sen benden daha üstünsün. Sen gördüğüm şu hâle ulaşmış bulunuyorsun. Şüphesiz pek yakında birtakım belâlarla sınanacaksın. Eğer sınanacak olursan, sakın beni kimseye söyleme″ dedi.

Delikanlı anadan doğma körü, ebras hastalığını iyileştiriyor, insanların diğer hastalıklarını tedâvi ediyordu. Kral ile birlikte oturup kalkan kör birisi bu durumu işitti. Ona pek çok hediyeler götürerek dedi ki: ″Eğer bana şifâ verecek olursan, buradakilerin hepsi senin olacaktır″ Delikanlı: ″Ben kimseye şifâ veremem. Şifâyı ancak Allah verir. Eğer sen Allah’a îman edecek olursan, ben de Allah’a duâ ederim, Allah’u Teâlâ da sana şifâ verir″ dedi. Bu şahıs Allah’a îman etti. Allah’u Teâlâ da ona şifâ verdi. Krala giderek önceden yanında oturduğu gibi oturdu. Kral ona: ″Senin yeniden görmeni sağlayan kimdir?″ diye sordu. O: ″Rabbimdir″ dedi. Kral: ″Senin benden başka bir Rabbin de mi varmış?″ deyince, arkadaşı: ″Benim de Rabbim, senin de Rabbin Allah’tır″ dedi. Kral onu yakalattı ve delikanlıyı gösterinceye kadar ona işkence edip durdu. Delikanlı getirilince kral ona: ″Evlâdım senin büyücülüğün; anadan doğma körü ve ebras hastalığını iyileştirecek noktaya, şunu şunu yapacak hale kadar da mı

ulaştı?″ dedi. Delikanlı: ″Ben hiç kimseye şifâ veremem, şifâyı ancak Allah verir ″ dedi. Kral onu yakalattı ve rahibin yerini gösterinceye kadar ona işkence edip durdu. Rahip getirildi, ona: ″Dîninden dön″ denildi. Ancak rahip bunu kabul etmedi. Kral testerenin getirilmesini istedi. Testere başının tepesine, saçlarını ayırdığı yere yerleştirildi ve iki parçası yere düşünceye kadar başını ortadan biçti.

Daha sonra kralın sohbet arkadaşı getirildi ona: ″Dîninden dön″ denildi. O da kabul etmeyince testere başının ortasına, saçlarını ayırdığı yere yerleştirildi ve iki tarafı da düşünceye kadar testere ile başını biçti.

Daha sonra genç delikanlı getirildi. Ona da: ″Dîninden dön″ denildi. Genç de bu teklifi kabul etmeyince kral onu arkadaşlarından birkaç kişiye teslim etti ve ″Bunu alın, filan filan dağa götürün. Onu dağın tepesine çıkartın, zirvesine ulaştığınız vakit dîninden dönerse ne âlâ, aksi takdirde onu aşağıya atın″ dedi. Delikanlıyı alıp gittiler ve onunla birlikte dağın tepesine çıktılar. Delikanlı: ″Allah'ım! Ne ile dilersen onların kötülüklerine karşı beni koru!″ dedi. Dağın üzerinde iken dağ sarsılmaya başladı, aşağı düştüler. Delikanlı kralın yanına yürüyerek geldi, kral ona: ″Seninle beraber gönderdiklerim ne yaptı?″ diye sordu. Delikanlı: ″Allah, onlara karşı beni korudu″ dedi. Kral delikanlıyı arkadaşlarından bir diğer gruba teslim etti ve ″Bunu alıp götürün, büyükçe bir gemiye bindirin, denizin ortasına ulaştırın. Eğer dîninden dönerse ne âlâ, aksi takdirde onu denize atın″ dedi. Delikanlıyı alıp gittiler. O da: ″Allah'ım! Dilediğin şekilde onlara karşı beni koru!″ diye dua etti. Onlar, içinde oldukları halde gemi ters dönüp battı ve suda boğuldular. Delikanlı ise krala yürüyerek geri geldi.

Kral ona: ″Beraberindekiler ne yaptı?″ diye sordu. O da: ″Onlara karşı, Allah beni korudu″ dedi. Delikanlı krala dedi ki: ″Benim söyleyeceklerimi yapmadığın sürece beni öldüremeyeceksin.″ Kral: ″Peki, o nedir?″ diye sordu. Delikanlı dedi ki: ″Herkesi bir yerde toplayacaksın. Beni de bir hurma ağacına bağla. Sonra benim ok torbamdan bir ok al. Bu oku yaya yerleştir, sonra da ″Bu delikanlının Rabbi olan Allah'ın adıyla″ de ve bana oku at. Eğer sen böyle yapacak olursan, beni öldürebilirsin.″

Kral halkı bir meydanda topladı. Delikanlıyı hurma ağacına bağladı, sonra onun ok torbasından bir ok alıp oku yaya yerleştirdikten sonra ″Bu delikanlının Rabbi Allah'ın adıyla″ deyip ona oku attı. Ok alnına isâbet etti. Delikanlı elini alnına

koydu ve vefât etti. Ahâli: ″Delikanlının Rabbine îman ettik, delikanlının Rabbine îman ettik, delikanlının Rabbine îman ettik,″ dedi. Bu sefer krala gidilerek, ona: ″Gördün mü şimdi korktuğun şey başına geldi. İnsanlar îman etti″ denildi. Bunun üzerine kral, yolların başlarında büyük hendekler kazılmasını emretti. Hendekler kazıldı ve içi ateş ile dolduruldu. Kral: ″Bu yeni dîninden dönmeyen herkesi, o ateşle dolu hendeklere zorla atınız yahut atlasınlar,″ diye emir verdi. Denileni yaptılar. Nihâyet beraberinde yavrusu bulunan bir kadın geldi. Hendeğe atlamakta tereddüt etti. Yavrusu ona: ″Anacığım sabret. Çünkü sen hak üzeresin″ dedi.[3]

Sünen-i Tirmizî’de ziyâdeyle:

(أَنَّهُ أُخْرِجَ فِي زَمَنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَأُصْبُعُهُ عَلَى صُدْغِهِ كَمَا وَضَعَهَا حِينَ قُتِلَ (ت عن صهيب

Ömer b. el-Hattab Radiyallâhu anhu döneminde, o delikanlı kabrinden çıkarıldığında, öldürüldüğü vakit koyduğu şekliyle parmağı alnı üzerinde duruyordu, diye geçmektedir.[4]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Sağir, Hadis No: 1133.

[2] Sünen-i Tirmizî’de; ″İnsanları alıkoyan o hayvan bir aslan idi″ diye geçmektedir.

[3] Sahih-i Müslim Zühd 18 (73).

[4] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 76.

( )اِنَّ الَّذ۪ينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِن۪ينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَر۪يقِۜ (١٠ (

10. Şüphesiz Mü’min erkekler ile Mü’min kadınlara eziyet edenler, sonra da tevbe etmeyenler var ya, işte onlar için Cehennem azâbı vardır. Onlar için çok yakıcı bir azap da vardır.

( )اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَب۪يرُۜ (١١ (

11. Şüphesiz ki, îman edip sâlih amellerde bulunanlar için de altlarından nehirler akan Cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş budur.

(اِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَد۪يدٌۜ (١٢) اِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُع۪يدُۚ (١٣) وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُۙ (١٤) ذُو الْعَرْشِ الْمَج۪يدُۙ (١٥) (

﴿فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾

12-16. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Rabbinin (zâlimleri azapla) yakalaması çok şiddetlidir.* Şüphesiz ki, yoktan var eden de O’dur, tekrar dirilten de O’dur.* O, (tevbe edenleri) çok bağışlayandır ve (Mü’minleri) çok sevendir.* Arş’ın sahibidir, şânı yüce olandır* ve dilediğini yapandır.

İzah: Hakk Teâlâ’nın Mü’min kullarına muhabbet etmesi hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ buyuruyor ki:

مَنْ عَادَى لِى وَلِيًّا فَقَدْ اٰذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ اِلَيَّ عَبْدِى بِشَيْءٍ أَحَبَّ اِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِى يَتَقَرَّبُ اِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى اُحِبَّهُ فَاِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعُهُ الَّذِى يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِى يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِى يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِى يَمْشِى بِهَا وَاِنْ سَأَلَنِى أَعْطَيْتُهُ وَلَوِ اسْتَعَاذَنِى لأُعِيذُنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 330/3.

﴿هَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ الْجُنُودِۙ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَۜ ﴿١٨﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍۙ ﴿١٩﴾ وَاللّٰهُ مِنْ وَرَٓائِهِمْ مُحِيطٌۚ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌۙ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

17-22. Ey Resûlüm! Sana o orduların kıssası geldi mi;* Firavun ve Semud’un?* Fakat kâfir olanlar, hâlâ yalanlamaktadırlar.* Halbuki Allah’u Teâlâ, onları arkalarından kuşatmıştır.* Hayır, o (yalanladıkları kitap), şânı yüce olan bir Kur’ân’dır;* Levh-i Mahfuz’dadır.

86-TÂRIK SÛRESİ

Bu sûre 17 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ″Târık″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالسَّمَٓاءِ وَالطَّارِقِۙ (١) وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الطَّارِقُۙ (٢) اَلنَّجْمُ الثَّاقِبُۙ (٣)

1-3. Semâya ve Târık'a yemin olsun ki,* Ey Resûlüm! Târık'ın ne olduğunu bilir misin?* O, karanlığı delen bir yıldızdır.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, şu hâdiseyi anlatmıştır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ebû Tâlib ile birlikte oturuyordu. Bir yıldız kaydı, yeryüzünün her tarafı aydınlandı. Ebû Tâlib bundan korktu: ″Bu nedir?″ dedi. Peygamber Efendimiz: ″Bu, kendisiyle şeytanların taşlandığı bir yıldızdır. Bu, Allah'ın âyetlerinden bir âyettir″ diye buyurdu. Ebû Tâlib, bu işe hayret etti. Bunun üzerine: ″Semâya ve Târık'a yemin olsun ki″ diye geçen Sûre-i Târık, Âyet 1 nâzil oldu.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 1.

(اِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌۜ (٤) فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَۜ (٥) خُلِقَ مِنْ مَٓاءٍ دَافِقٍۙ (٦) يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَٓائِبِۜ (٧) اِنَّهُ عَلٰى رَجْعِهٖ لَقَادِرٌۜ (٨) يَوْمَ تُبْلَى السَّرَٓائِرُۙ (٩) فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍۜ (١٠)

4-10. Hiçbir kimse yoktur ki, üzerinde bir gözetleyici olmasın.*Artık insan neyden yaratıldığına bir baksın!* Fışkıran bir sudan yaratıldı.* O su ki, (erkeğin) bel kemiği ile (kadının) göğüs kemikleri arasından çıkar.* Şüphesiz Allah'u Teâlâ, onu öldürdükten sonra tekrar diriltmeye de kâdirdir.* O gün, bütün sırlar açığa çıkar.* O zaman, onun için (kâfir olduğundan dolayı) ne bir kuvvet, ne de bir yardımcı vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Hiçbir kimse yoktur ki, üzerinde bir gözetleyici

olmasın″ diye buyrulmaktadır. Burada kastedilen, herkesin hayır ve şer yaptığı amelleri kaydeden kirâmen kâtibîn melekleridir.

Yine Sûre-i Târık, Âyet 7’yi açıklarken İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Erkeğin bel kemiği ile kadının göğüs kemikleri arasından çıkan bir sudur ki, bu ikisi olmadan çocuk da olmaz.

وَالسَّمَٓاءِ ذَاتِ الرَّجْعِۙ (١١) وَالْاَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِۙ (١٢) اِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌۙ (١٣) وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِۜ (١٤) اِنَّهُمْ (
يَكٖيدُونَ كَيْدًاۙ (١٥) وَاَكٖيدُ كَيْدًاۚ (١٦) فَمَهِّلِ الْكَافِرٖينَ اَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا (١٧

11-17. Hareket edip dönen semâya* ve bitkiler ile yarılan yere yemin olsun ki,* şüphesiz Kur’ân, elbette hak ile bâtılın arasını ayıran bir kelâmdır.* Onda aslâ şaka yoktur.* Şüphesiz onlar, (onun nûrunu söndürmek için) hile yaparlar.* Ben de onlara karşı hile yaparım.* Ey Resûlüm! Artık kâfirlere mühlet ver, onları biraz bırak.

İzah: İbn-i Zeyd Sûre-i Târık, Âyet 17 hakkında şöyle buyurmuştur:

Allah’u Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, kâfirlerin ezâlarına karşı sabretmesini ve onlara mühlet vermesini emretti. Fakat ona yardım etmeyi dileyince de kâfirlere karşı cihat etmesini emretti.

87-A’LÂ SÛRESİ

Bu sûre 19 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve Allah’ın isimlerinden olan ″Çok yüce″ anlamına gelen ″A’lâ″ ifadesinden almıştır.

Bu sûre hakkında Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَقْبَلَ رَجُلٌ بِنَاضِحَيْنِ وَقَدْ جَنَحَ اللَّيْلُ، فَوَافَقَ مُعَاذًا يُصَلِّي، فَتَرَكَ نَاضِحَهُ وَأَقْبَلَ إِلَى مُعَاذٍ، فَقَرَأَ بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ أَوْ النِّسَاءِ، فَانْطَلَقَ الرَّجُلُ وَبَلَغَهُ أَنَّ مُعَاذًا نَالَ مِنْهُ فَأَتَى النَّبِيَّ فَشَكَا إِلَيْهِ مُعَاذًا، فَقَالَ النَّبِيُّ يَا مُعَاذُ أَفَتَّانٌ أَنْتَ؟! أَوْ أَفَاتِنٌ؟ ثَلاثَ مِرَارٍ، فَلَوْلاَ صَلَّيْتَ بِسَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ، وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا، وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى، فَإِنَّهُ يُصَلِّي وَرَاءَكَ الْكَبِيرُ وَالضَّعِيفُ وَذُو الْحَاجَةِ (خ جابر بن عبد اللّٰه)

Gece karanlığının bastığı bir sırada, bir adam iki sulama devesi ile birlikte geldi. Hz. Muaz’ın namaz kılmasına rastladı. Devesini bıraktı ve Hz. Muaz’a uydu. Hz. Muaz Bakara Sûresi’ni veya Nisâ Sûresi’ni okudu. Adam ayrılıp gitti. Bunun üzerine Hz. Muaz’ın onun aleyhinde konuştuğu haberi kendisine ulaştı. Adam da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e varıp Hz. Muaz’ı şikâyet etti. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Muaz’a üç kere: ″Sen insanları fitneye mi düşüreceksin ya Muaz?″ dedi ve devamla şöyle buyurdu: ″Sen, A’lâ, Leyl ve Duhâ Sûreleri gibi kısa sûreleri okusaydın ya! Çünkü senin arkanda yaşlı, zayıf ve işi gücü olan insanlar da namaz kılıyorlar.″[1]

Übeyy b. Kâ’b Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

يَقْرَأُ فِى الرَّكْعَةِ الْأُولَى مِنَ الْوِتْرِ بِسَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَفِى الثَّانِيَةِ بِقُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَفِى الثَّالِثَةِ بِقُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ (ن عن أبى بن كعب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, vitrin birinci rek’atında A’lâ Sûresi’ni, ikinci rek’atında Kâfirûn Sûresi’ni, üçüncü rek’atta da İhlas Sûresi’ni okurdu.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Ezan 63. Yine bakınız: Sünen-i Nesâî, İftitah70; Sahih-i Müslim, Salât 37 (183).

[2] Sünen-i Nesâî, Kıyâm’ul-Leyl 37; İmam-ı Azam Ebû Hanife, Müsned, Hadis No: 154/77.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰىۙ (١) اَلَّذ۪ي خَلَقَ فَسَوّٰىۖ (٢) وَالَّذ۪ي قَدَّرَ فَهَدٰىۖ (٣) وَالَّذ۪ي اَخْرَجَ الْمَرْعٰىۖ (٤) (فَجَعَلَهُ غُثَٓاءً اَحْوٰىۜ (٥))

1-5. Çok yüce olan Rabbinin ismini tesbih et.* O ki, her şeyi yaratıp düzene koydu.* O ki, takdir etti ve yol gösterdi.* O ki, otları bitirdi* ve onları yeşerttikten sonra da, onu simsiyah kuru çöp hâline getirdi.

İzah: Bu sûrenin ilk âyeti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ {فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ} قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ فَلَمَّا نَزَلَتْ {سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى} قَالَ اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُمْ (د عن عقبة بن عامر)

″O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et″ diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 96 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bunu rükû ettiğiniz vakit söyleyin″ buyurdu. ″Çok yüce olan Rabbinin ismini tesbih et″ diye geçen Sûre-i A’lâ, Âyet 1 nâzil olunca da, ″Bunu secde ettiğiniz vakit söyleyin″ buyurdu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا رَكَعَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَذَلِكَ أَدْنَاهُ وَإِذَا سَجَدَ فَلْيَقُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى ثَلَاثًا وَذَلِكَ أَدْنَاهُ (د ت عن ابن مسعود)

″Sizden biri rükû edince üç kere, ″SubhâneRabbiye’l-Azîm″ desin. Bu en az miktardır. Secde yapınca da üç kere, ″Subhâne Rabbiye’l-A’lâ″ desin. Bu da en az miktardır.″[2]

″O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et″ diye geçen âyetten dolayı namaz kılarken rükû’da, ″SubhâneRabbiye’l-Azîm (çok büyük olan Rabbimi tesbih ederim) denir. ″Çok yüce olan Rabbinin ismini tesbih et″ diye geçen âyetten dolayı da secdede, ″Subhâne Rabbiye’l-A’lâ (çok yüce olan Rabbimi tesbih ederim) denir.

Yine Sûre-i A’lâ, Âyet 3’te: ″O ki, takdir etti ve yol gösterdi″ diye buyurmaktadır. Yani bu ifade, Allah’u Teâlâ yarattığı bütün mahlûkata ne yapmaları gerektiğini bildirir, mânâsına gelir. Örneğin Allah’u Teâlâ’nın arıya nasıl bal yapacağını gösterdiğine dair Sûre-i Nahl, Âyet 68-69’da şöyle buyrulmaktadır:

Ey Resûlüm! Senin Rabbin, bal arısına şöyle vahyetti: ″Dağlarda, ağaçlarda ve kovanlarda evler yap.* Sonra her çeşit mahsülden ye de Rabbinin sana kolaylaştırmış olduğu yollardan git.″ Onların karınlarından, içinde insanlar için şifâ bulunan, çeşitli renklerde bal çıkar. Şüphesiz bunda, tefekkür eden bir topluluk için elbette Allah’ın kudretine bir delil vardır.

Ayrıca Allah’u Teâlâ Sûre-i İnsân, Âyet 3’te: ″Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör″ diye buyurarak, insanlara hidâyet yolunu bu şekilde gösterdiğini beyan etmiştir.

Böylece Allah’u Teâlâ, yarattığı bütün canlılara yeryüzünde nasıl hareket etmeleri gerektiğini haber vermiştir.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154; Sünen-i Tirmizî, Salât 194.

( )سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰىۙ (٦) اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ اِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفٰىۜ (٧) وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرٰىۚ (٨ (

6-8. Ey Habîbim! Sana Kur’ân’ı okutacağız, artık unutmayacaksın.* Ancak Allah’ın (nesh ile unutmanı) dilediği müstesnâ. Şüphesiz O, açık olanı da bilir, gizli olanı da.* Ve seni en kolay olana muvaffak kılarız.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Ancak Allah’ın (nesh ile unutmanı) dilediği müstesnâ″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, Allah’u Teâlâ’nın, amel etmeni bırakmanı istediği hükümler bundan müstesnâdır. O bunların hükümlerini kaldırmış, nesh etmiş demektir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Ve seni en kolay olana muvaffak kılarız″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat da şudur: Ey Resûlü Âlişan! Seni Kur’ân’ı ezberlemeye muvaffak kılarız, seni en kolay bir şeriate, tâkibi çok kolay bir saadet yoluna eriştiririz, sen müsterih ol.

فَذَكِّرْ اِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرٰىؕ (٩) سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَخْشٰىۙ (١٠) وَيَتَجَنَّبُهَا الْاَشْقٰىۙ (١١) اَلَّذ۪ي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرٰىۚ (
١٣) ثُمَّ لَا يَمُوتُ ف۪يهَا وَلَا يَحْيٰىؕ (١٢)( )

9-13. Ey Resûlüm! Artık öğüt fayda verirse, öğüt ver.* Allah’tan korkan, öğüdü dinleyecektir.* En şakî olan (isyankâr) ise, öğütten kaçınır.* O ki, en büyük ateşe (Cehenneme) atılır.* Sonra orada ne ölür, ne de rahat bir hayata nâil olur.

قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰىۙ (١٤) وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّه۪ فَصَلّٰىؕ (١٥)( )

14-15. Şüphesiz ki nefsini (kötülüklerden) arındıran felâha ermiştir* ve o, Rabbinin ismini zikreder, namazı da kılar.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Nefsini (kötülüklerden) arındıran″ ifadesi; nefsini uslandırıp temizleyen, terbiye eden kimsedir. İşte o kimse kurtuldu, demektir. Nefsin arınıp temizlenmesi, terbiye olması Âyet-i Kerîme’de de geçtiği üzere Allah’ın ismini zikretmek ve namaz kılmakla olur. İşte hem namaz, hem de zikir beraber olursa nefis terbiye olur, uslanır ve böylece her türlü kötülükten kurtulur.

Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 45’te de şöyle geçmektedir:

″Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızı bilir.″

İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِى الْمُصَلِّينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِى الذَّاكِرِينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط عن ابن مسعود)

″Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah’u Teâlâ’yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı.″[1] Namazda da zikirde de hepimizden ileriydi, demektir.

Âyet-i Kerîme‘de geçtiği üzere nefsi kötülüklerden arındırma anlamına gelen tezkiye ifadesi, tasavvufta; ″Tezkiyeyi nefis ve tasfiyeyi kalp″ tâbirleri ile ifade edilir. Bu da nefsi temizlemek ve kalpten kötü şeyleri tasfiye etmek, çıkartmak demektir. Tasavvuf, nefsini terbiye ve kalbini sâfileştirmek yoludur. Bununla kalbi temizleyip Vuslat-ı İlâhiyye‘ye kavuşmaktır.

Nefisle mücâhede hakkında Câbir Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مُقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ اِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الديلمي اَلخطيب في تاريخه عن جابر)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[2] dönerken: ″Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz″ buyurdu. Sahâbîler: ″O büyük cihat nedir?″ dediler. ″Kulun nefsiyle edeceği cihattır″ buyurdu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ (ت حم عن فضالة)

″Asıl mücâhit, nefsi ile cihat eden kimsedir.″[4]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[2] Bu Hadis-i Şerif’te geçen harp, Tebuk Gazvesi’dir (Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[3] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz’ul-Ehâdîs, 334/6; İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 3, Hadis No: 117.

[4] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ül-Cihat 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22840.

بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۘ (١٦) وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ وَاَبْقٰىؕ (١٧) اِنَّ هٰذَا لَفِي الصُّحُفِ الْاُو۫لٰىۙ (١٨) صُحُفِ اِبْرٰه۪يمَ وَمُوسٰى (١٩)

16-19. Bilakis siz, dünyâ hayatını tercih edersiniz.* Halbuki âhiret daha hayırlı ve bâkidir.* Şüphesiz bu ahkam, evvelki sahifelerde,* İbrâhim‘in ve Mûsâ’nın sahifelerinde de mevcuttur.

İzah: Dünyânın geçici olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مِثْلَ مَا يَجْعَلَ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ فِي الْيَمِّ فَلْيَنْظَرْ بِمَاذَا يَرْجِعُ (م ه عن مستورد

″Âhirette dünyâ, ancak sizden herhangi bir kimsenin parmağını denize daldırması gibidir. Artık o, parmağını çıkardıktan sonra denizden ne aldığına bir baksın.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحَبَّ دُنْيَاهُ أَضَرَّ بِآخِرَتِهِ وَمَنْ أَحَبَّ آخِرَتَهُ أَضَرَّ بِدُنْيَاهُ فَآثِرُوا مَا يَبْقَى عَلَى مَا يَفْنَى (حم عن أبي موسى الأشعري)

″Kim dünyâsını severse âhiretine zarar verir. Kim de âhiretini severse dünyâsına zarar verir. Öyleyse kalıcı olanı, geçici olana tercih edin.″[2]

Yine bu âyetler hakkında Ebu Zerr Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmniştir:

″Yâ Resûlallah! İbrâhim Aleyhisselâm’ın sahifelerinde ne vardır?″ diye sordum. Şöyle buyurdu: ″Tümüyle ibretli örnekler ihtiva ediyordu: Ey saltanat sahibi, sınanan ve aldanış içerisinde bulunan kral! Ben seni dünyâyı üst üste yığman için göndermedim. Fakat Ben seni mazlumun Bana dua etmesine gerek bırakmayasın, diye gönderdim. Çünkü Ben, bir kâfirin ağzından dahi çıksa, mazlumun duâsını geri çevirmem. Yine o sahifelerde ibretli örnekler vardı: Akıllı bir kimsenin zamanını üç bölüme ayırması gerekir. Bir bölümünde Rabbine nidâ etsin. O’nunla baş başa kalsın. Bir bölümünde kendisini hesaba çeksin. Allah’u Teâlâ’nın ona yaptıkları üzerinde ve O’nun sanatında tefekkür etsin. Bir bölümünde de yiyecek ve içecek gibi ihtiyaçlarını karşılasın. Akıllı olan bir kimsenin ancak şu üç işle uğraşması gerekir: Ya ölümden sonra diriliş için azık, ya yaşamak için bir şeyler kazanmak yahut da haram olmayan bir lezzetle uğraşmak. Yine akıllı bir kimsenin zamanını basiretle değerlendirmesi, işine yönelmesi, dilini muhafaza etmesi gerekir. Konuştuklarını ameli cümlesinden sayan bir kimse ise, kendisini ilgilendiren az miktardaki hususlar dışında konuşmaz.″

Yine ″Yâ Resûlallah! Mûsâ Aleyhisselâm’ın sahifelerinde neler vardı?″ diye sordum. Şöyle buyurdu: ″Hepsi ibretli şeylerdi: Kesin olarak öleceğine inanan bir kimsenin nasıl sevindiğine hayret ederim. Kadere kesin olarak îman eden bir

kimsenin nasıl bitkin düşercesine çabalayıp durduğuna hayret ederim. Dünyâyı ve dünyânın hallerinin değişip durduğunu gören bir kimsenin kalp huzuru ile dünyâya nasıl meylettiğine hayret ederim. Yarın hesaba çekileceğine kesin olarak inanan kimsenin, nasıl amel etmediğine hayret ederim.″

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَهَلْ فِي أَيْدِينَا شَيْءٌ مِمَّا كَانَ فِي يَدَيْإِبْرَاهِيمَوَمُوسَى،مِمَّا أَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ؟ قَالَ: نَعَم... اقْرَأْ يَاأَبَا ذَرٍّقَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى (حب حل عن ابى ذر)

″Yâ Resûlallah! İbrâhim ve Mûsâ Aleyhimesselâm’ın ellerinde bulunanlar kabilinden sana nâzil olanlardan bizim elimizde bir şey var mıdır?″ diye sordum. ″Evet, Ey Ebû Zerr!″ dedi ve ″Şüphesiz ki nefsini (kötülüklerden) arındıran felâha ermiştir* ve o, Rabbinin ismini zikreder, namazı da kılar.* Bilakis siz, dünyâ hayatını tercih edersiniz.* Halbuki âhiret daha hayırlı ve bâkidir.* Şüphesiz bu ahkam, evvelki sahifelerde,* İbrâhim‘in ve Mûsâ’nın sahifelerinde de mevcuttur″ diye geçen Sûre-i A’lâ, Âyet 14-19‘u okudu.[3]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 14 (55 Sünen-i Tirmizî, Zühd 15; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18866

[3] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 362; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 44158; İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 20, s. 25.

88-GÂŞİYE SÛRESİ

Bu sûre 26 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. ″Gâşiye″ denilen ve çok şiddetli felâketiyle ortalığı kaplayacak kıyâmetten bahsedildiği için ″Gâşiye Sûresi″ ismi verilmiştir.

Bu sûre hakkında Numan b. Beşir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

كَانَ يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ وَيَوْمِ الْجُمُعَةِ بِسَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الأَعْلَى وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ وَرُبَّمَا اجْتَمَعَا فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ فَيَقْرَأُ بِهِمَا (ن عن النعمان بن بشير)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, iki Bayramda ve Cuma gününde A'lâ ve Gâşiye Sûrelerini okurdu. Bâzen de Bayram ile Cuma, aynı güne rastlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her iki namazda da bu sûreleri okurdu.[1]

[1] Sünen-i Nesâî, Salât'ul-İydeyn 12.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(هَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ (١) وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ (٢) عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ (٣) تَصْلٰى نَارًا حَامِيَةً (٤) تُسْقٰى مِنْ عَيْنٍ اٰنِيَةٍ (٥) لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ اِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ (٦) لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ (٧))

1-7. Ey Resûlüm! Sana kıyâmetin haberi geldi mi?* O gün, bâzı yüzler zelildir.* Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır.* Onlar gâyet sıcak ateşe girerler.* Çok sıcak bir pınardan içirilirler.* Onlar için dikenli bir ağaçtan başka bir yiyecek yoktur,* o ise ne besler, ne de açlığı giderir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″O gün, bâzı yüzler zelildir.* Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır″ buyruğunu açıklarken; ″Bunlar, Yahudi ile Hristiyanlardır. Çalışıp çabalarlar. Ancak bu çabalarının onlara bir faydası olmaz″ demiştir.[1]

Nakledildiğine göre; Hz. Ömer, bir râhip ile karşılaşınca durdu. Râhib'e, ″Mü'minlerin emiri geldi″ denilerek Hz. Ömer'in yanına çağrıldı. Hz. Ömer, ona

bakıp yorgun, bitkin ve dünyadan yüz çevirmiş olduğunu görünce ağlamaya başladı. Oradaki Müslümanlar, ama bu bir Hristiyan, dediklerinde Hz. Ömer şu karşılığı verdi: Hristiyan olduğunu biliyorum. Ama ona acıdım. Zîrâ Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Gâşiye, Âyet 3-4'te: ″Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır.* Onlar gâyet sıcak ateşe girerler″ diye geçen buyruğunu hatırladım. Çalışıp çabalamasına rağmen, ateşe girecek olmasına acıdım.[2]

Yine ″Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır″ diye geçen âyette kastedilen kimseler, Hz. Ali Kerremallâhu veche'den rivâyet edildiğine göre[3]; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haklarında şöyle buyurduğu kimselerdir.

يَخْرُجُ فِيكُمْ قَوْمٌ تَحْقِرُونَ صَلَاتَكُمْ مَعَ صَلَاتِهِمْ وَصِيَامَكُمْ مَعَ صِيَامِهِمْ وَعَمَلَكُمْ مَعَ عَمَلِهِمْ وَيَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ... (خ عن ابى سعيد الخدرى)

″Bir kavim çıkar ki, siz onların namazlarına kıyasla kendi namazlarınızı, oruçlarına kıyasla kendi oruçlarınızı, amellerine kıyasla kendi amellerinizi çok basit görürsünüz. Onlar Kur'ân'ı okurlar, fakat okun yaydan çıktığı gibi dinden öylece çıkarlar.″[4]

″Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır″ diye geçen âyet, Sahâbe tarafından açıklanırken; itikâdı bozuk olduğu halde, hak üzere olduğunu zanneden kimselerdir, diye buyrulmuştur. Bunların da Cehennemlik olduğu ve yaptıkları amellerin de kendilerine hiçbir fayda sağlamadığı belirtilmektedir. Bu husus itikâdı bozuk olan bütün sapık zümreleri kapsamaktadır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي (ت عبد اللّٰه بن عمرو)

″Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennemde olacaktır.″ ″O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlallah?″ dediler. Buyurdu ki: ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.″[5]

Bu Hadis-i Şerif'ten de anlaşıldığı üzere, kurtulan tek zümrenin; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yaşantısını kendisine örnek alan kimseler olduğu haber verilmektedir.

Yine Sûre-i Gâşiye, Âyet 6’da: ″Onlar için dikenli bir ağaçtan başka bir yiyecek yoktur″ diye buyrulmaktadır. ″Dikenli bir ağaç″ anlamına gelen ″Darî″ ifadesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الضَّرِيع: شَيْء يَكُون فِي النَّار يُشْبِه الشَّوْك أَشَدّ مَرَارَة مِنَ الصَّبْر وَأَنْتَنُ مِنَ الْجِيفَة وَأَحَرُّ مِنَ النَّار سَمَّاهُ اللّٰه ضَرِيعًا (الديلمى عن ابن عباس)

″Darî; dikene benzeyen sabır denilen bitkiden daha acı, leşten daha kötü kokan, ateşten daha sıcak, Cehennem ateşinde bulunacak bir şeyin adıdır. Allah’u Teâlâ ona Darî adını vermiştir.″[6]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr c. 15, s. 369.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr c. 15, s. 369.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 20, s. 28.

[4] Sahih-i Buhârî, Fedâil’ul-Kur’ân 36.

[5] Sünen-i Tirmizî, Îman 18; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif’in metni, bir diğer rivâyette de şöyle geçmektedir:
سَتَفْتَرِقُ أُمَّتِى ثَلَاثٌ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهُمْ فِى النَّارِ اِلَّا وَاحِدَةً مَنْ وَاحِدَةَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ:مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِى(İbn-i
Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 6, s. 118).

[6] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 20, s. 30.

(وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ (٨) لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ (٩) فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ (١٠) لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةً (١١) فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ (١٢) فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ (١٣) وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ (١٤) وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ (١٥) وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ (١٦))

8-16. O gün bâzı yüzler de güzel ve sevinçlidir.* (Dünyâda ibâdetle) çalıştığından dolayı hoşnuttur.* Cennet-i Âliye’dedir.* Orada mânâsız bir söz işitmezler.* Orada, akan pınarlar vardır,* yüksek sedirler vardır,* önlerine konulmuş kadehler vardır,* dizilmiş yastıklar* ve döşenmiş halılar vardır.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Üsâme İbn-i Zeyd Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّي اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ لِأَصْحَابِهِ أَلَا مُشَمِّرٌ لِلْجَنَّةِ فَإِنَّ الْجَنَّةَ لَا خَطَرَ لَهَا هِيَ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ نُورٌ يَتَلَأْلَأُ وَرَيْحَانَةٌ تَهْتَزُّ وَقَصْرٌ مَشِيدٌ وَنَهَرٌ مُطَّرِدٌ وَفَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ نَضِيجَةٌ وَزَوْجَةٌ حَسْنَاءُ جَمِيلَةٌ وَحُلَلٌ كَثِيرَةٌ فِي مَقَامٍ أَبَدًا فِي حَبْرَةٍ وَنَضْرَةٍ فِي دُورٍ عَالِيَةٍ سَلِيمَةٍ بَهِيَّةٍ قَالُوا نَحْنُ الْمُشَمِّرُونَ لَهَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ قُولُوا إِنْ شَاءَ اللّٰهُ ... (ه عن اسامة بن زيد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün Ashâbına dedi ki: ″Dikkat edin! Cennete paça sıvayanlar (gayret edenler) var mıdır? Çünkü Cennetin eşi ve benzeri yoktur. Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki o, parlayan bir ışık, salınan bir çiçek, oturmuş bir köşk, sürekli akan bir ırmak, olgun bir meyve, güzel ve iyi bir zevce, pek çok hülle, ebedî bir makam, sağlıklı bir diyar, meyve ve yeşillik, bolluk ve nîmet, yüce ve değerli mahalle.″ Onlar: ″Evet Yâ Resûlallah! Ona biz paça sıvayanlarız″ dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″İnşâallah″ deyin. Onlar da: ″İnşâallah″ dediler…[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 39.

اَفَلَا يَنْظُرُونَ اِلَى الْاِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ (١٧) وَاِلَى السَّمَٓاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ (١٨) وَاِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ (١٩) (وَاِلَى الْاَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ (٢٠))

17-20. İnsanlar, devenin nasıl yaratıldığına ibretle bakmazlar mı?* Ve göğün nasıl yükseltildiğine,* dağların nasıl dikildiğine,* yeryüzünün nasıl yayıldığına ibretle bakmazlar mı?

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere devenin yaratılışı ve kendisinden faydalanılması diğer hayvanlardan farklı bir durum arz etmektedir. Devenin vücudu garip bir şekildedir. Çok kuvvetlidir, ağır yükler taşır. Bununla beraber çok âciz insanlar tarafından sevk ve idâre edilir. O develere binildiği gibi, onların etinden, sütünden ve yününden istifâde edilir. Deveyi bu şekilde yaratan Allah, elbette ki vaad ettiklerini yerine getirmeye kâdirdir.

Yine bu âyetlerde geçen hususlarla ilgili olarak Enes İbn-i Mâlik Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنَّا قَدْ نُهِينَا أَنْ نَسْأَلَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَيْءٍ فَكَانَ يُعْجِبُنَا أَنْ يَجِيءَ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ الْعَاقِلُ فَيَسْأَلُهُ وَنَحْنُ نَسْمَعُ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَتَانَا رَسُولُكَ فَزَعَمَ لَنَا أَنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّ اللّٰهَ أَرْسَلَكَ قَالَ صَدَقَ قَالَ فَمَنْ خَلَقَ السَّمَاءَ قَالَ اللّٰهُ قَالَ فَمَنْ خَلَقَ الْأَرْضَ قَالَ اللّٰهُ قَالَ فَمَنْ نَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالَ وَجَعَلَ فِيهَا مَا جَعَلَ قَالَ اللّٰهُ قَالَ فَبِالَّذِي خَلَقَ السَّمَاءَ وَخَلَقَ الْأَرْضَ وَنَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالَ اللّٰهُ أَرْسَلَكَ قَالَ نَعَمْ... (حم عن انس)

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘e bir şey sormaktan nehyedildik. Çölden akıllı bir kişinin gelip ona suâl sorması ve bizim onu dinlememiz bizi hayran bırakırdı. Nitekim çöl halkından bir kısmı gelip dedi ki: ″Yâ Muhammed! Senin elçin bize geldi ve seni Allah’ın Peygamber olarak gönderdiğini söyledi, doğru mu?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Doğru″ dedi. Bedevî: ″Göğü kim yaratmıştır?″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah ″ dedi. Bedevî: ″Öyleyse yeri kim yaratmıştır?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah″ diye cevap verdi. ″O halde bu dağları dikip onlarda olan şeyleri yaratan kimdir?″ deyince, yine: ″Allah″ dedi. Bedevî: ″Öyleyse gökleri ve yeri yaratıp şu dağları diken Allah mı, seni Peygamber olarak gönderdi?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ dedi. Bunun üzerine Bedevî dedi ki: ″Senin elçinin iddiasına göre her gün ve gecede bizim üzerimize beş vakit namaz varmış doğru mu?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Doğru″ dedi. Bedevî: ″Seni elçi olarak gönderen Allah mı sana bunu emretti?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ dedi. Bedevî: ″Senin elçinin iddiasına göre bizim malımızda üzerimize zekât düşüyormuş, doğru mu?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Doğru″ dedi. Bedevî: ″Seni Peygamber olarak gönderen Allah mı bunu sana emretti?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ dedi. Bedevî: ″Senin elçinin iddiasına göre bizim her yılımızda Ramazan ayını oruçlu geçirmemiz gerekiyormuş, doğru mu? ″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Doğru″ dedi. Bedevî: ″Seni Peygamber olarak gönderen Allah mı bunu emretti?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ dedi. Bedevî: ″Senin elçinin iddiasına göre, bir yol bulan kişinin Allah’ın evini haccetmesi bizim üzerimize farzmış, doğru mu?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Doğru″ dedi.

Enes Radiyallâhu anhu der ki:

Sonra bedevî dönüp şöyle dedi: ″Seni hak üzere gönderen Allah’a yemin ederim ki, ben bunlardan ne fazla bir şey yaparım ne de eksik.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Eğer doğru söylüyorsa elbette Cennete girecektir.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12002.

فَذَكِّرْ اِنَّمَٓا اَنْتَ مُذَكِّرٌ (٢١) لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ (٢٢) اِلَّا مَنْ تَوَلّٰى وَكَفَرٌ (٢٣) فَيُعَذِّبُهُ اللّٰهُ الْعَذَابَ (
الْاَكْبَرَ (٢٤) اِنَّ اِلَيْنَٓا اِيَابَهُمْ (٢٥) ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ (٢٦)

21-26. Ey Resûlüm! Sen öğüt ver. Sen ancak öğüt ile görevlisin.* Sen onlar üzerine zorlayıcı değilsin!* Lâkin her kim îmandan yüz çevirir ve kâfir olursa,* Allah'u Teâlâ onu en büyük azap ile azaplandırır.* Şüphesiz ki, onların dönüşleri Bizedir.* Sonra hesaplarını görmek de yalnız Bize aittir.

İzah: Sûre-i Gâşiye, Âyet 22'de: ″Sen onlar üzerine zorlayıcı değilsin!″ diye buyrulmaktadır. Sen onları zorla îman ettiremezsin, senin vazifen sâdece tebliğ etmektir, demektir.

Bu husus Sûre-i Kâf, Âyet 45'te de şöyle geçmektedir:

″Ey Resûlüm! Biz onların (dirilmeyi inkâr ve âyetleri yalanlama gibi) ne dediklerini çok iyi biliriz. Sen onlara karşı zorlayıcı değilsin. Artık sen, Benim azâbımdan korkanlara Kur'ân ile öğüt ver.″

89-FECR SÛRESİ

Bu sûre 30 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″Sabahın şafağı″ anlamına gelen ″Fecr″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالْفَجْرِۙ (١) وَلَيَالٍ عَشْرٍۙ (٢) وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِۙ (٣) وَالَّيْلِ اِذَا يَسْرِۚ (٤) هَلْ ف۪ي ذٰلِكَ قَسَمٌ لِذ۪ي حِجْرٍۜ (٥)

1-5. Şafağa,* on geceye,* her çift ve tek’e* ve gelip geçen geceye yemin olsun ki,* bunlarda akıl sahipleri için bir yemin yok mudur?

İzah: Müfessirlerin beyanlarına göre; ″On geceden″ maksat, Zilhicce’nin ilk onu ve Ramazan’ın son on gecesidir.

Zilhicce’nin ilk on günü hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(وَلَيَالٍ عَشْرٍ قَالَ عَشْر الْأَضْحَى (ك عن ابن عباس

Fecr Sûresi’nde geçen ″On gece″, Kurban Bayramı’nın birinci günü ile tamamlanan on gecedir.[1]

Ramazan’ın son on gününe dair de Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْتَهِدُ فِي رَمَضَانَ مَا لَا يَجْتَهِدُ فِى غَيْرِهِ وفى الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ منه مَا (لَا يَجْتَهِدُ فِي غَيْرِهِ (م عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ramazan ayında diğer aylardaki çalışmasından daha fazla çalışırdı. Ramazan’ın son on gününde Ramazan’ın diğer günlerindeki ibâdetten daha fazla ibâdet ederdi.[2]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3888.

[2] Sahih-i Müslim, İtikaf 3 (7-8 Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 1199.

(اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍۖ (٦) اِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِۖ (٧) اَلَّت۪ي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِۖ (٨) وَثَمُودَ الَّذ۪ينَ
جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِۖ (٩) وَفِرْعَوْنَ ذِي الْاَوْتَادِۖ (١٠) اَلَّذ۪ينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِۖ (١١) فَاَكْثَرُوا ف۪يهَا الْفَسَادَۖ
(١٢) فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍۖ (١٣))

6-13. Ey Resûlüm! Rabbinin, Âd kavmine ne yaptığını görmedin mi?* O Âd kavminin yüksek sütunları ihtiva eden İrem adındaki beldesine ki,* o beldenin hiçbir yerde misli yaratılmamıştı.* Ve vâdide kayaları delip evler edinen Semud kavmine* ve kazıklar sahibi olan Firavun'a ne yaptığını görmedin mi?* Bunlar, beldelerinde azgınlık ettiler* ve oralarda fesâdı artırdılar;* Rabbin de onlara azap kamçısı yağdırdı.

İzah: Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi Âd ve Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi Semud hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 65-79 ve izahlarına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme'de Firavun'un, kazıklar sahibi olarak vasıflan-dırılması; hiddetli ve saltanat sahibi olması nedeniyle cezâlandırmak istediği kimselerin ellerini ve ayaklarını dört kazığa bağlayıp gerdirerek işkence etmiş olmasından dolayıdır.

(اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِّ (١٤) فَاَمَّا الْاِنْسَانُ اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ رَبُّهُ فَاَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبّ۪ي اَكْرَمَنِّ (١٥) وَاَمَّا
اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبّ۪ي اَهَانَنِۚ (١٦))

14-16. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, görüp gözetmektedir.* Rabbi, insanı imtihan edip de ona ikramda bulunduğunda ve ona nîmetler verdiğinde, o der ki: ″Rabbim bana ikram etti.″* Fakat Rabbi onu fakirlik ve zorluk ile imtihan edip rızkını azalttığında da der ki: ″Rabbim bana ihânet etti.″

(كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَت۪يمَۙ (١٧) وَلَا تَحَٓاضُّونَ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِۙ (١٨) وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ اَكْلًا لَمًّاۙ
(١٩) وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّاۜ (٢٠) كَلَّٓا اِذَا دُكَّتِ الْاَرْضُ دَكًّا دَكًّاۙ (٢١) وَجَٓاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّاۚ
(٢٢) وَج۪ٓيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ وَاَنّٰى لَهُ الذِّكْرٰىۜ (٢٣) يَقُولُ يَا لَيْتَن۪ي قَدَّمْتُ لِحَيَات۪يۚ
(٢٤) فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ اَحَدٌۙ (٢٥) وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ اَحَدٌّ (٢٦))

17-26. Hayır, hayır! Bilakis siz yetime ikram etmezsiniz,* yoksulu doyurmak için birbirinizi teşvik etmezsiniz,* haram helâl demeyip mîras yersiniz* ve malı hırs ile çok seversiniz.* Hayır (bu tutumunuz doğru değil)! Yer, parça parça olduğu zaman,* Rabbin gelip de melekler saf saf dizildiği* ve o gün Cehennem getirildiği zaman, işte o gün insan yaptıklarını hatırlar. Fakat bu hatırlamanın ona ne faydası olur?* Der ki: ″Keşke âhiretim için önceden sâlih amellerde

bulunsaydım!"* Artık o gün, Allah'u Teâlâ'nın yapacağı azâbı hiçbir kimse yapamaz.* O'nun vurduğu bağı kimse vuramaz.

İzah: Cehennemin mahşer yerine getirilmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا (م ت عن ابن مسعود

"Mahşer günü Cehennem,yetmişbin yuları olduğu halde getirilir. Her yularında, onu çekenyetmişbin melek vardır."[1]

Yine Sûre-i Fecr, Âyet 24'te: Der ki: "Keşke âhiretim için önceden sâlih amellerde bulunsaydım!" diye buyrulmaktadır. Yani kişi o gün, günahkâr ise yapmış olduğu günahlara pişman olur. Şâyet itaat ehli ise, daha çok ibâdet etmediği için pişmanlık duyar.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ عَبْدًا خَرَّ عَلَى وَجْهِهِ مِنْ يَوْمِ وُلِدَ إِلَى أَنْ يَمُوتَ هَرَمًا فِي طَاعَةِ اللّٰهِ لَحَقَّرَهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَلَوَدَّ أَنَّهُ يُرَدُّ
(إِلَى الدُّنْيَا كَيْمَا يَزْدَادَ مِنَ الأَجْرِ وَالثَّوَابِ (حم عن محمد بن أبي عَمِيرة

"Eğer bir kul doğduğu günden, yaşlanıp öldüğü güne kadar yüzü üstü sürünüp Allah'a itaat etse, yine de mahşer günü amelini küçümser ve dünyâya tekrar gönderilip daha fazla sevap, mükâfat elde etmeyi ister."[2]

Yine âyette, kâfirlere olacak azap hakkında: "Artık o gün, Allah'u Teâlâ'nın yapacağı azâbı hiçbir kimse yapamaz.* O'nun vurduğu bağı kimse vuramaz" diye buyrulmaktadır. Allah'u Teâlâ'nın, Cehennemde kâfirleri zincirlerle bağlayıp azap ettiği gibi, kimse dünyâda azap edemez, demektir.

Bu husus Sûre-i Mü'min, Âyet 71'de de şöyle geçmektedir:

"O zaman onlar, boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde sürükleneceklerdir."

Sûre-i İnsân, Âyet 4'te de şöyle buyrulmuştur:

"Hakikaten Biz, kâfirler için zincirler, demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık."

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 12 (29 Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 1.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16992.

يَٓا اَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُۗ (٢٧) اِرْجِعٓي اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةًۚ (٢٨) فَادْخُلٖي فٖي عِبَادٖيۙ (٢٩) (
وَادْخُلٖي جَنَّتٖي (٣٠)

27-30. Ey mutmain olan nefis!* Rabbine dön, sen O’ndan râzı, O da senden râzı olarak.* Artık kullarımın arasına gir* ve Cennetime gir.

İzah: Bu âyetlere, Ey rızâ ve teslimiyet makâmında karar kılıp yerleşmiş olan, mutmain olup huzura eren nefis! İndirilmiş olduğunuz yoldan tekrar yüksel ve Rabbine dön, dünyâda iken ilâhi takdir gereği başınıza gelenlere sabrettiğinizden rızayla vasıflanmış olarak, Rabbinizin katında kabul ve ikrâma mazhar olmuş bir şekilde Rabbine dön. Ey mutmain olan nefis! Zikredilen şekilde Rabbine döndükten sonra, kullarımın arasına gir, o kullarım ki, Benim dergahıma vâsıl olmuşlar ve katımdaki sıdk makâmına yerleşmişlerdir. Sonuçta, Benim vahdetimin Cennetine gir, yüksek mertebeye erişerek rahata eriş,[1] diye mânâ verildiği gibi âlimler tarafından birçok farklı mânâlarda verilmiştir.

Bu âyetler ile ilgili olarak Said b. Zaid Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قَرَأَ رَجُلٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ، فَقَالَأَبُو بَكْرٍمَا أَحْسَنَ هَذَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ
فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْمَلَكَ يَقُولُهَا لَكَ يَاأَبَا بَكْرٍ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن سعيد
بن زايد)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzurunda: ″Ey mutmain olan nefis!″ diye geçen Sûre-i Fecr, Âyet 27’yi okudu. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir: ″Bu ne kadar güzel bir haldir Yâ Resûlallah!″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şüphesiz ki melek bu sözü sana söyleyecektir, Yâ Ebû Bekir!″ buyurdu.[2]

Bu âyetlerde, Nefs-i Mutmainne, Nefs-i Râziye ve Nefs-i Marziye diye üç nefis mertebesi zikredilmiştir. Yedi nefis mertebesi vardır. Bunlar: Nefs-i Emmâre, Nefs-i Levvâme, Nefs-i Mülhime, Nefs-i Mutmainne, Nefs-i Râziye, Nefs-i Marziye ve Nefs-i Safiyye’dir.

Tasavvufta olan bu yedi nefis mertebesi şöyledir:

Birincisi: Nefs-i Emmâre’dir. Sahibini hevâsına tâbi eden budur. Bunlar, ya fâsıktır, ya münâfıktır, ya küfür üzeredir. Bu husus Sûre-i Câsiye, Âyet 23’te: ″Hevâsını kendine ilah edinen″ diye geçmektedir.

Bu husus Sûre-i Yûsuf, Âyet 53’te de: ″Yusuf: ″Ben nefsimi temize çıkarmam. Şüphesiz ki nefis, kötülüğü şiddetle emreder. Ancak Rabbimin esirgediği nefis müstesnâ. Şüphesiz Rabbim çok bağış-layandır, çok merhamet edendir″ dedi″ diye geçmektedir. Nefs-i Emmâre‘nin sıfatları yedidir. Her kimde bunlar var ise Cehenneme götürür. Bu kötü ameller şöyledir: Kibir, ucup, riyâ, bahil (cimrilik), haset, gazap ve hubbu dünyâdır (dünyâ hırsı ile âhireti terk etmektir).[3]

İkincisi: Nefs-i Levvâme’dir. Hatâlarından dolayı kendi kendine levm eder, yani nefsini kınar. ″Ey Nefis! Beni azdırdın″ der. Hakkı bâtılı bilir, bâzen nefis kendini aldatır; nefsine uyar, günah işler, fakat pişman olur. Bu husus Sûre-i Kıyâmet, Âyet 2’de: ″Ve hayır! Nefs-i Levvâme’ye yemin ederim ki″ diye geçmektedir.

Üçüncüsü: Nefs-i Mülhime’dir. Haktan ilham kapısı açılan nefistir. İbadet bunda oturaklaşır. Aşk, muhabbet bundadır.

Dördüncüsü: Nefs-i Mutmainne’dir. Kalbi Hakk’a mutmain olmuş kimsedir. Hakk’ın sırları ve tecellileri bundadır. Kalp, Hakk’a mutmain olur. Nişanı Hakk’a tevekküldür. Dünyâdan elini çekmektir.

Bu husus Sûre-i Fecr, Âyet 27-30’da şöyle geçmektedir: ″Ey mutmain olan nefis!* Rabbine dön, sen O’ndan râzı, O da senden râzı olarak.* Artık kullarımın arasına gir* ve Cennetime gir.″

Beşincisi: Nefs-i Râziye’dir. Sahibi, Hakk‘ın belâlarına kazalarına râzı olur.

Altıncısı: Nefs-i Marziye’dir. Hak kendinden râzı olmuştur.

Yedincisi: Nefs-i Safiyye’dir. Her şeyden sâfi (arınmış) olan nefistir.

Bu nefis mertebeleri ibâdetle, taatle çalışarak geçilir. Böylece kişi Allah’u Teâlâ’ya olan yakınlık derecesini artırır. Bize ziyâde bilinmesi lâzım olan bu ilk dörde kadar olandır. Sonra diğer üçü olan Râziye, Marziye ve Safiyye belâ makâmıdır. Belâ çekmeden bunlar geçilmez. Enbiyâlar, evliyâlar makâmıdır. İşte

bu dünyâya gelmekten murad bu makamlara varmaktır.

Nefis zikrullah ile mutmainne makâmına yükselir. Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Ra’d, Âyet 28’de şöyle buyurmuştur:

″Onlar, îman edenlerdir ve kalpleri zikrullah ile mutmain olanlardır. Haberiniz olsun ki, kalpler ancak zikrullah ile mutmain olur.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(اَعْظَمُ النَّاسِ دَرَجَةً اَلذَّاكِرُونَ اللّٰهَ كَثِيرًا (هب عن ابى سعيد الخدرى

″Derecesi en yüksek olanlar, Allah’ı çok zikredenlerdir.″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

سِيرُوا سَبَقَ الْمُفَرِّدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفَرِّدُونَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الذَّاكِرُونَ اللّٰهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (م عن ابى هريرة)

″Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler.″ Dediler ki: ″Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?″ Buyurdu ki: ″Allah’ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır.″[5]

[1] Geylânî Tefsiri, c. 6, s. 422-423.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 20, s. 58.

[3] Bu kötü ahlaklar hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hadîd, Âyet 23’ün izahına bakınız.

[4] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 74/13.

[5] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

90-BELED SÛRESİ

Bu sûre 20 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyette geçen ″Beled″ kelimesinden almıştır. Beled, şehir anlamına gelmekte ve bununla Mekke kastedilmektedir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(لَٓا اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَلَدِۙ (١) وَاَنْتَ حِلٌّ بِهٰذَا الْبَلَدِۙ (٢) وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَۙ (٣) لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فٖي كَبَدٍۜ (٤) اَيَحْسَبُ
اَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ اَحَدٌۢ (٥) يَقُولُ اَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًاۜ (٦) اَيَحْسَبُ اَنْ لَمْ يَرَهُٓ اَحَدٌۜ (٧) اَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِۙ (٨)
وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِۙ (٩) وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِۚ (١٠))

1-10. Hayır! Yemin ederim bu beldeye (Mekke’ye);* Ey Resûlüm! Senin de içinde olduğun bu beldeye.* Babaya ve zürriyetine de yemin ederim ki,* Biz, insanı meşakkate dalmış olarak yarattık.* O, hiç kimsenin kendisine güç yetiremeyeceğini mi zanneder?* (O mağrur insan) der ki: ″Ben (Resûle düşmanlık yapma uğrunda) yığın yığın mal harcadım.″* O, kendisini kimsenin görmediğini mi zanneder?* Biz ona iki göz vermedik mi?* Bir dil ve iki dudak vermedik mi?* Ve ona hayır ve şer yollarını göstermedik mi?

İzah: Bu sûre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mekke’yi fethettiği gün nâzil olmuştur.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: Sûre-i Beled, Âyet 2’de ″Senin de içinde olduğun bu beldeye″ diye geçen buyruğu; ″Sen, bu beldede fetih günü her ne yaparsan senin için helâldir″ demektir. Mekke’ye girdiği gün dilediği kimseyi öldürmek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e helâl kılınmıştı. Bundan dolayı o, İbn-i Hatal, Mıkyes b. Subabe ve başkalarını öldürtmüştür. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den sonra Mekke’de birisini öldürmek hiç kimseye helâl kılınmamıştır.

Yine bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e günün kısacık bir bölümünde helâl kılındı, sonra bu helâl olan durum kaldırıldı. Kıyâmet gününe kadar haram bir

belde oldu. Bu da Mekke’nin fethi günü olmuştu.

Bu hususta Mücâhid Hazretlerinden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ يَوْمَ الْفَتْحِ فَقَالَ إِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ مَكَّةَ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فَهِيَ حَرَامٌ بِحَرَامِ اللّٰهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَلَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدِي وَلَمْ تَحْلِلْ لِي قَطُّ إِلَّا سَاعَةً مِنَ الدَّهْرِ... (خ عن مجاهد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, fetih günü kalktı ve buyurdu ki: ″Allah, gökleri ve yeri yarattığı gün Mekke’yi haram kıldı. Kıyâmet gününe kadar o haramdır. Benden önce kimseye helâl kılınmadığı gibi, benden sonra kimseye de helâl kılınmayacaktır. Bana da ancak günün kısacık bir bölümünde helâl kılınmıştır…″[1]

″Babaya ve zürriyetine de yemin ederim ki″ diye geçen Sûre-i Beled, Âyet 3 hakkında da: ″Babaya″, Âdem Aleyhisselâm ve ″Zürrüiyetine″ de onun soyundan gelen çocuklar diye mânâ verilmiştir. Bu hususta el-Mâverdî Hazretleri de şöyle buyurmuştur: Öncesinde kendisinden söz edildiği için ″Babanın″, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem olması ″Zürriyetinin″ de onun ümmeti olması da ihtimal dâhilindedir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أُعَلِّمُكُمْ … (د عن ابى هريرة)

″Doğrusu ben, size göre baba mevkiindeyim. Ben, size öğretirim.″[2]

Böylece Allah’u Teâlâ, Peygamberinin beldesine yemin ettikten sonra, onun şerefinin yüceliğine işâret etmek için, hem bizzat kendisine, hem de onun ümmetine yemin etmiş olmaktadır.[3]

Nitekim Sûre-i Ahzâb, Âyet 6’da: ″Peygamber, Mü’minlere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü’minlerin anneleridir″ diye geçen buyruktan dolayı, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Mü’minlerin babasıdır.

Yine Sûre-i Beled, Âyet 5-7’de: ″O, hiç kimsenin kendisine güç yetiremeyeceğini mi zanneder?* (O mağrur insan) der ki: ″Ben (Resûle düşmanlık yapma uğrunda) yığın yığın mal harcadım.″* O, kendisini kimsenin görmediğini mi zanneder?″ diye buyrulmaktadır. Bu âyetler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e karşı düşmanlıkta bulunmuş olan

Cumahoğullarından Ebu'l-Eşeddî diye adlandırılan güçlü kuvvetli bir adam hakkında indiği rivâyet edilmiştir.

Yine bu âyetlerin sonunda, ″Biz ona iki göz vermedik mi?* Bir dil ve iki dudak vermedik mi?* Ve ona hayır ve şer yollarını göstermedik mi?″ diye geçtiği üzere Allah'u Teâlâ, insanı en güzel şekilde yaratmış, hayır yolunu da şer yolunu da göstermiş ve ona irâde vererek bu yollardan birini tercih etmekte serbest bırakmıştır.

Bu husus Sûre-i İnsân, Âyet 3'te de şöyle geçmektedir:

″Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör.″

[1] Sahih-i Buhârî, Megâzi 50.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 4.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 62.

(فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ (١١) وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الْعَقَبَةُ (١٢) فَكُّ رَقَبَةٍ (١٣) اَوْ اِطْعَامٌ فٖي يَوْمٍ ذٖي مَسْغَبَةٍ (١٤)
يَتٖيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ (١٥) اَوْ مِسْكٖينًا ذَا مَتْرَبَةٍ (١٦) ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا
بِالْمَرْحَمَةِ (١٧) اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ (١٨) وَالَّذٖينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا هُمْ اَصْحَابُ الْمَشْـَٔمَةِ (١٩) عَلَيْهِمْ نَارٌ
مُؤْصَدَةٌ (٢٠))

11-20. Fakat o, sarp yokuşu geçemedi.* Ey Resûlüm! Sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin?* O, köle azat etmektir* yahut açlık gününde yemek yedirmektir ki;* akrabadan bir yetimi* yahut toprağa yaslanmış bir yoksulu doyurmaktır.* Sonra da îman edip birbirine sabrı tavsiye edenlerden ve birbirine merhamet tavsiye edenlerden olmaktır.* İşte onlar Ashâb-ı Meymene'dir.* Âyetlerimizi inkâr edenler ise, işte onlar Ashâb-ı Meş'eme'dir.* İşte onlar, kapıları üzerlerine kapatılmış bir ateş içinde olacaklardır.

İzah: Ashâb-ı Meymene, amel defteri sağından verilip Cennetlik olan kimselerdir. Ashâb-ı Meş'eme ise, amel defteri solundan verilip Cehennemlik olan kimselerdir.

Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere köle azat etmenin mükâfatına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ وُلِدَ لَهُ ثَلَاثَةَ أوْلَادٍ فِي الْإسْلَامِ فَمَاتُوا قَبْلَ أنْ يَبْلَغُوا الْحِنْثَ أدْخَلَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجلّ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِهِ إيَّاهُمْ وَمَنْ شَابَ شَيْبَةً فِي سَبِيلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ بَلَغَ بِهِ الْعَدُوَّ أَصَابَ أَوْ أَخْطَأَ كَانَ لَهُ كَعِدْلِ رَقَبَةٍ وَمَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً أَعْتَقَ اللّٰهُ بِكُلِّ عُضْوٍ مِنْهَا عُضْوًا مِنْهُ مِنَ النَّارِ وَمَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ يُدْخِلُهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ أَيِّ بَابٍ شَاءَ مِنْهَا الْجَنَّةَ (حم عن عمرو بن عبسة)

"Kimin İslâm üzere iken, üç çocuğu dünyâya gelir de günah çağına ulaşmadan önce ölürse, Allah'u Teâlâ onlara merhameti ve ihsanı nedeniyle o kişiyi Cennete girdirir. Kim, gençliğini Allah yolunda harcarsa, mahşer günü bu onun için bir nûr olur. Kim, Allah yolunda bir ok atıp bunu düşmana ulaştırır da isâbet ettirir veya ettirmezse, bu kendisi için bir köle azadı olur. Kim bir Mü'min köleyi azat ederse, Allah onun her uzvuna karşılık Cehennemden kendisinin bir uzvunu azat eder. Kim Allah yolunda iki çift infak ederse, Allah'ın Cennetinin sekiz kapısı vardır. Onu dilediği kapıdan Cennetine girdirir."[1]

Berâ İbn-i Âzib Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Bedevînin biri: "Yâ Resûlallah! Beni Cennete girdirecek bir amel öğret" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bir köleyi özgürlüğüne kavuştur ve bir köleyi azat et" buyurdu. Bedevî: "İkisi bir değil mi?" diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hayır" karşılığını verdi ve şöyle açıkladı:

إِنَّ عِتْقَ النَّسَمَةِ أَنْ تَفَرَّدَ بِعِتْقِهَا، وَفَكَّ الرَّقَبَةِ أَنْ تُعِينَ فِي عِتْقِهَا، وَالْمِنْحَةُ الْوَكُوفُ وَالْفَيْءُ عَلَى ذِي الرَّحِمِ، فَإِنْ لَمْ تُطِقْ ذَلِكَ، فَأَطْعِمْ الْجَائِعَ، وَاسْقِ الظَّمْآنَ، وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ، وَانْهَ عَنْ الْمُنْكَرِ. فَإِنْ لَمْ تُطِقْ ذَلِكَ، فَكُفَّ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ الْخَيْرِ (حم عن البراء)

Köleyi özgürlüğüne kavuşturma, onun azat edilmesinde maddi yardımda bulunmandır. Köle azat etme ise, tek başına onu azat etmendir" Ve sözüne şöyle devam etti: "Sağmal hayvanın sütünden faydalanması için birine ver. Akrabanı mâlî yardımlarla gözet. Şayet bunları yapmaya gücün yetmezse, aç birinin karnını doyur. Susamış olan birine su ikram et. İyiliği emredip kötülükten nehyet. Bunu da yapamazsan diline hâkim ol ve hayır dışında bir şey konuşma. "[2]

Yetim hakkında da Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

أَحَبُّ بُيُوتِكُمْ إِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ مُكْرَمٌ (طب عن ابن عمر)

″Allah’u Teâlâ’ya en sevgili ev, içinde ikram gören yetimin bulunduğu evdir.″[3]

Yine yemek yedirmek hakkında Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا جِبْرِيل لِمَ اِتَّخَذَ اللّٰهُ إِبْرَاهِيم خَلِيلًا؟ قَالَ لِإِطْعَامِهِ الطَّعَام يَا مُحَمَّد (هب عن عبد اللّٰه بن عمرو)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Cebrâil! Allah’u Teâlâ, İbrâhim’i ne sebepten Halîl (dost) edindi?″ diye sorunca, o: ″Misafirlerine yemek yedirdiği için Yâ Muhammed!″ diye cevap verdi.[4]

Merhamet edenler hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمْ الرَّحْمَنُ ارْحَمُوا أَهْلَ الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ أَهْلُ السَّمَاءِ (حم عن عمرو بن العاص)

″Merhamet edenlere Rahmân merhamet eder. Siz yeryüzünde olanlara merhamet edin ki, semâ ehli de size merhamet etsin.″[5]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18620.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 15, s. 432; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17902.

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 111/11.

[4] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 9290.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6206.

91-ŞEMS SÛRESİ

Bu sûre 15 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″Güneş″ anlamına gelen ″Şems″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَاۙ (١) وَالْقَمَرِ اِذَا تَلٰيهَاۙ (٢) وَالنَّهَارِ اِذَا جَلّٰيهَاۙ (٣) وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰيهَاۙ (٤) وَالسَّمَٓاءِ
وَمَا بَنٰيهَاۙ (٥) وَالْاَرْضِ وَمَا طَحٰيهَاۙ (٦) وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَاۙ (٧) فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَاۙ (٨) قَدْ اَفْلَحَ
مَنْ زَكّٰيهَاۙ (٩) وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَاۜ (١٠)

1-10. Güneşe ve aydınlığına,* onu tâkip eden aya,* güneşi ortaya çıkaran gündüze,* güneşin aydınlığını örten geceye,* göğe ve onu bina edene,* yere ve onu yayana,* nefse ve onu yaratana,* sonra da ona kötülüğünü ve takvâsını ilham edene yemin olsun ki,* nefsini (kötülüklerden) arındıran şüphesiz felâha ermiştir.* Nefsini kötülüklere gömen de hüsrâna uğramıştır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Nefse ve onu yaratana,* sonra da ona kötülüğünü ve takvâsını ilham edene yemin olsun ki″ diye buyrulmaktadır. Allah'u Teâlâ her insanı yaratmış, ona hayır ve şerri anlayabilecek irâde vermiştir. Bu husus Sûre-i Beled, Âyet 10'da geçen ″Ve ona hayır ve şer yollarını göstermedik mi?″ buyruğu gibidir. Allah'u Teâlâ insana hayır yolunu da göstermiş şer yolunu da göstermiş ve insanı bu yollardan birini tercih etmekte serbest bırakmıştır.

Bu husus Sûre-i İnsân, Âyet 3'te de şöyle geçmektedir:

″Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör.″

Âyet-i Kerîme'de geçen ″İlham″ ifadesine, Rûh'ul-Beyan tefsirinde şu şekilde farklı bir mânâ da verilmiştir:

İlham, sâdece iyi şeylerin bildirilmesinde kullanılan bir kelimedir. Kötülük hakkında ″Rabbim bana şöyle ilham etti″ diye söylenemez. Allah'u Teâlâ'nın bu âyetteki ″Ona kötülüğünü ve takvâsını ilham edene″ diye geçen ifadesindeki

maksat ise, kötülüklerin bunları işlenmek için değil, bunlardan kaçınmak için; iyiliğin ise işlenmek için ilham edilmiş olmasıdır. Allah’u Teâlâ nasıl ki, çirkin işleri emretmezse bunları ilham da etmez.

Allah’u Teâlâ râzı olduğu kullara takvâ ile amel edebilmeleri için dâima hatalarını ve günahlarını ilham ederek hatırlatır. Böylece o kul, kötülüklerden arınıp takvâ ile amel ederek Allah’u Teâlâ’ya yakınlığını daha artırır.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Nefse ve onu yaratana,* sonra da ona kötülüğünü ve takvâsını ilham edene yemin olsun ki″ diye geçen Sûre-i Şems, Âyet 7-8’i okuduktan sonra şöyle buyurdu:

(اَللّٰهُمَّ آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلاهَا وَخَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا (طب عن ابن عباس

″Allah’ım! Sen benim nefsime takvâsını ihsan buyur; tertemiz edip arındır. Sen onun dostusun ve mevlâsısın. Sen onu tertemiz edenlerin en hayırlısısın.″[1]

Âyet-i Kerîme’de geçen ″Nefsini (kötülüklerden) arındıran″ ifadesi; nefsini uslandırıp temizleyen, terbiye eden kimsedir. İşte o kimse kurtuldu, demektir. Nefsin kötülüklerden nasıl arınacağı Sûre-i A’lâ, Âyet 14-15’te:

″Şüphesiz ki nefsini (kötülüklerden) arındıran felâha ermiştir* ve o, Rabbinin ismini zikreder, namazı da kılar″ diye geçmektedir.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 11028.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوٰيهَاۖ (١١) اِذِ انْبَعَثَ اَشْقٰيهَاۖ (١٢) فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰيهَاۜ (١٣) (
فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَاۖ فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوّٰيهَاۖ (١٤) وَلَا يَخَافُ عُقْبٰيهَا (١٥)

11-15. Semud kavmi, azgınlıkları sebebiyle Peygamberlerini yalanladı.* Onların en şâkisi, (mûcize olarak çıkan devenin ayaklarını kesmek için) süratle fırladığı zaman,* Allah’ın Resûlü onlara: ″Allah’ın devesini ve sudan nasibini bırakın″ dedi.* Onlar da Peygamberlerinin vaadini yalanladılar ve deveyi öldürdüler. Rableri, günahları sebebiyle onların hepsini azap ile helâk etti.* Allah’u Teâlâ, bunun sonucundan çekinmez de!

İzah: Sâlih Aleyhisselâm'ın mûcizesi olan deveyi kesen kişi hakkında Abdullah b. Zem'a Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

خَطَبَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ النَّاقَةَ وَذَكَرَ الَّذِي عَقَرَهَا فَقَالَ إِذِ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا انْبَعَثَ بِهَا رَجُلٌ عَزِيزٌ عَارِمٌ مَنِيعٌ فِي رَهْطِهِ مِثْلُ أَبِي زَمْعَةَ ... (م عن عبد اللّٰه بن زمعة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbe okudu ve Sâlih Aleyhisselâm'ın dişi devesini ve onun ayak sinirlerini kesip öldüren kimseyi zikrederek: ″Onların en şâkisi, (mûcize olarak çıkan devesinin ayaklarını kesmek için) süratle fırladığı zaman″ diye geçen Sûre-i Şems, Âyet 12'yi okudu ve dişi deveye karşı kalkıp fırlayan o kimse; kendi kavmi içinde arkalı, kuvvetli, şerli ve çok menedici bir adamdı. Tıpkı Mekke'deki Ebû Zem'a gibi″ buyurdu.[1]

Câbir İbn-i Semure Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle anlatılmaktadır:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَلِعَلِيٍّ:مَنْ أَشْقَى الْأَوَّلِينَ؟ قَالَ: عَاقِرُ النَّاقَةِ. قَالَ: فَمَنْ أَشْقَى الْآخِرِينَ؟ قَالَ: اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: قَاتِلُكَ يَا عَلِيّ (كر عن جابر بن سمرة)

Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali'ye: ″Öncekilerin en şâkisinin kim olduğunu biliyor musun?″ diye sordu. ″Dişi deveyi kesendir″ diye buyurdu. Sonra, ″Sonrakilerin en şâkisinin kim olduğunu biliyor musun?″ diye sordu. ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ deyince de, ″Seni öldürecek olan (İbn-i Mülcem), Yâ Ali!″ diye buyurdu.[2]

Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi olan Semud'un, bu deve kıssası hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 76-79 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (49).

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 36429; Ebû Ya'la, Müsned, Hadis No: 464; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7159.

92-LEYL SÛRESİ

Bu sûre 21 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″Gece″ anlamına gelen ″Leyl″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰىۙ (١) وَالنَّهَارِ اِذَا تَجَلّٰىۙ (٢) وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰىۙ (٣) اِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتّٰىۜ (٤) فَاَمَّا
مَنْ اَعْطٰى وَاتَّقٰىۙ (٥) وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰىۙ (٦) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرٰىۜ (٧) وَاَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنٰىۙ (٨) وَكَذَّبَ
بِالْحُسْنٰىۙ (٩) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرٰىۜ (١٠) وَمَا يُغْنٖي عَنْهُ مَالُهُٓ اِذَا تَرَدّٰىۜ (١١) اِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدٰىۘ (١٢) وَاِنَّ لَنَا
لَلْاٰخِرَةَ وَالْاُو۫لٰى (١٣))

1-13. Örttüğü zaman geceye,* açıldığı zaman gündüze,* erkeği ve dişiyi yaratana yemin olsun ki,* şüphesiz amelleriniz, çeşit çeşittir.* Her kim infak eder, Allah’tan korkar* ve en güzel olanı tasdik ederse,* onu en kolay olana muvaffak kılarız.* Fakat her kim de cimriliği seçer, Allah’a ihtiyacı yokmuş gibi davranır* ve en güzel olanı yalanlarsa,* ona da en zor olanı kolaylaştırırız.* O, aşağıya düştüğü (Cehenneme atıldığı) zaman, malı kendine fayda vermez.* Şüphesiz hidâyet yolunu göstermek Bize aittir.* Şüphesiz âhiret de, dünyâ da Bizimdir.

İzah: Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de: ″Şüphesiz amelleriniz, çeşit çeşittir″ diye buyurmaktadır. Yani, kimisi kendi nefsini kurtarmak için çalışır, kimisi nefsini helâk etmek için çalışır, demektir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, âyette geçen ″En güzel olanı tasdik ederse″ diye geçen ifade, Allah yolunda infak edilen şeylerin karşılığını Allah’ın vereceğine inanırsa, anlamındadır. Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen diğer bir görüşe göre de en güzel olandan maksat, kelime-i tevhid’dir. Yani, Lâ ilâhe illallah Muhammed’un Resûlullah, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, malından Allah için harcayan kimse ile cimrilik eden kimsenin durumu ile ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلّا مَلَكَانِ يَنْزِلاَنِ فَيَقُولَ أَحَدُهُمَا اللّٰهُمَّ أعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَيَقُولَ الاَخَرُ اللّٰهُمَّ أعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا (خ م عن ابى هريرة)

″Her gün kullar sabahleyin kalktığında, mutlaka beraberlerinde gökten iki melek iner. Bunlardan biri, ″Allah’ım! İnfak edenin malını artır″ der. Diğeri de, ″Allah’ım! Cimrilik edenin malını yok et″ der.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Zekât 27; Sahih-i Müslim, Zekât 18 (57).

فَاَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظّٰىۚ (١٤) لَا يَصْلٰيهَا اِلَّا الْاَشْقٰىۙ (١٥) اَلَّذ۪ي كَذَّبَ وَتَوَلّٰىۜ (١٦) وَسَيُجَنَّبُهَا الْاَتْقٰىۙ (١٧) اَلَّذ۪ي يُؤْت۪ي مَالَهُ يَتَزَكّٰىۚ (١٨) وَمَا لِاَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزٰىۙ (١٩) اِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْاَعْلٰىۚ (٢٠) وَلَسَوْفَ يَرْضٰى (٢١)

14-21. Ben sizi alevli ateşle uyardım.* Ona ancak en şakî olan girer ki* onlar, hakkı yalanlayan ve yüz çeviren kimselerdir.* Takvâ sahibi, o ateşten uzaktır.* O ki, malını hayra sarf eder, temizlenir.* Onun üzerinde hiç kimsenin, karşılığı verilecek bir nîmeti yoktur.* O, ancak yüce olan Rabbinin rızâsını kazanmak için verir* ve yemin olsun ki, yakında râzı olacaktır.

İzah: Ateşe en şakî olanın gireceğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ النَّارَ اِلَّا شَقِيٌّ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَنَ الشَّقِيُّ قَالَ مَنْ لَمْ يَعْمَلْ لِلّٰهِ بِطَاعَةٍ وَلَمْ يَتْرُكْ لَهُ مَعْصِيَةً (ه عن ابى هريرة)

″Ateşe ancak en şakî olan girer.″ Denildi ki: ″Yâ Resûlallah! Şakî kimdir?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Allah için günahtan vazgeçmeyendir.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i yalanlayıp itaat etmeyenlerin durumu ile ilgili de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّ أُمَّتِى يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ أَبَى قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ يَأْبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِى دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِى فَقَدْ أَبَى (خ عن ابى هريرة)

″İstemeyenler dışında, ümmetimin tamamı Cennete girer.″ ″Yâ Resûlallah! Cennete girmeyi kim istemez ki?″ denilince, buyurdu ki: ″Bana itaat edenler Cennete girer, bana karşı gelenler Cenneti istememiş demektir.″[2]

Bezzar'ın, İbn-i ez-Zübeyr Radiyallâhu anhu'dan naklettiğine göre, o şöyle buyurmuştur:

نزل هذه الاية وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى، إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى، وَلَسَوْفَ يَرْضَى فى ابى بكر الصديق (البزار عن ابن الزبير)

″Takvâ sahibi, o ateşten uzaktır.* O ki, malını hayra sarf eder, temizlenir.* Onun üzerinde hiç kimsenin, karşılığı verilecek bir nîmeti yoktur.* O, ancak yüce olan Rabbinin rızâsını kazanmak için verir″ diye geçen âyetler[3], Hz. Ebû Bekir, es-Sıddîk hakkında nâzil olmuştur.[4]

Bu âyetlerin nüzul sebebini İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle anlatmıştır:

Müşrikler, Hz. Bilal'e işkence ediyorlardı. O ise sürekli ″Ahad, Ahad (Allah birdir, Allah birdir)″ diyordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem yanından geçerken, ″Bir olan Allah, seni kurtaracaktır″ diye buyurdu, Sonra, ″Ey Ebû Bekir! Bilal, Allah uğrunda işkencelere maruz bırakılmaktadır″ dedi. Hz. Ebû Bekir, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ne demek istediğini anladı. Hemen evine gitti. Bir rıtıl[5] altın aldı ve bu altını alıp, Umeyye b. Halef'e götürdü. Ona: ″Bana Bilal'i satar mısın?″ dedi. Umeyye: ″Evet″ dedi. Hz. Ebû Bekir onu satın alıp azat etti. Müşrikler: ″Hz. Ebû Bekir'in onu azat etmiş olmasının tek sebebi mutlaka vaktiyle onun Hz. Ebû Bekir'e yapmış olduğu bir iyilik olmalıdır″ dediler. İşte bunun üzerine Sûre-i Leyl, Âyet 19-20'de: ″Onun üzerinde″ yani Hz. Ebû Bekir'in üzerinde ″Hiç kimsenin, karşılığı verilecek bir nîmeti yoktur″ ona yapmış olduğu bir ihsanı ve bir lütfu da yoktur. Yani o, herhangi bir nîmet ve iyiliğe karşılık vermek maksadı ile tasadduk etmiyor. Bilakis O, bu işi: ″O, ancak yüce olan Rabbinin rızâsını kazanmak için verir″ diye buyrulmuştur.

Hz. Ebû Bekir hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحِمَ اللّٰهُ أَبَا بَكْرٍ زَوَّجَنِي ابْنَتَهُ وَحَمَلَنِي إِلَى دَارِ الْهِجْرَةِ وَأَعْتَقَ بِلَالًا مِنْ مَالِهِ رَحِمَ اللّٰهُ عُمَرَ يَقُولُ الْحَقَّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا تَرَكَهُ الْحَقُّ وَمَا لَهُ صَدِيقٌ رَحِمَ اللّٰهُ عُثْمَانَ تَسْتَحْيِيهِ الْمَلَائِكَةُ رَحِمَ اللّٰهُ عَلِيًّا اللّٰهُمَّ أَدِرْ الْحَقَّ مَعَهُ حَيْثُ دَارَ (ت عن على)

″Allah'u Teâlâ, Ebû Bekir'e rahmetini ihsan etsin. Bana kızını verdi. Hicret

yurduna beni (sağladığı binekle) taşıdı ve kendi malından Bilal’i hürriyetine kavuşturdu. Allah’u Teâlâ, Ömer’e de rahmetini ihsan etsin. Acı da olsa hakkı söyler, hakkı söylemesi sebebiyle arkadaşsız kalmıştır. Allah’u Teâlâ, Osman’a da rahmetini ihsan etsin. Melekler bile ondan hayâ ederler. Allah’u Teâlâ, Ali’ye de rahmetini ihsan etsin. Allah’ım! Ali nereye dönerse hakkı onunla beraber eyle."[6]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 35.

[2] Sahih-i Buhârî, İ’tisâm 2.

[3] Sûre-i Leyl, Âyet 17-20.

[4] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7318.

[5] Rıtıl: Bir ölçü birimi olup 416 gr.’dır.

[6] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 20.

93-DUHÂ SÛRESİ

Bu sûre 11 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″Kuşluk vakti″ anlamındaki ″Duhâ″ kelimesinden almıştır.

Bu sûre ile ilgili olarak İkrime b. Süleyman Radiyallâhu anhu’dan şöyle nakledilmiştir:

قَرَأْتُ عَلَىإِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ قُسْطَنْطِينَفَلَمَّا بَلَغْتُوَالضُّحَى قَالَ لِي: كَبِّرْ كَبِّرْ عِنْدَ خَاتِمَةِ كُلِّ سُورَةٍ حَتَّى تَخَتِمَ وَأَخْبَرَهُعَبْدُ اللّٰهِ بْنُ كَثِيرٍ أَنَّهُ قَرَأَ عَلَى مُجَاهِدٍ فَأَمَرَهُ بِذَلِكَ وَأَخْبَرَهُمُجَاهِدُ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ أَمَرَهُ بِذَلِكَ وَأَخْبَرَهُابْنُ عَبَّاسٍأَنَّ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ أَمَرَهُ بِذَلِكَ وَأَخْبَرَهُأُبَيُّ بْنُ كَعْبٍأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَهُ بِذَلِكَ
((ك عكرمة بن سليمان

Ben, İsmâil b. Abdullah b. Kustantin’e Kur’ân’ı okudum. Duhâ Sûresi’ne gelince bana, ″Her sûrenin sonunda Kur’ân’ı hatmedinceye kadar tekbir getir″ dedi. Çünkü ben Abdullah b. Kesir’e Kur’ân’ı okudum. Duha Sûresi’ne gelince, ″Hatim edinceye kadar tekbir getir″ dedi. Ona da Abdullah b. Kesir haber verdiğine göre o, Mücâhid Hazretlerine Kur’ân’ı okumuş, Mücâhid’in de ona haber verdiğine göre İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ kendisine bunu emretmiş. İbn-i Abbas’ın kendisine haber verdiğine göre, Übeyy b. Ka’b Radiyallâhu anhu kendisine böyle yapmayı emretmiş. Übeyy b. Ka’b’ın ona haber verdiğine göre de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ona bunu emretmiş.[1]

Bu sebeple Kur’ân hatmedilirken, Duhâ Sûresi’ne gelindiğinde, bu sûreden başlayarak ondan sonraki sûrelerin başında ″Allah’u Ekber, Bismillâhirrahmânirrahîm″ diyerek okumak sünnettir. Ayrıca Duhâ Sûresi’nden aşağıdaki sûrelerin herhangi birinden başlanarak, ondan sonraki sûreler sonuna kadar okunacaksa, o zaman da aynı şekilde her sûrenin başında tekbir getirilebilir.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5330.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالضُّحٰىۙ (١) وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰىۙ (٢) مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰىؕ (٣)

1-3. Kuşluk vaktine* ve sâkin olduğu zaman geceye yemin olsun ki,* Ey Habîbim! Rabbin seni terketmedi ve sana darılmadı.

İzah: Cebrâil Aleyhisselâm'ın Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelmesi bir süre gecikince, kâfirler: ″Allah, onu terk etti ve ondan uzaklaştı″ dediler. Bunun üzerine bu sûre nâzil oldu.[1]

Allah'u Teâlâ bu sûreye, ″Kuşluk vaktine″ yemin ile başlamaktadır. Bundan maksat, kuşluk vaktinin ışığına ki, bu da günün en aydınlık olduğu vakittir. Bir diğer mânâsı da, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanıdır. Bu da İslâm'ın en aydınlık olduğu dönemdir. Allah'ın nûrunun ziyâsıdır, diye de mânâ verilmiştir. İşte Allah'u Teâlâ bunlara yemin etmektedir.

Yine Allah'u Teâlâ, ″Sâkin olduğu zaman geceye″ de yemin etmektedir. Geceleri ışık saçan yıldızların parladığı zamandır. Herkesin uykuda olduğu ve takvâ sahibi olanların gece ibâdetleriyle Allah'u Teâlâ ile baş başa kaldıkları bu zamana yemin ederim, demektir.

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Duhâ 2, Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7320.

(وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْاُو۫لٰىؕ (٤)

4. Elbette senin için âhiret dünyâdan daha hayırlıdır.

İzah: Ey Habîbim! Senin, bu dünyâda iken çektiğin meşakkatler, gördüğün gerek iyilik, gerek zahmet, gerek sıkıntılar... Senin dünyâdaki bu hâlinden, âhiretteki hâlin daha hayırlıdır, demektir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, İslâm'ın ilk dönemleri olan yokluk yıllarında çok sıkıntı çekmişlerdi. Ancak daha sonra kâfirlerle yapılan savaşlarda çok sayıda ganîmet elde edilince, Peygamber Efendimizin ve Ashâbının, o sıkıntılı yılları geçti ve maddi durumları çok iyi oldu. Peygamber Efendimizin yirmi tâne kendine ait cins atı, kırk beş tâne sağılır devesi, yüz tâne koyunu ve yedi tâne sağılır keçisi vardı.[1] Hurma bahçeleri de vardı. Ayrıca himâyesinde bulunan Ashâb-ı Suffa'ya da Peygamber Efendimiz tarafından bakılır, bir o kadar da misâfiri olurdu. Bu kişiler onun mutfağından yer, içerlerdi. Peygamber Efendimiz hakkında Münâfıkların: ″Çok malı olmasına rağmen,

kendisi için harcama yapmıyor″ diye dedikodu yapmaları üzerine, Peygamber Efendimiz, yüz deve pahasına bir kürk diktirdi. Yabancı devlet temsilcileri ve kâfir beyleri geldiği zaman, bu kürkü giyerek onların karşısına çıkardı. Diğer zamanlarda da Ashâb-ı Suffa'nın giyindiği gibi giyinir ve onlar gibi yaşamayı severdi.

Allah'u Teâlâ'nın, Sevgili Habîbine Cennette vereceği ikrâm-ı ilâhi karşısında, dünyâda kendisine verdiği bu nîmetlerin hiçbir değeri yoktur.

[1] İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 194.

( )وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضٰىۜ (٥)

5. Elbette Rabbin sana, sen râzı oluncaya kadar verecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e râzı oluncaya kadar kendisine şefaat etme izni verileceği beyan edilmiştir. Bu husus nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

Hz. Ali, Iraklılara şöyle söylemiştir: ″Sizler Allah'u Teâlâ'nın kitabında en ümit verici âyetin: Ey Resûlüm! De ki: ″Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin…″ diye devam eden Sûre-i Zümer, Âyet 53 olduğunu söylüyorsunuz öyle mi?″ Onlar: ″Evet, biz böyle diyoruz″ dediler. Bunun üzerine Hz. Ali dedi ki:

- Bizler, Ehl-i Beyt olarak Allah'u Teâlâ'nın kitabındaki en ümit verici âyetin: ″Elbette Rabbin sana, sen râzı oluncaya kadar verecektir″ diye geçen Sûre-i Duhâ, Âyet 5 olduğunu söylüyoruz. Bu Âyet-i Kerîme nâzil olunca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

(إِذًا وَاللّٰهِ لَا أَرْضَى وَوَاحِدٌ مِنْ أُمَّتِي فِي النَّارِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن على

″O halde Allah'a yemin ederim ki, ümmetimden tek bir fert dahi Cehennemde kaldığı sürece ben de râzı olmayacağım.″[1]

Abdullah İbn-i Amr İbn'il-Âs Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İbrâhim Aleyhisselâm'ın, Sûre-i İbrâhîm,

Âyet 36’da geçen ″Ey Rabbim! Şüphesiz putlar, insanlardan birçoğunun dalâlete düşmesine sebep oldular. Bana tâbi olan bendendir; bana âsi olan için de şüphesiz Sen çok bağışlayansın, çok merhamet edensin″ buyruğunu ve Îsâ Aleyhisselâm’ın, Sûre-i Mâide, Âyet 118’de geçen ″Eğer onlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarındır (Sana itiraz edecek yoktur). Eğer onları affedersen, şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin″ diye geçen âyetleri okudu ve ellerini kaldırarak:

اللّٰهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي وَبَكَى فَقَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ فَسَلْهُ مَا يُبْكِيكَ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامِ فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا قَالَ وَهُوَ أَعْلَمُ فَقَالَ اللّٰهُ يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ إِنَّا سَنُرْضِيكَ فِي أُمَّتِكَ وَلَا نَسُوءُكَ (م عن عبد اللّٰه بن عمرو بن العاص)

″Allah’ım! Ümmetim, ümmetim″ deyip ağladı. Allah’u Teâlâ: ″Yâ Cebrâil! Muhammed’e git ve Rabbin en iyi bilen olduğu halde, onu ağlatanın ne olduğunu sor″ diye buyurdu. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi ve niçin ağladığını sordu. Peygamberimiz de durumu ona haber verdi. Allah’u Teâlâ en iyi bilen olduğu halde buyurdu ki:

- Yâ Cebrâil! Muhammed’e git ve de ki: ″Ümmetin konusunda Biz seni râzı edeceğiz ve seni üzmeyeceğiz.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

يُشَفِّعُنِي اللّٰهُ فِي أُمَّتِي حَتَّى يَقُولَ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ لِي رَضِيتَ يَامُحَمَّدُ؟ فَأَقُولُ يَا رَبِّ رَضِيتُ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن على)

Allah’u Teâlâ, ümmetim hakkında beni şefaatçi kılacak. Tâ ki Allah’u Teâlâ bana: ″Yâ Muhammed! Râzı oldun mu?″ diyecek. Ben de: ″Evet Rabbim, râzı oldum″ diyeceğim.[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خُيِّرْتُ بَيْنَ الشَّفَاعَةِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ نِصْفُ أُمَّتِى الْجَنَّةَ فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ لِأَنَّهَا أَعَمُّ وَأَكْفَى أَتُرَوْنَهَا لِلْمُتَّقِينَ لَا وَلَكِنَّهَا لِلْمُذْنِبِينَ الْخَطَّائِينَ الْمُتَلَوِّثِينَ. (ه عن موسى الاشعرى)

″Ben, ümmetimin yarısının Cennete girmesi ya da şefaat etmem arasında muhayyer bırakıldım. Ben şefaati tercih ettim. Çünkü şefaat, daha kapsamlı ve ümmetimin hepsinin kurtuluşuna daha yeterlidir. Şefaati siz takvâ sahiplerine has

mı biliyorsunuz? Hayır! O takvâ sahipleri için değil, günahkâr, hatâlı ve kötü işlere karışan Müslümanlar içindir."[4]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 20, s. 96.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 86 (346).

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 20, s. 95.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37.

( )اَلَمْ يَجِدْكَ يَتٖيمًا فَاٰوٰىۖ (٦) وَوَجَدَكَ ضَٓالًّا فَهَدٰىۖ (٧) وَوَجَدَكَ عَٓائِلًا فَاَغْنٰىۜ (٨ (

6-8. O, seni bir yetim iken barındırmadı mı?* Sana bilmediğin şeyleri bildirmedi mi?* Seni fakir iken zengin etmedi mi?

İzah: Allah’u Teâlâ bu âyetlerde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerindeki lütuf ve ihsanlarını sayarak, "Sen yetim kalınca, amcan Ebû Tâlib’in yanında sana barınacağın bir yer takdir ettim ve sana bilmediğin şeyleri vahiy ile bildirdim ve sen fakirken, Hz. Hatice vâsıtası ile seni zengin kıldım, diye buyurmuştur. Böylece senin yanına yetimler geldi, sen de onları barındırdın. Fakir olanlar sana gelince, onlara yardım ettin, demektir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hatice annemizden kalan bütün servetini, zor durumda olan Müslüman köleleri kölelikten kurtarmak ve fakir olan Ashâbına yardım etmek için harcamıştır.

( )فَاَمَّا الْيَتٖيمَ فَلَا تَقْهَرْۜ (٩) وَاَمَّا السَّٓائِلَ فَلَا تَنْهَرْۜ (١٠) وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ (١١ (

9-11. Öyle ise, yetime sakın kötü bir muâmelede bulunma.* Ve isteyeni sakın azarlama.* Ve Rabbinin (sana verdiği) nîmetini anlat.

İzah: Yetime iyi muâmelede bulunulması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

مَنْ مَسَحَ رَأْسَ يَتِيمٍ أَوْ يَتِيمَةٍ لَمْ يَمْسَحْهُ إِلَّا لِلّٰهِ كَانَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مَرَّتْ عَلَيْهَا يَدُهُ حَسَنَاتٌ وَمَنْ أَحْسَنَ إِلَى
(يَتِيمَةٍ أَوْ يَتِيمٍ عِنْدَهُ كُنْتُ أَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ وَقَرَنَ بَيْنَ أُصْبُعَيْهِ (حم طب عن ابى امامة

"Bir kimse Allah rızâsı için merhametle bir yetimin başını sığasa, eline değen

kılların sayısınca onun için sevap yazılır. Oğlan veya kız bir yetimi terbiyesine alıp ona iyilik eden, Cennette şöylece oluruz, buyurup iki parmağını birbirlerine yaklaştırdı.″[1]

İsteyen kimseleri memnun etmek hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رُدُّوا السَّائِلَ بِبَذْلٍ يَسِيرٍ أَوْ رَدٍّ جَمِيلٍ فَإِنَّهُ يَأْتِيكُمْ مَنْ لَيْسَ مِنَ الْإِنْسِ وَلَا مِنَ الْجِنِّ يَنْظُرُ كَيْفَ صَنِيعِكُمْ فِيمَا خَوَّلَكُمُ اللّٰهُ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن)

″Dilenen kimseye ya kolayınıza gelen bir şeyi karşılıksız vererek yahut güzel bir söz söyleyerek geri çevirin. Çünkü insanlardan da, cinlerden de olmayan kimseler size gelir ve Allah'ın size ihsan ettiği şeyler hususunda nasıl tasarruf ettiğinize bakarlar.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهٍ طَلْقٍ (م عن ابى ذر)

″İyilikten hiçbir şeyi küçük görme. Eğer verecek bir şey de bulamazsan, kardeşini sevimli bir yüzle karşıla.″[3]

İyiliğin nasıl yapılması gerektiğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أُعْطِيَ عَطَاءً فَوَجَدَ فَلْيَجْزِ بِهِ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيُثْنِ بِهِ فَمَنْ أَثْنَى بِهِ فَقَدْ شَكَرَهُ وَمَنْ كَتَمَهُ فَقَدْ كَفَرَهُ (د جابر بن عبد اللّٰه)

″Kime bir şey verilir de, o da onun karşılığında verecek bir şey bulursa onu versin. Bulamazsa onu övsün. Kim onu bu nîmetle övecek olursa ona teşekkür etmiş olur. Kim de onu gizleyecek olursa nankörlük etmiş olur.″[4]

Yine Sûre-i Duhâ, Âyet 11'de ″Ve Rabbinin (sana verdiği) nîmetini anlat″ diye buyrulmaktadır. Hitap Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e olmakla birlikte, hüküm umûmidir. Bu hususta Hasan b. Ali Radiyallâhu anhu: ″Bir hayır elde eder yahut bir hayır işlersen, güvendiğin kardeşlerine onu anlat″ diye buyurmuştur.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7726; Ahmed b. Hanbel, Müsned,

Hadsi No: 21253

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 101.

[3] Sahih-i Müslim. Birr 43 (144).

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb,12.

94-İNŞİRÂH SÛRESİ

Bu sûre 8 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mîraca çıkarken göğsünün yarılmasından bahsedildiği için, ismini bu anlama gelen ″İnşirâh″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَۙ (١) وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَۙ (٢) اَلَّذٖٓي اَنْقَضَ ظَهْرَكَۙ (٣))

1-3. Ey Resûlüm! Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?* Ve senin üzerinden ağır yükünü kaldırmadık mı?* Öyle ki o, belini bükmüştü.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mîraca çıkarılırken göğsünün nasıl yarıldığını ve sonrasında yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

(فُرِجَ سَقْفُ بَيْتِي وَأَنَا بِمَكَّةَ فَنَزَلَ جِبْرِيلُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفَرَجَ صَدْرِي ثُمَّ غَسَلَهُ مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ ثُمَّ جَاءَ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مُمْتَلِئٍ حِكْمَةً وَإِيمَانًا فَأَفْرَغَهَا فِي صَدْرِي ... (م عن ابى ذر

″Mekke’de iken evimin tavanı yarıldı. Cebrâil Aleyhisselâm indi. Göğsümü yardıktan sonra içini Zemzem suyu ile yıkadı. Sonra hikmet ve imân ile dolu altın bir tas getirip içindekini göğsümün içine boşalttı ve göğsümü kapadı.[1] Katırdan küçük ve eşekten büyük bir binit olan Burak getirildi. Adımını gözünün görebildiği kadar atıyordu. O Burak’a bindim ve Cebrâil ile birlikte biraz yol aldık. Cebrâil:

(انْزِلْ فَصَلِّ فَفَعَلْتُ فَقَالَ أَتَدْرِي أَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِطَيْبَةَ وَإِلَيْهَا الْمُهَاجَرُ ثُمَّ قَالَ انْزِلْ فَصَلِّ فَصَلَّيْتُ فَقَالَ أَتَدْرِي أَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِطُورِ سَيْنَاءَ حَيْثُ كَلَّمَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَام ثُمَّ قَالَ انْزِلْ فَصَلِّ فَنَزَلْتُ فَصَلَّيْتُ فَقَالَ أَتَدْرِي أَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِبَيْتِ لَحْمٍ حَيْثُ وُلِدَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَام ثُمَّ دَخَلْتُ بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَجُمِعَ لِي الْأَنْبِيَاءُ عَلَيْهِمْ السَّلَامُ فَقَدَّمَنِي جِبْرِيلُ حَتَّى أَمَمْتُهُمْ… (ن عن انس

″İn ve namaz kıl″ dedi. Ben de öyle yaptım. Cebrâil: ″Namaz kıldığın yerin neresi olduğunu biliyor musun?″ dedi ve sözüne devamla ″Taybe’de (Medîne’de) namaz kıldın, oraya hicret edilecektir″ dedi. Sonra tekrar: ″İn ve namaz kıl″ dedi. Ben de inip namaz kıldım. Bunun üzerine Cebrâil dedi ki:

″Nerede namaz kıldığını biliyor musun?″ Allah’u Teâlâ’nın, Mûsâ Aleyhisselâm ile konuştuğu Tûr-i Sînâ’da namaz kıldın. Daha sonra tekrar: ″İn ve namaz kıl″ dedi. İndim ve namaz kıldım. Yine dedi ki: ″Namaz kıldığın yer neresidir biliyor musun?″ Îsâ Aleyhis-selâm’ın doğduğu yer olan Beyt-i Lahm’da kıldın.[2] Sonra Beyt-i Makdis’e girdim, bütün Peygamberler yanımda toplandı. Cebrâil beni öne geçirdi, onlara imamlık yaptım.[3]

(Tefsir ehli derler ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in diğer Peygamberlere üstünlüğü açığa çıktı. Çünkü Beyt-i Makdis’te bütün Peygamberlere imam oldu.[4])

Mîraç ile ilgili geniş bilgi için de Sûre-i İsrâ, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Îman 74 (263).

[2] Bu Hadis-i Şerif’te geçtiği üzere, Peygamberlerin, büyük zâtların makamlarını ve türbelerini ziyaret edip oralarda Allah için iki rek’at nâfile namaz kılmak buradan kalan bir sünnettir.

[3] Sünen-i Nesâî, Salat 1. Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, Îman 74 (259, 263 Sünen-i Nesâî, Salat 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’üs-Salat 194.

[4] Bu hususta Sûre-i Zuhruf, Âyet 45 ve izahına bakınız.

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَؕ (٤) فَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًاۙ (٥) اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًاؕ (٦) فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْۙ (٧) وَاِلٰى (
رَبِّكَ فَارْغَبْ (٨))

4-8. Ey Habîbim! Biz senin zikrini yücelttik.* Muhakkak her zorlukla beraber bir kolaylık vardır.* Hakikaten her zorlukla beraber bir kolaylık vardır.* O halde boş kaldığın vakit, Rabbine ibâdetle nefsini yor* ve ancak Rabbine yönel.

İzah: Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de: ″Ey Habîbim! Biz senin zikrini yücelttik″ diye buyurarak, Habîbinin ismini; Kelime-i Şahadet’te, ezanda ve teşehhütte kendi adıyla beraber zikrederek şânını yüceltmiştir. Katâde Hazretleri diyor ki: Allah’u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zikrini dünyâda da âhirette de yüceltti. Hiçbir hutbe okuyan, şehâdet getiren ve namaz kılan yoktur ki: ″Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammed’en Resûlullah″ diye seslenmiş olmasın.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أتَانِي جِبْرِيلُ فَقالَ إنَّ رَبِّي وَرَبكَ يَقُولُ: كَيْفَ رَفَعْتُ لَكَ ذِكْرَكَ؟ قَالَ: اللّٰهُ أعْلَمُ، قَالَ: إذَا ذُكِرْتُ ذُكرتَ مَعِي (ع عن أبي سعيد الخدرى)

Cebrâil bana gelip dedi ki: ″Benim ve senin Rabbin, ″Şânını nasıl yükselttiğime bir baksın, diyor″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'u Teâlâ en iyi bilendir″ dedi. Allah'u Teâlâ buyurdu ki: ″Benim adım zikredilince, Benimle beraber sen de zikredilirsin.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ خُرُوجًا اِذَا بُعِثُوا وَأَنَا خَطِيبُهُمْ إِذَا وَفَدُوا وَأَنَا مُبَشِّرُهُمْ اِذَا أَيِسُوا لِوَاءُ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ بِيَدِي وَأَنَا أَكْرَمُ وَلَدِ آدَمَ عَلَى رَبِّى وَلاَ فَخْرَ (ت عن انس)

″İnsanların, mahşer yerine getirilecekleri zaman kabrinden ilk çıkan benim, insanların hatipleri benim, ümitlerini kestikleri zaman müjdecileri benim, Livâ'ul-Hamd Sancağı o gün benim elimdedir. Allah katında Âdemoğlunun en şereflisi benim. Bunları övünmek için söylemiyorum, hakikat budur.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer Peygamberlerden daha üstün olduğuna dair Sûre-i Bakara, Âyet 253, Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81-82 ve izahına bakınız.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 24, s. 494.

[2] Ebu Ya'lâ, Müsned, Hadis No: 1349; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31891.

[3] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

95-TÎN SÛRESİ

Bu sûre 8 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″İncir″ anlamına gelen ″Tîn″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالتّ۪ينِ وَالزَّيْتُونِۙ (١) وَطُورِ س۪ين۪ينَۙ (٢) وَهٰذَا الْبَلَدِ الْاَم۪ينِۙ (٣) لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ ف۪ٓي اَحْسَنِ تَقْو۪يمٍۘ (٤)
ثُمَّ رَدَدْنَاهُ اَسْفَلَ سَافِل۪ينَۙ (٥) اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍۜ (٦) فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ
بِالدّ۪ينِۜ (٧) اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَحْكَمِ الْحَاكِم۪ينَ (٨)

1-8. İncire ve zeytine,* Tûr-i Sînâ’ya* ve Emin Belde’ye yemin ederim ki,* muhakkak Biz, insanı en güzel şekilde yarattık.* Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik.* Ancak îman edip sâlih amellerde bulunanlar, işte onlar için tükenmez bir mükâfat vardır.* Ey Habîbim! Bu kadar delillerden sonra, din hususunda seni kim yalanlayabilir?* Allah’u Teâlâ, hâkimlerin hâkimi değil midir? (Evet, hâkimidir)

İzah: Bu sûrede geçen Allah’u Teâlâ’nın, ″İncir ağacına″ yemin ederim diye buyurması, dünyâya misaldir. Çünkü incirin kökü zayıf ve ömrü az olur, kışın yaprağını döker, yazın ise yeşerir. Dünyâya misal olan incire yemin ederim, demektir.

Allah’u Teâlâ’nın, ″Zeytin ağacına″ yemin ederim diye buyurması, âhirete misaldir. Zeytin ağacının, kökü ve kendi sağlam, meyvesi yağlı, yaz kış yaprağını dökmez, ömrü uzun olur. Nitekim zeytin ağacı ″Ölmez ağaç″ diye de isimlendirilmiştir. Bu da âhirete misaldir. Âhirete benzeyen zeytine yemin ederim, demektir.

Allah’u Teâlâ’nın ″Tûr-i Sînâ″ya yemin ederim diye buyurması, insanın kafasıdır. Allah’u Teâlâ sevgili kullarının kafasına yemin ediyor. Onların, Allah’ın kudretini tefekkür ederek, Allah’tan korkup doğruyu ve yanlışı ayırt edip, kendini sürekli muhakeme ederek nefsini hesaba çeken o akla yemin ederim, demektir.

Allah'u Teâlâ'nın, ″Emin Belde'ye″ yemin ederim diye buyurması da, hakiki Mü'minlerin kalbine, o nûrlu kalbe yemin ederim, demektir. O emin belde ki, Allah'ın aşkı ve muhabbeti ile o kalp öyle temizlenmiş ki, her şeyden selâmete çıkmış, emin bir kalptir. O kalp, en büyük ve emin bir memlekettir. İşte o hâlis Mü'min kullarımın kalbine yemin ederim, demektir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا نَظَرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَى الْكَعْبَةِ فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ بَيْتٌ مَا أَعْظَمُكَ وَأَعْظَمُ حُرْمَتَكَ وَلِلْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰهِ حُرْمَةِ مِنْكَ (هب عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kâbe'ye baktı ve buyurdu ki: ″Merhaba, Yâ Beytullah! Allah yanında senin şanın, hürmetin büyük değil mi? Evet, büyük. Fakat Mü'minin şânı, hürmeti; senin şânından, hürmetinden daha büyüktür.″[1]

Bir Hadis-i Kudsî'de de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَا وَسِعَنِي أَرْضِي وَلا سَمَائِي وَلَكِنْ وَسِعَنِي قَلْبُ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ.

″Bana yer ve göklerim geniş gelmedi, Mü'min kulumun kalbi geniş geldi.″[2]

Demişler ki: ″Kalb-i Mü'min Beyt-i Hak'tır, Hacc-ı Ekber andadır, Belki Arş-ı Rahmân'dır gönül.″

Mü'minin kalbi, Allah'ın evidir. Allah'u Teâlâ, ″Ben ona yemin ederim″ diye buyuruyor. Hakiki bir Mü'min, bütün mükevvenâtın hepsinden Allah yanında daha kıymetlidir.

Allah'u Teâlâ bu dört şeye yemin ettikten sonra, ″Muhakkak Biz, insanı en güzel şekilde yarattık″ diye buyurmuştur. İnsandaki zekâ, bilgi ve güzellik; insandaki edep, hayâ; insandaki itikâd, îman dünyadaki hangi canlı da vardır? İnsanın vücuduna gelince, Allah'u Teâlâ en güzel sûrette yaratmıştır. İnsanın oturması, kalkması, yatması hep yerindedir. Âlet, edevât yapmaya ve kullanmaya müsâittir. Hiçbir yerinde uyumsuzluk yoktur. Hayvanlarda ise bu türden özellikler yoktur. İnsan diğer mahlûkattan üstün yaratılmıştır. İşte Allah'u Teâlâ, ″Ben, insanı en güzel bir şekilde yarattım. Ona bu üstün özellikleri verdikten sonra, artık Beni tanı. Ben sana kitap ve Peygamber gönderirim″ buyurmaktadır.

Daha sonra Allah’u Teâlâ: ″Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik″ diye buyurmaktadır. Yani insanı, aşağıların aşağısı olan bu dünyâya; kendi bildiğim gibi, seve seve her şeyini tamam ettikten sonra imtihan için gönderdim, diye buyuruyor. Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Mülk, Âyet 1-2’de de şöyle buyurmuştur:

″Bütün mülkün tasarrufu kudret elinde olan Allah’u Teâlâ, çok yücedir. O, her şeye kâdirdir.* Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan O’dur. O, her şeye gâliptir ve çok bağışlayandır.″

Yani Allah’u Teâlâ: ″Mülkün hepsi Benim elimdedir. Ben, en evvel ölümü yarattım, sonra tekrar dirilmeyi yarattım.[3] Sonra sizi Âlem-i Süflî olan bu dünyaya gönderdim. Sizi sınayacağım; bakalım hanginiz Bana güzel ibadet, zikir edeceksiniz. Bana güzel itikâd edip Benim yolumda, Benim sevgimde hanginiz çalışacaksınız. Bunun için sizi yeryüzüne gönderdim″ diye buyurmuştur. İşte ″Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik″ diye buyurması da budur. Yani, ″Sizi bu dünyâya gönderdim ki, artık siz nefsinizle, şeytanla ne şekilde mücâdele yapacaksınız, ne şekilde benim yolumu arayacaksınız, ne şekilde bana muhabbet edeceksiniz. İşte ben bunları bilmek ve sizi imtihan etmek için bu dünyaya gönderdim″ diye buyurmaktadır.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Mü’minûn, Âyet 115’te de şöyle buyurmuştur:

″Sizi boş yere yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi zannettiniz?″ Yani, Ben sizi abes olarak, dünyada maskaralık yapmanız için mi yarattım? Siz böyle mi zannediyorsunuz, yoksa sonunda Bana gelmeyeceğinizi mi zannedersiniz? Ben sizi yarattım, dünyâya gönderdim. Siz tekrar Bana döneceksiniz, demektir.

Sonra Allah’u Teâlâ: ″Ancak îman edip sâlih amellerde bulunanlar, işte onlar için tükenmez bir mükâfat vardır″ diye buyurmuştur. Yani, ancak îman edip amel-i sâlih işleyenler için, kendilerinin râzı olduğundan daha fazla mükafatlar vardır. Onlar râzı olup, ″Daha ne isterim Yâ Rabbi!″ dedikten sonra da Allah’u Teâlâ’nın onlara verecekleri in’am ve ihsanı vardır. Allah’u Teâlâ, îman edip salih amel işleyenlere böyle vaad etmiştir. O‘nun vaadi haktır. Îman edip sâlih ameller işleyen kimse, Allah‘ın Cennetine muhakkak girer ve orada tükenmez nîmetlere nâil olur.

Sonra Hakk Teâlâ buyuruyor ki: ″Ey Habîbim! Bu kadar delillerden sonra, din hususunda seni kim yalanlayabilir?″* Yani, Ey Habîbim! Ben, bu kadar âyetler söyleyip, bu kadar haber verdikten sonra, kim sözünü kabul etmeyip, dînini yalanlarlarsa; ″Allah’u Teâlâ, hâkimlerin hâkimi değil midir?″ Evet, Allah’u Teâlâ hâkimlerin hâkimidir. İnandık, îman getirdik, âmennâ ve saddaknâ! Hakk Teâlâ, elbette onların cezâlarını verir.

Bu sûre ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَنْ قَرَأَ {وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ } فقَرَأَ {أَلَيْسَ اللّٰهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ} فَلْيَقُلْ بَلَى وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ (ت عن ابى هريرة)

Her kim Tîn Sûresi’ni okumaya başlayıp, sûrenin sonuncu âyeti olan: ″Allah’u Teâlâ, hâkimlerin hâkimi değil midir?″ diye geçen buyruğunu da okursa, ″Evet, ben buna şâhitlik edenlerdenim″ desin.[4]

Bu sûreyi müfessirler, değişik şekillerde de izah etmişlerdir. Kur’ân âyetleri birçok mânâ ifade eder. Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretlerinden şu hadis nakledilmiştir:

(لِكُلِّ آيَةٍ ظَهْرٌ وَبَطْنٌوَلِكُلِّ حَرْفٍ حَدٌّ وَلِكُلِّ حَدٌّمَطْلَعٌ (عن الحسن

″Her bir âyet için zâhir ve bâtın vardır ve her bir harf için bir had (mânâ) vardır. Her bir mânâ tamamlandığında yeni bir mânâ doğar.″[5]

[1] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, 3853; Râmûz’ul-Ehâdîs, Hadis No: 4323

[2] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 227.

[3] Allah’u Teala’nın önce ölümü sonra hayatı yaratması ile ilgili Sûre-i Bakara, Âyet 28 ve izahına bakınız.

[4] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 83.

[5] Berîka, c. 1, s. 162.

96-ALAK SÛRESİ

Bu sûre 19 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede insanın alaka’dan yaratıldığı beyan edildiği için ″Alak Sûresi″ ismi verilmiştir. Aynı zamanda Hira Mağarası’nda iken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ilk nâzil olan âyetlerin geçtiği sûredir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذ۪ي خَلَقَۚ (١) خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍۚ (٢) اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُۙ (٣) اَلَّذ۪ي عَلَّمَ بِالْقَلَمِۙ (٤) عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْۜ (٥))

1-5. Ey Resûlüm! Yaratan Rabbinin ismiyle (sana vahyolunanı) oku!* O, insanı alak’tan (embriyo’dan) yarattı!* Oku! Senin Rabbin, nihâyeti olmayan kerem sahibidir.* O, kalemle (yazmayı) öğretendir* ve insana bilmediği şeyleri bildirendir.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlatmıştır:

كَانَ أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّادِقَةَ فِي النَّوْمِ فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ فَكَانَ يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ يَتَحَنَّثُ فِيهِ وَهُوَ التَّعَبُّدُ اللَّيَالِيَ أُولَاتِ الْعَدَدِ قَبْلَ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ وَيَتَزَوَّدُ لِذَلِكَ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا حَتَّى فَجِئَهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ فَجَاءَهُ الْمَلَكُ فَقَالَ اقْرَأْ قَالَ مَا أَنَا بِقَارِئٍ قَالَ فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ قَالَ قُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ قَالَ فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ أَقْرَأْ فَقُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ {اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ} ... (خ م ت عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e vahiy olarak ilk başlayan şey uykuda gördüğü sâlih rüyâlar idi. Rüyâda her ne görürse, sabah aydınlığı gibi aynen meydana geliyordu. Ona yalnızlık sevdirilmişti. Hira Mağarası’na çekilip orada, ailesine dönmeksizin birkaç gece tek başına kalıp, ibâdet ediyordu. Bu maksatla yanına azık alıyor, azığı tükenince, Hz. Hatice’ye dönüyor, yine aynı şekilde azık alıp tekrar gidiyordu. Bu hâl, kendisine Hira Mağarası’nda hak gelinceye kadar devam etti. Bir gün ona melek (Cebrâil Aleyhisselam) gelip, ″Oku!″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ben okuma bilmiyorum″ dedi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hâdisenin devamını şöyle anlattı: ″Ben okuma bilmiyorum″ deyince, melek beni tutup kucakladı ve tâkatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra bıraktı. Tekrar, ″Oku!″ dedi. Ben tekrar, ″Okuma bilmiyorum″ dedim. Beni ikinci defa kucaklayıp tâkatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra tekrar bıraktı ve ″Oku!″ dedi. Ben yine, ″Okuma bilmiyorum″ dedim. Beni tekrar alıp, üçüncü sefer tâkatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra bıraktı ve ″Ey Resûlüm! Yaratan Rabbinin ismiyle (sana vahyolunanı) oku!* O, insanı alak'tan (embriyo'dan) yarattı!* Oku! Rabbin, nihâyeti olmayan kerem sahibidir.* O, kalemle (yazmayı) öğretendir* ve insana bilmediği şeyleri bildirendir″ diye geçen Sûre-i Alak, Âyet 1-5'i okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu vahiyleri öğrenmiş olarak döndü. Kalbinde bir titreme vardı. Hz. Hatice'nin yanına geldi ve ″Beni örtün, beni örtün!″ diye buyurdu. Onu örttüler. Titreme hâli gidinceye kadar öyle kaldı. Sükûnete erince, Hz. Hatice'ye, başından geçenleri anlattı ve″Nefsim hususunda korktum″ dedi. Hz. Hatice de, ″Aslâ korkma! Vallâhi! Allah'u Teâlâ seni ebediyyen rüsvay etmeyecektir. Zîrâ sen, sıla-i rahimde bulunursun, doğru konuşursun, işini göremeyenlerin yükünü taşırsın. Fakire kazandırırsın. Misafire ikram edersin. Hak yolunda zuhur eden hâdiseler karşısında halka yardım edersin″ dedi.

Sonra Hz. Hatice, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i alıp Varaka İbn-i Nevfel İbni Esed İbni Abdi'l-Uzzâ İbn-i Kusay'a götürdü. Bu zât, Hz. Hatice'nin amcasının oğlu idi. Câhiliye devrinde Hristiyan olmuş bir kimseydi. İbraniceyi bilirdi. İncil'den, Allah'ın dilediği kadarını İbranice olarak yazmıştı. Gözleri âmâ olmuş yaşlı bir ihtiyardı. Hz. Hatice kendisine: ″Ey Amcamoğlu! Kardeşinin oğlunu bir dinle, ne söylüyor, dedi. Varaka, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e:″Ey Kardeşimin oğlu! Neler görüyorsun?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gördüklerini anlattı. Varaka da O'na:″Bu gördüğün melektir. O, Hz. Mûsâ'ya da inmiştir. Keşke ben genç olsaydım da sana yardım etseydim. Keşke, kavmin seni sürüp çıkardıkları vakit hayatta olsaydım″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:″Onlar beni buradan sürüp çıkaracaklar mı?″ diye sordu. Varaka:″Senin getirdiğin gibi bir din getiren hiç kimse yok ki, ona husumet edilmemiş olsun! O gününü görürsem, sana müessir yardımda bulunurum″ dedi. Ancak çok geçmeden Varaka vefât etti ve vahiy de fetrete girdi (bir müddet kesildi).[1]

Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ'nın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem’e, ″Oku″ diye emretmesi, okuma yazma anlamında değildir. Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’te anlatıldığı gibi, ″Sana vahyedileni oku″ demektir. Allah’u Teâlâ, kendisine vahyedilen Kur’ân âyetlerini okurken de Allah’ın ismini zikrederek okuması, yani Besmele-i Şerife çekerek başlaması, bu şekilde Allah’ın emirlerini halka anlatarak, onları hak yola dâvet etmesini emretmiştir.

Allah’u Teâlâ birçok âyette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmî yani okuma yazma bilmeyen bir Peygamber olduğuna vurgu yapmaktadır.

Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Hazretleri Sûre-i A’râf, Âyet 158’de şöyle buyurmaktadır:

″… O halde Allah’a ve ümmî (okuma yazma bilmeyen) bir Peygamber olup Allah’a ve O’nun sözlerine inanan Resûlüne îman edin ve ona tâbi olun ki, hidâyete nâil olasınız.″

Eğer bu Alak Sûresi’nde Allah’u Teâlâ’nın ″Oku″ diye emretmesi, okuma yazma anlamında olmuş olsaydı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her şeyi bırakıp önce okuma yazmayı öğrenmesi gerekirdi. Çünkü Allah’u Teâlâ’nın emrine karşı gelmekten en çok korkan kişi kendisi idi. Halbuki böyle bir şey yapmamıştır. Çünkü âyetin emri bu anlamda değildi. Ayrıca kendisi okuma yazma bilmediği için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in vahiy kâtipleri vardı. Peygamber Efendimize nâzil olan Kur’ân âyetleri, bu vahiy kâtipleri tarafından kayıt altına alınırdı.

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 3, Enbiyâ 21, Tefsir-i Alâk 1, Tâbir 1; Sahih-i Müslim, Îman 73 (252 Sünen-i Tirmizî, Menâkib 13.

(كَلَّٓا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰىٓۙ (٦) اَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰىۜ (٧) اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰىۜ (٨)

6-8. Hayır! Şüphesiz ki insan, elbette azar;* kendisini ihtiyaçtan kurtulmuş görünce.* Muhakkak ki dönüş, ancak Rabbinedir.

(اَرَاَيْتَ الَّذ۪ي يَنْهٰىۙ (٩) عَبْدًا اِذَا صَلّٰىۜ (١٠) اَرَاَيْتَ اِنْ كَانَ عَلَى الْهُدٰىۙ (١١) اَوْ اَمَرَ بِالتَّقْوٰىۜ (١٢) اَرَاَيْتَ اِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰىۜ (١٣) اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ يَرٰىۜ (١٤) كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِۙ (١٥) نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍۚ (١٦) فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۙ (١٧) سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَۙ (١٨) كَلَّاۜ لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ (سَجْدَه) (١٩)

9-19. O kimseyi gördün mü ki, nehyediyordu;* bir kulu namaz kıldığı vakit.* Gördün mü, ya o nehyetmek istediği zât, hidâyet üzere ise* yahut takva ile

emrettiyse.* Gördün mü, ya diğeri, hakkı yalanladı ve yüz çevirdi ise,* o nehyeden, bu halleri Allah’ın gördüğünü bilmez mi?* Hayır, hayır! Yemin olsun ki bundan vazgeçmezse, elbette perçeminden tutup sürükleriz (Cehenneme atarız);* o günahkâr ve yalancının perçeminden.* Artık o, meclisini ve yardımcılarını çağırsın.* Biz de zebânileri çağıracağız.* Hayır, hayır! Ona itaat etme. Secde et ve Rabbine yakınlığa devam et. (Secde âyetidir)

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Bir kulu″ diye geçen kişi, Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem’dir. ″Onu namazdan nehyetmek isteyen kişi″ de, Ebû Cehil’dir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmıştır:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فَجَاءَ أَبُو جَهْلٍ فَقَالَ أَلَمْ أَنْهَكَ عَنْ هَذَا أَلَمْ أَنْهَكَ عَنْ هَذَا أَلَمْ أَنْهَكَ عَنْ هَذَا فَانْصَرَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَزَبَرَهُ فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا بِهَا نَادٍ أَكْثَرُ مِنِّي فَأَنْزَلَ اللّٰهُ {فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ} فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَوَاللّٰهِ لَوْ دَعَا نَادِيَهُ لَأَخَذَتْهُ زَبَانِيَةُ اللّٰهِ (ت عن ابن عباس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, namaz kılmakta idi. Ebu Cehil geldi ve ″Seni bu işten nehyetmedim mi? Seni bu işten nehyetmedim mi?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, namazı bitirince, Ebû Cehil’e sert davrandı. Bunun üzerine Ebû Cehil, ″Sen de gâyet iyi bilirsin ki, Mekke’de benim meclisimden daha kalabalık bir meclis yoktur″ dedi. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Artık o, meclisini ve yardımcılarını çağırsın.* Biz de zebânileri çağırırız″ diye geçen Sûre-i Alak, Âyet 17-18’i indirdi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki: Ebû Cehil, meclisini çağırmış olsaydı, Allah’ın zebânileri onu mutlaka yakalayıp kapıvereceklerdi.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 85

97-KADİR SÛRESİ

Bu sûre 5 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Kadir Gecesi hakkındadır. Bu sebeple ″Kadir Sûresi″ ismi verilmiştir.

Ehl-i Sünnet âlimlerinin kabul ettiği görüşe göre; Kadir Gecesi, Ramazan ayının yirmi yedinci gecesidir.

Bu hususta Zirr b. Hubeyş Radiyallâhu anhu şöyle nakleder:

سَأَلْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقُلْتُ إِنَّ أَخَاكَ ابْنَ مَسْعُودٍ يَقُولُ مَنْ يَقُمْ الْحَوْلَ يُصِبْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فَقَالَ رَحِمَهُ اللّٰهُ أَرَادَ أَنْ لَا يَتَّكِلَ النَّاسُ أَمَا إِنَّهُ قَدْ عَلِمَ أَنَّهَا فِي رَمَضَانَ وَأَنَّهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ وَأَنَّهَا لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ ثُمَّ حَلَفَ لَا يَسْتَثْنِي أَنَّهَا لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ فَقُلْتُ بِأَيِّ شَيْءٍ تَقُولُ ذَلِكَ يَا أَبَا الْمُنْذِرِ قَالَ بِالْعَلَامَةِ أَوْ بِالْآيَةِ الَّتِي أَخْبَرَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا تَطْلُعُ يَوْمَئِذٍ لَا شُعَاعَ لَهَا (م ت عن زر بن حبيش)

Ben, Übeyy b. Ka’b Radiyallâhu anhu’ya dedim ki: Kardeşin Abdullah b. Mes’ud Radiyallâhu anhu şöyle diyor: ″Kim bir sene boyunca geceleri namaz kılarsa, Kadir Gecesi’ne rastlar.″ Übeyy b. Ka’b Radiyallâhu anhu dedi ki: ″Allah’u Teâlâ, Ebû Abdurrahman’a mağfiret buyursun. O bu gecenin Ramazan’ın son on gününde olduğunu ve bunun yirmi yedinci gece olduğunu biliyor. Fakat o, insanların buna bel bağlamamasını istemiştir. Daha sonra da kat’i bir şekilde yemin ederek, o gecenin yirmi yedinci gece olduğunu ifade etti.″ Ben ona: ″Ey Ebu’l-Münzir (bu ifade, Übeyy b. Ka’b’ın künyesidir) neye dayanarak bunu söylüyorsun?″ dedim. Şöyle dedi: ″Bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bize haber verdiği delile dayanarak haber veriyorum ki; o gün güneş (gözleri kamaştıracak kadar) bir parıltısı olmaksızın doğar.″[1]

Yine nakledildiğine göre; Hz. Ömer, Ashâb-ı Kirâm’ın ileri gelenlerine Kadir Gecesi’yle ile ilgili soru sorması üzerine onlar: ″En iyi bilen Allah’tır″ diye cevap verdiler. Bunun üzerine Hz. Ömer, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya:

″Ey İbn-i Abbas! Sen ne dersin?″ diye sordu. O da, [Sûre-i Mü’minûn, Âyet 12-17[2] ve Sûre-i Abese, Âyet 27-31[3]den hareketle] şöyle dedi:

يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ اللّٰه تَعَالَى خَلَقَ السَّمَوَات سَبْعًا وَالْأَرَضِينَ سَبْعًا وَخَلَقَ اِبْنِ آدَم مِنْ سَبْعٍ وَجَعَلَ رِزْقه فِي سَبْع فَأَرَاهَا فِي لَيْلَة سَبْع وَعِشْرِينَ فَقَالَ عُمَر رَضِيَ اللّٰه عَنْهُ أَعْجَزَكُمْ أَنْ تَأْتُوا بِمِثْلِ مَا أَتَى هَذَا الْغُلَام الَّذِي لَمْ تَجْتَمِع شُؤُون رَأْسه (فى مسند ابن ابى شيبة)

″Ey Mü’minlerin Emiri! Allah’u Teâlâ gökleri yedi, yeri yedi olarak yaratmıştır. Âdemoğlunu da yediden yarattığı gibi, onun rızkını da yedi şeyde kılmıştır. Görüşüme göre Kadir Gecesi, Ramazan’ın son on gününün yedinci gecesi olan yirmi yedinci gecedir.″ Bu cevap üzerine Hz. Ömer, orada bulunanlara dedi ki: ″Henüz daha yaşını, başını almamış bu gencin dediğinin bir benzerini söylemekten acze mi düştünüz?″[4]

İşte bu sebeple bütün Müslümanlar tarafından Ramazan’ın yirmi yedinci gecesi, Kadir Gecesi olarak kutlanmakta ve ihyâ edilmektedir.

Kadir Sûresi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ فِى اَثَرِ وُضُوئِهِ اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةِ الْقَدْرِ مَرَّةً وَاحِدَةً كَانَ مِنَ الصِّدِّيقِينَ وَمَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَيْنِ كُتِبَ فِى دِيوَانِ الشُّهَدَاءِ وَمَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثًا حَشَرَهُ اللّٰهُ مَحْشَرَ اْلاَنْبِيَاءِ (الديلمى عن انس)

″Kim her abdestin ardında bir kere Kadir Sûresi’ni okursa, sıddîkler zümresine dâhil olur. Kim iki kere okursa, şehitler listesinde yer alır. Kim üç kere okursa, Peygamberlerle birlikte haşredilir.″[5]

[1] Sahih-i Müslim, Sıyam 40 (220 Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 87.

[2] Sûre-i Mü’minûn, Âyet 12-17: ″Şüphesiz ki Biz, insanı hâlis çamurdan yarattık.* Sonra onu sağlam bir karargâhta (rahimde) bir nutfe (sperm) kıldık.* Sonra nutfe’yi alaka (embriyo), sonra alaka’yı et parçası, sonra et parçasını kemik hâline getirdik. Sonra kemiği etle kapladık, sonra insanı bambaşka bir varlık hâline getirdik. Şekil verenlerin en güzeli olan Allah, çok yücedir.* Sonra siz, bunun ardından elbette ölürsünüz.* Sonra da şüphesiz ki, siz mahşer günü diriltilirsiniz.* Yemin olsun ki Biz, üzerinizde yedi yol (yedi kat gök) yarattık. Biz, yarattıklarımızdan gâfil değiliz.″ İşte yerde bitenlerin yedisi insan ve biri de hayvanlar içindir.

[3] Sûre-i Abese, Âyet 27-31: ″ Böylece orada (buğday ve arpa gibi) taneler bitirdik* ve üzüm, yonca,* zeytin, hurma,* sık ağaçlı bahçeler,* meyveler ve otlaklar bitirdik.″ İşte yerde bitenlerin yedisi insan ve biri de hayvanlar içindir.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 12, s. 110-111.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 438/7.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ ف۪ي لَيْلَةِ الْقَدْرِۚ (١) وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِۜ (٢) لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ اَلْفِ شَهْرٍۜ (٣) تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ ف۪يهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْۚ مِنْ كُلِّ اَمْرٍۙ (٤) سَلَامٌۜ هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ (٥))

1-5. Şüphesiz ki, Biz Kur’ân’ı Kadir Gecesi’nde indirdik.* Ey Resûlüm! Kadir Gecesi’nin ne olduğunu bilir misin?* Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır.* O gecede melekler ve Ruh (Cebrâil), Rablerinin izniyle her bir emir için iner de iner.* O gece, tan yeri ağarıncaya kadar bir selâmettir.

İzah: Bu sûrenin nüzul sebebine dair Yusuf b. Sa’d Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيَ بَنِي أُمَيَّةَ عَلَى مِنْبَرِهِ فَسَاءَهُ ذَلِكَ فَنَزَلَتْ {إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ} يَا مُحَمَّدُ يَعْنِي نَهْرًا فِي الْجَنَّةِ وَنَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةَ {إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ} يَمْلِكُهَا بَعْدَكَ بَنُو أُمَيَّةَ يَا مُحَمَّدُ قَالَ الْقَاسِمُ فَعَدَدْنَاهَا فَإِذَا هِيَ أَلْفُ شَهْرٍ لَا يَزِيدُ يَوْمٌ وَلَا يَنْقُصُ (ت عن يوسف بن سعد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e minberinin üzerinde iken Ümeyyeoğullarının hâli gösterildi. Bundan hoşlanmadı. Bunun üzerine: ″Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz sana Kevser’i verdik″[1] buyruğu nâzil oldu ki, bununla Cennetteki bir nehri kastetmektedir. Yine: ″Şüphesiz ki, Biz Kur’ân’ı Kadir Gecesi’nde indirdik.* Ey Resûlüm! Kadir Gecesi’nin ne olduğunu bilir misin?* Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır…″ diye geçen Kadir Sûresi nâzil oldu. ″Senden sonra bu sürede Ümeyyeoğulları hükümdarlık yapacaklardır ″ buyurdu. el-Kâsım dedi ki: ″Biz onların hükümdarlıklarını saydık, bin ay olduğunu gördük. Bir gün fazla, bir gün eksik değil.″[2] Yezid ile başlayan Emeviler hakkında geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 60’ın izahına bakınız.

Yine Kâdir Sûresi’nin nüzulünün bir sebebi de, Mâlik b. Enes Radiyallâhu anhu’dan şöyle nakledilmiştir:

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, önceki ümmetlerin ömür-lerine nazaran kendi ümmetinin ömürlerinin az olması ve uzun ömür sebebiyle öncekilerin erişmiş oldukları amele, ümmetinin erişemeyeceğini düşününce, Allah’u Teâlâ ona, bin aydan hayırlı olan Kadir Gecesi’ni ihsan buyurmuştur.″[3]

Yine sûrenin başında: ″Şüphesiz ki, Biz Kur’ân’ı Kadir Gecesi’nde indirdik″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

أُنْزِلَ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ثُمَّ نَزَلَ بَعْدَ ذَلِكَ فِي عِشْرِينَ سَنَةً (ك عن ابن عباس)

″Kur’ân-ı Kerîm, Kadir Gecesi’nde dünyâ semâsına bir defada, bir bütün olarak indirilmiş, sonra yirmi senede nâzil olmuştur.″[4]

Kadir Gecesi’nin fazileti hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فَاِذَا كَانَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ يَأْمُرُ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلامَ فَيَهْبِطُ فِي كَبْكَبَةٍ مِنَ الْمَلائِكَةِ وَمَعَهُ لِوَاءٌ أَخْضَرُ إِلَى الأَرْضِ فَيُرَكِّزُ اللِّوَاءَ عَلَى ظَهْرِ الْكَعْبَةِ وَلَهُ سِتُّ مِائَةِ جَنَاحٍ مِنْهَا جَنَاحَانِ لا يَنْشُرُهُمَا اِلَّا فِى لَيْلَةِ الْقَدْرِ فَيَنْشُرُهُمَا فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ فَيَتَجَاوَزَانِ الْمَشْرِقَ وَالْمَغْرِبَ وَيَحُثُّ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلامَ الْمَلائِكَةَ فِى هَذِهِ الأُمَّةِ فَيُسَلِّمُونَ عَلَى كُلِّ قَائِمٍ وَقَاعِدٍ وَمُصَلٍّ وَذَاكِرٍ فَيُصَافِحُونَهُمْ وَيُؤَمِّنُونَ عَلَى دُعَائِهِمْ حَتَّى يَطْلَعَ الْفَجْرُ فَاِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ نَادَى جِبْرِيلٌ: مَعَاشِرَ الْمَلائِكَةِ الرَّحِيلُ ، فَيَقُولُونَ: يَا جِبْرِيلُ فَمَا صَنَعَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِى حَوَائِجِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ فَيَقُولُ: اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى نَظَرَ اِلَيْهِمْ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فَعَفَا عَنْهُمْ وَغَفَرَ لَهُمْ اِلَّا أَرْبَعَةً فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَهَؤُلاءِ الأَرْبَعَةُ: رَجُلٌ يُدْمِنُ الْخَمْرَ وَعَاقٌّ وَالِدَيْهِ وَقَاطِعُ رَحِمٍ وَمُشَاحِنٌ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا الْمُشَاحِنُ؟ قَالَ: هُوَ الْمُصَارِمُ (عن ابن عباس)

… Kadir Gecesi olduğunda Allah’u Teâlâ’nın emriyle, Cebrâil Aleyhisselâm bir yeşil sancakla meleklerden büyük bir topluluk içinde yeryüzüne inip, o sancağı Kâbe’ye diker. Cebrâil Aleyhisselâm’ın altı yüz kanadı vardır. Bunları ancak Kadir Gecesi açar. Bunları açtığı zaman, doğuyu batıyı aşar. Daha sonra Cebrâil Aleyhisselâm meleklere şu emri verir: ″Ümmet-i Muhammed’in arasına girin.″ Böylece melekler, Ümmet-i Muhammed’in arasına girerler ve onların arasına girdikleri zaman, her ayakta durana, namaz kılana, Allah’ın zikrini edene selâm verir, el sıkışırlar. Bu arada duâ edenlerin duâlarına, ″Âmin″ derler. Bu durum, tan yeri ağarıncaya kadar böyle devam edip gider. Tan yeri ağardıktan sonra Cebrâil Aleyhisselâm meleklere şöyle seslenir: ″Ey Allah’ın dostları! Yolculuk var.″ Bunun üzerine yeryüzüne inen melekler: ″Ey Cebrâil! Allah’u Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmetinden Mü’minler hakkında ne muâmele eyledi?″ diye sorarlar. Cebrâil Aleyhisselâm da şu cevabı verir: ″Allah’u Teâlâ onlara rahmet nazarı ile baktı ve kendilerini affetti. Ancak şu dört zümre hâriç: Devamlı şarap (alkollü içki) içenler, anne ve babasına âsi olanlar, akrabalık bağlarını koparanlar ve Bid’at ehli olup İslâm cemaatini ve ümmetini terk edip onlardan ayrılanlar.″[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (حم خ د ت ن م حب عن ابى هريرة

"Bir kimse inanarak ve mükâfatını umarak Kadir Gecesi’ni ibâdetle geçirirse, geçmiş günahları bağışlanır."[6]

[1] Sûre-i Kevser, Âyet 1.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 84.

[3] Günyet’üt-Tâlibîn, c.2, s. 16.

[4] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 2833.

[5] Gunyet’üt-Tâlibin, c. 2, s. 8.

[6] Sahih-i Buhârî, Savm 6; Sünen-i Nesâî, Savm 39; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 436/11.

98-BEYYİNE SÛRESİ

Bu sûre 8 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ″Beyyine″ kelimesinden almıştır. Beyyine, açık delil ve hüccet anlamına gelir. Bu ifadeyle de Resulûllah Sallallâhu aleyhi ve sellem kastedilmiştir.

Bu sûre hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şu hâdise anlatılmıştır:

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأُبَيٍّ إِنَّ اللّٰهَ أَمَرَنِي أَنْ أَقْرَأَ عَلَيْكَ {لَمْ يَكُنْ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ} قَالَ وَسَمَّانِي قَالَ نَعَمْ فَبَكَى (خ م عن انس بن مالك)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu'ya dedi ki: ″Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ bana, sana Beyyine Sûresi'ni okumamı emretti.″ Übeyy Radiyallâhu anhu: ″Adımı da verdi mi?″ diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ deyince, Übeyy Radiyallâhu anhu ağladı.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 70; Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 39 (245).

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ (١) رَسُولٌ مِنَ اللّٰهِ يَتْلُوا صُحُفًا مُطَهَّرَةً (٢) فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ (٣) وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ (٤) وَمَا اُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ (٥))

1-5. Ehl-i Kitap'tan kâfir olanlar ve müşrikler, kendilerine apaçık delil gelinceye kadar küfürlerinden ayrılacak değillerdi.* O delil, Allah tarafından gönderilen bir Resûl ki, tertemiz sahifeleri okur.* O sahifelerde dosdoğru yazılmış hükümler vardır.* Ehl-i Kitap, ancak kendilerine o apaçık delil geldikten sonra ayrılığa düştüler.* Halbuki onlara, dîni sâdece O'na hâlis kılıp hanifler olarak (İslâm üzere) Allah'a ibâdet etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emredilmişti. İşte doğru din de budur.

(اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا اُولٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ (٦))

6. Şüphesiz Ehl-i Kitap’tan kâfir olanlar ve müşrikler, Cehennem ateşindedirler, orada ebedî kalacaklardır. İşte onlar, mahlûkatın en şerlisidirler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Ehl-i Kitap’tan kâfir olanlar″ diye geçen ifade, Peygamberimize îman etmeyen Ehl-i Kitap’tır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamberliğini ilan ettiği zamanda, Hristiyan âlimlerinden Hz. Necâşi[1] ve Yahudi âlimlerinden Hz. Abdullah İbn-i Selâm[2] gibi Ehl-i Kitab’ın âlimleri, Resûlü Ekrem’in Peygamberliğini ilk duyduklarında İslâm dînini araştırıp îman ederek Müslüman olanlardır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamberiğini duyup da ona îman etmeyenler Ehl-i Kitab’ın kâfirleridir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

″Muhammed’in nefsini kudret eliyle tutan Allah’a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır.″[3]

Allah katında artık İslâm’dan başka hiçbir dînin kabul edilmeyeceği, Yahudiliğin ve Hristiyanlığın bâtıl olup, bunlara uyanların dalâlet üzere oldukları ve ebedî Cehennemlik olacaklarına dair Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19, 20, 85, Sûre-i Bakara, Âyet 208, Sûre-i Hûd, Âyet 17, Sûre-i Tevbe, Âyet 30’a bakınız.

[1] Bu hususta Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 199 ve Sûre-i Kasas, Âyet 52 ve izahlarına bakınız.

[2] Bu hususta Sûre-i Ra’d, Âyet 43 ve izahına bakınız.

[3] Sahih-i Müslim, Îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۙ اُولٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِۜ (٧) جَزَٓاؤُ۬هُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَدًاۜ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُۜ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ (٨)

7-8. Şüphesiz îman edip sâlih amellerde bulunanlar ise, işte onlar mahlûkatın en hayırlısıdırlar.* Bunların, Rableri katındaki mükâfatları, altlarından nehirler akan Adn Cennetleridir. Orada ebedî kalacaklardır. Allah’u Teâlâ onlardan râzı oldu, onlar da Allah’u Teâlâ’dan râzı oldular. Bu mükâfat ve rızâ, Rabbinden

korkanlar içindir.

İzah: Allah’u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanların hâlini haber vererek bu kişilerin, mahlûkatın en hayırlısı olduklarını bildirmek-tedir. Ebu Hüreyre Radiyallâhu anhu, Sûre-i Beyyine, Âyet 7’yi delil getirerek Mü’minlerin, meleklere üstün olduklarını söylemiştir. Çünkü Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de: ″Şüphesiz îman edip sâlih amellerde bulunanlar ise, işte onlar mahlûkatın en hayırlısıdırlar″ diye buyurmuştur.

Âyet-i Kerîme’de geçen Adn Cenneti hakkında da Sûre-i Tevbe, Âyet 72 ve izahına bakınız.

99-ZİLZAL SÛRESİ

Bu sûre 8 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Kıyâmet koparken meydana gelecek şiddetli bir sarsıntıyı haber verdiği için, bu anlamdaki ″Zilzal″ kelimesiyle isimlendirilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ قَرَأَ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَخَمْسَ عَشَرَةَ مَرَّةً إِذَا زُلْزِلَتْ آمَنَهُ اللّٰهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ أَهْوَالِ الْقِيَامَةِ. (أبو سعد وابن النجار والديلمي عن أنس)

″Bir kimse Cuma gecesi Fâtiha ile on beş kere Zilzal Sûresi'ni okuyarak iki rek'at namaz kılarsa, Allah onu kabir azâbından ve kıyâmetin dehşetli anlarından emin kılar.″[1]

Abdullah b. Amr b. el-Âs Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Zilzal Sûresi inince, Hz. Ebû Bekir ağladı. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَمَّ لَوْلَا أَنَّكُمْ تُخْطِئُونَ وَتُذْنِبُونَ وَيَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ لَخَلَقَ أُمَّةً يُخْطِئُونَ وَيُذْنِبُونَ وَيَغْفِرُ لَهُمْ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عبد اللّٰه بن عمرو بن العاص)

″Eğer sizler küçük ve büyük günah işleyip, Allah'u Teâlâ'nın da sizi bağışlaması olmasaydı, Allah'u Teâlâ küçük, büyük günah işleyip, Allah'u Teâlâ'nın kendilerini bağışlayacağı bir ümmet yaratırdı. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.″[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 427/9.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 146. Yine bakınız: Sahih-i Müslim, Tevbe 2 (9-11 Sünen-i Tirmizî, Daavât 52.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَاۙ (١) وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَاۙ (٢) وَقَالَ الْاِنْسَانُ مَا لَهَاۚ (٣) يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ

اَخْبَارَهَاۜ (٤) بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَاۜ (٥) يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًاۙ لِيُرَوْا اَعْمَالَهُمْۜ (٦) فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ
خَيْرًا يَرَهُۜ (٧) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ (٨))

1-8. Yeryüzü şiddetli sarsılıp zelzeleye uğratıldığı* ve yeryüzü, ağırlıklarını (içindeki mâdenleri, hazineleri ve ölüleri) dışarıya çıkardığı* ve insan, ″Yeryüzü niçin böyle şiddetle sarsılıyor?″ dediği vakit,* o gün yeryüzü, bütün haberlerini (üzerinde hayır ve şerden ne yapıldığını) anlatır.* Çünkü Rabbin, ona öyle vahyetmiştir.* O gün insanlar, amellerinin kendilerine gösterilmesi için kabirlerinden bölük bölük çıkacaklardır.* İşte her kim zerre kadar bir hayır işlemiş ise, onun mükâfatını görecektir.* Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir.

İzah: Sûre-i Zilzâl, Âyet 4 ile ilgili olarak Ebû Hüreyre (Radiyallâhu anhu)’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قَرَأَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا} قَالَ أَتَدْرُونَ مَا أَخْبَارُهَا قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّ أَخْبَارَهَا أَنْ تَشْهَدَ عَلَى كُلِّ عَبْدٍ أَوْ أَمَةٍ بِمَا عَمِلَ عَلَى ظَهْرِهَا أَنْ تَقُولَ عَمِلَ كَذَا وَكَذَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا قَالَ فَهَذِهِ أَخْبَارُهَا (ت عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O gün yeryüzü, bütün haberlerini (üzerinde hayır ve şerden ne yapıldığını) anlatır″ diye geçen Sûre-i Zilzâl, Âyet 4’ü okudu ve ″Haberlerinin ne olduğunu biliyor musunuz?″ diye sordu. Ashâb-ı Kirâm: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: Onun haberleri, erkek ya da kadın her bir kul hakkında, üzerinde neler işlediğine dair haber vermesidir. ″Filan gün şunu, şunu ve şunu işledi″ diyecektir. İşte onun haberleri budur.[1]

Yine Sûre-i Zilzâl, Âyet 7-8’de: ″İşte her kim zerre kadar bir hayır işlemiş ise, onun mükâfatını görecektir.* Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Zeyd b. Eslem Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: عَلِّمْنِي مِمَّا عَلَّمَكَ اللّٰهُ. فَدَفَعَهُ إِلَى رَجُلٍ يُعَلِّمُهُ فَعَلَّمَهُإِذَا زُلْزِلَتْحَتَّى إِذَا بَلَغَفَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُفَقَالَ: حَسْبِي. فَأُخْبِرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: دَعُوهُ فَإِنَّهُ قَدْ فَقِهَ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن زيد ابن أسلم)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek, ″Allah’u Teâlâ’nın sana öğrettiğinden sen de bana öğret″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem, ona bir şeyler öğretmek üzere bir kişiye havâle etmiş, o kişi de ona Zilzal Sûresi’ni öğretmeye koyuldu. Nihâyet, ″İşte her kim zerre kadar bir hayır işlemiş ise, onun mükâfatını görecektir.* Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir″ diye geçen Sûre-i Zilzâl, Âyet 7-8’e gelince, bu adam: ″Bu kadar bana yeter″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e haber verince, buyurdu ki: ″Onu bırakın. Çünkü gerçekten o artık anlamış oldu.″[2]

el-Muttalib b. Hantab (Radiyallâhu anhu)’dan nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ أَعْرَابِيًّا سَمِعَ النَّبِيّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَؤُهَا فَقَالَ يَا رَسُول اللّٰه أَمِثْقَال ذَرَّة قَالَ نَعَمْ فَقَالَ الْأَعْرَابِيّ وَاسَوْأَتَاه مِرَارًا ثُمَّ قَامَ وَهُوَ يَقُولهَا فَقَالَ النَّبِيّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ دَخَلَ قَلْب الْأَعْرَابِيّ الْإِيمَان
((القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن المطلب بن حنطب

Bir bedevî, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in: ″Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir″ mealindeki Sûre-i Zilzâl, Âyet 8’i okuduğunu dinledi ve ″Yâ Resûlallah! Zerre ağırlığı kadar mı?″ diye sordu. ″Evet″ deyince de, bedevî: ″Vay benim kusurlarım″ dedi ve bu sözlerini defalarca tekrarlayıp, durduktan sonra âyeti tekrarlayarak kalktı. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Îman bu bedevî Arabın kalbine girmiş bulunuyor″ diye buyurdu.[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ فَإِنَّهُنَّ يَجْتَمِعْنَ عَلَى الرَّجُلِ حَتَّى يُهْلِكْنَهُ وَإِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَرَبَ لَهُنَّ مَثَلًا كَمَثَلِ قَوْمٍ نَزَلُوا أَرْضَ فَلَاةٍ فَحَضَرَ صَنِيعُ الْقَوْمِ فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَنْطَلِقُ فَيَجِيءُ بِالْعُودِ وَالرَّجُلُ يَجِيءُ بِالْعُودِ حَتَّى جَمَعُوا سَوَادًا فَأَجَّجُوا نَارًا وَأَنْضَجُوا مَا قَذَفُوا فِيهَا (حم عن ابن مسعود)

″Günahların küçüklerinden sakının. Çünkü onlar birleşerek bir kişiyi helâk edecek kadar toplanırlar.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara bir de örnek vererek demiş ki: ″Boş bir araziye konaklayan bir topluluk gibidir. O topluluğun içinden becerikli birisi varmış, o kimse gidip bir çöple geri dönmüş. Bir başka kişi de bir başka çöple gelmiş. Nihâyet bir öbek odun toplamışlar ve ateşlerini yakarak ona attıkları yiyeceklerini pişirmişlerdir.″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةَ يُثَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقَ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا (حم عن انس)

″Şüphesiz Allah'u Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü'min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin.″[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâd, Hadis No: 7326.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 152-153.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 153.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3627.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

100-ÂDİYÂT SÛRESİ

Bu sûre 11 âyettir. Mekke-i Mükereme’nin fethi sırasında nâzil olmuştur. Bu sûrenin ilk âyetinde Allah’u Teâlâ, Mekke’nin fethi sırasında ″Soluk soluğa koşan atlara″ yemin ile başladığı için, ismini bu anlama gelen ″Âdiyât″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًاۙ (١) فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًاۙ (٢) فَالْمُغ۪يرَاتِ صُبْحًاۙ (٣) فَاَثَرْنَ بِه۪ نَقْعًاۙ (٤) فَوَسَطْنَ بِه۪ جَمْعًاۙ
(٥) اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّه۪ لَكَنُودٌۚ (٦) وَاِنَّهُ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَه۪يدٌۚ (٧) وَاِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَد۪يدٌ (٨) اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا
فِي الْقُبُورِۙ (٩) وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِۙ (١٠) اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَب۪يرٌ (١١)

1-11. Soluk soluğa koşanlara,* ayaklarından ateş saçanlara,* sabah vakti düşman üzerine hücum edenlere,* bu hücum ile toz koparanlara (atlara),* sonra onunla düşman saflarının ortasına girenlere yemin ederim ki,* muhakkak insan, Rabbine karşı elbette çok nankördür.* Şüphesiz ki, bu nankörlüğüne kendisi de şâhittir.* Şüphesiz o, malı çok sever.* Bilmez mi ki, kabirdekilerin çıkarıldığı* ve kalplerdeki gizliliklerin ortaya döküldüğü vakit,* şüphesiz Rableri, o gün onlardan (bütün yaptıklarından) elbette haberdardır.

İzah: Âdiyât Sûre Mekke’nin fethinden bahsetmektedir. Mekke’nin fethi şöyle gerçekleşmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hudeybi’ye de Mekkeli müşriklerle sulh antlaşması yapmıştı. Bu antlaşma maddelerinden birisi de şuydu:

- Kâfir olduğu halde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in tarafında olan Huzaa kabilesine yapılacak her türlü saldırı, doğrudan Müslümanlara yapılmış kabul edilecek ve sulh antlaşması bozulmuş olacaktı. Sonuçta Mekkeliler, bu kabileye saldırarak yağma ettiler. Birçoklarını öldürdüler. Böylece Hudeybiye’de yapılan antlaşma müşrikler tarafından bozulmuş oldu. Bu şekilde savaşı başlatan taraf müşrikler oldu.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘e o kabileden bir atlı gelip haber

verdi: ″Yâ Muhammed! Bizi Mekkeliler kırdı.″ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: ″Hem intikamınızı alacağım. Hem de Mekke’yi alırsam, zâyi olan mallarınızı ödeyeceğim. Yalnız kimseye bir şey söylemeyin″ dedi. Harp için hazırlık yapıp yola çıktı. Niçin, nereye gidildiğini kimse bilmiyordu. Mekkeliler elçi gönderip, ″Antlaşmayı yenileyelim″ diye çok yalvardılar. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Antlaşma bozuldu mu?″ diye sordu. Onlar, bozuldu deseler harp olacaktı; ″Bozulmadı″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″Öyleyse yeni bir antlaşma yapmaya gerek yoktur″ dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ikindi vakti beş yüz atlı hazırlatıp, Şam yoluna gitmelerini emretti. Mekkelilerin casusları, bunları o gün akşama kadar uzaktan tâkip ettiler ve Şam‘a gittikleri kanâatına vardılar. Dönüp Mekke‘ye geldiler.

Muhammed‘in beş yüz süvâri birliği Şam‘a gitti. Biz akşama kadar tâkip ettik. Şam yolunda ilerliyorlar. Demek ki, Muhammed Şam‘ı alacak, diye kaygısız oldular.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, gece yarısı on yedi asil at çıkarttırdı. Bunlara: ″Şam‘a giden atlılara yetişin. Onlar falan gün arkamızdan bize yetişsinler. Sabaha karşı Mekke‘ye baskın yapacağız″ diye buyurdu. Böylelikle piyadeler, Mekke‘ye doğru hızla yol aldı. On yedi atlı, o süvâri birliğine haber vermek için olanca hızlarıyla gittiler. Onları geri çevirdiler. Tâyin edilen gün şafağın yeri ağarmadan o süvâri birliği yetişmişti. Onların atları çok hızlı koşuyordu. Atların ayağının nalları taşlara çarptıkça, ateş gibi çıngı saçıyordu.

Mekke’nin fethi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ‘dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَخَرَجَ فِي رَمَضَانَ مِنَ الْمَدِينَةِ وَمَعَهُ عَشَرَةُ آلَافٍ وَذَلِكَ عَلَى رَأْسِ ثَمَانِ سِنِينَ وَنِصْفٍ مِنْ مَقْدَمِهِ الْمَدِينَةَ، فَسَارَ هُوَ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى مَكَّةَ يَصُومُ وَيَصُومُونَ حَتَّى بَلَغَ الْكَدِيدَ (وَهُوَ مَاءٌ بَيْنَ عُسْفَانَ وَقُدَيْدٍ أَفْطَرَ وَأَفْطَرُوا (خ عن ابن عباس

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke‘nin fethi seferine, Medîne‘den Ramazan ayında çıktı. Kendisiyle beraber on bin mücâhit vardı. Bu sefer, Medîne‘ye hicretten sekiz yıl altı ay sonra gerçekleşmiştir. Bu tarihte Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem maiyetindeki Müslümanlardan teçhiz edilen ordusuyla beraber Mekke‘ye doğru yola çıktı. Kendisi oruç tutuyordu.

Ashâbı da oruçlu idiler. Kedid mevkiine varınca ki bu Usfan ile Kudeyd arasında bir sudur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem iftar etti. Mücâhitler de iftar ettiler.[1]

Mekke‘yi, dört koldan Müslümanlar muhâsara etti. Şafağın yeri ağarmazdan evvel Mekke‘ye baskın yaptılar.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke müşriklerine; silahını bırakıp, Kâbe‘nin avlusuna geçmelerini söyledi. Aksi takdirde öldürüleceklerini veya esir edileceklerini emretti.

Bu hususta İbn-i Kurre’nin Abdullah İbn-i Mugaffal Radiyallâhu anhu’dan naklettiği Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فَتْحِمَكَّةَعَلَى نَاقَتِهِوَهُوَ يَقْرَأُ سُورَةَ الْفَتْحِ يُرَجِّعُ وَقَالَ لَوْلَا أَنْ يَجْتَمِعَ النَّاسُ حَوْلِي لَرَجَّعْتُ كَمَا رَجَّعَ (خ عبد اللّٰه بن مغفل)

Mekke’nin fethi günü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘i devesi üzerinde gördüm. O, sesini işittirecek derecede yükselterek Fetih Sûresi’ni okuyordu. Râvi Muâviye der ki: ″Halkın etrafıma toplanacağını düşünmeseydim, Abdullah İbn-i Mugaffal’ın, (Resûlullah’ın okuyuşunu anlatırken) sesini yükselttiği gibi ben de yükseltirdim.″[2]

Yine bu konuda Abdullah b. Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَحَوْلَ الْبَيْتِ سِتُّونَ وَثَلَاثُ مِائَةِ نُصُبٍ فَجَعَلَ يَطْعُنُهَا بِعُودٍ فِي يَدِهِ وَيَقُولُ {جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا} {جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ} (خ م عن عبد اللّٰه بن مسعود)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke’yi fethettiğinde, Kâbe’nin çevresinde üç yüz altmış tane put vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elindeki âsâ ile onları deviriyor ve ″Hak (İslâm) geldi ve bâtıl (şirk) yok oldu. Şüphesiz bâtıl, yok olmaya mahkûmdur″[3] ve ″Hak (İslâm) geldi; bâtıl (şirk) eseri görülmeyecek ve tekrar dönmeyecek sûrette yok oldu″[4] diye geçen âyetleri okuyordu.[5]

Mekke’nin fethi sırasında Halid Radiyallâhu anhu, ayrı bir cephede harp ediyordu. Müşrikler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e:

- Biz Müslüman olacağız, Halid bizi öldürüyor. Haber gönder de Halid harbi durdursun, dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem harbi durdurması için, bir adam gönderdi.

- Halid'e git, söyle harbi durdursun, dedi. O adam, Hz. Halid'in yanına geldi. Fakat Allah'u Teâlâ'nın hikmeti gereği, savaşı durdurmasını değil savaşa devam etmesini söyledi. Bu söz üzerine Halid Radiyallâhu anhu savaşa devam etti. Yine Peygamberimizin yanına geldiler:

- Halid, beyleri kırıyor. Şunu çabuk durdur, Müslüman olacağız, dediler Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bu sefer Hz. Ali'yi gönderdi. O da, Hz. Halid'i ihsarlı olarak Peygamber Efendimizin huzuruna getirdi. Peygamber Efendimiz:

- Yâ Halid! Savaşı durdur, dediğim söze niçin itâat etmedin? diye sordu. Halid Radiyallâhu anhu:

- Bana gelen haberci, ″Savaşa devam etsin″ diye söyledi, ben de savaşa devam ettim, dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem gönderdiği haberciyi çağırttı.

- Sen neden ″Harbi durdur″ demedin? diye sordu. O da:

- Ben, ″Harbi durdur″ diyemedim, dedi. O sırada Cebrâil Aleyhisselâm, Allah'u Teâlâ'dan selâm ile geldi:

- Yâ Muhammed! Amcan Hz. Hamza'nın Uhud'da ciğerini çıkartıp gözünün önünde yediklerinde Allah için vaad ettin; ″Elime bir fırsat geçerse Mekke'nin beylerinden yetmiş kişiyi öldürürüm″ demiştin.[6] Onu, sen unuttun ama Allah'u Teâlâ unutmadı. Halid, Allah'ın kılıcıdır. Allah kendi kılıcı ile senin vaadini yerine getirdi. Ne Halid'in suçu var, ne de haber götürenin, dedi.

İşte bu şekilde Mekke, savaş yapılarak fethedilmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1622

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1625.

[3] Sûre-i İsrâ, Âyet 81.

[4] Sûre-i Sebe, Âyet 49.

[5] Sahih-i Buhârî, Megâzi 46; Sahih-i Müslim, Cihat ve Siyer 32 (87).

[6] Mir'at-ı Kâinât, c. 1, s. 459; Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 2, 4. Rükün, s. 255.

101-KÂRİA SÛRESİ

Bu sûre 11 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ″Kıyâmet″ anlamına gelen ″Kâria″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلْقَارِعَةُۙ (١) مَا الْقَارِعَةُۚ (٢) وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الْقَارِعَةُۜ (٣) يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِۙ (٤) وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِۜ (٥) فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُۙ (٦) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍۜ (٧) وَاَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُۙ (٨) فَاُمُّهُ هَاوِيَةٌۜ (٩) وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا هِيَهْۜ (١٠) نَارٌ حَامِيَةٌ (١١)

1-11. Kâria,* nedir o kâria?* Ey Resûlüm! Kâria’nın (kıyâmetin) ne olduğunu bilir misin?* O gün insanlar, çırpınıp dağılan pervâneler[1] gibi olur,* dağlar da atılmış renkli yünler gibi olur.* İşte o gün, iyi amelleri ağır gelen,* râzı olduğu bir yaşayış içindedir.* İyi amelleri hafif gelen ise,* onun anası (sığınacağı yer) Hâviye’dir.* Ey Resûlüm! Hâviye’nin ne olduğunu bilir misin?* O, harâreti şiddetli olan bir ateştir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Hâviye Cehennemi″ hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ الْمَوْتَى يَسْأَلُونَ الرَّجُلَ يَأْتِيهِمْ عَنْ رَجُلٍ مَاتَ قَبْلَهُ فَيَقُولُ ذَلِكَ مَاتَ قَبْلِي أَمَا مَرَّ بِكُمْ؟ فَيَقُولُونَ لاَ وَاللّٰهِفَيَقُولُ إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ذُهِبَ بِهِ إِلَى أُمِّهِ الْهَاوِيَةِ فَبِئْسَ الأُمُّ وَبِئْسَ الْمُرَبِّيَةُ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابى هريرة)

Ölüler, kendilerine gelen bir ölüye ondan önce ölmüş birisini sorarlar. Bu kişi: ″O şahıs benden önce ölmüştü; size uğramadı mı?″ der. Onlar: ″Allah’a yemin olsun ki hayır″ derler. Bu sefer: ″İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn. O, Hâviye meskenine götürüldü. O ne kötü bir meskendir, ne kötü bir terbiyecidir″ der.[2]

Yine Cehennem ateşi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

نَارُكُمْ هَذِهِ الَّتِي يُوقِدُ ابْنُ آدَمَ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ قَالُوا وَاللّٰهِ إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ فَإِنَّهَا فُضِّلَتْ عَلَيْهَا بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا كُلُّهَا مِثْلُ حَرِّهَا (م عن ابى هريرة)

″Sizin şu Âdemoğlunun yaktığı ateş, Cehennem sıcağının yetmişte biridir.″ ″Yâ Resûlallah! Vallâhi, bu kadarı dahi yeterli idi″ dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: ″O Cehennem ateşi, buna (dünyâ ateşine) altmış dokuz kat daha üstündür. Her bir katı bunun gibidir.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَثَلِي وَمَثَلُكُمْ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَوْقَدَ نَارًا فَجَعَلَ الْجَنَادِبُ وَالْفَرَاشُ يَقَعْنَ فِيهَا وَهُوَ يَذُبُّهُنَّ عَنْهَا وَأَنَا آخِذٌ بِحُجَزِكُمْ عَنْ النَّارِ وَأَنْتُمْ تَفَلَّتُونَ مِنْ يَدِي (م عن جابر)

″Benim durumum ile sizin durumunuz, bir ateş yakıp da çekirgelerin, kelebeklerin gelip içine düştüğü, kendisi de onları düşmesin diye önlemeye çalıştığı bir kimsenin durumuna benzer. Ben sizlerin ateşe düşmemeniz için bellerinizden yakalayıp çekmeye ve ateşe düşmenizi önlemeye çalışıyorum, siz ise benim elimden kurtulup kaçıyorsunuz.″[4]

[1] Pervâne: Küçük kelebek türü kanatlı böceklerin, geceleri bir ışık gördüğünde, şuursuzca ona doğru gidip o ışığın etrafında dönüp dönüp çarparak kendini helak etmesidir.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 167; Yine bakınız: Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3927; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3792.

[3] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (29 Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 10; İmam Mâlik, Muvatta, Cehennem 1; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 7.

[4] Sahih-i Müslim, Fedâil 6.

102-TEKÂSÜR SÛRESİ

Bu sûre 8 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde ″Çoklukla övünmek″ anlamına gelen ″Tekâsür″ kelimesinden almıştır.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ أَلْفَ آيَةٍ لَقِيَ اللّٰهَ وَهُوَ ضَاحِكٌ فِي وَجْهِهِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَنْ يَقْوَى عَلَى قِرَائَةِ أَلْفِ آيَةٍ؟ فَقَرَأَ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِأَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ إِلَى آخِرِهَا ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهَا لَتَعْدِلُ أَلْفَ آيَةٍ. (الديلمى خط عن عمر)

″Kim bir gecede bin âyet okursa Allah’a kavuştuğunda onu kendisinden hoşnut olarak bulur.″ ″Yâ Resûlallah! Bin âyet okumaya kimin gücü yeter?″ diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hemen, ″Bismillâhirrahmânirrahîm, Elhâküm’üt-tekâsür’ü″ sonuna kadar okudu. Sonra şöyle buyurdu: ″Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin olsun ki bu, bin âyete denktir.″[1]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 439/2.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلْهٰيكُمُ التَّكَاثُرُۙ (١) حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَۜ (٢) كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَۙ (٣) ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَۜ (٤) كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَق۪ينِۜ (٥) لَتَرَوُنَّ الْجَح۪يمَۙ (٦) ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَق۪ينِۙ (٧) ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّع۪يمِ (٨))

1-8. Çoklukla övünmek, sizi oyaladı.* Tâ ki kabirlere vardınız.* Hayır! Yakında bileceksiniz.* Sonra hayır! Yakında bileceksiniz.* Hayır! Eğer yakîn (kesin) bir ilim ile bilseydiniz (böyle yapmazdınız).* Yemin olsun ki, Cehennemi muhakkak göreceksiniz.* Sonra yemin olsun ki, Cehennemi ayn’el-yakîn (gözünüzle kesin olarak) göreceksiniz.* Sonra yemin olsun ki, o gün her türlü nîmetten muhakkak sorulacaksınız.

İzah: Mal ve evlâdınızın çokluğuyla övünmeniz, kabre varıncaya kadar sizi Allah’a ibâdetten alıkoyup oyaladı. Hayır, oyalanmayın. Şüphesiz kabre varınca, yanıldığınızı, aldandığınızı ve ömür boyunca oyalandığınızı bileceksiniz. Yine

oyalanmayın. Şüphesiz yakında bileceksiniz. Bu Âyet-i Kerîme'nin, bir önceki Âyet-i Kerîme'nin tekrarı olarak zikredilmesi, tehdidin şiddetini göstermek içindir. Bu övünmenizin âkibetini yakîn bir ilim ile bilseydiniz, övünmezdiniz. Mahşer gününde mutlaka Cehennemi göreceksiniz. Onu bizzat gözünüzle göreceksiniz, demektir.

Bu sûrenin ilk âyeti hakkında Abdullah İbn-i Şıhhîr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlulah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in meclisine vardığımda o, ″Çoklukla övünmek, sizi oyaladı″ diye geçen Sûre-i Tekâsür, Âyet 1'i okumakta idi. Şöyle buyurdu:

يَقُولُ ابْنُ آدَمَ مَالِي مَالِي وَهَلْ لَكَ مِنْ مَالِكَ إِلَّا مَا تَصَدَّقْتَ فَأَمْضَيْتَ أَوْ أَكَلْتَ فَأَفْنَيْتَ أَوْ لَبِسْتَ فَأَبْلَيْتَ (ت عبد اللّٰه بن الشخير)

- Âdemoğlu, ″Malım malım″ der. Oysa senin malından yiyip de tükettiğin, giyinip de çürüttüğün yahut tasadduk edip de önden gönderdiğinden başka ne vardır?[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Hayır! Yakında bileceksiniz″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلنَّاسُ نِيَامٌ فَإِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا (احياء علوم الدين عن على)

″İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar!″[2]

Bu sûrenin son âyeti olan, ″Sonra yemin olsun ki, o gün her türlü nîmetten muhakkak sorulacaksınız″ buyruğu hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَوَّلَ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَعْنِي الْعَبْدَ مِنَ النَّعِيمِ أَنْ يُقَالَ لَهُ أَلَمْ نُصِحَّ لَكَ جِسْمَكَ وَنُرْوِيَكَ مِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ (ت عن ابى هريرة)

Mahşer gününde kula sorulacak nîmetlerden ilk şey, ″Sana vücudunu sağlıklı kılmadık mı? Ve sana soğuk sulardan içirmedik mi?″ denilmesidir.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ دَعَا اللّٰهُ عَبْدًا مِنْ عَبِيدِهِ فَيُوقَفُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَيَسْأَلُهُ عَنْ جَاهِهِ كَمَا يَسْأَلُهُ عَنْ مَالِهِ (طب عن ابن عمر)

"Mahşer günü olunca Allah'u Teâlâ kullarından birisini çağıracak, onu önünde durduracak ve ona malı hakkında nasıl soru sorduysa, makam ve mevkiileri hakkında da soracaktır."[4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 89; Sahih-i Müslim, Zühd 1 (3 Sünen-i Nesâî, Vesâye 1.

[2] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, Hadis No: 17.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 89

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 6.

103-ASR SÛRESİ

Bu sûre 3 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen "Asr" kelimesinden almıştır.

Bu sûre hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

كَانَ الرَّجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا الْتَقَيَا لَمْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَقْرَأَ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ:
(وَالْعَصْرِ إِنَّ الإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، ثُمَّ يُسَلِّمَ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ (طب عن أبي مدينة الدارمي

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından iki kişi karşılaştığı zaman, biri diğerine Asr Sûresi'ni sonuna kadar okumadan ayrılmazlardı. Okuduktan sonra da biri diğerine selâm verip öyle ayrılırlardı."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1366; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 596.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالْعَصْرِۙ (١) اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفٖي خُسْرٍۙ (٢) اِلَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا
بِالصَّبْرِ (٣))

1-3. Asr'a yemin olsun ki,* şüphesiz insan, elbette zarardadır.* Ancak îman edip salih amellerde bulunanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnâ.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Asr"; ikindi zamanına yemin ederim, demektir. Bir diğer görüşe göre de, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, dünyâ yaşamının ikindi vaktinde gönderilmiştir. Yani, Hz. Âdem'den kıyâmete kadar olan süreyi bir gün olarak görürsek, Peygamber Efendimiz bu günün ikindi vaktinde gönderilmiştir. O Asr-ı Saadet'e yemin ederim, demektir.

Allah'u Teâlâ buyuruyor ki: Ben asr'a yemin ederim ki, insanların hepsi zarar etmektedir, gece gündüz kendi kesesinden harcayıp yiyen; hazır malını yiyip, çalışmayıp zarar gören gibidir.

Ancak îman edip sâlih ameller işleyenler zarar etmezler, onlar dâimâ yükselmektedir ve Allah'a sevilmektedirler. Onlar, Rablerinin in'amına, ihsânına, Cennetine ve Cemâline nâil olurlar. Bunlar, birbirlerine hakkı tavsiye ederler; dâimâ hakkı tanıtmak, bildirmek ve öğretmek isterler ve hakkı söylerler. Haklı olan sözü kabul ederler. Bir de, ″Hepiniz elinizden geldiği kadar haram yemeyin, hak ve hukuka riâyet edin, birbirinizin aleyhinde söylemeyin, Allah'a sevilecek işte bulunun ki, Allah'u Teâlâ sizi sevsin″ diye hakkı tavsiye ederler. Ve bunlar, sabrı da tavsiye ederler. Bir kimse belâya düşmüş ve ona sabredemiyorsa: ″Sabret, sabrın sonu şöyle iyidir, sabredene Allah'u Teâlâ şöyle yardımcıdır″ der; hakkı tavsiye eder ve sabrı tavsiye eder. İşte Benim hâlis kullarım onlardır.

104-HÜMEZE SÛRESİ

Bu sûre 9 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve ″İnsanları arkadan çekiştiren, gıybet eden″ anlamına gelen ″Hümeze″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍۙ (١) اَلَّذ۪ي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُۙ (٢) يَحْسَبُ اَنَّ مَالَهُ اَخْلَدَهُۚ (٣) كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِۘ (٤) وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الْحُطَمَةُۜ (٥) نَارُ اللّٰهِ الْمُوقَدَةُۙ (٦) اَلَّت۪ي تَطَّلِعُ عَلَى الْاَفْـِٔدَةِۜ (٧) اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌۙ (٨) ف۪ي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ (٩))

1-9. Veyl, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işâretiyle alay eden,* mal toplayan ve tekrar tekrar sayan her kimseye olsun.* O, malının kendisini ebedî yaşatacağını zanneder.* Hayır, hayır! Yemin olsun ki o, Hutâme’ye atılır.* Ey Resûlüm! Hutâme’nin ne olduğunu bilir misin?* O, Allah’u Teâlâ’nın tutuşturulmuş bir ateşidir ki,* yüreklere kadar işler.* Şüphesiz o ateş, onların üzerlerine kapatılacaktır;* uzun direklere bağlı oldukları halde.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Veyl″ ifadesi; vah olsun, yazıklar olsun mânâsına gelir. Yahut helâk mânâsındadır veya Cehennemde bir vâdinin adıdır.[1] Bu sebeple ″Veyl″ ifadesi, âyetlerde bu mânâların hepsini ifade edebilmektedir. Burada da, azap mânâsında kullanılmıştır.

Gıybet hakkında Sûre-i Hucurât, Âyet 12’de de şöyle buyrulmuştur:

″Ey îman edenler! Zandan çok sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin gizli hallerini araştırmayın. Bâzınız bâzınızı gıybet etmesin. Sizden biriniz ölü kardeşinin etini yemek ister mi? Elbette bundan tiksinirsiniz! Allah’tan korkun. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, tevbeleri çok kabul edendir ve çok merhametlidir.″

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

لَمَّا عُرِجَ بِي مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ أَظْفَارٌ مِنْ نُحَاسٍ يَخْمُشُونَ وُجُوهَهُمْ وَصُدُورَهُمْ فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جِبْرِيلُ

(قَالَ هَؤُلَاءِ الّذِينَ يَأكُلُونَ لَحُومَ النَّاسِ وَيَقَعُونَ فِي أعْرَاضِهِمْ (د عن انس

Mîraca çıktığımda bir topluluğa rastladım. Bakırdan tırnakları vardı ve yüzlerini, göğüslerini tırmalıyorlardı. ″Yâ Cebrâil! Bunlar kim?″ diye sordum. ″Bunlar, insanların etlerini yiyenler (gıybet edenler) ve insanların namusuna leke sürecek sözler söyleyenlerdir″ dedi.[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Mal toplayan ve tekrar tekrar sayan″ diye bir ifade geçmektedir. Burada kastedilen kimseler, biriktirdiği mallarından zekât vermek farz olduğu halde zekâtını vermeyenlerdir. Zekâtı verilen her türlü mal, yere gömülüp depolanmış olsa dahi biriktirilmiş mal değildir. Buna mukabil zekâtı verilmeyen her mal, Allah'u Teâlâ'nın, Kur'ân'da zikrettiği biriktirilmiş maldır. Sahibi, âhirette azap görür.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

″… Ey Resûlüm! Altını ve gümüşü biriktirip Allah yolunda infak etmeyenleri (zekâtını vermeyenleri) elim bir azap ile müjdele″[3] diye geçen âyet nâzil olunca bu, Müslümanlara ağır geldi. Hz. Ömer, ″Bu sıkıntınızı ben gidereceğim″ diyerek kalkıp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gitti ve dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Bu âyetin hükmü, Ashâbına ağır geldi.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّاهَ لَمْ يَفْرِضْ الزَّكَاةَ إِلَّا لِيُطَيِّبَ مَا بَقِيَ مِنْ أَمْوَالِكُمْ وَإِنَّمَا فَرَضَ الْمَوَارِيثَ لِتَكُونَ لِمَنْ بَعْدَكُمْ فَكَبَّرَ عُمَرُ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَلَا أُخْبِرُكَ بِخَيْرِ مَا يَكْنِزُ الْمَرْءُ الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتْهُ وَإِذَا أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ وَإِذَا غَابَ (عَنْهَا حَفِظَتْهُ (د عن ابن عباس

″Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, zekâtı ancak mallarınızın geri kalan bölümleri temizlensin, diye farz kılmıştır. Mîrası da mallarınız sizden sonrakilere kalsın diye farz kılmıştır.″ Bunun üzerine Hz. Ömer tekbir getirdi. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona şöyle buyurdu: ″Sana kişinin alıkoyacağı en hayırlı şeyin ne olduğunu haber vereyim mi?″ ″O, sâliha bir kadındır. Ona baktığı vakit onu sürura gark eder. Ona emrederse kendisine itaat eder. Yanında bulunmadığı zaman onun namusunu korur.″[4]

″Hutâme″ azâbına dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ النَّارَ تَأْكُلَ أَهْلَهَا حَتَّى إِذَا اطَّلَعَتْ عَلَى أَفْئِدَتِهِمُ انْتَهَتْ ثَمَّ إِذَا صَدَرُوا تَعُودُ فَذَلِكَ قَوْلَهُ تَعَالَىنَارُ اللّٰهِ الْمُوقَدَةِ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن خالد بن أبي عمران)

″Cehennem ateşi Cehennemlikleri yer. Nihâyet onların kalplerine ulaşınca onları yemeyi bitirir. Sonra onlar yeniden yaratıldıklarında yine onları yemeğe koyulur. ″ İşte Hakk Teâlâ’nın: ″O, Allah’u Teâlâ’nın tutuşturulmuş bir ateşidir ki,* yüreklere kadar işler″ diye geçen Sûre-i Hümeze, Âyet 6-7 bunu anlatmaktadır. [5]

Sûre-i Hümeze, Âyet 8-9 hakkında da şu hadis nakledilmiştir:

Daha sonra Allah’u Teâlâ, onlara ateşten kilitler, ateşten çiviler ve ateşten direkleri bulunan melekler gönderecektir. Bu kilitlerle ateşi üzerlerine kilitleyecek, bu çivilerle onları sağlamlaştıracak ve bu direkler uzatılacaktır. Orada bir rahat esintinin dahi girebileceği bir delik kalmayacak, oradan dışarıya bir gam çıkmayacaktır. Arş’ın üzerinde olan Rahmân onları bu hallerinde terk edecektir. Cennet ehli de nîmetleriyle meşgul olacaklardır.

وَلَا يَسْتَغِيثُونَ بَعْدَهَا أَبَدًا وَيَنْقَطِعُ الْكَلَامُ ، فَيَكُونُ كَلَامُهُمْ زَفِيرًا وَشَهِيقًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَىإِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابى هريرة)

Bundan sonra o Cehennemlikler, ebedî olarak imdat isteyip duracaklar ve daha sonra konuşma kesilecektir. Onların konuşmaları inleme ve hırıltıdan ibâret kalacaktır. ″Şüphesiz o ateş, onların üzerlerine kapatılacaktır;* uzun direklere bağlı oldukları halde″ diye geçen Sûre-i Hümeze, Âyet 8-9 bunu anlatmaktadır. [6]

[1] Veyl ifadesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mürselât, Âyet 8-15’in izahlarına bakınız.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 40.

[3] Sûre-i Tevbe, Âyet 34.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 32.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 20, s. 185.

[6] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 20, s. 185-186.

105-FİL SÛRESİ

Bu sûre 5 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe'nin ordusundaki fillerden dolayı ″Fil Sûresi″ denilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحَابِ الْفٖيلِۜ (١) اَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فٖي تَضْلٖيلٍۙ (٢) وَاَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا اَبَابٖيلَۙ (٣) تَرْمٖيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجّٖيلٍۙ (٤) فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ (٥)

1-5. Ey Resûlüm! Görmedin mi, Rabbin ne yaptı fil sâhiplerine?* Onların (Kâbe'yi yıkmak için) kurdukları tuzağı boşa çıkarmadı mı?* Onların üzerine sürü sürü kuşlar gönderdi.* Onlara o kuşlar, ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar atıyorlardı.* Nihâyet onları yenilip çiğnenmiş ekin yaprağı gibi kıldı.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Ey Resûlüm! Görmedin mi, Rabbin ne yaptı fil sâhiplerine?″ diye buyrulmaktadır. Bu âyeti, İmam Taberî, ″Ey Resûlüm! Rabbinin, Yemen'den gelip Kâbe'yi yıkmak isteyen fil sahibi Ebrehe ve ordusuna yaptığını kalp gözünle[1] görmedin mi?″ diye izah etmiştir.

Bu sûrede geçen olay, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in doğumundan elli gün önce meydana gelmiştir. Habeşistan hükümdarı Necâşi Ashame'nin Yemen vâlisi olan Ebrehe b. Sabbâh, Arabistanı Hristiyanlaştırmak hevesine düşmüştü. Bu maksatla Sana şehrinde, büyük bir kilise yaptırmış ve bütün Arapların yalnız burayı ziyaret etmelerini istemişti. Fakat Araplar evvelden beri senede bir defa Mekke'ye gelir, Kâbe'yi ziyaret ederlerdi. Âdetlerinden vazgeçmek istememişler ve Sana'daki kiliseye bir meyil ve teveccüh göstermemişlerdi. Hattâ bir gün Kinâne kabilesinden bir adam, kiliseye girmek fırsatını bularak kirletmiş, hakarette bulunmuştu. Ebrehe bu durumdan hoşlanmadı. Arapların en çok ziyaret ettikleri yerin Mekke'de, Kâbe olduğunu öğrendi. Yaptırdığı kilisenin umumi bir ziyaret yeri ve bütün Arabistan'ın din merkezi olmasını te'min için, Kâbe'yi yıkmaya karar verdi ve fillerle takviye edilen ordusunu harekete geçirdi.

Bu fil ordusu uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Mekke'ye yaklaştı. Yolda

Araplardan birçok kimse de kendisine katılmıştı. Nihâyet Mekke yakınında bir yerde konakladılar ve sağa sola sarkıntılık etmeye başladılar. Bu arada Resûlü Ekrem'in dedesi Abdulmuttalib'in de iki yüz kadar devesini alıp götürdüler. Bunun üzerine Abdulmuttalib, tereddüt etmeksizin Ebrehe'nin karargâhına gitti. Ona Kureyş'in reisi geldiğini haber verdiler. Ebrehe, ona ne isteğini sordu. Abdulmuttalib:

- Askerin, develerimden iki yüzünü gasp etti. Onların iâdesini istiyorum, dedi. Ebrehe:

- Hayret ediyorum. Ben, dîninizin rüknü olan Kâbe'yi yıkmaya geldim. Bunu düşünmüyor, benden vazgeçmemi istemiyorsun da develerini mi istiyorsun? dedi. Abdulmuttalib:

- Ben, develerin sahibiyim, develerimi istiyorum. Kâbe'nin sahibi ise Allah'tır. O dilerse, Kâbe'sini korur, sizi ondan meneder, diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebrehe emretti ve Abdulmuttalib'e develerini iade ettiler. Alıp Mekke'ye döndü ve Kureyş'e de:

- Korkmayın, bu Beyt'in sahibi onu muhafaza eder, dedi.

Ebrehe daha önce harp etmek için gelmediğini, maksadının yalnız Kâbe'yi yıkmaktan ibâret olduğunu ilân etmiş olduğu için, Kureyş dağlara çekildi ve oradan hâdiseyi izlemeye başladı. Ertesi gün Ebrehe, şehre girmeye hazırlandı ve ordusuna hareket emri verdi. Görünüşe göre büyük ve mükemmel ordu yürüyecek ve bir mukavemet de görmeyeceği için muhakkak muvaffak olacaktı; fakat olamadı.

Ebrehe'nin, Mahmûd adlı bir fili vardı. Onu dâimâ askerinin önünde yürütürdü. Onunla nereye gitse muzaffer olacağına inanırdı. Bu sefer de o fili ordusunun önüne kattı. Ancak o fili Kâbe'ye doğru yürütmek mümkün olmadı. O hayvanın başını ne tarafa çevirseler yürüyor, fakat Mekke'ye çevirdikleri zaman yürümüyor, çöküp yere yatıyordu. Bu esnada Allah tarafından Ebâbil denilen sürü sürü kuşlar geldi. Her birinin ağzında ve ayaklarında mercimekten büyük ve nohuttan küçük olan, siccîl denilen, ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar vardı. Hangi kâfire atılacağı, o taşların üzerinde yazılı idi. Bunları Ebrehe'nin askerleri üzerine bıraktılar ve hepsi çiğnenmiş ekin gibi etleri ve kemikleri parçalanarak toprağa karıştı.

Bu sûretle Cenâb-ı Hakk Teâlâ, Beyt’ini korudu. Kureyş de büyük bir düşmanın şerrinden kurtuldu ve zahmetsizce bir hayli ganîmete de nâil oldular.

[1] Kalp gözü: Mâneviyatı, hakkı, hakikati, gökleri, yerleri, Arşı, Kürsü, Levhi, Kalemi, Cenneti, Cehennemi cümlesini gösterir.

106-KUREYŞ SÛRESİ

Bu sûre 4 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Mekke’de yaşayan Kureyş kabilesinden bahsedildiği için ″Kureyş Sûresi″ denilmiştir.

Kureyş hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(النَّاسُ تَبَعٌ لِقُرَيْشٍ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ (حم م حب عن جابر

″İnsanlar kıyâmete kadar hayırda da, şerde de Kureyşlilere tâbi olurlar″[1] diye buyurmuştur.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14018, 14520; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 33836.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(لِإِيلَافِ قُرَيْشٍۙ (١) اِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَٓاءِ وَالصَّيْفِۚ (٢) فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هٰذَا الْبَيْتِۙ (٣) اَلَّذ۪ي اَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَاٰمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ (٤)

1-4. Kureyş’in seyahate ülfet ettirildiğinden dolayı,* onların kış ve yaz seyahatine ülfet ettirilmiş oldukları için,* bu beytin (Kâbe’nin) Rabbine ibâdet etsinler.* O Rabb ki, onları açlıktan kurtarıp doyurdu ve onları korkudan emin kıldı.

İzah: Kureyşliler, kışın sıcak bir memleket olan Yemen’e, yazın da serin bir memleket olan Şam’a sefere giderler ve bu şekilde hiçbir sıkıntıya girmeden sene boyunca bu iki memleketle ticaret yaparlardı. Allah’u Teâlâ: ″Ey Kureyş! Size ticarete ülfet verdim. Böylece geçiminiz kolay oldu. Fil olayında olduğu gibi, Mekke’yi emin bir yer kılarak da sizi korudum. Artık bu nîmetlerime karşı Bana ibâdet etmeniz gerekmez mi?″ diye buyurdu.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ diyor ki: Allah’u Teâlâ Harem bölgesinde yaşayan insanları, İbrâhim Aleyhisselâm’ın şu duâsı ile korkudan emin kılmıştır: ″Ey Rabbim! Bu beldeyi (Mekke’yi) emin bir yer kıl. Beni ve oğullarımı putlara

tapmaktan uzak tut."[1]

[1] Sûre-i İbrâhîm, Âyet 35.

107-MÂÛN SÛRESİ

Bu sûre 7 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, son âyetinde geçen ve ″En ufak yardım″ anlamına gelen ″Mâun″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَرَاَيْتَ الَّذ۪ي يُكَذِّبُ بِالدّ۪ينِۜ (١) فَذٰلِكَ الَّذ۪ي يَدُعُّ الْيَت۪يمَۙ (٢) وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِۜ (٣) فَوَيْلٌ
لِلْمُصَلّ۪ينَۙ (٤) اَلَّذ۪ينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَۙ (٥) اَلَّذ۪ينَ هُمْ يُرَٰٓاؤُ۫نَۙ (٦) وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ (٧)

1-7. Ey Resûlüm! Dîni yalanlayanı gördün mü?* O, yetimi itip kakan* ve miskinin doyurulması için teşvik etmeyendir.* Veyl, o namaz kılanlara ki,* onlar namazlarında itinâ göstermezler.* Onlar, amellerinde riyâ yapanlardır* ve onlar, en ufak yardımı bile esirgerler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Veyl″, azap mânâsındadır. Yani bu kimseler azâba müstehaktırlar, demektir.[1]

Âyet-i Kerîme’de: ″Veyl, o namaz kılanlara ki,* onlar namazlarında itinâ göstermezler.* Onlar, amellerinde riyâ yapanlardır″ diye buyrulmaktadır. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu âyetleri şöyle izah etmiştir:

- Veyl, o namaz kılanlara ki, onlar, devamlı namaz kılmazlar. İnsanların kendilerini gördüğü yerde gösteriş olsun diye namaz kılarlar, görmedikleri yerde namazı terk ederler.

Riyâ, Allah için değil, insanlara beğendirmek için ibâdet etmektir. Sûre-i Nisâ, Âyet 142’de de münâfıkların özellikleri beyan edilirken, şöyle buyrulmuştur:

″Şüphesiz münâfıklar, Allah’u Teâlâ‘yı aldatmak isterler. Halbuki Allah’u Teâlâ onları aldatır. Münâfıklar, namaza tembel olurlar, namazı insanlara gösteriş için kılarlar ve Allah’u Teâlâ‘yı da çok az zikrederler.″

Riyâ hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَنْ أحْسَنَ الصَّلاَة حَيْثُ يَرَاهُ النَّاس ثَمَّ أَسَاءَهَا حَيْثُ يَخْلَو فَتِلْكَ اِسْتِهَانَةٌ اِسْتَهَانَ بِهَا رَبَّهُ.(عب ع هب عن ابن مسعود)

"Her kim insanların gördüğü yerde namazını güzel kılıp da onların görmediği yerde güzel kılmazsa bu, Rabbine karşı yapmış olduğu bir ihânet sayılır."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

تِلْكَ صَلاَةُ الْمُنَافِقِ يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ قَامَ فَنَقَرَهَا أَرْبَعًا لاَ يَذْكُرُ اللّٰهَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلاً (م ن ت حم عن انس بن مالك)

"İşte münâfık namazı; oturur, güneşi gözetler, güneş, şeytanın iki boynuzu arasında olduğu zaman (güneş batmaya yaklaştığında), kalkar namazı kuşun gagalaması gibi süratle dört rek'at kılar. Kıldığı bu namaz içerisinde Allah'u Teâlâ'yı da çok az zikreder."[3]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ve onlar, en ufak yardımı bile esirgerler" diye buyrulmaktadır. "En ufak yardım" diye mânâ verdiğimiz "Mâûn" kelimesinden maksat; bir içim suyu, bir parça tuzu, bir ateş parçasını, emâneten verilecek bir kabı, bir baltayı ve keseri bile vermekten kaçınırlar, demektir.

Bu hususta Ebû Hureyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

"Ve onlar, en ufak yardımı bile esirgerler" âyeti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

مَا تَعَاوَنَ النَّاسُ بَيْنَهُمْ الْفَأْسُ وَالْقِدْرُ وَالدَّلْوُ وَأَشْبَاهُهُ (أبو نعيم والديلمي وابن عساكر « عن أبي هريرة)

"Mâûn, insanların yardım olarak birbirlerinden alıp verdikleri balta, tencere, kova ve benzeri eşyâlardır."[4]

İşte bu türden şeyleri dahi esirgeyen böyle cimri kimseler zekât verirler mi? Yetimlere, yoksullara yardımda bulunurlar mı? Onların namazları da samîmi değildir, gösteriş içindir. Böyle bir riyâ ve gösteriş ise küfürden bir parçadır.

[1] "Veyl" ifadesi; vah olsun, yazıklar olsun mânâsına gelir. Yahut helâk mânâsındadır veya Cehennemde bir vâdinin adıdır. Bu sebeple "Veyl" ifadesi, âyetlerde bu mânâların hepsini ifade edebilmektedir. Bu âyetteki mânâsı da

azaptır. Ayrıca Veyl ifadesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mürselât, Âyet 8-15’in izahına bakınız.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 398/1.

[3] Sahih-i Müslim, Mesâcid 34 (195 Sünen-i Tirmizî, Salât 7; Sünen-i Nesâî, Mevâkit 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11561.

[4] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c.15, s. 638; Yine bu hususta bakınız: Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7331.

108-KEVSER SÛRESİ

Bu sûre 3 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ″Kevser″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِنَّٓا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَۜ (١) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْۜ (٢) اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ (٣)

1-3. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz sana Kevser’i verdik.* O halde, Rabbin için namaz kıl ve kurban kes.* Muhakkak ki asıl ebter (nesli kesilmiş) olan, sana buğzedendir.

İzah: Bu sûrenin nüzul sebebine dair Yusuf b. Sa’d Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيَ بَنِي أُمَيَّةَ عَلَى مِنْبَرِهِ فَسَاءَهُ ذَلِكَ فَنَزَلَتْ {إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ} يَا مُحَمَّدُ يَعْنِي نَهْرًا فِي الْجَنَّةِ وَنَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةَ {إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ} يَمْلِكُهَا بَعْدَكَ بَنُو أُمَيَّةَ يَا مُحَمَّدُ قَالَ الْقَاسِمُ فَعَدَدْنَاهَا فَإِذَا هِيَ أَلْفُ شَهْرٍ لاَ يَزِيدُ يَوْمٌ وَلاَ يَنْقُصُ (ت عن يوسف بن سعد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e minberinin üzerinde iken Ümeyyeoğullarının hâli gösterildi. Bundan hoşlanmadı. Bunun üzerine: ″Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz sana Kevser’i verdik″[1] buyruğu nâzil oldu ki, bununla Cennetteki bir nehri kastetmektedir. Yine: ″Şüphesiz ki, Biz Kur’ân’ı Kadir Gecesi’nde indirdik.* Ey Resûlüm! Kadir Gecesi’nin ne olduğunu bilir misin?* Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır…″ diye geçen Kadir Sûresi nâzil oldu. ″Senden sonra bu sürede Ümeyyeoğulları hükümdarlık yapacaklardır ″ buyurdu. el-Kâsım dedi ki: ″Biz onların hükümdarlıklarını saydık, bin ay olduğunu gördük. Bir gün fazla, bir gün eksik değil.″[2] Yezid ile başlayan Emeviler hakkında geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 60’ın izahına bakınız.

″Muhakkak ki asıl ebter (nesli kesilmiş) olan, sana buğzedendir″ diye geçen Âyet-i Kerîme hakkında da İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mescid-i Harâm’a Merve kapısından girip, Safâ kapısından çıktı. Çıkarken de Âs b. Vâil es-Sehmî ile karşılaştı. Âs, kureyşlilerin yanına gittiğinde ona, Ey Ebû Amr! Demin kiminle karşılaştın? diye sordular. Âs da, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kastederek, ebter (nesli kesilmiş) olan kişi ile karşılaştım, dedi. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ Kevser Sûresi’ndeki âyeti indirdi. Burada Allah’u Teâlâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, asıl ebter olan ve senin düşmanın olan Âs b. Vâil’dir. Sana gelince, Ben nerede zikredilirsem, sen de Benimle birlikte zikredileceksin. Beni zikredip de, seni zikretmeyen Cennetten bir nasibi olmayacaktır, demiş oldu.[3]

Bu sûrede geçen Kevser’in birçok anlama geldiği tefsir âlimleri tarafından beyan edilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in mahşer günü hesap için durulacak yerdeki Havuz’un adıdır. Havz-ı Kevser diye söylenir.

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

بَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ بَيْنَ أَظْهُرِنَا إِذْ أَغْفَى إِغْفَاءَةً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مُتَبَسِّمًا فَقُلْنَا مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ أُنْزِلَتْ عَلَيَّ آنِفًا سُورَةٌ فَقَرَأَ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ {إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الأَبْتَرُ} ثُمَّ قَالَ أَتَدْرُونَ مَا الْكَوْثَرُ فَقُلْنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّهُ نَهْرٌ وَعَدَنِيهِ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ هُوَ حَوْضٌ تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ آنِيَتُهُ عَدَدُ النُّجُومِ فَيُخْتَلَجُ الْعَبْدُ مِنْهُمْ فَأَقُولُ رَبِّ إِنَّهُ مِنْ أُمَّتِي فَيَقُولُ مَا تَدْرِي مَا أَحْدَثَتْ بَعْدَكَ (م عن انس)

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mescitte namazda iken, hafifçe bir uyukladı ve sonra tebessüm ederek başını kaldırdı. Neden tebessüm edip güldüğünü sorduğumuzda buyurdu ki: ″Az önce bana bir sûre nâzil oldu″ diye buyurdu ve: ″Bismillâhirrahmânirrahîm, diyerek, ″Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz sana Kevser’i verdik″ diye devam eden Kevser Sûresi’ni okudu. Sonra, ″Kevser’in ne olduğunu bilir misiniz?″ diye sordu. ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dedik. Şöyle buyurdu: O, Rabbimin bana vaad ettiği bir nehirdir. Onda çok hayır vardır. Ümmetimin mahşer gününde yanına toplanacağı bir havuzdur. Bardakları gökteki yıldızların sayısıncadır. Derken aralarından bir kul uzaklaştırılacak; bunun üzerine diyeceğim ki: ″Ey Rabbim! O benim ümmetimdendir.″ Allah’u Teâlâ şöyle buyuracak: ″O, senden sonra neler yaptı biliyor musun? (dinden dönüp mürtet oldular)″[4]

Allah’u Teâlâ’nın Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bahşettiği hayırdır. Bu hususta Sâid b. Cübeyr Hazretleri, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle anlatır:

أَنَّهُ قَالَ فِي الْكَوْثَرِ هُوَ الْخَيْرُ الَّذِي أَعْطَاهُ اللّٰهُ إِيَّاهُ قَالَ أَبُو بِشْرٍ قُلْتُ لِسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فَإِنَّ النَّاسَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُ نَهَرٌ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ سَعِيدٌ النَّهَرُ الَّذِي فِي الْجَنَّةِ مِنَ الْخَيْرِ الَّذِي أَعْطَاهُ اللّٰهُ إِيَّاهُ (خ عن سعيد بن جبير)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, Kevser hakkında: ″O, Allah’u Teâlâ’nın Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ihsan ettiği hayırdır″ dedi. Bunun üzerine Ebû Bişr, İbn-i Cübeyr’e: ″İnsanlar, onun Cennette bir nehir olduğunu söylüyorlar″ dedim. O da bana: ″Cennetteki o nehir de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ihsan ettiği o hayırlardan sâdece birisidir.″[5]

Kevser, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i başkalarına üstün tutmak, demektir. Onun şânının yüceltilmesidir de denilmiştir.

Biz sana Kevser Irmağı gibi verdik. Bu verme zâhirde evlat vermedir. Dünyâ yüzünde Evlâd-ı Resûl kıyâmete kadar vardır. Dünyâda iken kendinin yolunu, izini tâkip eden, şeriat ve tarikat ehli milyarlarca mânevi evlat ve çok sayıda evliyâ da verdik, demektir.

Bu husuta Rasulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُّ سَبَبٍ وَ نَسَبٍ يَنْقَطِعُ اِلَّا سَبَبِى وَ نَسَبِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ (حل قط ك ق ض طب عن ابن عباس

″Her sebep ve nesep kesilir. Ancak benim sebebim ve nesebim, kıyâmette kesilmez.″[6] Hadis-i Şerif’te geçen nesep, Peygamberimizin kan bağından gelen evlatlarıdır. Sebep ise takvâ üzere olup, Peygamberimizin yolundan giden mânevi evlatlarıdır.

Sûre-i Vâkıa, Âyet 10-12’de: ″Biri de Sâbikûndur (sebat edip ibâdette ileri geçenlerdir).* İşte onlar, Allah’u Teâlâ’ya en yakın olanlardır;* Naîm Cennetlerindedirler″ diye geçtiği üzere, dünyâda ibâdet hususunda fazla çalışanlara, Cennette Allah’a yakınlık ve Allah’ın Cemâlini sabah akşam görme hasletini verdim, demektir.[7]

Allah’u Teâlâ’dan gelen Feyz-i İlâhi hiçbir şeye benzetilmez. Onu, sana ve senin yolundan giden ümmetine verdim, demektir. Bu feyzin benzeri olmadığı için anlatmak imkânsızdır.

Sana âhirette Kevser ırmağı gibi şefaat etme izni verdim, demektir.

Âlimler, Kevser’e bunlara benzer birçok mânâlar vermişlerdir.

Yine Âyet-i Kerîme’de, ″Kurban kes″ diye geçtiği üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her yıl kurban keserdi. Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا أَرَادَ أَنْ يُضَحِّيَ اشْتَرَى كَبْشَيْنِ عَظِيمَيْنِ سَمِينَيْنِ أَقْرَنَيْنِ أَمْلَحَيْنِ مَوْجُوءَيْنِ فَذَبَحَ أَحَدَهُمَا عَنْ أُمَّتِهِ لِمَنْ شَهِدَ لِلّٰهِ بِالتَّوْحِيدِ وَشَهِدَ لَهُ بِالْبَلَاغِ وَذَبَحَ الْآخَرَ عَنْ مُحَمَّدٍ وَعَنْ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. (حم عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kurban kesmek istediğinde, iki tane iri, besili, boynuzlu, alacalı ve hadımlaştırılmış koç alırdı. Bunlardan birisini Allah’ın birliğine ve kendisinin Peygamberliğine şehâdet eden ümmeti adına keser, diğerini de Muhammed ve Âl-i Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem adına keserdi.[8]

[1] Sûre-i Kevser, Âyet 1.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 84.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 15, s. 642-643.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Kevser 1; Sahih-i Müslim, Salat 14 (53 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 26; Sünen-i Nesâî, Salat 21.

[5] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Kevser 3; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7334.

[6] Taberânî Mu’cem’ul Kebir, Hadis No: 2567, 2568; Abdürrezzak, Musannef, Hadis No: 10354; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 340/15.

[7] Bakınız: Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 4395; Râmûz’ul-Ehâdîs, 113/10.

[8] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14491; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 6925.

109-KÂFİRÛN SÛRESİ

Bu sûre 6 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Kâfirlere bir ihtar olduğu için, ″Kâfirûn Sûresi″ denilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ إِذَا زُلْزِلَتْ عُدِلَتْ لَهُ بِنِصْفِ الْقُرْآنِ وَمَنْ قَرَأَقُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَعُدِلَتْ لَهُ بِرُبْعِ الْقُرْآنِ وَمَنْ قَرَأَقُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌعُدِلَتْ لَهُ بِثُلُثِ الْقُرْآنِ (ت عن انس بن مالك)

″Her kim Zilzal Sûresi'ni okursa, bu onun için Kur'ân'ın yarısına denk gelir. Kim de Kâfirûn Sûresi'ni okursa, bu onun için Kur'ân'ın dörtte birine denk gelir. Kim de İhlas Sûresi'ni okursa, bu da onun için Kur'ân'ın üçte birine denk gelir. ″[1]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da şöyle anlatmaktadır:

رَمَقْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعًا وَعِشْرِينَ مَرَّةً أَوْ خَمْسًا وَعِشْرِينَ مَرَّةً يَقْرَأُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ وَبَعْدَ الْمَغْرِبِ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَقُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ (حم ن عن ابن عمر)

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i yirmi dört veya yirmi beş kere gözetledim. O sabah namazının farzından önce kılınan iki rek'at sünnette ve akşam namazının farzından sonra kılınan iki rek'at sünnette; (birinci rek'atta) Kâfirûn Sûresi'ni ve (ikinci rek'atta) İhlas Sûresi'ni okuyordu.[2]

Câbir Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ فِي رَكْعَتَيْ الطَّوَافِ بِسُورَتَيْ الْإِخْلَاصِ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَقُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ (ت عن جابر بن عبد اللّٰه)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem iki rek'at olan tavaf namazında (birinci rek'atta) Kâfirun Sûresi'ni ve (ikinci rek'atta) İhlas Sûresi'ni okurdu.[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 10.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 5440, 5483; Sünen-i Nesâî, İftitah 67.

[3] Sünen-i Tirmizî, Hac 43.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(قُلْ يَٓا اَيُّهَا الْكَافِرُونَۙ (١) لَٓا اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَۙ (٢) وَلَٓا اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَٓا اَعْبُدُۚ (٣) وَلَٓا اَنَا۬ عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْۙ
(٤) وَلَٓا اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَٓا اَعْبُدُۜ (٥) لَكُمْ د۪ينُكُمْ وَلِيَ د۪ينِ (٦))

1-6. Ey Resûlüm! De ki: Ey kâfirler!* Ben sizin ibâdet ettiğinize ibâdet etmem.* Siz de benim ibâdet ettiğime ibâdet edecek değilsiniz.* Ve ben sizin ibâdet ettiğinize ibâdet edecek değilim.* Siz de benim ibâdet ettiğime ibâdet edecek değilsiniz.* Sizin dîniniz size, benim dînim de banadır.

İzah: Mekke müşrikleri, Resûlullah Sallalâhu aleyhi ve sellem’e kendi ilâhlarına ibâdet etmeye çağırmış ve: ″Sen bizim ilâhlarımıza ibadet edersen biz de seninle birlikte senin ilâhına ibâdet ederiz″ demişlerdi. İşte bunun üzerine bu sûre nâzil olmuştur.

110-NASR SÛRESİ

Bu sûre 3 âyettir. Mekke-i Mükerreme'nin fethi zamanında nâzil olmuştur. İlk âyetinde geçen ve Allah'u Teâlâ'nın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e nusratından dolayı, ismini bu anlama gelen ″Nasr″ kelimesinden almıştır. Bu sûreye ″İzâcâe Sûresi″ de denilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِذَا جَٓاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُۙ (١) وَرَاَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فٖي دٖينِ اللّٰهِ اَفْوَاجًاۙ (٢) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُۜ اِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا (٣))

1-3. Ey Resûlüm! Allah'ın yardımı ve fethi geldiği zaman* ve insanların bölük bölük İslâm Dîni'ne girdiğini gördüğün vakit,* Rabbini hamd ile tesbih et ve O'ndan bağışlanma dile. Şüphesiz O, tevbeleri çok kabul edendir.

İzah: Bu sûre hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatmıştır:

(كَانَ عُمَرُ يُدْخِلُنِي مَعَ أَشْيَاخِ بَدْرٍ فَكَأَنَّ بَعْضَهُمْ وَجَدَ فِي نَفْسِهِ فَقَالَ لِمَ تُدْخِلُ هَذَا مَعَنَا وَلَنَا أَبْنَاءٌ مِثْلُهُ فَقَالَ عُمَرُ إِنَّهُ مَنْ قَدْ عَلِمْتُمْ فَدَعَاهُ ذَاتَ يَوْمٍ فَأَدْخَلَهُ مَعَهُمْ فَمَا رُئِيتُ أَنَّهُ دَعَانِي يَوْمَئِذٍ إِلَّا لِيُرِيَهُمْ قَالَ مَا تَقُولُونَ فِي قَوْلِ اللّٰهِ تَعَالَى إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ فَقَالَ بَعْضُهُمْ أُمِرْنَا أَنْ نَحْمَدَ اللّٰهَ وَنَسْتَغْفِرَهُ إِذَا نُصِرْنَا وَفُتِحَ عَلَيْنَا وَسَكَتَ بَعْضُهُمْ فَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا فَقَالَ لِي أَكَذَاكَ تَقُولُ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ فَقُلْتُ لَا قَالَ فَمَا تَقُولُ قُلْتُ هُوَ أَجَلُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْلَمَهُ لَهُ قَالَ إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ وَذَلِكَ عَلَامَةُ أَجَلِكَ {فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا} فَقَالَ عُمَرُ مَا أَعْلَمُ مِنْهَا إِلَّا مَا تَقُولُ (خ عن ابن عباس

Hz. Ömer, beni de Bedir'e katılmış bulunan Ashâb-ı Kirâm ile (istişâre meclislerinde) içeriye alırdı. Birileri bundan alınmış olacak ki, şöyle dedi:

- Bunun aramızda ne işi var. Bizim de onun yaşında çocuklarımız vardır. Hz. Ömer onlara:

- O sizin de konumunu bildiğiniz bir kimsedir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ devamla dedi ki:

- Günün birinde Hz. Ömer, yine beni çağırıp içlerine aldı. Sonra anladım ki, o

gün Hz. Ömer beni onlara göstermek için çağırmış. Onlara şu: ″Ey Resûlüm! Allah’u Teâlâ’nın nusrat ve fethi sana geldiği″ diye devam eden Nasr Sûresi hakkında ne dersiniz? diye sordu. Bâzıları:

-Bize nusrat ve fetih verildiği zaman Allah’a hamd etmemiz ve Allah’tan bağışlanma dilememiz emrolundu, dediler. Bâzıları da sükût etti, bir şey söylemedi. Hz. Ömer bana:

-Sen de mi böyle söylüyorsun Yâ İbn-i Abbas? dedi. Ben:

-Hayır, dedim.

-Ya ne diyorsun? dedi. Ben:

-O, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ecelidir. Allah’u Teâlâ, bunu kendisine bildirdi de: ″Ey Resûlüm! Allah’ın yardımı ve fethi sana geldiği zaman* ve insanların bölük bölük İslâm Dîni’ne girdiğini gördüğün vakit,* Rabbini hamd ile tesbih et ve O’ndan bağışlanma dile. Şüphesiz O, tevbeleri çok kabul edendir″ diye buyurdu, dedim. Bunun üzerine Hz. Ömer de:

- Benim bilmekte olduğum da ancak senin söylemekte olduğun şeydir, dedi.[1]

Yine bu sûre hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نُعِيَتْ إِلَيَّ نَفْسِي بِأَنَّهُ مَقْبُوضٌ فِي تِلْكَ السَّنَةِ (حم عن ابن عباس)

Nasr Sûresi nâzil olunca Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kendi ölümüm kendime bildirildi″ buyurdu ve bu sûrenin indiği yılda ruhunun alınacağını beyan etmiş oldu.[2]

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatmıştır:

لَمَّا نَزَلَتْ "إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ" دَعَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاطِمَةَ، فَقَالَ:إِنَّهُ قَدْ نُعِيَتْ إِلَيَّ نَفْسِي، فَبَكَتْ، فَقَالَ لَهَا: لا تَبْكِي فَإِنَّكِ أَوَّلُ أَهْلِي لاحِقٌ بِيفَضَحِكَتْ فَرَآهَا بَعْضُ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ لَهَا: رَأَيْتُكِ بَكَيْتِ وضَحِكْتِ، قَالَتْ: إِنَّهُ قَالَ لِي:قَدْ نُعِيَتْ إِلَيَّ نَفْسِيفَبَكَيْتُ، فَقَالَ:لا تَبْكِينَ، فَإِنَّكِ أَوَّلُ أَهْلِي لاحِقٌ بِيفَضَحِكْتُ. (طب عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Fâtıma'yı çağırdı ve ona: ″Ölüm haberim bana bildirildi″ dedi. Bunun üzerine Hz. Fâtıma ağladı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ağlama, çünkü bana ilk kavuşacak sensin″ dedi. Bunun üzerine Hz. Fâtıma güldü. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hanımlarından bâzıları da onun güldüğünü gördüler ve ″Ey Fâtıma! Önce ağladığını daha sonra da güldüğünü gördük″ dediler. Hz. Fâtıma dedi ki: O bana, ölümünün kendisine bildirildiğini söyledi. Ben bunun üzerine ağladım. Sonra O: ″Ağlama, çünkü bana ilk kavuşacak olan sensin″ dedi. Bunun için de güldüm.[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nasr 2.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1777.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11739, 18460; Sünen-i Dârimî, Mukaddime 14.

111-TEBBET SÛRESİ

Bu sûre 5 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ″Tebbet″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(تَبَّتْ يَدَٓا اَبٖي لَهَبٍ وَتَبَّۜ (١) مَٓا اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَۜ (٢) سَيَصْلٰى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍۚ (٣) وَامْرَاَتُهُۜ حَمَّالَةَ الْحَطَبِۚ (٤) فٖي جٖيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ (٥))

1-5. Ebû Leheb’in elleri kurusun! Zâten de kurudu.* Ona malının ve kazancının bir faydası olmadı.* O, alevli bir ateşe atılacaktır.* Odun yüklenmiş olan karısı da;* boynunda bükülmüş bir ip olduğu halde ateşe atılacaktır.

İzah: Bu sûrenin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatmaktadır:

لَمَّا نَزَلَتْ {وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ} صَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّفَا فَجَعَلَ يُنَادِي يَا بَنِي فِهْرٍ يَا بَنِي عَدِيٍّ لِبُطُونِ قُرَيْشٍ حَتَّى اجْتَمَعُوا فَجَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَخْرُجَ أَرْسَلَ رَسُولًا لِيَنْظُرَ مَا هُوَ فَجَاءَ أَبُو لَهَبٍ وَقُرَيْشٌ فَقَالَ أَرَأَيْتَكُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلًا بِالْوَادِي تُرِيدُ أَنْ تُغِيرَ عَلَيْكُمْ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِيَّ قَالُوا نَعَمْ مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ إِلَّا صِدْقًا قَالَ فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ فَقَالَ أَبُو لَهَبٍ تَبًّا لَكَ سَائِرَ الْيَوْمِ أَلِهَذَا جَمَعْتَنَا فَنَزَلَتْ {تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ} (خ عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Ey Resûlüm! Uyarmaya aşiretinden en yakın akrabaların ile başla″ mealindeki Sûre-i Şuarâ, Âyet 214 nâzil olduğu zaman, Safa Tepesi’ne çıktı ve Kureyş’in boylarına: ″Ey Fihroğulları! Ey Adiyoğulları!″ diye seslenmeye başladı. Herkes orada toplandı. Gelemeyenler de, ne olduğuna bakmak için yerlerine birini gönderdiler. Kureyşliler geldi. Ebû Leheb de gelmişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şu vâdide size baskın yapacak olan bir süvâri birliği bulunuyor, diye size haber versem, bana inanır mısınız?″ diye sordu. Onlar: ″İnanırız, zîrâ senin yalan söylediğini hiç görmedik″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O halde gelecek ağır bir azaptan dolayı sizi uyarıyorum″ diye buyurdu. Bunun üzerine Ebû Leheb: ″Bundan sonraki günlerinde hüsrâna uğrayasın emi! Bizi bunun için mi buraya topladın″ deyince, ″Ebû Leheb’in elleri kurusun! Zâten de kurudu.* Ona malının

ve kazancının bir faydası olmadı″ diye devam eden Tebbet Sûresi nâzil oldu.[1]

Bu sûre ile ilgili olarak Hz. Ebû Bekir Sıddîk Radiyallâhu anhu’nun kızı Esmâ Radiyallâhu anhâ da şu hâdiseyi anlatmıştır:

لَمَّا نَزَلَتْ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ أَقْبَلَتِ الْعَوْرَاءُ أُمُّ جَمِيلٍ بِنْتُ حَرْبٍ وَلَهَا وَلْوَلَةٌ وَفِي يَدِهَا فِهْرٌ وَهِيَ تَقُولُ: مُذَمَّمًا أَبَيْنَا وَدِينَهُ قَلَيْنَا وَأَمْرَهُ عَصَيْنَا وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ فَلَمَّا رَآهَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَدْ أَقْبَلَتْ وَأَنَا أَخَافُ أَنْ تَرَاكَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: إِنَّهَا لَنْ تَرَانِي وَقَرَأَ قُرْآنًا فَاعْتَصَمَ بِهِ كَمَا قَالَ: وَقَرَأَ: وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْءَانَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لا يُؤْمِنُونَ بِالآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا فَوَقَفَتْ عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَلَمْ تَرَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَتْ: يَا أَبَا بَكْرٍ إِنِّي أُخْبِرْتُ أَنَّ صَاحِبَكَ هَجَانِي فَقَالَ لاَ وَرَبِّ هَذَا الْبَيْتِ مَا هَجَاكِ فَوَلَّتْ وَهِيَ تَقُولُ: قَدْ عَلِمَتْ قُرَيْشٌ أَنِّي بِنْتُ سَيِّدِهَا (ك عن أسماء بنت أبي بكر)

Tebbet Sûresi nâzil olunca, Harb’in kızı olan Ebû Leheb’in eşi, Ümmü Cemil, elinde büyükçe bir taş olduğu halde dînin aleyhinde bağıra bağıra öteden beri geliyordu. Bu sırada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mescitte oturuyordu. Hz. Ebû Bekir de yanında bulunuyordu. Hz. Ebû Bekir, o şirret kadının gelmekte olduğunu görünce: ″Yâ Resûlallah! O bu tarafa doğru gelmekte, korkarım ki sizi görür ve bir saldırı da bulunur″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O beni göremez″ buyurdu ve ″Ey Habîbim! Kur’ân’ı okuduğun vakit, seninle âhirete îman etmeyenler arasına görünmez bir perde çekeriz″ mealindeki Sûre-i İsrâ, Âyet 45’i okudu. Bunun üzerine o şirret kadın gelip, Hz. Ebû Bekir’in karşısında durdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i göremedi ve Hz. Ebû Bekir’e: ″Yâ Ebû Bekir! Haber aldığıma göre arkadaşın beni hicvediyormuş!″ dedi. Hz. Ebû Bekir: ″Hayır! Şu Beyt-i Muazzama’nın Rabbine yemin ederim, seni hicvetmedi″ buyurdu. Kadın bunun üzerine: ″Kureyş iyi bilir ki, ben onların efendilerinin kızıyım″ diyerek dönüp gitti.[2]

Âyet-i Kerîme’de zikredilen Ebû Leheb’in karısı, Harb’in kızı Ervâ’dır. Bu kadın Ebû Süfyan’ın kız kardeşi olup Ümmü Cemil, ismiyle meşhurdur. Kureyş’in ileri gelen kadınlarındandır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e düşmanlık eden kocasına, inkârcılığında devamlı yardımcı olmuştur. Bu sûrede bu kadının, dünyâdaki sıfatı ve âhirette uğratılacağı azap zikredilmektedir. Onun sıfatlarından biri de, ″Odun taşıyan″ diye tercüme edilen sıfatıdır.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: ″Bu kadın, dikenleri yüklenip getirir ve onları Resûlullah’ın yolu üzerine atardı ki Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ve Sahâbîlerinin ayaklarını yaralamış olsun.″

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 13; Tefsir-i Şuarâ 2; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7126.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No. 3333; Beyhakî, Delâil’ün-Nübüvve, Hadis No: 502.

112-İHLÂS SÛRESİ

Bu sûre 4 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Allah’u Teâlâ’nın birliğini, yüce vasıflarını en mükemmel şekilde bildirdiği için ″İhlâs Sûresi″ ismi verilmiştir. ″Kulhüvallahu Ehad Sûresi″ diye de isimlendirilmiştir

Bu sûre hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu hâdiseyi anlatmıştır:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا عَلَى سَرِيَّةٍ وَكَانَ يَقْرَأُ لِأَصْحَابِهِ فِي صَلَاتِهِمْ فَيَخْتِمُ بِقُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ فَلَمَّا رَجَعُوا ذُكِرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ سَلُوهُ لِأَيِّ شَيْءٍ يَصْنَعُ ذَلِكَ فَسَأَلُوهُ فَقَالَ لِأَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمَنِ فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَقْرَأَ بِهَا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبِرُوهُ أَنَّ اللّٰهَ يُحِبُّهُ ((م عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir adamı bir askeri birliğin başında kumandan olarak gönderdi. O namaz kıldırdığında arkadaş-larına Kur’ân okuyor ve sonunda da İhlas Sûresi ile okumayı sona erdiriyordu. Geri döndüklerinde bu durumu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e aktardılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ona niçin böyle yaptığını sorun″ diye buyurdu. Ona sordular, şu cevabı verdi: ″Çünkü o, Rahmân’ın sıfatıdır. Ben o sûreyi okumayı seviyorum.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Ona Allah’u Teâlâ’nın da onu sevdiğini bildirin.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ كُلَّ يَوْمٍ مِائَتَيْ مَرَّةٍ قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ مُحِيَ عَنْهُ ذُنُوبُ خَمْسِينَ سَنَةً إِلَّا أَنْ يَكُونَ عَلَيْهِ دَيْنٌ (ت عن انس بن مالك)

″Her kim her bir günde iki yüz defa İhlas Sûresi’ni okursa ondan üzerinde borç (kul hakkı) olması müstesnâ, elli yılın günahları silinir.″[2]

[1] Sahih-i Müslim, Salât’ül-Müsâfirîn 45 (263).

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ül-Kur’ân 10.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

( )قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌۚ (١) اَللّٰهُ الصَّمَدُۚ (٢) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْۙ (٣) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ (٤ (

1-4. Ey Resûlüm! De ki: ″O Allah birdir.* Allah Samed'dir (her şey O'na muhtaç olduğu halde, kendisi hiçbir şeye muhtaç değildir).* O, doğurmadı ve doğurulmamıştır.* Ve hiçbir şey O'na denk değildir.″

İzah: Bu sûrenin nüzul sebebi Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre şöyledir:

أَنَّ الْمُشْرِكِينَ قَالُوا لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْسُبْ لَنَا رَبَّكَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ {قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ اللّٰهُ الصَّمَدُ} وَالصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ لأَنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ يُولَدُ إِلَّا سَيَمُوتُ وَلَا شَيْءٌ يَمُوتُ إِلَّا سَيُورَثُ وَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَمُوتُ وَلَا يُورَثُ {وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ} قَالَ لَمْ يَكُنْ لَهُ شَبِيهٌ وَلَا عِدْلٌ وَلَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ (ت عن ابى بن كعب))

Müşrikler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip, ″Haydi, bize Rabbini tanıt″ dediler. Bunun üzerine, Ey Resûlüm! De ki: ″O Allah birdir…″ diye devam eden İhlas Sûresi nâzil oldu. Bu sûrede Allah'u Teâlâ buyurdu ki: ″Çünkü hiçbir şey yoktur ki, doğduğu zaman eceli tamam olunca ölmesin. Hiçbir ölmüş kimse yoktur ki, kendisine vâris olunmasın. Allah'u Teâlâ ise, ne ölür ve ne de bir vâris bırakır. Ve hiçbir şey O'na denk değildir. O'nun dengi başka bir varlık yoktur.″[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللّٰهُ كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ لَنْ يُعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي وَلَيْسَ أَوَّلُ الْخَلْقِ بِأَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ إِعَادَتِهِ وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا وَأَنَا الأَحَدُ الصَّمَدُ لَمْ أَلِدْ وَلَمْ أُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لِي كُفْئًا أَحَدٌ (خ ن عن ابى هريرة)

Allah'u Teâlâ buyurdu ki: ″Âdemoğlu Beni yalanladı. Beni yalanlamaması gerekirdi. Âdemoğlu Bana hakaret etti. Halbuki Bana hakaret etmemesi gerekirdi. Beni yalanlaması, ″İlk olarak yarattığı gibi tekrar iade etmeyecektir″ sözüdür. Bana hakareti ise, ″Allah, çocuk edindi″ demesidir. Halbuki Ben tekim, Samed'im (hiçbir şeye muhtaç değilim, her şey Bana muhtaçtır), doğurmadım ve doğmadım ve hiçbir şey Bana denk değildir.″[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 99; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:

7341.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İhlâs 1; Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

113-FELAK SÛRESİ

Bu sûre 5 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ″Felak″ kelimesinden almıştır. Felak Sûresi ve bundan sonra gelen Nâs Sûresi’nin ikisine ″Muavvizeteyn Sûreleri″ denilmiştir.

Bu sûre hakkında Ukbe b. Amir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

بَيْنَا أَنَا أَسِيرُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْجُحْفَةِ وَالْأَبْوَاءِ إِذْ غَشِيَتْنَا رِيحٌ وَظُلْمَةٌ شَدِيدَةٌ فَجَعَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَعَوَّذُ بِأَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ وَأَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ وَيَقُولُ يَا عُقْبَةُ تَعَوَّذْ بِهِمَا فَمَا تَعَوَّذَ مُتَعَوِّذٌ بِمِثْلِهِمَا قَالَ وَسَمِعْتُهُ يَؤُمُّنَا بِهِمَا فِي الصَّلَاةِ (د طب عن عقبة بن عامر)

Cuhfe ile Ebvâ arasında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte yolda yürüyorken, oldukça karanlık ve şiddetli bir rüzgâr bizi kuşattı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Felak ile Nas Sûreleri ile istiâzede bulunmaya koyuldu. Bu arada bana şunları da söylüyordu: ″Ey Ukbe! Sen bunlarla istiâze et (Allah’a sığın). Çünkü istiâzede bulunan hiçbir kimse bunlara benzer bir sözle Allah’a sığınmış değildir.″ Râvi dedi ki: ″Ben, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i namazda bunları okurken duymuşumdur.″[1]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ da şöyle buyurmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ عَلَى نَفْسِهِ الْمُعَوِّذَاتِ وَيَنْفُثُ قَالَتْ عَائِشَةُ فَلَمَّا اشْتَكَى صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلْتُ أَقْرَأُ عَلَيْهِ وَأَمْسَحُهُ بِكَفِّهِ رَجَاءَ بَرَكَةِ يَدِهِ (حم عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem rahatsızlandığı zaman kendi kendine Muavvizeteyn (Felâk ve Nâs) Sûrelerini okur ve üfürürdü. Kendisinin ağrısı şiddetlendiği zaman da, bu sûreleri ona ben okurdum ve bereketini umarak eliyle vücudunu sıvazlardım.[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 353; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 14364.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23585.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِۙ (١) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَۙ (٢) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَۙ (٣) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِۙ (٤) وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ (٥)

1-5. Ey Resûlüm! De ki: ″Yaratılanların Rabbine sığınırım ki;* O'nun yarattığı şeylerin şerrinden,* karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden,* düğümlere üfleyen büyücülerin şerrinden* ve haset ettiği zaman, hasetçinin şerrinden Allah'a sığınırım.″

İzah: Bu Felak Sûresi ve bundan sonra gelen Nas Sûresi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e büyü yapılması üzerine nâzil olmuştur.

Bu olay Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle anlatılmaktadır:

سُحِرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى كَانَ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَمَا يَفْعَلُهُ حَتَّى كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ دَعَا وَدَعَا ثُمَّ قَالَ أَشَعَرْتِ أَنَّ اللّٰهَ أَفْتَانِي فِيمَا فِيهِ شِفَائِي أَتَانِي رَجُلَانِ فَقَعَدَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلَيَّ فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِلْآخَرِ مَا وَجَعُ الرَّجُلِ قَالَ مَطْبُوبٌ قَالَ وَمَنْ طَبَّهُ قَالَ لَبِيدُ بْنُ الْأَعْصَمِ قَالَ فِيمَا ذَا قَالَ فِي مُشُطٍ وَمُشَاقَةٍ وَجُفِّ طَلْعَةٍ ذَكَرٍ قَالَ فَأَيْنَ هُوَ قَالَ فِي بِئْرِ ذَرْوَانَ فَخَرَجَ إِلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ لِعَائِشَةَ حِينَ رَجَعَ نَخْلُهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ فَقُلْتُ اسْتَخْرَجْتَهُ فَقَالَ لَا أَمَّا أَنَا فَقَدْ شَفَانِي اللّٰهُ وَخَشِيتُ أَنْ يُثِيرَ ذَلِكَ عَلَى النَّاسِ شَرًّا ثُمَّ دُفِنَتْ الْبِئْرُ (خ عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sihir yapıldı. Öyle ki, yapmadığı bir şeyi yaptığını zannediyordu. Bir gün benim yanımdayken Allah'a çokça duâ etti ve sonra: ″Yâ Âişe! Hissettin mi? Allah'u Teâlâ bana neden şifâ bulacağımı bildirdi″ diye buyurdu. ″Yâ Resûlallah! O nedir?″ deyince, buyurdu ki:

- Yanıma iki kişi geldi. Biri başucuma diğeri de ayak tarafıma oturdu. Sonra biri diğerine: ″Bu adamın ağrısı nedir?″ diye sordu. Diğeri: ″Kendisine büyü yapılmış″ dedi. O da: ″Kim büyü yapmış?″ diye sordu. Diğeri: ″Züreykoğulları Yahudilerinden Lebid b. el-A'sam yapmış″ dedi. ″Ne ile yapmış?″ diye sordu. Diğeri: ″Tarak ve tarağın dişinde kalan saçlar ve hurmanın erkek tomurcuğunun kabuğu ile yapmış″ dedi. ″Şimdi onlar nerede?″ diye sordu. Diğeri: ″Zervan kuyusundadır″ diye cevap verdi.

Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbından bir grupla beraber oraya gitti ve geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Âişe! Kuyunun

etrafında yetişen hurma ağaçlarının uçları şeytan başları gibiydi″ buyurdu. Dedim ki: ″Yâ Resûlallah! Onu çıkardın mı?″ Buyurdu ki: ″Hayır! Artık Allah bana şifâ verdi ve onunla insanlara şer yayılmasını istemedim.″ Daha sonra kuyunun kapatılmasını emretti ve kuyunun üstü kapatıldı.[1]

Âyet-i Kerîme’de geçen ″Haset″ ifadesi de, kendi gibi olan Mü’min kardeşini kıskanmaktır. Allah’u Teâlâ bunlardan Allah’a sığınmamızı beyan etmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلْمُؤْمِنُ بَيْنَ خَمْسِ شَدَائِدٍ مُؤْمِنٌ يَحْسُدُهُ وَمُنَافِقٌ يَبْغِضُهُ وَكَافِرٌ يُقَاتِلُهُ وَنَفْسٌ يُنَازِعُهُ وَشَيْطَانٌ يُضِلُّهُ (ابن لال عن ابان عن انس ابن مالك)

″Mü’min beş şiddet karşısındadır: Mü’min haset eder, münâfık buğzeder, kâfir öldürmek ister. Nefis itirazlar eder, şeytan azdırır.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ أَوْ قَالَ الْعُشْبَ (د عن ابى هريرة)

″Haset etmekten sakının. Bilin ki, ateş odunu yok ettiği gibi haset de iyilikleri yok eder.″[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Halk 11.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 231/11.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 52.

114-NÂS SÛRESİ

Bu sûre 6 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İsmini ilk âyetinde geçen ve ″İnsanlar″ anlamına gelen ″Nâs″ kelimesinden almıştır. Felak ve Nâs Sûreleri’nin ikisine ″Muavvizeteyn Sûreleri″ denmiştir.

Bu sûre ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَلَّمَنِي جِبْرِيلُ دَوَاءً يَشْفِي مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَقَالَ نَسَخْتُهُ مِنَ اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ: تَأْخُذُ مِنْ مَاءِ الْمَطَرِ الَّذِى لَمْ يَجْرِ عَلَى سَقْفٍ فِى إِنَاءٍ نَظِيفٍ فَتَقْرَأُ عَلَيْهِ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ سَبْعِينَ مَرَّةً وَآيَةَ الْكُرْسِيِّ مِثْلَهُ وَسُورَةَ الْإِخْلَاصِ مِثْلَهُ وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ مِثْلَهُ وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ مِثْلَهُ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، ثُمَّ تَصُومُ سَبْعَةَ أَيَّامٍ وَتُفْطِرُ كُلِّ يَوْمٍ بِذَلِكَ الْمَاءِ (رزين عن ابن عمر)

″Cebrail bana, bir ilaç öğretti. Bu bütün hastalıklara devâdır.″ Ayrıca dedi ki: ″Ben bu ilacı Levh-iMahfuz’dan aynısını alıp yazdım.″ Şöyle tarif etti: ″Dam üzerinden akmayan yağmur suyundan temiz bir kaba alırsın, üzerine Fâtiha Sûresi’ni yetmiş kere okursun. Bir o kadar da Ayetü’l-Kürsi’yi, bir o kadar da İhlas Sûresi’ni, bir o kadar Felak Sûresi’ni, bir o kadar Nas Sûresi’ni, Lâ ilâhe illallâhü vahdehû lâ şerîke leh. Lehül mülkü ve lehül hamdü yuhyî ve yümît ve hüve hayyun lâ yemût. Biyedihil-hayr ve hüve ala külli şeyin kadîr’i okur. Sonra yedi gün oruç tutar ve her gün bu su ile orucunu açarsın.″[1]

Ebu Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَعَوَّذُ مِنْ الْجَانِّ وَعَيْنِ الْإِنْسَانِ حَتَّى نَزَلَتْ الْمُعَوِّذَتَانِ فَلَمَّا نَزَلَتَا أَخَذَ بِهِمَا وَتَرَكَ مَا سِوَاهُمَا (ت ه عن ابى سعيد)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem cinlerden ve insanın göz değmesinden (çeşitli dualar okuyarak) Allah’a sığınırdı. Muavvizateyn (Felâk ve Nâs) Sûreleri nâzil olunca bu iki sûreyi esas aldı, diğerlerini bıraktı.″[2]

[1] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3998.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tıb 16; Sünen-i İbn-i Mâce, Tıb 33.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِۙ (١) مَلِكِ النَّاسِۙ (٢) اِلٰهِ النَّاسِۙ (٣) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِۙ (٤) اَلَّذ۪ي يُوَسْوِسُ ف۪ي صُدُورِ النَّاسِۙ (٥) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ (٦))

1-6. Ey Resûlüm! De ki: ″Ben, insanların Rabbine sığınırım.* İnsanların Melik’ine,* insanların İlâhına (sığınırım).* Sinsice vesvese veren şeytanın şerrinden ki* o, insanların kalplerine vesvese verir.* O vesvese veren, gerek cinden gerek insandan olsun, hepsinden Allah’a sığınırım.″

İzah: İblisin vesvese vererek kulları azdırmak istemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّيْطَانَ وَاضِعٌ خَطْمَهُ عَلَى قَلْبِ ابْنِ آدَمَ، فَإِنْ ذَكَرَ اللّٰهَ خَنَسَ، وَإِنْ نَسِيَ الْتَقَمَ قَلْبَهُ فَذَلِكَ الْوَسْوَاسُ الْخَنَّاسُ (ابن ابى الدنيا ع هب عن انس)

″Şeytan, ağzını insanoğlunun kalbine dayamıştır. Kişi Allah’u Teâlâ’yı zikrettiği zaman, geri çekilip pısar. Allah’ın zikrinden gâfil olduğu zamanlarda ise, onun kalbini yutup ele geçirir. Sinsi vesveseci olması budur.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

الْحَذَرُ أَيُّهَا النَّاسُ وَإِيَّاكُمْ وَالْوَسْوَاسَ الْخَنَّاسَ فَإِنَّمَا يَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا (ابن مردويه عن الحكم بن عمير الثمالي)

″Dikkat edin Ey insanlar! Vesvese veren şeytandan sakının. Allah’u Teâlâ, hanginiz daha güzel amellerde bulunacak diye sizi sınamaktadır″[2]

Yine Muâviye b. Ebî Talhâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ مِنْ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللّٰهُمَّ: اعْمُرْ قَلْبِي مِنْ وَسَاوِسِ ذِكْرِكَ وَاطْرُدْ عَنِّي وَسَاوِسَ الشَّيْطَانِ (أبو بكر بن أبي داود في كتاب ذم الوسوسة عن معاوية بن أبي طلحة)

Peygamberimizin duâlarından biri de, ″Allah’ım! Kalbimi zikrinden alıkoyacak vesveselere karşı uyanık kıl ve şeytanın vesveselerini benden uzak tut″ şeklindeydi.[3]

Yine şeytan hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنَ الْإِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ (خ م عن صفية بنت حيي

″Şüphesiz şeytan, Âdemoğlunun içinde kanının aktığı gibi akar.″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ تَجَاوَزَ لِأُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا مَا لَمْ يَتَكَلَّمُوا أَوْ يَعْمَلُوا بِهِ (م عن ابى هريرة

″Şüphesiz Allah, fiilen işlemedikçe yahut onu söylemedikçe içlerinden geçirdikleri şeyleri ümmetime bağışlamıştır.″[5]

[1] Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 4188; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1782.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 730.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 730.

[4] Sahih-i Buhârî, İtikaf 11; Sahih-i Müslim, Selâm 9 (25).

[5] Sahih-i Müslim, Îman 58 (201).